This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

MUSE

Opera M

615.
1
M96a
R

ANTONII MVSAE BRAſauoli Ferrarienſis,

Examen omnium ſimplicium, quorum vſus in publicis eſt officinis.

Opus perinſigne, & Medicinam facientibus perutile, ab ipſo Authore recognitum & auctum.

CVM INDICE.

LVGDVNI,
Apud Antonium Vincentium,
1556.

AD ILLVSTRISSIMOS, ET SERENISSIMOS PRINCIPES HERculem *Eſtenſem, & Renatam Gallam Ferrariæ duces, Antonij Muſæ Braſauoli*

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

LEgitur, Sereniſsimi Principes, Socratem ſummum illum ſapientem Platonis præceptorem, qui nũquam Athenis, niſi pro patria pugnaturus, deceſsit, diſcipulos ſuos ad ſpeculũ mittere conſueuiſſe, illóſq; admonuiſſe, vt ſeſe preſsius intuerẽtur: qui ſi bonis corporis, id eſt, pulchritudine ſe ornatos conſpexiſſent, animum pulcherrimis virtutibus exornare conarentur: ſi autem corporis lineamẽta diminuta, obtorta, mutiláque fuiſſent, extimularentur, excitarentúrque, vt quod natura mutilum fecerit, id arte, laboribus, induſtria, & ſolicitudine exæquarẽt, & in melius augerent, animámque ſuam copioſiſsimis vnà & perfectiſsimis virtutibus ornãtes antiquiſsimis proceribus aſsimilarentur. Nos, Illuſtriſſ. Principes, per Socraticum illud ſpeculum, non materiale quodpiam, aut chalybeum in-

telligimus, ſed ſpeculum quoddam myſticè, & Philoſophicis inuolucris deſignatum. Quippe Socrates diſcipulos ſuos animi mores, actionéſque contemplari iubebat, quæ ſi propriis liniamentis reſpondiſſent, & viuidè in eorũ animis inſerta eſſent totis viribus perſeuerare, & in dies melioribus optima addentes exaugere conarentur: ſic contrario prauis moribus, & quaſi ferinis ſe ipſos imbutos eſſe nouiſſent, eos puderet his maculis deturpatos eſſe: itaque veris, & exquiſitis animæ bonis indui tentarent, nec deſiſterent prius, quã depoſitis ineptis moribus, veri, præcipui, & quodam modo diuini egregiè introducti fuiſſent. Hæc præfatus ſum, Illuſtriſsimi Principes, ne aſſentandi, palpandiq; vitio argui poſsim, ſi nõ nihil veſtrarum laudum, & probatorũ morum enarrare incipiã. Nam vos potius tanquam in Socratico ſpeculo vobis ipſis commonſtrare tentabimus, vt, quibus, qualibúsve præſtantiſsimis virtutibus inſigniti ſitis agnoſcentes, in eiſdẽ perſeuerare, eóſq; in dies exaugere conemini. Sed alicui fortè ſtylus noſter humilis nimium, & penè depreſſus videbitur, ineptúſque ad tantorum principum laudes enarrandas, ac enumerandas. huic ſtatim reſpondebimus: Satius nobis eſſe hac tenui, & ſerpente vena, illu-

ſtriſsi

ſtrinſsimos hos Principes ſibi ipſis velut in Socratico ſpeculo oſtendere, quantum præſertim nuncupatoria Epiſtola exigit, quàm illos prętermittere, aliàs tamen vbertim de ipſis (vt dignum eſt) tractaturis. Viros è bonis potiſsimùm laudauit antiquitas, quorum tria genera apud probatiſsimos Philoſophos inueniuntur, naturę, fortunæ, & animę. Naturę bona corporis pulchritudinem amplectuntur, membrorum ſymmetriam, concinnam totius ſuo ordine reſpondẽtem compoſitionem, robur immenſum: quæ à Stoicis μέσα vocantur, & ignauiſsimis quibúſq; contingere poſſunt, ad humanã perfectionem, felicitatémq; differentia, nullus ex his culpa, vel laude dignus eſt, ſed rerum effectrix natura. Seneca etiam omnium moraliſsimo, & penè in virtutibus tetrico admonente, egregiã mentẽ ſub quauis etiam pelle, & cute latere. Cui nec illud Vergilianũ aduerſatur, Gratior eſt pulchro veniẽs è corpore virtus. nec poetarũ mos, qui quum viros aliquos virtutibus pręſtãtes adumbrãt. eos pulcherrima forma, & venuſtiſsima pingũt, ineptos verò & mẽdaces turpi & indecora. Verùenimuero, & ſi hoc naturæ bonũ ſit, in quo ipſamet potius laude digna eſt, tamen ad felicitatẽ humanã mirè adiuuat: philoſophorum omnium ſapientiſsimo in

Ethicis dicente, eum omnino felicem non eſſe, qui turpi ſit forma, & careat prole. Ad Chriſtianã verò felicitatem, & verè pholiſophicã, pulchritudo nihil facit, ſed inter externa bona numeranda, quæ nec meliorem, aut inſigniorem hominẽ reddunt, quamuis grauior ſit pulchro veniẽs è corpore virtus. In hoc autẽ bono potiſsimùum naturæ debetis, quę vos, & pulcherrimos effecit, & pulcherrimis natis, Anna, Alphonſo, Lucretia, Eleonora, & Aloiſio decorauit. Fortunę bona diuitiæ ſunt, quæ & ipſæ hominẽ meliorem non faciunt, ſed cuique, etiam ſceleſtiſſimo, contingere poſſunt, quamuis eorum vſus ad virtutũ culmina progredi adiuuet, atque dirigat. Quid enim in ſe habet egregii, quod in infanda ſcelera cogit, in furta, homicidia, auaritias, bella, niſi eorum vſus temperatiſsimus ſit? In hoc etiam fortuna ipſa encomio extollenda, quæ vos Principes fecerit, antequam nati eſſetis, ditiores, quàm in tota Italia regnent. Ex hoc autem vos, Illuſtriſsimi Principes, laude digni eſtis ꝙ his diuitiis perpulchrè vtimini, bonis, honeſtisq; viris impartiendo, vt nullus indonatus à vobis recedat. Magnus ego ſum teſtis, quẽ (aliis pluribus omiſsis) nuper amplo prædio donaueritis. Teſtes ſunt omnes alii domeſtici, quorum neminem abſque

mune

munere inuenire licet: imò quis ex Ferrarienſi populo, etiã abiectiſsimus, Mutinẽſi, & Regiẽſi, Herculis Illuſtriſsimi Ducis Ferrariæ, hoc nomine ſecundi, immunitatibus nõ gaudet? Vt hinc colligere liceat, diuitias Herculem non perficere, ſed ipſum ad ſui perfectionem, & ad virtutis cumulum diuitiis vti, quibus, cur, quomodo, quando conuenit elargiẽs. Hoc eſt in ipſo Principe egregium, nõ ꝙ diues ſit, ꝙ omnes Italiæ Principes non æquet ſolùm, ſed longè ſuperet, gemmis, auro, vrbibus, campis, mari. Potiſſimùm verò laude digna ſunt & encomio decantanda hæc duo fulgentia Italię lumina, & lucidi Soles Hercules, & Renata ex tertio bonorũ genere, hæc vera bona ſunt, & vnicuique propria, & peculiaria, nõ à natura, vel fortuna tributa, ſed à nobis ipſis acquiſita, primo omniũ motore adiuuante, & oſtendente, quæ animæ bona nuncupantur. hæc non ſunt pulchritudo, aut mẽbrorum ſymmetria, non corporis dexteritas, non agilitas, non diuitiæ, nõ latę vrbes, maria & montes, quę à vobis amplè poſsidentur, non genus Eſtẽſe, aut Gallum, non genitores bellica in re egregii, Ludouicus duodecimus Galliarum Rex, & Alphonſus tertius Ferrariæ dux: ſed ea ſunt animi bona, quæ vos beatos, & in hoc ſtatu, & in futuro

reddent.hæc ea ſunt bona, hæc, inquã, qui bus proceres, & antiquiſsimi heroes iere hæc, quibus Chriſtianiſsimi, & qui de fide benemeriti ſunt, inceſſere. Fides in primis, quæ decus eſt, & animi ornamentum, adeò in vobis ſplendet, vt pro fidei ſpecimine, Hercules, & Renata adducantur. De pruden tia, magnanimitate, fortitudine, munificentia, temperantia, charitate, qnid referam, quum plura paſsim nota ſint, quàm ego referre poſsim? Nullus enim tam obliuioſus eſt, qui nõ meminerit: nullus tã vecors, qui non nouerit: nullus tam inciuilis, qui diſsimulare poſsit. Iuſtitiã quoq; tranſigere decreui, quũ & ipſimet rei, & crimine aliquo correpti vos iuſtiſsimos Principes eſſe fateantur, & prędicent. De liberalitate autem quid opus eſt referre? quum nullus ſit, qui ab Illuſtriſsimo Hercule, & Sereniſsima Re nata indonatus, aut ſuis votis (modò honeſta ſint) inexpeditus recedat. Hæc ſunt vera bona, quibus laudandi, quibus extollendi, quibus in cœlum rapiendi ſunt principes, quibus vita peréni viuere datur. Felices arbitror, & térque, quatérque beatos noſtros ciues, quoties mihi in mentem veniunt hi proceres à ſummo rerum opifice in hoc calamitatibus pleno æuo, donatos, vt initium ſint remittendi aduerſa, populos in rectam

viam

viam dirigendi. Hoc eſt Socraticum ſpeculum, excellentiſsimi Principes, ſeipſum ſibi ipſi qualis ſit, oſtendere. Vobis autem vos ipſos commõſtraui, qui principis exquiſitiſsimi exemplaria eſtis, vt continuè perſeueretis, & in dies exaugeſcatis, quãquam ad virtutum veſtrarum cumulum nihil addi poſsit. Ne autem videar potius aſſentandi gratia, quàm vera narrandi præfari, his finem faciemus, ad præcipuũ huius Epiſtolæ inſtitutum accedentes. Superioribus menſibus omnia ſimplicia medicamẽta, quorum in officinis vſus eſt Ferrariæ, noſtra trutina (qualiſcunq; ſit illa) percenſere cœpimus, Illuſtriſsimo genitore tuo ſuadẽte, fauente, & exorante, imò & qui plerunque varios apud pharmacopolas errores audire, & videre delectabatur. propterea hunc libellum eius excellẽtiæ inſcribere atq; dicare inſtitueramus, ſed inopina morte prçuentus eſt, & nobis ferè clanculùm ſurreptus. Tu mox Illuſtriſsime Princeps, & patrone Sereniſsime, totius ditionis, & imperii, & omnium bonorum hæres euaſiſti. vnde & huius libelli, ſicut cæterorum aliorum bonorum hçres eſto, quem tibi inſcribimus, tibi dicamus, atq; deuouemus, vt excellẽtię tuę aura fretus, vbique aperta fronte incedere poſsit, & eò tutius euagari, quò Illuſtriſsima Rena-

tam fautricem nactus erit. Iámq; huic nun cupatoriç Epiſtolç extremam manũ impoſuiſſem, niſi ea in mentẽ veniſſent, quæ ſuperioribus diebus de citris, Adami pomis, Narantiis ita à nobis appellatis, ab excellentia tua quærebãtur, an apud antiquos inuenirentur, & quomodo à profunda hyeme ſeruari poſſent: quippe hoc anno frigoris inclementia omnes ferè huius generis arbores periere, quæ in amœniſsima Padana inſula Galliopia, id eſt, Beluidere nũcupata, Alcinoi & Heſperidũ hortos deliciis excedente virebant. Nũc tuæ Illuſtriſsimæ excellentię ſatisfactum iri ſtatuimus: quanquã ſuperioribus annis ad Illuſtriſsimum, & Reuerendiſsimum fratrẽ tuũ Hippolytum, Mediolani Archiepiſcopum vnã & alterã Epiſtolã ſuper hoc negotiũ ſcripſerimus. At nonnulla in tuæ excellentiæ gratiam repetere nõ grauabimur. Primò autẽ cõmunis omnium error menti occurrit (eorum præſertim, qui ſacras literas interpretãtur) ex hac arbore ligna cedrina eſſe putantiu, quibus Solomon Ieruſalẽ templũ ſtrui præcepit, & de hac etiã intelligunt, quod in libris Reg. ſcriptum reperitur, Solomonẽ à Cedro Libani vſq; ad hyſſopũ parietis diſſeruiſſe, i. à præſtantiſsima & maximè omnium arborum procera, ad infimam, humilem, & imbecil

beccil

becillam plantam diſſeruiſſe. Legimus pręterea cedrinas menſas apud antiquiores ingenti pretio emptas, velut Ciceroniana mẽſa, cuius decimoquinto capite decimitertii voluminis Plinius, & antiquiores meminere. Additq; in Anchorano monte citerioris Mauritaniæ ingẽtiſsimas, altiſsimasq; enaſci, Theophraſti authoritate fretus: paſsim deinde à Poetis incorruptibilẽ materiã eſſe decantatur, & cedrino vnguẽto, oleóue inunctas chartas perpetuò durare: vt Poetæ carmina digna cedro, id eſt, perpetuò ſupereſſe dicantur, quæ ſummũ apicem artis geſtiendo natura attigere. Nũc verò præſcriptã arbore à vulgari citro alterã eſſe oſtẽdamus. Principio ſit nobis Dioſcoridis ſẽtẽtia telũ, & acutiſsimus enſis, primo rei Herbariæ volumine in hũc modum inquiẽtis, Cedrus de magnis arboribus eſt, fructũ fert vt Iuniperus myrti magnitudine rotundũ. Quibus indiciis maniſeſtiſsimũ eſt, alterã eſſe arborẽ cedrũ in Illuſtriſsimi principis noſtri deliciis receptã: neq; enim illã inter maiores arbores numerare oportet, quũ ſit ferè arbuſcularũ pumilio, fructus quoq; myrti magnitudinẽ longius excedit. Liceat præterea Pli. verbis præmõſtrato loco aures admouere, Sunt aũt (inquit) cupreſſo fœminæ etiãnum ſylueſtri ſimiles, folio, odorẽ, caudice.

Quod

Quod apertiſsimè Theophraſtus, vel hoc indicio manifeſtat, nuſquam de cedro locutus quin cupreſſo, iunipero, altioribúſve arbuſculis cōpararet, imò & in tertio de plantarum hiſtoria volumine inquit, Eſt iunipero nō abſimilis, ſed folio maximè diſtat. Quippe cedro durum, acutum, ſpinoſumq́; iunipero mollius. additq́ue fructum iunipero ſimilem. Ex his quantū antiquior illa cedrus ab hac noſtra vulgari diſſentiat, cuiq́;, etiā mediocriter erudito, manifeſtū eſſe arbitramur. Ex antiquiori etiā mēſas, delubra, naues factas eſſe Plinius & Theophraſtus prodidere. Antiquā cedrum aliàs nūc vulgarem proſequamur: at vnū in primis ſubmonere inſtituimus, nominibus etiam in authorum cōmuni vſu differre. Quippe illā, ex qua naues, & templa, cedrum, noſtrā verò citrum, atq; citriā, apud Gręcos appellatā legimus. Quin & Dion in Neronis vita non citreas, ſed cedrinas menſas nūcupare maluit. quod adiectiuum in ſacris literis frequentius animaduertimus. Quanquā nullo modo diſsimulandū ſit Phaniā Ereſiū quinto de plātis lib. cedriū appellaſſe, atq; malū cedriu pro eo quod nos citrum vocamus, & citriū. Pręſtat igitur antiquū nomen referre, quo fuit diu hæc arbor inſignita. Legitur apud Theophraſt. quinto plātarum volumine, ſub mali med

li Medicæ,aut Perſicæ titulo,quam in hunc ferè modum pingit,foliũ habet ſimile,& penè æquale portulacæ,aculeos,quales pyrus, aut ſpina acuta,ſed leues acutosq́; vehemẽter,& validos.Pomum eius non manditur, ſed odore præcellit,necnon & folium arboris odoratiſsimũ eſt,& ſi inter veſtes pomũ ponatur,inoffenſas conſeruat:vtile & cũ medicinã mortiferã quis biberit,& ad oris ſuauem olẽtiam, quippe ſi quis interna pomi in iure,aut aliquo humore cõcocta in os expreſſerit,digeſſeritq́;,ſuauẽ halitum reddet. fert poma omnibus horis,aliis decidẽtibus, aliis ſubnaſcentibus,aliis matureſcentibus, quæ noſtræ arboris imaginẽ repræſentant. Ambiges verò,dictũ eſſe pomũ eius nõ mãdi,ſed ambiguitas ceſſet,quippe Theophraſti & Plinii tẽpore nondũ mandebatur, ſed tantũ odore commendabant. Atheneus etiã author eſt, neminem ex antiquis guſtaſſe. Mox poſt Palladii tempora cœpit mirè in conuiuiis ad ganeam,atque gulæ iritamẽta in ſapores,ac per ſe ipſum expeti,vt nulla videatur elegans,aut Saliaris cœna, qua citrũ deſideremus. Lubeat deinde Dioſcori. aurẽ accommodare hanc arborem mirum in modum verbis effingenti : Nota ſunt Medica, quæ alii cedromela,alii perſica,Romani citria appellant:arbor hæc omnibus horis pomifera.

miſera eſt, ita vt antecedentẽ fructum ſubnaſcens identidem occupet nouus. pomum ipſum oblongum, caperatumq; rugis, colore in aurũ inclinato, ſuaui odore, aliqui graui. Semen habet pyro ſimile. Contra venenũ in vino bibuntur, aluũ laxant, oris halitum, & ſuauitatem commendant. In veſtiariis cõdita videntur arcere animaliũ noxas. His quoque Plinius grauis author aſſentit, in hũc ferè modum, tertio duodecimi voluminis capite ſcribens, Malus Aſſyria, quam alii vocãt Medicã, venenis medetur. Foliũ eius eſt vnedonis interuenientibus ſpinis. Pomum eius aliàs non manditur, odore præcellit, foliorũ quoque, qui tranſit in veſtes vna cõditus, arcetque animalium noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, aliis cadẽtib^s, aliis matureſcentibus, aliis verò ſubnaſcẽtibus. Hæc eſt, cuius grana Parthorũ proceres incoquere diximus eſculentis, cõmendandi halitus gratia. Ex his quiſq;, etiã imperitus, arborẽ, quã citrum appellamus, ab his authoribus adumbratam intueri poteſt. Euſdem generis omnino ſunt, quæ Limonia, Adami poma, aut rãcida nunc vulgò dicuntur. quæ Rantia vocantur Hermolao teſte, quaſi raudia, à colore æris, id eſt, fulua, vel à Neratio inuentore, Neratia dici potuere, niſi quis velit Aranium, quaſi Arianũ, id eſt, Perſicum à

gent

gente appellatum:eſt enim Aria (vt inquit Hellanicus)Perſica quędã regio. Quid item ſi malum Arantium,ab Arantia oppido Achaiæ? Iuba author eſt Heſperida,& malum Heſpericũ nuncupari, referq; Herculem in Græciã tranſportaſſe,& malũ aureũ eſſe vocatũ,de quo in paſtoritia contẽtione Vergilius meminit, Aurea mala decẽ hodie miſi, cras altera mittam. Quamuis Pauſania nõ aureum malum, ſed Heſpericũ ab Hercule primùm in Græciam tranſportatũ dixerit. Ariſtophanes etiã grammaticus oxymala Perſica vocari prodidit. Galenus quoque pomũ ipſum non Medicum,ſed citrinũ appellatũ voluit,quanquã ſit apud Theophraſtũ, ſub Medicæ mali dictione repertum. Gręci quidam fabularum inuentores, nuptiale pomum eſſe putauerũt,à Tellure editum fabulantes, nunciato Iouis,& Iunonis cõnubio. Supereſt Illuſtriſsime Princeps antiquiſsimã curã in plantãdo, & diligentiã in ſeruando edocere. Propagine ac ſeminibus ortum ducit. Semina(inquit Theophraſtus quarto plantarum hiſtoriæ libro)detracta vere,terris ſeruntur diligentiſsimè cultis. Rigantur deinde quarto,aut quinto die: quum autem maiuſcula fuerint, transferuntur vere iterũ ad molle,riguumque ſolũ,nec valde tenue: tale enim deſiderat,opusq; eſt pingui aqua,

marci

marcidáve irrigari, non admodum frigida, qua etiã equorũ ſtercora triduo macerata ſint. Additq; ſeri fictilibus in vaſis perforatis. Proſunt & colũbinæ ſordes eadem aqua maceratæ. Quũ hæ arbores in iuſtã molem creuere, flores pariũt, qui an ſpes ſint futuri partus Theophraſtus primo plantarum libro his indiciis oſtẽdit, inter flores (inquit) mali medicæ, qui veluti colum quandã erectam in medio habeant, fœcundos hos fore affirmant: qui verò nõ habeãt, hos fore infœcũdos. Quod iterũ volumine quarto animaduertiſſe teſtatus eſt. Vnum verò ſubmonendum arbitramur, ſi hyemis inclementia in Ferrariẽſibus hortis flores, aut ſubnaſcentia poma defuerint, cauſam à Theophraſto primo de plantarum cauſis aſsignari: Quippe placidum aerem expetunt, medioq; con flatũ tẽpore, quo ſcilicet germinatio, & fru ctificatio aſsiduè factitari poteſt. Nec illud poſthabere dignũ eſt, illa eſſe fœcũda ſemina, quæ in colo quadã prorũpant, hic vnus eſt naſcẽdi modus. Nonnulli ramuſculũ, vt ſubnaſcẽtia virgulta radicibus euellũt, ac intorquẽt, vere in molle ſolũ, vdum & pingue magis, quã gracile plantantes, quarto etiã, aut quinto die prædictis aquis irrigãt, alii ramos nõ ab arbore euulſos, ſed adhuc illi infixos, fictili vaſe, teſtaceo, aut cucurbiteo

vertice

vertice, pingui terra pleno circundant, quoad radices emittat, proinde ab arbore diuellitur, tranſplantaturq́; dato radicibus ſpiramento. Sæpius integras arbores è lõginquis partibus transferre excogitauimus, vt antiquiori tempore ex Perſia, & Media euehebãtur. Nunc triuialis eſt ferè arbor, pluribus horum pomorum generibus citreta Liguriæ, Campaniæ, Apuliæ, Benaco lacũ, & tota ferè Italia, prę ſertimverò calidioribus locis, & meridiẽ verſus ſitis. ac maritimis felicius germinant, & quãcunque imaginẽ topiario opere reddunt. Nos Genuæ, & Sauonæ, atria, cubicula, papiliones topiario opere ex his arboribus fictos vidimus, quũ excellẽtia tua anno à Chriſti ortu M.D.XXVIII. Galliam peteret. Sed qua arte ſine vllo diſcrimine transferri poſsint. Plinius iij. xij. voluminis capite oſtendit. Tentauere (inquit) gẽtes transferre ad ſe propter remedii præſtãtiam fictilibus in vaſis dato per cauernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia trãſitura longius, ſeri arctiſsimè, transferrique meminiſſe cõueniet, vt ſemel quæque dicãtur, necnon eiuſmodi arbores antiquitus inſerebantur, quorum fructus citromela nonnulli appellarunt. Deniq; huius arboris morbos, & remedia huic opus eſſet afferre, niſi ſatis, ſuperq́; in noſtro de arborũ medicina libro

b

illa tractauiſſemus, tamen illud vnũ admonere nõ grauabimur: Corticis ablationẽ eſſe huic arbori mortale nocumentũ hyeme præſertim: tũc opẽ ferre, noua cera, reſináve obſtructo vulnere decet, ne frigus intimã arboris medullã ingreſſum perimat. Hyeme verò à tẽporis inclemẽtia ſeruãtur, ſi in fictilibus plãtatæ ſint hæ arbores, & in clauſum locu portẽtur, in quo aer natura, vel arte tẽperatus ſit. Arte aũt ſi prope calidarium fabricetur. At ſi cõmuni ſolo plantatę ſint, tugurio cãnitio, aut ex milii nigri culminibus ſpatio vnius pedis ab arbore circundentur. Mox equinũ fimũ ad mediũ vſque tugurii exterius circũponatur. Hæc ſunt, illuſtriſsime Patrone, quæ ex antiquorum voluminibus de hac arbore tuæ excellentiæ gratiſsima ſcribere valuimus, quibus iam eſſet finis additus, niſi hoc vnum in mentem acceſſiſſet, Lacedæmonios (Ariſtophane grammatico authore) Deos hac arbore coronare ſolitos eſſe. Vale Illuſtriſsime princeps, & totius Italiæ decus eximium, & noſtrum hoc munuſculum, vt cætera alia, hilari fronte accipias, quod hæreditario iure tibi merito debetur.

EXA

EXAMEN OMNIVM SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM, QVIBVS FERRARIENSES PHARMACOpolæ in ſuis officinis vtuntur, Antonio Muſa Braſauolo medico Ferrarienſi Authore.

BRASAVOLVS, SENEX PHARMACOPOLA, HERBARIVS.

QVORSVM, optimi viri, per has alpes inhoſpitas, & inacceſſas. & per tam horridos receſſus, qui vix timidis capreolis, & lentibus damis, ac dorcadibus aditum præſtant? HERB. Quorſum pedibus ducimur. BRAS. Nos capite ducimur, pedibus autem ambulamus. SEN. Mihi videris æquè, vt nos, pedibus incedere, & capite aerem ſecare. BRASA. Ita incedimus, quoniam pennis caremus. Sed ò optime Senex, mens eſt, quæ nos ducit, & quæ huc vel illuc pedes ambulare iubet, ipſi autem veluti famuli parent. Bruta alioqui pedibus, non mẽte, nec ratione quorſum impetus ra

pit, trahuntur. ſed ne ſilẽtio prætereatis (obſecro) cur hos montes aſcendatis. HER. Herbatum venimus, vt virentes herbas, ac radices noſtris manibus euelleremus, quæ ad nos adeò ſicca feruntur, vt vix integrum foliũ, aut tenuis cauliculus cerni poſsit. BRA. Optimè cõſuluiſtis, verũ cuiates eſtis? HER. Mundani. BR. Hoc nõ me latebat. HER. Cur latere nõ potuit? adeò alta montiũ iuga conſcendimus, vt Mundum ſuperare videamur. BRA. Non ab re dubitabas, ſed qua patria ortum ducitis? HER. Qua optimè eſſe contingit. nã vbi bonum, ibi patria, vt vulgato adagio fertur. BRA. Deniq; vos capiã, qua Mundi parte orti eſtis? HER. Nos abſque retibus aut pedicis non capies, occidentales autem ſumus. BR. Sed iocari deſinamus, qua vrbe nati eſtis? SEN. Ferrariẽſes ſumus, noſtra effigies te aufugit, tamen ſimul millies verſati ſumus. BRAS. O Dii immortales, demũ vos agnoui, iam diu mihi neceſſarios, quantum exterior veſtium habitus effigiem mutat. Herbarium verò primo intuitu agnouiſſem, niſi barbam illam promiſſam abſcidiſſet, & ſi cinericio bardacucullo circundetur. Immortali Deo gratias ago, qui in his inuiis mõtiũ cacuminibus adeò beneuolos viros cõiunxit, & eo maximè, ꝙ eodẽ propoſito ducimur. Obſecro vos ꝑ Apollinẽ, & Ae-

ſculapium,vt me in veſtrum ſodalitium recipiatis.Quippe ero facundus comes in via, nec pigebit laboris, quamuis ardua montium penetralia ſuperetis.SEN.Quid iucundius accidere potuit,quàm adeò familiarē virum inuenire,& viæ & euellendarum herbarum comitem?vbi potius vrſos,voraceſque lupos inuenire putabamus.BR.En chartam, & atramentum,& pennas mecum attuli, & quicquid pro diuerſis rebus annotandis cōmodum eſt.SE.Ad rem ipſam quid hæc facient?BRA.Omnia,quę inuenire continget, diligentiſsimè ſcribam, ne cùm Ferrariæ Pharmacopolium tuum frequentabo, decertare contingat: hæc herba talis erat,illa erat alio,quã viderimus,modo, affecta.SE. Hoc non modo probo,ſed apprimè laudo: verùm tuus hic liber,ſi fortè in aliorum manus incidat,non deerunt æmuli inſidias modò ſtruẽtes,modò iurgia commouẽtes, qui omnia reprehendẽt,& te veluti nugigerulũ ſubſannabũt.BR.Si noſter hic labor in publicũ quãdoq; prodeat,ſatis nobis erit,illa eſſe poſteris aperta & deprompta,quæ hoc tempore ita eſſe compertum erit,nō ambigentes in multis deinceps nos ſententiã immutaturos eſſe,& vbi meliora inueniemus, vel ab aliis inuenta eſſe cōſtabit,à priori ſententia recedemus,verum illud,quod poſtea in

uentum erit ſequẽtes. SE. Non me latet multos in te ſcripturos eſſe. BR. Nos oppoſitum ſentimus, quis enim hac in re onus abſq; honore ſubire voluerit? nẽpe viri probi aliud quid habent quod agãt, quàm in vno alicuius authoris lib. x. aut x i i. non quidẽ errata, ſed ambigua inuenire: ignaui verò, & qui bonas literas ſummis ſolùm labris deguſtarunt, & ſi praua eorum natura in bonos viros inuehatur, & inani quadam gloriola ducti eos vellicare tentent, poſthabendi ſunt, & tractandi velut aſelli, qui cùm per viam tranſimus pedita emittũt, & veluti trochlearũ ſtrepitus negligẽdi, illíſq; dicendũ, ſcribe tu ſi ſapis, & iuſtum volumen, & non viginti, aut triginta verſus in ordinem cõgere. quantum in me ſit, ſcribat quicunque in noſtras nugas, nunquã Apologias cõficiam, ne vulgi fabula euadã, & per totã vrbẽ digito commonſtrer: ſed cùm in re aliqua vellicabor, de ea agam cùm obiter incidet, nulla etiã illius, qui me carpere tẽtabit, mẽtione facta, illa ſcribens quæ veritati nobis cõuenire videbuntur, ne & ego videar virum illũ (ſi vir ſit) viceuerſa, & maligna quadã mente reprehendere velle, & veluti de illius iniuria vindictam ſumere. SEN. Id boni viri officium eſſe ſemper cẽſui. HEBRARIVS. Sol prope meridie eſt, & Solis radii adeò calẽt,

vt in proximam illam planitiem ſecedendum ſit,& in certa illius ſpecus vmbra prandendum, dum cicadæ reſonant. Inclinante enim Sole tot radices euellã,quòd nõ videbor diem,& operam luſiſſe. BR. Meridiano æſtu ingẽtes deſtillatiões,& capitis dolores fieri ſolẽt,ideò huius arboris incerta vmbra derelicta,herbarii cõſiliũ ſequamur. SE. Tu ergo herbarie,onere depoſito mappam ſupra virentes illas herbas,& humiles ſternito,pernámq;, & tucetum in ligneum orbẽ ponito,& cantharum generoſo vino plenũ deobturato. Hæc ſunt, quæ in hac ſylueſtri ſolitudine Antonio Muſæ præſtare poſſumus. BRA. Hæc Principi inter mõtium iuga equitanti ſatis eſſent. Ego pane,vinóque etiam dilutiſsimo,& maxima viſendarũ herbarum appetentia contentus ſum. Antiquitas herbis,& glãdibus diu veſcebatur,dum homines ſyncera fide,& probis moribus viuebãt. Mox(proh pudor)ganea,tot varia,in ſaporibus,coquendi modis, variarũ rerum permiſtione,cibaria adinuenit,vt nullus ſit modus,nullus finis edulii,quę infinitos morbos pariunt,& plerunque in mortem inopinam perducunt. SE. Quid ad nos ſi alii ęgrotent? Ego pharmacis,tu medendo lucraris. BR Quantum in me ſit,Deum optimũ oro, neminem vnquam ægrotaturum: quum

verò id fieri nõ poſsit ægros aliquot mihi contingere opto, vt ex mea arte honeſtũ victum, & veſtitũ habere poſsim. At ſi nullus vnquam ęgrotaret, nõ ſum adeò ſtupidi ingenii, quin ſtatim artem aliquã mihi comparare ſciuerim, ne vitã per inertiã trãſigerem. HER. Omnia in promptu ſunt: in hac virenti herba ſedete. SE. Tucetum hac parte rancidum eſt, illa verò optimum. HER. Nec deeſt ſua laus pernæ. BRA. Vinum generoſe reſpondet. Verùm, ô herbarie, quænam herba illa eſt, quæ apud cantharum viret? HER. Apud omnes notiſsima. eam ignoras? Reuponticum appellatur, cuius radix adeò præſtat, vt eius duplum pondus reuhabarbarũ æquet. BR. O mirus recentiorũ error, & mira pharmacopolarum ignauia! per tot ſecula in hac herba decepti ſunt, & nunc decipiuntur, tamen addiſcere nolũt, & ſi res ipſa præ oculis adducatur, veritatem agnoſcũt, ſed maligno quodam animo verum abnegant, potiúſque in ſua illa ceruicoſa ignorantia perſeuerare volunt, q̃ verum agnoſcere. HER. Id fortè noſtra gratia dictum cupis: apud me certum eſt, herbam illam Reuponticum eſſe, vt ab ineũte ætate a ſummo quodam herbario didici. SE. Nec ego aliud, Reuponticum vidi, q̃ ſimile. Tu fortaſsis vis nobis oſtendere panem non eſſe panem,

aut vinum non vinum.Ego ita Reuponticũ noſco,vt tu hoc vitrũ,vitrũ eſſe putas. Nũc autem quidã iuniores inſurgũt, qui potius libidine gloriolæ, q̃ veri ſcientia optimos libros reprehendere conãtur, nec verentur, noſtrum Euangeliſtam,id eſt,diuinum Meſuen execrari,Pandectas reprehendere,Auicen.taxare,Serapionem demoliri, & Auerroim exibilare:nõ deſunt nobis luminaria, ſed hi conantur extinguere.BR.Obſecro te, optime pater,ne ira conciteris, ſed blandis verbis re tractemus,& mites aures præſta. SE.Nunquam potero in Meſuen, aut alterũ Arabem conuicia audire.BR. Et quis adeò audax hos præſtãtiſſimos viros vellicare conabitur?SEN. Tuus Leonicenus, Manardus, &neſcio qui recentiores.BR.Deciperis,optime Senex:nã Leonicenus,& Manardus ſi aliquot Arabum errores detexerint, modeſtè loquuntur:recentes autem illi potius culpa digni ſunt,quum execrantur,quàm laude. erant demonſtrandi errores,non cõuiciis laceſſendi authores.SEN.De Meſue quid ſentis?BRA.Quid aliud,quàm optimũ virum, ꝗ omnia Deo duce ſcripſerit,& poſteris iuuandis multùm inſudauerit? SEN.Quid de Auic.BR.Non quidem principem medicorum(vt recentes putauerunt)ſed Cordubę: at ſummum Philoſophum,qui multa vide-

rit,ac perlegerit,quanquam eius volumina multis erroribꝰ ſcateāt. SE. Quid de aliis Arabibus? BR. Id,quod Plinius teſtatur:Nullus liber tam malus, quin aliqua ex parte proſit.Ego omnibus rei medicæ candidatis ſuaderē,vt in primis Græcis perlectis,Arabes quandoq; guſtarēt,quos aliqua ex parte prodeſſe non dubitamus.Vnde cōſilium id non modò non probo,ſed valde improbo,quo nonnulli Arabes penitus abolēdos ſuadent:nos verò potius corrigēdos iudicamus,vbi mendæ aliquæ apparent. SE. Si omnes tuam ſententiam amplecterētur, nulla eſſet inter Arabum,& Græcorū ſectatores controuerſia. BR. Non laudamus Arabū ſectatores,ſed omnes Græcos imitari hortamur,Arabibus nō ſpretis:ad tempora incidimus,q̄bus Græcis maledicūt nec ipſos dignātur ſuo nomine appellare,quod in bonis literis tyrannidem quandam peperit. Hipp.igitur,Gal.Oribaſium, Paulum, Aetiúmq; admiremur,ſed nec Serapionē,Raſim,Auic. Auerroim, Meſuen omittamus, niſi vbi inextricabiles nodi inciderint, & nonnullæ in rebus ipſis lituræ. SE. Sún ne aliqui iuniores Ferrariæ inter eos,qui recēter doctores creati ſunt,ad id nauandum commodi,ac prompti? BR. Equidem ſunt, Hippolytus Conſtabilis, Franciſcus Bruſanti-

nus,

mus,Maurelius Sanctus,& Ioannes Leo Vercellenſis.hi quãdoq;,& breui noſtræ patriæ ſplendentia lumina euadent,qui Græcos authores ſummè obſeruant, nec Arabũ rectè dicta contemnunt.Vt enim propriã animã rectis,& Chriſtianis moribus exornarũt,ita ab omni maledicentia immunẽ fecerunt. SE.Ad rem ipſam ſermo vertatur,Herbarie affer Reuponticum.HER.En, nec vna deeſt radicis fibra.SE.Hoc igitur Reuponticum eſſe ambigis?BR.Imò non eſſe certus ſum. SE.Súmne tam grandæuus ſententiã mutaturus?BR.Eia pater, quacunq; ætate diſcendum.Statim autem te aſſenſurum nõ dubitamus,ſi benignas aures præſtare volueris. SE.Amor erga te meus, aures præſtare cogit.Id igitur non eſſe Reuponticũ oſtende. BR.Apertiſsimè oſtendam,modò antiquioribus authoribus fidẽ adhibere ſtatuas.SE. Quos antiquos appellas? Pandectariũ mecum attuli,quem omnia ad vnguẽ ſcripſiſſe arbitror.BR.His igitur authoribus fidem præſtabis,qui à Pandectario in teſtimoniũ adducuntur?HE.Aliter fieri non poteſt.BR. En igitur Pandectarius Dioſcoridis teſtimonio vtitur,eo capite,quo de Rheõ,vel Rha, à Romanis Rha ponticũ appellatũ tractat, (nõ enim Reuponticũ,vel Rheubarbarum, vt vos paſsim dicitis,ſed Rha põticum, &

Rha

Rhabarbarũ proferre oportet, verùm vocabulis veſtris vos vti non impediam) tamen idem Pandectarius per Rhaponticũ id intelligit, quo paſsim in officinis vtimini, cui magna recentiorum pars cõſentit. At ſi tibi apertis oculis, hoc nõ eſſe Dioſc. Rhaponticũ oſtendã, nónne dices nõ ſolùm non eſſe Rhaponticum, ſed longè Pandectariũ hallucinatum eſſe? SE. Alii adhuc ſuberunt ſcrupuli, nunc iſtud demõſtrare pergas. BR. Primò igitur antiquores Rha dicẽtes, vel Rheõ ſimpliciter, id intelligunt, quod à Romanis Rhaponticum vocabatur, & Celſus radicẽ Ponticã lib. v. in Antidoto Mithridatis nũcupauit, poſtea Dioſc. aures præſta, hãc radicem, quæ Rhaponticum dicitur eſſe ſine odore, eſſe fungoſam, & ſine põdere, & habere guſtũ glutinoſum dicẽti. Olfacias igitur ipſam radicem, optime Senex. SE. Iam olfacio. BR. Carétne odore? SE. Minimè, ſed grauem habet. fortè intelligit, non habere odorem, ſcilicet bonum. BR. Hoc potius eſt ſine ratione fugere: quoniam Dioſco. hoc vocabulo odor, tanquam medio vtitur, cui bonum, aut malum, ſuaue, aut inſuaue, coniungit. Cùm igitur ſine odore ſcripſit, quod ſua lingua ἄοσμος dicit, odore carere penitus cenſet. Sed aliud conſideremus, an χαῦνη ſit, & ὑπόκουφος, fungoſa, & ſine pondere. SEN.

Equi

Equidem fungoſa non eſt, ſed potius denſa, vt inde grauis efficiatur. BR. Nec guſtũ prætereamus, quem glutinoſum cenſet, guſta, mihi nullum glutinum in lingua parit. SE. Nec mihi. BR. In aliis ſi quodam modo huic noſtro Rhapontico conuenire videatur, in multis diſſentire certum eſt. SE. Hoc adeò manifeſtè percepi, vt is cæcus ſit, qui nõ videat. Nunc ſentẽtiam mutare cogor, vt deinceps in ſimplicibus Pãdectario noſtro fidem non adhibeam. Tamen plures de Rhabarbaro differentes audiui, qui hoc Dioſc. Rhapõticum, Rhabarbarum, quo vtimur, eſſe profitentur. BR. Non deſuere plures, qui id ſentirent, quod etiam Leoniceno attributum eſt, & hoc Ruellius, ac ſi pro aris dimicet, probare nititur, tamen decipiũtur quoniem ἄοσμος non eſt Rhabarbarum, id eſt, ſine odore, nec habet radicem ſimilem centaurio, quippe centaurium radicem lõgam habet, & quanuis Rhapõtico minorem ſcribat, tamen eandem formam nõ habet, quia Rhabarbarum in formam rapæ, & rotundũ vergit, nec Rhabarbaro ineſt ῥίζα μέλανα, id eſt, radix nigra, ſed potius in ſubcroceum quendam colorem vergit, adeò vt tabulas quaſdam ex infuſione Rhabarbari aptè croceas reddiderim: & niſi pretium impediret, eo pictores vterentur. SE. Hoc ergo probare

tentas

tentas Rha antiquorum non eſſe noſtrũ vocatum Rhabarbaricum, quia noſtrũ odorẽ habet, Rhaponticum verò ſine odore eſt. at nos huic tuæ ſentẽtiæ occurremus dicẽtes, id ex regionum diuerſitate cõtingere, quod enim in Ponto naſcitur, ob loci frigiditatẽ odore caret: in Arabia verò ob feruentẽ Solis æſtum odorem contrahit. BR. Hæc eſt irrationalis excuſatio, qua tamẽ Ruellius intentionẽ ſuã demõſtraſſe arbitratus eſt, q̃ppe nulla eſt radix, quę vel fœteat, vel fragrãti odore prædita ſit, & nulla eſt herba, etiã ſi ab æſtuoſiſsimis locis ad glacialia, & humidiſsima trãſportetur, quin aliquid proprii odoris, & ſaporis ſeruet, licet remiſsiora ſint. En origanus ex Creta Venetias affertur vehemẽtiſsimi ſaporis, & odoris: naſcitur & in Ferrarienſi ſolo nõnullis in locis humidiſſimis & frigidis, & eũdem habet odorem, & ſaporem cum Cretẽſi, ſed longè remiſsiora ſunt. idq; in ſexcẽtis herbis, probari poteſt. Amariſsimum eſt, quod in mõtibus oritur abſynthium, & vehementem habet odorẽ. Ferrariæ verò in locis humẽtibus, & frigidis, & amaritudo remiſsior eſt, & odor. SE. Cur Ruellio nõ credis, ſi tantus vir id teſtatur? BR. In his, quæ ſenſu cõſtant, nemini credendum eſt, ſi ratio, quæ ex ſenſu ſumitur, oppoſitũ ſuadere videatur. Illuc ego nũquã

duci

duci potero, vt ſuadeat locorũ diuerſitatem in eadem herbæ ſpecie, odorẽ penitus auferre, & illam ἄοσμον reddere, cùm experiẽtia oſtendat, eiuſdem ſpeciei odorẽ ſemper ſeruari in eadem ſpecie herbæ in calidiſsimis locis, & frigidiſsimis, humidiſsimis, & ſicciſsimis, ſolùm verò intẽtione, & remiſsiõe differre. Mirùm igitur mihi videretur Rhabarbarũ in Arabia odore præditum eſſe, in Ponto odore penitus carere. SN. Quid dices ad Ruellii authoritatem? SR. Illum ex voluntate locutũ eſſe, & quicquid in mentem venerit deprompſiſſe teſtabimur: nos verò in his omnibus, de quibus verba faciemus, rei ipſi innitemur, & de quibus etiam ante Ruelliũ ſcripſimus. In reliquis aũt quid de tam probo, & tam docto viro ſentiã, aperire nõ deſiſtã. Cùm eſſem Lutetiæ Pariſiorũ M.D.XXVIII. nõ mediocrẽ habui cũ eo viro cõſuetudinẽ, & plerũq; excepit me prãdio, & ego illum nõnunquã: proprias ſedes habebat prope templum illud famigerabile virginis Pariſienſis, & erat illius tẽpli (vt dicunt) canonicus, vir erat in moribus mitiſsimus, in Græcis, & Latinis literis eruditiſsimus, ſed talis, q omnia ſimplicia domi ſciebat: in hortis vero, mõtibus, cõuallibus, & aliis locis, in quibus hæc naſcũtur, nũquam verſatus erat, propterea nihil ab eo dicitur,

quia

quin de verbo ad verbũ ex Plinio, Dioſcó, Gal. Paulo, Aetio, Atheneo, Polluce, & plerunq; Hermolao Barbaro deprõptum ſit, nos econtrariò pauciſsimas authorũ ſententias, & illas quidẽ q̃ breui fieri poterit, referemus, & illa tãtùm, quæ oculis vidimus, & his manibus nõ ſemel collegimus, perſcribere conabimur, ea antiquorũ ſentẽtiis conferẽtes, quicquid tamẽ ſit, noſtra hac ætate doctiſsimus fuit Ruellius, & in euoluẽdis authoribus diligẽtiſsimus. Inſumma igitur fieri nõ poteſt, vt herba vno in loco odorata, in aliũ tranſportata, odorẽ penitus amittat, potiſsimùm cùm ſicca erit. SE. Loca omnino herbarũ qualitates immutare videntur: nempe Gal. cùm de Ciſtho Ladanum ferente agit, in Aſia, inquit, ob loci tẽperiem frigidam habet naturã, in aliis verò locis calidam. BR. Venerãde ſenex, nullus vnquam, qui ſapiat, inficias ibit varias regiões, & cœli periodos ſimplicia medicamẽta immutare: at hæc mutatio in qualitatibus eſt, quę per magis & minus diſtinguuntur. Gal. ergò de Ciſtho loquentem contemplemur, qui ſeptimo de ſimpl. medica. facultatibus, inquit: In calidis regionibus hic Ciſthus proueniens, tametſi haud alius ſit genere, quàm qui apud nos naſcitur, eximiã tamen à regione, ac peculiarem, digerentémque

calidita

caliditatem nactus eſt, atque vtroque à noſtrate differt, tũ quia frigiditatẽ depoſuit, tum quia calorem aſſumpſit: itaque cætera quidem huius Ciſthi illis, quę in noſtrate viſuntur, ſimilia ſunt. Hęc de Ciſtho á Gal. referuntur: verũ quis eſt tam hebetioris ingenii, vt ignoret herbas etiã frigidiſsimas in calidioribus locis minus frigidas enaſci? quod autem minus frigidum fit, aliquid caloris acquirit. Vnde & ſi Gal. dicat a regione eximiam, ac digerentẽ caliditatẽ acquirere, intelligẽdus eſt, frigiditate remiſſa aliquid caloris acquiri, quo digerere poſsit, tamen nõ it inficias aliquid fridigitatis habere. SE. Imò apertis verbis dicit, tum quia frigiditatẽ depoſuit, tũ quia calorẽ aſſumpſit. BR. Intellige depoſuiſſe, hoc eſt, remiſiſſe frigiditatẽ. nã & in ea frigidę partes relinquũtur, aſſumpſiſſe verò caliditatẽ, præter frigiditatẽ illam, quam Ciſthũ ſeruat, ſi in Ciſthi ſpecies eſſe debeat, quoniã ſi frigiditatẽ penitus deponeret, eſſet ex trib. primis conflatus qualitatib. nihil verò in rerũ natura ita cõfectum reperiri poteſt. adde ꝙ in aliam tranſmigraſſet ſpeciẽ, impoſsibileq́; eſſet, vt in aliis qualitatibus ſecũdis cũ noſtrate ſimilitudinem haberet, vt Gal. teſtatur. nempe primis qualitatibus in totum immutatis, & ſecundas immutari neceſſe

eſt. SE. Tu ex te ipſo vt tibi mente occurrit hæc dicis. BR. Imò ita conſtat, & res naturæ hoc ordine cõſtantur, frigidę herbæ in calidioribus regionib. minus frigidæ euadũt, & ſi in frigidis oriãtur partibus, & ad calidas tranſportentur, calidiores fiũt, hoc eſt, frigiditatem remittũt, vt nõ penitus deponant, neque amittant: alioqui in eadem ſpecie nõ eſſent: imò (vt de Ciſthide loquamur) ſi frigiditatem vndequaq; deponeret, & non remitteret, illi vis adſtrictoria nõ ſeruaretur, quam adhuc ſeruare fatetur Gal. SE. Puto te hæc tibi fingere, & pro libito commentari. Gal. verba ſunt, frigiditatem deponere. BR. Intellige (ni refugias) remittere, alioqui in ſua ſpecie nõ ſeruaretur. SE. Addit acquirere facultatem digerentem, quæ non niſi in caliditate conſiſtit. BRA. Nolo verbis amplius contendere, ita Gale. exponendum cenſeo, ſi acquieſcere lubeat, acquieſcito: ſin minus, intentionem tuam ſequaris. Vnum eſt proculdubio ſentiendũ, cùm remittitur frigiditas, caliditatem introduci neceſſariũ eſſe. At tanta ſeruatur frigiditas, vt res in ſua ſpecie conſeruari poſsit, propterea hæc non eſt conueniens ſimilitudo de Ciſtho reſpectu diuerſorum locorũ, adde Rhabarbarum Rhapõtico in ſecũdis qualitatib. cõparari: Ciſthum verò in primis, quanquam ad rem

ipſam

ipſam hoc parum conducat, verũtamen his prætermiſsis argumentũ quoddam pro tua ſententia adducam, quod adeò efficax erit, vt illud euitare difficillimũ ſit. SE. Quódnã eſt hoc argumentũ? illud iã exaudire percupio. BR. Audies aliqua eſſe, quę vno in loco odore penitus careãt, in alio vero ſint odorata. SEN. Iam diu aures erexi, vt ſententiam noſtram comprobatam eſſe percipiam. BR. En Dioſco. de Iride agens, illam, quę in Iberia, & Macedonia naſcitur, odoratam facit: illam verò, quæ in Thracia, & frigidioribus locis naſcitur, odore carere teſtatur. SENEX. Quid ergo ad Dioſco. dices? BR. Qui putãt Dioſcori. ita ſcriptis reliquiſſe, longè decipiuntur. Nam de Iride agens, Illyricam, & Macedonicam cæteris pręfert, nuſquam tamen dicit, ꝙ aliæ odore careant, in odore verò Macedonicam cæteris pręfert. At ſi locorum diuerſitas odorẽ probum ex calore rebus ipſis infert, quis vnquam Illyriũ pro regione & tali, & calida probabit? SE. Scito, ô Muſa, non eſſe Dioſco. qui Iridem dicat in Thracia odore carere. BRA. Quis ergo fuit, qui tamen fide dignus ſit? SE. Theophraſtus eſt in vj. de plantarũ cauſis. BR. Id eſt, diuerſis in locis. Vnde & nos variis in locis apud hunc authorem annotauimus. Vnus eſt locus cum de ſenſu odoris, qui guſtatu perci-

pitur agit, docétque non temere adiungi olerum genus, quod à palati gratia nomen accepit, ceu Anethum, Fœniculus, Iris, & eiuſdẽ generis reliqua, quorũ pleraq; nihil penitus olent. At ſi rectè contempleris, hoc quod dixit nihil penitus olere, non refertur ad Irim, aut ad Anethũ, vel Fœniculum, ſed ad alia olera referri debet, quę nullum penitus dum manduntur odorem habent, vt Lactuca, Chryſolachana. Alter locus eſt in eodem ſexto, vbi eadẽ ſiccata, & recẽtia inuicem cõparat, & de cauſis zucchari mẽtionẽ facit, quæ dũ recentes ſunt, dulces guſtãtur, exiccatę dulcedine priuantur. Poſtea addit: Virides enim aut nihil olent, aut non æquè, ſiccatæ nimirũ redolent, vt Iridis radix. Vides expreſsè non dicere non olere, ſed non æquè olere. Idẽ intellige de locorũ diuerſitate, quæ faciat, vt nõ æquè redoleãt, nõ tamẽ vt odore penitus deſtituãtur: notatóq; nõ ponere Iridẽ ſecũdum diuerſas regiones odorẽ, & inodorẽ, at potius vult remiſsius redolere, vbi docet ſiccitatẽ, & caliditatẽ, res magis odoratas reddere. Hęc ſunt eius verba, argumẽto etiã illud eſt, tractib. æſtuoſis plura, melioráq; odoratorũ genera ꝓdeũt: melius enim ibi cõcoquitur, & quędã ſiccata olent, viridia nihil olent, vt calamus, iuncus: nonnulla etiam plenius olent ſiccata, vt

Iris,

Iris,& Sertula campana,vbi vides aſſeruiſſe Iridem in æſtuoſa regione,magis quidẽ redolere , ſed in frigida odore non caret.SEN. Nõdum attigiſti locum, quẽ citauimus ex Theophraſto.BR.Id quidẽ ſcimus,ſed noluimus & hos locos prætermittere : ille , verò quẽ citaſti, eſt in vltima ferè ſexti libri parte , vbi docet terrã, quæ res parit odoratas, nõ debere eſſe limoſam,neq; pinguẽ,neque lentam , quoniã humoris , & lentoris cauſa calor non æquè fungetur officio ſuo.Paulò poſt addit, Hac eñ de cauſa Iris melior in Illyride, quã in Macedonia eſt, in Thracia verò,ceteriſq; frigidioribus locis, ac minus cocturę idoneis odore penitus caret.SE.Hic eſt propriè locus , quẽ citaui:quid noui paries,vt tã apertã ſentẽtiam euites?BR.Theophraſtum intelligo,vt de viridi Iride loquatur.Nam ne à ſe ipſo diſſentiat,id arbitrari neceſſarium eſt, quod tamẽ à veritate nihil diſcrepat: nẽpe ſicca radix in quacunq; orta ſit patria redolet,in humida verò & frigida lõgè minus:at cùm viridis eſt,odore penitus carere videtur.SE. Hæc commentaris vt tibi menti occurrũt.BR.Imò vt ratio dictat.nam locorum diuerſitas odores quidẽ remittit, ſed penitus non aufert,præſertim cum exiccatę fuerint hoc in ſexcẽtis herbis experientia oſtendit, quæ è locis calidiori-

bus Ferrariã tranſportentur, odoram nunquam penitus amittũt, vt in origano patet è monte Ida Cretenſi, Ferrariã aſportato,& in noſtro ſolo terrę mãdato. SE. Nõ videtur tanta locorum diſtãtia hæc, quãta illa, quæ inter Pontum,& Arabiam intereſt. BR. Diſtãtia hæc ad rem nihil facit, ſed ſunt locorum qualitates. Adde eſſe longius ſpatium inter Idam montẽ, & Ferrariã, quàm inter Pontum,& Arabiam, ſi Ptolemęi contempleris prima Aſiæ tabula,& quarta. Nã inter Idam montẽ & Ferrariam interſunt decem & ócto, vel decem & nouẽ gradus: inter Pontũ verò & Arabiam vndecim, vel duodecim gradus. At hęc omiſſa faciamus, id nos mordicus tenemus ob locorũ diuerſitates ſimpliciũ qualitates non immutari, ſed remitti, & quãdoque adeò remitti, vt percipi nõ videatur, niſi exiccetur: vt de Iride à Theophraſto dictũ eſt. Imò & excuſationem hac accipere ne pigeat de eo, quod Dioſco. dicit, & ab aliis aſſeritur, radicem Rheu odore carere. intellige cũ recẽs eſt. Nã exiccata grauem quandã odorem emittit, vt Iris facit in frigida regione orta. SE. Arbitror ad Gal.& Dioſco. radices ſiccas fuiſſe comportatas, vt impræſentiarum etiã Ferrariam cõuehuntur. BR. Et virides effodere, & ſiccis vtebantur. propterea mirum certè

eſt,ſi

eſt, ſi odorem aliquem habebat, quod odore penitus carere falſi ſunt. Sed his omiſsis ad negotium iam cœptum accingamus. SEN. Ne te pœniteat, & huic alteri ambiguitati aures porrigere. BRA. Dic ſodes. SE. Inquis à Rhapōtico Rhabarbarum differre, quoniã Rhaponticum prælongã radicem habeat, Rhabarbarum rotundam, veluti rapũ, nos verò dicimus Barbaricos viros prælongas, & magnas Rhapōtici radices in fruſta diſſecare, quæ in rotundam quandã formam vergere videntur. BR. Sæpius à te dictũ eſt, nos abſque ratione, ſed vt mẽti occurrit locutos eſſe, cũ tu impræſentiarũ mihi potius ſine ratione, & ex appetẽtia loqui videaris, nempe & aſſero, & teſtor radice hãc, quam Rhabarbarũ vocamus, rotundã eſſe, & quãcunq; ex his, quæ ad nos apportãtur, extrinſecum ſuum corticem integrũ habere eiuſdem vndique coloris, & eiuſdem ſubſtãtię, quanquam & nonnunquam fruſtra videantur inciſa, imò & Rhabarbarũ quod rotundum eſſe fatemur, veluti rapum, in duas vel tres partes diuidi poteſt, neque hoc obſtat, quin in rotundum vergat. Nos vt de hac re deniq; finiamus, & verũ Rhaponticũ, & verum Rhabarbarũ recẽtia vidimus, Rhabarbarum in horto magnifici Sinibaldi Fiſci Genuæ. Si videre hoc tibi animo eſt, illuc

equitato. fortè & nunc adeſt. radix erat rotunda non quidẽ perfectè, ſed vt ad nos ex India, vel Arabia impręſentiarũ in dies afferuntur, & aliquid (licet parũ) odoris Rhabarbari ſeruabat, imò & folia diuerſa erãt, quæ noſtræ rapæ folia referebãt, & eaſdem ferè inciſuras habebãt, erántq; folia veluti citrorum robuſta. SE. Hæc ſúntne vera? BR. Me puderet referre, niſi id his oculis vidiſſem. SE. Fortè erat alia radix. BR. Nõ miror te garrulũ eſſe, quoniã & ſenio cõfectus es. An eſſet eadẽ radix, an diuerſa, diſputare nõ aggrediar, ſed Genuam proficiſcitor, vbi illam videre licebit. Multæ enim in præſcripto horto ſunt eiuſdem generis radices, niſi obaruerint. SE. Alii tuis verbis non acquieſcent. BR. Nõ acquieſcãt, ſat mihi eſt, veritatem exprimere, & ex conſcientia loqui: imò & nunc in Oenotria, quę vulgo Calabria dicitur, quoddã Rhabarbari genus naſcitur folia habẽs prædicto Rhabarbaro ſimilia, radices verò lõgè minores ſunt, & intus rubriores. Integrã radicem mihi dono dedit egregius Leonardus Veſpolus Neapolitanus, qui illã ſæpius expertus erat: & nos diuerſis hominib. quinq; drachmas potui dedimus, vnicuique ſingulam drachmam. in his quinq; inuenimus vehemẽtius educere, quàm hoc noſtrum vocatũ Rhabarbarum

educ

educat. nunc etiã illius radicis partem domi ſeruo, quæ manifeſtam rotunditatẽ præ ſe fert. SEN. Putáſne radices illas adulterari? BR. Gal. in primo de Antidotis, vbi exponit ſimplicia theriacã ingredientia, de Rheo loquens adulterari inquit his verbis, In Rheo quoque fraus cõmittitur. nam quibus in locis naſcitur, ſimul atque euulſum eſt, ipſum elixant, quo ſuccum remittat, ac tam ſuccum, vt ſyncerũ, & aquæ impermiſtũ, quàm Rheon exiccatum, vt nõ elixũ ad nos poſtea mittunt: quamobrem ſcientia opus eſt, verum ab adulterino ſecernendi, quã facillimè conſequuntur, qui ſuæ ſpontis Rheũ aliquando viderint. Nam elixi pars, quæ ſub aſpectum venit, denſa per totum & cõpacta non eſt, ſed rarior, & guſtu tentatũ ſaporem adſtringentẽ vel nullum, vel obſcurũ remittit, cum tametſi adulteratum non ſit, vehementer adſtringat, citò tamẽ & ipſum foraminoſum efficitur. Hæc Galenus de his, qui Rheon adulterãt, improbis viris, imò & de aliorum ſimpliciũ adulteratorib. in tertio de cõpoſitione mendicamentorum ſecundum genera, conqueritur, vbi in principio ita amicos admonet: Amici, vos admoneo, vt in hoc quoq; me ſequamini, ſi artis opera pulchrè obire velitis. nouiſtis enim quomodo ex omni natiõe præſtãtiſsima quot-

annis medicamenta mihi adferantur, eo ꝙ perditi illi omnigenerum rerum coemptores(Græcè Rhopolas vocant) variis modis ea contaminant. Præſtiterat forſan non hos ſolũ, ſed multò magis etiã mercatores, qui illa aduehũt, incuſare, atq; his multo magis ipſos herbarios, itẽ nihil minus eos, qui radicũ liquores, ſuccos, fructus, flores, & germina ex mõtib. in vrbes cõferũt: hi ſiquidẽ omnium primi in eis dolũ exercent, vt Gal. de medicamentorũ adulteratione apprimè cõqueratur. SE. Id ſemper abſurdum exiſtimaui Põticę regionis viros Rhapõtici radi dices excoquere. BR. Et id ridiculũ ſemper putaui, in loco, in quo tanta huius radicis copia inuenitur, quanta graminis Ferrarię, excoqui, vt ſuccus extrahatur, & vis aquam ſubeat. Nam quod elixũ eſt, deinceps facilè corrũpetur. Neque putandũ eſt fieri adulteria, vbi tanta alicuius rei copia ſit, & nullius ferè pretii exiſtimetur: niſi quis dicat excoqui vt maior ſucci copia paretur. Tamẽ recens Rheõ ſucci copiã emittit, & ſi aqua miſceatur, facilè corrupitur & ipſe. SE. Tamen Gal. id aſſerit. BR. De his, quæ ipſe nõ vidit, illi fidem in omnibus non adhibemus. nam & de Lemnia terra agẽs, illam putabat hœdino ſanguine cõmiſceri, prius quàm oculis vidiſſet. Non fuit in Ponto Galenus, propterea

pterea hoc videre non licuit: ſed id retulit, vt ab aliis audiuit: quãuis & Auicẽna illud idem aſſerat, atq; Meſue. SE. Quod dicebas Rheon, radicẽ eſſe nigro coſto ſimilẽ, Rhabarbarũ verò lutei coloris, nos fatemur, & Rhabarbari radices nigras eſſe, ſed extimus cortex auſertur. BR. Vidiſtine iſtud? SE. Non vidi, ſed noſtræ menti ita ſuccurrit. BRA. In his, quæ ſenſu conſtant, nõ eſt opus imaginatione vti, ſed ſenſus ipſe iudex eſſe debet. Fortè radices aliquæ, quibus terra inhærebit, aut exuſtæ, nigræ videbuntur. SEN. Hoc etiam diſcrutior, vt Rhabarbarũ cum Rha pontico idem eſſe contendam, quoniã eædem proprietates, eædẽ operationes noſtro vocato Rhabarbaro inſunt, quę ab antiquis Rhapontico ineſſe ſcriptæ ſunt. BR. Eædem omnino ſunt, ſed longe efficaciores in Rhabarbaro. Quis enim ambigit duo ſimplicia eaſdem vires nonnunquã habere, & in vno intentiores eſſe, quàm in alio, & tamẽ erunt in ſpecie diuerſa? Adde Mauritanos Rhabar baro attribuere, quod & bilem craſſam edu cat, & pituitam: antiqui tamẽ Rhapontico id nõ attribuere. Quáquam & in Rhapontico rationes inuenire ſcirem, ob quas educit, quanquã ab ipſis expreſſum nõ ſit: nępe ex acrimonia ad deiectionẽ pręparat, craſſa incidens atq; glutinoſa, ex amaritudine de-

tergit,

tergit,& etiam craſſa incidit,ſed remiſsius, quàm ex acrimonia. Eſt veró adſtringens, quoniã in ſe habet aliquid terrei,quod frigidum eſt,vnde eaſdẽ vires habere fatemur,& tamẽ diuerſa eſſe.Verũ quoniam inter ſe in multis aliis ſimilitudinẽ habent præterquã in his prædictis, propterea Arabes viſi ſunt in Rhabarbaro illa referre,quæ de Rhapontico ab antiquis ſcripta ſunt,cum tamen & alia ſit radix,& ipſi diſtinctam faciãt à Rhapontico.Antiqui præterea faciunt Rhaponticum leuem,ſed Arabes probant Rhaponticum ponderoſum.SEN.Id fit quoniam ad diuerſa comparant.nam antiqui aliis radicibus comparabant, Arabes verò comparant radicibus in eadẽ ſpecie.BR.Leuiores radices potius probare deberẽt,quoniã pro notã exquiſita ab antiquis ponitur Rhaponticũ leue eſſe oportere.Præterea opus eſt comparationes intelligere,& ad eadẽ & ad diuerſa.ſi tu ergo abſq; rõne ita dices,nos ratione ducti,quod iam dictũ eſt ſequemur.SE.Vbi radicẽ illam vidiſti,huic Dioſcoridis deſcriptioni de Rhapontico ſimilẽ? BRA.Venetiis in ędibus pharmacopolę,qui campanã pro inſigni habebat,hic(vt vir erat,nulli parcẽs ſumptui)ex ripis Rha fluminis in Męotidẽ paludem influentis radicem hanc,& ipſam herbam Venetias portari curauit, cui hæc

Dioſcorid.deſcriptio adeò quadrabat,vt tu ipſe tibi ipſi ſimilis es.Meminit huius radicis Ammianus Marcellinus xxij. Hiſtoriarũ libro inquiens(de Tanai verò primò loquitur)huic Rha vicinus eſt ammis , in cuius ſuperciliis quædã vegetabilis eiuſdẽ nominis gignitur radix proficiẽs ad vſus multiplices medelarũ.SE.Eſtné Rhabarbaro ſimilis,quo nũc paſsim vtimur?BR. Nõ equidẽ,ſed potius Rhapontico veſtro,his demptis,in quibus Rhaponticum veſtrũ ab illo Dioſco.diſſentire monſtrauimus.HER. Reperitúrne apud Dioſcoridem ,aut aliquem antiquum authorem,noſtrũ vocatum Rhabarbarũ?BR.Nodum Herculeo illo arctiorem ſoluendum petis.Nunc ſilentio pertranſire decreui,vt res maturius agatur : vnũ tamen præterire nõ poſſum,neminem adhuc apud antiquos authores adinueniſſe,& hi lõgius hallucinantur,qui Rhecoma Pli.Rhabarbarum eſſe exiſtimarunt, quanquam ſolũ nomine Rhabarbarici mentio fiat à Paulo lib.vij.ca.xj. in compoſitione διὰκοραλλίς.HER.Audéſne tu inuenire , nunquam ab aliis inuentum?BRA.Nondum effari audeo, ſed diutius intra me , quod animo concepi, examinabo:fortè prius quàm aliis,quę concepimus,tradamus,perpetuo ſilentio tranſire decernemus , aut breui ſcriptis mandabimus.

bimus. SE. Sentis ergo Rhaponticũ Dioſcoridis, & aliorum antiquorũ, vt Galeni, Pauli, aliã rẽ eſſe à noſtro vocato Rhapontico, & Rhabarbaro? BR. Non modò hoc ſentio, ſed adeò certus ſum, vt alioqui dubitare nefas arbitrer. In ſumma igitur Rhabarbarũ, quo vtimur, diuerſa res eſt ab antiquorum Rhapõtico. SE. Arbitror nõ defuturos ęmulos, qui in hanc tuam ſententiã ſcribãt. BR. Et nos aliter ſentimus, neminem ſcilicet in hæc ſcripturũ: nẽpe is fatuus videretur, qui de re ſcribere tẽtet, de qua ad hæc vſq; tẽpora tot, tamq́ue probi viri ſcripſere, vt nihil addi poſſe videatur, niſi ad ſenſum radicem ipſam oſtendat, & herbam, & reliqua, quæ oculata fide de ipſa videri debent, illaque erit optima ſcriptura, & optimũ argumẽtũ, in quod nullus reclamare poterit. Hic eſt in his rebus verus argumentandi modus ex re ipſa. Nã ex his, quæ ab authoribus deſumuntur, vtrique parti defendẽdi anſa præbetur. SE. De Rhabarbaro ſatis, ego & hoc, & illud in mea officina ſeruabo, & illa ægris præſtabo, quæ indicentur à Medicis: id verò ſcire percupio, quibus qualitatibus inſigniatur Rhabarbaru. BR. Meſue iudicauit calidum eſſe, & ſiccum in ſecundo ordine, quamuis nonnulli in primo eſſe probarint. Verùm cùm hi omnes ordines in tres partes ab anti

quiori

quioribus,diſtinguantur,iudicamus calidũ eſſe in ſecunda parte ſecundi ordinis, & ad tertiam attingere. Nam accipientibus iecur plerũque calefacit, potiſsimũ ſi calidioris ſint iecoris:& eius caliditas ſtatim ſentitur,& nõnulli ea die,qua Rhabarbarũ ſumpſere,circa manus,& pedes vehementẽ æſtũ perſenſere,& ſiti premebantur,etiam ſi non eduxerit:quamuis à multis pro iecore purgando exhibeatur:qui probandi ſunt,vbi iecur humoribus plenũ ſit,& ſola calida qualitate nõ afficiatur. SEN. Ne pigeat,oro,in omni herba,de qua agemus prius qualitates referre. BR. Id libenter efficiam : verũ ſi hoc facturus ſum,per Gale. regulas incedere oportet,& per viã illam regiam,quã in calce quinti libri de ſimplicium medicamentorũ qualitatibus ,edocuit,vbi inquit,calidũ primi ordinis nominari,quod nos excalfacit, non tamen euidenter,ſed opus eſt demõſtratione rationali vti ad hoc probandum : eodem modo frigidum,humidum,& ſiccum, quod demonſtrationem requirat etiã,nondum actionem valentẽ adeptũ. SE. Primus igitur ordo calefactionem ſenſualẽ nõ habebit? BR. Nõ,quę facilè & citò ſentiatur:quę verò manifeſtè aut calefacere,aut frigefacere,aut humectare,aut deſiccare poſſunt, ea ſecundi eſſe ordinis dicentur. SENEX. At

omnia

omnia,quæ in tertio,& quarto ordine ſunt manifeſtè calefacere poſſunt,erũt igitur in ſecũdo.BR.Intellige illa,quæ incipiũt ſentiri calefacere,frigefacere,exiccare, & humectare,& iã ſentiũtur,nõ quòd in inteſo ſint ſenſus gradu.Nempe illa , quæ vehementer quidem,nõ tamen ſummè calefacere,frigefacere,humectare,& exiccare poſſunt,in tertio ſunt ordine , intellige iſta eſſe calidiſsima,non tamẽ adeò vt eſcharam moliri poſſint.At quæ adeò calefacere poſſunt , vt eſcharã moliantur,& vrant,quarti ſunt ordinis,frigida verò in quarto ordine adeò infrigidãt,vt extinguãt. de exiccantibus in quarto ordine nullũ inuenitur , quod nõ vrat ſimul .apud Gale.deinceps videtur tres iſtos ordines,ſecundũ ſcilicet,tertiũ & quartũ in triplices differẽtias,vel partes diſtingui. De primo aũt ordine an in partes diſtinguatur, nullã mẽtionẽ facit,quoniã euidẽter nõ calefacit:vnde diſtingui nõ põt,tamen in aliquibus primi ordinis & ſua quædã differentia inueniri põt:de his verò , quæ in quarto ſunt ordine,non ſolũ tres partes aderũt , ſed longè plures:quoniã inueniũtur infinita calida ſecundum intenſiorem,& remiſsiorem calorem,omnia tamen in quarto ſunt ordine.Hoc autem ſuppoſito de inceſſu pro qualitatibus ſimplicium medicamentorum in-

uenien

ueniendis ad rem propoſitã progrediamur. SE. Rhabarbarum igitur calidum & ſiccum erit in media parte ſecundi ordinis? BRA. Id iudico & attingere ad tertium, quoniã manifeſtiſsimè calefacit, & citò, & ſatis intẽſe, atque exiccat. SE. At noſtrum hoc Rhaponticum apud antiquiores inuenitúrne? BR. Si herbam illam legamus, quæ centaureum maius dicitur. huic adeò ſimilis apparet, vt ipſamet ſine perſona incedere videatur. Vnde plures recentes, & Leonicenus, abſolutè eã eſſe cẽſuerũt. Tu igitur herbã, ac radicẽ manibus ſumito. SE. Iam cœpi, Dioſcori. textum legas. BR. Aures præſta, ita enim inquit, Iuglãdis nucis folia habet. SEN. Habet equidẽ, licet bletæ etiã Romanę cõferri poſſit. BR. Oblõga. SE. Nec ab hoc diſſentit. BR. Colore vt in braſsica viridi. SE. Illã verè viriditatẽ habet, ſed extra ſubalbeſcit, BR. Serræ modo per ambitum inciſuris ſecta. SE. Hoc nõ ita quadrat. BR. Omnino inciſurę ſunt, licet paruę: caulẽ rumici ſimilem habet, duorũ triũ ve aliquãdo cubitorũ altitudine. SE. Hoc frequẽtiſsimè vidi: habet enim radices longiores, quam herba altera, quam viderim. BRA. Multis à radice adnatis, in quibus papauerum modo capita ſunt. SEN. Rectè modo papauerum dixit, quòd centaurii caput, non eſt omnino vt illud papaueris.

BRAS. Floret colore ad cæruleum inclinato. SENEX. Ita certè videtur. BRAS. Cnico ſimile ſemen, veluti lanis in flore inuoluitur. SEN. Et ſi hæc res lana appellari nõ poſſit, ſimilis tamen lanæ videtur. BR. Radix vaſta, ponderoſa, dura, longitudine ad bina cubita, ſucco plena, ſapore acri, cum diſtrictione, dulcedinéque aliqua rubeſcens, & cuius pariter rubeſcat ſuccus. SEN. In guſtu nullã acredinem percipio, & nullam vel minimã adſtrictionem. BRA. Nec ego, tamen optimè mando, & iam magnam copiam deglutiui. SEN. Suſpicor igitur noſtrum hoc Rhaponticum, id non eſſe, quod Dioſcori. centaureum maius appellat, præſertim cum ex Apulia afferatur. BRA. Affertur quidem ex Apulia, & ſpontè oritur in monte Gargano, nunc ſancti Angeli, ob Archangelum Michaelem, qui ibi viſus eſt, appellato, in cuius pede olim Sipontum inſignis vrbs ſita erat, nunc ab eo diſtat, & Manfredoniæ nomen acquiſiuit, aliàs loca celeberrima, nunc adeò preſſa, vt vix extẽt antiquitatis veſtigia. Quamuis ergo ex Apulia afferatur, & Dioſco. in Lycia, Peloponeſo, Helide, Arcadia, & Meſſene abũdare, & plurimum circa Pholoen, Lyciã, Smyrnã naſci fateatur, non tamẽ negat alia loca eo abũdare poſſe, imò & in Liguria hoc, & Rhaponticum veſtrum,

id eſt

id eſt, centauriũ inuenitur. SEN. Imò & nũc Ferrariæ habetur, & pleriſque in locis plantatum viret. BR. Et futurum ſperamus multas alias herbas ad nos afferẽdas. SE. Vt aũt de hac re receptui canamus, tres diuerſas radices edocuiſti, centaurium maius, Rhaponticũ Dioſcoridis, & Rhabarbarum quo vtimur. BRA. Imò ſi centauriũ maius à noſtro vocato Rhapontico ſepares, quia in pluribus differre videntur, quatuor radices erũt, quarum ſi vnam ignorabimus, perfectam ipſarum hiſtoriam neſciemus. SENEX. Obſecro igitur quid ſint edoceas. BRA. Tibi ſatis ſit hodie, noſtrum Rhaponticũ non eſſe Dioſcoridis Rhaponticum didiciſſe, nec etiam eſſe centaurium maius eiuſdem Dioſcorid. nec parum fuit (adeò inueteratis opinionibus) id ſimplex non eſſe, id, quod quæritur, demõſtraſſe. SE. Igitur hoc Rhaponticũ proiiciã, & deinceps domũ noſtrã nõ ingredietur. BRA. Imò collige. eſt enim radix multis nominibus digna, & qua frequẽtiſsimè ad meos ægros reparãdos vtor. HER. Iã ſtomachari cœperã, ſi tã magnũ aceruũ proiecturus eram, quem vobis loquentibus effoderam. mihi igitur quatuor has radices explicato. BR. En nunc Ferrariæ in publicis Pharmacopoliis duo radicum genera habentur, vnã alio nigrius, neque rubedine delibutũ,

hoc genus Dioſcoridis centaurium eſſe non poteſt,ſed alia quædam herba eſt,quam nos ignoramus,paſsim in hortis Ferrariæ naſcitur,& pro Rhapōtico à Pharmacopolis venditur,folia habet nucis iuglandis,& qualia à Dioſcoride deſcribuntur,eo dempto, quòd folia modo ſerræ non habẽt inciſuris diuiſa. SE.Centaurium igitur eſſe non poterit. BR. Non equidem,imò guſtum non habet, quẽ ſuo centaureo attribuit Dioſcorides.Veruntamen,vt nihil ex his,quæ ſuſpicati ſumus, te lateat,Rumicis ſpeciẽ eſſe putamus.Eſt alia radix,quę ex Gargano monte Ferrariã, & Venetias affertur,& quã Pharmacopolæ diu pro Rhapōtico vendidere,cuius folia in modũ ſerræ diuiſa conſpiciuntur,hanc Dioſcori.Centaureũ eſſe non dubitamus.Adeſt & Rhabarbarũ vocatũ,& verũ Rhapōticũ: itaque erunt quatuor diſtinctæ radices. SE. Si Rhaponticũ vidiſſem,omnes has radices ita cognoſcerem,vt braſsicam,& lactucam cognoſco.BRA.Finge te illud vidiſſe,ne plus tẽporis hac in re conteramus,hæc radix,cuius folia in hoc mōte virere vidimus,& cuius copiã colligit herbarius,non eſt centaureum maius Dioſcoridis, ſed illa centaureũ eſt,quam in officina habes,& pro Rhapontico vendis,primam verò Rumicis ſpeciem iudicauimus,& certè Rumicis radicis vero

centau

centaureo,& illi,cuius folia in modũ ſerræ diuiſa nõ ſunt,ſimillimas vidimus. SENEX. Niſi citò properemus,non erimus hac hebdomade expediti in colligẽdis herbis. HER. Tot herbas collecturus es? SENEX. Officinam meã oppleturus ſum,vt nihil deſit, nec ab his montibus diſcedã,quin hos ſacculos plenos videam. BR. Studes igitur in his montibus omnes herbas inuenire? SEN. Omnes, quibus vtimur,& omnes flores,omnia ſemina,omnes radices. BR. Hoc erit in maximũ ægrorũ incõmodum:nõ enim omnes herbę à mõtibus petẽdæ ſunt,ſed aliquæ in cõuallibus,aliquæ in humẽtibus locis, & planis vtilius colligũtur. SE. Arbitrabar montanas herbas virtute magis pollere. BR. Pollẽt quidẽ eæ,quæ à mõtibus ſumi debẽt. SE. A pueritia hoc imbiberã mõtanas herbas cęteris præſtare. BR. Nec ſolus eras huius opinionis particeps:fortè tu ab Hippocrate accepiſti in epiſtola ad Crateuũ,qui videtur pręferre mõtanas herbas cæteris,cùm inquit, Tu verò nũc mõtanas herbas,& altis tumulis natas,nobis colligito:nam firmiores,& robuſtiores ſunt,acrioresque,& vehementiores, quã aquaticę,propter terræ denſitatẽ,& aeris tenuitatẽ,flores tamen earũ,quæ ſecundũ lacus,ſtagna,paludes,fluuios,riuos,fonticulosque naſcuntur,colligito,quas imbe-

cillas,nec multi roboris,ſuccique dulcioris eſſe duo. Verũ Hippocrates de herbis loquebatur,quæ atræ bili aduerſantur, cum Abderã profecturus eſſet ad Democritũ ex hoc morbo curandum. SE. Obſecro te per Medicæ artis Deos,vt in hac herbarũ collectione mecũ ſis,& eas herbas oſtẽdas,quæ in montibus,& quæ in plano,locóve aquoſo,& humenti valeant:hic enim non deſunt conualles,aquoſa loca & plana. BRA. Id lubentiſſimè agam,ſed nec omnes herbæ hic naſcuntur,quia nõnullæ aliubi petendæ,nec tẽpus hoc aptũ eſt,vt omnes colligantur. SE. Nonne poſſumus oẽs Ferrariã afferre, & tranſplantare? BR. Poſſemus quidẽ,ſed vires amittunt. SEN. Tamen eadem folia ſeruant, eundem caudicẽ,eoſdem flores,& eoſdem fructus. BRA. Imò multæ nõ fructificant,vt caſtaneæ,xylocaractæ,quæ in mõtibus,& ſua cœli periodo fructificant,alibi verò nũquã, & pinea niſi falſo quodam modo ſolo fructificat. SENEX. Vidimus pineam Ferrariæ, quæ fructus gignebat,& nunc gignit extra mœnia ſpatio vnius milliarii,in horto monachorum ſancti Bartholomæi,& in horto patrum ſancti Pauli caſtaneam. BRASAVOL. Fructus quidem pariunt, præſertim pinea, ſed imperfectè maturant, & pineæ nuces minores ſunt. Ita natura res diſtin-

xit, vt hæc cœlo iſto, illa altero gaudeãt. nã cœlum eſt quod parit, non ſolum, vt Theophraſtus inquit: quanuis & terra aliquid faciat tanquam mater, & materia, cœlũ verò, id eſt, aer forma eſt, & agẽs, præſertim cum influxu cœleſti: & hoc non ſolùm in plãtis, ſed etiam in animalibus vſu venit. SE. Quomodo in animalibus? BR. Leones in Italiã, Cameli, Dromedarii conuehuntur, tamen non pariunt, vel ægrè id faciunt, vt per ſobolem nõ multiplicentur, adeò cœli periodus in viuẽtibus agit, imò & in lapidibus, ac mineralibus. HER. Hæc nihil ad rem, ſed totus ſermo, ac labor circa herbarũ collectionẽ fit, ſi prius me admonueris an Rhaponticũ apud alias nationes alio modo appelletur, quàm Rhapõticum. BR. Nomina illa omitto, quæ à Dioſco. citantur, quoniam ex teipſo ea legere poteris: etiam omitto à Serapione Raued, vel Reu dici: nũc verò Hiſpani hoc eodẽ nomine appellant, quo nos vulgò Reupontico, Germani vltimã ſyllabam prętermittunt, & Repõtic dicũt. Galli verò per e. & u. ſcribunt Reupontic, proferũt autem ac ſi inter e, & u, media quædam litera ſit. SE. Cur tot nomina, quæ vni herbæ, vel radici in variis locis adhibentur referre, ſi Gal. in principio ſexti de ſimpl. medica. facultatib. libri, hoc negligat, & ita referẽtes

reprehendat, inquiens: plerunque verò iſta herbarum nomina, aut Aegyptiaca, aut Babylonica, quæq; nõnulli aut priuatim, aut communi quorundã cõſenſu illis impoſuerunt, hic adſcribere mihi viſum eſt ſuperuacaneum. nam præſtat, ſi quis hæc volet curioſius perſequi, ſeorſum & per ſe apud illos legere, qui trãſtulere. nam ita & libros ſuos inſcribunt, vt qui eos nõ compoſuerunt. BR. Non it inficias Gal. varia herbarum nomina ſciri oportere, imò eum, qui de ſimplicibus medicamentis ſcribit, cõuenit vt diuerſarum nationũ nomina ſcribat, quo quæq; natio de qua herba loquatur, facilè ex nomine proprio cognoſcere poſsit. vnde ab re nõ erit, varia diuerſorum idiomatũ nomina, ex his, quę ab aliis authoribus ſcripta non ſunt referre, & illa potiſsimùm, quæ per vulgus cuiuſq; nationis vulgãtur. SE. Quęnam ſunt Rhapontici qualitates? BR. Gal. in ſeptimo de ſimpl. medic. facul. inquit, Rhaponticum habere miſtam temperaturam, cũ habeat quiddam terreſtre frigidum, vt teſtatur adſtrictio, & coniuncta eſt quædam caliditas: quia ſi mandatur, conſpicitur. Aerię etiam cuiuſdam ſubſtantiæ eſt particeps, quod indicat cum laxitas, tum leuitas. vnde iudicamus nos calidum & ſiccum, ſed in fine primi, vel in principio ſecundi calidũ,

ſiccum

ſiccum verò in ſecunda parte ſecūdi, propterea in ſiccitate ferè cum̃ Rhabarbaro conuenit, in caliditate multùm differt. SE. Rhabarbarum éſtne æquè ſiccum, vti calidum? BR. Magis ſiccum eſt, quàm calidum. Sed ô pater, quem ordinē ſeruas in colligēdis herbis? SE. Mihi in primis omnes flores, poſtea omnes herbas, tertiò omnes radices, deníq; omnia ſemina, qbus vtimur, deſcripſi. BR. At quomodo flores nunc, radices, & ſemina colligere poteris, cùm hæc variis tēporibus in ſuam perfectionē veniant? SEN. Omnia ſimul colligebam. Tu nunc ordinē edoceas. BR. Librum ſcripſimus de colligendarum herbarum tēporibus, qui iam prope vmbilicum eſt, illū tibi dono dabimus, quo colligendis herbis apta tempora, & radicibus, ſeminibus, ac floribus inuenies, imò & quibus locis quæq; herba quęrenda ſit, vbi proprias vires efficaciores habet. Multùm enim refert quo cœlo, & qua prouincia herba ortū duxerit. S. Eſto dux facti, & à qua parte incipere iubeat, admoneto. BR. Schedā illā tuā ſume, in qua omnia ſcripſiſti, & à prima incipito. S. Nullus ordo ſeruatur, ego à floribus cœpi. BR. Et ab his incipere opportunū, primum florem legas, & ſi nullo ordine digeſti ſint, nā ſatis ordinem ſeruabis, ſi nullum in colligendo omiſeris.

SE. Primũs eſt in ordine ſcriptus chamomillæ flos, quo frequentiſsimè vtimur. BR. Chamæmalon potius dicito. Nam Dioſ. ita appellari cenſet, quia odorẽ mali habeat. SE. Id aliâs audiui, ſed quomodo odorem mali haberet nunquam diſcere potui. BR. Nonnulli putarũt floris mali odorem habere. Ego autem puto odorem mali præmaturi intelligendum: non tamen is præciſe odor eſt, ſed in illum vergit, nec cuiuſlibet mali, ſed alicuius tantùm ſpeciei. Hanc herbã in hoc monte colligere poteris. nam ſiccis gaudet, & macris ac ſemitis viret, in ipſáq; caliditas, & ſiccitas aliqua expetũtur. Sed miror cũr flores tantùm legere ſtudeatis, cùm & herba, & radices viribus præſtent. SE. Herbã quoq; ſeruamus, ſed flores ſeorſum, radices verò in vſu nõ ſunt. BR. Iubeo vt deinceps ſerues. SE. Seruabo, ſed nunquã vendentur. BR. Ne verearis, nam curabo, vt eas prius vẽdas. Vnũ præterea admiratione dignum eſt, cùm tres ſint ſpecies, cur hanc vnã tantùm colligatis, quæ in medio orbiculum aureũ habet, foliolis albis circundatũ, cùm alterũ genus habẽs foliola illa purpurea calculoſis efficacius valeat, & Eranthemum à quibuſdam propriè dicitur, quia vere floreat. Præterea vide in hac ſemita tertiũ genus habẽs foliola illa aurea, vnde Chryſanthemũ nũ-

cupat

cupatur, ꝙ ciendis vrinis magis valet. Neſcio cur vos pharmacopolę hęc genera omiſeritis, quæ longè mortales iuuare poſſunt, de quibus Macer Poëta, qui de herbis carmine ſcripſit (ſi is liber, qui circūfertur Macri ſit) in hunc modum canit:

Authores dicunt ſpecies tres illius eſſe,
Quas ſolo florum diſtingui poſſe colore
Tradunt, eſt cunctis medius flos aureus illis:
Sed varijs folijs flos circuncingitur ille,
Albi, vel nigri ſunt, purpureiue coloris,
Dicitur Anthemion propriè, cuius foliorum
Purpureus color eſt, maiórq; & fortior hæc eſt.
At Leucanthemon folijs deprehenditur albis
Mellinis Chryſanthemon, vis omnibus illis
Sicca, calénſque gradu primo conceditur eſſe.

Hactenus Macer, qui vires trium ſpecierum poſtea enumerat, & quanuis ſpeciem vnam nigri coloris eſſe dicat, Mellinum intelligere oportet, vt poſtea cùm eas diſtinguit, manifeſtè ſcribit. SE. Nos vnam ſpeciē tantùm ſeruamus, quæ habet foliola illa alba aureum globum circūdantia: quoniam in Ferrarienſi ſolo illa vireat, cæteræ minimè. Eſt autem ea, quæ leuchanthemon appellatur. BR. Aliæ etiā ſpecies in Ferrarienſi agro naſcūtur, licet nō adeò frequenter: tu igitur ex omni ſpecie colligas. SE. Deinceps hoc agam, verùm vno deterreor, vt ambigā

hoc

hoc eſſe chamæmalum, quoniam Dioſ. illa florum foliola, magnitudinem foliorũ rutæ habere tradit. BR. Rem nõ probè intelligis, quoniam Dioſco. inquit, folia illa eſſe parua, tenuia, numeroſa: cùm autem dicit habere magnitudinem folii rutæ, id in toto flore intelligit, non in paruis foliolis circa luteam partem ſitis, vt ſenſus ſit, flos totus chamæmali magnitudinem foliorum rutæ habet, & in rotundum vergit. Tibi aſſentire cogor, vt ſit totus flos, qui horum foliorum magnitudinẽ æquet. Serapio ca. xxii. Dioſc. intelligere videtur, vt comparet florem chamæmali floribus rutæ. HER. Satíſne collectum putas? SEN. Duobus annis ſatis erunt. BR. Ne tam magnam copiam legas, vt ea altero anno vtaris, verùm ſingulis annis recentem habeto, alioqui vires deerunt. Secus autem eſt de eius oleo, quod inueteratum efficacius ſanat: nec prætermittas ex floribus recentibus paſtillos fingere, & ſeruare pro ſudoribus ciendis, vt Aetius ex ſententia cuiuſdam Aegyptii conformari docet. SE. Singulis annis herbas colligo, & veteres proiicio, præſertim cùm in puluerẽ redigi videantur. BR. Probè agis. SE. Quænam ſunt chamæmali qualitates? BR. Gale. in 6. de ſimpl. medi. facul. calidum, & ſiccũ in primo ordine chamæmalum facit, & in ſecun-

do

do de compoſi.medicamen.ſecũdum locos, cap.1.vbi de his agit, quibus ex ardore caput dolet, apponit oleum roſaceum, & oleũ chamæmalinum, & inquit, poſt oleum roſaceum adeſſe chamæmalinũ. Ex quibus colligere licet non habere niſi modiciſsimã caliditatem, quæ erit in primo caliditatis ordine. Gal. ſecuti ſunt omnes, qui poſt ipſum ſcripſere authores tam Græci, quàm Arabes, & Latini. SB. In hac re anceps ſum, & nõ ſine ratione, an chamæmalon in primo ſolũ ordine calidum ſit, quoniam in primo ordine adeſt ſolùm obſcura quædam caliditas, quam opus eſt ratione comprobare: verùm in chamęmalo eſt manifeſtiſsima caliditas, quæ proculdubio ex odore, ſapore, colore ſtatim deprehenditur, vnde in ſecundo ordine calidum eſſe iudicarim. BRA. Ego aliàs huius ſententiæ fui, tamen ne à Gale. diſcederé, illud poſui in vltima parte primi ordinis calidum prope ſecundam: hinc oleum chamæmalinũ poſt roſaceum poſuit, & in tertio de ſimpl. medica. facul. cap. 1x. de chamæmalino oleo hæc dicit, Eſt & chamæmalum tenuitate quidem roſæ perſimile, calore verò ad olei vires magis accedens, homini tum familiaris, tum temperatus. SB. Addo, ſi corpori applicetur, calefacere, & id quidem manifeſtè. BR. Id facit, cùm ſit te-

nuium

nuium partium, vnde facilè penetrat,& ſui illam, quam habet in primo ordine caliditatem imprimit. SENEX. Cùm videam tormina diſcutere,& multùm reſoluere, huius ſemper ero ſententiæ, quòd in ſecundo ſit calefacientium ordine, imò & exiccãtium: quanuis de ſiccitate cum aliquo digladiari noluerim. BR. Quod lubet teneto, quiſque liber eſt, vt ſuam ſententiam ſequatur, modò proba ſit. Ego potius & Gal.& antiquiores ſequar, tamen ab hoc abſtinere nõ poſſum de oleo chamæmalino, quod nũquam illud ſupra caput ex ardore dolẽtem imponerem: niſi in inclinationem, quanuis hoc oleum ſi ad ardorem comparetur, frigidum dici poſsit. Neque iſtud prætereundum eſt, chamæmalum Ferrariæ altius creſcere, q̃ à Dioſco. referatur. HER. Ego autem ſcire voluerim quibus nominibus ab aliis nationibus appellentur, his demptis, quæ à Dioſco. & Plinio numerantur. BR. Rem dignã quidem petis, ſed ferè infinitã: nam quot prouinciæ ſunt, tot ferè nomina: & quot etiam in prouinciis diuerſæ vrbes: aut caſtra, etiã nomina diuerſa reperiuntur. En Hiſpania prouincias habet Luſitaniam, Bæticam, & Taraconenſem, Luſitani ipſam Macellam appellãt, alii Mancauillam, Gallica meminam, Germanorum pars Camileblũ. blum

enim

enim apud ipſos floré ſignificat.Poloni Romyen vocant, Cretenſes vulgò eodem nomine,quo nos vtuntur. At poſtea quam nouiſti tres chamæmali ſpecies ſeruãdas, & ſimul herbã radices,ac flores,nec hos mõtes prçterire conuenit,ideò ad alia tranſire opportunum erit.SE.In hac mea ſchedula ſecundo loco violarũ flores ſcripti ſunt. BRA. Ergo nullũ ordinẽ ſeruas,quia frigida calidis immiſcuiſti?SE.Hoc à principio admonui,ne ordinem aliquẽ in mea ſchedula expectares.BR.Eſto, violæ ſequantur, ne ipſas in montibus quæras,præſertim communes has,quas Dioſc.nigras appellat.SE. Dicitne hoc,ac ſi ſint aliæ violarum ſpecies, præter nigras,à quibus violatus color noſtra materna lingua deducitur?BR. Imò plures aliæ ſunt violarũ ſpecies,& ab authoribus multùm in medica re commendatæ, ſed medicorum incuria nec colliguntur, nec earum vſus habetur.Græci enim duo nomina habent,quibus violam ſignificant, ἴον vnũ eſt, quo omnes violas intelligunt,ab Io, quæ à Ioue in vaccam cõuerſa eſt,pro cuius pabulo iuſſu Iouis violæ in cãpo creuerunt:vnde & nos violam ablato,t,quaſi vitulam dicimus.Sub hoc ergo nomine ἴον, omnes violas,etiam quas Ioſeminos dicimus, connumerãtes intelligũt.Aliud nomẽ eſt λευκόϊον,

quo

quo propriè albæ ſignificātur, tamen ad omnes violas vſurpāt, præſertim ad eas, quæ primo ſtatim vere naſcuntur, ſiue candidæ, ſiue luteæ, ſiue cęruleæ, ſiue purpureæ ſint, de quibus omnibus aliâs diffusè tractabimus, quoniam in re medica plurimùm valent, & variis locis quærendæ ſunt. Ne autē in præſenti ab incœpto remoremur, ne deſinas tu violas purpureas, aut nigras colligere, quia de albis aliâs agemus. Dixi aut purpureas, aut nigras, quoniam Dioſco. in aliquibus codicibus ſimpliciter legitur περὶ ἴȣ, id eſt, de viola. Per hanc tamen, ea, quæ apud nos in vſu eſt, intelligitur. in aliquibus περὶ ἴȣ πορφυρέȣ id eſt, de viola purpurea ſcriptum eſt. Antiquiſsimi verò habent περὶ ἴȣ μέλανος, id eſt, de viola nigra. SE. Hæc adeò confuſa mihi videntur, vt longiori ſtudio indigeant, quàm nunc opus ſit. BR. Imò longiſſimo: verùm ad loca illa vmbroſa ſecedamus, vbi violas nigras inuenies. en vide iam terram præ copia purpureſcere. SEN. Quas partes collecturus ſum? BR. Tres, herbam, flores, & medium id purpureum, aut ſubcroceum, quod in medio floris ſitū eſt. SE. In cōpoſitis authorum medicamentis frequēter ambigo, quoties violas miſcēt, an flores, vel herbā intellecturus ſim. BR. Cùm Ferrariæ erimus, compoſita illa medicamēta oſtendito,

dito, quoniã aliqua flores, alia herbam recipient. Nam in ſyrupo, qui violatus dicitur, pharmacopolę paſsim herba vtũtur, nos autẽ potius flores accipere iuberemus. SE. Medium id purpureum qua de cauſa colligendum? BR. Vt anginis ſuccurramus, & comitialib. in infantia, ſi cũ aqua bibatur. quæq: enim pars ſuis viribus inſignitur. SEN. Eſtné verum violam narcoticam eſſe, vt Meſue illi tribuit? BR. Vir quidam excellentiſsimus Meſuen reprehendit, qui violam in primo ordine frigidam, poſtea narcoticã dixerit. hic celeberrimus vir in ſuo paruo Meſue marginales quaſdam annotationes ſcripſit, quas in vulgatam epiſtolã colligit. At non debuit exiſtimare, omnẽ Meſue codicẽ ita legi, ſicut ſuus ille paruus. Quippe antiquiſſimũ habeo, in quo optima, & nõ Narcotica legitur. Inquit enim, & ipſa quidem eſt infrigidatiuè optima. i. inter ea, quæ infrigidant optima eſt viola, quoniã nulli parti officit ex his, quæ infrigidatione indigent: propterea addit ſedatiua dolorũ calidorũ, extinctiua inflãmationũ. SE. Hæc ſententia mihi plurimũ arridet, nec erat tam magnus vir ita temere culpandus, præſertim quum Auicẽna, quem Meſue imitatur, & Serapio nihil ſimile dixerit, tamen nullus fortè tuo codici credet. BR. Neq: ego quẽpiam cogo,

vt credat, ita res ſe habet, quiſq; in hac re vt lubet, opinetur. SEN. Poſſétne alio modo ab hac mēda leuari Meſue? BR. Nō deeſt etiam alter optimus modus leuādi Meſuē ab hoc onere, ex altero antiquiſsimo textu, in quo quidem legitur Narcoticā eſſe violam, ſed ita ſcribit: Et ipſa quidem eſt infrigidatiua, Narcotica. poſtea ſequitur. i. ſedatiua dolorum calidorū, extinctiua inflammationum, vnde ſeſe exponit quid per Narcoticū intelligat, id ſcilicet qđ calidos dolores ſedat, & inflāmatiões extinguit. SE. Fortè quis dicet te tuopte ingenio hæc effari, & non ratione. BR. Certè eorū ingenio hoc nō refero, ſed & meo, & eorū, qui veritati acquieſcūt. SE. Nōne multa alia dolores ſedāt, vt roſa, chamęmalō, tamen Narcotica nō ſunt? BR. Sedant quidē & calidos, & frigidos dolores: imò, vt in noſtris cōmentariis in quartum de ratione victus in morbis acutis, probatum reliquimus, roſaceum oleum magis infrigidat, quàm violaceum, nō ꝙ violaceum roſaceo frigidius nō ſit, ſed quoniā in roſaceo partes quædam tenues ſunt, quæ illud penetrare faciunt, hæc verò non ſunt in violaceo, propterea in ſuperficie ſolùm infrigidat, & non in profundo. At roſaceum ad profundas penetrat partes. De chamæmalino verò, & ſi Gal. in calidis capitis affectibus eo vtatur, nos

nos eo rarius vteremur, quàm roſaceo, ac maiore cum timore. Scito igitur id vocabulum Narcoticũ ſtuporẽ ſignificare. Græ. enĩ verbum habẽt Ναρκάω, quod eſt ſtupefacio, & Νάρκημα, vel Νάρκωσις ſtupor. ideo piſcem illũ, qui torpedo à nobis dicitur, Νάρκην appellant. Tamẽ omne ſedans dolores calidos apud Arabes quodã modo Narcoticũ exiſtimatur. At re vera, quæ tenui frigore inſignita ſunt, ꝓpriè Narcotica exiſtimare nõ debemus, tamen aliquo modo dici poſſunt Narcotica. propter id Meſue, ne quiſpiã putaret violas vere Narcoticas eſſe, ſeipsũ interpretatur, dicens. i. ſedatiuas dolorum calidorum. SE. Primę ſententiæ potius q̃ huic ſecundæ aſſentirem, quauis nec iſta a vero diſſentire videatur. Tamen illud etiã eſt, in quo Meſue ab eodẽ viro reprehenditur, quia violas ſoluere dixit. nuſquã vero apud Grecos violas ſoluere inuenit. BR. In hoc etiam mitius agi debuiſſet, quoniam Arabes vocabula confundunt, & eorum interpretes magis, vt ſoluere, purgare, & lenire pro eodẽ frequentius ſumunt, & vocabulum ſoluere, quo vtitur Meſue, pro lenire ſepius accipiunt. Sed hæc miſſa faciamus, vt de violis receptui canatur. S. Fiet ſi in primis quę agẽda ſunt circa violas breuibus edoceris. BR. Cùm multæ ſint violarum ſpecies, omnes à

Pharmacopolis ſeorſum colligendæ eſſent, & nō ſimul, vt quidam contraria contrariis miſcentes agunt, quoniam rei medicę multùm proficiunt. De noſtris autem his violis flores ſeorſum, herbam, & mediū illud croceum ſeruato, nec radices prętermittas, vtpote, quę ab Auicenna nō omittantur, verū in his montibus radices, aut herbam colligere nō laudo, quoniam Ferrarię toto anno viret, nec dira hyemis frigora illis officiūt. SE. In quo ordine qualitatem ſuam habent violę? BR. De violis diſtinguere neceſſarium eſſet, quoniam aliqua genera calida ſunt, aliqua frigida, nempe quæ ab Arabib. cheir dicūtur, & ſunt lutei coloris, & ab Auerroe quinto collectionum ſuarum violæ de Romania dicuntur, in ſecundo ordine calidæ ſunt. de ſiccitate nihil refert Auerroes. Nos in eodē ordine ſiccas eſſe cēſemus. Ob amaritudinem, quam habent, & earum ſuccus vlcera putrida exiccat, & pituitam ipſæ in ventriculo reſoluunt. Aliqui herbam hanc Gallicā vocarunt, alii Cypri herbā. At quomodocunque vocetur, calida eſt in ſecundo ordine, & ſicca. SE. De his violis non loquor, quæ Cheiri nūcupātur, ſed de nigris, vel purpureis. BR. Apud Gale. nuſquam reperitur facta mētio ordinis qualitatum violarum, Meſue illas frigidas, & humidas in primo ordine.

ordine cenſet, idem facit Auicenna. At Gal. de violis agens hæc dicit, Violarum folia aqueam, & ſubfrigidam ſubſtãtiam ſuperantem poſsident. quiſpiam poſſet per frigidã violarum ſubſtantiam primi ordinis frigiditatem intelligere, tamen cum primus ordo obſcuram frigiditatẽ habeat, & violæ ex ſenſu ipſo cũ applicantur, frigidæ deprehendantur, ob id nõ ab re erit dicere frigidas eſſe in prima parte ſecundi ordinis. SE. De humiditate verò quid dicendũ? BR. Sunt magis humidæ quàm frigidæ. nam tertiam partẽ ſecundi ordinis attingunt. SE. Cur à Meſue, & ab Auicẽna diſſentis? BR. Nõ diſſentio penitus, ſed poſteris anſam prębeo diſcendi, & rectè hanc rem cõſiderandi. nam roſis frigidiores ſunt, & humiditate pollent. Et Auerrois in quinto collectionum ſuarum, violas in ſecundo ordine frigidas, & humidas eſſe iudicauit: nos verò in prima parte ſecundi ordinis frigidas facimus, in tertia verò humidas. HER. Libẽter ſcirem quib. nominib. apud diuerſas nationes appellentur. BR. In aliquibus tibi ſatisfactũ erit, Galli violetes appellant, Germanorum pars Veil, alii elegantius Viol, dicunt, magis rude eſt violatẽ apud ipſos. Hiſpani vrcielas dicũt, quanquã aliqui violetas vocarint, à Polonis fiolki. SE. Iuſta violarum copia collecta eſt, tertio lo-

co roſæ occurrunt. BR. Nō minor eſt in roſis ſpecierum diuerſitas, quàm in violis. Poetæ omnes roſas antiquitus albas fuiſſe tradiderunt. Verùm quum Mars zelotypus Adonidem interfeciſſet, accurrebat Venus per dumeta opem latura, & vulnerato pede, eius ſanguine roſæ tinctæ ſunt. Alii ex ſanguine Adonidis potius, alii ſanguine Cupidinis, alii ex vino ſparſo à Cupidine laſciuiēte aliis in cœna deorū. Sed hęc Poetarū fabulamēta omittamus. Dic optime ſenex, quot roſarū genera ſeruas? SE. Tria: Rubras, ex quibus oleum, electuariū, & ſaccharū roſatū cōficimus. Cōmunes noſtras, ex quib. aquā præ copia facimus, & ſyrupum roſatum ſolutiuū: & albas, quas Damaſcenas appellamus, pro ſolutiuo ſyrupo, & odoratis oleis conficiendis. At nōnunquam ſylueſtres quaſdam albas colligimus, quib. rariſsime, aut nunquā vtimur, ſed pro cynorhodis ſeruamus. Tu (ſi lubet) quas collecturus ſim edoceas. SE. Apud Theophraſtū & Plinium diſtincta genera ex locis reperiuntur, vt Præneſtina, quæ celeberrima eſt, Cāpana, Mileſia, Trachinia, Alabandica, diſtincta etiā ſunt multitudine foliorū, quæ à quinto vſq; ad centeſimū ſunt. Roſæ enī quinq; foliorū, & nō pauciorū, & centū foliorum, & nō plurium reperiuntur. Differunt etiam aſperitate, læ-

uore,

uore, candore, odore. En tu roſas, quæ circa hæc ruderata, colligas. SEN. Quas legere debeo, & quas partes? BRA. Nuſquã legi (quod nunc meminerim) aut herbam, aut radices in re medica valere, ſed tantùm flores: inter flores autẽ puniceas illas, antiquitus laudatiſsimas ſeruato, quas Mileſias Plin. vocat, ardentiſsimum colorem habentes, nec duodena folia excedẽtes. Cõtentus eſſem, ſi has ſolas colligeres (quãuis & aliis ſua vis inſit) tamen quum pauciores ſint, ad tot cõpoſitiones parandas nõ ſufficerent, ideò & noſtrates has, quæ paſsim vbere naſcuntur habere cõueniet, & Damaſcenas etiã, quas antiqui ignorarunt. Multas enim roſarum ſpecies neſciuit antiquitas, quas Luſitanorũ nauigatio annis ſuperiorib. adinuenit. De illis enim partibus, aut de his, quæ ibi naſcũtur, nuſquam antiqui locuti ſunt, aut illuc etiã poſſe nauigari prodiderũt. SE. Optare ſummopere, vt partes in roſa demõſtrares, quas hoc anno, & aliis ſubſequẽtibus ſeruaturus ſim. BR. Multę ſunt roſarũ partes a Plinio, & à Theophraſto numeratæ, quas habere opportunũ erit, vna eſt cortex, illa ſcilicet quæ calycem circũdat, quæ cũ calyx aperitur, in quinq; p̃tes ſecatur. SE. Súntne illę, de quib. ſcriptum eſt, quãuis parũ elegãti carmine:

Quini ſunt fratres in eodem tempore nati,

Tres ſunt barbati, & duo ſunt barba abſqu
creati,
Vnus de quinis non eſt barbatus vbique.

BR. Illę equidem ſunt, quę in illis carminib
tanquam ænigma proponuntur. SE. Valént
ne hæ partes in re medica? BR. Valẽt. exiccá
enim & extenuant, ideò ſeorſum illas ſerua
SE. Ne alias partes omittas obſecro. BR. Ca
lyx eſt illę roſæ globus antequam folia pa
teſcant, quem nos vulgo bocolum appella
mus. hoc etiam integrè ſeruãdum eſt, quo
niam optimè exiccat. SE. Forſitan qui adhu
immaturus: immatura autẽ, ſtyptica quod
modo eſſe cõſueuerunt. BR. Imò & quia e
naturam habet, quæ illi ſponte innaſcitur
Flos eſt illud medium croceũ capillamen
tis inſidens: capillaméta verò ſunt veluti te
nuia fila, ſupra quæ flores inſident. SE. Hæ
etiam vires habent? BR. Habẽt quales in ro
ſa inueniuntur, & ſunt hæ calidiores roſar
partes, quibus ad multa pro ratione vti po
ſumus. Simul enim capillamenta, & flore
legito. multùm enim adſtringunt Gal. teſte
& pro gingiuis à Dioſc. pro albis verò mu
lierum fluxionib. à Plinio parantur, quan
quã & pro rubris valeant. Caput eſt globu
lus ille ab inferiori parte, quem ſi aperias, r
quadam veluti lana plenum videbis, quo
quum maturuerit, ſemen ambit, aptũ plan

tari

tari: non plantatur autem, quia tardiuſculè naſcitur: vñ multos deceptos arbitror, qui putarunt ſemen eſſe id croceum, quod flos dicitur capillamẽtis inſidens: at ſemen in capite eſt, illi verò flores è ſemine prodeunt. Decipiũtur aũt pleriq; recentes, qui antheram roſæ florem putarunt. Verùm anthera Celſo teſte cõpoſitio eſt ad oris ęgritudines proficua, quæ tamen roſas recipit. De antheris.i. floridis cõpoſitionĩb. mentionem facit Gal. v. de compoſ. medic. ſecundum locos, vbi de gingiuarum doloribus agit, & in calce ſecundi capitis ſexti libri eiuſdem voluminis, folia ipſa ſunt veluti tegumentum ſeminum: in his enim natura propter ſemẽ omnia facit, ſicut etiam in fructibus ſemen propriè fructus eſt, vt in ſecundo de Anima libro ab Ariſt. docemur, & à Theophraſto in libro de plãtarum hiſtoria. Caro autem illa, quæ ſemen circundat, propter ſemina facta eſt. Lanam illam per ſe colligito, quę ad Gonorrhœam mirè valet, & in menſe Octobri ſuccum ex capite exprimito. SEN. Eſtne caput illud, quod ſubrubeſcit, & craſſius efficitur, quum in maturitatẽ peruenit? BR. Illud inquam. SEN. Cùm eram puer libenter ego veſcebar, quadam inſita dulcedine allectus. BRA. Succus ad paſtillos conficiendos optimus eſt, qui adſtrictoriã vim habent, &

per ſe ſolus induratus gonorrhœæ; in aqua plantaginis potus ſuccurrit. SE. Folia deſpicere videris. BR. Nũc ad folia perueniemus; quæ duas partes habẽt: illa enĩ infima pars alba vnguis adpellatur, quæ in medica re (ſi authores cõſideremus) nullum vſum habere videtur. Reliquũ foliorum, & expreſſum in ſuccum, & per ſe, ad plura conuenit, ſi Dioſco. Plinium, Galenum, & cæteros antiquos medicos ſequamur. Tamen nec vnguis deſpiciendus, qui in clyſteriorũ decoctionib. in dyſenteria valet. SE. Quum rubræ roſæ, quæ puniceum colorem habẽt, ſummè laudetur; quid eſt, ꝙ vir quidam Meſuem reprẽhendit dicentẽ, in abſciſione rubedinis, non plus eſt roſa quã homo mortuus? BR. Quibus argumentis reprehenditur? SEN. Primò, quia roſa non habet ſpeciem ex rubedine, alioqui alba roſa nõ eſſet roſa. Pręterea colore deperdito, odor ſeruatur, & adſtringẽdi vis. BR. Nõ debuit adeò incõſultè reprehẽdi Meſue. Nã cõpoſitione roſæ conſiderans, ex partibus aereis, & igneis tenuib. & conſiderans has partes, rubræ roſæ, non autem albę amaritudine, & ruborem tribuere, per quę ſpecies roſæ rubræ circunſcribitur. Præter hæc ſpeculari cœpit, quid ex his duobus eſſe roſæ magis ſeruet, an amaritudo vel rubor: & cõſiderans impreſsiones, quę fiunt vt

ama

vt amaritudo efficiatur,& rubor,nouit maiorem impreſsionẽ fieri à virtute dante ruborẽ,quàm à dante amaritudinẽ,& hoc via regia philoſophica, ideò rubor magis, quã amaritudo, aut etiã odor perfectionẽ illius cõſeruat,ideo ſcriptũ reliq̃t, in abſciſiõe ruboris.i.quũ roſa rubra nõ eſt rubra.i.ruborẽ amiſit, amplius nõ eſt roſa, niſi vt homo mortuus eſt homo, nã æquiuocè homo eſt. Nunquã autẽ rubedinẽ amittit, niſi vel ex ſenio quũ in puluerẽ trãſit,aut cũ putreſcit, vt ſi in humido loco roſas dimiſeris, breui ruborẽ amittunt, &. cæruleæ efficiuntur,& tunc nõ ſunt roſæ. Nec Meſue intelligit ruborẽ eſſe verã differẽtiã, quæ roſam in eſſe cõſtituat, ſed eſſe aptius accidẽs quã aliq̃d alterũ ad circũſcribẽdã differentiã. Quum verò ille infert tũc albã roſã nõ eſſe roſam, cõſequẽtiã inficiamur.nã in rubris roſis loquitur: in albis aũt aliquod aliud fortaſsis ſumeret,quàm odore,vt eius ſpeciẽ circunſcriberet. Nec id verũ eſt,amiſſo colore adhuc odorẽ,& adſtringẽdi vim ſeruari:ſi enĩ per putredinem hoc fiat, nõ modò nõ bene olet, ſed grauiter etiã fœtet, potiúſq; relaxat,quã ſtringat. At ſi hoc per ſeniũ fiat,quũ in puluerẽ ducũtur,nihil penitus redolet,& ita ſtringũt ſicuti puluis.vnde vir ille remitti puniceum illum colorem,amitti eſſe pu-

tauit,quod nõ ita eſt:tamẽ quũ exiccatur, diuerſas vires ſubit,vt Gręci pariter,ac Arabes docuerũt.Sed in alio de hoc viro miror, qui inquit Meſuen manifeſtè errare, quum dicat albas roſas non ſoluere quod dignum conſideratu ſit,nam roſæ albę de Sceni,quas Damaſcenas dicimus,quum albiſsimę ſint, tamen cæteras in purgando excellãt.Sed pace dixerim tãti viri ac mei præceptoris,plus peccat ipſe,quàm Meſue,quoniã Meſue ſub genere roſarum eas non numerauit,quæ de Sceni appellãtur,imò ſub alio capite a Serapione,& ab Auicenna ponuntur.quippe Serap.CLXXXVII.c.ſub nomine Nerſim,& Auicenna ſub nomine Neſrim (quamuis vocabula corrupta exiſtimem) & nõ ſub nomine roſæ eas intelligant.eſt ergo vanũ Meſuẽ in alba roſa reprehẽdere,quã ſub nomine roſæ nõ intelligit,ſed per albas roſas cõmunes has noſtras deprehendẽdas voluit.Sed error peior priore detegitur,quia roſę de Sceni eę non ſunt quas Damaſcenas appellamus:non enim ſunt ſambuco ſimiles noſtræ Damaſcenæ(niſi colore)vt ſunt illæ de Sceni,quod hi authores referunt,nec Damaſcenæ noſtrę calidæ,& ſiccæ in tertio ordine ſunt, vt illæ de Sceni.De his aũt aliàs,vt deniq; de roſa finiamus.ſe.Ego aũt nunquam rectè finitũ arbitrabor,niſi omnes roſarũ partes,quas collecturus

cturus

ἄurus ſum in ſumma edoceas. BR. Hoc lubentiſsimè agam, ſi promptas aures accommodabis: puniceas roſas collige, rubras, albas (vt pote magis adſtringẽtes) & Damaſcenas. ex omnibus autem his roſarum ſpeciebus præſcriptas partes ſerua, quæ ad plura in medica arte proficiunt, vt Græci partim, & partim Arabes edocuerũt, quę (vt felicius numeres) in hunc modum diſponentur.

Roſarum ſpecies ſeruandæ.

Roſæ puniceæ. Roſæ rubræ quæ paſsim apud nos ſunt. Roſæ albæ.

Roſæ Damaſcenæ.

Partes roſarum ſeruandæ.

Cortex	Calyx
Flos	Capillamentũ, vel capillus
Caput	Lana
Semen	Vnguis

Folium dempto vngue. Succus ex foliis.

Hæc ſunt, quæ ſingulatim legenda, ac ſeruãda ſunt ad rem medicã valde proficua. SEN. De roſarum qualitatibus, vt nõnihil ediſſeras obſecro. Galenus de roſarum qualitatibus in libris de ſimpliciũ medicamẽtorum facultatib. amplè tractauit, aitq; roſam cõpoſitam eſſe ex aquea ſubſtãtia calida, miſta duabus aliis qualitatibus; adſtringẽti videlicet & amaræ. Meſue & Auic. roſas in primo ordine frigidas, in ſecundo ſiccas cenſent. at

Auerroes

Auerroes in collectionibus ſuis, illas in primo ordine frigidas, & ſiccas autumat. At ſi Galenũ conſideremus ſecundo libro de ſimpli. medicamentorũ facultatibus, capite vltimo, vbi de oleo roſaceo agit, facile colligere poterimus roſas in primo ordine refrigerantiũ eſſe. SEN. De roſaceo loquitur, in quo eſt oleũ: at oleũ recẽs omphaciũ nõ eſt abſq; frigiditate. vnde ex ſolis roſis id nõ habebitur, ſed & ex ipſo oleo. BRA. Deciperis ſi Galenũ præcitato loco recte conſiderabis, quippe inquit oleũ eligendum eſſe ſalis expers, & purũ, quod dicit eſſe mediæ materię, & mediæ temperaturæ. Vnde nec calidum eſt, nec frigidũ, ſed quicquid habetur frigidi, id totũ accipitur à roſis. Poſt hæc de experimẽto quod ſit frigidæ temperaturæ, & ratione roſarũ inquit, Experieris ergo eos, qui aduſtione tentantur ab eo infrigidari, protinuſque vtilitatẽ aliquã percipere: qui vero refrigerati ſunt omnes lædi, vti facilè ex vtroq; intelligas, vires eius refrigerare magis, quàm excalfacere. Non tamen valida à roſaceo apparebit refrigeratio, ſed quę proxima videatur tẽperiei mediæ. Voco autẽ id genus medicamẽta, lucidioris doctrinæ gratia ex prima natura, ordine quàm refrigerantium, vt hinc manifeſtè deprehendi poſsit, Galenũ roſas in primo ordine refrigerantiũ poſuiſſe.

Verùm cũ à medio declinet, in prima parte primi ordinis erit. de ſiccitate nihil exprimit Galenus. In tertio pręterea de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus libro, capi. ix. docet oleũ neque calidũ, neque frigidum eſſe ratione tẽperati hominis, roſaceum verò eſſe in primo ordine frigidũ. SE. In ſumma igitur roſa magis exiccat, quàm infrigidet. BRA. Ita conſtat. Dioſcorides aũt dicit magis adſtringere, quàm exiccare, idq; ſicca magis facere. SE. Sicca éſtne magis frigida, quàm recens? BR. Nõ eſt magis frigida, licet magis ſicca ſit. SEN. Argumẽto quodam ducor, vt arbitrer, frigidiorẽ etiã cum exiccatur, quã prius. Nam cũ exiccatur, amaritudinem vel remittit, vel penitus amittit: cũ verò amaritudo caliditati atteſtetur, remiſſa amaritudine caliditas ſimul remitti videtur & frigiditas ex conſequenti augetur. BR. Et ſi amaritudo amittatur, tamen primi ordinis frigiditas ſeruatur, & ſiccitas potius augetur, quoniã ſuperficialis quædam humiditas remittitur, atq; reſoluitur. SE. Hęc eſt igitur ſumma, frigidã eſſe in primo ordine roſam, & in ſecũdo ſiccã. B. Ita eſſe nõ dubito. HER. Ne prętermittas (obſecro) quibus nominibus apud alias nationes roſæ appellentur. BR. A Gallis Roſzes dicũtur, ita ſcribentibus, vt nos elineauimus, quanquã nõnulli

etiam

etiam ita ſcribant roſę, ſed illud, ſ. legunt, ac ſi, z, fuerit, & proferunt, quod plerunque faciunt Galli quoties, ſ. ſimplex inter duas vocales, ponitur. Germani ros, vel roſen. primū ſingulare eſt, alterum plurale. Sunt aūt qui aſperius illud, ſ, proferant ac ſi noſtrū, z, ſit. Hiſpani ferè vt nos roſas vocant, Cretenſes vulgo Roda dicunt, & Poloni Roza. Tu ô Senex, quid in tua charta ſcriptum ſit proſequaris. SE. Nenufar ſequitur. BR. Ecce occaſionē præſentaneam habes, ex vtraque ſpecie tibi copiā parare: quoniā conuallis hæc, ad quā facilis deſcenſus offertur, his herbis ſcaturit, alba ſcilicet, nymphæa, & crocea. SE. Cur nymphæā dicis? BR. Quoniā quam vos corrupto vocabulo Nenufar appellatis, antiqui nymphęā dicebāt. verū barbaries in pluribus adeo nomina immutauit, vt nullā cū antiquis ſimilitudinē habeāt: in hoc aūt aliquid ſimilitudinis ſeruatur, vt Nenufar, quaſi nymphæa dicatur. ex his duabus herbis flores, & radices colligere nihil impediet: nā foliorū vſus (niſi vireāt) in re medica nullus eſt. Ipſis enim in æſtuantibus renū caloribus vtimur. In Ferrariēſibus paludibus copioſe naſcuntur, ſi tamē hic præſentes colligere placuerit, libenter expectabimus. SE. Hunc deſcenſum ægrè fero, ſatis erit Ferrariæ colligere. BRAS. Imò aptiores habēt, &

exquiſitiores noſtro cœlo vires: duo ſeruanda ſunt ad Medicæ rei vſum, flores, & radices, foliis quando vtitur quiſquis, accipiat. SEN. Quænã eſt nymphęæ tẽperies? BR. Ignoro an de flore, an de radice loquaris. SEN. De flore, de ſemine, de radice, & omni parte. BR. Galenus octauo de ſimpliciũ medicamẽtorũ facultatibus libro, ſemen, & radices deſiccare cenſuit, idq; citra morſum. vnde ſicca eſſe dicere oportet. SE. Res profectò mira, radicẽ illã ſiccã eſſe, quæ in aquis ſemper moretur. BR. Imò eſt adeò exiccãs, vt vẽtris profluuia cohibeat addit & albã muliebri profluuio mederi. SE. Cur ergo Auicenna hanc herbam frigidam, & humidam eſſe in ſecundo ordine docuit? BR. De flore loquitur, nõ de radice, vel ſemine: imò alii, vt ex Serapione cap. CXLIII. videre licet, frigidũ in tertio ordine, & humidũ in ſecundo facere. & profectò his potius aſſentiendum eſt, qui frigiditatẽ condonant in tertio ordine, & eadem eſt in foliis qualitas. Nam egregiè infrigidant, & humectãt, vt ego in frigidate, & humiditate folia floribus præferre audeã. SEN. Res mira mihi videtur, radices, & ſemẽ exiccare. BRAS. Ne admiratione afficiaris, quoniam & alia multa, quæ in aquis naſcuntur, exiccant. SENEX. Flores caliditatem habere videntur, cum & odorem habeant. BRA.

Is non eſt odor,tamen non negarem, & partem aliquam calidam habere. HER. Ne alĩarum gentium nomina prætereas. BR. In præſenti ſilebo apud nos vocari, Taicro d'acqua,vel Taierazo:ſed referã Gallos, qui ferè modo Arabũ dicunt Nenufar iaulne, Nenufar blanc,albũ,& luteũ intelligẽtes. Saxones aũt Germanorũ partes ſeleckenken appellãt,alii in Germania populi Vuaſſermaehn, alii Seheblouмem,alii Sehbloũ,quaſi flores lacuum. Albos autem à croceis diſtinguunt vueis,& Gelb vueis ſeheblum album ſignificat,gelſeheblum luteũ,alii horuu vrtz, alii horſtrang,alii rolleruu vrtz appellãt. Nã,vt à principio te admonui,ferè tot ſunt herbarũ nomẽclaturæ,quot vrbes. Hiſpani ex Luſitania Golphano,Poloni Grzibenve, Liliẽ, Vodnev,vocãt. Tu ad reliqua trãſeas. SE. Bugloſſæ flores offeruntur, quid circunſpicis? BR. Spectabam an aliquo in loco huiuſmodi flores viderẽ,ecce ad illa ſabuleta tranſeamus,vbi iam video purpureſcere. SE. Trãſeamus,tamen potius ſedere optarẽ. BR. Nemo poteſt ſedere,& herbas colligere. Fortè non ab re erit,ſi aſellum hunc conſcenderis. SEN. Bona venia conſcendam,quum ætas id exigat. BRA. Ipſum herbæ nomen manifeſtum errorem oſtendit:vulgus enim hanc bugloſſum,id eſt,bouis linguam putat, quum nullam

ſam habeat cum bouis lingua ſimilitudinē, ſed potius canis linguæ ſimilis eſt. Eius enim folia longa ſunt, ac ſtricta, cuius figura linguā canis imitatur. Boū verò lingua latior eſt. Non tamē hæc dixerim, quòd cynogloſſum Dioſco. eſſe putarim: inquit enim cynogloſſon caulē non habere, vt nobis Ferrarienſibus conſtat, in quorū agro cynogloſſon in terra ſpinoſum non naſcitur: humi enim ſtratū eſt, vt idē author refert. Verùm herba à nobis bugloſſa nuncupata, & caulē habet, & à terra multùm eleuatur, ideo non eſt cynogloſſum Dioſcoridis. SE. Quid ergo eſt? BR. Nihil à me in præſenti certi habebis. SE. Hoc mihi ſatis non eſt, quia quod collecturus ſum, ignoro. BR. Huius herbæ flores legito, quæ apud nos borago appellatur. nā apud Dioſcoridē & Pliniū bugloſſon eſt. Cirſion verò cū bugloſſa noſtri tēporis ſimilitudinē habere videtur. Imò Nicolaus Leonicenus præceptor excellentiſsimus eam eſſe ſuſpicatur, tum in hac re potius ipſi ſenſui, & antiquorum verbis conſentirem, quàm alicui alteri. Id tamen non prætermittam, duo genera boraginis apud nos eſſe, quorū vnū cirſion, id eſt, magnum bugloſſum, aliud bugloſſum apud antiquos appellari ſuo loco demonſtrabimus. SE. Optare vt hoc nūc efficeres. BR. Nolo ſermonem ſermone confun-

dere,alias herbas oẽs tibi ad vnguẽ oſtenſurum promiſi.Nũc ſatis ſit,eas herbas & ſimplicia recenſere,quæ in veſtris officinis vagantur.SE.Quid ergo de hac herba colligere oportet?BR.Flores,herbã, & radices,nec tuã illam, aut cõmunem bugloſſam prætermittas,ne alii medici à tua officina abigantur,quum abeſſe nouerint,præſertim illi,qui bonas literas negligunt.SE.Hos adeò paruifacere incipiam, vt nec obambulãtes ſalutare velim.BR.Nugaris,nullus vel penitus ignarus deſpiciẽdus eſt,ſed potius ad bonas literas hortandus,quas ſi amplecti voluerit,felici omine incipiat:ſin minus,ſibi imputetur.SE.Futurũ ſpero, vt oẽs veritatẽ amplecti curẽt.BR.Ego ſecus arbitror:qppe nõnullos cognoſco, qui adeò fatuitates, & ſophiſtica deliramenta imbibere,vt,veluti dibapha veſtis,nunquã ſint colorẽ amiſſuri.SEN.Hos miſſos faciamus, & hic lege Dioſc.qui Cirſion non eſſe noſtrũ bugloſſon manifeſtè oſtendit, nec etiam boraginẽ,inquit enim eſſe triquetrũ,id eſt,habere triangularẽ ſcapum:noſtrę autem borago, & bugloſſa rotundũ habent, nec etiã in his foliola ſunt roſaceorũ figura,nec aculeatis per interualla angulis.BR.Imò adde ipſarũ flores non exire poſtremò in pappos,nec in illos euaneſcere,ſed hæ duæ herbæ potius

in ſemen deſinunt,quamuis in boragine nõnihil lanuginis ſit.SEN.Quibuſnam qualitatibus herba illa inſignitur,quæ vulgò borago nuncupatur?BR.Galenus ſexto de ſimplicium medicamen.facultatibus libro ,illam facit calidam,& humidam.at in quo ſit ordine non exprimit.Sed alii in primo ordine talem eſſe cenſuerunt:quanquam nõ defuerint,qui illam frigidam fecerint,vt Serapio cap. LXXXIII .refert ex ſententia Alchanzi. SE.Hoc nõ mihi diſplicet,ſi ſanguinem purificare debet.BR.Ergo frigida eſſe debent, quæ ſanguinem puriorem reddunt? SEN. Ita arbitrabar.BR.Decipiebaris , quoniam plerunque calidis vtimur,cum fuerit pituitoſus;vnde eſt herba calida. Idem Paulus , & Aetius veluti ex vno tramite depẽdentes cẽſuerunt.SE.Vnde habetur quòd lętitiam inferat?BRA.Si Galeno,Paulo, & Aetio credimus,ob caliditatẽ quã habet,& humiditatẽ.nã Gale.præcitato loco inquit eſſe humidæ,& calidæ temperiei:itaque vinis iniectũ lætitiæ,ac hilaritatis cauſa eſſe creditũ eſt, vt hæc videatur Gale.cauſa hilaritatis,quoniam humidam habet , & calidam temperiem.Paulus id clarius exprimit , inquiens eſſe temperiei calorificæ , & humectantis, quamobrem in vinum deiectũ animi voluptates,lætitiamq; inducere perhibẽt,& Ae-

tius inquit calidi & humidi temperamenti eſt,ideo vino iniectũ,lætitiã,iucũditatemq́; animi inducit,de qua lætitia arbitramur omnes prædictos à Dioſcoride accepiſſe ,id verò non accipere,quod illam inducat,quoniam calidũ,& humidũ ſit,nẽpe dicit , in vinũ deiecta animi voluptates auget , at quomodo id faciat,quia calidũ & humidũ percipere neſcimus,niſi dixerimus eſſe tẽperatæ caliditatis,& humiditatis, propterea ſanguinẽ in tẽperiẽ quandã reddit,in qua cum eſt,homines lætantur,& ſpiritus habẽt luciores,qui gaudiũ quoddã inducunt : vel id habet ab intrinſeca quadam natura,& proprietate.At hoc potius odoratis ineſſe videtur:vnde non ab re præcitati authores hoc nõ aſſerunt,ſed ita perhiberi referunt. SEN. Noui plures Medicos,qui in calidis morbis boragine vocato vſi ſunt , nonne errabant? BR. Nõ profectò,nam caliditas huius herbę in primo eſt ordine,& in prima fortaſsis parte,vnde reſpectu morborũ calidorũ frigida eſt,quippe quæ primũ ordinem non trãſeat, calidioribus & frigidioribus cõparata alterius extremi officio fungitur. PLI. qui ante Galenum ſcripſit lib.xxv.cap viij. iungitur huic bugloſſos boum linguæ ſimilis,cui pręcipuum,quòd in vinum deiecta animi voluptates auget,& vocatur Euphroſinum, pro-

pter

pterea & Dioſco. ob id Euphroſinum vocari dicebat. SEN. Quid de eo ſentis, quod à Serapione refertur, ſecundũ Aben Meſuai boraginem purgare choleram? BR. Si per purgare id intelligat, quod eſt bilem educere, Serapionẽ deceptum eſſe putamus, & Aben Meſuai de alia re loqui, quàm de boragine herba, & eſt quod magis delirum eſt, inquit doſim eius eſſe à ℥ iij. vſque ad quinq;, & boli Armeni drachmã ſimul miſceri iubet, qui adſtringit. SE. Poſsétne in rectum aliquem ſenſum deduci Serapio? BRA. Poſſet equidem ſi per purgare, qualitatẽ rectificare intelligimus, quanuis non ſit apud antiquos, vel rarus huius vocabuli talis vſus. SE. Fortè quod dicitur lætitiam inferre, vini ratione fit, non ratione boraginis, cùm omnes authores cõcurrant, id facere vinis iniectũ. BR. Et vinum lætificat cor hominum. SE. At quænam ſunt vulgaris bugloſſæ vires? BR. Sunt eædem ferè, quas boragini, id eſt, vero bugloſſo attribuimus, tamen magis tempe peratũ eſt, verùm differẽtia adeò parua eſt, vt nulla ſit diſtinctio cõſiderãda. HE. Quibus nominibus ab aliis nũcupantur hæ herbæ? BR. A Gallis borago bouraches, ab Hiſpanis ex Luſitania berragenis, ab aliis lengua de boi, à Cretenſibus vulgò borazena, à Polonis borak, à Germanis burretſch. Bu-

gloſſa verò à Gallis eodē modo bugloſe pferendo,ſ,ac ſi ſit z,ab Hiſpanis lengua de vacca,ab aliis lengua de boi,à Polonis mio dunka, & Volonij iazy*,ac ſi bouis lingua dixerint, à Cretenſibus vulgò auogloſſo,à Germanis ochſenzung,vel gengenſtas,dicitur. Tu ad ſequentem flore te præpara. SE. Flores ſtœchados ſequūtur. BR. Stœchas herba ipſa nuncupatur,recentes paſsim genitiuo ſtœchados pro recto vtūtur. Vide hic miram huius herbæ copiam,& recentiū florū exuberantiam. SE. Certè pulchriores ſunt, quàm vnquam viderim. BR. Pulcherrimi omninò ſunt,& apprimè redolētes:& quanuis in inſulis è regione Maſsiliæ pulcherrimi naſcātur,hic tamē nō deeſt ſuus honos. in hoc monte colligito.Nec multùm referat,ſtœchas:vel ſtichas ſcriptū legeris.nomē eſt ab illis inſulis acceptū,vbi potiſsimùm naſcitur,quæ Stœchades appellantur,& partes Galliæ ſunt. SE. Quid ſeruaturus ſum? BR. Summos apices, id eſt, flores, quibus ſi aliqua folia inhæreant,ne curæ ſit. SEN. Iam ſatis ſupérq; collegit Herbarius: verùm ab vno diſcrucior,cùm in Gallia potiſsimùm naſcatur,cur Arabicū à Meſue cæteris præfertur. BR. Pluribus locis naſcitur, quanuis Dioſco.in ſola Gallia naſci retulerit:ſed ob magnam copiā,quæ eſt in Stœchadibus in-

ſulis

ſulis ibi naſci dictum eſt, nõ tamen inficiantur authores in aliis etiã locis, & copioſas, & electas creſcere, vt in Arabia patriũ ſolũ Meſuæ, aut in proximiori parte, ideò non mirum, ſi ab Arabibus authoribus ſuũ præfertur, quẽ præ manibus habẽt. SE. Quibus viribus ſtœchas inſignitur? BRA. Auerrois quinto collectionum ſuarum, quoniã ſtypticitatem habet cum amaritudine, & aromaticitate, in primo ordine eorũ, quæ calefaciunt, poni debere cenſet, & in ſecũdo eorũ, quæ deſiccãt. Eaſdem qualitates illi impoſuit Meſue, cùm ex partibus terrenis frigidis cõpoſitum ſit, quæ paucã illi cõdonãt ſtypticitatẽ, & ex partibus igneis tenuibus, à quibus inſunt ei acuitas, & amaritudo. SE. Nõ poſſum nõ ambigere, an ſtœchas in primo ſolùm ordine calidum ſit. BR. Non ab re ambigis, quoniam habet maiorem, quàm in primo ſit ordine caliditatem: nẽpe probare nõ eſt calidum eſſe clariori argumento, quàm ipſummet ſeſe oſtẽdat calidũ eſſe. cùm enim mãditur, vel corpori applicatur, protinus abſq; alia ratione calidũ eſſe perſentitur, & probatur. SEN. In ſecũdo igitur ordine calidum erit? BR. Id arbitror, & Gal. in VIII. de ſimp. med. facul. libro, inquit eius temperiem eſſe compoſitam ex terrena eſſentia frigida, exigua, & altera terrena ex-

tenuata copioſiore, hanc alteram terrenam Arabes dicunt eſſe igneam tenuem, & ideò ſupra primum ordinem caliditatem habere neceſſarium eſt. SE. Verùm quomodo id fieri poteſt, cùm adſtringat, quod eſt frigidi opus? BRA. Gal. non vocat adſtrictionẽ, quod habetur ex terrena eſſentia frigida, ſed inquit, eſſe mediocriter ſubadſtringens. vnde cùm ſit amarum, acutum, extenuet, & extergat, ob hoc primũ caliditatis ordinem excedit, & hoc ſenſu percipitur, neq; aliqua indiget ratione, vt calidum eſſe probetur, & Dioſ. odorem acrem illi attribuit, vt ex his omnibus deprehendatur illi caliditatẽ ineſſe ex ipſo ſenſu cognitã, quæ caliditas primum ordinẽ ſemper excedit: de ſiccitate verò idem cum aliis ſentimus. SEN. Eſtne verũ quòd bilem nigram educat, vt Meſue teſtatur? BR. Nobis parcat recentiorum Euangeliſta: id experiri volui, & in ſubſtantia, & in decoctione in copia ſumptum nihil penitus educit, niſi quiſpiam diceret aliud eſſe ſtœchas Arabũ, de quo Meſue, quàm id, quod in Gallicis inſulis ortum ducit. Hoc eodem nomine appellatur à Gallis, ab Hiſpanis eodem modo, & à Germanis. quãquam & aliqui Hiſpani vocant cantueſſo. Cretẽſes paſſim dedroliuanon nuncupant, Poloni koczenki. at in Polonorum Pharmacopoliis di-

ſtinct

ſtinctionem faciunt inter ſtœchas citrinũ, & Arabicum, primúmq; vocant κoczenκi zolthe, ſecundũ verò κoczenκi arabne. ad reliqua autem te accingas. SE. Flores anthos in meo hoc folio conſequuntur. BR. Quàm vanè hi flores appellantur. nã anthos Græcè idem eſt, quod apud Latinos flos, ideò idem eſt flores anthos dicere, ac ſi dicas flores flos. queadmodum eodem errore recentes in amore ſuperfluo, q ægritudo eſt, decipiuntur. ipſum enim appellant amor eros, cùm potius eros dicere debuiſſent, de quo peculiare caput faciũt, ac ſi dicãt amor amo. SE. Ita nos ſolemus per excellẽtiã flores herbæ, quæ roſmarinus dicitur appellare. BR. Tamẽ reperiũtur flores multò odoratiores iſtis, nec abſolutè flores dicũtur. nullus etiã author fide dignus hoc nomine vtitur, licet Simõ Genuẽſis per anthos florẽ roriſmarini intelligat, ſed nullũ authorẽ ſeq tur. Ab ipſo autẽ Pandectarius, & cæteri recentiores accipiunt. De hac herba Dioſ. ſub nomine Libanotidis tractat, quã Romani (vt nos) rorem marinum vocant. quod nomen à thure ſumptũ eſt, quod Libanum appellãt, vt pote ꝙ vna eius ſpecies thus redoleat, vel ſaltẽ eius flores, aut potius radix. Tu ex hac herba, quæ in his mõtibus efficacior eſt, ꝗ Ferrariæ, flores ſeorſum, & folia ſerua. ad plu-

ra

ra enim in re medica valent, & flores acopis miſcentur. SE. Cùm Dioſco. perlego, occurrit mihi neſcio quid ambigui. Inquit enim, graui odore: at mihi ſuauis apparet. BR. Nõ intelligit Dioſco. hanc herbam graui odore inſigniri, eo quòd fœteat, ſed redolet; verùm cum quadã grauitate. Habet enim neſcio quid vehementis in odore. vnde ſua lingua dicit βαρύοσμα, id eſt, odorata cum grauitate. Ita enim commodius interpretabitur. SE. Alter etiam nodus occurrit, nempe inquit, Folium habet intus candicans, extra viride. At potius ecõtrariò videtur folium extra candidum, intus viride. Ego enim inferiorem partem foliorum extra, & exteriorem, ſuperiorem intra, & interiorem putabam. BR. Ita equidem eſt, & illa eſt Hermolai ſummi viri interpretatio, quã legebas, imò & Dioſco. ita ſua lingua dicit, ἔνδοθεν λευκὰ ἐκ δὲ τῶν ἐκτὸς χλωρά. quę ſi noſtra lingua ad verbum referamus, inquit, intus alba, extra viridia, ſed in his locis res intelligẽda eſt, vt ab authore ponitur. nam per eã vocem ἔνδοθεν inferiorem partem, per ἐκτὸς ſuperiorem intelligit. quæ Hermolaus ad vnguem non aduertit, nec omnia poſſumus omnes. Ipſe autem verba potius, quàm rem conſiderauit. Serapio, ca. CCCXXVII. egregiè hanc partem interpretatus eſt, inquiens (de

liba

libanotide loquẽs)quorum color exterius eſt albus,& interius viridis.Nunc Ferrariæ ex libanotidis floribus nõnulli pharmacopolæ zuccharum parant roborando ventriculo cõmodum & odoratum.SE. Nos quoque parare incipiemus,hic flores, & herbã colligentes:ſed quænam eſt eius temperies? BRA.Serapio ex ſententia Aben Meſuai,inquit,eſſe calidam,& ſiccã in tertio ordine. SE.Id cogitare non poſſum,quòd tali ſit caliditate, & ſiccitate prædita.BR.De caliditate eſt,vel in prima tertii ordinis parte,vel in tertia ſecundi,tamen de ſiccitate nõ puto ſecundum ordinem tranſire, vel ſecundam ordinis ſecundi partem.HE.Quomodo ab aliis nuncupatur?BR.Galli Roumarin, Germani, vt nos Roſmarin,& ſimiliter Poloni, & Cretẽſes vulgò,Hiſpani verò Romero dicunt. SE.Origani flores ad limen veniunt. BRA.Nulla ferè herba eſt,& nulli flores, in quibus antiquiſsimi etiam authores magis diſſentiãt,quàm in origano. Quippe ſi nũc tempus daretur hanc rem pertractandi, omnium in omni ferè ſpecie opiniones diſſentire oſtenderemus.Tu verò herbã,& flores colligito huius noſtri vulgaris,quo vtimur,& potius in his mõtibus,quàm Ferrariæ.hic etiã copia nõ modica offertur, quẽ ſi guſtu tẽtes,ſaporem alterũ, & acutiorem

in

in hoc montano perſenties, quàm in noſtro humido Ferrarienſi ſolo, ideò & vires etiam exquiſitiores hic habet. SE. Quam ſpeciem hanc noſtram vulgarẽ exiſtimas, apud antiquos? BR. Ea eſt, quam origanum Heracleoticam Dioſ. appellat, ab Heraclea vrbe Ponti, in qua perfectiſsima exuberat, tamẽ aliis pleriſq; in locis naſcitur. SE. Vt diuerſę ſunt origani ſpecies, itáne & ad diuerſas ægritudines valent? BR. Paulus Aegineta, qui de omni ſpecie origani ſimul agit in genere, inq̃t, oẽs ſpecies origani incidere, extenuare, ſiccare, & calfacere. SE. Fierine poteſt, vt vna ſpecies altera efficacior ſit? BR. Imò ita eſſe conſtat. nam Dioſco. priuatim ſylueſtre origanum venenatorum morſibus valere tradit, flores, & folia cum vino bibita: & Plinius tragoriganum pluribus priuatim conferre cenſet. Tamen & omnes aliæ ſpecies in idem concurrunt: ſed ne in tanta antiquorum differentia nunc velimus ſententiam ferre, herbam & flores huius noſtræ vulgaris in his montibus colligere nõ deſinas. ſuo enim loco ſpecies omnes tanquam digito oſtendere, & authorum differentias conciliare conabimur. SE. Iam ingentem copiam exaceruauit herbarius. BR. In meum etiam vſum, ac gratiam partẽ accumulet, nempe eius puluis ſupra coctos mugiles ſummè

placet,nec in placẽtis,aut phaſelis, aliiſque obſoniis immiſceri diſplicet.SE. Neapolitani hoc puluere frequẽtiſsimè vtũtur.BR. Et Græci intinctus plures ex origano parant. Vide hic miram naturam,& ingens odium cum braſsica,vbi viret vnum, alterũ perit, & areſcit.en braſsicæ iſtæ propinquæ aridæ ſpectantur.SE.Quæ eſt huius rei cauſa? BR. Multarum rerum cauſæ reddi non poſſunt: nõ enim à cognitione oritur hoc odiũ, ſed potius ex quadam naturarũ cõtrarietate,& diſsidentia,vt lupus ouẽ odio habet,& Gryphus equum.Sunt nõnullæ manifeſtæ proprietates,quarũ determinatas,& ſtatas cauſas philoſophorũ præcipui inuenire neſcierunt.SE.Quæ ſunt origani qualitates?BRA. Gale.VIII.de ſimp.medic.facul.libro, exiccare & calefacere in tertio ordine cenſet. SE.Auic.ergo mentitur,qui in ſecundo tantùm ordine calidum,& ſiccum facit origanum?BR.Decipitur omnino ſi montanũ origanum,& quod locis calidioribus ortũ ducit,accipiat.Imò de Auicẽ.mirandum, qui origanum adurẽtem facit,& in ſecundo ordine calidum eſſe fatetur. Si de Ferrarienſi loqueremur,fortè in ſecundo ordine calidũ dici poſſet.At montanum,& quod ex Creta Venetias,& Ferrariam affertur, in tertio ordine calfacit.Galen.ſecuti ſunt Paulus,&

Aeti

Aetius,& cæteri antiquiores Gręci,& recẽtiores.HER.Satis mihi erit ſi aliarum vrbiũ nomina edocueris.BR.A Germanis Doſten, à Gallis Origan, ab Hiſpanis Oregano, à Polonis Czyruona lebothka appellatur.SE. Lilium ex noſtro ordine ſequitur,quod nos album appellamus.BR.Nullus antiquorum album addidit,ſed abſolutè lilium, aut lirium dicunt,adeò mirè,& aptè à Plinio deſcriptum,cap.v.xxi.voluminis,vt eius deſcriptio cum natura certet. Fingunt ex lacte Iunonis dormientis, in terra effuſo natum,cùm Hercules puer lac incertè, & vagè,vt pueri faciunt,exugeret,vnde roſa Iunonis dictum.Plures ſunt eius ſpecies,at potiſsima hæc eſt,qua vtimur, à Græcis Crinon appellata.Flores potiſsimùm colligas, ex quibus lirinum,vel ſuſinum vnguentum fit,de quo Plinius cap.xix. lib.xxi.vel ſuccus,nos oleum liliorum alborum ita appellatum conficimus.Poſtea radices, quæ veluti bulbi ſunt,ſeruato,ad rem medicã aptiſſimas,vt Plin.ac Dioſcorides teſtantur.Nec folia prætermittas, quorum ſuccus dum viridia, & recentia ſunt, exprimendus,& aceto,ac melle in æneo vaſe coquendus,contra vetuſta vlcera, nouáque vulnera optimus.Flores tantùm colligere didiceramus, ſed nunc folia etiam, ac radices non præ-

termit

permittemus. SE. Alba lilia quã temperiem habent? BR. Gale. diſtinctionem facit inter florem, radices, & folia: tamen de floribus agens actiuas, & paſsiuas qualitates nõ exprimit, quod mirum videtur. Paulus & Aetius eaſdẽ qualitates præteriere. Hoc tantũ à Galeno refertur, citra morſum digerere, & emollire. SE. Cùm hic flos digerat, neceſſariò calidus eſt, & cùm emolliat humidus. BR. Calidus quidẽ eſt, quia digerit: at humidum eſſe non eſt opus, ob id quia emolliat. Nam Gal. de oleo loquitur ex florib. confecto, in quo olei ratione vis emolliẽdi ineſt. Et adde Gal. in quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. viij. differentiam ponens inter emolliẽtia, & pus mouentia, in hoc differre inquit, quia emolliẽtia calidiora ſunt, & moderatè deſiccãt exiſtentem in partibu humiditatem: pus verò mouentia, corporib. quidem noſtris ſimilẽ colorem obtinent, tamen exiſtentem in eis humiditatem ſeruãt. SE. Simplex igitur aliquod medicamentũ ſimul emollire poteſt, & eſſe ſiccum? BR. Poteſt profectò, ſed vehemẽs: ſiccitas eſſe nõ debet, at moderata. SE. In quo ordine? BR. Lilii folia in ſecundo, ſed in parte prima: at flos eius in parte ſecũda, foliáq; & radix exiccãt, & abſtergũt, ſunt q; radices potentiores foliis: at ſecundũ Gal.

non excedunt primum ordinem abſtergentium. Id verò te latere non oportet, & lilii flores, & folia, & radices penitus ab humiditate non deſeri, quæ in radice vehementior eſt, quàm in flore. HER. Aliorum nomina edoceas. BR. A Germanis liliē, vt in en finiat; ab Hiſpanis quibuſdā lirio, & ab aliis azuzenas, & Gallis lis blāc, à Polonis lilia biala, Cretæ paſsim ziglio, aliis crinus dicitur. SE. Meliloti flores lilium ſequuntur. BR. Noſtri trifolii florem quendam colligunt, quē melilotum vocant, ita à meliloto differentem, vt roſa à lilio. Latini ſertulam Campanam vocant, vel ſertam Campanicam, Catone teſte. Sertā, quia coronas ingrediebatur. Campanicā, quia in Campania oritur, præſertim circa Nolā eius regionis vrbem. Non multū laudo, vt hic melilotū colligas, ſed in Cāpaniā facilè mittere poteris, quum naues olei gratia Apuliam petent. nō tamē ita in Campania (quæ nunc terra de lauoro dicitur) naſcitur, quin alibi naſci nō poſsit. SE. Iubebo etiā ſemina afferri. Sed quū melilotus trifolii ſpecies ſit, florem luteum habens, & hoc trifolium ſit florem luteum habens, cur melilotus non eſt? BRA. Alia plura exiguntur; odora hunc florem. SE. Iā odoro, ſed nihil penitus, niſi herbacei offertur. BR. At melilotus odorem habet, quamuis

lang

languidum, arida autem diutius odorem ſeruat. SE. Hæc autē ſemper inodora eſt. BR. Habet etiā melilotus pinguiſsima folia, quę in noſtro hoc nō extāt, nec cana ſunt folia, vt Plinius illi attribuit, cap. nono xxj. volu. tamen vbique naſcitur apud nos, & noſtræ mulieres trifoliū appellant. Germani verò bernchlele hāc noſtrā melilotū vocant. tamē ſi ex genere meliloti ſit, iā degenerauit. nos autē videmus, & habemus verā ex Campania allatā, & eius ſemina terræ mandauimus, ſed degenerarūt in noſtro ſolo Ferrarienſi. tamē certum eſt trifolii folia habere, quod & nomē lotos oſtēdit. SE. Tibi morē gerere ſtatui, quū nuntii occaſio offeretur, in Campaniā mittam, vt herba, flores, & ſemina afferātur: ſed qua tēperie inſignita eſt ſertula Cāpana? BR. Gal. illā ferè temperatæ qualitatis facit, tamē eſſe calidiorem, cùm in ea ſubſtantia calida copioſior ſit quā frigida. Propterea & ſi nōnihil habeat adſtringentis, tamen digerit & concoquit. Paulus & Aetius, veluti Gal. ſimiæ, idem referunt. Auicenna calidum, & ſiccam in primo ordine cenſet. Tamē ſi Ferrarienſem melilotū accipiamus, cùm & odore penitus careat, & nonnihil herbacei ſapiat, putamus frigidæ temperiei potius eſſe, quàm calidæ. SE. Non poſſum ab hac ſentētia dimoueri, quin pu-

tem omne meliloti genus frigidū eſſe, nam à Dioſc. dicitur vim adſtrictoriam habere, & omnibus inflammationibus imponi: verùm ſi caliditate inſigniretur, inflammationibus imponi non liceret. BR. Dioſco. non dicit inflammationibus imponi ob frigiditatem, ſed inquit inflammationibus imponi molliēdi gratia. quippe antiquiores, qui ante Hippocratē ſcripſere, inflamationem vocabant tumorē durum dolētem. Sertula ergo campana calida eſt, & ſicca in primo ordine, & in ſecunda parte illius ordinis. Eūdem qualitatū ordinē meliloto tribuit Auerrois quinto collectionum ſuarum ſub nomine Alchelilameleth. Tamē, ô venerande Senex, te magno faſce leuabo: nā & melilotum herbam, & flores, & ſemina egomet ex Campania Ferrariam adduxi, cum M. D. XXXV. Romā, & Neapolim cū Illuſtriſ. & excellentiſ. Duce noſtro Hercule iiij. profectus ſum, en & hic ſeruo in crumena, odora. SEN. Certè redolet. BR. Tamē Ferrariæ degenerat, neq; amplius redolet, cū in noſtro ſolo ſemina terræ mādantur. HER. Nō ſinam vos loqui, niſi aliarū gentiū nomina edocueris. BR. A Gallis etiam melilot, ab Hiſpanis corona de Rey, quaſi corona regia, & ab aliis coronilla de Rey, à Polonis Noſcizyk, vel Noczſarzek, à Germanis Geluzele appellatur,

tur,

tus, ac ſi dixerint trifolium croceum. SE. Saluiæ flores ſequuntur. BR. Hęc herba in locis aſperis naſcitur, & hortis. Quæ in hortis, eleliſphacus à Theophraſto vocari accipitur, vj. de hiſtoria plantarũ libro: ſylueſtris autem ab eodẽ ſphacelon appellari videtur, quę ad omnia in re medica efficacior eſt, vt ſuo loco exquiſitè edocebimus. Tu nunc in hoc aſpero loco, herbam, & flores colligito, quæ ſeorſum ad plura cõferunt. Decipiũtur verò, qui vulgare noſtrum eupatoriũ ſylueſtrem ſaluiam putarunt, ſed hæc eſt ſimilis hortulanæ, niſi ꝙ latiora, & maiora folia habet, quę & in hortis etiam reperitur. SE. Saluiæ tẽperiem ſcire optarẽ. BR. De hac nihil aliud à Gal. refertur, quàm ſaluiam euidenter calefacere, & leuiter ſubadſtringere. SE. Erit igitur in ſecũdo ordine calida: quoniã quæ euidẽter calefaciũt, vt calefaciant probatione non indigẽt, & in ſecũdo ſunt calefacientium ordine. BR. Eſt quidem in ſecundo, ſed in tertia parte, & eſt in eodẽ ordine ſicca. Hę qualitates & guſtu, & applicatione manifeſtè deprehẽduntur. A Gallis aũt ſaluia ſauge dicitur, à Germanis ſalben, ab Hiſpanis, vt nos, ſaluia, & à Polonis, ſed ponendo accentũ ſupra i, à Cretenſib. vulgo phãſcomilea. SE. Taſsi Barbaſsi flores accedũt. BR. Non eſt opus in hac herba, quæ à Gręcis

phlomos, à Latinis verbaſcum, à Gal. phlomos appellatur, multum immorari, & ſi varias ſpecies habeat, quoniam eiſdem virib. inſigniuntur. Ad campeſtria igitur illa deſcendens, flores per ſe, & herbam ſeruato: tamen marē potius quàm fœminā habere curarē: quia in omni ferè ſpecie mare ineptior eſt fœmina, tamē ab authorib. nulla ſpecies altera efficacior probatur. SE. Phlomi temperiem explicare ne pigeat. BR. Recentiores frigidum eſſe & ſiccū in ſecundo ordine cenſent. SE. Gal. viij. de ſimplicium medicamentorum facultatib. libro, de prima, & ſecunda ſpecie inquit folia digerendi vim habere, vnde calida potius eſſe videbuntur, quoniam digeſtio caliditate fit: & de omni ſpecie ſimpliciter dicit, folia deſiccādi & detergendi vim poſsidere, quæ ſiccitatis ratione poſſunt quidē deſiccare, ſed frigiditas detergere non poteſt. BR. Et ſi phlomus ſit frigidus, nōnullas tamē partes habet calidas, ratione quarū digerit, detergit, & alia quædā facit: verū in tota ſubſtātia frigiditas adeſt, & in prædicto ordine ſecūdo, & in parte ſecūda. Propterea & ambuſta curari phlomo dicit Dioſc. Radicē quoq; ſeruare oportet, ſi Gal. & Dioſco. aures præſtabimus. SE. De phlomo quid inquiunt Arabes? BR. De hoc non ſcribunt Arabes quod ſciam, niſi illa

ſit

ſit herba, quam Auicenna lib. ſecundo vocauit Buſiri, vel Buſiri: qui & ſi herbam non deſcribat, tamẽ in proprietatib.. & ſpecierũ diſtinctione ex albis foliis, & nigris, hęc eſſe videtur. Germanorũ pars illã vvullcraut, quaſi laneã herbã vocat. nã ex ipſa lychnia fiunt. Vnde à Dioſc. lychnitis, & thryalis dicitur, cuius flos albus eſt. Etiã à Germanis dicitur marghicherzen. i. Mariæ candela. Alteram verò ſpeciẽ purpureum florem habentem cãpuloſam, & marien roſen. i. Mariæ roſam appellant. Hiſpani verò, vt Latini ferè, & Galli melõ blanc, Veneti quidam chera buſtolon. Cretenſes vulgo phlomo, alii Meliſſadru, Poloni Dzieuana, & Azenana vocant. SE. Rubri papaueris flores accedũt. BR. Nuſquã apud antiquos ſub nomine papaueris reperitur. Anemonẽ vocãt, quoniã nunquã aperitur, niſi flãte vẽto. Non tamẽ hoc dico, quin etiã nouerim eſſe agreſtę papauer, vel papaueralida, dę quo Dioſco. diſtinctè ab anemone tractat. Verùm quod rubrum papauer dicimus, eſt Dioſco. anemone: quippe erraticũ papauer duos tantũ colores habet, rufum, & candidũ. Anemonę verò plures, & præſertim rubrũ, vt edocebimus. Vnde ex his conſtat rubrũ papauer apud nos vocatũ eſſe Dioſc. anemonen, cuius duæ ſpecies ſunt, ſylueſter, id eſt, ſpontè

in incultis naſcens, & quod in cultis naſcitur. Sylueſtre hoc eſt, in hac rupe virens, quod etiam frequẽter parietes aſcendit: hoc (ſi lubet) colligas, quoniã efficaciores vires habet, quã cultis locis naſcens. Sed hoc ex coloribus ſpecies variat: nã aliquæ puniceos flores habent, aliquæ ſubalbos, aliquæ lacteſcẽtes, aliquæ purpureos. Nos anemone vtimur flores rubros habẽte, in triticis plurimùm naſcẽtes, quã Dioſc. τὰ ἄνθη φοινικᾶ i. flores puniceos habere dicit. Hermolaus Barbarus interpretatus eſt florem ſanguineum: nam hic flos biliroſum ſanguinem repræſentat. Nec ab re fortaſsis ita Hermolaus interpretatus eſt florem ſanguineum, quoniã poëtę ex Adonidis cruore natã volunt. SE. Sũmne tuo iudicio alias ſpecies collecturus? BR. Vt lubet: ſed ego potius in Ferrarienſi agro colligerẽ, vbi ingẽs copia habetur. SEN. De anemones qualitate diſſeramus. BR. Si Gal. verba contẽplemur, eſt calidæ tẽperiei, quippe tales habet operationes, quæ nõ niſi à re calida fiunt. Nam dicit vim habere extrahendi, & attrahẽdi, & ora vaſorum reſerandi. Vnde radix cõmãſa pituitã euocat, & illa omnia facit, quæ à re calida fieri cõtingunt. Serapio cap. lxxij. de rubro papauere agẽs Gal. refert, & ea, quæ refert, illa ſunt, quæ in cap. de anemone ſcripſit.

pſit. In his eadem eſt ratio, in quibus Dioſc. refert, quamuis authores iſtos parum feliciter, ne dicã infeliciter, referat. At ſecũdum Abẽ Meſuai, calida, & ſicca eſt in primo ordine, imò & nos ſecundum attingere cenſemus. Noſtræ mulieres roſellas appellant, à rubore, vel quaſi ſint paruæ roſæ. Germani verò à ſtrepitu, quẽ faciũt folia, quoties impoſita ſuper manũ, & altera manu percuſſa crepitant, claper roſen. i. crepitans roſa appellant, quãuis & propriũ nomẽ Germanũ habeant huius floris, ſcilicet Glitſchen, qđ tamen & à crepitu ducitur. Alii dicunt Ruchenſcheſſ, vel rauetkraut. Galli, vt nos, pauot rouge, & coquelourdes, vel cocles. Hiſpani nõnulli Latinũ imitãtur, alii amapol. Romani roſam caninã vocãt. quanquam & apud alios Germanos vuildt maẽ, & ab aliis corn roſen appelletur. Noſtræ mulieres pro decorãda facie aquã parant. Antiqui Aegyptii ex hoc flore morbos hominũ intelligebant, Floro teſte. Huius herbæ in re medica vſus eſt, radice, foliis, flore: imò antiqui florum vires breuib. trãſigũt, circa herbam, & radices vires edocẽtes. Tu autẽ, ne in hac re nimis immorari videamur, ad alios flores tranſire coneris. SE. Croci flores colligendi. BR. En circa hãc ſemitã, prope illũ Foticulum quomodo terrã pingant conſideremus.

SE. Re vera croceus ille color viridi miſtus perpulchram picturã efficit. BR. Ibi flores, & bulboſas radices ſeorſum collige, quę ad ciendam vrinã cum paſſo apprimè valent. Nec multùm refert, mõtanum aut ſatiuum ſeruaueris. Degenerauit autẽ quod noſtræ mulieres Gruogo, quaſi crocum appellant: iam cœpit Ferrariæ plãtari, nec modicus eſt prouentus. SE. Quęnam ſunt croci proprietates? BR. Gal. ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, crocum facit in ſecundo ordine calidum, & in primo ſiccum: verũ & aliquid habere frigidi non negat, quo parum adſtringit. A Gal. Auerrois quinto collectionum ad verbum ferè accepit. SE. Mirũ videtur quomodo poſſit ſua illa adſtrictione, & ſtypticitate ad coctionem adiuuare, vt Gal. refert. BR. Si ea legiſſes, quę in Gal. ſequuntur, tuæ ambiguitatis rationem adnotaſſes. Nã in Gal. ſequitur: Quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalefaciãt, paucula adeſt adſtrictio, ea parem facultatẽ habent eſſentiis emplaſtricis vocatis, quas cùm iunctas eſſe caliditati non vehemẽti contigerit, pepticas, hoc eſt concoquentes eſſe oſtẽdimus. SE. Nondũ rationem capio, quomodo adſtrictio illa pauca coctionem adiuuet. BR. En ex illa adſtrictione in meatib. inſenſibilibus immo-

ratur,ex qua mora coquit, & emplaſticũ id eſt,quod talẽ habet ſtypticitatẽ.Vnde medici paſsim in emplaſtris,quæ maturãt,crocũ addere ſolent.SE.In qua parte ordinum eſt? BR.In ſecunda ſecundi ordinis parte,& in fine primi ordinis ſiccitatẽ habet. Galli Arabico nomine vtuntur,vt nos etiã vulgò zapharan dicentes,ſed ſequenti modo ſcribũt ſaffran.Ita enim & apud Mauritanos ferè dicitur. Germanorum verò pars etiã ſaphrã, Hiſpanorum autem cafram,appellant, alii vero zaphrano.Poloni & ipſi ſzaffran dicũt. SE.His ſambuci flores adnectuntur.BR.Sambuci duas ſpecies antiqui fecere, maiorem, quæ arboreſcit.Hanc nunc quęris.Et minorem,quæ ebulus etiã vocatur. Vnde à Græcis χαμαιάκτη. id eſt, humilis ſambucus. ἄκτη enim ſambucũ dicunt. Eædem inſunt vires ambabus ſpeciebus.Ne ſis aũt floribus cõtentus,ſed radicẽ quoque,atque folia ſeruato,quæ in re medica ſeorſum valent.Teneros caules aſcliticis relinquas, & granorũ etiam ſuccũ, cùm maturuerint exprimito, ad capillos inficiendos aptum. Apud antiquos nulla eſt pro modica re florum recordatio:nunc verò ipſi ſolùm expetuntur.Nos vulgò vacolas appellamus, quibus mulieres paſtillos,ex ipſis ouis,& caſeo in menſe Maii, & quandoque lac addentes parant.

SEN.

SE. Ex interiori cortice ſuccũ etiã pro aſcitis, & ex medulla puluerẽ ſeruabo, quin etiã virgas collecturus ſum pro baculis ad podagricos leuioribus parandis. BRA. Videris ex pharmacopola lignarius faber euadere. SE. Hoc ago, vt nihil meæ officinæ deſit, quod ægris aliqua in re conducere poſsit. HERB. Hoc ipſi concedatur: ſed baculos Ferrariæ accipiemus, ne tu aliarũ gentiũ nomina deferas. BR. Germani ſambucum holder appellant, ex concauitate. Vnde ridicula ex eo nõmine fingũt, & fere ęnigmata. Hiſpani xabugo, ſabuco. Galli verò ſureau, alii ſuſeau. Poloni bess, alii bez, Cretenſes vulgò chaphoxillia. At ebulus à Gallis hiebe, à Germanis attich, à Polonis chebd dicitur. SEN. Quænã eſt ſambuci temperies? BR. In ſambuci, atq; ebuli qualitatibus Arabes à Græcis diſſentire, & nõ mediocriter, videntur. Nam Auicẽ. ſecundo canone, DCXIX. cap. omnem ſambuci ſpeciem calidam, & ſiccam in tertio ordine facit. Verùm ſi Dioſcoridem cõſideremus, ſambucum frigidum eſſe colligemus, nempe cum primò de ſambuco locutus eſſet, de ebulo poſtea egit, inquiens in vtroq;, ſcilicet ſambuco, & ebulo natura vſusq; pares, exiccant, adſtringunt, refrigerant. Expreſſè igitur ex Dioſcoride habetur refrigerare, & ex Auicenna calefacere. SEN. Cui ergo

go potius aſſentiendum eſt? BRASA. Vulgus medicorũ Auicennam ſecutum eſt. Et certè non dubito eſſe calidam, non tamẽ in tertio ordine. Quòd aũt ſicca ſit, nullus ambigit. SE. Si aquas trahunt, cur calida non ſunt? BR. Quis vnquam diceret ſyrupum roſatum ſolutiuum eſſe, calidum tamẽ aquas mirè educit? SEN. In quo igitur qualitatum ordine, vtranq; ſambuci ſpeciẽ eſſe iudicas? BRA. In ſecundo calidas, & in tertio ſiccas. Vnde & Calenus dicit habere potentiã exiccandi, & cõglutinãdi, & modicè digerẽdi. Hoc quod dixit, modicè digerendi, oſtendit caliditatẽ vehementem non habere: quanquã neceſſariũ non ſit, vehementer calida multùm digerere. At vtranq; ſpeciem eſſe calidã per applicationẽ ad corpus, experientia oſtendit. Pro Dioſcoride autem dici poſſet, & partes aliquas frigidas habere. SEN. Zeneſtræ flores ſequuntur. BR. Geniſta & ſpartum rectius dicitur, in re ruſtica pro ligãdis vitibus apta. Hunc locum incultum accedamus, vbi magna copia viret. Flores, & ſemina ſeruabis, quanquã & Ferrariæ nunc innaſcatur, & in omni horto magna copia vireat. Nec pręter mittendæ virgæ, quæ in aqua maceratæ, & expreſſo ſucco ad anginas, & coxẽdicũ dolores valent. Radicum nulla mẽtio apud antiquos eſt, quibus tamen plerunq; ad educen-

dam.

dam aquam intercutem vſus ſum. An verò propriè differentia ſit inter ſpartum,& geniſtam,vt Plinius,& recentes exiſtimarunt, & de duplici eius genere,in eo libro pertractabimus,quo herbarum diſcrimina,& ſpecies aſsignare iam cœpimus. SE. Prius quàm ad alia te conuertas,de geniſtæ qualitatibus loquamur. BR. Non poſſum non valde mirari de recentibus,qui Dioſcoridem adducũt de geniſta loquentem , & inquiunt calidam & ſiccam eſſe in ſecũdo ordine edocuiſſe, cùm tamen de eis qualitatibus à Dioſcoride ſermo factus nõ ſit:tamen colligi poteſt ex his quæ de illa refert,eſſe calidam & ſiccam, cũ inquit purgare ellebori vice , & iſchiadicis valere. SE. Eſtne in illo ordine? BR. Eſt quidẽ, ſed in tertia illius ordinis parte. Meſue in capite Altrain,quod vocat capiſtrum arborũ, dicit eſſe calidæ,& ſiccæ temperiei in ſecundo ordine:& ipſe quoq; in his qualitatibus Dioſcoridẽ adducit , vt inde ſuſpicatus ſim recentes non vidiſſe Dioſcoridem , ſed ſolum Meſuen Dioſcoridem adducentem. Galenus dicit,& fructum,& ſuccum non inſtrenuè eſſe trahentis facultatis , quod temperiei calidæ indicium eſt. Galli geneſt appellant. Germani verò genſter,& Polloni geneſta. SE. Labruſcæ flores ad limen venerũt. BR. In hac re plures optimi viri decepti ſunt,vi-

tem

tem ſylueſtrem cum labruſca confundétes, imò non ſolùm recentes, vt Serapio, ac Arabes, ſed & Plinius propter hoc nomine deceptus bis de hac re ſermonem fecit vigeſimo tertio volumine, capite ij. & XXVII. capite VII. Sed nobis nunc opus non eſt opiniones authorum recenſere, vocabulum hoc ἄμπελος ἀγρία, id eſt, vitis ſylueſtris, æquiuocum eſt: nam herbam quandã ſignificat, quæ vitis quidé eſt, ſed ob fructum racemoſum vitis appellatur, quum tamen folia vitis non habeat, ſed hortenſi ſolano ſimilia ſint. Alterum ſignificatum eſt labruſca, à Gallis reſin ſauuage nuncupata, à Germanis etiam nomé nõ habet, niſi ex vite, & ſylueſtri cõpoſitũ. A Polonis kalyna dicitur. In Creta paſſim ἀνθος τοῦ ἀγρίου κλιμάτου vocatur, quæ à domeſtica vite nihil differt, niſi quia ſylueſtré habitũ habeat, nec colitur. Et non modò hę duæ agreſtes vites figura differunt, ſed & viribus: nã illa calidiſsima eſt, & vi cauſtica, & depilatoria inſignitur: hæc autem frigida, & adſtrictiua. Dioſcorides etiam agreſtis vitis duo capita fecit, vnũ in quarto libro, vbi de herbis agit: alterum in principio quinti voluminis, vbi de vitib' pertractat. Flores huius herbę, qui nõ peruenerint ad maturitaté colligito: verùm folia, & palmites, & capreoli in medicinæ vſum ſeruantur. Fit ex œnan

the.

the,id eſt,labruſcæ flore oleũ , ac vnguentũ: appellant enim labruſcæ flores œnanthe, quamuis & herba ſit eiuſdẽ nominis,cuius Dioſcorides lib.tertio meminit. Mirãdum tamen de Marcello,qui in œnanthe , id eſt, labruſcæ flore,dicit ſe nunquã legiſſe apud Dioſc.herbã aliquã,quę œnãthe diceretur. SE.Ex his,quæ edocuiſti in Serapione , mirũ errorem percipio,is enim vir hęc duo genera agreſtis vitis cõfundit.Prius enim inquit agreſtem vitem folia habere ſolano ſimilia, quod verum eſt in herba iam dicta. Poſtea huius herbæ vires ſcribit,mox flores deſcribẽs,& quomodo fructus faciat,de labruſca, id eſt,de ea vite ſylueſtri,quę inter vites nũcupatur , pertractat:imò quod mirũ eſt,inter vites de illa ſylueſtri loquitur, quæ herba eſt,& illi contrarias vires aſsignat. BRA. O beate ſenex,in hac re optimè ſentis:vtinã alii nõ eſſent adeò ceruicoſi vt rẽ nõ aſpernarentur.Ita enim quiſque incorruptã veritatem cognoſceret.Sed pauci ſunt, qui norint vera bona.Ideo & tu quæ prædicta ſunt boni cõſulas,& alios flores numera , quum Ferrariæ labruſcæ copia ſcaturiat.SE.Labruſcæ qualitates non prætereantur. BRASA. Si de matura vua loquamur,calidam & humidam eſſe fatemur:verùm prius quàm matureſcant,& vua omphacia dicitur, frigida

eſt

eſt. at flores ſunt in primo ordine calidi, & ſicci, cũ & redoleant, & quadantenus adſtringant. Quæ adſtrictio in extremis torminibus potiſsimũ viget, quæ ἀκρέμονας Græci vocant. Huius vitis racemi (vt ſexto de ſimplic. medicam. facultatibus libro Gale. refert) vim habent extergendi, idq; experimẽto comprobatur, ſi quis ſucco putaminis nucũ manus infectas habet, his racemis extergunt. SE. Balauſtiũ occurrit. BR. In hoc flore apud Græcos, & Latinos differentiã video: quippe Theophraſtus, Dioſcorides, Paulus, & Aetius flores mali punici duobus nominibus appellant, balauſtiũ, & cytinum. Cytinus eſt flos domeſtici, & ſatiui mali, balauſtium ſylueſtris. Intelligunt verò per florẽ non foliola illa tantùm, ſed & calycem, qui pomum efficit: cuius rei argumentum eſt, quòd Dioſcorides comparans vaſculũ hyoſcyami, in quo ſemina ſunt, cytino cõparat. Certum verò eſt in foliolis illis non eſſe ſemina, ſed in calyce. Plinius autem inter Latinos præcipuus decimoſeptimo capite voluminis decimitertii balauſtium mali punici florẽ ſimpliciter nominat, nec inter ſatiuũ & ſylueſtrem diſtinctionẽ facit. Quẽ oẽs recentiores medici imitantur, per balauſtium cuiuſuis mali punici intelligentes. Idẽ Plinius capite ſexto vigeſimitertii voluminis,

cytinos appellat primos huius pomi partus florere incipientis, balauſtium verò floſculos in hoc ipſo cytino, antequã malũ ipſum prodeat, erumpentes. Ex Plinio nihil aliud intelligere poſſum, quàm cytinum eſſe florem ipſum nondum apertum, & qui foliola illa rubra non emiſerit: poſtquam verò erupere, & iam folia rubeſcũt, balauſtium dicitur, fortè cytinus appellatus, quia eo colore veſtes tingãtur, aut à κύτος, quod Græcis ambitum, & captum ſignificat, quia intus fructus vel florem capiat. Galenus de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus, dicit, Balauſtium flos eſt agreſtis punicæ, ſicuti domeſticarum cytinus. Nunc vulgato nomine apud Pharmacopolas vtamur, tam domeſticos, quàm ſylueſtres nomine balauſtii intelligentes. Ita enim & Galli communi nomine balauſt, & Hiſpani flor de granada, & Germanorum pars balauſten (his enim ob ingentiſsima frigora magna Germanorũ pars caret) appellant. Cretẽſes vulgò ῥογδιόπουλα, & Poloni balauſtias dicunt. Eadem vis domeſticis, & ſylueſtribus ineſt, Dioſcoride teſte: quamuis ego maiorẽ vim adſtrictoriam ſylueſtri tribuerem. Sylueſtres hîc colliges, domeſtici Ferrariæ habentur. Nunc Venetias ex Creta, ex aliis Orientalibus partibus valde punicei afferuntur, quos propriè balauſt

lauſtia nonnulli pharmacopolæ céſent, quũ re vera, & apud nos balauſtia, id eſt, mali punici ſylueſtris flores ſint. SENEX. Ex his arboribus quid colligendum cenſes? BR. Nũc flores cùm maturuerint, poma, ſuccum, mali corium, & cicum, id eſt, pelliculam acinos interſtinguentem, quæ & ipſa rei medicæ conducit, nunc etiam balauſtii ſuccũ parare poteris, & pro commodo ſeruare. SENEX. Ad balauſtii qualitates te conferas. BR. Galenus ſexto de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, dicit balauſtium ſtrenuè exiccare, & refrigerare. Vnde Auerrois in quinto collectionum ſuarum frigidum in ſecundo ordine, & ſiccum in tertio eſſe cenſet. At cũ hoc non ſit ſtrenuè refrigerare, propterea in tertio ordine frigidum eſſe dicimus, & fortè in media parte potius, quàm in prima: & ideo ab Auicenna diſſentimus, qui frigidũ eſſe in fine primi ordinis ſcripſit, & in ſecundo ordine ſiccũ. Alij frigidum & ſiccum in ſecundo ordine balauſtium faciunt. SE. Hæc de balauſtio ſatis ſint. Flores ſequũtur, quos cheiri dicunt. BR. De his, cum violas colligebas, nonnulla diſſeruimus. Quæ enim à Græcis leucoia, ab Arabibus cheiri appellantur. Hoc manifeſtiſsimè apparet Serapionem legenti, qui primò ſpecies per colores diſtinguit, vt Dioſcorides facit, inde illa ipſi attri-

buit, quæ Dioſcorides leucoiis, & eundem modum inſidendi mulieres in decocto, laudatq; citrinum, Dioſc. & ipſe luteū laudat. Vnde cheiri corrupto vocabulo idem eſt, quod leucoin, vel ſicut in Grçco ex albo denominātur leucoion, quāuis aliæ ſpecies albę non ſint, ita in Arabico cheiri, id eſt, albę nominantur, quia cæteris pulchriores ſunt, non efficaciores, vt nōnulli putarūt: quia antiqui luteas magis laudāt, & nūc medici eis potiſsimum vtūtur. Vnde nō immeritò Galli à luteis nomē dederūt, ipſas violette iaulne appellantes, & Luſitani goiues, quaſi giluas dicūt, alii verò alhaytis vocāt. Germani aūt gelb veil, aut geluiol, aut geel, id eſt, luteæ violæ. Nā gelb vel geel apud ipſos luteū ſignificat, veil, vel viol violā, quāuis & violatē dicāt: vnde & violarū diuerſitates ipſi per colores præpoſitos faciūt, vt blau violaten, gel violatē, brun violatē, id eſt, albas violas, luteas violas, nigras violas. Venetiis violegiale, in Creta paſsim chitrines violes, Neapoli fiore de bacca. Apud Polones zolte fiolni dicūtur. Flores, folia ac ſemina cōdas. S E. Eſtné hic idoneus lo⁹, vnde colligā? B R. Nō modò idoneus, ſed adeò perfectus vt nullibi perfectiores naſcātur, præſertim quia mōtani in hoc genere cæteris præualēt: nō enim in Ferrarienſi ſolo ita efficaces ſunt, vtpote

humi

humili atq; humidiori. An verò flores illi, quos Ieſeminos nunc appellamus, antiqui gelſeminos, ſub leucoiis poni debent, in præſenti diſputādū nō eſt, & ſi prius ſub violarū vocabulo comprehēdi animaduerterimus, nuſquā enim à Dioſco. iaſmini recordatio fit, niſi quod primo libro iaſmini vnguenti meminit. Qui aūt à violis, & leucoiis, iaſmini diſtincti videātur, id teſtimoniū eſſe pōt, quòd Serapio tria diuerſa capita facit, vnū qui ſeneſtegi. quod illi reſpondet, quo de ἴου, id eſt, viola Dioſco. tractat. Mauritani enim ſeneſtegi violā dicūt. Aliud de cheiri, in quo Dioſcoridem in leucoio præciſe imitatur: & tertiū ab his diſtinctū de zambach, vel ſambach, id eſt, ieſemin, in quo capite oſtendit manifeſtè rē eſſe à Dioſcoride, & Gale. non pertractatā, quoniā Arabū teſtimonio tantùm vtitur. Et quāuis ſpecies diſtinguāt per colores, vt in leucoio fit in album, citrinū, & cœleſtis coloris (vt eius more loquar) tamen hic albū citrino præmittit, ſicut in leucoio citrinum albo. Id aūt oleū, quod à Græcis iaſminū vel vnguentū dicitur, ab Arabibus zābachinū, vel ſambachinū appellatur, magno ægrorū diſcrimine, ex craſſa pluriū medicorū ignauia, qui rerū nomina neſcientes pro eo ſambucinum oleum accipiunt, quū diuerſæ ſint huic, & illi vires. Decipiun-

tur autẽ ex nominis ferè affinitate, ſambacinũ,& ſambucinum à ſambuco. Sed hæc alias. Tu interim alios flores enarra. SE. Cheiri temperiem ſcire optarem. BR. Calidæ tẽperiei eſſe ex Gale. colligitur: quoniam extergit, craſſas cicatrices oculorũ extenuat, menſes mouet,& locos, partúmq; emortuũ elicit,& facit abortũ ſi bibatur. Hæc nõ niſi à re calida fieri poſſunt. Vnde Auerrois in quinto collectionũ, nõ immeritò in ſecundo ordine calidũ eſſe iudicauit. Et adde in eodẽ ordine ſiccũ: verùm in media huius ordinis parte amaritudinẽ habet. Hęc verò de luteo leucoio ſemper intelligenda ſunt, quo nos vtimur,& vos in officinis ſeruatis. SEN. His prætermiſsis, quæ ad cheiri temperiẽ attinent, ad aliud deſcendamus, quod mirũ mihi videtur, nempe argumentũ tuũ cõſiderans, quo probas Dioſ.& Gal. ignoraſſe gelſeminum, ſatis ineptum eſſe nemo dubitabit, ſi rectè conſideretur: ita enim argumento vti videris: Serapio Dioſco. non adducit, neque Gal. igitur Dioſco.& Gale. gelſeminum ignorarunt, ac ſi neceſſarium ſit, Serapionem Græcos ſemper adducere debere, ſi res illa Græcis nota ſit:& ſi à Serapione non adducantur, res illa Græcis ſit ignota. BRA. Argumentum non intelligis: non enim dico, Dioſcoridi,& Gale. fuiſſe ignotum gel-

ſeminum, quoniam à Serapione non adducantur: ſed dico gelſeminum ab his authoribus nõ fuiſſe deſcriptum. Nam Serapio vir diligentiſsimus, vbi Dioſcori. & Gale. de re aliqua ſcribentes offendit, illos veluti probatiſsimos teſtes adducit. Cùm verò illos non adducit, vt in gelſemino facit, & præterea cùm nullus ad hæc vſque tempora gelſeminos particulariter inuenerit, ſignum eſt hos authores gelſeminum non dico ignoraſſe, ſed non deſcripſiſſe, neque mentionem aliquam, quæ ad gelſemini cognitionẽ valeat, feciſſe. SE. Iam flores expediti ſunt, quorum apud nos vſus eſt. BR. O mira, & nimis decurtata res: tam paucos flores in officinis habetis? tamen infinitæ herbæ ſunt, quibus odorati, pulcherrimi, & in re medica efficaces flores inſident. SEN. Poſteaquàm hanc artem exercere cœpi, quod à primis vnguiculis ferè fuit, nunquam alios flores legi, aut ab aliis pharmacopolis ſeruari percepi. BR. Arabes rem medicam plurimùm decurtarunt, quorum veſtigia pharmacopolæ imitantur. Verùm poſt flores quid collecturus es? SE. Quod in meo libello ſcriptum erit. BRA. Quid inquam illud eſt? SEN. Si prius labia in hoc fonticulo abluero, cætera proſequi incipiam. BRA. Abluas, mihi potius bibendum eſt.

IN SEQVENTI PARTE HERBAE ADDVCENTVR.

SENEX. Herbæ poſt flores ſcriptæ ſunt. BR. Nec omnes in his montibus inuenies, imò & ſi hic virerent nonnullæ, alibi tamē petēdæ, quia plures in humētibus locis, planis, frigidis, & cōuallibus efficaciores vires habēt. Eia Senex optime, tuas herbas numera. SE. Numerabo equidem, ſed nullo ordine ſcriptæ ſunt. BR. Ergo flores imitantur? SE. Imitantur quidem in ordine, qui nullus eſt. nam vt pyxides, & ſacculi ſe offerebant, ita ſcribebantur. BRA. Tamen aliquis ordo eſt, omnia abſque ordine diſponere, quippe in inordinatione ordo ſeruatur. At his cauillis omiſsis, iā ipſas herbas vocare incipias. SEN. Saluia velut omniū anteſignana in hoc catalogo vexillū fert. BR. Hanc in floribus copioſe collegiſti. SE. Copioſe quidem, ideò alias herbas proſequar, roſmarinus, borago, bugloſſa, origanus. BRA. Quid opus eſt hæc iterum enumerare, cùm in floribus collectæ ſint? SE. Nolui quicquam prætermittere, vt nihil noſtræ officinæ deſit. Nullus enim eſt in auctario error, ſed magnus in herbarum defectu. Endiuia, & cichoreū ſequuntur. BR. Optimè duo hæc ſigillatim numeraſti: à Græcis ambo σέρις appellantur, à Latinis intubus. In ſatiuū, & agreſtē diuiditur,

agre

agreſtis apud Ferrarienſe vulgus ſylueſtris radicula nũcupatur,ab authoribus picris,& cichoreũ,quãuis nonnullæ etiã vrbes in Italia ſua vulgari lingua cichorea vocẽt,vt Romani,Neapolitani,Tuſci,& plures alii,eodẽ modo Galli cicoree dicũt:& Hiſpani:Germanorum verò pars vueguuardt appellat, quaſi cuſtodem viarũ.Nam videtur ferè indicare viam peregrinis. A profundioribus verò Germanis,vt Saxones ſunt,hirtlaup dicitur ab aliis craſsiuſculè vuege vuiſſe,quia viã etiam demõſtret.Poloni podroſznyk vocant.Græci tamẽ per cichoreũ tam domeſticũ,quàm ſylueſtre intelligunt.Satiuũ duplex eſt,vnũ latiora folia habens,lactucę ſimilius,quod nos endiuiã corrupto vocabulo,quaſi intubã appellamus.Hiſpani ex Luſitania Almeyrore,à Gallis endiue, à Germanis addito, n, endiuen, a Polonis volecz dicitur.Alterũ ſtrictiora folia habet, quod radiculã hortenſem noſtra lingua dicimus, vel radechio,à multis capillamẽtis per radicem tranſeũtibus.Hæc igitur cõmunia vocabula ſunt,ſeris,intubus,cichoreũ:ſed vſus fecit,vt apud nos cichoreũ,ſylueſtrẽ radiculã ſignificaret,quã picrida Græci vocãt,Latini,vt Celſus, Ambubeiã appellare videntur.Germani plures præter dicta nomina hindeleff.Intub' verò,aut ſeris eã ſignificat,

quã corrupto vocabulo endiuiam dicimus. Ex his herbis & radices colligito, quę in Ferrarieſi ſolo efficaciores exiſtũt, prętere a expreſſum ſuccũ ad multos vſus ſerua. s. Quęnam eſt cichorii tẽperies? BR. Gal. in VIII. de ſimp. medi. facul. in ſecundo ordine frigidũ, & ſiccum eſſe fatetur, at domeſticũ ſylueſtri magis refrigerat. Sylueſtre etenim magis amarũ eſt, domeſticũ præterea ob multã humiditatẽ admiſtam, vt ſylueſtre ſiccum non eſt. Hæ verò qualitates in ſecunda parte illius ordinis ſunt. A Gale. Paulus differt, qui lib. VII. cichoreum in primo refrigerãtium, & exiccãtium ordine eſſe fatetur. hoc fortè eſt, quũ de domeſtico intelligit. prius enim de cichoreo loquitur ſub hoc nomine cichoreum inquiens, κιχόριον, ἢ πικρίς, οἷον ἀγρία σέρις ἐστὶ, ψύχουσα καὶ ξηραίνουσα κατὰ τὴν πρώτην ἀπόστασιν. Id eſt, Cichoreũ, vel amara, veluti ſylueſtris ſeris eſt, in primo refrigerantium, & exiccantiũ ordine. vt ex his colligi liceat de domeſtico verba feciſſe Paulũ, quia illud ſylueſtri ſeri cõparauit. SE. Ex his tamẽ quæ adduxiſti, elici non poteſt, Paulum cum Gal. conuenire, quoniã vtrunq; genus à Gal. frigidũ in ſecũdo ordine, & ſiccũ iudicatur: imò facit magis frigidum domeſticũ, & minus ſiccũ ob comiſtã, quam habet ex irriguis hortis cõtractã humidita

miditatē. In hac etiam re apud Aetium ſententia eſt, ſecundum Gal. nō rectè expreſſa. Nam de domeſtici ſiccitate loquens Gale. inquit, Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit. Aetius verò ita refert, Hortēſe, quod propriè ſeris dicitur, multæ humiditatis admiſtione magis refrigerat. Gal. potius ſequi debemus, quoniam ſiccū & humidū, cum calido, & frigido ſtare poſſunt: humidum verò ſiccū extinguit. Paulus præter hæc in ſeride inqt, frigidi admodū, & humidi eſſe tēperamenti. ſerim fortè intelligit, quam endiuiā vocamus. Veruntamen, & ipſe Aetius ſylueſtre cichoreū frigidum, & humidum, primo ordine ſtatuit. Ex his ergo noſtra arte proceribus, cui potius inhærendum eſt? BR. Gale. omnium, qui res experimentis, ac ratione probarunt, facilè principi, is in ſecundo ordine ſiccū, & frigidum facit cichoreum. Id verò prætereundū nō eſt, tēpore æſtiuo cùm magis amareſcit, minus frigidum eſſe, vt quiſpiā ordinē primum nō excedere hinc arbitrari poſſet. De ipſo fortaſſe in tali tēpore intellexere Paulus, & Aetius, vel cùm ſub nomine ſeridis, & noſtra vocata endiuia, & ſylueſtris, & domeſtica radicula intelligantur, hi authores modò vnum, modò aliud accipiētes, modò frigidum, & ſiccū, modò frigidū, & humidum faciunt.

faciunt. Vnde & Auicen. qui omnes has ſpecies ſimul confudit, de endiuia inquit, Endiuia frigida eſt in primo, & ſiccitas ſiccæ eſt in primo, & humiditas humidæ eſt in fine primi: & hortulana q̃dẽ eſt frigidior, & humidior, & eius quidẽ amaritudo in æſtate fit fortis, & declinat ad paruã caliditatẽ, quę impreſsionẽ nõ facit, ſylueſtris verò eſt minoris humiditatis. In ſumma igitur cichoreũ, quo vtimur, ſi ſylueſtre ſit, frigidum & ſiccũ eſt in ſecundo ordine. Domeſticũ qualitates has remiſsiores habet, tamẽ nõ minus ſecundo ordine, ſed in prima eiuſdẽ ordinis parte, ſicut ſylueſtre in ſecunda parte. Endiuia frigida eſt, & humida ordine primo. verùm quæ ſub terra ſeruatur, vt albeſcat, & mitior efficiatur, has qualitates magis intenſas habet, verùm caliditate aliqua prædita eſt, cuius ratiõe abſtergit, & aperit. SE. Eſtne verum ſpeciẽ heliotropii cichoreũ eſſe? BR. Id plerunq; obſeruaui, ſed nũquam verum eſſe percepi, quanquã ab authoribus certũ eſſe ſcribatur: ſed hoc nihil ad rẽ tuã. SE. Ergo ſcolopendra ſequitur, quã ſiniſtrorſum in illo vmbroſo loco virere cerno, pręſertim lapidibus inhærens. BR. Et tu ex illis es, qui ſcolopendriũ hanc herbã putant? SE. Nec aliud vnquam audiui, aut noui. BR. Illã ergo eſſe putas, quæ à Dioſc. aſplenon appellatur?

latur?SE.Illam inquam.BR.Et tu ſummè erras,ſed vtinam error in legenda herba tantùm eſſet.Audias verò quomodo illa non ſit ſcolopendrion,quam vos in officinis habetis,& à Gallis etiam ſcolopendre appelletur,à Germanis verò hirſzung, quaſi lingua cerui dicant,à Polonis etiã ieleniiyanzik,id eſt,lingua cerui vocatur.Neapoli verò herba ſcritta dicitur,& Venetiis nomen ſeruant linguam ceruinam dicentes.SE.Libenter hoc audiam.BR.Dioſco.folia ſimilia ſcolopendræ animali habere tradit.SE. Et habet neſcio quas lanugines in auerſa parte,quę huic animali aſsimilãtur.BR.Sed hoc non eſt habere folia huic animali ſimilia,ſed potius aliquid in foliis huic animali ſimile habere:quæ autem ſequũtur aptius te mouebunt,addit polypodii modo inciſuris diuiſa.SE.Nulla eſt huius herbæ cum polypodio affinitas,nec inciſuras habet. B. Sequitur,ex inferiore parte aſpera,& flaueſcens,ſuperiore viridis. quod in veſtro hoc ſcolopendrio nõ inuenitur.SE.Nihil ad me, modo eiſdẽ viribus muniatur.BR.Imò contrarias habet,quoniã hoc ſcolopendrium, quod legere paraſti,cõſtrictiuã vim habet, & dyſentericis prodeſt:medici autẽ tanquã herba aperiẽte,lienes diſſoluẽte,& calculos frangente,vtũtur.SE.Hic eſſet execrabilis,

& ne

& nefandus error. BR. Imò eſt, & neſcio cur medicos nō pudeat ſimpliciū medicamentorū notitiā omittere: nō ſunt ipſi, qui medeantur, ſed mulieres illæ, quæ herbas inueniunt, vt Leonicenus quādoq; per iocum diſceptabat. SE. Miror, ac miratus ſum frequētiſsimè noſtræ ætatis medicos nō modò nō callere ſimplicia, ſed eos etiam deridere, qui hæc ſequātur, & qui aliquid egregii in his parare conentur. BR. En quorſum res medica trahatur, habemus, qui proceres noſtra vrbe appellari volunt, purpurati, ac togati incedētes, qui duas ſummas medicæ rei partes ignorant, ſimpliciū ſcientiā, & anatomē, ſine quibus nemo aut medicus, aut medicò ſimilis appellari debet. Hos autem relinquamus, ad rem noſtrā redeuntes. Vidéſne circa huius putei latera inhærentem herbam? SE. Video, & iam folia accepi BR. Hæc eſt aſplenon, vel ſcolopēdrion antiquorum. SE. Nos iſtā citharac appellamus. BR. Vel citharac, aut cetharac, aut quolibet alio barbaro nomine appelletur, ea eſt, quæ antiquioribus ſcolopēdrion, aſplenion, & à fibris, quas habet in modum filicis, pteryx. quod ignorās Marcellus, illius nominis rationem reddere ignorauit. A Gallis ceterach etiā dicitur, & ab Hiſpanorū parte, à Germanis verò ſtyen kahrn. SE. Ea, inquā, eſt, ſi deſcriptionē rectè

conſi

cõſidero: deinceps autẽ quid acturus ſum? BR. Hanc pro ſcolopendrio ſerua, quã citharac appellaſti: & cùm ignaui medici ſcolopẽdrion ordinabũt, hac vtere. SE. Quænam eſt huius citharac, & veri ſcolopẽdrii tẽperies? BR. Gal. calidã herbã eſſe nõ cenſet: at quoniã lapides frãgit, & lienes liquat, propterea id facere teſtatur, quoniã herba eſt tenuium partiũ. Auerrois autem quinto collectionũ, inquit à proprietate habere, ꝙ lapidẽ frangat: & in caliditate, & ſiccitate tẽperata eſt, tamen in primo ordine caliditatẽ habere nõ dubito. SE. Ex his quæ ſuperius annotaſti, videtur Serapio errore duci cap. CXCIII. nam Gal. adducit veluti eũ, qui dixerit, vim primã aſpleni, id eſt, citharac eſſe calidam, cùm tu illum adduxeris dicentem, non eſſe calidã herbam, licet lapidẽ frangat, & lienes liquet. BR. Serapio proculdubio Gal. perperam adducit. Id tamen ignorare non debes, multos citharac vſq; ad ſecundũ ordinem calidũ, & ſiccum eſſe tradidiſſe, à quibus diſſentiẽdum eſt. At ab illis minimè diſſentire oportet, qui in primo ordine calidum iudicarunt. Tamen nec illud cõmune ſcolopendriũ pro dyſentericis omittas, quod à Dioſco. phyllitis, quaſi folioſa dicitur, paſsim lingua ceruina nuncupatur, à Gallis etiã ſcolopendre, at à Germanis magis proprio vo-

cabu-

cabulo hirſzung, id eſt, lingua cerui. Infrà autem Leoniceni errorem videbimus in lingua cerui, quam Hemionitida putauit, quũ potius ſit phyllitis. SE. Si lubet deſcriptionẽ huius phyllitidis, conſideremus. BR. Maximè lubet, rumicis folia habet, longiora tamen, & ſpecioſiora. SE. Huc vſque res ita ſe habet. BR. Interius læuor, auerſis annexos veluti vermiculos præferens. SEN. Adeò illa eſt, vt nec cæcus errare poſsit. Sed quæ fuit tam magni, & execrabilis erroris cauſa? BR. Nihil aliud arbitror, quàm quòd ſub foliis veluti vermiculos habet. In vſu autẽ medico vires cõtrarias habet, quàm ſit cõmunis, & vulgatus eius vſus. SE. Gaudeo in hãc ætatem ſeruari, vtpote, qui in multis verum aſſequi potuero: at in qua re contraria ſunt? BR. Quoniam ſcolopendria aperit, phyllitis adſtringit, & eſt qualitatis acerbæ, frigida, & ſicca in ordine ſecundo. SE. Abſynthiũ ſcolopendri terga conſequitur. BR. Montanum paluſtri noſtro efficacius eſt, ideò hic colligere opportunum erit. Herba notiſsima, hæc præſertim, quæ barypicrõ ab amaritudine, & ab odore dicitur à Gallis abſince, ab Hiſpanis aloſena, ab aliis aſcenios, Romæ naſcientio, à Polonis piolũ, vel piolin, Venetiis bon maeſtro, alibi per Italiam medico, à Creteſibus paſsim apiſteadicitur, à Ger

à Germanis bermuet, & quaſi prohibés alacritaté dicta: forte ob guſtũ ita appellarunt Germani. De ſantonico, & ſeriphio .i. marino aliàs loquemur. Tu in his montibus hoc collige, quo omnes in re medica vtuntur. Oſtendunt enim oculata fide montanũ efficacius eſſe paluſtri, aquæ, quæ vi ignis eliquantur. SE. Cuius eſt tẽperiei abſynthium? BRA. Gal. de eo hæc refert: Adſtrictoriam & amaram, & acrẽ ſimul qualitates poſsidet, excalefaciẽs pariter, & extergẽs, & roborãs, & deſiccans. Deniq; infert in primo ordine calidum eſſe, in tertio ſiccũ: tamen eius ſuccus longè, quàm herba, calidior eſt. Et ratio promptè affertur, quoniã herba plures habet terreas partes. Paulus autẽ id dicit eſſe in primo calidum, & in ſecũdo ſiccũ. Auerrois quinto collectionum ſuarum Paulum ſecutus eſt, & Meſue, atque Auicenna Paulum ſequuntur. Aetius verò Galleni partes potius tutatur. SE. Quid ſentis tu? BR. Cùm ſenſu ipſo abſq; vlla probandi ratione abſynthium calidum eſſe deprehẽdatur, propterea in ſecundo ordine calidum eſſe iudicarẽ. Nec me mouet, ꝙ partes habeat terreas, craſſas, frigidas, & terreas igneas, aduſtas, & adſtringentem qualitate. Sed an hęc qualitas adſtringens valentior ſit qualitate amara, vt Gal. teſtatur, tu ipſe, & coniector,

& iudecx eſto: nempe quod à Gal. dicitur, videtur ſatis ambiguum. De abſynthii verò qualitate cum Gal. ſentimus eſſe in tertio ordine ſictum, ſed in prima tertii ordinis parte, quæ tertiæ ſecundi ordinis parti affinis eſt. Tamen & abſynthii ſpecies inter ſeſe differunt: & Galenus in vndecimo methodi medendi, Ponticũ præ cæteris eligit. SE. Mentha ſequitur. BR. Duas aut tres herbas numera. SE. Poſtea calamenthum. BRA. Siſte, quoniã has duas rectè copulaſti. Mentha notiſsima eſt herba, & humano generi pluribus nominibus vtilis, cum in medicamentorũ, tũ condimentorũ vſu, à Luſitanis ortelã, à Gallis mẽthe, à Germanis mintz, ab Hiſpanis ierua buona, à Cretẽſib. vulgò Varſamus, à Polonis myanthæa dicta, calida, & vẽtriculo ſummè apta, vt de Ariſto. mirandũ ſit, qui eã frigidã, & ſeminis virilis abſumptiuã dixerit in problementũ libris, vbi rationẽ reddit, cur belli tempore ſerenda non ſit. Hermolaus per ſe quidem calidam fatetur, ſed fieri poſſe, vt per accidens infrigidet. Suſpicor aũt ego ibi corruptum eſſe vocabulum, nec mentham legi debere, ſed herbam alteram frigidã. In qua re quid ſentiam, alias me edocturum promitto. SE. Tamen cuius eſt qualitatis? BR. Gal. in ſeptimo de ſimplicium medicamẽtorum fa-

cultatibus, illam in tertio ordine calidam facit: quam & Paulus, & Aetius ſecuti ſunt. Auerrois autem, & Auicenna in ſecundo, at eſt in vltima ſecũdi ordinis parte, & in tertii initio. De qualitatibus paſsiuis à Græcis nihil exprimitur: at Auicenna in ſecundo etiam ordine ſiccam cenſet. Veruntamen Gal. & Græci omnes, ac ſi ab vno ore depẽdeant, hortenſem menthã, quoniã horti irrigantur plerunq;, ex cultu humidã eſſe referũt, vnde ad Venerẽ mediocriter excitat. SE. De mẽthaſtro quid ſentis? BR. Eſſe mentha calidius, non tamen ſiccius. SE. De calamintha? BR. Gal. cenſet noſtram odoratam mentham minus calefacere calamintha, vt inferat mentham eſſe ceu domeſticã herbã, calaminthã ſylueſtrẽ. SE. Igitur apud Gal. calamintha erit in quarto ordine calida. BRA. Imò & ipſa eſt in tertio ordine, ſed in parte ſecunda, cùm mentha ſit in prima ſolùm parte calida, & calamintha ſiccior eſt mẽtha, propterea tertiũ ordinem ſiccitatis attingit. Sylueſtris mẽtha menthaſtrũ à nobis dicitur, à Gallis mẽthe ſauuage, ab Hiſpanis mẽthaſtres, à Polonis kobila myanthka, à Germanis vuilt mintz. i. ſylueſtris mẽtha. Hoc peculiare Germanis eſt, vt adiectiua ſubſtãtiuis cõtinua ſua lingua præmittant. Galen. in tertio ordine calidam, &

ſiccam iudicat. Ad omnia valet, ad quæ mentha, ignauius tamẽ: ideo ſolã mẽthã habere ſtudebo, vt re efficaciori, & nõ minus efficaci vtar. Calamintha à mẽtha nomẽ habere videtur, quã & Galli calamen, Poloni nõnulli biala lierbiotka, alii camyẽna myãthaha .i. lapidea mẽtha. Cretẽſes vulgò calamintho, Neapolitani nepeta, Germani katzetkraut .i. herba catorũ dicũt. Tamẽ re vera non habet cũ mentha figurã. Et licet tria genera calaminthę inueniãtur, mõtanũ ſcilicet, quod prope pedes habes, ocymi folia prę ſe ferẽs, & alterũ odorẽ pulegii, tertiũq; folia mẽthaſtri, lõgiora tantũ habẽs: omne tamen genus nepeta, à Latinis nuncupatur, quamuis peculiari nomine ſecundũ genus à Romanis nepta dicatur. Noſtri pharmacopolæ duo vulgata harũ herbarũ nomina habent, neueda ſcilicet, & herba gattara. SE. Hoc magis notũ mihi eſt, quàm vt dicatur. BR. Sed his, quæ dicturus ſum, mentẽ adhibeas, quã vos nepetã, ſiue neuedã, aut herbã gattarã appellatis, ſecũda ſpecies calaminthę eſt, quã nonnulli agreſte pulegium vocant, vt Dioſc. inquit, quia pulegio aſsimilatur. Id autem nõ in foliis, ſed in odore intelligendũ cenſeo. Eam vero, quã calamenthum appellatis, eſt tertia ſpecies calaminthæ, ignauior, & inefficacior cæteris: quam

vero

verò hîc habes in hoc campeſtri, aſpero, & aquoſo loco, calamintha mõtana eſt, omnibus efficacior. Quã ob rẽ cùm hæ tres ſpecies æquas vires habeãt, & tertia, quam vos pro vera calamintha colligitis, cęteris ineſficacior ſit, eã dimitterẽ, & montanã ſolùm colligerẽ, aut etiã ſecũdã ſpeciẽ, quã Romani propriè nepetã dicunt, quãuis & hoc eodẽ nomine tres ſpecies ſignificẽtur. Quũq; ab aliquo medico calamintha, aut nepeta, aut herba gattara indicitur, ſemꝑ aut montanam calaminthã, aut hãc, quam vos gattaram vulgò appellatis, & apud Dioſco. ſecunda ſpecies calaminthę eſt accipito. Itaq; nullus fiet error, & illa inefficax herba dimittetur, à Dioſco. tertia ſpecies calaminthæ, & à vobis peculiari nomine calamenthũ nũcupata. SE. Hoc cõſilio vtar, quandoquidẽ optimũ eſſe videtur. Maiorana ſequitur. BR. In hac herba, quę amaracus dicitur, an eadem eſſet cũ ſampſuco dubitaui. Eandẽ eſſe Pli. apertiſsimè oſtendit libro XXI. capi. nono, & Theophraſtꝰ: imò & ipſemet Dioſc. ſampſucum amaracũ appellari tradit. Quod autẽ dubium fecit, primus Dioſco. liber fuit, in quo duo capita ſunt, alterum de ſampſucino vnguento, alterum de amaracino, ac ſi amaracus, & ſãpſucus duo diuerſa ſint. Re vera multùm dubitaui, &

nonnunquam huic ſententiæ hærebam, in primo libro additum eſſe ab aliquo librario caput de amaracino vnguento: mox id præter rem eſſe cognoui: quoniam Gale. & Paulus Aegineta duo diuerſa capita & ipſi faciũt, alterũ de ſampſucino, alterũ de amaracino vnguẽtis: imò & Plin. ſeorſum amaracinũ à ſampſucino deſcribit: fortè quẽadmodum & nũc nõnulla in vno Italiæ loco fiũt, quę in altero pretioſiora, & diligentius fieri poſsũt, vt theriaca, quę apud Tortonã laudatiſsima exiſtimatur, tamẽ vbiq; etiam fit (ſed nullibi vera) ita vſu venit in amaracino vnguẽto. ex ſampſuco enim fit: tamen in Cyzico perfectius fiebat. nã & ibi amaracus perfectior eſt, & efficaciores vires habet. Hinc ex vrbium diuerſitate perfectius, & imperfectius vnguentũ fiebat, & ſecundũ aliarum vrbiũ nomina vario modo denominabatur. At quia diuerſæ cõpoſitiones erãt, ideo duob. nominib. appellabãtur, & duo diſtincta capita facta ſunt: nõ tamẽ hoc ideo eſt, quia ſint duæ herbę ſampſucus, & amaracus: ſed q̃a vbi fit perfectũ hoc vnguentum. i. in Cypro, ſecundũ Plin. & Cyzicenis, quæ ſunt propinquæ Siciliæ, vbi nominatur amaracus, ideo potius illa compoſitio dicta eſt vnguentum amaracinum: illa verò altera in tota Græcia facta,

vbi

vbi ſampſucus appellatur, ſuæ compoſitioni nomen dedit, & ſampſucinū vnguentum dictū eſt. Quę diſſolutio ex hoc ſuſpecta eſt quia diuerſę ſunt cōpoſitiones, & non eadē, dēpto ſolū nomine. Propterea id fortè melius, quū duæ ſint amaraci ſpecies, vna odoratior, quā nos vulgò gentilē appellamus; altera minus odorata, & habens latiora folia. Ex odoratiori amaracinū vnguentū fiebat, quod Cyzicenis potiſsimū cōponebatur, quoniā is locus gētili maioranę exuberabat. In aliis Græciæ partib. fiebat ex moderatiori, ideo ſampſucinū dictū eſt. Quicquid ſit, eadē herba eſt ſampſucus, & amaracus, quā nos maioranā dicimus, Germani maiorā, vel meyrā, Luſitani maniarona, Galli mariolaine, Poloni maiorā, Cretēſes vulgò mazorana. Herbā in his mōtib. collige, vbi odoratior eſt, & potius hāc ſerpētē, quā illā rectā: quæ & ſi a Dioſc. ſerpere dicatur, id vbiq; nō fit. Tamē intelligi poteſt ſerpere, quia nō ſolùm naſcitur ſeminib. iactis, ſed etiā ramulis plātatis, vel terræ quomodocūq; admotis. Nihil aūt in præſenti diſſerendum eſt de Gal. amaraco. Ipſe enim ita noſtram matricariā vocauit. S E. Quæ ſunt maioranę qualitates? B A. Galen. VI. de ſimplicium medica. facul. libro, amaracum in tertio ordine calidum, & in ſecūdo ſiccum.

eſſe iudicauit. Et certè in caliditate in ſecunda eſt tertii ordinis parte, in ſiccitate verò in tertia ſecũdi, vel inter ſecũdam, & tertiã. Paulus, & Aetius, vt in omnib. ferè ſimplicibus fecere, Galen. ad verbum ſecuti ſunt. Auicenna autem maioranam in tertio ordine calidã, & ſiccã eſſe ſcripto reliquit. qđ & Serapio refert, ſed ex Galeni ſententia. SE. Quid ergo hac in re ſentire oportet? BRA. Cum ſampſucus, & amaracus eò ſolùm differant, quòd vnum maius ſit, aliud minus, Gal. octauo de ſimplicium medicamentorum faculta. de ſampſuco agens dicit eſſe calidũ & ſiccum in tertio. Qui eandem herbã eſſe putarunt, & de amaraco loquentes ea referunt, quę à Gal. de ſampſuco dicũtur, amaracum in tertio ordine calidum, & ſiccum aſſerunt. At qui amaracum Gale. cõſiderãt, & illa referunt, quæ ſub eo nomine à Gale. ſcripta ſunt, calidum in tertio ordine amaracum iudicant, & in ſecundo ſiccum. Quid deinde ſequitur? SE. Cyclamen. BRA. Pãnis porcinus vulgò dicitur, quoniã ſuibus mirè placeat. vbi in Theophraſto κυκλάμινος legitur, Theodorus Gaza malum terræ interpretatur: ſed re vera deceptus, quoniã, vt ex Plinio ſumi apertè poteſt, tuber terræ, & rapum terræ, & vmbilicus terræ dicitur. Nam malum terræ, vt ex eodem, & Dioſcori. patet,

tet,

tet, ariſtolochia eſt. Quicquid tamen ſit, huius terræ rapi tres ſpecies inueniuntur, & hæc tantùm apud nos nota ea eſt, quę vires medicas habet, ideo hãc ſolam colligere expedit: ſed nõ debes eſſe ſola radice contentus, imò & cùm caudex plurimùm in re medica valeat, ideo & caudicem, & eius ſuccum ad vſum reſerua, imò & ipſius radicis ſuccus ſeruandus. Recẽtes aliò nomine Arthanitam vocant. SE. Nationes aliæ, quo nomine cyclaminum vocant? BR. Galli vocant pain de porceau, Germani ſeuubrot, Poloni ſzſiny chleb, Cretenſes vulgò chiropſomon, ac ſi dicant panem porcinũ, Neapolitani miloterragno. SE. Quæ ſunt cyclamini qualitates? BR. Meſue calidũ & ſiccũ in principio tertii ordinis eſſe cenſet, nos in medio tertii ordinis, & fortè in vlima parte iudicamus, ſi ad quæ conferat, vt à Gal. referuntur, conſideremus: nempe dicit abſtergere, incidere, ora venarum aperire, attrahere, & digerere, & quod exquiſitius caliditatem oſtendit. i. quod ſequitur, cùm inquit, adeò vehemens eius facultas eſt, vt abdomine illito ventrem ſubducat, & fœtũ interimat. Hoc verò fieri non poſſet, niſi à calore tertii ordinis intenſi, quãuis nonnulli poſſent, ad partium tenuitatem confugere. Hæc de cyclamino ſatis ſint. Tu nę illa ſeruare, quæ

dixímus, obliuiſcaris. SEN. Id agam. Nunc pulegium occurrit. BRA. De pulegio multi dubitarunt, quibus viſum eſt eſſe ſylueſtre ſerpyllum: ſed tenuibus argumentis inhærent. ſi eius hiſtoria apud authores cum hoc noſtro vocato pulegio, & vulgo polezolo, ab Hiſpanis poleo, à Gallis poleaut, à Germanis poley, & etiam à Polonis, à Venetis porezolo, à Cretenſib. vulgò phliſcuni, conferatur, nullus erit adeò ſtupidus, qui nõ noſcat pulegium eſſe. Ex hoc montanum ſeruandum, & dum flores in orbiculos habet, etiam quod habet flores purpureos magis ſeruandum, quàm quod albos: nã primum eſt fœmina, alterum mas. Putant aũt authores (monſtrũ profectò, & res mare indigna) fœminam efficaciorẽ eſſe mare in hac ſpecie. Quũ domi eris, ſuſpende pulegiũ: nam brumali die floreſcere videbis. SE. Hoc expertus ſum, ſed nunquam verum comperi. BR. Tamẽ à grauiſsimis authorib. refertur. Quicquid ſit, hãc herbam in puluerem redigas, & præter vſus medicos pro cõdiẽdis obſoniis vtaris. SE. Id agam, & frequenter egi. Sed vno hoc moleſtor, quia apud Laertium me legiſſe ſuſpicor, quendam philoſophum, qui oſtendere volens exẽplo, nõ verbis, caſtigandos eſſe diſsidẽtes ciues, pultẽ in medio attulit pulegio aſperſam, vt oſtenderet,

deret, ita amarè eos tractãdos, quemadmodum ipſe pultem tractauit, & diſsidentiam pultis, & pulegii annotaret: quo exẽplo pulegium amarum eſſe deprehẽditur, noſtrũ verò amarum nõ eſt, ideo pulegium eſſe dubitaui. BR. Non ob amaritudinẽ pulegium pulti miſcuit (quanuis & ſapor eius dulcis non ſit) ſed ob diſsidentiã naturarũ: quemadmodum ſaccharum optima res eſt, quo omnes dapes aptãtur, tamẽ ozimis ineptiſſimum eſt (vt fertur) adeò vt eorum guſtus ſaccharo vileſcat. SE. Eſtné id verum? BRA. Expertus ſum, abſurdiſsimum eſt. Nam & ozima ſaccharo cõſperſa optima ſunt, & guſtui gratiora fiunt, quàm prius eſſent. SEN. Quænám eſt pulegii temperies? BR. Gal. in ſexto de ſimplium medicamentorũ facult. inquit valde excalfacere, & extenuare. at ordinem prętериit, quem Paulus, & Aetius ſequuntur. Auerrois in tertio ordine calidũ, & ſiccum eſſe teſtatur, quia cõpoſitũ eſt ex ignea ſubſtantia cum aliquantula terreſtri parte aduſta. Veruntamen ex Gal. ipſo colligi põt eſſe in tertio ordine inteſo calidũ, & in tertii principio, vel medio ſiccũ. nẽpe dicit eſſe acre, & ſubamarũ, ꝓpterea valde excalfacit, & extenuat. Deinceps ꝙ excalfaciat, ſuadet, quoniam illitum rubrificat, & ſi quis diutius toleret, exulcerat quoque; at quæ

at quæ exulcerant, in tertio ſunt ordine intenſo, vel in quarto. Pulegium in quarto nõ eſt, propterea in tertio erit in tenſo ordine calidum, quæ in pulegio montana intelligẽda ſunt. Nam Ferrarienſe minus calidũ eſt. SEN. Thymum ergo, & epithymum colligamus. BRA. Hæc duo iure ſimul copulaſti, quoniã viribus, nomine, & locis, quibus naſcuntur, ferè quadrant. SE. Nónne epithymus eſt thymi flos? BRA. Quid ſit audies, vt mox colligere poſsis, thymus duplex eſt, candidus, & nigricans, herba notiſsima eſt, vt etiam Dioſcorides cẽſet, quamuis ipſe de albo thymo ſolùm loqui videatur. En quanta copia in hoc petroſo loco, & ſterili ſit. Epithymus verò, quo vos vtimini, non eſt apud Dioſco. nam ipſe florem thymi epithymũ eſſe cenſet, libr. 4. quod autem in officinis habetis, non eſt flos thymi: ſed id, quod à Plinio deſcribitur, cap. 8. lib. 26. quod naſcitur ſine radice, rubens tenui ſimilitudine pallioli, vel tenuis, naſciturq; circa thymũ, vnde epithymus appellatur. Laudarem, vt thymũ herbam, & flores ſeòrſum colligeres, poſtea id, quod circa thymum naſcũtur, tanquã capillamẽta quędã, hoc eſt, epithymus, quo nunc vtimur, ſunt rubri ferè capilli, qui circa arbuſcula, & herbas naſcũtur, vt circa linũ vocata cuſcuta naſcitur, quæ & ipſa ex hoc ge-

nere

nerę videtur: circą myrtum aliquod ſimile fit, ſed id verè epithymus, qui thymum veluti palliolū ambit. Tamen in hac re ſum valde ambiguus, an ſcilicet Dioſco. epithymus altera res ſit à noſtro nūc vocato epithymo, & quo Meſue vtitur. SE. Libēter quid in hac re ſentiendum ſit, addiſcerem. BR. Et ego te ipſum veluti iudicem in hac cōtrouerſia voco. SE. Nullum authorem, præter Meſuen vidi de epithymo loquentē, quomodo in hac re iudex ero? BR. Ego tibi partes diſponam, veluti inſtructas acies, vt facilius iudices. SE. Incipe, fortè te iudicem, reum, ac actorē eſſe cogemus. BRA. Non licet quenquam officio partis, & iudicis fungi. SE. Nunc licebit, nulla parte reclamante. BR. En igitur principio videtur Dioſcorides de noſtro cōmuni epithymo loqui, quoniā ſemper conſueuit cōgenera congeneribus copulare. Verùm ſi epithymus Dioſcoridis eſſet flos thymi, & non epithymus, quo vtimur in morē capillorū, videretur ſuum ordinem non ſeruare Dioſcorides: quippe qui tertio libro de thymo, quarto autē de eius flore pertractaret. Vnde cenſendum eſt alteram rem eſſe epithymū, quàm thymi florem: quia nunquam cōſueuit de herba in vno libro & de flore eius in altero ſcribere. Præterea inquit epithymū à Romanis inuolucrum appellari: ſed noſter

epithy-

epithymus,& nõ flos thymi,inuolucrũ eſt. Nam ſunt veluti capilli inuoluti.Adde non dicere epithymũ eſſe florem thymi, ſed florem è thymo,ac ſi res quædã ſit è thymo ducta,qualis eſt noſter epithymus, qui ex caudice thymi in Apulia,& in orientalibus partibus educitur.Imò & nomen ipſum hoc oſtẽdit.Nam idem eſt epithymus,ac ſi in thymo dicamus.Noſter autẽ epithymus in thymo eſt, quoniam circa ipſum reperitur. Itẽ verba Dioſcori. de epithymo hæc ſunt.Capitula tenuia,& leuia ſunt,codiculas habentia,quaſi crines.Sed epithymus noſter,quaſi crines videtur,& habet capitula quædam tenuia,qualia etiã in vocata cuſcuta videtur, licet in cuſcuta ampliora ſint. Põt & hoc indicio ſumi epithymũ quarti libri Dioſc.potius eſſe noſtrũ epithymũ,quã florẽ thymi: quia tertio libro meminit floris thymi,vbi de thymo pertractat inquiẽs eſſe πορφυρίζοντα,ideſt,purpureſcẽtẽ.Eſt aũt color medius inter albũ & purpureũ. Verũ eo loco nec dicit epithymũ vocari,nec eius vires maiores facit,quàm & thymi vires ſint. Verũ Galenus,Paulus,& Aetius maiores vires epithymo,quàm thymo cõdonant, vt cõſentaneũ ſit potius noſtros veluti capillos apud Dioſcoridem epithymum eſſe,quàm thymi florem. SEN. Ex his certus ſum, noſtrum epi-

thymum à Dioſcoride quarto libro tractari. BRASA. Mihi ſimilis videris iudici cuidam, qui actore audito, ſtatim pro eo iudicabat: mox audito reo pro illo ius ferebat. Nondum aliam partem audiuiſti, tamen ex abrupto iudicaſti. SEN. Quoniam nihil aliud dici poſſe arbitror. BRASA. In hac re longè deciperis: nam ſi oppoſitæ parti aurem præſtabis, te pro ea ſententiam laturum puto. SEN. Incipe igitur, quando quidem nimis repentè iudicaſſe confiteor. BRAS. Hinc exordium ſumam, quod Dioſcorides quarto libro inquit, epithymum eſſe thymi florem. Nec moueor, quòd ſummus vir Hermolaus interpretatus ſit florem è thymo, quoniam Dioſcorides ſua lingua ſcriptum reliquit ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος. quæ ſi ad verbum referantur, inquit, Epithymum thymi eſt flos: non autem è Thymo. Nec etiam obſtat quod à Romanis inuolucrum appelletur: quoniam ob pediculum, cui flos inhæret, fortè id nomẽ ſumptum eſt. Imò ſi flores demantur ab herba, videntur ferè crines, tamen parui: ideo appellat codiculas. Nec etiam moueor, quòd congenera congeneribus nõ miſcuerit, quia in aliis quibuſdam idem fecit. Fortè quum ſcriberet, in mentem nõ venerant. Nec multi faciendum eſt ex nomine argumentum: quoniam

quoniam & ſi epithymus in thymo ſignificat, tamen & flos in thymo eſt. Præterea Galenus, Paulus, & Aëtius thymum, & epithymum calidum, & ſiccum in tertio ordine faciunt, tamen epithymum vehementiorem eſſe cenſent, quod flori thymi optimè quadrat: conuenit enim florem perfectiores vires habere ſua herba, vtpote in quo ſpecies per ſemina ſeruetur. Addéque hoc, authores thymum exhibere cũ ſale, & aceto, & per ſe cum melle. hoc idem faciunt in epithymo. quod indicium eſt, florem thymi epithymum eſſe. SIN. Et huic parti iam fauere incipio: verùm abs te hanc ſententiam ferri percupio. BR. Libenter tibi morem geram. Prius florem thymi epithymũ eſſe cenſebam: nunc Plinius me attentũ fecit, ca. 8. lib. 26. vbi inquit: Itẽ epithymon, qui eſt flos è thymo, ſatureię ſimili, differẽtia, ꝙ hic herbaceus eſt, alterius thymi albꝰ. Poſtea interpoſitis quibuſdã, ad quæ valet, addit: Quidam aliter epithymũ tradũt ſine radice naſci, tenuis, vel tenui ſimilitudine pallioli rubẽs. Ex his verbis duo ab antiquis epithymũ vocari colligo. Sũt autẽ tres thymi ſpecies. Albus, de quo Dioſcorides tertio libro. Niger, cuius Theophraſtus, & Plinius meminit. Et tertius, qui aſsimilať ſatureiæ. Hic potiſsimùm naſcitur in Pamphylia, &

Cappadi

Cappadocia. Thymus niger, vt docet Aëtiꝰ, nõ debet eſſe in vſu medico, quoniam temperamentũ corrũpit, & bilem generat. Relinquunt̃ igitur duo thymi genera in vſu medico. Thymus albꝰ, & thymus ſimilis ſatureię. Hic thymus ſatureiæ ſimilis flores habet herbaceos, qui epithymi dicũtur: & hic eſt epithymus, de quo Dioſcorides quarto libro agit, quem dicit eſſe florem thymi durioris ſimilis ſatureiæ. Sũt autẽ capitula tenuia, & leuia, codiculas habentia, quaſi crines. Hunc epithymum nõ habemus, & rectè animaduertit Plinius eſſe flores è thymo ſimili ſatureiæ, & hoc dictum eſſe ad differẽtiam alterius thymi, qui habet flores albos, quum hic habeat herbaceos. Quum autem Plinius dixerit, flos è thymo, propter hoc Hermolaus interpretatus Dioſcoridẽ dixit flos è thymo, nõ flos thymi, vt author ipſe dicit: quia in pluribus conatur ex Plinio Dioſc. exprimere. Hos flores epithymũ eſſe Dioſcoridis, Serapio etiã manifeſtè oſtẽdit inquiens, epithymum ſecundum Dioſc. eſſe florẽ cuiuſdã herbæ, quæ eſt ſimilis thymbræ. Verũ quũ in Creta etiã naſcat̃, curabo vt ſemina ſaltẽ afferantur, quũ Ducis noſtri nauis illuc accedat. Altera ſpecies epithymi eſt palliolũ illud circa thymũ ſine radice, de quo nullus antiquorũ nobis notorũ, præter

Pliniũ locutus eſt. Ad nos ex Apulia affertur,& Creta, & Orientalibus partibus. Hic eſt epithymus,quo nos vtimur:qui quum à Meſue deſcribitur, dicit eſſe ſimilem cuſcutæ.De quo nec Dioſcorides, nec Paulus,nec Aëtius vnquam tractarunt,quoniã ipſi tantùm primum exprimunt, qui quum ſit flos alterius ſpeciei thymi, ꝓpter id tertio libro de thymo albo Dioſcorides tractat, quarto autem libro de hoc flore, vtpote de diuerſis ſpecie rebus.Et meritò inuolucrum appellatur,quia pediculi florum veluti caudę inuoluti ſunt,& crinibus aſſimilantur. SE. Igitur noſter epithymus apud antiquos non erit. BRA.Nõ quidem Græcos, ſed bene Arabes, quanuis Auicenna, & Meſue adeò confuſi ſint,vt quandoq; de flore thymi,quandoq; de ſimili cuſcutæ loqui videãtur. Nam Arabes per haſce aut hyſſopum haſce thymum intelligunt. Per epithymum Serapio idem accepit,quod Dioſcorides. Meſue autem & Auicenna licet confundere videantur, præſertim Auicenna, tamen hæc capillamenta intelligunt veluti palliolũ,quæ circa thymũ ſine radice naſcuntur. Sed errore magno detinẽtur,quoniam de epithymo Dioſcoridis nõ tractant:tamen eaſdem vires illi ſuo epithymo tribuunt,quas & Dioſcorides,& cæteri Græci ſuo.Imo Dioſco.ſui epithymi

ad

ad ſummũ quatuor drachmas tribuit. Meſue viginti accedit. Miror autẽ de excellẽtiſſimo Manardo, qui quũ nouerit, & docuerit alterũ eſſe epithymũ Meſue, alterũ Dioſco. Meſuen ita reprehẽdat, quia viginti drachmas dederit, Dioſc. autẽ quatuor, & Plinius ad ſummũ ſex. Verùm nullus in rebus diuerſis dignus reprehenſione eſt, quũ ſit alter epithymus Meſue ab illo Dioſcoridis, cur per doſim Dioſcoridis, quæ in altera re eſt, Meſuen reprehẽdat? Imò ſi Meſuen in capite de haſce, id eſt, thymo conſideremus, manifeſtè deprehẽdemus eius puluerẽ exhibere, à drachmis duabꝰ ad quatuor, quę ferè eadẽ doſis eſt cũ illa epithymi Dioſcoridis, qui eſt flos alterius thymi. Sed nõ mirum, quia interdũ Homerus hallucinatur. Hoc iure obſeruãdũ eſſet, quũ pro atra bile epithymus indicit̃, flos thymi ſatureiæ ſimilis ſumẽdus eſſet, ſi apud nos exiſteret: loco autẽ ipſius potius flores noſtri thymi ſumerẽ, quam capillamenta illa veluti palliolũ. Nã flores illi humori melãcholico aduerſant̃. Nec tamẽ ita capillamenta illa omitterẽ, vt officinã meã nõ ingrederent̃, quibus ferè omnes vtutur, quũ Plin. eandẽ ferè vim habere cũ thymi flore pręcitato loco tradiderit, & hęc ſaxoſis locis colligenda. ſe. Quomodo noueſti thymi noſtri flores atræ bili aduerſari, & illam

educere? BR. Res eſt adeò nota, vt de illa nemo ambigere debeat. Imò & Plin. teſtatur, capillamenta illa eandẽ ferè vim habere cũ thymi flore. Dioſcorideſq; thymi florẽ, & pituitam, & bilem atram deiicere teſtatur. SE. Quomodo id ſciam? BR. Experiaris. Cuperes (vt arbitror) tibi in os maſticatos bolos imponi, vt infantibus fit. SE. Quo nomine ab aliis gẽtibus vocatur epithymus? BR. A Polonis epithem dicũt, Galli, & Germani nomen Latinũ imitantur. thymũ verò Hiſpani tomillo vocant, Germani thymian, Galli thym, Poloni thymũ. SE. Quæ ſunt & thymi, & epithymi qualitates? BR. Gale. in ſeptimò de ſimpliciũ medicamentorum facul. thymum calidũ in tertio ordine, & ſiccum eſſe cenſet, & in ſexto libro epithymũ in eodem ordine calidum, & ſiccum cenſuerat. Vehemẽtiora, quã in Italia ſint, ex Creta Venetias afferuntur, quamuis in Hyblæo mõte longè ſint efficaciora. Auerrois quinto collectionum ſuarũ Galenũ ſecutus eſt, quem & Paulus, & Aëtius, quaſi ab vno ore dependentes eoſdem ordines referunt. Arabes tamen non defuere, qui in primo ordine ſiccum eſſe, & in tertio calidum epithymũ eſſe indicarint, quoru vnus flumain nuncupatur, cuius mentionem apud Auicennam inuenies, ſecundo canone. SE. Cuſcuta offertur.

tur.

tur. BRA. Nec immeritò, quia ab epithymo parum differat. Nam rcentiorũ epithymus circa thymum, cuſcuta circa linũ naſcitur. vnde à recentioribus podagra lini nũcupatur, alii verò grongum dicunt, Germani verò filzkraut, Poloni cayna przanalza, Veneti louro, Neapolitani pelagra de lino, Galli & Hiſpani vt nos ferè. Tamen nõ ſolùm lino inhæret, ſed & rubis, & aliis plurib⁹ arbuſculis, & herbis. Differẽtia eſt per colorẽ, magis albicat quæ in lino, quàm quæ in rubo, vel moro eſt. In re verò medica eſt ferè eadẽ ratio. Reperitur & cuſcuta terræ ſerpens. SEN. Nos cuſcutam terræ naſcẽtem appellamus. BR. Ratio eſt, me iudice, quia nihil propinquũ habet, cui inhæreat. SE. Ita eſt. nã quandoque expertus ſum baculos circũponere, qui eius capillamentis tecti ſunt. BR. Id non poſſum non credere. SE. Imò certus ſis. Hæc autem cuſcuta quo nomine ab antiquis appellatur? BR. Nonnulli epithymum exiſtimarunt. quod falſum eſſe quiſque ex prędictis ſumere poteſt. Nã nec Meſue, aut Dioſcoridis epithymum eſſe poteſt, quoniã circa thymũ ſunt, vel in thymo. Cuſcuta verò in lino & aliis rebus. quandoq; putaui herbam, quæ androſace appellatur, cuſcutam eſſe. SEN. Eius picturam legamus. BRASA. Vt lubet. SEN. Herba eſt candida, tenues ha-

bet cirros. BR. Hoc Græca lingua vno verbo dicitur λεπτόκιρρος, id eſt, tenuibus cirris. SE. Amara ſequitur, & ſine foliis, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrāt. nam herba eſt candida, id eſt, in album vergens. Poteſt enim herba appellari, amara, ſine foliis, habétque folliculum in ſummis cirris, in quo ſemen continetur, certè noſtra cuſcuta eſt. Gaudeo inuentam eſſe cuſcutam apud antiquos. BR. Ne exultes ante certamen. Nam & ego alias id ſentiebam, nunc androſacem eſſe cuſcutam certus ſum: imò tuo argumento aliud addā, vires, quæ noſtræ cuſcutę ab omnibus exhibentur, a Dioſcoride androſace exhiberi, quoniā ducit vrinam, aquā inter cutem patientibus, &, vt Gale. inquit, deſiccat, aperitq; obſtructiones hepatis, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrant. SE. Moueris forſitan, quia dicit in maritimis Syrię naſci, cuſcuta autē apud nos etiam eſt. BR. Hoc non moueor, quia à Dioſcoride omnia loca nō enumerātur, in quibus herbæ naſcūtur, ſed tantùm in quibus potiſsimū exuberāt, aut efficaciores ſunt, vel ipſe vidit. SEN. Quid ergo impedit hanc non eſſe cuſcutā? BRA. Androſacen vidi frequentē elapſis annis in Hiſtria circa mare, quum illuc appuliſſem cū illuſtriſsimo Alphonſo duce Ferrariæ, piſcandi gratia. SE. In Syrię maritimis naſci Dioſco-

rides tradit. BR. Et Plinius Hiſtriam dicit eſſe androſaces feraciſsimã. In primis differt à noſtra cuſcuta, quia androſace radicẽ habet, cuſcuta nõ. Secũdò androſace eſt veluti manipulus cirrorũ vel capillorũ breuis & ſupra vnumquemq; capillum adeſt folliculus, in quo ſemina ſunt. At cuſcuta lõga eſt, vt quandoq; multas ambiat lini plãtas, nec in apice folliculos habet, ſed per medium. Domi nunc habeo androſacen ſupra calculum ſitam, quam dono accepi à Reuerẽdo patre Auguſtino Rhighino Frãciſcano concionatore diſertiſsimo, & Theologo cõſummatiſsimo, cuius ſplẽdore patria noſtra amplè illuſtratur. Tertiò androſace ſimilis eſt plantæ arnogloſſæ, cui folia ſint ablata, & nerui relicti. cuſcuta verò elongatur ad magnũ ſpatiũ. Quartò androſace eſt amariſsima herba, vt illi nomẽ dederit amaritudo, nam ab aliquibus picris appellatur, vt etiã ſicca amaritudine ſeruet: ſed cuſcuta ſicca nihil amaritudinis habet, recens parum, vel nihil. Quintò vera albedine cirri androſaces albicant adeò, vt nomẽ leucæ meruerit. qđ nõ facit cuſcuta, licet quum recẽs eſt, in album vergat. Sextò androſace nulli inhęret, ſed per ſe in litore ſpargitur, imò, & ſi quid propinquũ ſit, nõ inhæret, vt cuſcuta facit, quæ inhæret propinquis rebus, & in longũ

extenditur.Septimò androſace acris herba eſt,vt Gal.& Paul.teſtantur:cuſcuta non acris,ſi quis vero guſtu diiudicet. Octauò androſace ſemen habet notatu dignum pro ratione herbæ cui inhæret,quod eſt in cuſcuta ferè inſenſibile.Nonò ab omnibꝰ ferè authoribus,à quibus androſace deſcribitur,vt à Dioſc.& Plinio lib.XXVII.cap.IIII.maritima herba dicitur:cuſcuta verò campeſtris, imò peculiari nomine ab aliquibus Thalaſsia dicitur per excellentiam, vt Dioſc.docet,quaſi maritima.SE.Nunc verè cognoſco androſacen antiquorũ noſtram cuſcutã non eſſe,quanuis etiam iiſdem viribus inſigniri videatur:tamen quo nomine ab antiquioribus inſigniretur,ſcire optarem.BR.Nuc mihi non conſtat.SE.Audiui Ruellium putare herbam illam,quam Plinius lib.XVI.ca.vlti.dicit vocari cadytus,quæ(vt inquit)non tantùm arboribus,ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluit ſeſe,noſtram eſſe vocatã cuſcutam.BR.Vnicuiq; datum eſt vt lubet de rebus ipſis opinari:an verò ita ſit reliquis iudicandum eſſe cõceditur. Poteſt quomodo lubet Ruellius de cuſcuta arbitrari. Poteſt etiã,vt in mentẽ venit,Plinii cõtextũ inuertere,& vbi cadytus Plinius ſcriptũ reliquit, Ruellius Caſſutas legat.Hoc nunquã impediã,tamẽ neq; illi conſentiam,vel in inuerſione

ſione contextus Plinii,vel in cuſcuta noſtra, quæ ſit cady tus.Equidem inficias nõ imus cuſcutam arboribus,& ſpinis inniti poſſe:at rariſsimũ eſt,neq; licet hoc argumento vti, Hæc herba arboribus, & ſpinis circũuoluit ſeſe,ergo eſt cuſcuta. alioqui multæ herbæ eſſent cuſcutæ.Quod autẽ à Ruellio dicitur,à recentioribus Græcis vocari cuſcutã, vt inde Arabes deflexerint,& cuſcutã nuncupauerint,mihi nõ conſtat:quoniã Græci recentiores,& Cyprii, & Cretenſes (nã alii rari nunc ſunt Græci) hanc herbam vocant λύκος τοῦ λιναρίου.id eſt,lini lupũ,quam recentes Latini pedagrã lini vocarũt. Imò Aphri ſunt,qui illam vocant chaſſuth,vt apud Serapionẽ conſtat xxxix.capite, vbi de cuſcuta agit,in quo equidẽ capite Serapio Gręcũ nullũ authorẽ adducit,quos adducere conſueuit,cùm de illa re locuti ſunt.ex hoc tamẽ inferre nõ licet, Græcos illã nõ cognouiſſe,cũ à Serapione nullus Græcus author adducatur. Sed cùm Serapio diligẽtiſsimus fuerit,& apud antiquiores Græcos cuſcutã iuuenire neſciuerit,nõ mirũ ſi & nos illam inuenire neſciamus.Mirũ tamẽ eſt illũ, qui Serapionẽ interpretatur,ſcriptũ reliquiſſe, in Latino ,timã vocari.Ignoramus verò vnde hoc vocabulũ acceperit,niſi à thymo deflexerit,& cũ nõnullis aliis epithymum eſſe

putet. Veruntamen hæc ad rem ipſam nihil faciunt. Vnicuiq; quod lubet, imaginari, ac depromere cõceſſum eſt. Sed & nulli de illis iudicare denegatũ eſt, paucíq; aliorũ figmẽtis credunt, niſi vel demonſtrationibus, vel probabilibus rationibus cõprobauerint. SE. His igitur, veluti ſuperfluis, omiſsis, de cuſcutę qualitatibus diſſeramus. BR. Eſt in primo ordine calida, in ſecũdo ſicca. Et omnes ferè in qualitatibus hanc ſententiam ſequũtur. At Arabs quidam author nomine Meſærugie inquit eſſe frigidã, & humidam. SE. Quid hac in re ſentis? BR. Eſſe calidã in ordine ſecundo, & ſiccam: quoniã eius caliditas ſenſu percipitur: neq; aliqua ratione indigemus, ſi guſtu percipiatur. SE. Cum ſupra multas res extendatur cuſcuta, & ſupra terram, quam tu potiorẽ iudicas? BR. Illam, quæ ſupra linum extenditur. Nam videtur eſſe ferè propriũ cuſcutæ ſtratũ. Neq; authorem probo Saborchem, qui illam calidam iudicat, ſi ſupra calidas plantas extendatur, frigidam verò, ſi ſupra frigidas. Nempe ex arbore illa, aut nihil accipit qualitatis, aut parũ. Ideo pręterita diſſertatione cõtentus ſis. SE. Ergo ad fumi terræ me vertã. BR. Herba apud nos adeò nota, vt monitore, non indigeat. In illam planitiẽ deſcẽdamus, in qua ſeges hordeacea viret, pro hac herba colligẽ

da: nihil tamen impediet Ferrarienſes hortos expectare, in quibus ſummè ſcaturit. Decipiuntur verò qui cymbalariam fumũ terræ, id eſt, fumariam herbã (ita enim Latinè dici debet) putarũt, Græci capnion appellãt, propterea ꝙ palpebras veluti fumus mordicat: eodem nomine, vt nos, Galli, & Hiſpani vtuntur: Germani verò in dictione ſolùm differũt. vocãt enim Erdtrauch, quod Latinè interpretatur terræ fumus. Huius ſimplicis herbę puluere à ſumma atræ bilis copia magnificũ Bartholomæũ Proſperum Illuſtriſsimi Herculis Eſtenſis Carnutarum ducis, & principis Ferrariæ primogeniti à ſecretis, virũ omni doctrinarũ genere præditum, & bonorũ morũ columen, liberũ reddidi. SE. Senã, & eius folliculi in mediũ veniũt. BR. Senam apud antiquiores incognitã eſſe certum habeo, ideo ab Auerroe optimè inter medicinas nouas numeratur, & iure hoc dicit, quũ nuſquam apud Dioſc. Theophraſtum, Plinium, Galenũmq; inuenta ſit. SEN. Res mira, herba adeò digna decãtari, & tot nominibus inſignita, Græcis ignota fuit? BR. Fuit quidem, vt videtur. SE. Nõnne eorũ tempore extabat, aut deinceps terra peperit? BR. Et tunc extabat, ſed fortaſsis aut ab his non experta, vel non viſa. SE. Quomodò non viſa à Dioſco. qui ferè vniuerſum orbẽ

circuiuit? BR. Dioſco. militauit quidem, ſed vniuerſum orbem perluſtraſſe nō conſtat: illuc ſaltē nō iuit, vbi naſcebatur. Aut mox etiam ad propinquiores prouincias delata eſt, vt de pluribus aliis rebus factū conſtat, quas antiqui ignorarunt, aut data opera reliquerunt. Certum verò eſt centeſimā partē herbarum in vniuerſo orbe conſtantiū non eſſe deſcriptam à Dioſco. nec plantarum à Theophraſto, aut Plinio, ſed in dies addiſcimus, & creſcit ars medica. SIN. Mihi decreſcere videtur, quoniā audiui quoſdā recentes, ſyrupos penitus demere, & tātum aqua hordei, mulſo, & pauciſsimis quibuſdam vtuntur. BR. Hi ſuo modo agant, & ſi ad ægros curādos vocētur (quod rarius accidet) curent. Ego mihi propoſui omnes bonos authores imitari: & ſi quandoque aliqua noua inueniantur, quæ ratione, & experimēto, optima eſſe conſtiterit, ſemper aſſenſuri ſumus. Eos enim imitari nolumus, qui decocto Guainaci vti deſpiciunt, quoniam antiqui de eo locuti non ſunt. At quomodo ab illis ſcribi poterat, quum adhuc quadraginta anni non ſint, quòd inſula, in qua naſcitur, reperta eſt, prius penitus incognita? In dies creſcit ars medica, ſicut & aliæ artes, vt Plinius teſtatur, & ante ipſum Plato edocuerat, imò & Gal. noſtram artem fieri per in-

cre

crementũ tradit.SE.Eáne inſula paucis antè annis orta eſt?BR.Non orta, ſed nullus vnquam illùc nauigare auſus eſt,pręter noſtro hoc æuo Luſitanos.SE. Quomodo hoc ſcitur?BRA.Quia a grauiſsimis viris, Ptolemæo,Pomponio,Strabone,Plinio,qui vniuerſum deſcripſere,hæc nunquam vel à longè monſtrata ſunt.ſed hæc aliàs.Nũc de ſena loquamur,Galli vt nos appellant & Cretenſes,Hiſpani Sen,Poloni Senaſſ, Germani verò potius foliorum memoriam faciunt, ſenetbletter dicentes,id eſt,ſenæ folia. Plures conati ſunt eam apud Dioſco.inuenire adeò,vt aliquis empetron eſſe putarit. SEN. Huius ſententiæ excellentiſsimus Manardus quandoque fuit,ea coniectura, quia à Dioſco.dictum ſit,ſi in eſculento iure decoquatur,purgare bilem, pituitam, & aquas: nos autem ſenam in iure bullimus, vt purget.BR.Adeò tenuis cõiectura eſt,vt nec filo inhæreat.Nam & ita bouem capum eſſe probarem,quia bulliuntur, vt nutriãt.Non enim habet folia lentis ſena, vt phacoides appellari poſsit, quẽadmodum empetros, qui & locis maritimis naſcitur, & ſaxoſis: nec ſalſa eſt ſena,ſed ſubamara, modò non ſit ſiccior:& quò magis mari propinqua,eò amarior,vt Liguſtica ſena oſtẽdit, quanuis ea inefficacior ſit, quàm quæ ex partibus

Aegy

Aegypti defertur,& ex Syria, qualem Venetias afferũt mercatores.Hi adhuc peius ſentiunt,qui delphinium putarunt.Nam ſenæ folia non ſunt delphinio ſimilia:nec opus eſt ad folliculos fugere, quoniam de foliis Dioſc.loquitur.φυλλάρια enim foliola ſignificat,non folliculos,aut ſiliquas,nec floribus quadrat.Decipiuntur etiam,qui ſenám peplion eſſe arbitrantur. Non enim lac habent,nec ſemẽ ſimile.Minus eſt alipon,quia ſemine multùm differt,quòd nullam habet cum hac ſimilitudinem,nec radice, aut ſurculis conuenit.SEN. Quomodo tot viri decepti ſunt?BR.Ob duo,primò aliquam ſimilitudinem acceperunt,& multas diſsimilitudines omiſerunt.Secundò,quia vires conſiderarunt potius,quàm rem ipſam. Quum enim aliquid atram bilẽ ducere legerũt,ſenam eſſe putarunt,& præſertim, quæ circa maritima naſcitur. SE. Quid eſt ergo apud antiquos ſena?BR.Alii quomodo lubet cenſeant,nos ſenam ab antiquioribus nuſquã deſcriptam ſcimus,ſed cum Auerroe nouã herbam eſſe putamus:nouam inquã, id eſt, antiquioribus illis incognitam.SE. Non eſt igitur aliquo pacto colligenda.BR.Imò maximè ſeruanda. Tot enim dotes, & præcipuas habet, vt nunquam ſit prætereunda. SEN. Quomodo id nouiſti?BRA. In primis

Ara

Arabum authoritate, quæ non eſt adeò temere deſpicienda, vt nonnulli recentes faciunt, præſertim vbi Græcis nõ opponuntur. Poſtea ipſa quotidiana experientia, quę eſt omniũ rerum magiſtra. SE. Audiui hanc eſſe viam Gal. quam Regiã dicunt. BR. Eſt. SE. Quid collecturus ſum, folliculos (vt dicunt) aut folia? BRA. In his ſaxoſis locis hic prope mare herbam, & folliculos legerẽ. SE. Dic (ni pigeat) debétne re aliqua roborari, aut corrigi, ne vẽtriculum offendat? BR. Debet omnino, zingibere, cinamomo, caryophyllis, aut alia re, ex his quæ vẽtriculũ roborant. SE. Quidam ſenã ventriculũ roborare cenſet, abſq; alio adminiculo, qa ſubamara, & adſtringens, & experientia (vt inquit) hoc demonſtrat. BR. Tam celeberrimi viri pace dixerim, experientia oppoſitum oſtendit: nam qui ſenæ decoctum bibũt, aut vocatam infuſionẽ ventriculo offendũtur. Nullus eſt Ferrariæ, aut alibi medicus, qui non ſit ſexcenties expertus, & ego quotidie experior, nec omne amarũ, roborat ventriculum, aut adſtrictionẽ habet, quam ob rẽ ſemper corrigendam cenſeo, ob eam, quam ſingulis diebus experientiam videmus. SE. Abs te cauſam ſcire optarẽ, cur nuperrimè inuẽtis medicamẽtis delecteris? BR. Vt ars amplietur. Neque nuper inuentis delector,

ſed

ſed gaudeo aliqua in dies inueniri, cùm inter hæc multa ſint antiquiſsima, quæ ideo noua videntur, quoniam noſtris tẽporibus, cùm prius obſoleta eſſent, in lucẽ prodeũt. Vnde artem ipſam ampliari gaudeo, vel ex nouis, quæ nunc à probis viris inueniãtur, vel ex antiquis, quæ iterũ in lucẽ prodeunt. Et vnde colligis tu, nos delectari nouis?& aliqua noua encomio digna laudemus, eſt hæc* cõtradicendi anſa, quæ potius ex animi morbo prodiit, quàm ex diſcẽdi cupiditate. SE. Tamen ab Hipp. & Galenus in lib. de rati. victus in morbis acutis, & in primo de Antidotis illi probãtur, qui paucioribus vtuntur, & certioribus. BR. Et illi etiã probantur, qui multa habẽt in promptu medicamenta ab eiſdẽ authoribus, potiſsimùm à Gal. vt cùm aliqua deſunt, alia ipſorũ loco in promptu ſint. Intelligimúſq; illa quæ inueniũtur eſſe certa, & talia, quę ratione, & experimento probata ſint. Arbitror te odio habere illos, qui artes proprias ampliare ſtudent: at longè erras, & tibi ipſi ſolùm places. Nos verò vbi poterimus, Hipp. & Gale. & antiquiores imitabimur: verũ his omnibus peractis (vt frequẽtiſsimè cõtingit) quę ab his probis viris referuntur, alia inuenta eſſe exopto, & inueniri, quibus ægro opem feramus. Quis eſt adeò vecors, qui nõ fatea

tur pretioſum inuẽtum fuiſſe ſenam? nempe nihil ſcimus tam aptũ ad ea peragenda, quæ perficit ſena, vt ipſa eſt, & nihil eius loco ſuauius, aut cõmodius poni poſſet. Noli ergo viros his fatuis nugis laceſſere, ſed ſi aptus es aliqua inuenire, inuenias. Nã miſerrimi ingenii eſt, vti ſemper inuẽtis, & nunq̃ inueniẽdis. SE. Quã partẽ magis altera ſeruabo? BR. Folliculos, in quib. maior vis educendi eſt, quã in foliis. SE. Quidã magis folia commendat, quę experiẽtia duce efficaciora ſunt. BR. Laudet quantũ lubet, & mihi experientia oppoſitum oſtendit, & omnib. aliis, qui artem medicam exercent: & ratio ipſa dictat maiorẽ vim folliculos, quã folia habere ob perfectiorẽ ętatem herbę, ob denſiorem ſubſtantiã, ob potentiã contẽtorum ſeminum: tu ipſe hoc experimẽto ducas, decoctiones duas faciẽs, alteram ex puris folliculis, alterã ex foliis: quas ſi deinde ęqua lance bibas, manifeſtè deprehẽdes maiorem efficaciã ineſſe folliculis, quã foliis, vt ego aliàs expertus ſum. Ex his igitur maiorem partẽ folliculorũ, minorẽ foliorum ſerua. Tamẽ potius laudarẽ, vt Venetiis ſenam emeres, quæ Alexãdria, & Orientalib. partibus defertur, magis quã quę ex Apulia, aut Liguria. Experiẽtia enim oſtẽdit ſemiunciam Aegyptiacæ tantum ferè profi-

cere, quantum vncia noſtratis. SE. Hoc iam diu noui. Quæ eſt eius doſis? BR. In infuſione quãdoq; vſq; ad ſex vncias exhibui, nec veritus ſum ad octo pertingere, & contulit, ęgri bene tulerũt: ſed tres, aut quatuor vnciæ tutiſsimè exhibentur. SE. Quęnam ſunt ſenę qualitates? BR. Serapio ex Abix ſentẽtia authoris Mauritani, illã calidã eſſe dicit, & ſiccã, ſed remiſſæ caliditatis, & ſiccitatis. Meſue caliditates expreſsit, inquiẽs calidã eſſe in principio ſecũdi, & in primo ſiccam, additq; folia eſſe in primo calida. Auerrois calidã, & ſiccã in ſecũdo ordine eſſe fatetur. SE. Cui ex his potius credẽdum eſt? BR. Serapioni quippe nec caliditatẽ multã, nec ſiccitatem ſena habet, alioqui nõ excitaret flatus, vt excitari proculdubio videtur. Habet ergo nonnihil caliditatis, quoniã eſt & ſubamara, quæ primum ordinem non excedit, vel principium ſecundi attingit, & de ſiccitate idem intelligo. SE. De ſena ſatis. Menthaſtrum ſequitur. BR. Ipſum cum mentha collegiſti. SE. Ad ſerpyllum ergo veniamus. BR. Notiſsima herba eſt, à ſerpendo dicta. SE. Quomodo hoc fieri poteſt, quia vna ſpecies ad palmi altitudinem creſcit? BR. Hinc miram Dioſc. pręſtantiam in ſcribendo accipies, inquit à ſerpendo nomen inueniſſe. Verùm quia ſpecies vna ſerpylli non ſerpit,

ſed

ſed in altũ creſcit, propterea addit, Et quoniam quęcunq; pars eius, quãcunq; terram cõtigerit, radicatur, vt hinc ſerpyllũ etiam creſcens à ſerpendo dicatur, non quia ſpõtè ſerpat, ſed quia omnes ramuli plãtati quacunq; terra creſcũt. quod etiã Theophraſt. in ſexto de plantarũ hiſtoria ſentit. Quum duę ſpecies ſint ſylueſtre, & ſatiuũ, adeò modicè differũt, vt mira ſit eorũ ſimilitudo. Tu in his petris virẽs colligito, qm̃ ſylueſtre ſatiuo efficacius eſt, vt Dioſc. teſtatur: Hortẽſe verò coronamẽtis relinquito. SE. Coronis ſerpyllũ addere infauſtũ videtur. B. Res eſt, quæ paucis antè annis in vſum venit, quùm mortuos impuberes, aut virgines ſerpyllo coronare cœperũt: quũ tamẽ apud antiquos in opere coronamẽtario in ſummo honore eſſet. Sed qđ maximè mirũ eſt, Dioſc. & Pli. in tã notiſsima herba ſibi inuicẽ opponuntur: quippe Pli. ſatiuũ ſerpyllũ non ſerpere, ſylueſtre ſerpere ſcribit: ſed Dioſc. ſatiuum ſerpere, ſylueſtre minimè docet: vt hęc quibuſdã occaſionẽ dederint errãdi, vt pulegiũ à ſylueſtri ſerpyllo diſtinguere neſciuerint. Hęc autẽ apud nos adeò nota ſunt, vt nullo demõſtrãte indigeãt. Eius effectꝰ dedit Gallis anſam ipsũ quãdoq; appellãdi ſerpolet, & Germanis quẽdel, ab Hiſpa. ſerpol, a Ro. ſerapulo, à Neapolita. piperua, à Venetis

ſerpollo, à Bolonis maczierza duſſzka vocatur, ab aliis maczir rachusha dicitur. SEN. Quænã ſunt ſerpylli qualitates? BR. Gal. ſexto de ſimpl. medi. facul. lib. inquit: Serpyllũ vſqueadeo calefacit, vt & mẽſes, & vrinas moueat. guſtu multũ eſt acre. SEN. Ex his, in quo ſit genere qualitatis, nõ accipio. BR. Id nõ exprimit Gal. quẽ & Paulus & Aetius ſequũtur. S. Quid colligi põt ex illis Gal. verbis? an q̃d Serapio dicit cap. CCXCIX. calefacere, & exiccare in tertio ordine? BR. Serapio ita Gal. adduxit, verũ de qualitatum ordine Gal. nuſquam (quod ſciuerim) locutus eſt: propterea vnde ex Gal. id Serapio acceperit, inuenire neſcio. SE. Quanuis ex Gal. acceptum non ſit, éſtne ſimpliciter verum? BR. Si Meſcatrameſir Auicennæ idem cum ſerpyllo ſit, vt recentes putant, & ipſe in tertio ordine calidum, & ſiccum ſerpyllũ eſſe cenſet, nos autem dicimus eſſe in prima tertii ordinis parte calidum, & ſiccũ, de ſylueſtri, atque montano loquentes. Domeſticũ verò atque ſatiuum in tertia eſt ſecundi ordinis parte calidũ, & ſiccum. Gal. in viij. methodi medẽdi ad dimidias ferè libri partes inquit ſerpyllum eſſe iuſto calidius. Ex quibus elicitur in tertio ordine calidũ eſſe. Nam, quæ iuſto calidiora ſunt, in tertio ordine calida eſſe oportet, cùm in quarto ordine nõ ſint:

nempe

nempe neque calida ſunt,neque adurentia. Ex eo verò, ꝙ menſes ducat,& vrinam proritet,accipi nō poteſt,neq; inferre licet eſſe in tertio ordine calidum: quoniam multa ſunt in ſecundo tantùm ordine calida, quæ id efficere poſſunt.SE.Plātago proſilit.BRA. Ferrariæ plantaginem quæres,in paluſtrib. locis,ſecus aggeres, atque ſepta, hæc enim ſummè amat, & in humidis efficacior eſt. SE. Eius vim in ſiccioribus locis efficaciorē credebam.BR.Errabas, quoniā id expreſsis verbis Dioſco.teſtatur.Arnogloſſon etiam appellatur, cui apud Germanos nomen reſpondere videtur ſchofzung.i.lingua ouis. Duæ eius ſpecies ab authoribus enumerantur:maior,quæ ἑπτάνευρον.i. ſeptineruia: & minor, quæ πεντάνευρον.i.quinqueneruia, à fibris quibuſdam,tanquā neruis per totum folium extenſis.Vtranq; ſpeciē Ferrariæ habebis: ſunt apud nos herbæ notiſsimæ, ab Hiſpanis eodē nomine dictæ,à Gallis plantain,à Germanis altero nomine dicitur vuegrich,poſtea addunt breyter,& ſpitzeter,id eſt,maior,& minor. Appellant tertiam begtrit,ac ſi dixerint herbā, quæ in via calcatur. SE. De plantaginis qualitatib. parūper diſſeramus.BR.Omnes authores,quib.curę fuit de herbarum qualitatibus agere, plantaginem in ſecundo ordine frigidam,& ſic-

cam faciunt. quod à Gal. accepere ſexto de ſimpl. medic. facult. lib. Ille etenim inquit: Habet neſcio quid aquei frigidi: & habet neſcio quid auſteri, qđ terreū eſt, ſiccū, & frigidū, tā ſiccū intenſius eſt, quā frigidū, vnde in ſecūda parte ſecūdi ordinis frigidū eſt, in tertia ſiccū. At Auerrois quinto collectionū notat radicē eius eſſe minus frigidā, & magis ſiccā. SE. Malua, & maluauiſcus ſeſe offerunt. BR. Optimè ſimul copulaſti. Nā maluauiſcus ſpecies maluæ eſt. Latinè hibiſcus dicitur, à Græcis althæa. Notiſsimæ herbæ ſunt, in hoc plano radices, ac folia hibiſci, maluæ aūt folia, & ſemina colligito. Satiua malua Ferrariæ nō vtimur: ſed Mediolani, vt olera ſeritur, ac colitur, ad cibos apta coquitur, vt aſperagi, & in acetariis māditur. SE. Eſt ergo alia ſylueſtris malua ab althæa. BR. Eſt equidē: nā hęc cōmunis malua, duas ſpecies, hortēſem, & ſpōtè naſcentē habet. Hortēſis cauliculos maiores facit, & edēdo aptos: in ſylueſtri. i. ſpōtè naſcēti, duriores ſunt, & cibariis inepti. Plin. malopen appellat. Quæ in ſatiuis, ampliora folia habet: quæ verò nō, malache, ab emolliēdo vētre. Vnde ſatiua malua, & ſylueſtris aderūt, ambæque in alias ſpecies diſtribuuntur: tamen Dioſc. has ſolùm ſpecies facit, ſatiuam, ſylueſtrem, & althęam. Nos autem Venetiis in

horto

horto nobiliſsimorum Cornariorū, quem Murani habēt, arboreā maluā vidimus: imò erāt ibi multæ maluarū plātæ, quæ in iuſtā arboris mēſurā creuerūt, & nunc adſunt, vt facilè ex ipſis ingentes baculos quiſq; parare poſsit. Quod tñ nō mirū eſt: qa à Theophra. arboreſcere malua dicitur. Quicquid ſit, althęæ radices, nō alceæ (quippe nōnulli decepti ſunt alceā cū althęa cōfundētes) herbā, & flores ipſos ſerua. Maluā Ferrarię vbertim habebis & cultu ſatiuā facies, & in arborē creſcere coges, pręſertim ſi ſemina illius Venetę ſeras, quā Ro. maluā vocāt. neſcio id nomē vñ ſumpſerint. De hac arborea malua mētionem facit Aetius quā dicit vocari dēdromalachē, de qua meminit Gale. xiiij. methodi, vbi de tēdonib. & ligamētis ſcirrhoſis, loquitur, vocátq; anadēdromalachē. SE. In althæa ſolū radicib. vtimur. BR. Ne folia deſeras, qm̄ priuatim, vt Dioſc. inquit, ex exiguo oleo morſib. & ambuſtis emplaſtri modo imponūtur. Hiſpani, vt nos, maluā nuncupāt, Galli mauues, vulgus Cretēſe molocha, Poloni ſzliaſſ, alii slaſz maly, Germani bappelē, aut pappeln, coliculos verò maluæ pappl ſtil. maluā verò ſylueſtrē vilt pappeln dicūt: althęā aūt Galli grimauues, Germani Ibis appellant. quāuis & nonnulli vild pappeln. i. ſylueſtrem maluam dicant,

Poloni althæam viſoky slaz nuncupant, Creteſes dédromolocha. SE. Quæ ſunt maluæ, & althææ qualitates? B. Auicēna althæā in qualitatib. æqualem facit, tamē ad calidum vergit: inquit enim calidum eſſe cum ęqualitate. At hic nodus occurrit nō deſpiciendus, quoniā recētiores omnes althæam calidā, & humidā in primo ordine cenſent: at Aetius dicit althæam exiccare, & Gal. in quarto de ſanitate tuenda libro, vbi de medicamētis ad laſsitudinem agit prope libri finem, vult incoquendū eſſe rorēmarinum herbam in oleo, tamen ſi ad manū non adſit, loco eius vult ponendā althæā: cum aūt roſmarinus calidus ſit, & ſiccus, propterea & althęa calida, & ſicca eſſe debet, ſi loco calidæ, & ſiccæ herbæ poni poteſt: imò rorēmarinum calidū, & ſiccum in tertio ordine cenſet. SE. Ad hæc quid dicere oportet? BR. Cū althæa leniat, maturet, emolliat, vt vni cuiq; conſtare poteſt, nō poſſum non ſentire humidā eſſe: vnde humidā eſſe fatemur. Nec Gal. aut Aetius diſſentiunt, imò Gale. althęa vtitur ex oleo ꝓ laſsitudine in quarto de ſanitate tuēda, quoniā humiditatem habet cum caliditate æquali. & idem Gal. in xiiij. medendi methodi in tendōnū ſcirrhis & ligamentorū, althæa vtitur ex oleo decocta: qua non vteretur, niſi aliquid hu-

mid

midi,& emollientis haberet: imò ne fierent inſanabiles ex althæa medicamẽto vtebatur,quam althęam dicit vulgus nuncupare ἀναδένδρεμαλάχην. & XIIII. methodi pro obeſis extenuandis vtitur althæa, & oleum parat, quod in ſe aliquod medicamentum habebat. Hæc verò numerãs medicamenta althæam ſimul enumerat. Scitóque Gal. in VII. de ſimp. med. facul. annotaſſe anadẽdro malachẽ in genere eſſe maluæ, & vocari althæam. SE. Nondũ tamen perſoluiſti quod à Gal. dicitur, eſſe ſiccæ facultatis althæam, & hoc expreſsius refert libro vj. de ſimplic. medi. facul. vbi de ebiſco verba facit. BRA. Radicem, & ſemen foliis cõparat: illa ſunt foliorum ratione magis ſicca, ſimpliciter verò humida ſunt. SE. Tantùm Auerrois ſententiam euitare non poteris, qui in quinto collectionum ſuarum althęæ folia, & flores calidos, & ſiccos in primo ordine cenſet, & radicem in principio ſecundi. BR. Non ibo inficias partem aliquã ſiccã habere: tamen ſimpliciter humiditatem habet, & glutinoſam quandã ſubſtantiam. Vnde illis conſentio, qui althęę humiditatẽ attribuũt. SE. Ad maluæ qualitates accedamus. BRA. Serapio capite cxlix. ex Aben Meſuai ſententia illã in primo ordine frigidam & humidã facit, de domeſtica particulatim agens: quippe

certum eſt, domeſticam, & hortenſem magis humidã eſſe: humidam eſſe Gal. teſtatur primo de alimentorũ facultatibus, in præfatione, cũ inquit maluã eſſe lentã, ac præhumidã, propterea celerius ſubſidere, quã illa, quæ talia non ſunt. Et in ſecũdo de alimentorum facultatibus de malua agens in omni planta generalẽ regulam ponit, quòd ſemper in eodẽ plantæ genere, agreſtes ſiccitate, domeſticæ humiditate præualent: videtúrque illam feciſſe calidã Galenus. Nam docet ſi eryſipelati maluæ ſuccũ applicabis, atque lactucæ ſuccum, expreſſe deprehendi lactucæ ſuccũ refrigerare, & maluę ſuccum calefacere: humidã verò eſſe teſtatur, propterea quòd facilè ſubducit. SE. Quid ergo inquies ad tam apertã Galeni ſententiam? BR. Ita eſſe intelligimus maluã eſſe calidã, ſi lactucæ cõparetur: ex ſe tamen & ſimpliciter frigida eſt. Propterea Galenus in fine libri quarti de ſanitate tuenda, vbi de laſsitudine tractat, cũ quis poſt ſectã venam febrire incœpit, dat cucurbitulã. At ſi cucurbitæ copia non adſit, dat maluã. Certũ verò eſt in eo caſu Gal. frigidis vti, & pro cucurbita, quæ frigida, & humida eſt, in eius defectu, aliud frigidũ & humidum accipere voluiſſe. Cũ verò maluam acceperit cenſendum eſt Galenum maluam frigidam, & hu-

mid

midam eſſe iudicaſſe. Paulus libro primo frigidã eſſe dicit frigiditate elementi, & obſcura: propterea ſecundum ipſum in primo ordine calida, & humida erat. SEN. Deinde ſemperuiuũ maius, & minus occurrunt. BR. Tres ſpecies ſemperuiui apud authores inueniuntur, quãuis plures herbæ ſint, quàm tres, quæ ſemper viuant, id eſt, quocunque tempore ex quatuor anni tẽporibus, id eſt, quibus ingẽs calor, aut ſæua hyems nõ nocet: Latinè ſedũ, Græcè aizoon dicitur. Ferrariæ in tegulis naſcuntur, & potiores vires habent, quã in his montib. Maius ſemperuiuum à nobis herba orechiara appellatur, à ſimilitudine, quã cũ aurib. habet, à Gallis ioubarde. Hęc autem ſimilitudo maior eſt, quàm ea, quã cum oculo habet, ſecundum quã dicitur zoophthalmon. à Polonis roſcoduik vocatur, alii κoſchchodnyκ dicũt. Semperuiuũ minus à nobis herba pignola, & vermicularis dicitur, ob ſimilitudinem, quã habent folia cũ nucleis pineis. A Gallis dicitur oreile de ſouris, à Polonis ruponiemaſlo nũcupatur, ab Hiſp. razimillo, a Neapol. vermicello che naſce ſopra li tetti. Supra Ferrariẽ. tegulas mirè ſerpit. Tertia ſpecie nõ vtimur, quę ἀνδράχνη ἀγρία. i. portulaca ſylueſtris dicitur, de qua bis Dioſc. tractat II. & IIII. lib. Sed quod ſecundo libro

ſcrib

ſcribitur, id totũ in quartum referri debet. Hoc autem genus habet vires penitus oppoſitas prędictis ſemperuiui ſpeciebus. Quum verò non ſit opus de herbis, quibus nõ vteris, diſputare, ad alias tranſire opportunum erit, ſi prius animaduertero ex harum ſucco nobiliſsimũ comitẽ Herculẽ Contrariũ, & alterũ Herculẽ comitẽ Trottũ duo noſtræ vrbis fulgentia lumina, ex diuturna gonorhœa in ſanitatẽ reſtitutos. SE. Prius autẽ de vtriuſq; ſemperuiui qualitatibus diſſeramus. B. Galenus vj. de ſimp. med. fac. vtrũq; genus, & maius, & minus, frigidum in tertio ordine facit, & nonnihil ſiccum, quoniã & adſtringit: vnde in eo plus cæteris abundat ſubſtãtia aquea. SE. Humidum igitur erit, ſi in eo aquea ſubſtantia abũdauerit. BRA. Et Galenus, & Paulus, & Aëtius parũ exciccare dicunt, quoniam adſtringit. SE. Illam ergo cauſam eſſe arbitraris ꝙ ſiccum ſit, quoniam adſtringit? BR. Non præciſa, quoniam frigidi primò eſt adſtringere, & ſi ſubſtãtiã aqueã habeat, tamen quodam modo excicat: id verò potius adſtringẽdo facit. SE. Vrtica pedem confert. BR. Cõferat hęc notiſsima herba, vt apud nos in prouerbiũ ceſſerit, Et culo notam eſſe vrticã. Duas ſpecies habet: vnam folia latiora, & nigriora habẽtem, alterã minus nigra. Adeſt & cania vr-

tica

tica cęteris acrior : & herculeana, quæ odorem habet. In genere à Græcis ἀκαλύφη dicitur, a nobis ab vrendo vrtica. Omnibus eædem vires inſunt, nec aliquid vni peculiari attribuitur, quã alteri: ideo laudarẽ, vt hîc in mõtibus eam colligeres, & ſeorſum ſemina, herbã, radices, ac eius ſuccũ diuerſis locis ſeruares. De mortua autem vrtica, quam Lamium, vel Anonium vocant, quoniã non vrat, aliàs pertractabimus, edocentes an ea quæ apud nos mortua, & iners vrtica vulgò dicitur, antiquorum balote ſit. Ab Hiſpanis ortiges, à Gallis ortie, à Polonis pokrſyuye, à Germanis neſſelen, & hoc tẽpore nũcupatur. SE. Quę ſunt vrticæ qualitates? BR. Gręci authores ordinẽ non referũt, ſed illã calidam & ſiccã dicũt. Auicenna ca. DCCXXV. in principio tertii ordinis calidã eſſe fatetur, in ſecũdo ſiccã: alii in tertio ordine calidã eſſe inquiunt, & in eodẽ ſiccã. quibus cõſentio. SE. Miror à Galeno in vj. de ſim. med. fa. hoc modo de vrtica ſcriptum eſſe, nimirũ cùm ſubtilium partium ſit, & temperaturę ſiccę, non tamen tantum habẽs caliditatis, vt iam mordicet. Oppoſitum autem videtur: nã & mordicare, & vrere deprehẽditur: imò hinc dicta eſt vrtica, quoniã vrat. BR. Vrtica nũcupatur ob acumina quædam ſupra herbã diſſeminata, quæ adeo carni infigũtur, vt il-

lam

lam vrere videãtur, tamen ſubſtãtia ſua nõ vrit, neque quartum attingit gradum, neq; mordicat, quanuis folia in ſuperficie mordere videãtur. Vnde Auerrois quinto collectionum ſuarum inquit, Et qui opinantur quòd ſit ignea ob ſuæ pũctionis acumen, errant: quoniã pars hæc ignea, quæ in eius foliis eſt, tenuis eſt, & ob ipſam frictionẽ remouetur, & pręſertim ob lotionẽ. SE. Vt frigida herba calidę iũgatur, portulaca vrticã ſequitur. BR. Notiſsima eſt herba, potius in Ferrarienſi ſolo quærenda, quàm alibi. Satiua eſt & agreſtis. Folia, & ſimul ramulos legito, ac ſeruato ἀνδράχνη à Græcis appellatur, à Luſitanis beldroegas, à Gallis pourpie, à Germanis porcelcraut, ac ſi dixerint porcellorũ herbã. In acetariis editur, cucumeribus, cæpis, oleo, ſale & aceto cõditis. A Venetis poroioli vocatur, à Creten. vulgò gliſtrida, ac ſi cõglutinatiuã dixerint, ab Hiſpanis verdolagas, à Romanis porcachia, & à Neapolitanis porchiaca, à Polonis kurza noga, ab aliis cunya noga. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. Galenus in vj. de ſim. med. fac. illam in tertio ordine frigidam, & in ſecũdo humidam cēſet. Adde in medio tertii frigidam eſſe, & in fine ſecundi humidã. Omnes deniq; authores tam Gręci quàm Latini & Arabes Galenum ſecuti ſunt. SE. Graminea

mox

mox ſequitur.BR.Gramẽ potius dicito,quã graminea.SE.Quid refert,modò res ipſa intelligatur? BR.Si abſque vocibus res intelligi poſſent, nõ indigeremus nominibus.Sed poſtea quàm huc peruenimus,vt nõ poſsint abſque nominibus artes intelligi,aut addiſci,ideo melius eſt vocabulis à bonis authoribus ſcriptis vti, quàm barbaris, & ſine authore dictis.Melius enim eſt rectè loqui, q̃ prauè, & incomptè, & ſi ad rem nihil faceret.De agroſti,id eſt,gramine, cum Dioſcoride dicã ab omnibus cognoſci. Ipſum Ferrarię quærerem.vbi mirè viret,& hoc montano efficaciꝰ eſt.Radices ſeorſum,& ramulos colliges,vel omnia ſimul ſeruato, &,quũ opus erit,ſeiungito.At quemadmodũ apud Latinos omnis ferè herba gramen appellatur, præſertim quæ ſit iumentorũ eſca, ita apud Germanos nomẽ eſt gras, quo gramẽ ſignificant, & cæteras herbas folia ſtrictiora habentes vt fœnũ à Polonis voñya yocacza traua dicitur.vulgus Cretenſiũ ſeruat Gręcũ nomẽ dicẽs agroſti. Nũc autẽ de ſanguinea herba apud noſtrũ vulgus dicta,aut cariola diſputareq́ omittemus,quã Plin.lib.xxv.alteram ſpeciẽ graminis putat,& gramẽ aculeatũ vocat, quia plures habet in acumine aculeos,quos cõuolutos,naribus inſerũt extrahũtq́;,ciẽdi ſanguinis gratia. Hoc noſtri

pueri

pueri cauriola herba ſæpe faciũt: quæ an ſit coronopos, aliàs diſputare tẽtabimus. nunc tantùm animaduertentes dubitari poſſe à ſcholaſticis, quũ dulcia vermibus puerorũ cõueniant, id eſt, eos potius nutriant, quàm interficiãt: dulce aũt ſit gramẽ, cur cõmunis omniũ medicorum vſus eſt, contra puerorũ lumbricos gramine vti. Verùm diſputationes hæ, quę nihil ad cognitionẽ ſimplicium faciunt, omittantur. SE. Nũc de graminis tẽperie parũper diſſeramus. BR. Galenus hanc herbam, in radicẽ, folia & ſemina diſtinxit, radiciq; attribuit, vt modicè frigida ſit, & ſicca, quod eſt in ordine primo refrigerare, & exiccare: folia in primo ordine frigida cẽſet, in humiditate verò & ſiccitate moderata. De ſemine autẽ inquit, ꝙ alibi quidẽ imbecillũ eſt, in Parnaſo verò deſiccatoriũ & tenuiũ partiũ, & ſubacerbũ. Et ſi hęc à Galeno iudicẽtur in primo ordine frigida, tamen aliquid caliditatis habẽt, potiſſimùm gramen eſculentũ, quod radice tenella conſtat, & quæ dulcis eſt. Apud poëtas plerũq; pro omni herbarũ genere gramen accipit. SE. De lauro igitur ſermo fiat. BR. Ab herbis ad arbores trãſis? SE. In ſcribẽdo, aut colligẽdis herbis nullũ ordinẽ ſeruo, ſed vt præſentantur, ita legũtur. BR. Plures ſunt lauri ſpecies, eiſdẽ ferè viribus inſignitæ, & apud nos

adeò

adeò notæ, vt demõſtratore nõ indigeãt: in his mõtibus folia, daphnides, id eſt, baccas, & corticũ radices collige, ac ſerua. S. Nullus eſt corticũ vſus. B. Imò maximus. nã calculos frãgit, & iocinoroſis ꝓdeſt. Galli lorier vocãt laurũ, vt plures ex noſtris mulieribus oraro. Polonis boben dicitur, à Cretenſibus vulgò Daphni. Germani verò nomẽ propriũ nõ habent arbori, ſed ita fingũt lorberbaũ, quaſi dicãt arborẽ baccarũ lauri. SE. Quęnã ſunt lauri qualitates? B. Galenus vj. de ſimp. med. fa. lib. docet fructũ, & folia deſiccare, & calefacere vehemẽter, & plus fructus quàm folia. at ordinẽ nõ exprimit. Si nos in tẽperiem reducere tẽtemus, Auerrois v. Collectionũ ſuarũ laurum calidũ in primo, & parum accedere ad ſecundũ docet, ac ſi illũ fecerit in ordinis primi fine calidũ, aut in ordine primo ſecũdi. Et licet Auerrois de oleo & de ſucco loqui videat̃, illa tñ nihil aliud ſunt, quàm ſuccũ baccarũ. Eius verba hæc ſunt: Ex eo, ꝙ lauro vtimur, eſſe ſuccum, & oleũ, & eſt calidũ in primo, & tãgit parũ de ſecũdo, quoniam compoſitũ eſt ex ſubſtãtia terreſtri aduſta, cũ ſubſtãtia terreſtri, & frigida: & hoc ſignificat amar⁹ ſapor cũ ſtypticitate. At ſi Galen. conſideremus, nõ erit in primo tantũ ordine calida, ſed neq; in ſecũdo, qm̃ tertiũ attingit. Inquit enim, & fo-

lia,& fructũ lauri deſiccare,& calefacere vehemẽter,& fructus plus,quàm folia. Veruntamẽ(vt ſuperius dictũ eſt)quę primo ordine calida, vel ſicca ſunt, ſenſu talia eſſe non percipiunt̃,ſed ratione ſolũ:quę iã incipiũt perſentiri eſſe calida, in ſecũdo ſunt ordine, in tertio verò ſunt quæ vehemẽter calefaciũt,& nõdũ adurũt. Talia verò ſunt & lauri folia,& fructus. Nam experiẽtia oſtẽdit, quòd vehemẽter calefaciũt,& exiccãt,& nõ adurũt:vnde in tertio ordine calida, & ſicca eſſe cẽſendũ eſt. Propterea deceptus eſt Auerrois,vel eius codex mẽdoſus legitur, quoniã experientia ipſa duce calida in medio tertii, & ſicca deprehẽdit ob exiccationis, & calefactionis vehemẽtiã. SE. Tamariſcus ſequit̃. BR. A Dioſcoride myrice nuncupat̃. Ad illã propinquã paludem, vbi ſtagnum apparet, deſcendamus.nã ibi myrices copia ſcaturit. Eius fructum,herbã,cortices,& lignum ſeruabis. Duo ex ligno parant̃, vaſa ad bibendum lienoſis:& eo combuſto cinis,vt fœminarum fluxiones ſiſtantur, præparatur. Eſt apud nos arbor notiſsima. Quin & ſemen, ac flores ſeruãda, Cretẽſes vulgo merchiam vocant, Poloni vulgo bagny, Hiſpani tarahay,à Germanis tamarich,à Gallis tamariſſ appellat̃. Sunt tamen & Germani qui heyde vocẽt,ſed magno errore:quia erix eſt arbuſcula

ſcula magicis rebus ſalutaris. SE. De myrices temperie quid ſentis. BR. Recētiores illā in ſecundo ordine calidam, & ſiccā eſſe dicunt. SE. Nónne & antiqui id cenſent? BRA. Minimè: nam Galenus vij. de ſimpli. medic. facultatib. inquit eſſe abſtergentis, & incidentis facultatis abſque perſpicuæ deſiccatione. At illa, quæ perſpicuam deſiccationem non habent, non ſunt ſicca in ordine ſecundo, ſed tantùm in primo: propterea in primo ordine ſiccam eſſe conſtabit. Nō ibo tamen inficias, ſi ex combuſta myrica cinis fiat, tertiū ſiccitatis ordinē attingere, vel in ſecundo ſaltem intenſo ordine exiſtere. Imò & Auicēna de myrice idem ſentit, quòd vehementem deſiccationem nō habet, ac ſi id Galeni dicere voluiſſet, quòd perſpicuā deſiccationem nō habet. Theophraſtus primo de plantarū hiſtoria, illū numerat inter arbores, quę perpetuò virēt, & eodē loco myrices foliū deſcribit eſſe carnoſum, quoniā pulpa conſtat, & ſententiam illam refert, myricæ inter frutices folium carnoſum. SEN. Nónne eſt arbor magna aliquibus in locis? BR. Non multùm procera, tamen aliquibus in locis iuſtæ arboris magnitudinē habet. Vergilius arbuſculā eſſe putauit. vnde ecloga quarta de Pollionis, & Salonini filii laudibus canens inquit:

Non omnes arbuſta iuuãt, humileſq; myricæ.

Et in ſexta ecloga, vbi Sileni cantilenam recitat ad Varum, inquit:

Nõ iniuſſa cano, ſi quis tamẽ hæc quoq; ſi quis
Captus amore leget, te noſtræ Vare myricæ
Te nemus omne canet. vt per myricas tenuia, & veluti ſerpentia carmina intelligat, quẽadmodũ & myricæ ipſæ humiles ſunt. Imò de Galli inſano amore agens ecloga decima hoc egregius oſtendit, inquiens:

Illum etiam lauri, illũ etiã fleuere myrticæ. vt oſtẽdat, & proceras arbores, & humiles Gallum deploraſſe, hoc eſt, nobiles & plebeios. SE. Salix deinde ſcriptus eſt. BR. O res mira, ſalices in mõtibus quæris: ſed quæ feracior terra Ferrariẽſi ſolo, omni ſalicũ genere exuberãte? vbi & vires efficaciores habet, quàm is, qui in montibus viret. humido etenim ſolo gaudet, & in ipſo ſponte naſcitur. Nec herbariũ tuũ hac arbore oneres, quũ Ferrariæ vbiq; pullulet. Folia, ſemina, foliorum ſuccũ, corticis ſuccum, præſertim flores, ſeruato, non quidẽ ſuccũ per expreſsionem factum, ſed eũ, qui per inciſionẽ corticis emanat, & etiã ex præuſto cortice cinerem ſeruabis, cortices verò quocunq; anni tẽpore recẽtes habentur. Quum verò apud Theophraſtum, & Plinium plures ſint ſalicis ſpecies, omnes æquis viribus inſigniuntur, aut

mod

modicè differunt: ideò non eſt opus, niſi ex ea, quæ ad manus venerit, hæc colligere. SE. Obſecro ne aliarũ gentiũ nomina in ſalice prætereas. BR. A Polonis quibuſdã virzba, ab aliis zlothouniza, à Venetis ſalgiero, ab Hiſpanis ſalx, à Neapolitanis ſalece, à Germanis vveidenbaum, à Gallis ſaulze nũcupatur, à Cretẽſibus vulgò etea, Græce verò ἰτέα dicitur. S. De ſalicis qualitatibus diſſeras. BR. Recẽtiores medici ſalicẽ in primo ordine frigidũ, & ſiccũ eſſe volunt. Galen. in fine ſexti de ſimp. med. facultatib. libri, deſiccatoria eſſe ſalicis folia oſtendit, & flores circa morſum: tamẽ cùm antiqui omnes & in emplaſtris exiccãtibus, & in omnibus, in quibus exiccatione indigebãt, ſalice vterẽtur, ex hoc in ſecũdo ordine ſiccum eſſe credendũ eſt. Corticis autẽ cinis valẽter ſiccat. Eſſe autem in ſecũdo ordine ſiccũ ex eo etiã probari poteſt, quoniam ſi ſalice ad exiccandum vtamur, ſtatim ſolo ſenſu abſq; ratiõe exiccare deprehenditur. Nec penitus frigida eſt ſalix, imò & partes aliquas calidas habet. nã amara ſunt ſalicis folia, & flores, & cortex. Propterea & Menalca propriã, & Mantuanorum miſeriam deplorans, quum capellas ſuas alloquitur, ſalices amaras dicit, inquiens:

Carmina nulla canã, nec me paſcente capellæ

Florentē Cytiſum, & ſalices carpetis amaras.

SE. Cur à capellis tam auidè, & ab aliis belluis ſalices comeduntur, ſi amaræ ſunt? BR. Sunt nobis amaræ, belluis autem dulces & ſuaues. Multa equidem nobis diſplicēt, quę ſunt gratiſsimus belluarum cibus. Neceſſe igitur eſt ſalices caliditatē quandā habere, cū amaræ ſint, tamē frigiditas ſuperat. SEN. Chamædryos ſequitur. BR. Barbari adeò nomina corrupere, vt genitiuo pro recto ſæpius vtantur. Nam quemadmodū ſtichados pro ſtœchas à recentioribus dici ſuperius annotauimus: ita chamædryos pro chamædrys dicunt. Recentiores medici ferè Græcam vocem exprimentes querculam minorem vocant, Latini trixaginem, Ferrarienſe vulgus calamādrinā, Poloni vielkaoſſanka, Cretenſes vulgò camodri, à Neapolitanis cerqueiolo. Germanorū pars loge, alii gamendrim, alii gamanderlim appellant: tamen nonnulli vocabulū habent, quo poſtea in amatoriis vtuntur, ſcilicet Ielenger Ieliber, quod vocabulū chamædrym ſignificat. ſi verò exponatur, ſignificat, quātò diutius, tātò clarius. Vnde in amatoriis cauillis hoc nomine vtētes deridere videntur. In hoc aſpero, & petroſo loco viret, vbi folia, & ſemina colligenda, & nunc potiſsimùm, q̃a ſuo ſemine prægnans eſt, quo tempore Dioſco.

ſeruan

ſeruandam eſſe monet. SE. Dioſco. quatuor digitorum altitudinem non excedere ſcriptum reliquit. BR. Id eſt in Hermolai interpretatione, ſed ipſe ſua lingua dicit, ὅϑι δὲ θάμνισκος σπιθάμαιος, voluit eſſe fruticem breuem, vtpote qui habeat longitudinē ſpithami, id eſt, quantū extēdi poteſt à pollice ad auricularē: & quāuis aliquæ etiā hāc mēſuram excedant, tamen paucę ſunt, nec multum exuperant: cùm autem Dioſc. alicuius herbæ menſurā tribuit, id facit, vt maiori parti indiuiduorū illius ſpeciei quadrat: nec etiam adeò ſtatam menſuram aſsignat, vt quandoq; in aliqua portione excedere non poſsint. SE. Chamædryos qualitates quales eſſe arbitraris? BR. Auerrois quinto collectionum ſuarū inquit, chamædrym calidā, & ſiccam eſſe ordine ſecūdo: idq; ſignificari vult ab amaritudine cum acumine. Et Serapio Gal. refert, qui in ſecūdo ordine calidā, & ſiccam eſſe cenſuerit: tamen vterque decipitur: & Auerrois, quoniā calorē vehementem habet, vt acris ſit eius amaritudo: & Serapio Gal. praue adduxit, ſi quis octauū de ſimpl. medi. facul. legit, vbi inquit, Ponétque eam quiſpiam in tertio ordine excalefacientium, & deſiccantium, plus tamen calefacit, quàm deſiccet. Nos igitur calidam in medio tertii ordinis, & ſiccam in princi-

pio eiuſdem tertii ordinis cēſemus.SE.Suaderi non poſſum Auerroim,& Serapionem hac in re tam manifeſta adeò obtuſæ mentis fuiſſe.BR.Dic igitur eorum codices mendoſos eſſe,& vbi legitur in ſecundo ordine, in tertio legi oporteat.Nam & Auicen.ipſe Gal.adducit,& tertiū ordinē refert:idémq; Paulus cum Aetio ſenſere.SE.Laureolā ergo colligamus.BR.Hic manifeſtiſsimus recentiorum error deprehenditur,laureolam mezereum eſſe exiſtimātium.SE. Qui ſunt hi recentes,qui hoc putarūt?BR.Dinus quidam Florentinus,qui Meſuen commentatus eſt:hic capite primo laureolam mezereon eſſe teſtatur:ſed quātum hallucinetur primo intuitu apparet.quippe Arabes omnes mezereon inter lactarias herbas cōnumerāt,at laureola lac nō emittit. δαφνοειδὴς à Dioſc.à nobis quaſi Græcum vocabulum imitantibus laureola nūcupatur:ita etiam à Gallis loreole dicitur,à Polonis vilczelyna,à Cretenſiū vulgo chamædaphni. In his montibus fructum collige,& folia.SEN. De laureolæ qualitatibus diſſeramus.BR.Vt lubet:& ſi Gal.acrem eſſe dicat,tamen temperies eius determinatè colligi nō poteſt,quę & ex ipſa herba,& ex Dioſc.potius colligitur.Dioſc.enim de laureolæ foliis agens inquit: Quorum guſtatu mordeatur, accendatúr

túrq; os,atque guttur.& hoc experientia oſtendit:nam ſi in copia accipiatur,exulceratos,& deniq; ex copia viſceribus accenſis homines obeunt:propterea illam in quarto ordine calidam,& ſiccam iudicare debemus.SEN. Dioſc.ipſam alipo ſimilem dicit, & nymphææ flores habere.quod in hac laureola falſum eſſe deprehenditur.BR.In antiquiſsimis Dioſc.codicibus ea verba ſcripta non ſunt,ideò & Hermolaus Barbarus illa habuit ſuſpecta:in reliquis adeò ipſa eſt,vt nec pictor tentans eam egregius pingere nouiſſet.SE.Habétne feruentem,& erodentem guſtum?BR.Tu guſta,ego expertus ſum magno meo incommodo,qui etiã multa aqua epotà extinguere nõ valuerim,& cœnãti omnia videbãtur inſipida,etiã quæ erãt multo pipere aſperſa,adeò lingua,& palatũ ardebant.SE.Tibi potius credam,quàm experiri tentem.Ad rubi cimas deſcendam.BR. Cima Latinè quidem dicitur, verùm in his mõtibus rubi quærẽdi nõ ſunt,cùm Ferrariæ efficaciores vires habeãt. cacumina, rami,atq; mora ſeruanda.Eius autem ſpecies plures ſunt,quæ omnes Ferrariæ virẽt.Vna tamen eſt vulgatiſsima ſpecies,quam ſenté appellant,& rubum:in ſolo Ferrarienſi omnia prædia circunſepiuntur rubo,ne iumẽta,& homines in alienos ægros tranſeant. à

nobis abſoluto vocabulo ſpina, & roueda, quaſi rubus,& eius cacumina cimas ſpinarũ vocamus,quas Galli le coupeau des rouſes dicũt.Rubum verò Germani bramẽ beher appellant. Poloni kiertz,vulgus Cretẽſe ba tos,Hiſpani zarzamora. De rubo autẽ ca- nino cynosbato dicto alias tractaturi ſu- mus,& in ſyruporũ examine de eius ſpecie- bus abundè egimus.ad locũ illũ te cõferas, ſi rubi ſpecies ſcire percupis.SE. Nunc rubi qualitates ſaltem enarra.BR.Vt ex Gal.col- ligi poteſt in VI.de ſimp.med.facul.& in ſe cundo de alimen.facult.folia,germina,flos, fructus ſunt frigida in primo ordine,in ſe- cundo ſicca,tamen maturus fructus aliquid habet caliditatis temperatæ ob dulcedinẽ, vt Gale.notat.SE.Myrtus ſequitur. BR.Duæ potiſsimùm myrti ſpecies reperiuntur,ni- gra,& alba.Nigra folia habet,quæ in viridi tatem quandam intenſam,& ferè ſubobſcu ram tendunt,quæ nigredinem quandã præ ſe ferre videtur:alba verò viriditatẽ habet magis apertam,quæ reſpectu intenſæ viridi tatis albedo dici poteſt.In genere autem o- mnia ex myrto,quæ in vſum medicum ve- niunt,feliciora,& efficaciora in nigra ſunt, quàm in alba,& ita perhibetur ab authori- bus.Ex nigra igitur omnia colliges tibi ne- ceſſaria,& deſcende prope illas aquas, vbi

egre

egregiè viret: eſt enim frutex ambiguæ naturæ, qui modò in aquis, mòdò in terra viuit. Multa ex myrto ſeruanda ſunt, ſemina, folia, ſuccum ex foliis, & ſeminibus, ex quibus etiã exprimendũ vinũ. Vos ſemina myrtillos appellatis: antiquiores, vt Hip. myrtidanum. Parua etiã myrtus, quæ myrto adnaſcitur, myrtidanum dicitur, & myrtida à Paulo Aegineta, efficacior eſt tota planta, quàm ſeruare expediet. Intelligo etiã per adnatum id, quod circa corticẽ naſcitur, vt in thymo Meſue epithymus, ita in myrto myrtidanum, vel (vt nouũ nomẽ fingamus) epimyrtus, quem circa myrtum frequẽtiſſimè vidimus, cùm inter myrteta equitaremus M. D. XXXV. inter Fondos & Anſur, nunc Terracinã vocatã, ſimul cũ illuſtriſsimo duce noſtro, qui Neapolim Carolum quintũ Imperatorem viſitaturus proficiſcebatur. Quãuis Gal. myrtida ſoboie myrti ſolùm intellexerit. omnia ergo hæc ex nigra myrto ſumenda. SE. Quomodo ab aliis gẽtibus nuncupatur? BR. A Græcis μυῤῥίνη dicitur, & etiã μυρσίνη, à Gallis meurte. SE. Quæ ſunt primæ eius qualitates? BR. Auic. frigidũ in primo ordine cenſet, & ſiccũ in fine ſecundi. Et Galen. ex contrariis ſubſtantiis conſtare myrtum dicit, tamẽ iudicat frigidũ terrenum in ea vincere, & tenue quoddam calidum

dũ habet,propterea valenter deſiccat. Cùm ergo vincat frigidum,& aliquid habeat calidi tenuis,primùm ordinem nõ excellet. At cum valẽter deſiccet,erit in tertio ordine ſic cum:tamen folia, germina, fructus, ſuccus diuerſo modo exiccant:veruntamẽ vnumquodq; id agit valẽter,vt aliqua in fine ſecundi ordinis,aliqua in tertii principio,alia in media tertii parte exiccãt. SE. Cauda equina ſequitur. BR. Nomẽ rei ipſi cõueniens.nã cum equina cauda ſimilitudinẽ habet,ideò & Græci ἱππουριν:& Latini equiſetũ,& equinalem vocãt. Neſcio autẽ cur à Ferrarienſibus mulieribus ſceuola appelletur:tamen quicquid ſit,nõ eſt in montibus petẽda hęc herba,ſed potius inter Ferrariẽſes foſſas,& loca aquoſa.folia,& radices ſeruãda,vtpote rei medicæ vtilia. Tamen vnum animaduerſione dignũ eſt,ab aliquibus ita appellari, quia equorum membris ſuccurrat, præſertim vbi fluxerit ſanguis:habet enim adſtrictoriã quandã vim,ideò à Germanis nomẽ accepit harſtrang,à ſtrangulando:quoniã ſi quiſpiã maſticauerit,vt pueri ſæpe faciunt, adeò adſtringit,vt ſtrãgulare videatur. Galli verò à ſimilitudine queue de cheual dicũt, à Polonis pyzaſlka vocatur,& à Venetis cua de cauallo, à Germanis ſchaffthevv. herba apud nos notiſsima,cuius duæ ſunt ſpecies,

altera

altera breuior,altera longior,quã à ſaliẽdo ſalicem equinalẽ Dioſc.appellat.lõgiorem appellant noſtræ mulieres ſclaream. Arbitror inde ſumptũ nomen, quia ſtãnea vaſa. illa fricẽt, & clarificẽt:ſed aliud vocabulũ habẽt magis vſitatũ, ſcilicet aſprella ab aſperitate,ideò mirè fricãt vaſa. breuiorem ſceuolã dicũt.Sceuola eſt ſecũda ſpecies eqſeti apud Dioſ.Aſprella verò prima.Habet autem ſua folia adeò mollia ſceuola,& fragilia,vt inepta ſit ad abſtergenda vaſa: ſed aſprella dura habet,& ad ſtãgendũ cõtumacia,aſperáq; eſt,ideò in poliẽdis coqnariis vaſibus ea vtũtur.Sunt adeò notæ hæ herbę, vt nulla ſit Ferrariẽſis muliercula, quæ non agnouerit.aliâs autẽ in polygonio fœmina deceptus ſum,quã Romani ſanguinalẽ fœminam appellãt,putans ipſam eſſe equiſeti ſpeciẽ,quoniã ita à Dioſc.deſcribitur:Frutex eſt tener,arundini ſimilis,cõtinuatis geniculis,& in ſeipſis tubarũ modo fractis,circa quos piceæ ſimilia folia in orbẽ exeunt. Radix illis inutilis eſt. Naſcitur in aquoſis locis.Adſtringendi refrigerãdiq; vires habet.Si quis equiſetũ huic deſcriptioni comparabit,eius pictura eſſe ferè deprehẽdet. tamẽ deinceps noui ſanguinalẽ fœminã alterã eſſe,& à noſtris mulieribus coregiolã & ipſam appellari,quia polygoniũ mas etiã

coregiolā vocant. Per mulieres vniuerſum Ferrarienſe vulgus intelligo. Huius herbæ ſucco,ac puluere illuſtrē Dianam Eſtēſem. Cōtrariam dignā vt altiori tuba decātetur, à fluxu ſanguinis nariū immunem feci.SE. Caudæ equinæ qualitates ne prætereas.BR. Auic.illā in primo ordine frigidā eſſe dicit, & in ſecūdo ſiccā.De frigiditate illi cōſentimus,at in ſiccitate diſſentimus,quare in tertio ordine ſiccam eſſe fatemur,cùm à Gale. in ſexto de ſimp.med.facul.lib.valēter exiccare dicatur,propterea & maxima vulnera conglutinat.SE.Solatrum maius, & minus ſequūtur.BR.Non modò in ſolano(ita enim appellari debet)recentiores,ſed etiā antiqui inter ſe diſſentiunt.Nam Theophraſtus,Plinius,& Dioſc.his nominibus Strychnon, & Halicacabum vario modo vtuntur. Quippe Theophraſtus ſolùm duo genera ponit, ſomniferū,& maniacum. Sed hæ lites in aliud tēpus differantur. Maniacum ſolanum deſerendū,nec quo vtimur in his mōtibus colligendū,ſed Ferrariæ vbertim habetur. Olim edendo erat,nūc nō editur.Olim etiā ſatiuum erat,& in hortis cum aliis oleribus ſeminabatur,nūc in hortis, & aquoſis locis ſpontè prouenit, imò & cultoribus inuitis ſcatet.Tu folia,ac fructū,id eſt,acinos ſuos, illos ſeruabis.A Ferrarienſibus biaſſola, ab

aliis

aliis vua canina appellatur. Sunt etiam qui vuam morellam a colore, cùm grana maturuerint, vocent, & quoniã eo ſucco talis color fiat. Vulgus enim Ferrarienſe purpureũ colorem, morellũ dicit. quo nomine in hac herba Galli, & Luſitani vtuntur: illi enim morelle ſolatrũ vocãt, iſti moura. Et ferè idẽ nomẽ Germani ſequũtur nachtſchatten dicẽtes, quaſi vmbra noctis, ex colore, quem grana ipſa, aut habẽt, aut inficiunt. A Polonis pſzinki, à Venetis maius ſolatrum herba belladõna vocatur. Non eſt opus notiſſimã herbã aliis verbis pingere. nullus enim eſt Ferrariæ, qui ſolatrum ignoret. SI. Cuius ſunt qualitatis? BR. Gal. in II. de alimen. facult. notat inter olera, quæ edendo ſunt, nihil æquè adſtringere, vt ſolanum: & ideò crebrò in medicinis, raro in cibis vtimur. Auic. in primo frigidum eſſe dicit, in ſecũdo ſiccum, & genus, quod ſtupefacit eſſe frigidũ, & ſiccum in tertio. At Gal. in VIII. de ſimp. med. fac. refrigerare inquit, & adſtringere poſſe ſecũdo ordine. Id verò gen⁹, quod hypnoticum dicitur, quia ſomnum conciliat, in tertio ordine frigidum eſt. De hoc autem alias. SI. Iuam ergo doceas. BR. Hæc à Græcis χαμαιπίτυς dicitur, quia humilis, & per terram ſerpat: no tamen adeo ſerpit, quin ramunculos eleuatos habeat. In hac

etiam

etiam ordinanda recentiores genitiuo pro recto vtuntur, chamæpityos dicentes. Iua autẽ vocatur, quaſi ibiga. Ita enim à Plinio, & aliis pluribus dicitur, vel abiga: noſtri recentes iua, aut iuam moſchatam, credo ob odorem vocent, qui tamen mihi ingratiſsimus eſt. Corruptúmq; eſt vocabulũ iua, ab ibiga, vel abiga. In mõtibus efficacior exiſtit, & prope maria. Nomẽ accepit ab odore, quem habet piceæ, vel pinus. Nã hoc vocabulum πίτυς, modò pro picea, modò pro pinu interpretatum inuenies. Tamen piceę odorẽ potius imitari videtur. Vnde chamæpitys idẽ eſt, quod parua picea, vel ſi id maius, parua pinus. Fuere tamẽ recẽtes, qui cupreſsinam, & qui paruã cypariſſum potius nũcupare voluerint: tamẽ à picea, vel pinu, non à cypariſſo nomẽ habet, vt chamędrys, id eſt, parua quercus, à drys, quod quercus eſt, deducitur. Tres ibigę ſpecies reperiũtur, quæ in genere à parte Germanorũ vergiſſmeinnit appellantur. quod vocabulũ in cauillis amatoriis ſumũt, & circa ipſum iocãtur. Nam idẽ ſignificat, quod non obliuiſcaris mei. Tres ſpecies ibigę reperiũtur. Sed tu hãc, quæ in vſu eſt, ſolũ collige flores luteos habentẽ. Nã de his herbis tãtũ acturus ſum, quæ nũc in pharmacopolarũ officinis Ferrariæ verſantur: alio autẽ loco de omnibus herbis

herbis vbertim, & diſtinctè differemus. A Gallis lue arthetice dicitur, quẽadmodum & à multis Italis, vt à Neapolitanis dicitur: fortè ob id dicta, quoniã artubus ſuccurrit. A Polonis mala aſſanza, & ab aliis vielza ozanza nũcupatur. SEN. Cuius eſt qualitatis? BR. Omnes vno ore fatẽtur in ſecũdo ordine calidã eſſe, in tertio ſiccam, vt Gal. VIII. de ſimp. med. facul. lib. teſtatur. Oues marcidas vidimus, & putreſcẽtes, ex huius herbæ eſu ſanitati reſtitutas, & boues, atque equos, híſque belluis plurimũ ſapit, quanuis herba amara ſit. Addóq; iliã, quã nos habemus, adeò verã chamæpitym eſſe, vt lactuca vera lactuca eſt. SE. Fœniculus ſequitur. BR. Notiſsima herba, à Græcis marathron appellata: notiſsima, inquã, vtpote cibis gratiſsima. Quã gratia bibẽdi nũc comedunt, prius ſanitatis gratia ſumebatur, propterea herba, & tenello trunco toto anno veſcebantur. In hoc mõte vbi vires præſtãtiores habet, herbã, ſemina, & radices collige, partim pro re medica, partim pro obſoniis ſeruãda, quanquã pro obſoniis coquorũ, & noſtrãtiũ mulierũ cura ſit, ab Hiſpa. inoio, à Gallis feneul, à Germanis fenchel, à Polonis vuloſzi kopr, à Cretenſib. vulgò maratha, à Neapolitanis fenucchio appellatur. SE. De fœniculi qualitatib. diſſeras. BR. Aui-

cenna fœniculum ſyluestre calidum in tertio ordine, hortulanũ verò in ſecũdo eſſe fatetur. At Gal. hortulanũ etiã in tertio ordine calidũ cenſet, quoniã vehemẽter calefacit, ſiccũ verò in primo ordine. Verũ cũ fœniculi ſiccitas abſq; ratione nota ſit, & ſolò ſenſu manifeſtè deprehẽdatur, propterea in ſecũdo ordine potius ſiccũ eſſe arbitramur. quod & Auerrois quinto collectionũ teſtatur. Paulus Gal. ſequitur, ſed id ipſe aſſerit eſſe in primo ordine ſiccũ, Gal. verò ſecundum quoſdam dicebat. Vnum verò poteſt nos ambiguos reddere: quoniã vt tantùm in primo ordine ſiccũ ſit, hac ratione à Gal. probatur, quoniam lac procreat. Quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret. Et Paulus, atq; Aetius eodẽ vtuntur teſtimonio: tamẽ etſi in primo ordine ſiccũ ſit, nulla eſt ratio, qua dici poſsit fœniculũ in lac cõuerti, vt alii cibi liquidi. Cũ igitur ſecundum ſubſtãtiã in lac nõ cõuertatur, ad rem nihil facit, vel in primo, vel in ſecũdo ordine ſiccũ ſit. Propterea iudicãdũ cenſeo Gal. hoc referre, veluti quoddã ab alijs dictum, non ꝙ ipſe id ſequatur. Nam ex ſuis regulis potius iudicat eſſe in ordine ſecundo ſiccum. Lac verò dicitur generare fœniculum, quoniam ſanguinẽ ad mamas dirigit, aperit, attenuat, tamen in lac ſecundũ ſubſtantiam

tiam

tiam conuerti nõ poteſt. SE. Caules ſequuntur. BR. Nec braſsicæ, ſuæ deſunt vires, præter id ꝙ edendo ſit. à Dioſc. tres ſpecies enumerantur, ſatiua, agreſtis, & marina. De ſatiua nihil amplius Dioſcor. ſed Theophraſtus, & poſt ipſum Pli. qui Theophraſti interpres appellari poteſt, in tres etiã ſpecies ſatiuam partiũtur. in criſpam, caulodem, & eã, quæ propriè dicitur crãbe, quanuis crãbe nomen generis ſit: tamẽ ſatiuarum omnium idẽ vſus in re medica videtur. quãuis crambe, quæ tenuiora, & ſimpliciora folia habet, egregius laudetur, tamẽ in montib. quęrenda non erat, quum in Ferrarienſi ſolo mirè pulluler ex quacunq; ſpecie, & pręſertim ex ea, quæ tenuiora folia habet. folia, ſemina, & cimę ſeruanda, quę ſale etiã condire oportet pro vomitionib. ciendis, imò & ſuccus, & flores, & crematorum caulium cinis legendus. Tamẽ cùm toto anno Ferrariæ vireat, tunc colligere, cùm ea indigerẽ. Eſt autem non modo in re medica, ſed & in ganea laudata crãbe, de qua biſcocta plura prouerbia à Græcis facta ſunt. Hiſpani Latinam ferè imitantur, coles dicentes, quaſi câules, & alii dicũt verzas. Sed & ad hoc nomen potius Germani attingunt, coele exprimentes, & Galli choule, quam ad braſsicam. Id autem braſsicæ genus, quod nos à

capite caputium appellamus, id fortè eſt quod Pli. ſeſsile, & cumanũ vocat. A Germanis etiam à capite nomẽ ſumpſit cappis, vel cappis kraut dicentibus. Poloni fortè & ipſi caulem à capite kapoſta vocant, & vulgus Cretẽſium phringio, à Neapolitanis foglia. SE. Quæ ſunt caulis proprietates? BR. Hippocrates in ſecũdo de ratione victus libro, quem Gal. Theſſali, vel Herophili eſſe iudicat, inquit: Braſsica calefacit, mouet, bilioſaq; ciet. Apud Auerroim in quinto collectionũ ca. xL legitur caules frigidos eſſe, & ſiccos. Arbitor ego Auerrois contextũ eſſe corruptũ, & legi oportere calidos, & ſiccos. Braſsicarũ caliditas manifeſta nõ eſt, propterea in primo ordine calefaciũt, in ſecundo verò exiccãt: quoniã, vt Gal. teſtatur, intus, & foris exiccãt, & ſiccitas manifeſtè deprehẽditur, imò tali modo exiccat, vt vulnera conglutinet. Cato tradit Populum Ro. ſexcentis ferè annis in re medica braſsica vſum: nondum enim in vrbe cõmeauerant medici, qui in artẽ redegerunt, quemadmodum magno ſanitas cõſtet, & peregrina ſecum pigmenta attulerunt, vt illis imponerent pretia, quæ vellẽt. Cæterùm militares viri glorioſas cicatrices gratuitò olere curabant, eodem horto cura vſi, cura ad ſalutem dum illos paſcit, & ſanat. SEN. Tamen

braſsic

braſsicarum folia humida eſſe vidētur. BR. Secundo de alimētorum facultatib, braſsicæ ſuccū humectare corpus edocemur, & prima coctura deiicere facit, ſed caro braſſicę exiccat. Id fortè Auicēna intellexit, cū dixit corpus eſſe humidius. Vel ſi id nō intelligat, à Gal. lōgè differt. SE. Alkakenghi ad manū veniunt. BR. Halicacabus Latinè dicitur. Arabes & Barbari Latinum peruertentes Alchachengi, quaſi Halicacabū vocant. Eſt ſecunda ſpecies ſolani Dioſ. quam Pli. veſicariam appellat, quoniā veſicis ſuccurrit. Dioſco. autem magis placet: quoniā folliculus ille, in quo eius granum cōtinetur, cum veſica ſimilitudinem habet, veſicariam dictam eſſe. Qui eam apoliinarē minorem apud Dioſco. eſſe tradunt, decipiuntur, de qua in fine primi libri ſcriptum eſt. Nam nec id caput eo loco eſſe debet, & eſt tertia ſpecies ſtrychni, quā ὑπνοτικὴν .i. ſomnificam vocant, quæ prope mare inter ſaxa naſcitur. Ne in his mōtib. halicacabū quæras, ſed quum eris Ferrariæ, in vineis colliges, vbi efficacior eſt. Herbam & folliculos ſeminib. plenos ſeruabis: quin & ſuccū exprime, in vmbráq; ſicca ad ciendā vrinam. Potuit hic ſuccus trib. diebus contentā vrinam Reuerēdi præſulis Iacobi Gallini ſanctæ Annæ prioris dignisſimi expellere, &

aliorũ aquã inter cutẽ euacuare.Neſcio qua de cauſa Germani eã appellẽt Iudẽdocklẽ, i.Iudæorum pilã. fortè ex folliculo nomen iſtud nacta eſt.Hi verò Germani lõgè decipiũtur,qui ſchlaffbechr,vel tholkraut halicacabũ putãt, cũ ea nomina potius furioſo ſolano cõueniunt. Primũ enim ſomnificũ granũ, alterũ maniacã herbã ſignificat. Plures autẽ abſq; his affectib. halicacabũ apud nos comedũt. Adde diuerſam eſſe maniacę herbę figurã,à nõnullis Polonis czeruone iagodi, ab aliis pſiye viſnye dicitur.S. Ne halicacabi qualitates omittas.BR. Gal. in ſolano dicit halicacabũ in foliorũ qualitate ſolano ſimile eſſe:propterea frigidum, & ſiccum erit ordine ſecundo.SE.Beta mox occurrit.BR. Nomẽ habet ſecũdę literæ alphabeti Græcorũ.nã quũ ab olitorib.deprimitur figuram b,prę ſe fert.Eſt aũt duplex, cãdida,& nigra:radice cognoſcũtur,nõ foliis, vt multi decepti ſunt. Adeò notæ ſunt herbæ,vt opus nõ ſit pingere.Ne mõtanam quæras, ſed Ferrariæ abũdè viret, & efficacior,q̃ alibi eſt.ex ambab. ſpecieb. folia, & radices ſerua. Tñ alba in omnib. efficacior eſt,præterquã in adſtringẽdo,quo effectu à nigra ſuperatur.Succus etiã foliorũ,& radicũ ad plures ægritudines valet.De blito nihil in pręſenti,quum apud pharmacopolas

eius

eius vſus non ſit. Galli poiree bletã, & Germani mangolt appellant, quo ferè nomine Itali multi vtũtur, vt qui circa Vercellorũ coloniã, & prope mõtes habitãt. Dicũt ẽm ſimul cũ Mediolanẽſib. & ferè cæteris Inſubribus manegold. A Polonis czvvkla, Venetiis herbete vocatur, à Cretẽſiũ vulgo ſeuclõ, ab Hiſpanis azelgas, & à Parthenopeis folia molla nũcupatur. SE. Gal. in VI. de ſim. med. facul. olus eſſe eſculẽtũ docet, in ſecundo exceſſu à tẽperatis humidũ, & frigidum. BR. Loquitur de blito, nõ de beta. Nã octauo deinceps libro de beta ſermonẽ habet, quã dicit nitroſæ facultatis eſſe participẽ, & digerit, extergit, & per nares purgat. Vñ huius ratione ponitur in clyſmatibus eius ſuccus. Propterea recẽtiorib. aſſentire non poſſum, ꝙ frigida ſit in primo, & humida in ſecũdo. Nã & habet aliquid calidi, cu ea faciat, quæ à Gal. dicuntur. Ex quib. in primo ordine calidũ eſſe iudicamus: de humiditate verò nõ dubitamus: tamẽ eſſe diuerſarum partiũ, quæ diuerſas habent naturas cõſtat. S. Ad mercurialẽ venire cõueniet. B. Hanc Mercurius inuenit, ideo Mercurialis dicta eſt, quam Græci ab eodem Mercurio ſua lingua hermipoã vocant, & alio nomine linozoſtin. Galli & Hiſpani nomine ferè Latino vtũtur, primi Mercuriale, alii Mer-

curial. Noſtrum vulgus magis corrumpit nomẽ mercorella dices. Habet apud Germanos varia nomina, vt etiã variæ ſunt nationes, ſed hoc cõmuniꝰ eſt cęteris bingelkraut per b, aut per p, pingelkraut. alia verò kuevvurtz, alii ſcheiſſkraut, alii ſcheiſſzmilt, alii miſtrudt, alii ſpeckmalten, alii hundtsmilt, alii ſcoſzmeldẽ appellãt, ſed pro diuerſitate nationũ hoc fit: à Polonis mercuriv, ab aliis mercurio ſchoue ziele, à Cretenſiũ vulgo ſcarola canõ. Herba notiſsima eſt, & qua pro ſoluẽda aluo noſtri ruſtici vtũtur, in pultariis præſertim decocta. Si quis eã lancẽ comederit, mira euacuatiõe ſoluitur. Duas ſpecies habet, marẽ, & fœminã. Fœmina efficacior exiſtimatur, mas nigriora folia habet, & ſemina rariora: imò duo ſola habet per diuerſos geniculos veluti duos teſtes. Fœmina albiora folia habet, ſemina frequẽtiora ſunt. In humectis, & omnib. cãpis oritur, quanuis in mõtanis, & ſicciorib. efficacior ſit: æquè folia, ramuli, & ſemina legenda. S. Cuius eſt facultatis hęc herba? B. A Gal. non exprimitur, ſed inquit eſſe admodum digerentis facultatis. Recentiores in primo ordine calidã & ſiccã eſſe teſtantur. At nos potius in ſecundo ordine calidam eſſe probamus, cũ ſenſu ipſo calefacere deprehendatur. Auerrois in febrium initiis Mercuriali

riali vtitur,ſicuti & caſia & tamarindis.Nos illam ante coctionem exhibere non laudamus:ſed ruſtici Ferrarieſes etiã ſani cũ ventrem purgare volunt, ea vtuntur cocta ex aqua,& oleo,pro minutali,bilẽ craſſam,pituitam, & ichores educit.SE. Iã betonica in medium venit.BR. Notiſsima herba,quę in montib.quęri nõ debet,à veterib.Hiſpanię populis inuenta. quod intelligẽdum eſt,primùm ab his populis eius vires oſtẽſas.Adeò autem nota eſt,vt apud vulgus Ferrarienſe in adagiũ venerit,quũ de re nota ſermo fiat, dicere notiorẽ eſſe betonica. Ceſtrõ à Græcis appellata,à Latinis ſerratula,vt Pli.teſtatur: & meritò, quia circũcirca in morẽ ſerræ diuiſa eſt.Ferrariæ illam quęres,quoniã frigidiora loca amat. Duas ſpecies habet, æquis ferè virib.inſignitas:tamẽ quę ſpontè naſcitur,ſatiua efficacior videtur.Quod in omnibus ferè ſylueſtribus plantis reſpectu ſatiuarum vſu venit. Alias in hac herba diſsidium componemus inter Dioſc. & Pli. quoniam Plinius betonicæ folia rumicis ſimilia facit,quod Dioſc. britannicæ adſcribit:vúltque betonicã habere folia quercus. In qua re Plin. à Leoniceno reprehenditur. Sed an abſolutè folio rumicis cõparauerit Plinius,vel potius comparatio ſit rumici in expanſione foliorum ſolùm , aut non abſo-

lutè rumici comparet, ſed potius rumicis foliis ſerratis, alio commodiori loco diſſeremus. Tu interim Ferrarienſi agro herbam, ac radicem ſeruabis. Dioſco. autem folia in fictili vaſe trita conſeruat. Galli betoniem, Germani betoniē kraut, & Poloni bukvvicza vocant. nunc Cretēſe vulgus vetonichi nuncupat. Recētes in primo ordine calidã, & ſiccam eſſe volunt. Auerrois quinto collectionum capite quadrageſimoſecundo, illam ordine quarto calidã, & ſiccam eſſe fatetur. At iudicio noſtro decipitur, quippe tanta caliditate pollere nō poteſt, vt experientia oſtendit. Nam in acetariis, & veluti olus in minutalib. editur. Nos igitur cùm ſenſu dēprehēdatur betonicę caliditas, abſque alia ratione erit in ſecūdo ordine calida, & in eodē quoq; ſicca. Vnde à Gal. dicitur eã eſſe guſtu amariuſculã, & ſubacrem: neq; illa, quæ in primo tantū ordine calida ſunt, renum calculos confringere poſſunt, vt betonica Gal. teſte facit. SE. Chelidonia ſequitur. BR. Duæ ſunt chelidonii .i. hirūdinarię ſpecies, maior, & minor. De minori nihil ad nos, quia in pharmacopolarum vſu non eſt, maiorē tantum proſequutur, quæ apud nos Ferrariæ in parietibus, & ſemitis, & lapidum cumulis naſcitur. noſtrum vulgus cerognam appellat, dicitque dentibus aduerſa

uerſari, vt ſi quis eius ſucco , qui luteus eſt, dentē tetigerit, protinus corruere, quū tamē econtrario ſit, nam dentium dolores finit, & eoſdem tremulos confirmat, vt experientia didicimus, modò putridi nō ſint. Ita verò nūcupatur, quia quū hirundines veniunt, ex terra prodit, quum abeunt, marceſsit, aut quià ſuorū pullorū oculis hirundines auxiliātur. Fabuloſum eſt, & quod noſtris etiam temporibus fertur, ex Dioſcoride fortaſsis, & antiquioribus ſumptū, ſi quis hirundinum pullis oculos eruerit, modo nō frāgatur neruus, hirundines illis ſuccurrere hac herba, quam multi fatētur ſe vidiſſe in nidis. Quū aūt puer eſſem, hoc experiri tentās, quinque hirundinū pullis oculos erui, adeo vt neruus adhuc oculo iungeretur, altera die ſanos pullos inueni, at nullam herbā in nido reperi. Tria ex hac herba ſeruanda, folia cū caule, radices, & ſemina, adde & ſuccum, qui ex omnibus his partibus fit, in æneo vaſe cū melle decoctū. SE. De chelidonii qualitatibus diſſeras. BR. Recētiores calidū, & ſiccū in ſecundo ordine faciunt: tumē ſi Galenū in octauo de ſimpliciū medicamētorum facultatibus libro conſideremus, in tertio ordine calidum videtur, atque ſiccum, nempe dicit, extergentis admodum eſſe, & calidæ facultatis. At quæ calidæ admodū facultatis ſunt,

in tertio ordine calida eſſe cõſtat,modò nõ vrãt,addeq; de minori agẽs chelidonio dicere acrius eſſe maiori,vnde in quarto ordine completo calidũ,& ſiccũ , à quo cùm maius chelidoniũ declinet,in tertio erit ordine intenſo calidum,& ſiccum,vel in quarti principio. SEN. Si hic minus chelidoniũ ſcatet,ne oſtẽdere pigeat. BR. Quũ Ferrariæ erimus, eam oſtendere curabimus. Nã in aquoſis naſcitur,foliis rotundioribus, quàm hedera, nec caulẽ habet,ſed folia à radice prodeunt: præſertim in menſe Maio videtur:herba eſt, quæ citò euaneſcit. Ne tu illa nũc ſcire tentes,quibus nõ vteris:alio enim loco herbas omnes edocebimus. Vnũ eſt,habere multas radices,& rotũdas,flore luteo. Ferrariæ primo vere eius foliis in acetariis vtimur. Galli chelidoniũ eclere. Germani ſchelkraut vocãt,& Poloni vulgare nomẽ, ſcilicet celidonia vtũtur. A vulgo Cretẽſiũ chelidoni dicitur. SE. De berbena ergo diſſeramus. BR. Nobiliſsima herba verbenaca,quę apud Romanos in honore habebatur, vtpote qua luſtrabant domus,& familiã,qua feciales coronabantur,qua mẽſam Iouis verri dicebãt,qua magi, & fatidici vaticinabantur, & multa alia,vt Pli. vigeſimoquinto libro capi. IX. teſtatur. Ab aliquibus periſtereõ dicitur,quaſi columbaria,quoniã in ipſa libẽter columbi verſan

verſantur,ideo à nonnullis noſtræ gentis columbina vocatur. Noſtræ mulieres in feſto natiuitatis Diui Ioannis Baptiſtæ, & aſſumptionis virginis Mariæ, hac herba ſe coronãt,& cingunt,putantes eo anno à capitis,& dorſi dolore liberas futuras. Qui mos ab antiquitate acceptus eſt.Sed(vt refert Plin.) in ortu canis colligebatur,nec ſolē,aut lunam circunſpici volebãt,terra in primis fauis, & melle luſtrata,illã adeò in veneratione habebant,vt hierabotane, id eſt, ſecra herba appellaretur:imò herbas omnes,quæ ad luſtrationē valebant,aut magiã,aut quodcunque aliud ſimile facinus per excellentiã verbenacas appellabant,& hierobotane, quãuis hoc nomē huic peculiare ſit,à Ferrariēſibus corrupto vocabulo borbonaga dicta, à Gallis veruene,à Germanis yſenkraut, vel eiſenkraut,ac ſi ferri herbã dixerint, & yſenhart,à Polonis koſziſko dicitur,Veneti vulgo herbã de ſan Zoãne nominãt..Adeò Ferrariēſibus nota eſt,vt nihil notius verbena. Aquoſis enim locis naſcitur,ideo ne illã à montibus petas. Duas ſpecies habet in re medica ſeiunctas vires habentes, quas etiã Græci,& Latini vario nomine partiũtur, quippe Pli. in marē,& fœminã ſecat,Dioſco. per rectũ, & ſupinũ diuidit.Recta verbenaca apud Pliniũ mas eſt:ſupina,fœmina.Noſtine ambas

ſpecies

ſpecies? SE. Quidni? apud omnes adeò notæ ſunt, & in toto agro Ferrarienſi frequentes, vt canibus noſtris notior ſit pane. Folia in ſimilitudinē folii quercus habent. BR. Ita eſt circumcirca inciſa, ideo & ea ſpecies, quę ſupina dicitur, quercui à Dioſcoride comparatur: quãuis & altera etiã ſpecies eidem cõparari potuiſſet. Romani marem criſtã gallinaceam, fœminam verò circinalem vocant. Non aſſurgit fœmina, ſed quaſi ſerpit, & humilis eſt: ideo à Dioſcoride ὕπτιος, id eſt, ſupina dicitur. Quum eris Ferrariæ, ſeorſum ambas ſpecies collige, vna aũt folia caulis, flores, & radices ſint. SE. Non conſueuimus has ſpecies ſeorſum habere. BR. Error erat: nam, vt Dioſcorides tradit, mas ad nonnulla valet, ad quæ fœmina inepta eſt, & ecõtrario. SE. Quæ ſunt verbenę qualitates? BR. Calidã in primo eſſe dicunt, & in ſecundo prope tertium ſiccam. Vnde & Gale. inquit vim habere adeò deſiccantem, vt conglutinet vulnera: tamen cùm amara ſit, & in lingua acredinem quãdã imprimat, quæ ad fauces vſq; extenditur, propterea in ſecundo ordine calidam eſſe iudicamus. SE. Eupatorium ſequitur. BRA. Nihil ferè in re herbaria tã corruptum eſt, quam hoc, quod eupatorium dicitur. SE. Quamobrem? BR. Quoniam nec eupatorium, quo vos vtimini, verum eupato-

rium

rium eſt,nec id nomẽ,quod nunc vero eupatorio tributum eſt,illi quadrat.SE.Quomodo fieri poteſt,quòd eupatorium,eupatoriũ non ſit? Aequè eſt,ac ſi quis hominẽ nõ eſſe hominem dicat,aut equũ equũ. Hoc eſt , de quo miror,Iuniores quoſdam nũc prodire, qui omnes noſtras herbas damnent.BR.Mihi,optime pater , nullo modo credendũ eſt, ſed antiquioribus authoribus fidem præſta. En tuũ hoc eupatoriũ,quantum a Dioſcoridis, Plinii , & antiquorũ eupatorio euariet, conſidera.Lege tu Dioſcoridẽ,Fruticoſa herba eſt,ſingularis exit ex ea virga, gracilis,lignoſa,recta,nigra,piloſa,cubitalis,&aliquãdo maior : folia habet per interualla partibus diuiſa,quinq; fere,aliquãdo tamẽ pluribus,quinq; folii,cãnabiſve foliis ſimilia:nigricãt,& hæc etiã,ſerræ modo in extremitatibus inciſa.Semen fert , ſingulari illi virgæ deinceps adnaſcens,in terram annuens,adeò aſperũ,& hirſutum,vt veſtibus ſiccatum hæreat.SE.Nullam habet cũ noſtro vocato eupatorio , aut modicam ſimilitudinem . quã verò herbam eupatorium putas?BR.Illa eſt, quæ vulgò agrimonium appellatur.SE.Si figurã herbæ,& Dioſcoridis picturam cõtemplor,ea omnino eſt:verùm agrimonium noſtrum,Dioſcoridis argemonen exiſtimabã. BRASA.Id fieri non poteſt,ſi eius deſcriptio-

nem

nem in Dioſcoride conſiderabis: quippe inquit, Agreſti papaueri ſimilis argemone eſt, folia anemones habet, inciſuris diuiſa, florẽ in caule puniceũ, capitulũ erratici papaueris quod rœda vocant, oblongius tamen, & in ſuperiore ſui parte latius, radicem rotundam, quæ diluti aqua croci colore liquorẽ ex ſe remittit, vi ſua acrẽ. SEN. Hæc nihil habet cũ noſtro agrimonio cõmune, vel in foliis, floribus, aut radice: fortè eſt altera ſpecies argemone. BRA. Et illa eadẽ folia habet. SE. Miror cur tã diu latuerit. BRA. Imò poſt celeberrimi Nicolai Leoniceni tẽpora præceptoris nunquam pœnitendi, multi pharmacopolæ noſtro vulgari agrimonio pro eupatorio vtuntur, eo ita demonſtrante. Nec mirandum eſt, ſi in recẽtibus error diutius protractus ſit, quoniã & antiqui eodem ferè errore ducebantur, vt Dioſcorides teſtatur: quippe argemone, id eſt, ea, quæ agrimoniũ appellatur, ab ipſis eupatoriũ dicebatur. At quã nos re vera agrimoniũ appellamus, verũ Dioſcoridis eupatorium eſt, & argemone altera herba eſt. SE. In præſenti de agrimonio nihil tractes, deinceps de illo verba facturus. Id tamẽ ſcire optarim, quænã herba hæc ſit, quã eupatoriũ vocamus: eſt enim notatu digna herba, odorata, & viſu pulchra. B. Non eſt idem eupatoriũ vbiq; in Italia. SE.

De

De aliis nihil impræſentiarum : de hoc noſtro ſermo fiat, quod in fouearũ ripis naſcitur, & humidis locis, lõgiora folia habẽs ferè cannabinis ſimilia, flores in ſummo multos coaceruatos purpuraſcentes. BR. Re vera herba eſt nõ ſatis laudata, quam egregiis viribus inſigniri arbitror. Plerunq; eius gratia vniuerſum Dioſcoridẽ euolui, & eã inuenire nõ potui. Nec Plinius, Galenus, Paulus, aut alter ſimilẽ herbã pinxit. Nõ defuere tamen, qui illã ſymphitũ petreũ arbitrarẽtur, ſed falſo, quoniã in ſaxis non naſcitur, nec thymi ramulos habet tenues à cacuminibus, nec thymi capitula, &, quod potiſsimũ eſt, non eſt dulcis hæc herba, ſed ſubamara. Aliqui enagrã eſſe arbitrati ſunt: ſed deſcriptione conſiderata adhuc peius ſentiũt, quã ob rẽ non inueni hanc herbam in aliquo ex antiquioribus authoribus, quã tamen viribus præcipuis inſigniri putamus, vt in Ferrarienſibus herbis edocebimus volumine de ipſis tradẽdo, & iã diu cœpto. In vinetis naſcitur eupatoriũ Ferrariæ. Id aũt intelligo, quod agrimoniã dicimus pro vero eupatorio colligẽdo, cuius herbã, radices, & ſemina ſeruabis, quod in his montibus potius, quã Ferrariæ habere ſtudeas. A Gallis etiã eupatoire, & à Germanis leberkraut, id eſt, iecoris herba vocatur, à Polonis ſzadziecz dici-

tur,alii ſcribunt badzecz.SE.Dic mihi(ni pigeat) Arabes ſúntne de hac herba locuti? B. In eupatorio herbã deſcribũt eiſdẽ ferè verbis,vt Dioſco.facit, vt Serapionem legenti manifeſtum erit,& Meſuen, quamuis Meſue centauriæ minoris foliis comparet,& alii cãnabis,aut quinquefolii.Sed fortè corruptus eſt Meſue textus,qui omnia à Serapione accepit.In hoc tamen à Serapione diſſentire videtur,ideo corruptum eſſe eius codicẽ ſuſpicor:quia etiam Auicenna, à quo ſumit, cãnabinis foliis aſsimilat,& nõ cẽtaurii minoris.SE.Hoc ſummè placet,quia alterã herbam eſſe apud Arabes eupatoriũ, quã apud Græcos putauerã.BR.Eadẽ eſt,ſed ob peruerſam ex Græco in Arabicum, & ex Arabico in Latinum,vel potius Barbarũ interpretationem plurima immutata ſunt,vt aliis veſtibus induta,alia etiam videantur.Conſtat autem Serapionem Dioſcori. ſequi, & nonnullos Arabes,Auicennã verò Serapionẽ,& Meſuen poſteriorẽ, vtroſq;.SEN.De eupatorii qualitatibus parumper diſſeras.BRAS.Si Galenum ſexto de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus,cõſideremus,in primo ordine calidum erit,atque ſiccũ.Nam inquit eſſe tenuium partium, & habere incidendi, extergendique facultatem citra manifeſtã caliditatem.Ineſt & ipſi adſtrictio quædam,

per

per quam robur iecori addit. Cùm ergo manifeſtam non habeat caliditatem, in primo ordine calidũ erit, & ob modicã adſtrictionem in eodẽ ordine ſiccũ. Vnde & Auerrois quinto collectionum illud ponit in primo ordine: ſed Auicenna calidũ in primo ordine, & ſiccũ in ſecũdo illud ſtatuit. Herba hæc iterũ impræſentiarum cõſiderata obſcuram quandam amaritudinem habere videtur, vt in primò ordine intẽſo ſit calida: de ſiccitate in ſecundo ordine ſicca videtur, quoniam abſque ratione exiccare deprehẽditur: imò cũ & abſq; ratione calidum videatur eupatorium, in ſecũdo ordine caliditatis remiſſo poni poterit. Hæc ita proponuntur, vt aliis anſam conſiderandi præſtemus. SEN. De hac herba ſatis: ad hyſſopũ deſcendamus. BR. Et hyſſopus duas ſpecies habet, quæ locis tantũ differũt. Hortenſis, & montana, Hortenſi montana efficacior eſt, ideo montanæ ſolũ herbam, caulẽ, & flores ſerua. SE. Id faciam, nam notiſsima herba eſt hyſſopus. B. Apud te fortè nota, ſed ego in ipſa valde dubito. S. In herba etiã mulierculis nota dubitas? BR. Imò maximè, quoniam Dioſcorides eã ſuo loco nõ pingit, ſed libro quarto, vbi de chryſocome tractat, inquit habere comantes corymbos figura hyſſopi: at neſcio in hyſſopo comantes corymbos videre, id eſt, in noſtro

vocato hyſſopo, & ita apud omnes intellecto. Adde quum origanum heracleoticã pingit dicit folia habere hyſſopi σκιάδιον δὲ, οὐ τροχοειδὲς, id eſt, vmbellam autem nõ in modum rotæ, ac ſi hyſſopus habeat in modum rotæ vmbellam. Verùm nec folia noſtræ vocatæ hyſſopi, nec vmbella conuenit, quoniã hyſſopi flores in modum ſpicæ ſunt. Comparat quoque & alteram origani ſpeciẽ hyſſopo, quod & Plinius lib. xx. ca. xvi. & xvii. facit. SE. Hæc quoque me in dubiũ vertunt: à te quid dicendum ſit noſcere optarẽ. BRA. Folium hyſſopi omnino cum origano ſimilitudinem habet, licet in hoc latius ſit. De vmbella modò aliter dicẽdum, quàm à Marcello interpretatur, ac ſi origanus habeat vmbellã ſicut hyſſopus: in origano verò ſit multifida, & diuiſa, in hyſſopo rotũda. Tamẽ Græcus textus nõ cõfert vmbellã origani ad illã hyſſopi, ſed ſimpliciter ad vmbellam quia revera vmbella in rotundũ vergit, & ſimplex eſt, ſed in origano multiplex. Quã ob rẽ Hermolaus rectius Dioſcori. interpretatus eſt nõ faciẽs comparationẽ ad hyſſopũ, ſed ſimpliciter dicẽs, vt verba Græca innuũt, σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς, id eſt, non modo rotę vmbellam habens. Ego quandoque Græca verba non aduertens, ſed Marcelli tantùm interpretationem, noſtrũ vul-

gatum

gatum hyſſopum , origanum heracleaticã eſſe arbitrabar:ſed nunc errorẽ animaduerti. Eodẽ nomine à Gallis,& Hiſpanis, & Germanis dicitur,primi yſſope,alii ixopo , tertii iſop appellãt,imò & Poloni iſop dicunt. Sunt & in Hiſpania,qui iſopiglio vocẽt. SE. Arabes de hoc hyſſopo loquuntur? BR. Loquũtur omnino,& id eſt,quod hyſſopũ mõtanum Meſue vocat:quod enim dicit hyſſopum haſce,thymus eſt. SE. De hyſſopi qualitatibus nonnihil agamus. BR. Omnes fatentur,& Galenus potiſsimũ VIII. de ſimplicium medicamentorũ facultatibus,in tertio ordine calidum eſſe,atq; ſiccũ, & adde in medio eiuſdẽ ordinis. Notatq; Galenus eſſe tenuiũ partium,vt inde obſtructiones mirè aperiat & humores attenuet. SE. Marrubium occurrit. BR. Deprehenſus eſt ab excellentiſsimo præceptore meo Nicolao Leoniceno in hac herba in errore Plinius,quippe qui ex vnius vocabuli falſo intellectu , multas herbas cũ porro confuderit. Nam Græcè marrubium praſsion dicitur:porrum vero praſſum. Plinius aliquas herbas marrubio cõparãs,quia ita ab antiquis acceperat,ipſas porro cõparat,vt orminon,balote,ſtachii, porro aſsimilari dicit,quũ marrubio ſcribere debuiſſet. Nã antiqui Græci has herbas praſsio id eſt, marrubio,non praſſo,id eſt,porro cõparãt.

ideo vna literula Pliniũ feſellit.Sed hæc longius à Leoniceno in epiſtola ad Angelũ Politianũ. Duæ marrubii ſpecies cõſtant,vna herbacea,& multis inciſuris diuiſa,altera folia rotũdiora habet,& ſquallida. Prima ſpecie,vt inquit Theophraſtus ſexto de plantarum hiſtoria,in variis medicamẽtis vtebantur.Plinius eodem modo,ſed per alia verba ſecare videtur.Nam ipſe in nigrũ,& candidũ partitur.De albo Dioſco.in cap.de marrubio peculiariter tractat, & id marrubiũ eſt,quo nos vtimur,& in veſtris officinis habetis,folia ferè rotunda & albicãtia habẽs, quod apud nos in ruderibus, & circa areas domorum naſcitur,vbi lapidũ cumuli ſunt. Ex hoc quum eris Ferrariæ(quanquam hîc efficaciſsimum ſit)folia, & caules ſimul,ac ſeorſum ſemina ſeruabis. Vulgus etiam noſtrum marrobio vocat,& ita Galli. Germani verò andorn.nomen eſt ſumptũ à morbo quodã puerili,q̃ marrubio ſanatur:à Polonis ſantha dicitur,ab aliis marthvva poxrziua,niſi decipiantur. Nigrum marrubium noſtri tẽporis pharmacopolæ nõ colligũt: tamen Theophraſtus loco citato in re medica plurimũ valere ſcribit.& Plin.ei multas dotes tribuit.SE.Hoc nigrũ marrubium apud Dioſ.quænam herba eſt?BR. Nunc nõ eſt animus eas herbas tractare, quarũ nul-

lus

lus eſt in veſtris officinis vſus: tamen ne tergiuerſari videar, eam eſſe ſuſpicor, quæ à Dioſc. balote nuncupatur. SE. Adhuc anceps ſum. æquè enim balote ignota eſt herba, vt nigrũ marrubium. BR. Ego baloten illã ſuſpicor, quæ à noſtris vrtica mortua, & iners vrtica vocatur, quæ folia vrticæ habet, ſed non pungentia, aut adurentia foliis purpuraſcentibus, cuius ingẽs copia in ruderibus Ferrariæ, & incultis locis. Hæc per ſuſpicionem dicta ſint, aliâs per certitudinem magis rem tractabimus, & ſine ſuſpicione de hac re loquemur. Nam & ſuſpicamur galiopſim eſſe vrticam mortuam, & erit à balote diuerſa, quoniã balote odorẽ habet. Vnum tamen admonere volo, Plinium præter duo genera marrubii, album, & nigrũ, baloten tanquam quoddã diuerſum ſcripſiſſe. Hæc autẽ aliâs. Tu cæteras herbas proſequaris. SE. Prius quam ad herbas alias trãſeamus, marrubii qualitates in medium reuocãdæ ſunt. BR. Gal. VIII. de ſimpl. med. ſacul. calidum in ſecundo ordine completo, & ſiccum in medio tertii, vel in tertio completo eſſe fatetur. Auicen. deceptus eſt Oribaſium adducens, ac ſi praſion ſit calidum, & humidum mediocriter, poſtea ſecundũ alios oppoſitum concludit eſſe calidum in tertio, ſiccum in ſecundo. At experientia oſtendit

vehementer exiccare, propterea tertiũ ordinem incidit, & cùm non mediocriter calefaciat, erit in fine ſecundi ordinis calefaciẽtium, vel in principio tertii. SEN. Scordion. BRA. Dic optimè pater, quæ herba illa eſt, quam ſcordion appellatis? SE. Sylueſtre allium. BR. O errorem execrabilem: is Thyreſia cæcior eſt, qui non viderit. SE. Cur error? ego, & præceptores mei ſylueſtre alliũ ſemper accepere. BR. Mẽtem adhibeas his, quæ dicturus ſum: Duo vocabula ſunt ſatis affinia, ſcordion, & ſcorodum. Scorodũ à Græcis allium dicitur, & ſcorodon agrion, alliũ ſylueſtre. Arabes in his vocabulis decepti ſunt, & Arabum imitatores, loco huius vocabuli ſcordion, ſcorodon intelligentes, & allium ſylueſtre interpretantes, vt Auicen. in vna deſcriptione theriacæ ſcordion ponat, in altera ſylueſtre allium, pro ſcordio, in hoc vocabulo ſcordion putans ſcorodon eſſe, deceptus. Hinc recentes omnes, & pharmacopolæ hactenus decepti ſunt, pro ſcordio cuiuſdam ſylueſtris allii ſpeciem ſumẽtes. Non vident autem apud Dioſco. allium non eſſe, ſed herbam trixagini ſimilem. Vnde à Romanis paluſtris trixago dicitur, tamen maiora folia habet, odoréq; allii, propter hoc fortè multi decepti ſunt, allium ſumentes: amarũ, & adſtringentẽ ſaporem, &

quad

quadrangulum caulẽ habet, in quibus flos rubeſcens eſt. A Plinio feliciſsimè XXV. lib. cap. VI. deſcripta. In hoc mõte, vbi aqua ſcaturit, ingentem huius herbæ copiam habes, etiã Ferrariæ in aliquibus planis, & aquoſis inuenitur, & potiſsimùm in leporario illuſtriſsimi ducis noſtri. Plinius, & Dioſ. differunt, quoniam Plinius in planis, & aquoſis locis, Dioſ. in montanis, & humentibus naſci fatetur. Tu folia, & caulem in his montibus colligito. SE. Quo nomine allium hoc ſylueſtre, quo pro ſcordio vtebamur, apud authores vocatur? BR. Scorodopraſſon, ab allio, & porro nomen ſumens, vel ampelopraſſon, quaſi vineale porrum. Verùm etiã Galli, & Hiſpani, ac Germani pharmacopolæ pro ſcordio allium ſylueſtre intelligunt, & eo vtũtur, quũ tamen fuerit nobiliſsima herba Mithridati adſcripta. Galli enim appellant ſcordion aux ſauuages, & Hiſpani aio drauo, quũ tamen hoc nõ ſit. Neapoli ardilo dicitur, vel cocepece, vel cepece. SEN. Ad ſcordii qualitates deſcendas. BR. Auicẽ. inquit calidum eſſe, & ſiccum ad quartum perueniens, deceptus (vt arbitror) quoniam ſylueſtre allium per ſcordium intelligebat. Gale. VIII. de ſimpl. medica. facul. ex variis partibus conſtare tradit, & eius acrimoniã allio ſimilem eſſe: vnde calefaciet tertio or-

dine, atque exiccabit. De hoc ſcordio pulchrum quoddam experimentum enarrare nõ deſiſtã: Superioribus annis cùm illuſtriſſimi Herculis quarti ducis noſtri equorum armenta peſtis quædam inuaſiſſet, vt ſingulo die quinq;, ſex, aut octo morerentur, iuſsit princeps, vt huius peſtis cauſam inquirerem: ſtatim iuſsi ex mortuis equis quinq; aperiri, nihil mali aliis in viſceribus inueni, ſolus patiebatur vẽtriculus, qui vndiq; paruis vermibus rubris ad vnguis longitudinẽ totus erat circundatus, qui adeò parieti ventriculi inhærebãt, vt vix auferri poſſent. Eq illi nihil penitus edere poterãt, ſed in terrã decidẽtes moriebãtur: tũc iuſsi vt vnicuiq; ex reliquis duæ ſcordii unciæ darẽtur: deinceps nullus obiit. Illorũ vermiũ cauſa fuerat, quoniã turbulentas aquas tota hyeme biberant. In puerorũ vermibus inter alia ab hoc tempore ſcordiũ miſcui, & mirè profecere. SE. Bacchara in mediũ venit. BR. Quid intelligis per baccharã? SE. Eam herbã, quæ alio nomine aſſaron appellatur. BR. Mirabar te à communi errore liberum eſſe. Duæ herbæ ſunt, baccharis, & aſſarũ, ſi quis Dioſco. & Plinium rectè conſiderabit. Et fortè hinc error emanauit, cur à noſtris vulgaribus aſſarũ bacchara appellaretur, quia multæ baccharis notæ in aſſaro poſitæ ſunt, de

nom

nominibus pręſertim,& viribus.hæc autem nihil ad præſentem locum. Vide aſſari copiam in illo macro,& ſitienti loco. Radices & herbã ſerua,& folia minora habet,quàm hedera: SE. Ferrariæ in meo horto folia multò maiora habet,quàm hederæ folia.Miror autem cur Dioſc.multò minora fecerit. BR. Ne admiratione afficiaris, quoniam locus, in quo naſcitur,in cauſa eſt, cur folia ampliora euadant:in Ferrariẽſi ſolo vtpote humidiori latiora folia naſcuntur. At ſi in macro,& arido ſit,quem deſiderat,folia minora fiunt.Dioſco.autem de aſſaro in proprio loco naſcente verba fecit,& de eius folio,vt in pluribus reperitur.De hac autem herba à noſtris vulgaribus appellata bacchara, quod verum aſſarũ ſit,nullo modo dubites, quam Germani haſelvvurtz appellãt, quaſi dixerint leporis radicem:ſed vnde hoc ignoro,niſi ex aliqua cum lepore ſimilitudine factum ſit.Galli verò racabarant hanc proprio nomine vocarunt:à Polonis copithinik dicitur. SE. Quæ ſunt aſſari qualitates? BRA. Gal.in VI. de ſimp.med facul.ad acorum ſe refert.At acori radices inteſiores facit. Acorum verò in tertio ordine calidum, & ſiccũ eſſe fatetur.At cùm nos aſſarum conſideramus,guſtamus, odoramus,humanis corporibus applicamus,dubium ingeritur,an ſe-

cun

cundum ordinem excedat.Hęc non dico,vt antiquioribus me opponam, ſed vt tibi veluti digito,quæ perpendenda ſunt,oſtendã, & quæ experimẽto comprobanda.SE.Quid modò baccharis eſt ediſſeras.BR.Baccharis diu authores digladiari fecit, adeò vt eam Plinius aſſarũ exiſtimarit.Fuere, qui ipſam caryophyllum,id eſt,florem illum noſtrum vulgarem odoratiſsimũ, & pulcherrimum, quem garofalum vulgò dicimus, putarint. Adeò mirum videbatur florẽ tam pulchrũ, & odoratum apud antiquos ignotũ:ſed id re vera nullo modo dici poteſt, cùm deſcriptiones oppoſitum oſtendant,vt cuilibet in Dioſc.& Plinio videre licet. Nicolaus Leonicenus eam baccharem eſſe putauit,quam noſtrum vulgus ſclaream dicit,nõ ſclaream illam,quæ aſprella vocatur, inter equiſeti ſpecies à nobis ſuprà repoſita, ſed herbam illam magnã,quæ purpuraſcentes in album flores facit,herbã ſancti Ioannis etiã Ferrariæ vocatã,quam Simon Genuenſis cetrum galli,aut criſtam galli falſo,& impudenter nominat.Duplex autem eſt,hortẽſis, & ſylueſtris, ambas credo nouiſti.SEN.Et nullus Ferrariæ eſt,qui non nouerit.BR. Decipitur autem Genuenſis putans eam herbã, quam Plinius cap.V.lib.XXVII.alectorolophon vocat,prædictam ſclaream eſſe. At quicquid

ſit.

ſit,in præſenti pro bacchare Leonicenũ imitari iubeo,vt hanc, quam dicunt ſclaream, ſerues,in his aſperis montibus collectam, cuius radices,& folia ſeorſum habere ſtudebis.SE. Baccharis éſtne re vera ſclarea, aut ſancti Ioannis herba?BRA. Hoc in præſenti nõ aſſero,ſed laudo tantùm, vt interim ſclareã pro bacchare vtaris(vt Leonicenus edocuit)quouſq; meliora inueniamus.Nam alias de hac herba diffuſius locuturus ſum: nũc id te latere nolo,hanc herbam calidã,& ſiccam eſſe in ſecundo cõpleto.Tamen nõnulli ſuſpicati ſunt,herbã hanc ſancti Ioannis vocatã orminum eſſe. Ita enim à Dioſc. deſcribitur eſſe ſimilẽ marrubio foliis caule quadrangulo, ſeſquidodrantali altitudine,circa quæ cornicula prominent ſiliquarum effigie radicem verſus nutantia, in iis duorum generũ ſemen ſylueſtri rotundius, colore fuſco,alterum nigrius, & oblongũ. Tu verò lector optime an herba ſancti Ioãnis Ferrariç appellata orminũ ſit,iudex eſto. SE. Perforata ſequitur.BR.Mira herba,& mirum magis Dioſc.eius folium nõ pinxiſſe, in illis præſertim foraminibus,quæ in ipſo apparent,ſi præ oculis ponatur. Mirũ prætcrea eſt,Plinium ſolertiſsimum virum hoc non animaduertiſſe, qui lib.xxv. cap.XIII. eam diffuſe pingit.SE.Nónne eſt illa herba,

quæ

quæ ab antiquis hypericon nũcupatur? BR. Poteſt quidem & eodem nomine appellari, quoniam nonnulli apud Dioſco. eam ita vocãt, ſed propriè, & verè hypericon albos flores habet. Vnde hæc eſſe nõ poteſt, cui lutei inſunt flores. Illa autem eſt apud Dioſ. quã rutam ſylueſtrem nominat, de qua tertio libro agit. Flores, folia, & radices ſerua. SE. Radices ſeruare aſſueti non ſumus. BR. Tamen ad vſum medicum proficiunt, imò vt ſemina etiam condias iubeo. Solum gracile & cultum amat, ideo Ferrariæ illam habere poteris. In ſeminibus autem maximus recentiorum error inualuit, vt cum rutæ ſylueſtris ſeminibus, in nonnullis receptis (vt dicũt) vti debuiſſent, ſemẽ cicutæ accipiũt, herbæ pernicioſiſsimæ. Sunt tamen qui potius hanc perforatã aſcyron apud Dioſ. putarunt, quàm rutã ſylueſtrem: verùm idem ſunt ſpecie, ruta ſylueſtris, & aſcyron: tãtùm differũt, quia aſcyron maius eſt. Sunt ambæ idem, differunt ſola magnitudine, & ambæ perforatæ, ambæ hypericõ, ambæ androſæmon, & eiſdem viribus inſigniũtur. Ita eas noſco, & diſcernere ſcio, vt tu ipſe lactucã à braſsica. Galli & nõnulli Germani ferè nomen Latinũ imitãtur. illi enim rue ſauuage, iſti vild rauten, id eſt, ruta ſylueſtris dicunt. Noſtrum vulgus, & perforatam, & herbam

ſancti

ſancti Ioannis appellat,quãuis & altera etiã ſancti Ioãnis ſupra dicta ſit. Sed huic habent propriũ nomẽ Galli dictũ à foraminibus. Nã ipſam appellãt mille pertuis,veluti ſi diceres mille foramina.& alii Germani Iohãs kraut,id eſt,Ioannis herba,alii runrath,alii vnſer fravven bedtſtro,id eſt,noſtræ dominæ ſtramẽ,alii harthau,id eſt,durũ fœnũ vocãt,quæ nomina ſunt magis propria,quàm quod primo loco dictũ eſt.à Polonis ſzſiãtgo ſana ziele,à Cretẽſibus vulgo agriagudoro dicitur. Quũ verò de ruta ſermo inciderit,etiam Ferrariæ noſtrã hortẽſem rutã habebis,cuius ſemina,radices,& folia ſeorſum colliges. SE. Et Capraria ruta in mediũ venit. BR. Experiẽtia monuit,hãc herbã peſtilẽti morbo ſummè proficere:noſtrũ vulgus giergã vocat. Apud antiquos penitus ignota videtur. Nã deſcriptiões ſpecierum rutæ effugit:nõ enim ſylueſtris,aut ſatiuæ,Gallaticæ,aut mõtanæ ſpeciem ſubiit.ideo noua herba potius eſt, q̃ ab antiquis deſcripta. Quãdoq; vero ſuſpicatus ſum eã eſſe, quæ IIII.lib.Dioſ.polæmoniũ vocatur. Quũ autem res ſit plena ingenui pudoris,fateri per quos profecerimus,in hac re me attẽtũ fecit excellẽtiſſimus Nicolaus Leonicenus,& doctiſſimus Vincẽtius Caprilis cõfirmauit: cuius ſentẽtiæ & in præſenti ſum, quouſq;

meli

meliora inuenerim.Nã hæc herba ramulos habet graciles,pẽnatóſq;, folia paulò maiora,q̃ rutæ,oblõgiora tamẽ,ad polygoni, & nepetæ lõgitudinẽ.In ſummo ramulorũ veluti corymbi ſunt,in quibus nigrũ ſemẽ eſt.Radix cubitalis,alba,lanariæ herbæ radici ſimilis.Ex hac Dioſ.pictura vides rutã caprariam huic ferè ſimilem eſſe.SE.Imò in nullo diſſentire videtur. BRA.In hac aſpera mõtis parte atq; macra, huius herbæ folia, radices,ſemen,& expreſſum ſuccũ colliges. Quum autẽ experientia aduerſus peſtilentem morbũ valere oſtenderit,quod frequentiſsimè obſeruatũ eſt,vt per eius ſucci potionẽ plures in ſanitatẽ ex eo morbo reſtituti ſunt.Dioſc.verò contra ſerpentes valere dicit,& venena, ſuũ polæmonium. Quæ autẽ veneno,etiã peſtilenti morbo aduerſantur: ideo & ex viriũ indicio,rutam caprariam cum polęmonio idẽ eſſe iudicandũ.Etenim giarga,vel,vt alii, galga, ſerpentes, & mirè puerorum vermes interficit. Ex eius ſucco, aloe,myrrha,& croco pretioſiſsimũ ad vermes puerorum vnguentum paro. Alii herbam ſarracenam,alii fœnigręcum ſylueſtre illam appellant,a Polonis roxia ruta dicitur.S.De te plurimùm miror, qui cùm probare tentas,huius caprariæ rutæ ſuccũ aduerſus puerorum vermes valere, aloe, &

myr

myrrhæ cõmiſces. At nullus ambigit myrrham ex ſe contra vermes valere, & aloé: veruntamen ſi probaturus eras hãc rutã vermes necare, id ſimpliciter probare debebas ſolo huius rutæ ſucco ſumpto, qui etiã id efficere nõ poteſt cũ nullã habeat amaritudinẽ, niſi occultã proprietatẽ adducas, qua id efficere valeat. At de hac ꝓprietate Gal. nuſquam locutus eſt, neq; ex antiquioribus alius, quẽ ſciã. BR. Tu de me miraris in polæmonio, venerãde Senex, & ego de te vehementius miror, qui noſtra verba nõ intelligas: nempe inficias nõ eo, ſuccum ſolũ vermes interficere, & potui ſumptus, & extra applicatus. At quis impedire debet me aliis additis, aut vnguẽtũ, aut aliud medicamentum cõficere, quod efficaciorẽ vim habeat, quàm ſi vnũquodq; ſimplex ex ſeipſo recipiatur? Tu ingenuitatẽ meam reprehendis, quę te ſpõtè edocuit, & quæ experta eſt, ſine præmio elargitur. Erant hæc boni cõſulenda, nõ reprehendenda. quippe nõ cogimus te his vti, ſed ita proponutur, vt ſi cuipiã bona videãtur, illa recipiat: ſin minus, deſerat. Tu nimis elatus, ac petulãs in alienas meſſes non vocatus inſilis. Arbitror te pauciſsimis negotiis occupatũ, cùm tempus tibi ſuppetat noſtras nugas reprehendedi. Cur Gal. nõ accuſas, qui probare volens quartam an-

chuſæ ſpeciem contra latos lumbricos valere, inquit valere oxybaphi mēſura cū hyſſopo, & naſturtio epota. En Gal. alia admiſcuit ſimplicia, quæ valere cōtra latos lumbricos nulli dubiū eſt, tamē pręcipuè ab illo probādum erat, quartam anchuſę ſpeciē vermes illos necare. Sed potiꝰ laude dignus eſt Gal. qui eorū miſcellā ponit, quæ aduerſus latos lumbricos valent. Ad herbā verò ipſam, de qua agimus, redeuntes, ſi guſtetur quādo ſemina habet, & ipſi etiā flores ſubobſcuram quandam habent amaritudinē. Addo regulam quādam vniuerſalē, omnia, quæ aduerſus ſerpētes valent, cōtra lumbricos etiā valere. De occulta proprietate nullus fortè minus fidit occultis illis proprietatibus, quàm ego: tamē Gal. ex occulta proprietate multa probat, licet in nono de ſimplicium medic. facultatib. vbi de lapidibus ſermonem cœpit, dicat, facultates has, quæ totius ſubſtātię ꝓprietatis ratione inſunt, à methodo, ac ratione alienę ſunt, & per ſolam noſcūtur experientiam: tamē deinceps in iaſpide lapide occultæ proprietati fidit, & aliis multis in locis illam probat: imò in decimo de ſimpli. medi. faculta. vbi de vſtis cācris diſſerit, librū ſe facturum promitit, in quo de his pertractabit, quæ totius ſubſtantiæ proprietate agunt, & refert omnia

de

de quibus locuturus erat eſſe de eorum numero. Hęc ſola breuibus referre volui, vt videas Gal. & illa probare, quæ à proprietate agere nata ſunt, quãuis huic proprietati nos fidem exiguam adhibeamus. Deinceps igitur, ô bone Senex, quomodo loquaris conſiderato: polæmonium agit ſua qualitate, & amaritudine quadam ſubobſcura, quodque nos tali argumẽti genere vtamur, ſi tibi arrideat accipito: ſin minus, id, quod potius lubet, ſequaris. SE. Omnia boni cõſulas. BR. Imò, & boni cõſulo, & quæ dices facilè feram, etiã ſi inurbaniorib. verbis vtereris, vt iam vſus es. Addóq; nonnullos eſſe, qui aphacẽ apud Dioſc. giargam eſſe putarint. Quibus nullo modo conſentio, cùm Dioſc. dicat tenuia admodum folia habere: imò cum illis potius inclinarẽ, qui aphacem, viciam eſſe putant. De hac autẽ re impræſentiarum ſentẽtiam ferre nõ eſt opus. SE. Soldanella occurrit. BR. Hãc & ſoldanã vocãt, in quo Pãdectarius longè errauit. SE. Quomodo potuit tantus vir errore duci? BRA. Hoc tibi adeò apertè oſtẽdetur, vt nullum habeas excuſandi anſam. SE. Oſtẽdas obſecro, alioqui ſemper illi incorruptã fidẽ tribuam. BR. Author hic chachiliem apud Serapionẽ ſoldanellã eſſe fatetur, & Neapoli chachilio vulgò dicitur. SE. Hoc certiſsimũ

eſt,& ſemper id tenui. BRA. Sed errorem audias: Serapio inquit chachillẽ vſnæ, aut naſturtii folia habere. Videtúrne tibi chachillẽ vſnę, aut naſturtii foliis ambiri? SE. Vſnæ folia nõ habet: ſed quid naſturtiũ ſit, ignoro. BR. Naſturtium ea herba eſt, quam Ferrarienſe vulgus ex acrimonia agreto vocat: videtúrne tibi ſoldanellã eius habere folia? SE. Minimè. BR. Igitur Pãdectarius tuus errauit. SE. Si meus errauit, etiã tuus, quia eadem nota impreſsi ſunt. BR. Nõ dico tuum, quem poſsideas, ſed quem ames, quem tota mẽte proſequaris. SE. Tu ergo odio habes? BR. Non odio habui, ſed illi nõ adeò fidem præſto, quin antiquioribus potius credam: ipſum verò ſummè laudo, vt eum, qui ſuo tẽpore plurima viderit, & alios iuuãdi gratia in cumulum redegerit. SE. Hęc dimittamus, ne opus noſtrum impediant, remorétúrve: nã tibi credere ſtatui. Verũ hæc herba ab antiquiorib. quo nomine inſignitur? BR. Omnino dubia eſt, tamẽ ea videtur, quam Dioſcori. braſsicam marinam vocat: habet enim folia ariſtolochiæ rotundæ ſimilia. In maritimis naſcitur, & Ferrariã importatur. Aquã intercutẽ habẽtes mirè ſoluit, vt plures eius puluere ſanos reddiderim. Hic non inuenitur, ſed cõmodius Palęſtinę Venetorum, inter Motamauchi, nunc Malamochi

port

pòrtum, & foſſam Clodiã, quæ Chioza dicitur, ſitæ, circa maris litora magnã copiã inuenies, aut circa Illuſtriſsimi Ducis noſtri maritima, vbi vulgò Capo de goro dicitur, colligere poteris. Vno tãtũ deterreor, Dioſco. ſcriptũ reliquiſſe, braſsicam marinã folia habere longiſsima. quod ſoldanellæ non conuenit. Id fortè in aliquo loco eſt, non omnib. Miror autẽ quomodo Dioſco. dicat lõgiſsima folia, & ariſtolochię rotundæ ſimilia, quum rotunda ariſtolochia longa non habeat. Vnde ſuſpicatus ſum, & ſi Græcus textus dicat φύλλα μακρὰ, vt lõgitudinẽ ad folia tribuat, id in foliorum ordine intelligendũ potius, quoniã eiuſcemodi herba ſerpit, & ex vno pediculo hederaceorum modo prodeũt: prodeũt verò à ramulis longis per terram repentib. leniter rubẽtibus. Nihil enim hanc marinã braſsicã ſoldanellam eſſe impedit, quã hęc foliorum lõgitudo. Hęc aũt ſatis. Interim alias herbas enumera. SE. Prius cuius ſit qualitatis ediſſeras. BR. Eſt in ſecũdo ordine calida, & ſicca. SEN. Abrotonum accedit. BR. Herba Ferrarienſib. notiſsima, in modum arboris creſcit, vt frutex dici poſsit, & pulcherrimam comam in rotundum facit. Eam edocere opus non eſt. eodẽ nomine vulgo appellatur aurodano: ſæpe enim vulgus noſtru loco b, v, & loco t,

d,ponit.Hanc herbam marem,& fœminam habere Dioſco.teſtatur.Eam in his montibus indiſcriminatim legito, & ſemina, ac ramulos ſeruato. A Gallis auropne, corrupto à Latino nomine, & à Germanis nõnullis ſtabvvurtz,à Polonis bozedrzevvko vocatur. SE. Quæ ſunt abrotoni qualitates? B. Gal.in ſexto de ſimpli.medi.facul.illam facit in tertio ordine calidam,& ſiccam,adde & in media tertii ordinis parte reperiri. SE. Centonicum ſequitur. BR. Turpe eſt vocabula immutare, & turpius corrumpere.centunculum dicere oportet. SE. Eſto cẽtunculus ſit,ſed cẽtonicum à pueritia vſq; didiceram.BR. Gnaphalium à Grecis dicitur. Pli. clematidẽ à Græcis appellari cẽſet, ſed falſo,vt inquit Leonicenus,quanuis facilè defendi poſsit à calumnia Pli.non eſſe clematidem aliquam Dioſco. ſed eodem nomine etiam appellari,præter id,quod & gnaphalium dicatur. Notiſsima herba eſt,qua antiquitus pro tomẽto vtebãtur.Flores in ramulorum ſummitate luteos habet, nõ albicantes, vt Marcellus inquit.Folia cũ florib. legenda ſunt in his montib. licet etiã Ferrariæ in copia vireat. Quidã ſantolinã dictum cẽtunculum vocant. At quũ vos pharmacopolæ diuerſis herbis vtamini pro centunculo, hæc tantum centunculus eſt, quæ

folia

folia mollia, tenuia, & alba habeat, & adeò mollis eſt, vt videas ea nos pro tomēto commodè vti poſſe. Noſtrum vulgus cētonego, Germani rhorkraut. i. torminū herba, quoniam ipſa tormina ſanent, appellauerunt: quanuis & alii, eadem tamē ſignificatione, ipsā rhodekraut dicant. à Polonis abſinthiū pyelen vocatur. Calidū eſt in medio ſecūdi, & ſiccū in fine. s. Sauina, & poſt eam iuniperus venit. BR. Cōmodius numeraſti, quàm tui Arabes fecerint, quippe qui ſabinā à iunipero diſtinxiſti. Tuus autē Serapio ſimul cum iunipero ſabinā cōfundit. SB. Imò ſabinā per ſe ſcripſit. BR. Scripſit quidē, & ſeorſum, ſed poſtea inter ſpecies iuniperi ſabinā computat, quod nuſquam à Diſco. Pli. Gal. aut Aetio factū eſt: tamen nō adeò improbo, vt non videam ſecūdum varias linguas, ita dici poſſe. nam hablagar, quo Arabicè iuniperus ſignificatur, ſabinam etiam comprehēdit. Quū verò duę ſabinę ſpecies ſint, altera folia cupreſsi, altera tamaricis habēs, quācunq; colligeres, tuæ officinæ ſatis erit, & præſertim in his mōtib. habere ſtudeas, & potiſsimū folia. A Gallis ſauine, à Germanis ſeuerbaū, à Polonis ſchavvina dicitur. De iunipero idē ſentiēdū, quū duę ſpecies ſint, maior, & minor. Vtrā collegeris, ſatis erit. Id commodius fiet, ſi maritima loca

adeas,in quib.folia, & grana colligere oportebit.Grana tamẽ iuniperi nõ debẽt eſſe fabarũ granis minora. At loci ſiccitas in cauſa eſt,cur minora fiant. Hoc addidi propter eos, qui iuniperũ noſtrum ob granorũ paruitatẽ,iuniperum eſſe inficiantur: nõ enim grana habet ad Dioſc.menſuram deſcriptã. hoc tamẽ vbiq; neceſſarium non eſt. Nam conſtat in omnib.iuniperũ eſſe, præterquã in granorum magnitudine. Nos quandoq; iuniperi grana Venetiis vidimus ad menſuram fabæ: imò ferè auellanam nucẽ æquabant.Erant autem ex Gręcia Venetias allata. Iuniperum Galli vocãt geneure,Germani kechholter, Poloni ialouiecz, vel,vt alii, ialoniez,ab Hiſpanis enebro dicitur. s. Quę ſunt & ſabinę,& iuniperi primę qualitates? BR. Iuniperum calidum,& ſiccũ ordine tertio Gal. iudicat, in ſexto de ſimpl.medi.facult.lib. addéq; eſſe in media tertii ordinis parte, eius tamẽ fructus ſolùm eſt in prima parte ſiccus.Nempe & ratio dictat ſiccitatẽ caliditati æqualem nõ eſſe: propterea cùm ſit in media tertii ordinis parte calidus, erit in prima eiuſdem ordinis parte ſiccus. Auicenna iuniperi qualitates non videtur exquiſitè nouiſſe,cùm dicat ad caliditatem,& ſiccitatem declinare,& ſemen eius eſſe calidum in primo, & ſiccum in ſecundo, cùm

tamen

tamen Gale. oſtendat eſſe magis calidum, quàm ſiccum: ratióq; dictat iuniperum, in tertio ordine calidum eſſe,quoniam tenuiũ partiũ eſt,& in eo ignea ſubſtãtia dominatur, deinceps ſubſtãtia terreſtris aduſta,vnde & ſiccitatem habet. Sabina & ipſa eaſdẽ habet cũ iunipero qualitates: in tertio etenim ordine calida, & ſicca eſt, eſtq; ſicca in tertio remiſſe,& in medio calida.SE.Hepatica ſequitur.BR. nuſquã apud antiquos authores (quos ſciuerim) alteram hepaticam inueni, quàm heupatoriũ.i. quæ per excellentiam hepar iuuaret, vnde ab hepate nomẽ accepit: quanuis Pli.ab Eupatore rege nũcupauerit, vt hinc deprehendi poſsit, ſi à rege denominationem habeat, abſq; aſpiratione ſcribi:ſi ab hepate, cum aſpiratione & potius hepatorium quàm heupatorium dicendum. Tamen in pręſenti,cõmuni omnium ſermone vtemur. Illa verò herba,quę à recentiorib. eupatoria dicitur, quæ intra puteos ,& humentes lapides naſcitur, terræ inhærẽs,hinc inde foramina habẽs,ac ſi oculi ſint parui,à Dioſco.& antiquiorib.lichen vocatur, vel βρύον.i.muſcus. nã ſupra muſcum naſcitur. Imò Dioſco.muſcum ipſum eſſe tradit. Fiſtuloſa herba eſt:lichẽ verò dicitur, quoniã peculiariter impetigini ſuccutrit. Cur verò à recentiorib.hepatoria di-

ćta ſit, & à noſtris mulieribus figatella: ob id factum eſſe arbitror, quoniã Serapio ex ſententia Dioſco. inquit hanc herbã ictericis ſuccurrere. qui morbus ab hepate venit, Tamẽ per os exhibet Serapio, quod Dioſc. illinendo dixerat. idq́. Pandectario anſam errandi præbuit, qui ſecundum Gal. & Dioſco. ad omnes ægritudines hepatis valere fatetur. quod tamẽ apud hos authores nuſquã dictum inuenitur. Errat etiã Pandectarius, quia lichenen facit apud Arabes aimet, poſtea hazez mulſareth: poſtea quũ de lichene tractat, limum terræ vocat. Quicquid ſit, oſtendit ſe neſcire nomina, & minus ipſam rem. Ob id fortè hepatica dicitur, quia humida eſt, & frigida. At plerunq; hepar caliditate peccat. Sed ꝙ hæc per excellentiã hepatica ſit, nunquã fateri opus erit. Ego quãdoque muſci herbam eſſe arbitrabar, quia ſupra muſcum ortã ſæpe inueni: ſed re vera altera herba eſt, quamuis a Dioſcor. muſcus etiam appelletur, quam & recẽtes vſnen dicunt: licet vſnę potius ea videatur, quã Dioſco. telephion vocat. Sed hęc alias. Nũc tantùm id ſcito, à Germanis etiã ab hepate leberkraut, id eſt, hepatis herbã vocari, quanuis & eodem nomine eupatoriũ quoq; comprehendatur. Hanc herbam Ferrariæ commodius habebis, quàm aliquo altero loco,

intra puteos, & per humecta, impluuia, ſtrata, vbi ſolares radii parum vagantur. SE. In quo ordine frigiditatis & humiditatis eſt? BR. Secundum ordinem attingere arbitror. De nonnullis tamen recentibus mirandum eſt, qui illam in primo ordine ſiccã eſſe iudicarunt, cũ ſolus herbæ aſpectus humiditatẽ præ ſe ferat. Hæc herba à Polonis dzieuiaczi erniæ dicitur, Neap. figatara, & à noſtris mulieribus figatella. SE. Centaurium maius, & minus accedunt. BRA. Statim à prandio de maiori centaurio verba fecimus, quid eſſet oſtendentes, & quomodo à rhapontico differat. Minus autem centauriũ ne hic quæras, quoniam aquoſa loca amat, & in Ferrarienſi agro mirificè creſcit. SE. Differúntne centauria hæc? BRA. Et apprimè differunt. nónne oculis eorum differentiam percepiſti? SE. De viribus loquor. BR. Arabes tui de centaurio loquẽtes, in maius & minus partiuntur: poſtea eorum vires exarantes adeò confundunt, vt indiſcriminatim amborum vires miſceant, quum tamen à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, & Aetio longè diſtinctæ probentur: ipſi verò Arabes, vt Meſue, ac Serapio, de his, ac ſi eaſdem vires habeant, loquũtur, quum valde diſtincta ſint, & ſolo nomine quadrent. Ita verò appellantur, quia à Chirone Centauro inuenta,

quum

quum vulneratus Herculis ſagitta curaret. Latini ob ſummã amaritudinẽ, minus centauriũ fel terræ appellarũt. In qua re Theodorus Gaza deceptus eſt, qui nono de plãtarum hiſtoria libro, Theophraſtum interpretans, vbi de maiori centaurio tractat, fel terræ interpretatur, quod minus cẽtauriũ eſt. Et quod magis graue eſt, Theophraſtus de radice loquitur, quam per decẽ annos reſeruari tradit. At Dioſcor. & Plinius radicem minoris centaurii ſuperuacuam eſſe, & nullius vſus affirmant, ipſe vero interpretať fel terræ, quod eſt minus cẽtauriũ. Tamen excuſari poteſt Theodorus, qui in publicis Dioſc. textibus inter alias maioris cẽtaurii appellationes fel terræ inuenerit, ſed falſo: quoniam maioris cẽtaurii radix ſubdulcis eſt, minoris autem amariſsima: ideo, vt Plinius vir Latinus refert, fel terræ dicitur. SE. Reperitúrne centauriũ maius in noſtris Ferrarienſibus campis? BR. Pharmacopolas herbam quandã pro maiori cẽtaurio in noſtris agris legere vidi, ſed variè. Nam quidã minus centaurium colligunt. At quia in humidiori loco natũ (humida enĩ ſummè amat) ideo folia latiora habet, & altiorẽ ſtipitem. Alii pro maiori cẽtaurio herbam colligunt luteos flores habentẽ: quæ maius centauriũ eſſe non poteſt, tum ob multa alia, tũ quia

radic

radicem paruam habet,nec iuglandis foliis inſignitur. At nec minus centaurium eſt, licet folia ſimilia habeat: quoniam flores eius ſunt lutei,nõ in puniceo purpuraſcentes. SE. Quæ ergo herba eſt? BR. Nondum mihi cõpertum eſt,ſed nunc ſatis habeas,nec maius, aut minus centaurium eſſe nouiſſe, & Arabes ſimul hæc duo centauria confudiſſe. Ferrariæ minoris centaurii floreſcentes ramulos,& radices colliges. SEN. Et ſi Arabes harum herbarum vires confundant,deſcribuntúrne óptimè ab ipſis? BR. Dioſcoridem ipſis compara,& tu ipſe iudex eſto. Nam & in herbis,ac floribus differre cõperies. Nunc mihi animus non eſt aliorũ errata corrigere, qui potius in colligendis herbis tibi adiumento eſſe inſtituimus,ne herbas in montibus quę ras,quæ in plano efficaciores ſint,& quę partes colligendę ſint edocere. Interim alias herbas para. HER. Ne aliarũ nationũ nomina deſeras. BR. Galli centaure dicunt: poſtea ſuis nominibus grande, & petite diſtinguunt. Sed mirabilius nomen à Germanis tribuitur,hi enim arbitrantes centaurium non à Chirone Centauro, ſed à centum aureis dictum, vocant ipſum nomine à mille aureis dicto, tauſendtguldenkraut, id eſt, herba à mille aureis dicta. SEN. Pulchra quidem nomenclatura, & ridicula. BRASA. Neapoli

cen.

centaurium minus cumino ſyluatico nũcupant, Poloni centurzia. SE. Quænã ſunt eius primæ qualitates? BRA. Calidum, & ſiccum eſt, calidũ ordine ſecundo, vel in media parte, vel in tertia: & cùm ſit admodum ſiccum, vt Galenus teſtatur, in tertio ordine ſiccum eſt, vt etiam eius vires in vlceribus conglutinandis oſtendunt. Auicenna in tertio ordine calidum eſſe teſtatur. Quod Galeno repugnat, cùm miſtam habeat in ſui cõpoſitione ſubſtantiam terream frigidam. SEN. Pimpinella ſequitur. BRA. Hanc herbam apud antiquos nunquam inueni. Hermolaus libro quarto ſui corollarii in capite de ſaxifrago eã mirè deſcribit, quæ incipiẽtibus hydropicis multùm valet. SE. Imo eſt valde ſimilis ſaxifrago. Vnde cum eſſem puer, carmen didici, cuius frequenter ab antiquo herbario recordationem fieri audiebam:

Pimpinella pilos, ſaxifraga non habet vllos.

BR. O pulchrum, & mirum carmen. Fuit omnino memoriæ mandandũ. Vnũ eſt, pimpinellam apud antiquos nõ extare, quos ſciuerim. Tamen Theodorus Gaza in Theophraſti interpretatione, quem author dicit thryalis, ipſe bibinellã interpretatur. Si aũt per bibinellam hanc intelligit, quam pimpinellam Ferrariæ vocamus in acetariis gratam, vt etiam multi recentes illi attribuũt,

longè

longè errat. Nam conſtat thryalidem herbam pimpinellam nõ eſſe. ſi quis etiam pinguis Mineruæ deſcriptiones legat. Nã pinpinella herba eſt habẽs ſurculos ab eadẽ radice plurimos, ac denſos, rubros cum radice, folio paruo, orbiculato, & extremitatibꝰ ſerrato, ſemina in modum mori rubri facit. Hæc eſt pimpinellæ forma, quæ & Pãpinula, & bipenula, & à ruſticis Patauinis ſanguiſorba dicitur, à Gallis pimpernellę, & à Germanis bibenell, à Polonis biedrzenvecz, à Cretẽſiũ vulgo pipinella. Huic modò thryalidẽ conferamus, vt Dioſco. pingit in phlomide, nullã habere cũ prędicta ſimilitudinẽ ſtatim cõſtabit. Verũ ſi Theodorus hoc nomen bibinella thryalidi tribuerit, vt linguã Latinam ampliaret, encomio dignus eſt. At ex altera parte arguendus, qui inepta nomina ſequatur, quum apud nos id nomẽ thryalis in vſu ſit, vt apud Plinium cõſtat virum Latinũ: ideo nõ eſt opus in herbis ita temerè nomina immutare. Huius herbæ folia cum ramulis, & ſeorſum ſemina ſeruabis: tamen Ferrariæ in hortis habetur, & in magna copia. Nam ea in acetariis vtimur, & incipientibus aſcitis proficit. SEN. Mirum eſt tam pulchram herbam ab antiquis non fuiſſe deſcriptam, quæ etiam pluribus morbis prodeſt. BRAS. Ne admiratione afficiaris,

quo

quoniam plura multò elegantiora omiſerunt, vt zuccharũ, mannam, caſiam, ſenam. Ne igitur ex hac herba mouearis, quia multa poſt antiquos inuenta ſunt, & plura inuenientur. SE. Nullã habes herbã, quæ huic in Dioſcoride quadret? BR. Imò aliquã: ſed an ea ſit ambigo. SE. Saltē te ipſum in hac re explica. BR. Dioſcorides libro iij. de teucrio herba tractat, ita à Teucro Aiacis fratre nominata, quã dicit eſſe virgatam ſimilem trixagini, tenui folio, ciceris figura. Si autē trixaginis picturam conſideres, quam nos vulgo calamandrinam, quaſi chamædyn, appellamus, habet folia diuiſa ſicuti quercus, vt manifeſtum videatur teucriũ pimpinellam eſſe, ſi folia, & virgas cõſideramus. SE. Ego alioqui coniectari non poſſum, quàm teucrium eſſe pimpinellam. BR. At ego id non ita temere aſſero, tamen ſuſpicor, & figura illi ſatis affinis eſt, imò & vires: quoniã lienoſis, & venenatis ſuccurrit. Calida eſt & ſicca in primo ordine. SE. Te hoc ſilentio non præteriiſſe gaudeo. Ad ſquinantum veniamus. BRA. De herbarum foliis ſermonem cœperas: at nunc ad flores iterum tranſire videris. SEN. Nihil hoc refert, modò ſquinantum agnoſcamus. BRAS. Incaſſum in hoc monte quæres, quoniam in Arabia, & Libya naſcitur, ex Syria Alexandriã Aegypti.

pi affertur, poſtea Venetias. A Græcis σχοίνος dicitur, quanuis omnem iunci ſpeciem hoc nomine ſignificēt. At abſolutè poſitum hunc per excellentiā ſignificant. Latini iuncum odoratum ad differētiam paluſtris, & Celſus iuncum rotundū ad differentiā quadrati vocat. Venetiis florem, radicem & culmum emere poteris, quia omniū harū partium in re medica vſus eſt. Non dubito illū eſſe, qui & nunc Venetiis venditur, modò quis odorē nouerit, & à paluſtri diſtinguere ſciat, quem cum odorato miſcēt. Noſtri autē pharmacopolæ Venetias petentes decipiuntur, & feſtucas quaſdā paluſtris iunci pro iunco odorato emunt. Naſcitur etiam in Cāpania Italiæ prouincia, quæ nunc Terra de lauoro appellatur. Galli, Germani, & Poloni, vltima ſyllaba dempta, vt nos ferè, ſquinant vocant. Ab Hiſpanis dicit̃ Paia de mecha, & à Neapolitanis paia di Camillo.

SE. Cuius eſt qualitatis? BRA. Auicenna, & ſi ex aliorū ore loqui videatur, tamē potius frigidum facit ſquinantum, quàm calidum: at de eius flore dicit eſſe parumper calidum. Tamen ſi ipſum cōſideremus, & Galenum, deinceps neceſſariò dicemus eſſe calidum & ſiccum in primo ordine. Nā habet nonnihil aromatici. Et Galenus hoc ſentire videtur octauo de ſimplicium medicamen-

torum facultatibus, vbi inquit modicè calfacere, & modicè adſtringere. Tamen dici poſſet florem ſecundum caliditatis gradum attingere, & radicem ſecundũ ſiccitatis ordinem. SE. Cymbalaria ſequitur. BR. Quam herbam hoc nomine intelligis? SE. Eam, quæ Ferrariæ in parietibus frequenter naſcitur, ab Hermolao libro quarto corollarii in cotylidone deſcriptam, quæ folium quodammodo anguloſum habet hederaceum, florẽ paruum, purpureum. BR. Illam ergo intelligis, quæ a noſtris mulieribus herba vẽti dicitur. SE. Illam inquam, quã & vmbilicum Veneris, & dinarellam noſtrum vulgus nominat. BR. Nuſquã apud antiquos authores hãc herbam reperi. Qui enim Dioſco. cotyledon eſſe fatẽtur, quoniã cotyledon cymbalium etiam dicatur, longè aberrãt. Nã cotyledon in maritimis naſcitur, nec foliũ habet coxendicis figura. Qui vero ob id eã eſſe putarunt, quia & vmbilicus Veneris cotylidon ab antiquis dicatur, adhuc errãt: quoniam ea herba, quã quæris, Veneris vmbilicum nõ præſentat. Fuere, qui ſecundã fumariæ ſpeciem hanc cymbalariã putarint, quã gallinaceũ pedem vocant, quod eſſe non poteſt, quia hederæ folia non habet. Vnde non memini hanc herbam apud antiquos me legiſſe. Nec mirũ, quia omnia non pertractarunt,

runt. Nobis autẽ ſatis eſt à patribus, & auis expertas vires habere, quãuis ab antiquioribus pertractata non ſit. Eius ramulos cũ foliis, & ſeminibus Ferrariæ colliges, in parietibus antiquioribus, & lapidũ cumulis. Nõ eſt etiam ſecunda cotyledonis ſpecies, quæ in modũ ſedi in montibus naſcitur. A Polonis ſvvonki, à Cretẽſibus vulgò potirida dicitur. Frigida eſt in ſecundo ordine, & humida in primo. SE. Artemiſia occurrit. BR. Nõ dubito (vt nonnulli fecere) eã quæ apud nos corrupto vocabulo artemiſe dicitur, ac ſi artemiſia dictum ſit, verã artemiſiam eſſe, quæ folia abſynthio ſimilia habet; vt Dioſcorid. inquit, & eius duo genera facit, monoclonõ, & polyclonon, id eſt, vnum ramum, & plures ramos habentem. Ambas ſpecies Ferrariẽſe vulgus nouit, ſi aptè diſtinguere ſciret, & ipſis indiſcriminatim vtitur, quã nos matricariã, vel marellam vocamus. Artemiſiæ ſpecies eſt illa, ſcilicet quæ malè olet. Nec obſtat, quòd Ferrariæ duæ artemiſiæ ſpecies ſint, per vnũ, & plures ramos diſtinctæ: quoniã & hæc in ſpecie eſt, quæ plures habet ramos. SEN. Si in genere artemiſiæ matricaria collocari nõ poſſet, quam putares eſſe apud antiquos? BRASAVO. Hermolaus Barbarus perthenium eſſe putat in helxine. Nunc enim de ea herba loquimur, quæ Ferrariæ

matricaria, & marella appellatur. Eſt enim artemiſię ſpecies. Tamē quũ artemiſia parthenium etiã dicatur, matricaria ipſa partheniũ dici poterit. Sed nũc loquor de herba, quæ peculiari nomine à Dioſcori. partheniũ vocatur. Scimus enim parthenii nomine plures herbas venire. SEN. Quæ herba peculiari nomine parthenium dicta? BRA. Vt te breuibus expediam, partheniũ à Dioſcoride coriandri foliis cõparatur. At nos in coriandro duplex foliorum genus inueniri nouimus, vnum perfectũ inciſuris diuiſum, aliud tenue. Si matricaria vulgò dicta perfectis foliis cõparetur, parthenium dici poterit: & nos experti ſumus matricariæ ſuccum bilem educere, pituitam, & atrã bilem. SEN. Quantam exhibes huius ſucci copiam? BR. Vſque ad vncias quatuor exhibui. At ſi tenuibus foliis comparetur, herba, quæ vulgò bruſaculo dicitur, partheniũ erit. Folia etenim habet coriandri, tenuia, & flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore viroſo, guſtu amaro, quæ & bilem & pituitam trahat. Scimus tamen quoſdã noſtrum vocatum bruſaculum, qui à recẽtibus cotilla fœtida dicitur, matricariam appellare. Vnde apud hos partheniũ erit matricaria. Et hãc ſententiam ſequitur Serapio, qui matricariam ex ſententia Dioſcoridis pingens

parthenii figurã affert, id eſt, bruſaculi. Qui verò noſtrum vocatũ bruſaculum chamæmali ſpeciem eſſe affirmãt, decipiũtur: quia cùm tres ſint chamæmali ſpecies à florum coloribus diſtinctæ, albo, purpureo, & luteo, bruſaculum autẽ albos flores in medio luteos habet, vt noſtrũ vulgare chamæmalon, ideo cũ eo idem eſſe oportet. quod longè abſurdũ eſt. S E. Quibus coriandri foliis putas partheniũ à Dioſcor. cõparari? BRA. Dioſcoridis verba indicare videntur ad tenuiora folia, cõparationẽ fieri: quippe inquit, Coriandro folia ſimilia habet tenuia. Certũ eſt parthenii folia ſimpliciter tenuia eſſe dici nõ poſſe, cũ multa alia ſint lõgè tenuiora, propterea ad tenuia coriandri folia comparat, & inquit illa parthenii ὅμοια κορίῳ λεπτά. id eſt, ſimilia coriandro tenuia. SE. Quę tenuia nuncupas, minus tenuia videntur, quàm latiora. BR. Deciperis. SE. Id ſaltẽ habebo, bruſaculũ amaritudine carere. BR. Subamarum eſt, & acredine quadã inſignitur. SE. Cùm hæc verba valde fœtẽs ſit, Dioſcorides alio nomine vti debuit, quàm dicere ὀσμῇ ὑπόβρωμον. BR. Iam noſce te eſſe moroſum, & nõ nouiſſe, Galenum notare Dioſcoridem in Græca lingua nõ fuiſſe admodum diligentem, præter id quod ſummi viri, vt Marcellus, & Hermolaus interpretati

ſunt ſub viroſo odore, & viroſo odore, arbitror te potius nugari cupere, quã de re ipſa agere. Pro te melius eſſet negotia tua expedire, ſi quę habes, quam in rebus tã tenuibus dubitare. Nos quandoq; de parthenio ſeorſum locuturi ſumus, & oſtenſuri herbã hãc apud authores valde ambiguam eſſe, & plura herbarum genera ſub hoc nomẽ venire. SE. Cùm de coriandri foliis ſermo ſit, latiora ſemper intelligẽda putabã, cũ & tenuiora in latiorũ formam veniant, cùm adoleuerint. BR. Sunt & quæ continuè tenuia perſeuerant, & tenuia diuerſam habent formam à latioribus, etiã cùm tota plãta cõſenuerit, & tenuitas ſecundũ omnẽ dimenſionem intelligitur. SE. Quomodo matricaria diſtinctioni Dioſcoridis, in artemiſia per vnum ramum, & multos quadrabit? BR. Nõ ita ex ſua ſentẽtia Dioſcorid. partitur, ſed ab aliis eo modo diſtingui monet. Quicquid tamẽ ſit, in maritimis locis efficacior eſt. Caulis, coma, & radices priuatim ſeruanda. Imò & ex foliis ſuccũ expreſſum collige. Apud Galenum noſtra matricaria amaracus dici videtur. Mirãdũ tamẽ, cùm animaduertat illã nõ inueniſſe Romæ, cùm tamẽ in copia Romæ ſit. Vnde in dubio ſum, quid apud Galenum amaracus ſit. Sed rem ſuo loco explicabimus. Galli armoiſe artemiſiã vocãt, Hiſpa

mi vt nos, Germani beifuſſz, à Polonis bilicza, à Venetis herba della madonna, ab Hiſpanis altamiſa, matricaria verò à Germanis muterkraut, id eſt, matricis herba, ab aliis metram, ab aliis metterē, à Venetis marigal, à Cretēſibus vulgò mitrocorten, à nōnullis Polonis marzana, ab aliis bylyza dicitur. SE. Quæ ſunt artemiſiæ qualitates? BR. Gal. in VI. de ſimp. med. facul. illam in ſecundo ordine calidā eſſe dicit, quod in medio ſecundi ordinis intelligendum eſt, ſicca verò eſt aut in primo intenſe, aut in ſecūdo remiſſè. SE. De matricaria quid ſentis? BRA. Et ipſam eſſe in ſecundo ordine calidam, & ſiccā. SE. Materſylua præſentatur. BR. Nonnulli matremſyluam alteram clematidem eſſe putarunt, ſed errore ducti: quippe clematis, vt olera cibis oleo, & ſale coditis paratur, quod matriſyluæ non conuenit: non enim edendo eſt. Si autē aliqua ſit apud antiquos de hac herba memoria, ea eſt, quæ à Dioſc. III. lib. Periclymenon à Romanis inuolucrum maius dicitur, quæ ſimpliciter fruticat folia per ambitum puſilla continens, ſubcandida ad ſimilitudinem hederæ, ſecúſq; ramuli adgenerāt, ſemen cacuminibus hederaceū præferentes. Albus ei flos ſimilis fabæ ſubrotūdus, ceu folio impoſitus, ſemē præduru, & velli difficile, radix craſſa,

orbiculata. Niſi hederæ foliis ſcriptũ eſſet, & nonnulla alia modica, hanc eſſe matrẽſyluam noſtrã crediſſem. Sunt tamen qui caprifolium a nobis vocatũ periclymenõ putent, & qui idẽ cum matreſylua caprifoliũ. Errant præterea, qui matremſyluã aſplenon exiſtimãt, vel ſplenon, vt Pãdectarius facit. Quippe aſplenon, vel ſplenon neq; caulem habet, neq; flore, neq; ſemen: at materſylua ſemine, flore, & caule inſignitur, ideo vel ab antiquis nuſquã huius herbæ recordatio facta eſt, vel ſub periclymeno ponẽda. Multa nunc extant antiquis ignota. In locis maritimis efficaciores vires naſciſcitur. Flores, ſemina, folia, & radices ſeorſum collige. Gallorũ pharmacopolæ caprifoliũ eſſe arbitrãtur, ideò cheurefeul appellãt. Hiſpani verò, vt nos fere madreſylua, Germani nonnulli ſpeklibem, alii liené blouinen vocare cõtendunt. Calida eſt, & ſicca, in ſecũdo prope tertium ordinẽ. SE. Ad pẽtaphyllon venimus. BR. Plinius lib. XXV. ca. IX. pentaphyllon, qđ à Latinis quinq; folium dicitur, fraga ferre exiſtimauit. At id potius trifolii proprium eſt, q̃ pẽtaphylli. Ideo quandoq; Plinii textũ corruptũ eſſe arbitratus ſum, vt triphyllon pro pẽtaphyllo legendũ eſſet. At mox excellentiſſimũ Leonicenum animaduerti hanc ſententiam reprehẽdentem, quia aliis

nomi

nominibus ipſum appellat, quæ à Grçcis pẽtaphyllo tribuũtur, & eaſdem proprietates ſuo pentaphyllo attribuit Plinius, quas & Græci ſuo: vt hinc deprehendatũr nõ poſſe aliquo pacto trifolium legi. Cùm autẽ huius herbæ nomen à quinario foliorũ numero initium ſumat, vulgarẽ herbã habemus prope parietes virentẽ, & locis humidis, quã vulgus noſtrum pedem Paipi, & quinquefolium vocat. quod autẽ noſtra lingua paipus dicitur, Latinè miluus eſt. Hanc eſſe pentaphyllon antiquorum deſcriptio manifeſtè oſtẽdit, hoc dempto, ꝙ radice rubra caret. Eſt autẽ & vulgaris herba tormẽtilla dicta, quæ ſeptem folia habet, ſed duo parua ſunt, vt ferè in foliorum numerum poni nõ debeant, & in multis pediculis quinq; folia tantùm habet: hanc facilè crederemus pentaphyllõ eſſe, ſi perpetuò quinquefoliis muniretur. Imò ante nos Hermolaus idẽ ſenſit: tamen menthæ folia nõ habet tormentilla, vt illi Dioſco. pẽtaphyllo tribuit, aut vitis, vt Theophraſtus. Quicquid tamen ſit, noſtrum vulgare pentaphyllon circa parietes, & ſtagna naſcens, ob radicẽ antiquorũ pentaphyllo nõ quadrat. Tormẽtilla verò, quã & recentes biſtortam dicũt, diſsimile foliũ habet à deſcriptione antiquorũ. SE. Ego igitur quid colligendũ ſit, ambiguus ero. BR.

Quoad meliora inueniamus, pro pētaphyllo circa canales, & aquoſa loca, folia, radices, & ſeorſum foliorū, ac radicū tormētillæ ſuccū colliges. Ad Pliniū reuertētes, multos pentaphylli cæſpites obſeruare cœpi, & tormentillam ipſam, globū quendā ferunt, in quo ſemina ſunt, hunc fragam Plinij eſſe arbitratus ſum, quoniā & nihil aliud eſt fraga trifolii, q̄ globus, in quo ſemina conduntur. Non tamen nego fragā propriè in illa ſpecie trifolii eſſe, quæ fragaria, & fraga nūcupatur. Tamen & in Veronenſibus montibus obſeruauimus fragariam herbam pentaphyllam eſſe, quod arbitror omnibus eā vrbem incolentibus in confeſſo eſſe: ideò nō mirum, ſi Plinius Veronēſis dicat, nulli ignotum eſſe quinquefolium, cùm etiā fraga gignendo cōmendetur. Radices autem conſiderans rubræ nō erant: at tormētillæ radix, & rubra eſt cùm effoditur, & paululùm nigreſcit, incipitq;, & deſinit cū vite. Putarūt verò quidam Leoniceni gloriæ inuidi ſaniculam vulgarem herbā, quam recētes in ſolidaginis genere ponunt, pentaphyllon eſſe. Verùm habet quidē ſanicula in quinq; partes diſtincta folia, ſed radices nec rubras, nec effatu dignas habet, nec fraga fert, vt de ſuo pētaphyllo dicit Plinius, licet capitula quædā habeat ſupra coliculos colorē herba

ceum habentes. Hanc herbã Germani ſanckel vocant, Tormentillam verò tormẽtill, alii rotvvurtz, alii blot vvurtz dicũt. At pentaphyllũ noſtrũ vulgare, funffinger kraut ab eiſdẽ dicitur, ac ſi exprimere voluerint herbam quinq; digitorum. SE. Tormentillam igitur pro pentaphyllo ſeruabo? BR. Seruabis, quoad meliora inuenire liceat. Nam & hoc anno pentaphylli quandã ſpeciẽ circa parietes etiã naſcentẽ radice rubra inſignitam obſeruaui. Secundum Gal. in primo ordine calidũ eſt, in tertio ſiccũ abſq; acredine, & morſu. SEN. Ad citrach ergo manũ dabimus. BR. Nónne hodie dictum eſt, eã herbam, quam citrach, vel citarach appellatis, ſcolopendrion, vel aſplenon eſſe? SE. Memoria exciderat: verùm ea, quæ nunc ſcolopendrium appellatur, quo loco à Dioſc. tractatur? BR. Dictum eſt etiam à Dioſ. phyllitim vocari. SE. In memoriã venit. Ad mezereon tranſeamus. BR. Nonnulli falſo, mezereon, & laureolam confundunt, ac ſi vnum ſint, cùm duo, & longè diuerſa eſſe oporteat: quoniam laureola, quæ daphnitis eſt, lacte careat, mezereon eo abundet, vt illi Arabes imponunt. Vnde Serapio, & Meſue de mezereon loquuntur, & non eodẽ modo, vnóq; capite diuerſas antiquorũ Græcorum herbas miſcent. Nam Dioſ. & Plinius chamæ-

læam,

læam, & thymelæam duas herbas faciũt, vt verè ſunt: hi autẽ Arabes vno in capite adeò perturbant & cõfundunt, vt quandoque chamælææ, quãdoq; thymelææ vires, quãdoq; deſcriptionem vnius, quandoq; alterius miſceãt, vt re vera duas herbas vno capite coniunxerint, tamẽ in medio ferè capitis mezereon duas ſpecies habere ſtatuũt, vt hoc manifeſtè colligatur, Arabũ mezereon eſſe chamælæam, & thymelæam Dioſco. ac Plinii. Ex his verbis in hoc mõte varia colliges, vbi loca petroſa videntur: ex chamælæa folia, ex thymelæa folia, & ſemina condas. Mezereõ à Polonis vilczelino vocatur. Ad quartũ ordinẽ peruenit, & caliditatis & ſiccitatis. SE. Ocymũ caryophyllatũ occurrit. BR. Hæc duóne ſunt, ocymũ vnũ, caryophyllatum aliud, vel vna res, quæ toto hoc nomine claudatur? SE. Vna ſola res, & etiam notiſsima. BRA. Ne admiratione afficiaris, quoniã pharmacopolas noui herbã colligẽtes nomine caryophyllatam: nunquã enim apud antiquos ocymum caryophyllatum inueni. Dioſc. enim ocymum, & ὠκυμοειδὲς, id eſt, ocymaſtrum, & ocymum aquaticum ſola tractat. dic tu quo ozymo (vel ocymo per c, aut z, ſcribatur ab ὄζειν, quod eſt redolere, grãmaticis curæ ſit) in officinis vtimini? SE. Quod paſsim mulieres ſupra feneſtras

ſtras in fictilibus plantant nigrũ ſemen habens,caryophylli odorẽ repræſentans. BR. Ferrarienſes mulieres duas ſpecies habẽt ſupra feneſtras,alterã ſtrictiora folia, alteram latiora habentẽ.SE.Id eſt,quod latiora folia habet,baſilicum dictũ,ab odore baſilica dignum BR.Tamen Serapio ocymum caryophyllatum ex ſententia Iſaac Ebenambram folia ſtrictiora habere tradit.SEN.Ita apud nos vnus eſt.BR.Semen certè nigrũ habet,& odoratũ,ſed nõ caryophylli odore(niſi olfactus me decipiat) eſt tamen vna ſpecies, quæ citrũ mirè redolet:ne in mõtib⁹ ipſum quæras,cùm in omni ferè domo Ferrariæ ſit.Solum ferè inter herbas calidiſsimam aquam expetit,& in meridie,nobiſcũq; veluti animãs moratur,edẽdo eſt, ſed viſui nocet.Folia,& ſemina habere oportet.Mira verò & adeò ingens controuerſia in Plinio, & Dioſc.eſt,vt alterũ ipſorum errare opus ſit. Dioſc.enim inquit,Si à ſcorpione vulnerentur,qui ocymum comedêre,incolumes euadere.econtrario Plinius lib.xx.cap.XII.Si q̃s ea die,qua ocymum comederit, a ſcorpione pungatur,nõ poſſe ſanari.niſi quis dixerit aliorum ſententias referre.SE. Eſt inexplicabilis cõtradictio,quæ fortè per varias ocymi ſpecies tolli poſſet,ſi illorũ ſententię inueniãtur,qui à Plinio referũtur.BR. Aliud

eſt

eſt in his authoribus diſcrimen, quoniam Dioſ. lac prouocare tradit. Plinius verò eodẽ loco, ſi illinitur mãmis, extinguit quoq; lactis prouentum. SE. Dioſco. fortè per os ſumptum intelligit, ideo addit, Et ægrè in ſtomacho mutatur. Plinius verò extrinſecè apponit. Quicquid ſit, miror maximè cur Dioſco. in ſecũdo lib. de ocymo, quarto autẽ de ocymaſtro tractauerit, cùm eius conſuetudo ſit cognata congeneribus miſcere, vt de mẽtha, ac menthaſtro vno loco fecit. BR. Id apud Dioſc. perpetuò non reperitur: quippe qui de thymo in vno libro, de epithymo in altero ſcripſerit. quanuis in libri præfatione eos reprehendat, qui ordinẽ literarum ſequuntur, & cognata à ſuis cõgeneribus diuellunt. Tamen vitio ſcriptorũ potius factũ arbitror, vt in Dioſ. nonnulla ſuũ locum euarient. Cùm verò Pliniũ, & Dioſc. conciliaſti, ꝙ alter per os, alter extra explicuerit, nõ longè à Gale. diſſentis, qui in lib. de ſimp. med. facul. ocymum per os ſumptũ non digeri, imò digeſtioni officere tradit: ſi verò emplaſtri modo extra ponatur, digeſtionem procurat. Nonnulli verò hoc animaduertentes, quod vno in lib. de ocymo, in alio de ocymaſtro loquatur, voluere in IIII. lib. nõ loqui de ocymoide Dioſco. ſed corruptum eſſe vocabulum, & legi debere

echi

echinoidem; quia de echio ſuprà locutus erat. Ab his autẽ diſſentire cogor, tum, quia nulla herba eſt, quæ echinoides vocetur: tũ quia ocymoidem Plinius ita pingit, & eius vires, vt Dioſc. ponit: tum quia Gale. in lib. de ſimpl. med. facul. eadem ocymoidi elargitur, quæ Dioſco. ſuo quarto libro. A Germanis Baſilica kraut, ac ſi herbam baſilicam dixeris vocatur, à Polonis zolca baſilia, à Venetis baſago, à Cretenſibus vulgò baſilicon chitraton, ab Hiſpanis allahaca. Gale. VIII. de ſimpl. medica. facul. facit illud calidum in ſecundo ordine, & humiditate recrementitia humidũ. SE. Bardana ſequitur. BR. Quo vocabulo vteris? ſcáne eſt, quam ex ſimilitudine cum equorum vnguibus, vngulam caballinam appellatis? SE. Ea quidẽ eſt, ſed potuit etiam aſinorum vngues imitari. BR. Ideò & multi aſininã vngulam vocant. Imò Germanum nomẽ, quo hæc indicatur, aſino alludit. SE. Quomodo aſino? BR. Quoniam ipſam vocant eſels huff, ac ſi dixerint aſini vngulam. SE. Honeſtius tamen eſt, ab equo magis, quàm ab aſino nomen ſumere. BR. Iſtud ad rem nihil, vel ab aſino, vel ab equo nomen ducatur. Cur illam in montibus quæris, cùm Ferrariæ abundet circa aquarum ſcatebras, & aquoſis locis, adeò vt recentiores multi nymphææ ſpeciem arbi-

trati

trati ſint,quam ſuo corrupto vocabulo nenufar terreſtre appellarunt. SE. Sunt etiã qui farfaram,neſcio an Hebræo vocabulo, vel Barbaro eam vocent. BR. Imò Latinũ eſt. Nam ab authoribus foliis populi comparatur:antiqui verò populum Farfarum dicebant. A Dioſcoride bechion, à Romanis tuſsilago, quoniam vehementiſsimè tuſsi ſuccurrit,appellatur. Hoc autem eſt, ſi per infundibulum fumus ſuſcipiatur, & deuoretur. Propterea apud Germanos aliquos brandt lattich appellari ſolet,ac ſi dixerint lappa,quæ ad combuſtionem danda eſt, vel lappa combuſtioni apta. Recentes medici ea pro antiqua tuſsi vtuntur, cùm ab antiquis ſolùm fumus glutiretur , a Gallis gluterous,à Polonis lopian dicitur. Folia;& ra dices ſeruare conueniet, ſed hoc Ferrariæ ages. Bardana calida, & humida in primo ordine eſt. Tamen Galenus ſexto ſimpliciũ notat cùm ſicca eſt,acriorem eſſe. SE. Capilli Veneris ſequuntur. BR. Poſtea. SEN. Polytrichon,calitricon, adianton. BRASA. Siſte, nam vos pharmacopolæ rem in duas ſpecies tantùm diſtinctam, in quatuor diuiſiſtis:nomina ſolùm diuerſa ſunt, res minimè: ea enim herba, quæ à nobis capillus Veneris dicitur,à Dioſcoride adiantum appellatur, quoniam madefieri non poteſt

etiam

etiam aqua aſpera. Quem tamen effectum experiri volens falſum eſſe cõperi, ideo potius ex puteis, quos coronat, & propter id madida nõ eſt, vel quia nunquam attingit aquas, id nomen ſumpſiſſe arbitror. A Ro. cincinnalis, & terrę capillus dicitur. Cincinnalis quidẽ ob cincinnos ſecũdũ aliquos .i. inciſuras, ſed magis arridet ad capillorum cincinnos. Idẽ cũ polytricho, & callitricho eſt. Sunt hæc diuerſa nomina à variis effectibus impoſita. nam polytrichõ .i. multas tricas, hoc eſt, capillos faciens, callitrichon .i. pulchras tricas faciẽs. Vt aũt rẽ ipſam aptiꝰ intelligas, vna herba eſt adiãtõ, in duas partes ſeparata. Vna propriè adiãtum dicitur, de qua priuatim vno capite Dioſc. agit, folia magis alba, & coriãdro ſimilia habens, & longiora, altera pars à Dioſ. in ſequenti capite ſcribitur, & trichomanes appellatur, folia habens filici ſimilia, tenuia, nigriora primò, & breuiora. Hoc propriè callitrichõ dicitur, ex tricarũ pulchritudine, quã facit. Vos pharmacopolę hoc cõmuni nomine in his duabus herbis vtimini capillis Veneris. Vnde apud antiquos authores ſolũ adiãtũ, & trichomanes, vel callitrichon inueniũtur, vt patebit, ſi Theõſraſtũ, Dioſc. & Pli. legeris: non autem quatuor ſunt herbæ, vt vos eas facitis ſuprà dictis nominibus appella-

tæ.nam ſola voce,& non re ipſa diſſentiunt. Ideo multi pharmacopolæ falsò quatuor herbas oſtendunt,quum duæ tantũ ſint. Tamen quãcũq; ſpeciẽ acceperis,eaſdem vires habet.Ideo Ferrarię in puteis,fontib.paluſtribus locis, vmbroſis,ac humentib.muris eam accipito, quæ ad manus venerit, & in Bononiẽſi ſolo maxima copia viret,& Mutinæ,ac Regii Lepidi. Ferrariæ tamẽ trichomanes.i.ea ſpecies, quæ filici ſimilia folia habet,copioſè inuenitur.Ramos tantũ huius herbæ ſeruabis. Auenea ab Hiſpa.dicitur,non omnib.tamen.Ita à quibuſdã Germanis frauvenhat dicitur,acſi dixeris fœminæ crinis,quãuis alii Germani maurrauten (ſed falsò)appellarint: quoniã hęc ruta muraria,à prædictis herbis diuerſa eſt. Galli etiã pharmacopolę illis quatuor,ac ſi diuerſa ſint, vtũtur,ita ſuis nominib.appellantes capil venere,polytri,calitri, adiãtos,à Polonis malki bozci vvloski, & hoc nomine vvloski appellãt & polytrichõ , & callitrichõ, & adiantũ.Hæ omnes herbę in caliditate,& frigiditate ſymmetriã habẽt:in ſiccitate verò in primo ſunt ordine.SE. Agrimoniũ ad manus venit.BRA.Corrupto vocabulo paſſim vtuntur. Argemone legi oportet. Suprà docuimus,eam herbã,quã pharmacolę pro argemone accipiunt, verum eupatorium

eſſe,

eſſe. At vera argemone apud me incōperta eſt, tamē futurū ſpero, vt illā inter alias herbas oſtēdamus: nūc ipſam dimitterē quoad ab aliquo oculata fide inuēta ſit. SE. Interim quid agendum eſt, ſi aliquis medicus argemonen indiceret? BRA. Admonerem ipſum hanc herbam non haberi. SE. Clamaret ille, Vis tu me docere? hæc eſt, Sus Mineruā inſtruet? BR. Placidis verbis iterū admonerē, exorans vt veritatē noſcere tentet. SE. Tunc altiori voce inſtreperet, cōuicia ſine ordine miſcens, & deinceps meam officinā deſereret. BRA. O peſsimum genus, ignorant, & id noſcunt, tamen ſua ignorantia obſtinati diſcere cōtemnunt, & potius meris nugis conſeneſcunt, quàm ab aliis diſcere velint, aut ſaltem ſe ipſis veritatem noſcere conētur. Si pharmacopola eſſem, & hoc mihi accideret, tales viros derelinquerē, iuberémq; aliam officinam quærere, & ibi quæ luberēt indicere: quoniam pro re, rem alteram vendere non licet. SE. Id agere decreui, & potius ſalutis animæ tribuere, quàm paruo lucello, qđ ignauus, & penè inſcius medicus, ſemel, aut bis ad ſummū in anno cōdonabit. His autē omiſsis, ad ſpicā veniamus. BRA. Iterum ad flores tranſis. SE. Nihil refert, nos ſpica nardi, & ſpica Celtica vtimur. BRA. Nominum inſcitia, & te, & recentes ita loqui coegit.

Nardus abſolutè appellatur, & nardi ſpica, quæ in monte Indiæ naſcitur: tamen in Indicam & Syriacã ab authoribus diuiditur, quia mõs ille duas facies habet. In facie verſus Indiã vergente nardus Indica creſcit: in vergẽte verſus Syriam, Syriaca. Indica mox ſub ſe Gangeticã capit, quæ prope flumen Gangẽ naſcitur: nardus verò Celtica in Gallia, & in Liguriæ alpibus & in Hiſtria viret. Habetur & tertia nardꝰ ex Cilicia propriè, & Syria, quæ montana appellatur. hæc eſt, quã habemus pro maiori parte. Nã Venetorum nauigationes Alexandriam, & Alexandria Venetias hãc ferunt: ex Calicia enim & Syria facilè Alexandriã, & pedeſtri & nauali itinere feruntur. Etiã ex Cypro inſula affertur, & ſunt radices illę nigriores, nõ quę luteum colorẽ habent. Ne igitur in his montibus nardũ quęras, ſed Venetiis ſpicã, caulẽ, & radicẽ emes: quanuis & ipſi adulterẽt. Iubeo autẽ radicem & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos authores, vt Dioſco, & Gal. magis in vſu medico ſunt, quam ſpica: quippe folia abiicit Dioſc. Ad nos tamen ſpica ipſa nõ defertur, ſed radix, nẽpe capillamenta illa, quæ Venetias afferũtur, & montanæ nardi, & Syriacæ radices ſunt. Nam & ex hac regione facilis eſt in Alexandriam Aegypti acceſſus. 5 I. Dioſco. inquit

quit montanam nardum,neq; caulem;neq; florem,neq; ſemẽ ferre, & nigrã habere radicem.BR.Quid hoc ad rem facit? Radix ad nos affertur,nõ caulis, neq; flos, neq: ſemẽ, & in vſu medico radix accipitur,quæ nigra eſt. S E. Quum dixeris Venetiis, & Ferrariæ vtranq; nardum haberi,& Syriacã,& montanam.i.harum herbarũ radices,quomodo diſtinguuntur?BR.Quoniam radices montanæ nardi nigræ ſunt, Syriacæ verò luteæ. SE.Id quod vendimus,ſpica nõ eſt?BR.Non quidem,ſed radix,& capillamenta illa,quæ vides,radici inhærent, & per ipſa veluti per manus terræ humiditas ad radicẽ craſsiorẽ trahitur,& per totam herbã defertur: aliud verò ſunt ſpica,& flos,quæ ad nos non afferuntur.S. Tamẽ ad oculos ſpica videtur.B. Et hoc à Gal.notatur in primo de Antidotis libro, vbi ſimplicia theriacẽ ingrediẽtia examine perpẽdit. Dicit enim:Iubet deinde Andromachus Indicã nardum imponere, quã ex eo, quia ſpicæ figuram imitetur, nardi ſpicam nominant, quanuis radix ſit. nec mercatores illam portare ſtudent,quoniam maius lucrum ex radice, quã ex ſpica faciunt:cũ tamen ſpica in re medica,& odoramentis valeat, imò pretioſum vnguentũ ex ſpica antiquitus fiebat à Gal. frequenter ſpicatum nũcupatum,quo Magdalena Ser-

uatoris noſtri Ieſu pedes inunxit. Eſtq; error in ſacris literis, vbi legitur vnguentum nardi piſtici. quem errorẽ Valla corrigere volens nardi ſpicati legit, quũ potius ſpicæ nardi.i.ex ſpica nardi legẽdum eſſet. Radix tamen ea eſt, quã cæteris partib. præferunt authores. Imò quũ radix excauatur, puluerem pro lauandis manib. ſeruari iubet Dioſco. adeò radix odorata eſt:& Gal. radicem nardi Indicæ in libro de Antidotis, ex ſimilitudine nardi ſpicam vocari dicit. Hæc de nardo, vel, vt vos dicitis, de ſpica. Niſi in mẽtem veniſſet, Ligures verã Celticam nardũ habere, tamẽ loco eius, herba dicta à nobis lauandula vti, ex qua & nardinũ oleum parãt.i.id, quod apud vos de ſpica appellatur, tamen lauandula, à nardo lõgiſsimè diſtat, & quid ſit ignoramus, niſi illam pſeudonardum vocemus. SE. Cuius eſt temperiei nardus? BR. Gal. octauo de ſimpli. medica. facul. in primo ordine calidam eſſe iudicat, & in ſecundo ſiccam. At tãti, támq; celeberrimi viri venia dicemus, cùm abſque ratione, ſed ſenſu ſolo deprehendatur nardi caliditas, non poſſum non ſentire eſſe in ſecundo ordine calidam, & in ſiccitate ad tertium peruenire, vel ad ſecũdum completum. Tu iudex eſto. Nobis ſatis videtur hæc annotaſſe, & lectoribus tanquam digito oſtẽdiſſe, qui

recto

recto iudicio hæc perpendant. SEN. Omnes tamen ita ſentiunt, tam Arabes, quàm Gręci, & Latini recentiores. BR. Quoniã omnes ex vno Galeno accepere, & rem interius nõ conſiderarunt. SE. Polium ſequitur. BRA. In ſ planis & montibus hæc herba reperitur. Dioſco. in vſu montanam eſſe cenſet. SEN. Imò & nos ſemper mõtanum polium quærimus, & montano vtimur. BRA. Non habet hominis cani folia, vt nõnulli putarunt, ſed in ſummo capitulum parũ habet cano hominis capillo ſimile. In Bonomẽſibus montibus egregiè creſcit, & pullulat. Sunt tamẽ pharmacopolæ Ferrariæ, qui pro polio alteram herbam ſumant, quum notiſsimum ſit apud nos polium, & vulgare. Leonicenus in epiſtola ad Hermolaum Barbarũ Plinii errorem oſtẽdit, tripolium cum polio confundentis. Totam herbam in his montib. ſine radice, ſed cum florib. & ſeminib. ſerua. Eius nomen ſortitum eſt ex ſimilitudine, quam cum homine cano habet. Vnde herba ea multorum ſtipitũ, qua noſtri pharmacopolæ vtuntur, polium non eſt. SEN. Non omnes tamẽ illa vtuntur. nam ex Bononienſibus montib. poliũ verum habere conſueui. B. Polonis kapnyẽni poley, à vulgo Cretenſium donaida dicitur. Eſt in ſecundo ordine calefacientium, & in tertio deſiccan-

tium : hæcq; perfectè ſunt in minori polio. SE. Ad paſtoris virgã accedamus. BR. Vnde hæc herba tale nomẽ ſortita ſit ignoro, niſi ex lõgis virgis, quibus cardui ad poliendos pannos inſident, dicta ſit, vt paſtores fortè vnã ex his virgis ſumẽtes, & aculeis nudantes ea parte, qua poſsit manu capi, reliqua aculeata parte gregẽ ducãt. SE. De eo nomine incertus ſum. at carduũ eſſe non dubito: quo aũt nomine ab antiquis diceretur ignoro. BR. Apud Dioſc. & antiquos Gręcos, dipſacos eſt: licet ſimpliciter apud ipſum ſcolimos carduus ab aliquib. credatur. Romani labrũ Veneris, aut lauacrum Veneris appellãt. Notiſsima herba, & Ferrarię frequẽtiſsima. Radices ſeruare oportebit ſeorsũ, & folia. Habet etiã echinũ, in cuius medio vermiculus naſcitur ad quartanas vtilis, ſi Dioſc. credere fas ſit. Marcellus diu vermiculum illum obſeruaſſe, at nũquam vidiſſe fatetur. Ego autem certus ſum nunquam à Marcello obſeruatũ eſſe : quũ nullus errare poſsit, quin in autũno inueniat, quũ exiccari incipit, ſi per mediũ echinus aperiatur. Vermiculus albus eſt, qui per cauitatẽ echini dimouetur, & in caudicem trãſit. Hyeme etiam videre licebit, antequam præ frigore moriatur. Quum verò huius paſtoris virgæ duplex genus reperiatur, & eaſdem vires

vtrunq

vtrunq; habet, quodcunque ſeruabis, nihil impediet. In Ferrarienſi agro id, quod breuiorẽ echinũ habet, vberrimè naſcitur, quo pilea, & pannos expoliũt. A Gallis etiã ferè noſtro nomine appellatur verge à paſteur. Neapoli dicitur cardo de panno. Polonis ſczotki eſt. Secundũ Gal. vi. de ſimpl. medi. facul. in ſecũdo ordine ſiccus dipſacos eſt, & in ſecundo frigidus: quãuis à recẽtib. in tertio ordine frigidus, & ſiccus poſitus ſit. SEN. Lupulus occurrit. B. Non inueni apud Dioſcori. quo nomine lupulus appellaretur. Hi enim aberrant, qui corrudã dici volunt. Nã corruda folia capillamẽti modo tenuia habet, quibus caret lupulus. Nec bryonia eſt, licet eadẽ foliorũ forma decoretur. Verùm Pli. de eo tractarẽ videtur, & lupum ſalictarium appellat, quoniã ſupra ſalices, & reliquas plantas rẽpat: & ideo noſtra materna lingua luuertice, quaſi lupus verticius, vel ſalictarius lupus vocatur, vtpote qui circa res, quib. inhæret, vertatur. Herba eſt Ferrarienſibus notiſsima, quã licet in Ferrarienſi agro vbiq;, præſertim circa ſepes, & foueas inuenire, & qua nos cocta, & cruda in acetariis oleo, ſale, & aceto cõditis veſcimur. Flores & herba ſeruanda: nec prætermittendæ radices, quæ calidæ, & aperitiuæ ſunt. Licet nonnulli frigidum eſſe lupulum contendẽ-

rint, eſt calidꝰ in fine primi, vel in principio ſecundi, & ſiccus in primo. Flores in illis locis plurimũ valent, in quib. vinũ deeſt. Nam ex ipſis cõpoſitiones quaſdam parãt potui aptas, quas ſuis idiomatib. ceruiſias, medones, byras, zitáve appellãt, in quẽ etiã vſum herba ſeruabatur. S. Reperitúrne apud Arabes, quum Græci de ipſo locuti nõ ſint? BR. Nõ ita ſimpliciter dixi Græcos lupulũ pręteriiſſe, quoniam recẽtes Gręci de eo verba fecere: imò & nunc vulgò in Cypro bryon vocatur, & Hermolaus in tota Græcia ita appellari tradit. Nũc etiã Aquileiẽſes ruſtici bruſcandulam, quaſi bryon ſcandilẽ vocant. Et ita Cremonæ dicitur. Apud Arabes etiam ſub nomine volubilis inuenitur. Hiſpani lupares, præſertim qui Luſitaniam habitant. Galli ombelon. Germani hopffen, Poloni chmiel appellãt. SE. Carduus benedictus occurrit. BR. Simon Genuẽſis lõgè deceptus eſt, qui carduũ benedictum ſedũ minus eſſe arbitratur. Deceptus aũt eſt, me iudice, quia à Dioſc. ſedũ minus carduus ſemperuiua appellatur, ideo carduum benedictum eſſe hac cõiectura exiſtimauit: ſed ita carduus benedictus ſemperuiuũ eſt, vt roſa eſt lactuca. Et quamuis paſsim in Dioſc. exemplaribus Græcis carduus ſemperuiuus loco ſedi non ſit, tamẽ Genuenſis in ſuo contextu

textu

textu ita legerat, quemadmodũ & Hermolaus in ſuo habuit. Sunt verò plures contextus, qui loco cardui ſemperuiui ἵερβα σερπερβίβα, id eſt, herba ſemperuiua legunt, vt in pluribus Græcis textib. videre eſt. Verũ vno errore non contẽtus Genuenſis, ſedum etiam ſenecionẽ facit, & erigeron, & triſſaginis ſpeciẽ. quæ quantũ à verò diſcrepent, ſuo loco oſtendemus. Nõnulli hunc carduũ chamęleontis ſpeciem fecerunt. Ego nondũ habeo quid certi dicam. In Ferrarienſibus herbis de ipſo copioſè ſcribemus. Hîc flores, herbam, radices, & ſemina colliges, quæ omnia variis ęgritudinib. cõferũt. Galli noſtro ferè nomine chardõ beniđt vocãt. Neapolitani ſeneſcens, Veneti cardo ſanto, Poni oſtropeſt. Calidũ in fine ſecũdi, & ſiccum in tertio ordine iudico. SE. Thymbra ſequitur. BR. Multæ herbæ ſunt, quarum cognitionem apud omnes authores difficilem video, thymbra ſcilicet, ſatureia, cunila. Genus herbę eſt cunila, ſatureia cunilę ſpecies, quæ & thymbra. Altera verò hortenſis eſt, altera agreſtis. Si Columellam conſiderare voluerimus peculiari nomine ſylueſtrem thymbram, hortenſem ſatureiam appellat. Notiſsima herba eſt, à noſtris ſeneuczo, quaſi vice ſinapis dicta, ab aliis ſauolezo corrupto vocabulo, quaſi ſatureia. Mirus eſt

apud

apud nos in acetariis, & intinctibus huius herbæ vſus. Sunt & qui ſolo pane mãdãt: nã nomen fortè traxit, quia ſaturos reddat. Ferrariæ in tenuibus, & aſperis terris creſcit: vbiq; tamen ab olitoribus ſeminatur. Syluestris ad omnia medicamenta efficacior eſt, vt de omnibus ſylueſtribus herbis Galenus teſtatur. Hortenſis in cibis melior: quia intenſiori illa acrimonia caret. Huius herbæ, præſertim domeſticæ, ad medicũ vſum ramulos ſerua. Hæc ſunt, quæ de thymbra cõciſe dicẽda erãt, ſpondentes oẽs cunillæ ſpecies aliis ad vnã oſtenſuros. Apud Germanos quoſdã quenel, apud alios cunel dicitur, vt à ſerpyllo nomen ductũ eſſe videatur, Cunel autẽ à cunila corruptũ ſit, & ſatureiã ſaturei, & Poloni czambr dicunt. Calidam, & ſiccam in tertio ordine eſſe cenſent: ſed addo in tertio intenſe, vt ſinapi ferè cõparetur. SE. Burſa paſtoris occurrit. RR. Hæc burſa adeò tenuis eſt, vt nihil habeat, quo paſtores victũ ducere poſsint. Tali autem nomine appellãtur, quia folliculũ habet, in quo ſemina cõduntur, burſæ figuram repræſentans. Nonnulli eã thlaſpi à Dioſcoride deſcriptã eſſe cenſent, quod à Romanis ſcandulaceum, vel capſellã, quaſi ſcarſellam: vnde & nos vulgò ſcarſelletã vocamus: re autẽ vera thlaſpi pro parte huic burſæ quadrat, ſi Dioſcoridis pi-

ctur

cturam cōſideramus: quia breuis, & exigua herba eſt, foliis anguſtis, digitali longitudine, in terram verſis, in ſummo inciſuris diuiſis, & modicè pinguibus, caule tenui duorũ dodrantũ altitudine, paucis in eo adnatis, & circa caulem fructu in ſummo modicè lato, in quo exiguũ ſemen eſt naſturtio ſimile, diſci vel lenticulæ vaſis effigie, & veluti infractum, vnde nomen accepit. Flos illi albus. In ſemitis, foſsis, ſepibus, & circa domos naſcitur. Semen habet acerrimũ. Omnes hæ cōditiones burſæ paſtoris quadrare videntur. Sume tu herbã ipſam, quæ propè eſt, & prædictas conditiones illi quadrare aduertas. S E. Mirũ in modũ cōuenit: tamẽ prius audiuerã, thlaſpi eã herbã eſſe, quæ à Ferrariẽſibus vincetoxicũ dicitur. B R. Nōnunquã thlaſpis effigiẽ vincetoxico cōparaui, ſtatimq; diuerſam eſſe percepi. Nam vincetoxico non inſunt folia digitali longitudine, nec in ſummo inciſuris diuiſa, nec in terram verſa, nec pinguia, imò ariditatẽ quandã præ ſe ferre videntur: nec ſemẽ eſt diſci figura, & multa alia vincetoxico deſunt, thlaſpi tamẽ ab authoribus attributa. S E. Thlaſpi igitur burſa paſtoris erit. B. Inclinauit quãdoq; animus, ſed magis inclinaſſet, ſi folia in ſummo inciſuris diuiſa haberet: habet aũt inciſuras in medio: & ſi ſemen diſci forma inſigniretur,

quod

quod rotundum eſt, & rubrum, & ſi cum naſturtio ſimilitudinem quandam poſsideret, & ſemen acerrimum eſſet. Quum verò hæc omnia thlaſpi inſint, & deſint burſæ paſtoris, nō poſſum induci, vt noſtrā paſtoris burſam thlaſpim Dioſco. arbitrer, & ſi in burſa paſtoris multę notę inueniātur, quę in thlaſpi primo intuitu reperies. Cōſtat autē herbam eſſe qualitate frigidiori inſignitā. Ne illam hic quęras, ſed Ferrariæ ſemina, & folia colligito. Nūc quę nā ſit apud antiquos, incertus ſum. Aliæ ferè gētes noſtrum vulgare nomen imitātur. nā Galli bourſe à paſteur, Germani deſchelkraut, id eſt, marſupii herbā appellāt, à Polonis tobolki dicit͛. SE. Ad ſcabioſam igit͛ accedam⁹. BR. Et hæc vna eſt ex illis herbis, quę apud antiquos nō reperitur. Noſtri pharmacopolæ pro ſcabioſa herbam colligunt, qua pro verrendis domib⁹ Ferrariæ vtimur: tamē vbiq; in Italia non eſt harum ſcoparū vſus, ideo apud nos notiſsima, quā ita Hermolaus in ſtœbe deſcribit, habere folium erucæ hirſutū, ſed nō horrēs aculeis, floris cęrulei, qua ſcopę fiūt. Nō defuere tamē, qui noſtram ſcabioſam, ſtœben Dioſcoridis eſſe cenſuerint. Verùm quia Dioſcorides ſtœben non pingit, per ipſum an noſtra ſcabioſa ſtœbe ſit, noſcere non poſſumus: propterea ad alios authores

conf

cõfugiendũ, Theophraſtũ ſcilicet & Pliniũ. Plin. lib. xxj. ca. xv. ſtœben à quibuſdã phleõ appellari tradit; à Theophraſto primo de plantarũm hiſtoria ſumẽs. Si igitur phleon à noſtra ſcabioſa differre probamus, & ſtœben ſcabioſam non eſſe probatũ erit. Theophraſtus primo de plantarũ hiſtoria ſtœben inter fruticoſa cõnumerat, & quę carnoſum foliũ habeãt, quale ſcabioſa nõ habet. Conſtat etiã apud Plutarchũ in ſecũdo problemate, phleon inter paluſtres plãtas numerari. Ex hac enim antiqui toros cõficiebãt, vnde nomẽ accepit: quia antiqui ſtœbe vtebãtur περὶ στιβάδας cõficiẽdas, id eſt, ad toros parãdos, adeò lentorẽ habebat: noſtra autẽ ſcabioſa lẽtore caret, imò apprimè frangit. Herodotus etiam teſtis eſt, ex ea antiquitus veſtes parari. Et Theophra. ſexto de plantarũ hiſtoria, inter aculeatas numerat phleõ, inter illas præſertim, quę folia habẽt ſecundum ſpinas, vt tribulos: hæc verò noſtræ ſcabioſæ non quadrant. Imò & Pauſanias ex ea fieri retia ſcriptum reliquit. quæ noſtræ ſcabioſæ conuenire non poſſunt. Adde ſtœben adſtrictoriam vim habere, ſcabioſam verò minimè. Nam ita appellatur, quia cõtra ſcabiem valeat: ſtœbe verò cõtra ſcabiẽ valere à nullo authore ſcriptum eſt. Quam ob rem antiquorum ſtœben, & nũc vocatã

ſcab

ſcabioſam diuerſas eſſe oportebit, vt vulgaris herba potius dicēda ſit, quam ab antiquis pertractata, cutaneis ægritudinibus ex ſalſugineis humoribus apta. SE. Habétne alias vires, an tãtum ſcabiei aduerſatur? BR. Recentes, quædam inepta carmina tēpore Vrbani pontificis facta adducunt, quę adeò inſcitia opplentur, vt pudeat me referre. SE. Niſi ægrè tuleris eamet carmina recēſebo, vt experiar an memoria exciderint: his enim carminibus plurimum oblector. BR. Vt lubet proferas, ſed cito expedias. SE.

Vrbanus per ſe neſcit pretium ſcabioſæ.
Nam purgat pectus, quod comprimit ægra ſenectus:
Purgat pulmonē, laterisq́; ſimul regionem.
Rumpit apoſtemata, lenis virtute probata
Emplaſtrata foris rumpit anthracem tribus horis,
Intus potatur, & ſic vnus euacuatur.

BR. Si ſtœbes vires conſiderētur, eædē nullo modo ſunt, quãuis Pãdectarius ſtœben eſſe contēderit. Sed miror admodũ, cur in iſtis carminib⁹ cõtra ſcabiē valere ſcriptũ nõ ſit niſi dixerimus omiſſum eſſe, quoniã ex ipſo herbę nomine deprehēditur. Tu autē in Ferrarienſi agro hãc herbã colliges, vbi ingenti copia viret, cuius folia, & ſemina ſeruãda iubeo. Eodē nomine, & à Gallis appellatur ſca

bioſe

bioſe, à Cretēſibus, vulgò à ſtabrocortho, à Polonis polna driakyevv, alii dryakachi dicunt. Calida eſt in ſecūdo ordine in medio, ſicca in principio ſecūdi. SE. Caryophyllata ſequitur. BR. Ex radicis odore hæc herba nomen ſumpſit. SE. Quia caryophylli odorē habet (vt arbitror) ſed cuius caryophylli? BR. Nō habet omnino noſtri caryophylli, id eſt, pulcherrimi illius floris, & ſummę odorati, quē in fictilibus frequētē habemus. SE. Niſi graue ſit tibi (licet præter intentionē) quo nomine ab antiquis caryophyllus noſter appelletur, edoceas. BR. Nunq̄ apud antiquos ipſum reperi. quod tamē admiratiōe dignū eſt, quū dignus ſit ille flos, vt à digno authore pingeretur: lōgius enim decepti ſunt, qui cyanū eſſe arbitrātur. Nā cyanus ſtatim poſt roſam ſequitur: nos batiſoſelam corrupto vocabulo, quaſi baptiſeculā dicimus, quia ſecātibus, & metētibus officiat, retuſa in occurſu eius falce, vt Hermolaus in leucoio docet. Nā & ſeculā veteres dixere falcē. Ad rē noſtrā redeūtes, nō habet etiā odorē caryophyllata illius fructus, quo in aromatibus pro cōdiēdis obſoniis vtimur: at ſuauē odorē habet, vt ille ſuauis eſt, q̄ in caryophyllo flore ſentitur, vnde ob ſuaueolētiā illi flori cōparatur, imò & in illū quodā modo inclinat. Plurimis, & præſertim Pandectario, eā

eſſe placet, quæ apud Galenũ lapagum dicitur. Hic bonus vir ſcribere debuit lagopũ, quaſi pedẽ leporis. Nam Galenus de lagopo in ſimpliciũ medicamentorũ facultatib. tractat, quã facultatis adeo exiccãtis eſſe dicit, vt alui fluxus ꝓbè exiccet: quas virtutes illi attribuit Pandectarius ex mente Galeni, vt conſtet, quod Pandectarius corrupto vocabulo lapagũ dixit, ſcribendũ fuiſſe lagopũ. Quem errorem Genuenſis euitauit, quippe qui nouit lagopon, id eſt, pedẽ leporis caryophyllatam nõ eſſe, vt certum eſt, ſi quis antiquorum authorũ picturas cõſideret. Dioſcorides tamẽ, Galenus, & Paulus eã nõ deſcribunt, nec etiam Plinius, ſed hic tantùm in ſegetibus naſci dicit. Dioſcor. autem φύεται ἐν πρασιαῖς, id eſt, in hortorum areis naſcitur. Conſtat autem caryophyllatã in montibus naſci. Ad hæc herba, quæ pes leporis dicitur, à nullo deſcripta reperitur, pręterquã à Genuẽſi, qui in antiquo Dioſcoride pictã vidiſſe fatetur puſilla habentẽ folia in triãgularẽ figurã vergentia, per omnes ramulos vtrinq; ab ambobus laterībꝰ cõtinuata per totam humilem plantam, expãſam per terram. Nos verò in altero Dioſcoride ſpeciẽ alterã leporini pedis circumcirca inciſi vidimꝰ. Ea in acetariis vere vtimur. Ad noſtrã autem caryophyllatam reuertẽtes, quã recent

cent

centes ſanamundam ,& auātiam, & oculum leporis vocāt,& quam nō eſſe lagopum cer tè ſcimus, nec apud Dioſcoridē reperiri. Si aliqua tamen ſit apud antiquos , eā eſſe ſuſpicor , quam Plinius lib.XXVI.cap.VII.geū appellat, quāuis in aliquibus codicibus gethis legatur:hāc radices nigras,& bene olētes habere tradit. nō autē dicit caryophylli odorē habere,qa apud ipſum hic flos ignotus erat,ſed bene olere:quia re vera optim⁹ odor eſt. Ad eadem etiā geum valet, ad quæ iam dicta caryophyllata , ad pectoris inquā & lateris dolores,& cruditates iocundo ſapore diſcutit , ad quæ radix caryophyllatæ valet: quāuis & ad alia multa caryophyllatę radicis ſit in re medica vſus. In his mōtibus eā colligas, vbi copia eſt, radiceſque ſerua,& folia. SE. Nullus eſt apud medicos foliorum vſus. BR. Tu aūt & folia ſerua, quæ ad multa valent. SE. Deinceps ſeruabo. BRA. Galli ſalmonde, ac ſi ſanamundam dixerint, eam appellant, Germani negeles kraut, tanquam caryophyllorum herba dictum ſit, à Polonis kucklik dicitur. SE. Argumentū id tuum parum ſalis habere videtur, quo probare niteris geū eſſe caryophyllatā, quoniam vtrunque pectori,& lateris dolori proſunt,& quia Plinius radiculas illas boni odoris eſſe tradiderit. At hæc à viribus ſumpta ratio , parui

eſt momẽti,cũ multæ ſint herbæ,æquali facultate præditæ,tamẽ eædem nõ ſunt. BRA. Video vbi in nos cauillari potes, cauillos exerces,nec pro conſcientia res,vt ſunt,conſideras:non equidem diximus geũ caryophyllatam eſſe,& fortè nõ credimus:ſed legẽtibus conſiderãdi anſam præbemus,& quibus cõueniant ſimul oſtendimus.ſint quæcunq; illa:propterea tu probè conſulere debebas,nõ reprehendere , & cognoſcere à nobis id certè nõ affirmari. Etenim non ignoramus ex viribus argumẽta nõ demõſtrare:aliquid tamẽ eſt ſi vires conueniant , & aliquid ſi in odore cõueniãt. SE. Lapatiũ ſylueſtre ſequitur. BR. Pro ſyueſtri lapatio quam herbam ſeruas? SE. Eam,quę vulgo rumice appellatur. BR. Rumex Latinè dicitur, & lapathum potius,quàm lapatiũ dicere oportet,ſi quis Dioſcoridis verbis vti voluerit. Cuius multæ ſpecies ſunt , quæ ſub capite acetoſæ ab Auicenna ponuntur , quãuis acetoſa ſit vna tantùm ſpecies. Verùm deceptus eſt in ea voce ὀξὺ,vt multi Latini fecere , quæ acutũ ſignificat. Acuties autẽ in aceto eſt,& per ſimilitudinẽ in aliis rebus, vt enſis acutus. Vnde vna tantùm lapathi ſpecies quo ad ſaporẽ acuta eſt,quã acetoſam,& herbã bruſcã vocamus. Aliæ quo ad formã acuta folia habẽt.quã ob rẽ quod à Dioſc.de ſatiuo ſimile

dicitur

dicitur,propriè rumex eſt,& lapathũ ſylueſtre,quod ſeruatis : quãuis nõ multũ differat,quãcunq; ſpeciẽ ſumatis, qm̃ eaſdẽ ferè vires habẽt.Ferrariæ vberius creſcũt. ſemina, folia, & radices ſeruabis. Galli parelle rouge,Luſitani labaras,Germani cletten,Poloni kobili ſczaroi,alii dicũt ſezovvmelky, Hiſpani lãpazos hãc herbã appellãt. Eſt frigidũ in primo ordine,ſiccũ in ſecũdo.s.Euphragia occurrit.B.Herba pulchro nomine inſignita,quã tamẽ antiqui ignorarũt:nihil enim de ipſa apud Dioſcoridem,Pliniũ, Galenum,Paulũ , aut Aetium reperi. Herbula parua eſt pimpinellæ ſimilis,adhil etiã vocata, ſed folia minora habet. Nec multos ramos habere putãt recẽtes,tamen in ſummis mõtibus tum Bononiẽſibus, tum Mutinẽſibus fruticoſiſsima inuenitur:ſed in decliuioribus locis ferè in vnũ ſtipitẽ creſcit , flores in albũ vergũt.Hermolaus lib.IIII.corollarii,vbi de ſaxifrago tractat,luteolos eſſe dicit.Integram plantam ſerua ex his mõtibus collectã.Pro hac Mutinẽſes, & Bononienſes montes aſcendunt multi pharmacopolę. In plano etiã naſcitur , ſed eſt multò efficacior in montibus.Galli eodem modo euphraize, Germani augentroſt appellant , tanquam ſi dictũ ſit,oculorũ ſolamẽ , propterea a multis ophthalmica,& ocularia nucupatur,à Po

lonis ſzvvieczki dicitur. Calida, & ſicca eſt in primo ordine. SE. Millefoliũ ſeqtur. BR. Multæ herbæ apud antiquos in hoc nomen veniunt, vt quarta ſpecies ſideritis, & ſtratiotes terreſtris. Ea tamen verè millefoliũ eſt, quæ à Dioſco. myriophyllon appellatur, & à Plinio lib. XXIIII. cap. XVI. Sed noſtri pharmacopolæ quibuſdam mulieribus credẽtes alias herbas pro millefolio accipiũt, vt ſtratiotem terreſtrẽ, quartam ſpeciẽ ſideritis, & alias quaſdam. SE. Tu quam ſumere debeã, oſtende. BR. Omnibus ferè eædem vires inſunt, quia vulneribus aptæ. In his montibus nõ naſcitur, aut inefficax eſt. Ferrariæ habetur, q̃a paluſtria loca amat. Ea eſt, quæ vnũ ſingularem caulem habet tenerũ, & vnã radicẽ, foliis fœniculi pluribus, ſubrubicũdũ, & denſum, tanquam de induſtria ſit ita factũ puniceũ, & perpolitũ. Herba ipſa ſeruatur. Eodẽ ferè nomine Hiſpani, vt nos vtuntur millafolio. Eodẽ & Galli mille feulles, Germani grab dicunt, quanuis & nonnulli ſchaffripp, id eſt, ouinam coſtã, & alii relic dixerint. Tamen incertus ſum, an vero millefolio, vel aliis herbis ita appellatis hęc nomina tribui debeãt. Poloni kvvvavvnik vocant, Cretenſes vulgo phillyophyllon. Frigidum eſt, & ſiccum ordine ſecundo. Gal. in VII. de ſimp. med. facul. dicit eò deſiccato-

riæ

riæ facultatis eſſe, vt vulnera glutinet. SEN. Pes columbinus ſequitur. BRA. Apud antiquos Græcos hanc herbam multùm quæſiui, quia eius nomẽ, Græcorũ impoſitiones ſapere videtur, quippe qui herbas, vt excellẽtiori nota cognoſcerẽtur, ex notiſsima re, cui aſsimilarentur, denominarũt, vt pes leporis, pes coruinus, per accipitrinus, pes locuſtæ. At nomen hoc, nec apud Dioſc. Theophraſtum, Plinium, Gale. aut alterũ ex antiquioribus mihi occurrit, qui de herbis pertractarunt. Recẽtes amomum colũbini pedis ſpeciẽ eſſe cõtendũt, quũ ita à Serapione exiſtimatũ ſit, tamen apud antiquos hoc nuſquam repertũ eſt. Imò ſi amomi figurã cõſideremus, fruticẽ eſſe puſillũ, ceu ramũ è ligno conuolutum, & ſibi ipſi implicitũ, ſtatim decernemus nullã eſſe notam, qua cum columbino pede conueniat. Hæc enim nomina à ſimilitudinibus cum his animalium partibus impoſita ſunt: quam ob rẽ neſcio qua ratione & Serapio amomũ pedem columbinum eſſe putarit, quãuis nomina ad placitũ ſint, ſed & ad placitum eſt Barbaris credere, quũ ſine ratione loquuntur. Pandectarius anagyrin, columbini pedis ſpeciem eſſe fatetur. Sed Dioſc. perlecto, nullã ſimilitudinem habere percepi. Quippe anagyris folia, & virgas viticis, id eſt, agni caſti ha-

bet,quæ folia nihil cũ colũbino pede conueniunt. Auerrois de columbino pede quinto Colliget tractatu,frigidũ in primo, ſiccum in ſecũdo docens,tamẽ eius effigiẽ non deſcribit,vt ferè opus ſit colũbinũ pedem vaticinari. Quidã vero geraniũ eſſe putarunt: à quibus ſponte diſcedo,quoniã geraniũ diuiſuras maiores habet, quam anemones:at nõ ita magnas pes colũbinus habet,nec etiã rotunda radix ipſi ineſt. Quicquid autẽ ſit, noſtri pharmacopolæ herbulam quandam ſeruãt,quæ ſex,aut octo ramulos profert puſillos,ſubtiles,in quibus folia inſidet,rotunda circũcirca inciſa adeò,vt colũborum pedes,à nobis calceatorũ appellatos, imitari videatur:an modò illa ſit,vel quæ apud antiquos hæc fuerit,incõpertũ habeo. Tamen duas herbas in Ferrarienſi agro iam diu noui,maiorẽ vnam,alterã minorẽ, quæ earum forma columborũ pedes imitãtur. Ego potius maiorẽ colligerem,aut ambas omitterem,veluti apud antiquos ignotas. Eas autẽ in Ferrarienſi agro quærerẽ,vbi virẽt egregiè. SE. Hæc herba omitti non poteſt:alioqui trochiſci diacoralli,qui theriacã ingrediuntur,fieri nõ poſſent. BR. O ingens recentiorum ignauia,nulli ſunt trochiſci diacoralli,qui theriacam ingrediãtur, ſed eſt magna hedychroon,de quo Gale.& in libro de

ther

theriaca ad Piſonē, & in antidotis tractat, neſcio quomodo vocabulū hedychroon in diaçoralli corruperint. In hoc verò magmate nec coralli, nec pes colūbinus inſunt. Hæc autē aliàs à nobis vbertim tractabuntur. Folia, & radices huius herbæ Ferrariæ habere ſtudebis. A Germanis hæc herba taubenfus, id eſt, colūbæ pes dicitur. nam apud ipſos tauben colūba eſt, & fus pes. Neapoli amomū vocāt, fortè Serapionē ſequētes. A Polonis go oxbia noga dicitur. SE. Perſicaria ſequitur. BR. In Ferrarienſi ſolo copioſe creſcit iuxta aquas, & in humentibus locis præſertim. Recētes duas ſpecies faciunt: alterā, quæ in medio folio nigredinē quandā, veluti oculus, habeat: alterā verò, quæ non habeat. Herbā eſſe, quæ valde exiccet, certū eſt: & quiſq;, qui experiri voluerit, probare poterit. Quid autē ſit apud antiquos, incertum videtur. Putāt nōnulli eſſe Dioſ. hidropiper: & certus ſum (quoad meliora inuenerim, quicquid ſentiat Hermolaus) eā perſicariæ ſpeciem, quę lituris caret, hydropiper Dioſco. eſſe, quoniam ſaporem piperis habet, acriſq; eſt. Cum Hermolao autem ſentio, eā ſpeciem, quæ lituras habet, hydropiper nō eſſe. Mirum enim eſſet, Dioſc. notam ita celebrem omiſiſſe. Adde quia foliis menthæ cōparat, nos autem perſici, alii laurinis

folijs.Sed altera perſicaria, cui maculæ deſunt,in omnibus cum hydropipere conuenit.habet enim florẽ album, ſpiceum, acrẽ guſtum,minutũ ſemen,caulẽ nodoſum, rubrum,longum,& folia menthæ cõferri poſſunt.Auic.piper aquæ vocat:quæ & ſi piperis ſaporem nõ habeat, tamen veluti piper acrẽ habet.Et Auic.inquit,in guſtu ſuo ſaporem piperis habere. Fortè igitur noſtra perſicaria hydropiper Dioſ.eſt, & Auic.piper aquæ,Plinii piperitida,& ſiliquaſtrum. Hæc autẽ per ſuſpicionem dicta ſint:tamen quæ de hydropipere alias ſuſpicatus ſum; omittere decreui. SE. Ne quicquam prætermittas obſecro:tuis enim verbis plurimùm delector. BR. Erectis igitur auribus audias. Nunc in fictilibus ſupra feneſtras Ferrariæ herba habetur,quæ ſine odore eſt, tamen acrem ſaporẽ habet,vt piper apud nos Hiſpanum piper voccetur:alii piper ex Calechut. hanc herbã hydropiper eſſe arbitratus ſum. Vnde & à Plinio ob ſiliquam, quam facit; ſiliquaſtrum dicitur. Vnus tamen ſcrupus adeſt,quia Dioſco.hydropiper ſemen acinoſum habere ſcribit:piper autẽ hoc vulgare vaſculũ habet,in quo ſemẽ continetur. Dicitq; folia albiora eſſe foliis mẽthæ, at huius piperis folia,adeò viridia ſunt,vt in nigrũ inclinẽt:in reliquis tamẽ optimè quadrat,

drat,

drat,vt nec pictor aptius pingere potuiſſet. Legi tamẽ Dioſc.in quo legebatur, ſemẽ in vaſculo.& Marcellus fatetur ſe vidiſſe antiquum Dioſc.pictum,literis antiquis Longobardis ſcriptũ,in quo erat effigies ſeminis in vaſculo.SE.Hoc ergo piper, quo religioſi Carthuſienſes in teſtaciis loco veri piperis vtuntur, Dioſc.hydropiper eſſe cenſebat? BRA.Suſpicatus quidem ſum:ſed an ſit, alii iudicẽt.Prope aquas nõ naſcitur, vt noſtra perſicaria,quæ a Gallis curage,à Polonis rdeſt nũcupatur.Calidum eſt, & ſiccum ordine tertio.SE.Id mihi non ſatiſfacit,cùm probas perſicariam,quæ lituras habet, hydropiper non eſſe, quia Dioſc.tam celebrẽ notam non omiſiſſet.Tamen Dioſco.videmus pluribus in ſimplicibus id facere, quoniam ſuis coloribus illa non pingit,& lineamentis egregiè.BR. Video te litium amore potius capi, quàm veritatis. Quid hoc ad rem?& ſi multa omittat in ſimplicibus delineandis Dioſc.tamen non omittit tã egregia.Adde nos hac in parte per ſuſpicionem loqui,& nihil certi aſſerere.SEN. Parietaria ſequitur.BR. Hæc & à muris muralis herba,ſicut à parietibus parietaria vocatur. Noſtrum vulgus ob lucidam quandam viriditatem vitriolum appellat. Nam veluti vitrum ſplendeſcere videtur,vel quia vitrea

vaſa

vaſa hac abſtergunt. Vnde Auic. herbam vitri appellat: quoniam (vt inquit) ea vitrum abluitur. A Cornelio Celſo muralis, & muralium dicitur. SEN. Apud antiquos quæ herba eſt? BR. A Dioſ. lib. III. helxine dicitur, quæ in parietibus naſcitur, & ſepibus. Caules habet leuiter rubentes, folia herbæ mercurialis, hirſuta, ſemine obducto circa caules, & tenaci, vt veſtibus etiam hæreat. Si qs autem noſtram parietariam conſideret, hãc eſſe videbit à Dioſc. ſupra depictam, de qua Plinius lib. XXII. cap. XVII. quam tamen ipſe folia miſtæ ſimilitudinis inter plantaginem, & marrubium habere dicit, in reliquis cum Dioſ. conuenit. At plures aliæ herbæ helxine appellantur, hæc & parthenium dicitur. Vnde Leonicenus in epiſtola ad Angelum Politianum, Plinii errorem animaduertit, qui lib. XXI. cap. XXX. partheniũ à Celſo perdicium, & muralium appellari cẽſet, quum tamen muralium apud Celſum hæc parietaria ſit: parthenium verò, de quo hîc tractat, chamęmalon eſt, ſi parthenii chamęmali proprietates cõſiderentur. Hæc autem nihil ad nos. Appellatur & helxine parthenium, quia in hoc nomẽ multæ herbæ coincidunt. Satis autem habeas helxinen parietariam eſſe, quam in Ferrarienſibus parietibus frequẽtiſſimã habemus. Nec deeſt nobis

bis altera helxine, quæ myoſotis dicitur, quaſi muris auricula. Noſtrũ vulgus pauarinã vocat, quoniã pauaris, id eſt, iunioribus anſeribus (ita enim Ferrariæ iuniores anſeres vocãtur) ſapit. Quanquam ab aliquibus alſine à Dioſ. & non helxine, dici exiſtimetur. Nõ tamẽ ea eſt, quã Germani meuſzœrlin, id eſt, muris auriculã nominãt, licet idẽ ſit nomen: quia Germani lanuginoſam alteram herbam ita vocant, quæ nõ eſt vera antiquorum muris auricula. Hæc autẽ aliâs. Potius autem eſſet helxines proprietates recenſere, ob hoc præſertim, quia error maximorum medicorum eſt, qui ea pro calida & ſicca vtuntur, quũ tamẽ frigida ſit: quippe ex parietaria pro frigida materia, & in doloribus ex ventoſitate fomẽta parãt. Tamen Dioſc. frigidæ, & adſtringentis naturæ eſſe contendit. Idem Celſus, Plinius, & Paulus, deniq; Gal. & Aetius etiam humiditatẽ habere fatentur: quæ proprietates eos manifeſtè errare demonſtrant, qui pro aperiente herba, & reſoluente, ac vrinam prouocante accipiunt. Si autem dolores ſedari quandoque acciderit, id fit aut propter admiſtum oleum, aut actualem caliditatem. Nonnulli autem recẽtes folia quidem frigida dixere, caulem autem calidum. quod quàm verum ſit, cæci iudicent. Pãdectarius quoq; tribus verſi

verſibus ſui ipſius obliuiſcitur. Primò enim parietariam calidam & ſiccã in tertio gradu fatetur. Poſtea Dioſc. & Gal. adducit, qui frigidam eſſe contendunt, & ad ægritudines calidas valere inquiunt. Arbitrórq; Auicẽ. deceptum, qui ad phlegmatica apoſtemata valere cenſet: poſtea eiuſcemodi apoſtemata numerans eryſipelã, & calida apoſtemata ſcribit. SE. Hæc tamen conſuetudo inoleuit, vt pro calida herba ſumeretur. at quid in cauſa fuerit, libenter ſcire percupio. BRA. Quod ſentio lubens edocebo: Hæc herba præter nomina dicta, parthenium etiã appellatur. Eſt autem parthenium herba, quæ vulgò bruſaculo dicitur, vel etiã matricaria, ſi foliis coriandri latioribus cõparetur, & nõ tenuioribus, calida, & quæ pro fomẽto ad dolores valeat. Quũ ſcriptu reperere partheniũ, hanc parietariã pro illa, quę verè partheniũ eſt, accepere: & ita apud recentes ſine ratione inoleuit. Hermolaus Barbarus in helxine, parthenium matricariã eſſe teſtatur. Nos tamen re vera potius vocatũ bruſaculum arbitramur, cum foliis coriandri tenuioribus cõparatur, quod apud Serapionẽ matricaria videtur. Quicquid tamẽ ſit, etiã ſi illam ſumeres, calida eſt, & frigidis doloribus occurrit. Deniq; parietaria in aliis locis, ꝗ Ferrariæ, herba vrceolaris nũcupatur,

quo

quoniã vrceos vitriatos illa abſtergũt. Nos verò à vitro potius, q̃ à vaſe, nomen dedimus. De hac autẽ herba finẽ feciſſemus, niſi in mentẽ veniſſet, Aetium ſummũ virũ ca. XXIII. XI. libri, vbi remedia ponit ad ſuppreſſam, & ægrè prodeuntẽ vrinam, vltimo loco remediũ ponere: Perdicium herbã terito, & affuſo oleo feruefacito, atque ita veſicæ imponito. Eandẽ etiã herbam cũ oleo coquito, ipſaq; proiecta, lanã oleo imbuito, ac imponito. ſi quis autem conſiderabit, quid perdiciũ ſit, apud Aetiũ ipſum, Gale. & antiquos, videbit parietariã eſſe, qua tamẽ Aetius vtitur, vt calida, quia ad prouocãdã ſuppreſſam vrinam. Nec opus eſt eò fugere, ꝙ id ex accidenti faciat, calorẽ naturalem reuocando: quoniam plura alia magis apta ſunt, quàm helxine: nec tãta frigiditate imbuta eſt, præſertim oleo iam dicto iũcta, vt naturalem calorẽ reuocare debeat. SE. Errauit ergo Aetius? BR. Quid in hac re ſentio, edocere ſtatui. Aetius cap. XXI. de iſchuria, id eſt, vrinæ ſuppreſsiõe, tractat omnes modos, quibus fieri poteſt, & curandi rationem oſtendens: capite autẽ XXII. non ſolùm ſcabiem veſicæ, ſed & cõpoſita medicamenta ad ſuppreſsionẽ vrinæ ſcribit. at XXIII. cap. ſimplicia remedia ad ſuppreſſam vrinã edocet, & præſertim ſi aut multitudo materiæ,

aut

aut craſsities in cauſa ſit. Suprà autẽ ca.xii. inter alias cauſas ſuppreſsionis vrinæ vnam dicit, quoties aliquis ob negotiorũ importunitatem, aut contionem, aut quia in loco ſit vbi mingere nõ poſsit, & veſica impleatur, tunc enim os eius magis cõſtringitur, docétq; modũ curandi, qui fit per cõpreſſioné manus ſupra imũ ventrẽ, vt vrina lentè exprimatur. Capite verò xxiii. vbi ſimplicia remedia ponit ad cõpreſsionẽ propter multitudinẽ, & craſsitiẽ, remediũ perdicii ſcribit, quod valet ad cõpreſsionẽ propter multitudinẽ: nã perdiciũ, id eſt, helxine, vel parietaria, eſt frigidæ & adſtringentis naturæ. Adſtringẽs autẽ eſt tãquam manus, quæ exprimat, & paulatim vrinam exire faciat. Itaq; arbitror Aetii cõtradictionẽ ſoluẽdã eſſe, & demõſtrandũ his, quæ dicta ſunt, nõ contradicere. Hiſpani ferè vt nos paritariã remoto e, Galli paritoire dicũt: quidã verò Germani Santpeters kraut, id eſt ſancti Petri herba. alii verò tag vnd nacht, id eſt, die noctúq; appellãt: vtũtúrq; eo nomine in ſophiſmatibus, & cauillis amatoriis. Is enim qui amat, die noctúq; amat: tamen ſi apud ipſos tag vnd nacht herba, flores habeat partim luteos, partim purpureos, & propterea ſit ita appellata, qa purpureus color noctẽ, & luteus diẽ ſignificet, tunc certus ſum noſtram

ſtram parietariam, non eſſe tag vnd nacht Germanorũ: & ideo malè eo nomine in helxine vtuntur. Quum verò ſint, qui eam eſſe contẽdant, quã nos vitriolum appellamus, & eſt iam dicta helxine, digladiari in hac re nolumus, ſed omnes ſuo modo propriis nominibus vti ſinemus. A Polonis noczydzin dicitur, à Venetis veriol, à Cretenſib. vulgò perdiculi, à Cydoniẽſib. colizaui, ab Hiſpanis paritaria, à Romanis polatora, à Neapolitanis herba de muro nũcupatur. SE. Ratio tua mihi non ſatisfacit, qua Aetiũ à calumnia tueri ſtudes: nẽpe adeò vehemens in helxine adſtrictio non eſt, vt manus vice ſupra imum ventrẽ poſita adeo comprimere poſſit, vt paulatim vrina exeat. BR. Cur dubites id fieri poſſe ignoro, imò tanta adeſt adſtrictio, quãtulacunq; ſit, quæ id efficere poteſt: túq; meliorẽ anſam tuendi à calumnia Aetium porrigere debebas. Nos enim ſolutionem illam propoſuimus, quę cęteris aptior videretur pro Aetii defenſione: at tu ſtudio ſolùm cõtradicendi cauillaris. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. De recentiorib. mirandũ eſt, qui illam in tertio ordine calidã, & ſiccam fateantur, quum & Dioſco. & Gal. & experientia frigidam, & ſiccam eſſe oſtendant: propterea in primo ordine frigidam eſſe dicimus, & in ſecundo ſiccam, quanquam

& nonnihil habeat humiditatis,quare partium diuerſarũ eſt. S. Ideo ad arboream hederam veniamus. B. Hedera abſolutè dicendum erat. Nã & ſi in ſpecieb. differẽtiæ ſint, quoniam aliqua alba, alia nigra, & aliqui in marẽ, & fœminã partiũtur, mas helix dicitur, quoniã fructum nõ gignit, vulgus tamen arboreã dixit ad differentiam ſuę terreſtris. de qua alias agemus: quũ tamen abſolutè hedera dicentes, arboream ſolã antiquiores indicẽt. Notiſsima eſt apud nos hedera, & in Ferrarienſi agro abundans, circa arbores, & parietes repens, quos per tẽpus excedit. Si plura ſcire cupis, Dioſco. lege, & Pli. libro xvj. cap. xxxv. Cuiuſlibet generis folia, ſemina, corymbos, ſuccũ & lacrymã, quam vulgus gummi hederæ appellat, ſeruat: at ſuccum nigræ ab alba, & corymbos ſegrega. SE. Differtne ea, quæ circa parietes repit, ab ea, quę circa arbores? BR. Non quidem ſpecie: at hæc magis arida eſt, quæ parietibus inhæret. SE. Forte magis humida, ſi puteo aliquo, aut ciſternæ inhæreat. B R. In eo certus ſum. A Gallis lierre, quaſi hedere, à Germanis verò ephevv, ab Hiſp. iedera, à Cretenſib. vulgò chiſon, à Polonis bluſzcz nuncupatur, tamen Poloni terreſtrem hederam bluſzcz polny vocant, arboream verò bluſzcz dzreuni. SE. Cuius eſt qualitatis hedera?

dera? BR. Gal. illam miſtæ facultatis eſſe dicit, calidæ inquam, frigidæ, humidæ, & ſiccæ: tamen ſimpliciter in primo ordine frigida dici debet, ſicca in ſecundo, licet diuerſæ ſint de ipſa diſſertationes. SE. Branca vrſina occurrit. BR. Ex ſimilitudine, quam eius folium cum anterioribus vrſorum pedib. habet, vulgus brancam vrſinam appellauit. Pulcherrima herba eſt, & quã architecti in columnarum baſib. ornandis, aut epiſtyliis poſuere. Quænã ſit hæc apud antiquos, frequenter dubitaui: denique antiqua vaſa, & columnæ in eius ſuſpicionem me adduxere, vt acanthum eſſe iudicarem. Nam antiqui molli acantho pateras pingebant, & in columnarum baſibus acanthi folia ſculpebant. Vnde ſuſpicatus ſum, quã acanthum Dioſco. & Pli. ac alii appellant, noſtrã brancam vrſinam eſſe. Nec moueor, quòd acantha ſpinam ſignificet: quoniam hæc herba ſpinoſa quidem eſt, ſed mollibus ſpinis. Ideò à Vergilio mollis acanthus dicitur in Menalcæ, & Damœtæ concertatione, Ecloga tertia, cùm inquit Damœta:

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum eſt anſas amplexus acantho.

Et in quarto Georgicorum libro, vbi de Sene Corycio agit, mollis acãthi mentionem facit, cùm inquit:

Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi,

SEN. In acantho ambigo, an branca vrſina ſit, cùm à Vergilio acanthus ſemper vireſcere dicatur. Nam in ſecundo Georgicorum libro, vbi de his loquitur, quę quacunque terra feruntur, inquit:

Quid tibi odorato referam ſudantia nigro,
Balſamáque, & baccas ſemper frondentis acanthi?

BRA. Semper viret acanthus, & baccas fert, quæ & in branca vrſina requiruntur: nam & hyeme viret, & baccas fert. SE. Non poſſum & ab hoc abſtinere, eundem authorem voluiſſe croceum eſſe acanthi florem, cùm tamen croceus nõ ſit. Quòd aũt id velit, manifeſtè apparet lib. Aenei. primo, cùm Aſcanius munera fert, vt Didoni præſentet, hæc quæ ſequuntur enumerantur:

Ferre iubet pallam ſignis, auróque rigentem,
Et circuntextum croceo velamen acantho.

Adde ꝙ deinceps in eodẽ libro, hæc munera à Cupidine referũtur, & non ab Aſcanio, qui à Venere ſublatus erat, à Vergilióque ſubſcripta carmina ſucceſsiuè adduntur:

Mirantur dona Aeneæ, mirantur Iulum,
Flagrantésque Dei vultus, ſimulatáque verba,
Pallámque, & pictum croceo velamẽ acantho.

BR. Ex his colligi nõ poteſt poetam voluiſſe acanthi florem eſſe croceum: quoniam re

vera

vera croceus dici non poteſt, ſed inquit velamen illud eſſe pictum croceo acantho. Is enim, qui acu pinxerat, croceo colore vſus erat. Vel ob id dictũ eſt, quia acanthi folia, cùm veteraſcũt, crocea efficiũtur, aut in croceum quẽdam colorẽ tendunt: propterea à Vergilio dici poterit, Acanthũ.i. brancam vrſinam, croceam quodam modo eſſe. Eius folium pleriſq; locis in columnarũ capitulis viſitur, quæ Corinthiacæ dicũtur, ob ornatum in morẽ Corinthiorũ. Vnde non deterreor, ꝙ præduras ſpinas nõ habeat: ſatis enim eſt, vbi flores exeunt veluti ſpinas habere. In maximo honore apud antiquos fuit, & in hortis pro tegẽda terra eius foliis vtebantur. In omnib. autem, Dioſco. Acanthi deſcriptio brancæ vrſinę conuenit. nam folia multò, quàm lactucæ, latiora, longioráque habet, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigreſcentia, & cum molli læuore pinguia, idem & in caule læuor, quẽ altitudine duorum cubitorũ erigit, craſsitudine digitali, per interualla ſub ipſum vſq; verticẽ foliolis quibuſdam oblongis veluti nucamentis aculeatis veſtitũ, ex quib. candidus prodit flos. Semen illi eſt oblongum, & luteũ, capitulum thyrſi figura, radices lentore molles, muccoſæ, longæ, rubentésq;. Si brancã vrſinam ſpectare volueris, huic deſcriptioni

adeò quadrare cernes, vt nullus vel cæcus eam eſſe ambigere poſsit. In hortis etiã, & humentibus locis naſcitur. Nec te moueat Dioſc. qui eam herpacanthũ vocari doceat, quoniã ſerpit: hoc enim ſerpere in folijs tantum, quæ prope radices ſunt, intelligo. nam hæ per terram extẽduntur. Galli, vt nos, appellant: quidã verò Germani eugelvvurtz, Poloni barſcz dicũt. SE. In tuam ſententiam deſcendo. Siſymbrium ad manus venit. BR. Ne diu verbis immoremur, ea herba, quam nos menthã Florentinam appellamus apud Dioſcori. & antiquos ſiſymbrium eſt. folia enim habet menthæ ſimilia, & magis odoratum eſt, & niſi excolatur, in nepetã aſpectu degenerat, ſed in mentham odore. & id plerunq; expertus ſum, Florentinã menthã terræ abſq; cultura derelictã in nepetæ aſpectũ tranſiuiſſe. SE. Multi ſunt, qui pro ſiſymbrio ſerpillũ accipiũt. B. Hi ſummè aberrãt, quia ſerpillũ altera ſpecies eſt: tamẽ ſiſymbriũ ab antiquis ſerpillum vocatur. Et hoc fuit anſa plurib. errãdi, qui ſiſymbriũ apud authores inueniẽtes, ſerpillum exponũt. In Apennino mõte prope Florẽtiã egregiè naſcitur, propterea menthã Florẽtinã appellamus, quanuis alij ob odorẽ, gentile mentham. i. nobilem dicere maluerint. Hi denique fallũtur, qui centonicum, & qui abſynthium

thium Ponticū eſſe arbitrantur. Germani & hoc mintz nomine menthā cōprehendunt, Poloni liebrotka vocant. Calidū eſt, & ſiccū ordine tertio. SE. Ad hæc ceruina lingua ſe offert. BR. De hac ſuprà mentionē fecimus, tamen nōnulla alia referre nō grauabimur. Multas herbas nouimꝰ hoc nomine lingua ceruina inſignitas: abs te ſcire cupio quam colligere ſtatueris. SE. Quā ſcolopendrium appellamus. B. Apud antiquos phyllitis eſt, nō ſcolopēdriū. De quo vnū animaduertas obſecro: Dioſc. inquit modò ſex, modò ſeptem folia habere. At in vna planta nōnunquam centum folia inuenies. Verū ſi extirpabis, varias plantas eſſe percipies, & nunquam ſeptenariū numerum excedere. quod Serapio in ſuo ſcolopēdrio animaduertens inquit, Et eius cōpoſitio eſt tredecim pedū. Quo loco pinguiuſculè errauit interpres: nā interpretari debuit, & eius cōpoſitionē, i. quancunq; plantā habere ſex aut ſeptem folia: interpres verò ſex, & ſeptē ſimul colligēs tredecim interpretatus eſt. Quā ob rem antiquorū lingua ceruina phyllitis eſt, licet excellēs Leonicenus in epiſtola ad Hermolaū linguā ceruinā apud antiquos hęmionitidem eſſe dixerit, non aūt ſcolopendrium: A quo diſſentire (licet pręceptore optimo) ſpontè volumus, quum res ipſa alioqui de-

monſtret,& ſi modica ſit in forma differentia. Conſtat aũt Theodorũ Gazã in Theophraſto pro ſcolopẽdrio linguã ceruinã interpretari, ideo apud ipſum lingua ceruina non eſt,nũc vocatũ ſcolopẽdriũ,quod antiquorũ phyllitis eſt,ſed eſt verũ ſcolopẽdriũ, à nobis paſsim Arabes imitantibus citrach appellatũ.Quam ob rem alia res eſt lingua ceruina tua,quæ antiquorũ phyllitis eſt, & vulgare ſcolopẽdriũ,à lingua ceruina Theodori,quæ eſt verum ſcolopẽdrium.SI.Rem optimè accepi.duę ſũt linguę ceruinę,phyllitis,& verum ſcolopẽdrium.BR. Ita eſt,ſed phyllitis eſt pharmacopolarum lingua ceruina,& cum re ſimilitudinẽ habet.Scolopẽdrium verò Theodori eſt ſolùm lingua ceruina.Quippe nullus author,pręter Theodorum, verum ſcolopendriũ linguam ceruinã interpretatus eſt.Id fortè fecit, vt Latinam linguam ampliaret: ineptè tamen, quoniã verum ſcolopendrium à nobis citrach vocatum nullam cum cerui lingua ſimilitudinem habet.Hãc herbã Germani ſua lingua hirſzung.i.cerui linguam & ipſi vocãt. Poloni pſzic caziczki.Frigida & ſicca eſt in ſecundo ordine. Nonnulla à Ruellio experimenta tam vana de hac herba referũtur, vt referre nõ ſit opus.SI. Omnia ad libellã accepi.ſed primula veris occurrit.BR.Floren-

tini

tini hac herba in acetariis vtuntur, & apud nos inchoante vere, quum omnes herbæ tenellæ ſunt, edendo eſt. Verùm tanta herbarũ copia Ferrarienſe ſolum exuberat, vt in deſpectu ſit. Herba eſt paruula, cuius folia ſupra terram extenduntur, & florem paruum fert, album, chamæmeli flori ſimilẽ. Florũ verò extremitates phœniceum colorem, & valde floridum imitantur. De qua Pli. libro xxj. ca. xj. inquit, Florũ prima ver nunciantium viola alba, tepidioribus verò locis etiã hyeme emicat. Nos in Ferrariẽſi ſolo, quum mitiores hyemes ſunt, per totũ annũ vidimus. Hęc eſt, quam vos pharmacopolę pro primula veris accipitis, à noſtris mulierib. petrella dicta, ab aliis herba ſancti Petri. Recentes etiam herbã paralyſis, & alii Margaritam vocant, adeò nomina ſecundum placitum imponuntur: ſed hi, qui illam paſſarellã dicũt, in altera herba decepti ſummo opere aberrant: quũ aũt breui purpurea viola poſt albã ſequatur, nõnulli purpureã primulam veris eſſe falsò cõtenderũt. Nam, vt præcitato loco inquit Pli. poſt albam ea ſequitur, quæ appellatur purpurea, proximè flammea, quę phlox vocatur, & primula veris alba eſt. Nos hoc obſeruãtes eodem ferè tempore & albam, & purpuream floreſcere percepimus, fortè temporis breuitate dece-

pti, qua vna alteram ſequitur. Quicquid tamen ſit, calidam & ſiccã ordine ſecũdo herbam eſſe cõſtat: quapropter iliacis dolorib. & vterinis mirè ſuccurrit. A Gallis coucou, à Germanis ſchluſſelplu vocatur, neſcio vnde hoc nomen ſumpſerit: ſua enim lingua flores clauiũ ſignificat, fortè ob ſimilitudinem, quam flos ille cũ bulla claui habet, nomẽ accepit. à Polonis biala lebyoka, à Neapolitanis primo fiore vocatur. SE. Foliũ Indum ſequitur. BR. Nõnulli ęquè nunc ſicuti ante Dioſc. tempora hoc folium, Nardi Indici foliũ eſſe arbitrantur, ſed falsò, quoniã foliũ eſt de ſe, quod ab antiquis in ſummo honore habebatur, malabathrũ dictũ, à quo & vnguentum foliatũ apud mulieres Romanas in ſummo honore fuit. Nõnulli etiã lenticulam paludũ Indiæ putarũt: ſed decepti, quoniã Dioſco. foliũ eſſe tradit, quod paludibus innatat, ſicut lenticula. i. res ea, quam vulgò zen appellamus: tamẽ nõ dicit eſſe lẽticulã, ſed foliũ ſine radice, vt lẽticula innatãs: dicitúrq; foliũ per excellẽtiã, quia nullũ folium odore, & perfectionę (dempto nardi folio, qđ tamẽ paruũ eſt) ipſum excedit. SE. Nos malabathri folia habemus, & Venetiis paſsim veduntur. BR. Dicisne illa oblonga, odorata, guſtu acria, feruidáq;, veluti caryophyllonis. Illa inquam. BR. Caryophylli fo-

lia

lia ſunt,nō malabathri,quæ cum nuce ſimi
litudinem habent.Venetiis aliud folium ha
betur,eodem nomine appellatū, quod Ale-
xandria Aegypti aduehunt foliis lauri, ar-
butíve ſimile.Arabes tēbul appellāt, & Her
molaus ita etiā à Mauritanis appellari cen-
ſet.SE.Optarē ſummopere,vt verū malaba-
thrū mihi pingeres.B.Nullus author eſt,qui
illū verè pingat:Plin.tamē lib.xij.ca. xxvij.
de ſimplici malabathro verba facit.Vnū eſt
cuiuſdam arboris foliū in Syria,folium, in-
quam,conuolutum,& aridum colorem ha-
bens,ex quo oleum ad vnguēta exprimitur.
Eſt aliud foliū,de quo Dioſcorides, & eodē
loco Plinius,quod in Indiæ paludibus mo-
do lēticulæ innatat,ſine radice.Hæc duo ma
labathri genera Venetiis mihi oſtenſa fuere
ſed an illa eſſent ambigebam, quoniā nul-
lus author eſt(quem nouerim) qui malaba-
thrum verè pingat.Dioſcorides dicit eſſe in
albo nigricās,& contumax frangi,ſolidum,
integrumque,odore qui nares feriat, & qui
ſummoto quoq; eo perſiſtat.Sapor eius ſub
lingua nardo ſimilis eſſe debet,ſcaberq;,ne-
que vllo ſalis guſtu. Plinius verò in aliqui-
bus à Dioſcoride diſſentit.nā abſolutè nigri
cans,non aūt in albo nigricans,vt Dioſcori-
des dicit:quippe candidū minus probatur.
Oribaſius aūt dicit,ſubalbidū in ipſa nigre
dine

dine,quod etiam Dioſcorides,nec vllo ſalis guſtu inquit: Plinius econtrario,quodã ſalis guſtu ſcribit. Itaque in Dioſcoride legendũ cenſeo, quoniam hæc particula abſque ratione poſita eſſet: quia nullus guſtum ſalis habere dubitat,niſi ex eo ambigi poſſe dicas,quia in paludibus naſcatur. Tamen Oribaſius & ipſe in guſtu ſalſedine carere dicit. Nos autẽ potius probamus aliquo ſalis guſtu legendũ. Additq; Plinius eſſe croco odoratius, & eius odorem ſufferuefacti in vino omnes antecellere. SE. Eius effigiem potius videre optabam. BR. Id exprimere nõ poſſum, quod nec legi,nec oculis vidi. SE. Cuius facultatis eſt malabatri folium? BR. Galenus vij. de ſimp. medicamẽtorũ facultatibus libro, cum ſpica nardi ſimillimam facultatem habere dicit. SE. Ergo in primo ordine calefaciet,& in ſecundo exiccabit iam completo. BR. Ita eſſe conſtat,à Polonis liſt indiyſki vocatur. SE. De herbis ergo expeditũ eſt. BR. Tamen infinitæ aliæ herbæ ab authoribus ſcriptæ ſunt. SE. Eas tantũ exaraui,quibus in officinis vtimur. BR. Tam paucis vtimini? SE. His ſolùm,niſi aliqua mente exciderit BRA. Res medica breuis eſt,ſi hę tantũ in vſu ſint, & nunquam medici aliis vtantur,quæ à ſummis viris Dioſcoride,Plinio,Galeno,Paulo, Aetioque pictæ ſunt:imò nonnullæ priua-

tim

tim magis aliquibus ægritudinibus ſuccurrunt,quàm prædictæ.Dic aũt aliáne reliquiſti,quę collecturus ſis?SE.Plurima.BR.Quę? SE.Semina,fructus, radices.B. Nonne iſta in herbis collegiſti?SENEX.Non omnia, plura enim reliquimus.BRAS.Quid ſequitur in tua charta?SEN.Semina ſtatim deſcribũtur. BR.Habéntne cum herbis eundem ordinẽ? SE.Fortè inordinatiori ordine digeruntur, ſed colligentibus nihil refert.BR.Nihil quidem refert,tamen pulchrum eſt ordine quodam incedere.SEN.At inordinatio ipſa ordo quidam videtur,quia inordinationem penitus ſeruat.BR.Quicquid ſit,tua ſemina , aut cum ordine,aut ſine ordine digeſta enumerare incipias.SE.Vt lubet agam:tamẽ opportunius erit cœnare,quoniam maiores cadũt altis de montibus vmbræ,& iam ruſtici à labore ceſſarunt,& nunc ſumma procul villarum culmina fumant,vbiq; enim cœnæ parantur. Poſt cœnam quieſcemus , hodiernũ laborem remittentes,vt craſtino mane tempeſtiuius huic negotio acrius operam dare poſsimus.HER. Et mihi iam renes adeò calẽt,vt vix interulam pati liceat,omniaq́; mẽbra,præter dẽtes & palatũ,quietẽ expoſcũt. BRASA.Quis poſſet à tantis viris diſſentire?omnia omittantur , & refocillandis viribus vacemus.Quiſq; enim noſtrûm hac re

ſum

ſummè indiget. Tugurium hoc virentibus herbis circunſeptum ingrediamur. En ruſticus mappam ſtrauit, apud ipſum cœnabimus. SEN. In hoc quidem loco cœnabimus, ſed noſtris dapibus, quæ adhuc in hippopera ſuperſunt. HER. Iam tempus eſt dare mẽbra quieti: ego ſupra hunc cumulum foliorum caſtanearum hanc noctem tranſire decreui. SE. Commodius erit, gratiusq; corpori lintea ſupra folia extendere. BR. Vt lubet; hoc vnum ſcio, nobis opus non eſſe cunabulo ad dormiendum. SEN. Non indigebimus equidem: & hæc aura, quæ ſpirat, culices abiget. BRASA. In montibus non ſunt adeò frequentes, vt in conuallibus, & locis aquoſis; hîc tamen non deſunt. HER. Solares radii tecti rimas iam ſubeunt, nos autem dormimus? BRA. Miror, quum iunior ſis, & magis defatigatus, primus omnium experrectus ſis. HER. A cunis vſque aſſuetus ſum tempeſtiuè ſurgere: imo diu vos dulci ſopore preſſos inſpectabam, &, ne euigilarem, quieſcebam. SEN. Eia, ſurgentes operi noſtro incumbamus, vbi eſt mea charta, in qua ſemina ſcripta ſunt? BRASAVO. Linteis heri veſperi tectam vidi, quippe ſinu deciderat, quum tuum hoc colobium recingebas. HERBAR. En ſub capite erat.

DE SEMINIBVS, QVAE APVD Ferrarienſes pharmacopolas in vſu ſunt.

SEN. Latum hunc campum ingrediamur, in quo magnam herbarum copiam vireſcere intueor, & ferè omnes ad ſemina perueniſſe. BR. Nunc ſemina exarare incipias, vt diligẽtia tarditatem cõpenſemus. SENEX. Iuſquiami ſemen primum locum inter ſemina occupat. BRA. Tres hyoſcyami ſpecies a Dioſcoride numerantur: vna flore purpureo, ſemine nigro: altera flore luteo, ſemine flauo: tertia flore, & ſemine albis. Duæ primæ ſpecies inſaniam faciunt, tertia in vſu medico habetur: & Ferrariæ inter ruinas, & rudera creſcit: eius tamẽ maiorem copiã habemus, quæ florem luteũ habet: verùm & florẽ albũ habens ibi viret. Harum duarum ſpecierum ſemina cõdas: quia vbi illa deeſt, cui flos albus inſidet, florem luteum habentem accipimus magis, quàm quæ purpureũ. At cur ſemina tantùm ſeruatis? SE. Quia ſola in vſu ſunt. BR. Cur non immutandus vſus, ſi ab authoribus aliæ partes ſeruantur? SEN. Mutemus. BRA. Tu igitur præter ſemina, folia, & radices ſerua, & ex trimeſtris tritici farina, ac foliis paſtillos facito, recentiumque ſeminum ſuccum, & foliorum parato: quãuis & ex ſuis ſeminibus calida aqua infuſa ſuccus etiam

etiam exprimatur,folia etiam polentæ admiſta in paſtillos conformantur.SE.Hæc omnia Ferrariæ ex habente flores albos parabo: quæ ſi defecerint, luteos habentẽ ſumã. BR.Facilè vtranq; ſpeciẽ habebis, quamuis copioſius in maritimis naſcatur.Notiſsima eſt apud nos herba,quã noſtrũ vulgus dentẽ caballinum vocat.Galli Latinũ nomẽ imitantur.Germani byliſam kraut,vel bilſenſomẽ,quod ſemen hyoſcyami ſignificare videtur.At ſi kraut.id eſt,herbam præponẽt,ita dicent,kraut bilſenſomẽ,id eſt,herba ſeminis hyoſcyami,à Polonis bielõ,à Cretẽſibus vulgò diſchiamo,à Neapolitanis canechiara,à Sueſſãnis cãchelera, ab Hiſpanis veleno nũcupatur.In tertio ordine frigidus eſt hyoſcyamus,qui in vſu eſt in tertii ordinis principio.Niger verò in tertii ordinis fine, in ſecũdo ordine ſiccus eſt,licet Auicẽna & in tertio ſiccũ faciat:veruntamẽ & aliquã humiditatẽ habere nõ dubitamus.SE.Rutæ ſemẽ alterũ locũ habet.BR.De ruta in herbis tractauimus.SE.Mente exciderat. Althææ ſemina ſequũtur,de quibus tamẽ ſuprà dictũ eſt,&, vt ſatis erat,collegimus.Semina maiora frigida ſequũtur.BR.Quod,& quæ ſint numera.SE.Quatuor,melonis,cucurbitę,cucumeris,citruli.B.Quũ hæc maiora nuncupẽtur, reſpectu minorum dici oportet.SENEX.Imò

ſunt

ſunt quatuor ſemina minora frigida ad differentiam maiorum. BR. Numera & hæc. SE. Portulacæ, ſcariolæ, lactucæ, endiuiæ. BRAS. Cur hæc minora, illa maiora appellãtur? SE. Neſcio alteram cauſam, quã quòd illa ſint magis frigida. BRA. Imò portulacæ ſemen, endiuia, ac lactucæ magis frigida ſunt. SEN. Cur ergo ita vocantur? BRA. Id non fit ex viribus, quæ maiores in minoribus ſunt, ſed ex mole, & ſeminũ magnitudine, & fortè ex magnitudine rerum vnde ſemina ſumũtur: itaque à mole corporis recentes, & non virtutis hæc ſemina maiora, & minora nuncuparunt. Imò ſi in recentiorum libris ſemina frigida abſolutè ſcriptũ reperies, maiora intelligere oportet. A primis aũt exordiamur, id eſt, à melonum ſeminibus (vt tuo verbo vtar) Dioſcorides & Græci omnes nomẽ habent σίκυς, quod noſtri Latini vertentes cucumerem dicunt: ſub quo nomine nõ tantũ eum fructum, quem vulgò cucumerem appellamus, intelligunt, ſed omnia melonũ genera, cucumeres, citrulos, & angurias cõprehendũt. SE. Apud Græcos igitur maxima debet eſſe confuſio. BR. Quietẽ habeas, & rem noueris mirè diſtinctam: quum fructum illum, quem nos vulgò melonem dicimus, ſignificare volunt, non σίκυς, id eſt, cucumis abſolutè dicunt, ſed σίκυς πέπων, id eſt, cu-

cumis pepo, vel abſolutè πέπων dicunt, nos autem abſolutè pepon. Melopepon verò, pepo eſt & in formam mali cotonei fortè fortuna (vt Plinius inquit capite quinto decimonono libri) factus. Abſolutè igitur cũ cucumis dicitur, anguriã intelligere oportet: quum pepo, melonem noſtrum: cùm melopepo, noſtrũ melonem in cotonei mali formã digeſti, cuius pars prope ſemina comeditur, quoniã denſior eſt, & nõ adeò aquoſa vt in pepone: propterea à Gal. in ſecũdo de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, egregiè notatur, partẽ intimã peponis, quæ ſemen tangit, cùm in peponibus edendo non ſit, in melopeponibus paſsim ab hominibus comeditur: & quãuis noſtro tẽpore aliqui etiã abiiciãt: tamen Galeni tẽpore omnes comedebant, ablatis ſolùm ſeminibus: quoniam ſatis denſa eſt in melopepone prope ſemina caro. SE. Noſter cucumis quo nomine vocatur? BR. Et ipſe cucumis dicitur cum hac adiectione citrinus: propterea multi citrulũ quaſi citrinum à colore, quem habet cũ maturuerit, appellãt. Is eſt, de quo Plinius libro decimonono, capite quinto, qui in varias formas à Columella cõponitur. Aquã amat, refugit oleum: & ſi in cannam flos ponatur, longiſsimi fiunt. SEN. Anguriam ergo, cucumin dici ſentis, & noſtrum cucumerem, &

melo

melonem peponem.BR.Ita eſt.Cucurbitam verò ab aliquibus anguriam cõprehendere creditur:quia vnum cucurbitæ genus rotundum eſt.Sed Columella id falſum eſſe demõſtrat,qui ex eiuſdẽ cucurbitæ ſeminibus rotũdas fieri manifeſtè docet,& oblõgas:quippe ex collo ſemina oblongas,ex ventre rotũdas faciunt.Ideo aliud eſt anguria,aliud cucurbita : ſed anguria ſub cucumeris gñe intelligitur. Vnde à Vergil.in Georg. dicitur:

Creſceret in ventrem cucumis.

quod anguriæ proprium eſt.Horũ omnium ſemina in Ferrarieſi agro vbertim inuenies & multò efficaciora,quàm in montibus. At ex his cur tãtùm ſemina colligis? SE.Ita vſus eſt.BRA.Succus ſeruari non debet,nec folia, nec cortex:tamen peponum radicem in officina,prę ter ſemina habere cõueniet.Germani nomen habẽt pfeben,quo melones ſignificãt:ſed eodẽ ferè nomine,& citrulos, ac cucumeres intelligũt.Galli melones melons,& Hiſpani,vt nos , dicunt. Cucumeres verò à Gallis concombres,& ab Hiſpanorum parte pepines vocantur:& Galli etiam citrulos, citrules appellant.At cucurbitę à Gallis cou courges,ab Hiſpanis calabacas generali vocabulo , à Luſitanis aboberas, à Germanis kurbs appellãtur.Non deſunt tamẽ in Italia multi,præſertim Neapolitani , qui anguriã

melon d'aqua nuncupāt.Melones à Polonis malō,cucumeres ogurek,citruli anguris,cucurbitæ ganya dicuntur.Cretenſes aūt vulgò melones peponi,cucumeres, & citrulos anguria,cucurbita colochita vocant.A Romanis verò,& Neapolitanis cucurbita cucuza nuncupatur.Sed hæc alias:quoniam opus non eſt omnium nomina recenſere. SENEX. Summopere optarim melonum qualitates, cucurbitarum, cucumerum, & citrulorum cognoſcere.BRASAVO. Melones,qui & pepones,& melopepones à Galeno vocantur, frigidi ſunt,& humidi ordine ſecūdo: at cùm melopepones minus humidi ſint,quā pepones,propterea in primo ſolū ordine, ſed intenſo humidi erūt:verū & aliquid habēt pepones caliditatis,propterea abſtergēdi vim habere dicuntur,& dulces ſunt. Cucumer,& cucurbita in ſecundo ordine à recētibus frigida & humida iudicatur, quod in ſecundo ordine completo intelligere oportet, & cucumeres in tertio frigidos,& humidos: quoniā cucurbitarum & cucumerū frigiditas,& humiditas ſatis intenſæ ſunt,eorumq; humiditas craſſa eſt:verùm & eadem eſt citrulorum qualitas.Nunc ad minora ſeminū frigida tranſeamus. Portulacam aliubi non quæras, quàm Ferrariæ, & non modo ſemina, ſed, vt ſuprà docuimus, folia etiam

ſeruabis. Notiſsima herba eſt. De lactuca idem iudiciũ ſit. De endiuia prius dictũ eſt. Scariolã tantũ docere oportet. Quũ de intubo ſermo habebatur, ſub eo cichoreũ, & endiuiam comprehendi oſtendimus, & quod vocabulũ Intubus endiuiæ applicatũ eſt, Cichoreum verò illi herbæ, quam vulgò radechio appellamus, & vtrunque in ſatiuum, & agreſte diuidi monuimus. Herba, quam recẽtiores ſcariolam dicunt, intubi ſpecies eſt ſed ſylueſtris. Græci ſerin, noſtri recẽtes corrupto vocabulo ſcariolam vocant. Nam diminutiuum ſeris ſeriola eſt: ipſi verò corrũpentes, vt pleraque alia, ſcariolam pronunciant, ſeriolam dicere volentes, aut debẽtes. Eodem modo à Gallis appellatur. Lactucã verò, vt nos, vocant Hiſpani, Galli laictues, Germani lactue. At endiuia, à Germanis, & Hiſpanis Latinè profertur, à Gallis endiuie. Poloni verò lactucam ſalatam vocant, portulacã kurza noga, endiuiam melecz aut volecz, ſcariolam ſzſinymilicz. Venetus portulaca porcioli, in Creta gliſtrida, quaſi cõglutinatiua, in Hiſpania verdolagas, Romæ porcachia, Neapoli porchiacha nũcupatur. Pro ſcariola Venetiis vtuntur cõmuni endiuia, & ſcariolam ſylueſtrem eſſe arbitrãtur, quæ apud vulgus Cretenſium mozocoo, & Neapoli ſcarola vocatur. Lactucam Cretenſes

vulgò marcoli, Hiſpani lachiugas vocant, & idemmet Cretenſium vulgus endiuiā endiui nuncupat. SE. Cuius ſunt qualitatis hęc ſemina, & ipſæ, quæ ſemina producunt, herbæ? BR. Lactucā Auerrois quinto collectionum libro frigidam in primo ordine eſſe dicit, & in paſsiuis tēperatam, & Auicē. frigidam, in ſecundo ordine lactucā eſſe fatetur. Gale. vero in VI. de ſimpli. medi. facul. frigidam, & humidam eſſe dicit. Humida quidē eſt ordine ſecundo: de frigiditate verò ordinem nō exprimit Gal. At inquit nō eſſe extremè frigidam, quod intelligo non eſſe in quarto ordine frigidam, ſed habere (vt inquit) aquæ fontanæ frigiditatem. Vnde in tertio ordine frigidam eſſe arbitramur. Nec me mouent Auicen. verba, quibus inquit, eum, qui dixit eſſe frigidam in tertio, iudicauit illam eſſe mali nutrimēti: verùm cùm cōficitur nō eſt mali nutrimēti, putamúſq; in tertio ordine frigidam eſſe: & hoc nō ſolùm ex illa Gal. præcitata ſententia, qua illam fontanæ aquæ comparat, ſed & ex tertio de ſimp. med. facul. cap. XVII. vbi inquit: Sed eſt quale lactucis accidit, quippe quæ moderato eſu hominem nutriant: at ſi quis expreſſum earum ſuccū largiter hauſerit, non ſecus profectò morietur, quam qui aut cicutam, aut papauer ſumpſerit. Sic lactuca, ſi

ca,ſi cor refrigerauit, interimit:ſin coquatur,alimentum animali efficitur. Ex quibus Gale.verbis coniectura aſſequor, eſſe in tertio ordine frigidam:quoniã ſi in primo ſolum, vel ſecundo eſſet frigida, eius ſuccus necare nõ poſſet:ſi in quarto eſſet ordine, nullum corpori alimentum præſtaret. SE. In quo ordine erit endiuia? BR. Sub vocabulo ſeris dictum eſt,& cichoreũ,& endiuiam, & ſcariolam quaſi ſeriolam comprehendi. De omnibus ſimul id dicemus, quod Gal. VIII. de ſimpl.med.facul.fatetur eſſe ſiccæ,& frigidæ temperaturæ ordine ſecundo:& ſeris domeſtica,quæ endiuia eſt, magis refrigerat,quoniam eſt in ſecundo ordine intenſo, tamen & humiditatem habet ſiccitati admiſtã:propterea cùm humidæ ſint hæ herbæ,& ſemina minus ſicca ſint, magis ſicca eſſe exiſtimare oportet. Recentes illi decipiuntur,qui illam in primo ordine frigidã & humidam iudicarunt,cùm tamen amareſcat. Neq; ex Auic.ſententia cõmoueor,qui illam in primo ſolùm ordine frigidam facit,cui quinto collectionum libro cõſentit Auerrois. In hoc verò Gal.potius credendũ eſt,imò & ſenſui,qui ſtatim has herbas abſque ratione vlla frigidas eſſe percipit. SEN. Ad portulacam ergo deſcendamus. BR. Gale.in tertio de alimen.facul. portulacam in

tertio ordine frigidam eſſe dicit, in ſecũdo humidam, & adde in fine ſecundi. quod non ab re ab Auic. notatur. SE. Albi & nigri papaueris ſemina occurrunt. BR. Multa de papauere dicenda eſſent, & oſtendẽdum, quod recentes roſellam, vel papauer rubrũ vocãt, aliud ab anemone eſſe. Duo papaueris genera in ſegetibus naſcuntur, id eſt, duæ herbæ, quæ in vaſculis papaueris modo ſemina condunt. Vna eſt anemone, de qua ſuprà: altera erraticũ papauer, vel papaueralis. Anemone plures colores habet, erraticum papauer duos tantùm, rufum, & candidũ. His autem omiſsis ad tua ſemina accedamus. Semina, quæ colligitis, ex ſatiuo papauere ſunt: at in re medica potiora ſunt ex ſylueſtribus ſemina, quippe & ſatiuum manditur: imò Florentiæ mulieres tẽpore æſtatis in deliciis habent, quippe poſt prandium, & poſt cœnam vaſculum ſatiui papaueris deglubentes paulatim ſemina comedunt. Ex ſylueſtribus autem id magis aptum eſt medicamentis, quod tertio loco à Dioſc. ponitur oblongum vaſculum habẽs. Ideo noſtri pharmacopolæ aberrãt, qui ea vaſcula quęrunt, quæ bene rotunda ſint, cùm longa efficacius medeantur. Habent eiuſmodi papauera alba ſemina, & in Ferrarienſi agro copioſe creſcunt, magis etiam, quàm in mon-

tibus efficacia. Nec nobis deeſt nigrum papauer, Thebanũ tamen apprimè laudatur, è quo fit opium. Duo è nigro papauere fiũt, ſuccus cùm exprimitur craſſus, qui meconiũ dicitur, & lacryma, vel lac cùm inciditur caulis, & emanat lac, vel lacryma, quæ opiũ nuncupatur: hæc autẽ præter ſemina ad rei medicæ cõmodum ſeruanda. Verùm etſi apud nos nigrum pàpauer ſit, nõ tamen in tanta copia, & tale, vt ex eo opiũ fieri poſſit: ideo & opiũ, & eius ſemina ex Thebano agro poſcerẽ, quanuis nos ex aliis pluribus Italię locis habeamus. At albi papaueris ſemina ex Ferrarienſi agro colligerẽ. A Gallis pauot dicitur: addúntq; blanc, & noir. Ita à Germanis mon, prædictas differentias addentibus ab Hiſpanis autẽ dermideras vocatur. Poloni mak vocant, & cùm album ſignificare volunt biali addunt. A Cretẽſium vulgo albũ papauer hypnon aſpron, nigrũ vero hypnõ mauro, à Neapolitanis papagno dicitur. SE. De papaueris qualitate diſſeramus obſecro. BR. Ex Gal. in VII. de ſimp. medica. facul. colligitur, ſatiuum eſſe adeò frigidum, vt ſomnũ inducat. Et hoc eſt noſtrum vocatum album: propterea in tertio ordine frigidum erit, quanuis recenciores, & Auicen. in ſecũdo ſolùm ordine frigidum faciant, tamen Auerrois in tertio frigidum

eſſe fatetur album papauer. quod ex Gale. colligi poſſe arbitror. Ab vno tamen abſtinendum non eſt, Auicen. ſiccum ordine ſecundo feciſſe papauer, quem recentes ſecuti ſunt. Auerrois autem humidum eſſe fatetur, quem potius imitari volumus, illud in ſecundo ordine humidum facientes. De nigro autem papauere id dicemus, nō quidē in tertio eſſe ordine, ſed in quarto refrigerantium, vt a Gal. notatur, qui inquit mortem plerunq; inducere. Et hoc humidū eſt ordine tertio: quódq; humidum eſſe oporteat, ex hoc probari poteſt, quia in ſomnū dilationē facit: nempe frigiditas ſomnum quidem inducit, ſed humiditas cataphorā, id eſt, in ſomnū dilationē. Cùm verò nō tantùm ſomnus à papaueribus, ſed & dilatio inducatur, propterea humida eſſe oportet. SE. Quibus indiciis opium ab authoribus probatur? BR. Oribaſius grauis author, qui Gal. ſequitur, ſecūdo de virtute ſimplicium libro in hunc modū ſcribit, Papaueris ſuccus, id eſt, opium, optimus eſt ſpiſſus, & grauis odore, ſomnū faciens, amarus in guſtu, facilè ſoluitur in aqua, nitidus, albus, non aſper, neq; thromboidis, id eſt, neq; conglomeratus in reſolutione, neq; indureſcit in ſole poſitus, incēſus, & ad lucernā accenſus terreſtrē flammā mittit: adulterant autē eū,

glau

glauciũ miſcētes, aut gũmi, aut lactucæ agreſtis ſuccũ. Si glauciũ admiſtũ habet, crocizat in reſolutione. Si autē lactucę agreſtis ſuccus miſcetur, odorē non habet ſimilem, & aſper eſt. Quòd ſi gũmi miſtũ eſt, ſine virtute imbecillis eſt, & perlucidus. SE. Noſco in noſtro opio adulteriũ eſſe, quia plures ex ſuprà dictis cōditionibus illi deſunt. At ad roſarũ ſemen veniamus. BR. Nihil aliud de hoc ſemine dicemus, q̃ quod præcedēti die tractatũ eſt. SE. Ad amomũ igitur tranſeamus. BR. Vos ſemen quoddã paruũ, & nigrũ pro amomo venditis, cùm tamen nō ſit. SE. Quid ergo erit amomũ? BR. Nũquã in Italia plantatũ amomũ vidi: habet enim racemos ſemine plenos aurũ colore imitantes, vulnerat nares odore, & origani habet acrimoniã. Eſt autē ex frutice paruo flores paruos, vt violæ albæ habēte: & folia bryoniæ, id eſt, vitis ſylueſtris ſunt. In Armeniã mittere oportet, in Mediã, vel in Pontũ, ſi verũ, & probum amomũ habere ſtudeamus. Vnde cōſtat amomũ ſpeciem vuę habere, & nō eſſe nigra illa ſemina, & inodora, quę à pharmacopolis publicè vēduntur. Cùm verò ex tribus prouinciis Dioſco. ferri dixerit, Armenia, Media, & Ponto, Pãdectarius in tres ſpecies partitur, ſecundum ſpeciē Medicam appellans. Tu vides quãto errore ducatur,

qui

qui pro loci nomine aliud nomen poſuit. Miror cur nõ habeatur, cùm facillimè ex Armenia Alexandriã Aegypti feratur,mox Venetias.Nec difficile eſt ex Media Alexandriã ferri, ut ex Ponto in Pannoniam,& ex Pãnonia in Italiã.Deinceps vt habeatur,diligẽter curabo,cùm illuſtriſsimus,& excellẽtiſsimus Ferrariæ Dux Alphõſus, ſpontè ſe curaturũ ꝓmiſerit,omnia ſimplicia, quæ Theriaces cõpoſitionẽ ingrediuntur,haberi:inter cætera autẽ amomum ingreditur. Nũc verò illuſtriſsimus Hercules ſecũdus ardentius,quàm pater,theriacã cõponi exoptat,nulliſq; parcit impẽſis,vt omnia ſimplicia ex propriis locis habeãtur:ſed in miſera incidimus tẽpora,quibus tutũ non eſt per maria nauigare,aut equis per totũ orbẽ incedere.Non defuere tamẽ, qui Ieroſolymitanã roſam,quã ex Ieruſalẽ huc portant peregrini,à noſtris mulieribus roſam ſanctę Marię vocatam,quãuis nullam habeat cum roſa ſimilitudinem, amomũ eſſe putarint, ob odorẽ,ob confertos ramos,& quia multi rami ab vna radice, vt colũbinos pedes imitari videatur,propterea à Serapione pes columbinus dicitur.Putat noſtrũ vulgus,ſi eiuſmodi roſam domi habuerit, non poſſe fulmine tangi,aut aduerſo infortunio perturbari,putántq; ſingulis annis in feſto Na

tiui

tiuitatis ea hora,qua Chriſtus natus eſt, aperiri.Verùm amomũ hãc roſam nõ eſſe ex hoc dubito,quia nõ vulnerat nares odore, tamẽ recentẽ ſatis habui,nec habet origani acrimoniã,nec folia ſunt bryoniæ ſimilia. Præterea amomũ veluti vua eſt.quod & Plinius etiam cap.XIII.XII.lib.teſtatur, quãuis inter Pliniũ & Dioſc.quædam videatur eſſe differentia,tamen nõ ſpectãda. Vnũ eſt, vos amomo carere,quia in ſapore,odore,& colore,altera res eſt veſtrũ amomũ, & altera etiam ſanctæ Mariæ roſa. Curabimus illuſtriſsimi Principis noſtri opera Ferrariam afferri.SE.Amomi qualitates edoceas. BR. Gal.in VI.de ſimpl.med.facul.amomum ſimilem habere facultatem acoro oſtendit: tamen acorũ ſiccius eſſe fatetur, amomum verò magis concoquit.SE. Amomũ ergo in tertio erit ordine calidũ,& ſiccum.BR.Cùm ſit acoro minus ſiccũ,in ſecundo tantùm ordine ſiccum,vel in ſecundo intenſo eſſe dicemus.At Auicen.calidum,& ſiccum in ſecundo eſſe teſtatur:nos verò Gale.potius credimus,& experientiæ,quæ oſtendit intenſam eſſe amomi caliditatem. Semen quoddam ex Piceno Venetias conferunt ſeplaſiarii, quod pro amomo vendunt.SE.Sinapis ſemẽ occurrit.BR.Notiſsimum eſt ſemen, & notiſsima herba.In variis Italiæ locis naſcitur,

ſed

ſed feruentiſsimum in Apulia, quod aliqui in Ferrarienſi agro ſeminarūt, ineptiori feruore ortum eſt. Herba in pultariis condiendis apta, ſemen ad varios intinctus accōmodatur, quæ ſinapia, & ſinapiſmi dicūtur, quorum in Italia maximus vſus. Et Ferrarienſe ſinapiū præ cæteris collaudari cœpit, cùm prius Vercellenſe palmam ferret. Apud Gallos acerrimū fit, vt lacrymas in edendo moueat. Decipiuntur, qui putarūt inter ſemina minimum eſſe iſtud, propterea à Soſpitatore noſtro Chriſto dictum eſſe, ſi quis tātam fidem habuerit vt granū ſinapis, vt oſtendat modicam fidē mira facere: ſed Chriſtus noſter potius in cōparationē granū illud accepit veluti omnibus notiſsimū: cōſtat enim plura ſemina multò minora eſſe granis ſinapis. In monte, arenti illa parte colligas, vbi maiorē acrimoniā ſemina habebunt, & magis tentabit mentē, quare cætera excellere Pythagoras teſtatur. A Gallis ſeneue, à Germanis ſenff, ab Hiſpanis moſtazza, à Polonis gorczicza, ab aliis gorczuza, à Venetis ſenauro, à Romanis ſinapa nūcupatur. Adeò notum eſt, vt alia declaratione nō indigeat. SE. De eius qualitate diſſerere ne pigeat. BR. Mirā video in recentioribus fatuitatē, inter quos nonnulli abſq; guſtu, & olfactu ſinapi calidum in primo ordine, & ſiccū in ſecūdo

eſſe

eſſe putant,ac ſi primo ſtatim ſenſu nō cognoſcatur eſſe intenſe calidum,imò & mordicare,& exurere.Sed mirum eſt, cùm Auicen.ſequantur,illum non viderint in ſecundo libro,qui vſq; ad quartū ordinē calidū eſſe dicit,itaq; eſſe conſtat,quoniā exulcerat ſinapi humanę carni applicatum,in ſinapiſmo vocato emplaſtro cōfectum.At cùm nonnulli ceruicoſi dixerint eſſe acetū,quod in ſinapiſmo miſtum eſt,propterea hi maſticent(ſi poſſunt)ſinapi,& ſupra brachium, vel coxam ita maſticatum per aliquod temporis ſpatium imponant, exulcerare experientur,& exurere:nēpe in his rebus experimentis ſtandū eſt.vnde dicimus eſſe in quarto ordine calidū,& ſiccum,nō tamē intenſo,quoniam venenū eſſet,ſed remiſſo.Hinc Gal.primo de alimen.facul.cuidam,qui circa os ventriculi multam habebat pituitam, iuſsit,vt cum ſinapi betam,& porrum ſumeret,itaq; à pituita leuatus eſt,quā inciſam per aluum eiecit.Et in ſecundo libro,vbi de beta agit,in iecoris obſtructione malua vtitur cum ſinapi ad aperiēdum.In ſexto quoque de ſanitate tuenda poſt dimidias libri partes illos reprehendit,qui in omni capitis dolore medicamento ex ſinapi vtebantur: nempe in calidis doloribus plurimùm obeſt.Adde Gale.in principio tertii libri, de

temperamẽtis,de his diſſerere,quæ actu vel potẽtia calida ſunt,& inter calida in tertio, & quarto ordine ſinapi enumerat. At ſinapi exulcerare in eodẽ libro teſtatur,vbi quęrit cur ſinapi exulceret extrinſecè impoſitum, intrinſecè verò nõ exulceret: quæ verò exulcerare apta ſunt,in quarto ſunt ordine calefacientiũ:& deinceps ſinapi calidum eſſe teſtatur vt cibus,& vt medicamẽtũ. SE. In ſumma calidum eſt & ſiccũ ordine quarto. BR. Ita cõſtat. SE. Naſturtii ſemina ſequuntur. BR. Cardamon,vt Græci, nõ cartamum, vt multi recentes decepti ſunt,appellatur, Altera enim herba eſt cartamũ,à naribus,quas torquere,& ringere facit, quum manditur. Apud Latinos nomen accepit naſturtium, quaſi torquens nares. Notiſsima herba,nos vulgò agretto ab acritudine ſaporis(vt arbitror) vocamus.Cùm verò comedentes ferè euigilet, propterea ad inertes dicitur. Ede naſturtium.Satiuũ,& ſyluẽſtre reperitur:& ſatiuum duplex,albũ & nigrum.Eadem vis omnibus Dioſco.teſte. Syluestre tamen,& montanum in calefaciendo efficacius. At Dioſcorid.non magnifacit quo loco colligatur.Mihi autem magis placet ex montibus petendũ. In vſu medico ſemina tantùm ſunt,folia minimè: quæ & ſi ad aliquid etiã valeant,tamen(vt Galenus libro de ſimpli-

cium

cium medicamentorum facultatib. inquit) vires habẽt quum viridia ſunt: exiccata eñ illas amittũt, licet nõ penitus. Hiſpani marayes aliqua Hiſpanię parte, Luſitani agrones, alii maſturz, Germani verò broncres naſturtiũ ex proprietatib. quã habet, vocãt & Poloni rzezucha, à Romanis allegretti, à Neapolitanis naſtruzo, à Sueſſanis torchina ſo nũcupatur. SE. De eius qualitatib. nonnihil diſſeramus. BR. Auerrois in ordine quarto calidũ & ſiccũ eſſe cenſet, vt ſinapi. Auicenna, quẽ recẽtiores omnes ſecuti ſunt, in ordine tertio. Si Gale. conſideremus VII. de ſimplicium medicamentorum facultatib. libro calidum eſſe ordine quarto dicemus: nẽpe cauſtica facultate inſignitur, vt napi, & excalfacit ſicuti napi: napi verò ordine quarto calidum eſt, vt VIII. de ſimpl. medic. faculta. teſtatur Gal. & in eodem ordine ſiccum. Herba verò in his qualitatibus remiſſa eſt, imò dũ vireſcit, aliquid habet aqueæ humiditatis. vnde nõnulli ea cum pane obſonii loco veſcuntur. SE. Vrticæ ſemina poſt naſturtium habentur. BRA. Ab vrendo nomen accepit vrtica. Reperitur magis ſylueſtris, & minus, mas, & fœmina, ſed eædẽ vires omnibus inſunt. In arentibus locis, & montanis efficacior eſt: ſed præter ſemina, folia etiã ſeruabis, ad plures medicos vſus

commoda. Adeò nota herba, vt à culo etiã (vulgato Ferrarię prouerbio) cognoſcatur. Eius ſpecies diſtinguit Pli. capite decimoquinto xxi. libri, eas propriis nominib. vocans, vt cania, herculeana. Ortigas ab Hiſpanis, à Gallis ortie, à Germanis neſſel, & neſſelen, à Polonis pokrſvvye, ab aliis pokrziuaa, à Cretenſib. vulgo acuida vocatur. Recentes calidam & ſiccã eſſe in tertio ordine iudicant. Auicéna verò illam in tertii ordinis principio calidã dicit, & in ſecundo ſiccam. Quod & ex Gal. colligi poteſt ſexto de ſimpl. medic. facul. qui inquit, vrticam non multùm calefacere, ſed eſſe tenuium partium: teſtimonio eſt craſſorũ, viſcoſorúmque humorum ex pectore pulmonéq; eductio. Imò infert non habere tantum caliditatis, vt iam mordicet. SEN. Imò non ſolùm mordicare videtur, verũ & vrere, propterea & ab vrendo dicta eſt vrtica. BRA. Auerrois quinto Collectionum egregiè notat id ſolùm habere in ſuperficie. Vnde & ſecundum Gale. ſententiam ſatis erit illam in ſecundo ordine intenſo calidam ponere, & in medio ſecundi ſiccam: quoniam nõnihil habet humiditatis, cùm flatuoſa ſit. Veruntamen, ô diligentiſſime lector, tu ipſe probè conſiderato, an in tertio ordine calida ſit ex ipſa rei natura, & ex his quæ agit. S. Lini ſemina

præ

præ manibus ſunt. B R A. Omnibus notiſsimum eſt lignum, ita etiam à Græcis appellatum, quãuis nonnulli linum agreſte nuncupent, nõ quia contra ſatiuũ diſtinguatur, ſed quia in agris, ad ipſius differẽtiã, quãdo filari aptum eſt. Semina in Ferrarienſi agro medicæ rei aptiſsima ſunt, & in ſumma copia habẽtur: ideo nõ eſt opus in montibus quærere. à Gallis linũ lin, & ab Hiſpanis, vt nos, lino, à Germanis lein, vel lin ſemẽ, aut flachſz appellatur. Nõ eſt autẽ opus hic lini genera edocere, nec quid linũ ſit à Plinio aſbeſtinum appellatum libro XIX. ꝙ ſi in ignẽ proiiciatur, non vritur, & mappæ ex eo factæ igne nõ aqua lauantur. Suſpicor ego ex lapide quodã eſſe, qui amyãthus dicitur: hic (vt Dioſcor. quinto libro inquit) in Cypro naſcitur, ſimilis alumini ſchiſo. i. de pluma à nobis vocato. Ex eo theatris vela texũtur. Hæc autem in ignẽ coniecta, flammantur quidem omnino, ſed ſplẽdeſcunt magis exempta, & nihil igni deperdunt. Nos hũc lapidem habuimus, habemúſq; nunc, & filari poſſe certũ eſt. Multi ex alumine ſchiſo (ſed incaſſum) conati ſunt lintea in hunc finem parare. Non defuere tamẽ, qui ex ſalamandræ cortice ſimiles mappas, quæ cõburi nõ poſſunt, factas putarent, ſed falſo: quoniam ſalamandram comburi magno meo peri-

culo vidi. ferè enim eius ſanies in os proſiliit: quanquam non putamus adeò venenoſum animal eſſe, vt vulgus, & recētes multi arbitrantur. SE. Cur iudicas tu linum asbeſtinum lapidē amyanthum eſſe, cū nuſquā apud aliquē authorem fidedignū id ſcriptū inueniatur? BR. Cum neminem audiuerim, aut nouerim, qui id linū viderit, in ſuſpicionem veni, ne eſſet ille lapis, è quo vidimus factam mappulā. & ſuſpicatus ſum à Plinio linū vocatum, quoniā filari poteſt. Hæc aūt ſuſpicio nihil certi aſſerit, ſed omnib. hoc conſiderandum proponit. SE. Ad linum redeuntes, cuius eſt qualitatis? BR. Gale. ſeptimo de ſimplicium medica facultatib. illud in primo ordine calidū, & in paſsiuis qualitatib. temperatum facit, tamē humiditatem quandā habet recremētoſam, qua flatuoſum eſt eius ſemē. Quum autē lini mētio inciderit, de linoſa herba aliquid loqui conuenit, vel linaria. ita enim appellari ſolet: ſed frequentiſsimum eſt nomen linaria, minus frequens linoſa. Notiſsima eſt apud nos herba, folia lini foliis ſimilia adeò, vt à multis ſylueſtre linum putetur. Nunc prætermitto quòd à recentibus eſulæ comparetur, hoc dempto, quòd eſula lac habet. Vnde carmen quoddam ſibi finxere:

Eſula lacteſcit, ſine lacte linaria creſcit.

An

An verò ea ſit eſula, cui linariã comparant, alio loco diſputare decreuimus. SE. Reperitúrne apud antiquos linaria? BRA. Suſpicor an illa ſit, quam Dióſco. & Plin. oſyrim vocant. Nam ſurculus niget ramulos tenues, lentóſq; fert, & iis folia terna, & quaterna, modò quina, interim & ſena, ceu lini, nigra initio, dein colore mutato ſubrubra. Vnde & Plin. ramulos nigros, & folia nigra habere dicit: ſemen quoq; primò nigrum, pòſt rubeſcens. Nõnulla tamẽ me deterruere, vt potius ſuſpicer, quã putẽ linariã oſyrim eſſe. à quibuſdã Germanis linaria vvildflachs dicitur, ab aliis krotenflachs. SE. Fœnugræcum ergo quæramus. BR. Nec longè aberit noſtris in partib. fœnugrçcum, à Plinio ſilicia, à Varrone ſilicula, à Theophaſtro bucceras appellatũ, notiſsima herba, & notiſsima ſemina in vſu medico quotidie frequẽtia. à Gallis ſenegre, àb Hiſpanis alſolfes, à Polonis fengrik fœnugrecũ dicitur. Ab Auicenna ponitur calidum in fine primi, ſiccum in primo, ab Auerroi calidũ in ſecundo, ſiccũ in primo, qui à Gal. accepit VIII. de ſimpli. medic. facul. tamen non eſt magna differentia, quoniam in fine primi ordinis caliditas parum diſtat a caliditate in initio ſecundi, quanuis & partem aliquam humidam habeat, ac craſſam. SE. Caulium ſemina colli-

gamus. BR. Heri ſatis ſupérq; collegiſti. SE. Baſiliconis caryophyllati ſemina habeam⁹. BR. Et hæc etiam accruauit herbarius quod ocymum appellari monuimus. SE. Frumentum, hordeũ, milliúmq; ſeruemus. BR. Notiſsima ſemina quæris, quæ in quotidiano vſu habẽtur. Frumentũ, & far vocabula cōmunia ſunt omnibus fere ſpicam habentib. tamen vocabulum far vni ſpeciei attribuitur, quã eodẽ nomine vocamus: eodẽ modo frumẽtũ tritico. Hęc ſunt in noſtra inclyta vrbe Ferraria adeò exuberantia, vt quãdoq; ita vili precio vendantur, vt nihil ferè valeãt, tantũ Ferrariẽſis ager triticea meſſe abundat. Miliũ pariter in cẽtuplo augetur, vt ſemel ex vno grano in Bõdonii cõuallib. ſexaginta ramulos procreatos viderim. Sed in hordeo ambiguitas eſt: quippe nonnulli antiquorũ hordeũ alterã rem eſſe à noſtro, nũc vocato hordeo, quod in quotidiano vſu eſt, putarunt. Quos hallucinatos eſſe arbitror: quoniã & in foliis, & in figura ſeminis, & in virib. noſtrũ, & antiquorum hordeum conueniunt. Id tamen præmonere volo, me quãdoq; Venetiis hordeũ ex Gręcia allatũ quæſiuiſſe, inueníq; grana cũ noſtro eadẽ, ſed maiora, & magis alba: non tamen adeò excellentia, vt diuerſum eſſe videretur: quã ob rem noſtrum hordeum ſeruarem, quod

ab antiquo nullo modo differt. Hoc enim, eſſe maius, & magis albũ, nõ tollit quin hordeum ſit. At maiora grana, quę haberi poſſint, & candidiora ſeruarem. Nam à Dioſco. candore, & mũditia probatur. In Ferrariẽſi agro, & candidum & valde mundum habetur. Triticũ verò probatur, quod in luteum colorem vergat. Galli, vt nos, triticum fromẽt, Hiſpani trigo, Germani vveiſſen, Poloni zboze, vel zitho. Cretenſes vulgò ſtari, Romani grano appellant. A Galeno viii. de ſimpli. med. facul. calidum in primo ordine eſſe dicitur, & tẽperatũ in paſsiuis. At hordeũ à Germanis greſtẽ, ab Hiſpanis zauada, à Gallis orge, à Polonis yanczmyen, à Cretenſibus chrithari dicitur. Milium verò Hiſpani millo, Galli mil, Germani hitſz, Cretenſes vulgò chechri, Poloni proſſo vocãt. SE. De hordei, & milii qualitatib. quid ſentis? BR. Hordeũ in primo ordine calefacere, & exiccare, & Auicenna, & reliqui Arabes, ac recentiores omnes vnà conſentiunt, qui à Gal. vii. de ſimp. med. facul. accepere. Tamen cùm eius vſus in vehementiſsimis ſit febrib. in quib. humiditate indigemus, propterea noſtris in commentariis, ſuper primum de ratione victus in morbis acutis, Hippocratis librũ ſectione xviii. quoniam humidũ ſit, oſtendimus. Miliũ quoq;

frigidum, & ſiccum eſſe nemo dubitat. Et Gal. VII. de ſimp. medic. facul. in primo ordine refrigerare dicit, in ſecundo verò intenſe, vel in tertio remiſſe exiccare. At vna eſt in Gal. cõtradictio, quippe qui in cõmẽtariis quarti libri de ratione victus in acutis, ſectione CXIII. inquit: Siccat aũt in edulio miliũ, quo refrigerat modo. Verũ ſi eodem modo ſiccat, quo refrigerat, in primo ſolũ ordine exiccabit. Nos hoc modo reſpõdẽdũ arbitramur, Gal. nõ intelligere eundẽ ordinẽ ſiccitatis habere, qualẽ habet frigiditatis: ſed quãtitatẽ ſolã ſpecificare intẽdit, & nõ qualitatis ordinẽ. SE. Coriãdri ſemina occurrũt. BR. Coriãdrũ adeò nota, & triuialis herba eſt, vt lõga diſſertatione nõ indigeat: quod corianũ etiã nũcupatur. Nõ modò eius ſemina, ſed etiã folia in officinis habere cõuenit. Et quũ frigiditate valeat ſecundũ Dioſc. ideo in frigidiorib. locis collectũ, efficaciores vires habebit. Hãc igitur partẽ boreę ſubiectã petamus, in qua ruſtici ſeminarũt: quãquã & Ferrariæ ꝓueniat, verùm cultu indiget, quia ſylueſtre coriandrũ nunquã inuenitur. SE. Alii ergo à Dioſc. coriandrum frigidum eſſe non cenſent? BR. Imò Gal. VII. de ſimp. med. facul. libro, ex oppoſitis facultatibus cõpoſitum eſſe fatetur, & contra Dioſc. ſentẽtiam calidũ eſſe

prob

probat. SEN. Quid tu hac in re ſentis? BRA. Quomodo à Gal. diſſentire poſſum? At partium diuerſitas in cauſa fuit, vt diuerſi eſſent in huius ſeminis qualitate authores. Nẽpe Auerrois quinto collectionũ ſuarũ ca lidũ in primo ordine eſſe dicit. Auicẽna verò in primis illud frigidũ facit in fine primi ordinis vſq; ad ſecũdum, & ſiccũ in ſecũdo: deinceps fatetur ſiccum eſſe, & declinare ad paruã quandã caliditatẽ. Nonnulli imaginati ſunt frigidũ eſſe in fine primi, & ſiccum in ſecundo: corticẽ verò extrinſecũ paruam habere caliditatẽ, propterea in acetũ infunditur, vt caliditas illa auferatur. SE. A te peto, quid ſentias. BR. Vbi rationes deſunt euidentes, quæ oppoſitum probent, nunquam à Gale. diſſentiendum arbitramur. SE. Semẽ mirabile eſt, quod capiti, & vẽtriculo magnopere ſuccurrit. BR. Miror ego cũ recentiores medici eo frequẽter vtantur, quũ (vt inquit Dioſcor.) mentẽ tentet, præſertim ſi copioſius ſumatur, & in frequẽti vſu ſit, imò ſexto libro, inter venenata connumerat, quamobrem eius vſus adeò frequens eſſe non debet. SE. Nos illud præparamus. BRA. Abs te peto nunquid ea præparatio faciat ipſum nõ eſſe coriandrũ, an adhuc coriandrum ſit. Si adhuc coriãdrum, proprietates coriandri habere opus eſt. Si coriandrum

non ſit,coriandrũ(vt putant)ſuis ægris non exhibebunt.SE. Malitia,quã habet,corrigitur,& adhuc coriãdrũ eſt.BR. Ideo & adhuc illam qualitatẽ participat,quam à propria natura habet, & ſi minus intẽſa dici poſsit: propter hæc coriandri vſus infrequens ſit, præſertim quũ Dioſc. vt plurimũ per exteriora eo vtatur, & eius vſum caueri iubeat. Idem Gal. & Paulus Aegineta cenſent. Mirũ verò cur à noſtris medicis pro capite vt plurimùm exhibeatur,tamẽ capiti infeſtiſſimum eſt: quũ autem vires habeat quodã modo ſtypticas,& amarũ ſit, propterea ventriculo prodeſt.Ferrariẽſe etiam ſolum coriãdrũ copioſè fert,quãuis nullus ſit,vel modicus ſeminandi vſus. Germani Latinũ nomen imitantur coriãder proferentes. Nam apud ipſos nõ extat. Galli coreãdres.Hiſpani culatro,alii culãdro. Poloni vt Germani coriãder,alii polskipierz. Cretẽſes vulgo coriandro,Romani pitartima vocãt.SE.Lupinum ſequitur.BR. Notiſsimũ ſemen,neſcio an inter legumina numerẽ. Triſtes lupinos Vergilius cecinit.i.amaros, vt Seruius interpretatur.Noſtræ mulieres aqua maceratum,mitius reddunt vt mandi poſsit.Lupinũ ventriculũ corroborat. At mulieres maceratũ inepta hora ſumũt, quia ſtatim à cibo.SE. Quomodo ventriculum corroborat

lupin

lupinus, ſi non adſtringit? nempe ab autho-ribus illa ſolũ ventriculum corroborare di-cuntur, quæ adſtringẽtia ſunt. BR. Imò & lu pinus parũper adſtringit, & amaritudinem habet. SE. Nullus de adſtrictione mẽtionem facit. BR. Optares ab omnib. omnia dici: tũc autem, aliquẽ poſteritati ſcribere non eſſet opus, ſi omnia à præcedentib. ſcriptis man-data eſſent. SE. Gal. in primo de alimentorũ facultatibus oppoſitum ſequi videtur. nam dicit: Proinde conſentaneum eſt, lupinũ nec deiectioni, nec alui fluentis retentioni, vt adſtringentia, appoſitum eſſe. BR. De mace-rato lupino verba facit, quem ἄποιον eſſe di cit, id eſt, qualitatis expertem, vel inſipidũ. Tunc ratione aquæ, quam miſtã habet, ad-ſtringens non videtur: ſed vim illam peni-tus non amittit, quãuis amaritudo amitta-tur, & non ſentiatur adſtrictio. Ob quod à Gal. dicitur, neq; adſtringere, neq; deiicere facere. Et quod ſtypticus ſit lupinus, ex Aui cenna ſumi poteſt, ſecũdo canone, cuius au-thoritas ſpernẽda non eſt, vbi alii de re ali-qua illo probatiores non loquũtur, vel pro-prietatem non exprimunt, & nulla adſit in oppoſitum ratio, imò potius ratio illi fa-ueat. Adde Galenum lentes adſtringentes feciſſe: tamen in libro de ratione victus at-tenuãte, lupinos ſimiles lentibus eſſe dicit,

niſi

niſi quòd minus ſiccant. Nec dicere opus eſt lentibus ſolùm comparare in eo quòd ſuccum craſſum generent: quoniã in omnibus intelligit, & in vno differẽtiam ponit, quòd minus ſiccãt lupini. Et in quarto de ratione victus in acutis, ſectione xcvi. cũ dixerit omnia legumina eſſe flatuoſa, & lentẽ adſtringere, deinceps de lupino agens inquit: Lupinus inter hæc minimè mala habet, vt notet mala, quæ in præcedentibus ſunt leguminibus, & in lẽte, adſtrictio minus eſſe in lupino. Ex quo facilè colligitur lupinum adſtringere. Verũ quoniã nõnulli intelligebãt, lupinũ nõ habere illa mala, propterea Gale. manifeſtè oſtẽdit intelligi oportere, minus habere illa, mala tamẽ habere, quoniã inquit ἥκιστα, id eſt, minimè diſtingui: contra μάλιστα, id eſt, maximè. Adde, Dioſcoridẽ tradidiſſe lupinũ multis diebus aqua maceratũ cibi auiditatẽ facere, ſtomachoque faſtidiũ detrahere: quæ manifeſtè oſtẽdũt vẽtriculũ lupino roborari. Et ſi quis dicat in lupino nullã eſſe adſtrictionẽ, neq; ſentiri, ſi mãdatur prius quã maceratũ ſit, is ſine ſenſu eſt. SE. Quæ ſunt lupini qualitates? BR. Lupini qualitates Galenus nõ exprimit. Auicenna calidum in primo eſſe dicit, & in ſecundo ſiccũ. quẽ recẽtiores ſecuti ſunt. At Auerrois quinto collectionum ſuarum libro, lupinũ calidum,

dum,& ſiccũ eſſe in principio tertii ordinis, vel in fine ſecundi facit. Nos profectò in ſecundo calidum affirmamus, quoniã abſque ratione, ſed ſolo ſenſu calidũ eſſe deprehenditur. Intelligimus verò lupinum nõ maceratũ aqua, quoniã maceratum humidũ eſſe cenſemus, & in primo ordine calidũ, vel etiã temperatũ, & ἄποιον, id eſt, qualitatum expers. SE. Cùm lupinum non adſtringere dicebam, de macerato intelligebam, & non de arido. BR. At nos de arido intelligimus quòd adſtringit, & ventriculum roborat: tamẽ & maceratum nonnihil ſeruat huius affectus, licet modicum id ſit. SE. Equidem emplaſticũ eſt, ſed nõ adſtringẽs. BR. De te miror, cui nugari in promptu ſit. Planè aſſero, & maceratum lupinum aliquid ſeruare ex his, quæ in arido ſunt, addoq́; eſſe emplaſticum (vt ita nunc dicam) genus quoddam adſtrictionis ſupponere. Arbitror te circa alia occupatũ non eſſe, qui noſtra dicteria ſtultè perquiris. Medicos illos imitari videris, qui cũ nec ægros habeant, quos curent, nec publicis lectionibus incumbant, nihil aliud agunt, quã quęrere, ſi quis ſit, quẽ vel falſo, vel verè accuſare poſsint, & calũniari. Satiuũ & ſylueſtre inuenitur, ſed æqualibus viribus. Solum Ferrarienſe lupinum aptè producit: in montibus tamẽ, atque ſiccioribus locis efficacior.

Cur

Curam non expetit. Hippolytum Turcum optimæ indolis infantem, magnifici Alberti filium, ab ingenti vermiũ copia ſolo lupinorũ puluere liberaui. A Gallis lupins, ab Hiſpanis tramuzes, à Germanis feigbon appellatur. Vnde vero Germani ſuum nomẽ ſumpſerint ignoro: quippe idẽ ſignificat, quod fabæ ficuũ. SE. Cannabis ſemina offeruntur. BR. Species duas habet, ſylueſtrẽ, & ſatiuũ. Ex ambabus ſemina habere ſtudeas: ex ſylueſtri aũt ſpeciatim radices. In Bononienſi agro mira cãnabis fertilitas, & præſertim in Illuſtriſsimi Ducis noſtri caſtro, quod Centũ appellatur, à centonibus fortè dictũ, qui etiã ex variis cannabinis partibus fiunt. Venetorũ Senatus huius caſtri viris immunitates plurimas cõdonauit, ſi Venetias cãnabin adueherent. Quippe nullum aptius ad conficiendos rudentes inuenitur. De cannabi finẽ feciſſem, quoniã opus nõ eſt res tã notas diu pingere, niſi in mentẽ veniſſet, Gallinas hoc ſemine paſtas per totã hyemẽ oua parere. Quod & vrticę ſemen facere certum eſt. Ab Hiſpanis, qui Luſitaniã inhabitant, lino alcanabe, ab aliis cannamo, & eodem modò à Neapolitanis, à Cretenſibus vulgo cannabari, à Polonis konopii, ab aliis cœnopia, à Germanis flanf, à Gallis chauenix appellatur. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. Solus Serapio ex

ſen

ſententia Meſuai dicit calidum eſſe, & ſiccũ ordine tertio. Galenus notat adeò exiccare, vt genitale ſemen exhauriat: propterea in quarto ordine ſiccum erit. SE. Cicutæ ſemina cõſequuntur. BR. Frequentiſsima habetur Ferrariæ cicuta, & efficaciſsima, vt quæ ſues plerunq;, & anſeres interficiat. Non tantùm ſemina, ſed & ſuccum è cacuminibus, antequam ſemina obareſcant, ſeruabis. Vinũ meracius ſanat, ſi quis cicutam comederit. Ne aliubi, quã Ferrariæ, cicutã quæras, licet Dioſcorides Cretẽſem magnoperè laudet, poſt Megaricam, & Atticam. Fiſtulæ ex ipſa fiunt, quę cicures reddũtur, ſi vino meraco macerentur. Noui ego vnigenitũ viduæ filiũ, qui ex eſu cicutę obiit, eam in acetario cerefolii loco (vt dixit) comedens. Miſta vino inſanabile venenũ eſt. Excellẽtiſs. Leonicenus pharmacopolarum errorem detexit, qui loco rutæ ſylueſtris ſeminis, cicutæ ſemen colligunt, & ſeruant: tamen reſipiſcere nolunt, ſed in dies homicidia potius augere. Noſtrũ vulgus cegua, & Galli etiã ceguce nominãt, Hiſpani cannaueras, alii ceguta: at Germani, quoniã interficit, vvieterich appellant, ac ſi tyrannum dixerint (ita enim apud ipſos id vocabulũ interpretatur) à Polonis ſzſinya veſſz dicitur. SE. De cicutæ qualitatibus diſſeramus. BR. Video hac in re autho-

res

res longè differentes. Nã recentiores frigidã, & ſiccam tertio ordine cenſent: Auerrois autem quinto collectionũ inquit calidã eſſe, & ſiccã ordine tertio. Et profectò cõtextum illum Auerrois corruptum eſſe credidiſſem & legi debere frigidã, niſi proſequeretur Auerrois inquiens tumores craſſos incidere, & vrinã prouocare, atq; mẽſes, & dolori humerorũ valere, pituitamq; purgare. Hęc aũt omnia rei calidæ effectus eſſe videntur. Galenus verò expreſsiſsimè fatetur illam eſſe extremè refrigerantis facultatis, propterea in quarto ordine frigida erit, vt vnus eius effectus oſtendit, nempe infrigidando necat. Quod apud Platonẽ in Socratis morte videre licet, qui cicutæ ſuccum ex vino bibens obiit. SE. Quomodo potuit tã graui errore detineri Auerrois, cum omnes ſummũ virũ illũ fuiſſe fateãtur? BR. Fortè per cicutã myrrhin intelligit, de qua Dioſcori. libro quarto inquit & mẽſes, & ſecundas trahere: & quam Galenus ſeptimo de ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus libro, dicit eſſe in ſecundo ordine calefacientiũ, & in eodẽ exſiccantiũ. Myrrhis verò ex ſimilitudine cicuta dicitur apud Dioſcoridem, & à Ferrarienſiũ vulgo cicutaria vocatur. Si hãc intellexit Auerrois per cicutã, non multùm à vero diſtabit, quamuis & in ordine differat, tamẽ in

qual

qualitate conuenire certum eſt. SE. Erucæ ſemina occurrunt. BR. Inter alias herbas, quibus in acetariis vtimur, hæc vna eſt, quę Venerem reuocat morantem, vt poeta inquit: nec lactuca apud nos edi conſueuit ſine eruca, vt calidæ, ac frigidæ rei temperamentum fiat. Notiſsima herba eſt, à noſtris etiã mulieribus ruchela corrupto vocabulo, quaſi eruca nuncupatur. Nõ modò ſemina, ſed & herba ipſa ſeruãda. Quin & ex hac herba, & lacte, vel aceto paſtilli fiunt, vt diu ſeruẽtur in culinæ, nõ medicinæ, vſus. Quæ apud nos reperitur, ſatiua eſt. Aliud genus ſylueſtre in Hiſpania potiſsimũ naſcitur, (quãquã & in Italia etiã) quo Hiſpani loco ſinapis vtũtur. Imò idẽ eſt in Italia vſus: & plures vidimus, qui eius ſemine vice cardamomi veſcerẽtur. In Ferrarienſi agro copioſe prouenit, ſed in montibus efficacior. A Romanis, & à Lucẽſibus ruchetta, à Polonis biala gorczicza, à Cretenſibus vulgò ruca, ab Hiſpanis oruga, à Gallis roquetta nuncupatur. Multi putarũt illam calidã, & humidã, in ſecũdo ordine, propterea Venerem ſtimulat. Sed in hoc Auicennã potius imitandũ iubemus, qui illam in ſecũdo ordine calidã, in primo ſiccã facit, præſertim cùm ſicca eſt. In humida, & recenti dicit ineſſe humiditatẽ in primo ordine, tamen ſiccã eſſe ſemper fatebimur. SE.

Ad meſpilorum ſemina veniamus. BR. Si tẽpus exigeret, meſpilorum ſpecies ad vnam enumerarem, quæ à Theophraſto libro de plantarum hiſtoria tertio, & à Plinio deſcribuntur, oſtẽderemque Dioſcoridis meſpilum, nõ eſſe nunc vocatũ meſpilũ: quia Dioſcorides arborem aculeatã dicit, buxeæ ſpinæ foliis, & quod fructũ fert, in quo ſolũ tria grana, vel ſemina inueniũtur, vnde tricoccus appellatur. Talis fructus in Neapolitano agro copioſe abũdat, ipſi azarolũ, nos lazarolum vocamus. Cœpit iam Ferrariæ plantari, & Hieronymus Braſiuolus affinis meus miles ſtrenuiſsimus ſuô in horto habet. De hoc aũt pomo aliàs. Nam meſpilla noſtratia nõ habent pauciora grana quinque. Verùm vt aliquid certi habeas, ſecũdũ genus meſpili à Dioſcoride poſitũ, quod epimelis appellari dicit, in Italia naſcẽs, eſt vera meſpilus noſtrâs, ſi deſcriptiones cõſideremus. Nã eſt àrbor malo ſimilis, foliis tantũ minoribus. Rotundũ pomũ fert eſui cõmodum, latiori vmbilico, leniter adſtringẽs, & ſerò matureſcit. Suſpicorq́; idẽ eſſe, quod apud Galenũ ex mẽte Hippocratis amamelidẽs nũcupatur, genus meſpili in Italia naſcẽtis. Quicquid tamẽ ſit, non eſt opus aliunde quærere meſpila, quã Ferrariæ, vbi & copia habetur, & efficacia ſunt ſemina. Hoc tãtũ addere decreui

creui

creui,& ſi eius fructus adſtringat,ſeminũ tamen puluis,lapillos vehementer ex renibus eiicit,vrinã cit,& veſicæ lapidẽ minuit. Cuius rei nuperrimè experimẽtũ ſumpſi in domino Petro de Argẽta,qui plures,quã ſexaginta è renibus lapides minxit ſolo huius pulueris auxilio. In domino aũt Andrea Rodo viro ſolertiſsimo adeò lapides renũ comminuerat, vt in puluerẽ redacti ſine dolore exirẽt.SE. Cũ de epimelide mẽtio inciderit, quid ſit apud Galenũ incertũ videtur.BRA. Hic opus nõ eſt omnia receſere, quæ alibi à nobis vbertim ſcripta ſunt.Lege cùm domi eris noſtra in ſecundũ aphoriſmorũ Hippocratis cõmentaria,aphoriſmo xx.vbi de epimelide,meſpilo,amamelide,comaro,vnedone,arbuto,memecylo,tricocco,azarolo, & aliis pluribus integrã habes hiſtoriam.SEN. Quæ ſunt meſpili qualitates? BR. Frigidũ & ſiccũ eſſe oẽs fatentur, & Gale.hoc teſtatur, quoniam acerbũ, & adſtringentẽ hunc fructum facit,ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro:tamen dicendum eſt,in ſecundo ordine frigidum eſſe, & immaturũ in tertio ordine ſiccum, maturũ verò in ſecũdo.Decipiũtur qui humida eſſe volunt cũ matura ſunt.ſemper etenim ſunt ſicca,ſed minus cũ matura.Germani meſpilum meſpil,Luſitani neſpelas,vt nos etiã,m.

in n,mutantes,Galli nepſles,Poloni, vt nos, meſpila appellant. SE. Lens ſequitur. BR. φάκος à Græcis dicitur, lentem nos, & lenticulam appellamus, ſemen notiſsimũ ita etiam vulgò dictũ lente, in Ferrarieſi agro præcipuũ, vt quandoque grana pollicis vnguẽ latitudine æquet. Ibi pro vſu colliges. Lenti vltimam manũ impoſuiſſem, niſi Dioſcoridis textus occurriſſet, quo aluũ cohibere cũ corticibus ſcribit. At Hermolaus emollire interpretatus eſt: noſque publicum adagium vulgò habemus, ſi quis lentis paterã comederit, ſitulã cacare. Errãt (vt puto) recentes, qui excorticatas adſtringere, cũ corticibus emollire volunt. Nã cõſtat apud Galenũ, & Paulũ lẽtes cõmuniter adſtringere: quã ob rem apud Dioſcoridem, ita etiã intelligendum cenſco: quippe ſecundo ordine exiccãt, vt Aetius teſtatur, qui etiã prædictæ dubitationis ſolutionẽ quodã modo adumbrauit. Nam experientia id manifeſtè oſtendit, lentem comedentes ſolui. Verùm Aetius lentẽ quidem areſacere corpus, & ſiſtere aluũ: ius verò iritare. Vnde his aluus iritatur, qui ius, non lentem, comedũt. Accidit verò multos ius ſecum comedere, ideo non mirum ſi ſoluantur. Ipſi autem lenti id tribuunt, quod iuri potius condonandũ erat. Nec mirũ, quoniam & biſcocta braſsica adſtringit: at ventrem

trem

trem laxat prima coctura ſumpta, vt Ariſtoteles primo problematum libro edocuit, & Galenus variis in locis. Galli lentiles, Hiſpani lentellas, alii lentegias, Germani linſen, Romani lentiche, Neapolitani nemicole, Cretēſes phachi, Poloni ſoczeuicza, Lucēſes lentichie appellāt. Recētes dicūt lentē frigidam & ſiccā eſſe ordine primo: at Gale. VIII. de ſimpliciū medicamentorū facultatibus, in caliditate & frigiditate temperatā illam facit, ſiccā verò ordine ſecūdo. SE. Ameos ſequitur. BR. Plures decepti, ammi, cuminum eſſe arbitrantur: nō enim legi debet ameos, quia genitiuus eſt, ſed ammi. Verū Dioſcorides cuminū nō eſſe, manifeſtè oſtēdit, ſed origani ſaporē habet. Noſtri pharmacopolæ in hoc ſemine inconſtantes ſunt: quippe nōnulli ſemina parua, oblōga, & tenuia habēt, alii ſimile fœniculo, ſed minus, alii maius, quā cuminū, & nigrū habēt. Re aūt vera nullus eſt, apud quē verū ammi viderim. Illa enim parua ſemina origani ſaporē nō habēt, nec poſſunt eſſe calida, & ſicca in tertio gradu, vt ſapor oſtendit. Quod verò maius eſt cumino, & nigrū, ex hoc ammi eſſe non pōt, quoniā ammi minus eſt cumino. Serapio cum Dioſcoridem refert, illū ſcripſiſſe putat eſſe albius cumino, cùm nuſquam in Græcis Dioſcoridis contextibus id ſcriptū

inueniatur. In Aethiopia vbertim naſcitur, & prope Alexandriã Aegypti. Græci in panibus ſuis ſemẽ hoc ponũt, vt de fœniculis apud nos vſus eſt, quo guſtu gratior ſit. Hoc ſemen facilè haberi poterit, quoniã Veneti ſingulis annis Alexãdriã Aegypti nauigant. Id tamẽ nõ eſt, quod paſsim à pharmacopolis venditur: imò vt recens valde portetur, curabimus, vt terræ mandari poſsit. S. Quæ ſunt illa ſemina, quæ in officinis habentur? BR. Alterius herbæ ſemina. SE. Cuius herbæ? BR. Nunc mihi ignota, quamuis plures viderim, qui certe folijs ſeminibus vterẽtur. Aliàs aũt de hac re cõmodius tractabimus. Si autem verum ammi cupis, Alexãdriam mittito. hoc nomine ibi appellatur: imò hoc nomen ſemini, & herbæ per totam Græciã condonatur. Gale. amarum guſtum habere fatetur, præter id quod acre ſit, & in tertio ordine intẽſo calefaciat, & exiccet. A Polonis polskikmia, ab Hiſpanis zanagria dicitur. Suum ammi ex Apulia Veneti habent. SE. Orobus ſequitur. BR. Eruum à Romanis dicitur. Recẽtiores adeò decepti ſunt, vt nõnulli ex ipſis Alexandria ſemina quædam ferant ſubrufa, ſub cuius cortice ſeminis caro ſubflaueſcit, verum orobum eſſe aſſerentes, quum tamen Dioſcor. orobum album eſſe diiudicet, & alba grana colligẽda iudicat ad

cat ad

cat ad farinam pro vſu medico parandam. Alii recentes, vt Pandectarius, cicer ſylueſtre eſſe arbitrantur, quum tamen Dioſco. de cicere prius per plura capita egerit, & in cicer arietinũ, & nõ arietinum diſtinxerit: tunc autẽ de ſylueſtri cicere tractare debuiſſet. Adde ſeri eruum, ideo ſylueſtre eſſe non poteſt. Auic. herbum, & herbam Iudaicam duobus capitibus cõfundit, recẽtiores idem eſſe iudicant. Quicquid ſit, eruum non eſt, quod pharmacopolæ vẽdunt, ſub cuius cortice flaueſcit: quia Dioſc. candidiſsima grana ſumi iubet. Nec te moueat quòd ab aliis authoribus ruſum ponatur: quia intus album eſſe debet, nõ rubrũ. Quamobrem id eſſe eruum ſuſpicor, quod nos vulgò ruuione appellamus. Habet enim albiſsima grane, & capiti graue eſt, & oneroſum veſcentibus, cõſtátq; boues ſaginare. Quamobrẽ ſi quis orobum ordinaret, noſtrũ vocatum ruuione acciperẽ, quoad meliora inuenirẽ. Nam & amarũ eſt, & in cibis ingratũ. Decipiuntur, qui viciã ſumi contendunt: tamen minus quàm alii. ſi illã pro orobo accipiũt, errãt. Decipiuntur & qui vulgo vocatam rubigliã. Decipiũtur & qui cicer: quoniam in ciceris capite, ciceris decoctum cũ eruo miſcet, ad teſtiũ collectiones, formicas, pſoras, lichenes, vlcera capitis erumpẽtia, cancros

cacocthas,cum melle,& hordeo.quod nō feciſſet,ſi eruū & cicer idem eſſe putaſſet. SA. Deinceps igitur ſemen dictum ruuione pro orobo ſumam:nec erit opus Alexandriā,& in alium locū mittere, cùm in noſtra vrbe facillimè haberi poſsit. BR. Ita facere expediet,ne continuè cum alijs erres. Galli eruū veſſe,Luſitani cezirano,Poloni vika,Cretēſes vulgò roui,Neapolitani ripoile, vel rouiglione vocāt.Apud Gal.VIII.de ſimp.medi.facul.in ſecundo ordine intenſo deſiccat,& in primo calefacit,tamen amaritudinē vehementē nō habet. SE. Cardamomi ſemina ſequuntur. BR. Quātum in hoc ſemine etiā pharmacopolæ decipiuntur, ſtatim videre licebit. SE. Quomodo in hoc ſemine decipiuntur,quod valde acre,& odoratum habent? BR. Si aures præſtabis,id certè intelliges,& quod exponam verum eſſe probabis. SE. Dic ergo bonis auibus. BR. Aures præſta:Tria ſemina apud pharmacopolas inuenio,quæ cardamomi loco ponuntur.Vnum eſt melegettæ,ita vulgò dictæ,ab Arabibus cobeth bagne appellatæ, vt ex Auicen.liquet. Aliud, quod cardamomum vocant, ſemen triāgulare,quo noſtræ mulieres pro condiendis rapis ſapa, quas compoſtas appellant,vtuntur. Tertium eſt nigella citrina,recētes in maius, & minus cardamomū

diſtin

diſtinguũt ab Arabibus accipiẽtes. Ita enim Serapio ſacolla diſtinguit, quæ apud ipſum cardamomum eſt. At re vera nullum prædictorũ trium ſeminum apud antiquos Græcos cardamomũ eſt: imò aliud maius addo, Serapionẽ de cardamomo loquẽtem, quod ſacolla appellat, Dioſc. cardamomum non tractare, vnde recentes omnia confundunt. Nos autẽ, vt tibi diſtinctè rẽ enucleemus, in hunc modũ exordiamur, quod à Serapione, & Arabibus cardumeni, vel cordumeni dicitur, à Dioſco. cardamomum appellatur. Hoc clarum eſt Dioſc. Serapionem comparanti. Inquit enim Serapio: Melius ex eo eſt quod difficilè frãgitur, plenũ, coniunctum, durum, & graue, & extẽſæ ſuperficiei, cuius ſapor eſt acutus parũ, quod autem ex eo nõ eſt tale, eſt malum, Dioſco. eodem ferè modo ſcribit: Eligito quod frãgenti cõtumax repugnet, quod plenum, præclusúmque ſit, quod enim tale nõ erit, vetuſtáte exoleuit, & bonitatem amiſit. Hinc apertè vides Serapionem, & Dioſc. conuenire, imò & in viribus præciſe etiam quadrant, vt idẽ ſit apud Serapionem cordumeni, quod apud Dioſc. cardamomum. At Serapionis interpres, qui carui agreſte interpretatur, aberrat, & ab hoc errore ducti recentiores omnes hallucinantur. Ad melegettas igitur redeuntes,

ipſas nõ eſſe cardamomũ ex hoc probatur, quia nõ multùm guſtum tentant, vt cardamomum facere debet, nec ſunt ſubamaræ. Idẽ iudiciũ ſit in aliis prædictis ſeminibus, quæ nullam amaritudinem habent: ideo pharmacopolæ Dioſc. cardamomo, & Serapionis cordumeni carent. SE. Tamẽ Serapio particulatim de cardamomo ſub hoc vocabulo cardamomum tractat. BR. Nuſquam Serapio de cardamomo tractauit, niſi in ſacolla. At ſacolla nõ eſt cardamomũ Dioſc. ideo Serapionis interpretem erraſſe puto, & nõ debuiſſe interpretari cardamomum, ſed aliquid aliud, quod ab eo nomine ſacolla ſignificatur: arbitrórq; ſacolla ſemen quoddã eſſe in Arabia, nobis ignotũ, & etiã Græcis: propter id eo capite Serapio Græcos nõ adducit, vt mos eius eſt, ſed ſolos Arabes. Vnde ſacolla cardamomũ interpretari non debet, quia cordumeni, vel cardumeni cardamomu eſt. SE. Nunc verum cardamomũ doceas. BR. Scito in primis ex illis non eſſe, quæ in officinis habentur, quia amara non ſunt, nec frangẽti cõtumacia ſemina. Facilè ex Armenia, Boſphoro, India vel Arabia haberi poteſt: illuc mittendũ, pręſertim in Boſphorũ, quia Veneti illuc ſingulis annis nauigãt, & Illuſtriſsimi ducis noſtri nauis Boſphori litora appellit. SE. Edoceas ſaltẽ quid

ſit ſac

ſit ſacolla Serapionis quã ille interpres cardamomũ vertit, & omnibus recentibus anſam errãdi præbuit. BR. Quod mihi incertũ eſt, tibi aperire non poſſum. Res barbaræ ſunt, quæ ad nos nũquam peruenere. Cõſtat autem maiorẽ ſacollam melegettã nõ eſſe: quia nõ ſunt grana magna, in quibus parua granula inſint. Nec etiã minus cardamomũ eſt, ſcilicet vulgare hoc noſtrum, quia cum maiori ſimilitudinẽ nõ habet, & cortice tegitur, minor verò ſacolla cortice caret. SE. Non afferã igitur domũ cardamomũ? BRA. Non equidem, niſi ad prædictas partes miſeris. SE. Non potero non mittere, cùm propter hoc, tum propter alia multa. BRA. Eſto bono animo, quoniam ſperamus nos hæc omnia quandoq; diſtinctè oſtenſuros. SEN. Quibus nominibus ab aliis nationibus inſignitur? BR. Omnes Latino & Grȩco nomine vtuntur. SE. Refer ſaltem cuius ſit qualitatis. BR. Calidum eſt, & ſiccum ordine tertio: quoniam Gal. VII. de ſimp. medic. facul. inquit: Eſt admodum calidum, non tamen vſqueadeò vt naſturtiũ. vnde in medio tertii ordinis calidum erit. SEN. Carui ſemina ad collectionẽ veniunt. BR. Arabica nomina Græcis & Latinis notiora ſunt. Caruus Arabicum nomen eſt, in quo Pandectarius adeò errauit, vt monitore nõ indigeat.

Quippe in Serapione ita cõfundit nomina, vt caruũ cum nigella miſcuerit. quod ex nominum errore factum eſt. Quod enim Serapio xamin dicit, id eſt, nigellã, ipſe accepit, ac ſi carui dixerit. Tamẽ aliud caput Serapio de carui ſcribit, quod verũ carui eſt, vt mirandũ ſit cur Pandectarius nigellam potius, quam carui acciperet. Nos igitur de carui, vel caruo, aut caruia (nihil enim refert quomodocũq; barbarũ nomẽ proferatur) tractaturi, id primò admonebimus, caruũ nõ eſſe nigellã, vt Pãdectarius, & plures recentiores exiſtimarũt, ſed caruum apud Serapionẽ id eſſe, quod a Dioſc. caros vocatur. Hoc manifeſtè deprehendes Serapionẽ Dioſ. cõparãdo. Inquit enim Serapio: Carui ſemen huius prouocat vrinã, habet bonum odorem, & calefacit, & eſt bonũ ſtomacho, & facit digeri cibũ, & ingreditur in confectionibus medicinarũ, quæ cõponuntur ad faciendũ deſcendere cibũ a ſtomacho, & virtus eius ſimilis eſt virtuti aniſi, & radix eius comeditur cocta, ſicut paſtinaca. Hactenus Serapio. Nunc Dioſc. mentem præſta ita de caro dicenti: Calefacit, vrinã cit, ſtomacho accõmodatum, & in cibo gratũ eſt: concoctionem adiuuat, vtiliter antidotis, & oxyporis miſcetur, aniſo proportione reſpõdet: radix elixa paſtinacæ modo edenda eſt. Ex

his

his certè deprehenditur,carui Serapionis,& caros Dioſc.idem eſſe:quoniam eadem penitus à Serapione(quamuis barbarè)in ſuo carui dicuntur,quæ à Dioſc.in careo. Fortè ſi fidum interpretẽ habuiſſet Serapio,in tot errores nõ incidiſſet.Semen autẽ, quod pro carui à pharmacopolis ſumitur, carui, aut caros eſſe nõ poteſt:quia,vt inquit Serapio ex ſententia etiam Aben Meſuai, eſt ſemen craſsius,quàm cyminũ. Quod aũt pharmacopolæ vendunt,multò minus eſt cymino. Putaui quandoq; daucum eſſe,id eſt, quod vulgò apud nos pro dauco ſumitur, quod eſt paſtinacæ genus,ſed magis odoratũ eſſe caruum,poſtea ſemina non correſpondere aduerti,quanuis noſter vulgaris daucus paſtinacæ genus ſit, & caros inter paſtinacas numerari poſsit.Vnde Paulus Aeg.1.lib.vbi radices numerat,quæ edendo ſunt,tres iſtas coniunxit paſtinacã, paſtinacã ſylueſtrem, & radices cari,ac ſi & caros inter paſtinacas numerãdus ſit. Quod ſi potius Dioſ.quàm Serapioni,credamus, vt dignum eſt, qui in aliquibus Græcis codicibus exiguũ ſemen habere dicit,fortè vna ex noſtratibus dauci ſpeciebus erit.Eius herba à Dioſc.non pingitur.Plinius monet vbiq; ſerẽdũ careum. Caros verò dictus eſt,q̃a in Caria laudatiſſimus inuenitur.Si quis certus fieri cuperet,

in

in Cariã mittere oporteret,quod graue nõ erit illuſtriſsimo Alphõſo principi noſtro. Quum eius ſemina habebimus,terræ mandabimus,vt quicquid naſcatur,videre poſſimus.Ab Hiſpanis alcarouea,à Polonis polnvkmvn nũcupatur,à Gallis noſtro vulgari nomine.Ex campis Patauinis,& Vicentinis ſemen quoddã affertur pro caro.Auic.calidum,& ſiccum in ordine ſecundo illud facit.Auerrois autẽ quinto collectionũ,in tertio ordine calidũ,& ſiccum facit.Gal.VII.de ſimp.med.facul.ſecutus,qui in tertio quodam modo ordine calefacere,& exiccare dicit.Tamẽ videtur Gal.ex ſuis verbis id facere,vel in principio tertii,vel in fine ſecũdi calidum,& ſiccum. SE. Nigellæ nigræ ſemina poſt caruum locũ habent.BR.Cur nigræ addidiſti? SE. Ad differentiam ſubcitrinæ.BR.O ingens recentiorũ error,idem eſt dicere nigella ſubcitrina,ac ſi dicatur nigrũ ſubcitrinũ.Vna tãtũ in nigellæ ſpecies apud probatos authores reperitur, quæ xamin à Serapione dicitur, non carui vt Pandectarius putauit.Idem verò eſt xamin Serapionis,& melanthion Dioſcor.vel nigella.Serapio enim inquit plantam eſſe paruam circa duos palmos,& habet folia parua,minuta,& mollia,ſimilia foliis plãtæ ranahaon, niſi quia ſunt minora ſatis, & habet capi-

tella

teſta ſubtilia, ſimilia capitibus papaueris, oblonga,& in medio eius ſunt parietes ſeparantes ſemina. quod quidẽ ſemen eſt nigrũ, acutũ, boni odoris, ſi Dioſcoridẽ met legeris in capite περὶ μελανθίου, id eſt, de melãthio, & eadem ferè ad verbũ ſcribit, vt de xamin Serapio edocuit. Nam inquit eſſe breuẽ fruticẽ, pedali, & aliquãdo maiori, altitudine, cõparátq; folia melanthii ſenecioni, & Serapio ranahaon, quod ſenecion eſt: ambo tamẽ folia minora cẽſent. poſtea ſequitur: Et habet in ſummo cacumine exiguũ vaſculũ papaueris figura oblongũ, interiore ſui parte diſcurrentibus veluti cãcellis diſſeptum, inter quos nigrũ ſemẽ, acre, odoratũq; clauditur, vt nullus ex his ambigere poſsit, melanthion Dioſc. quod nigrum ſignificat, & Romanorum nigellam, cum xamin Serapionis idẽ eſſe: id magis oſtẽdunt proprietates, quæ eædẽ penitus ſunt, vt quod in pane ponitur, & frõti illitũ capitis dolores diſcutit. Vt autẽ nigellam cognoſcas, in ſegetibus herba quædã naſcitur, cuius florẽ mulieres Ferrariẽſes, ac ruſtici githone appellant, quo in coronis vtuntur, æſtiuo tẽpore, & gith alio nomine dicitur, vnde vocabulum deductum eſt githone. Semen huius plantę nigrũ eſt, & eſt odoratũ, atq; pſeudomelanthion dici poteſt, ex cuius ſimilitudine verũ

melan

melanthiũ cognoſcere poteris:vnde melanthion,nigella,xamin idẽ eſſe cõſtat.Cõſtat etiã ſemen id,quod pro nigella vẽdũt pharmacopolæ ſubflauũ,nigellã nõ eſſe. Recentes autẽ,qui duplicẽ nigellam oſtẽdunt,ſine ratione loquũtur:quoniam apud antiquos vna ſolum nigellæ ſpecies reperitur,quę nigra eſt.Imò & vocabulum nigellæ nigrũ ſignificat.Et Romani prǣterea nigellã papauer nigrum appellant,& hoc nomẽ in vſum nõ ceſsit propter aliud papauer nigrum, & verum,ex quo opiũ,& meconiũ fiunt.Nunc autem in variis hortis Ferrariæ melãthion verũ habetur folio ſenecionis inciſo in morem foliorũ erucæ.Galli Latinũ nomẽ ferè imitãtur,nielle noire dicẽtes, Germani verò ratthen:quãuis nõnulli apud ipſos diſputent eſſe potius bervvurtz,quę eſt dauci ſpecies.Nos tamẽ potius Germanorũ ratthen eſſe cẽſemus,a Polonis czurnucha,à Cretẽſibus vulgò melathi,ab Hiſpanis nigella vocatur.Noſtrũ igitur githone, qđ in triticea meſſe naſcitur,gith nũcupatũ pſeudonigella dici poteſt,tamẽ in omnibus cũ vero melãthio cõuenit, præterquã in folio. Verũ autẽ melanthiũ,quod nũc in nõnullis hortis Ferrariæ viret,vulgò nigella nuncupatur,flore pulcherrimo in cyaneo albicãte,& foliis q̄buſdam pediculis intercurrẽtibus diſtincti.

Omnes

Omnes ferè cum Galeno ſeptimo de ſimpl. medic. facult. melanthium, & nigellam in tertio ordine calidam & ſiccam iudicant. At recentiores nonnulli in ſecundo ſolùm ordine ſiccum eſſe dicunt. Scito tamen verùm melãthium in medio tertii ordinis calidũ eſſe, & in principio tertii ſiccũ, verùm pſeudomelanthium, quod & giotone vocamus, in ſecundo ſolùm ordine calidũ & ſiccum erit. SE. Atriplicis ſemen occurrit. BR. Plures decepti ſunt, qui atriplicẽ id olus eſſe putarunt, quòd vulgò ſpinachia dicitur. Quòd autẽ aberrent, hinc manifeſtum eſt, quoniam atriplex antiquũ & notum eſt, noua ſunt ſpinachia. Habet etiã atriplex aureũ florẽ: vnde ab aliquib. chryſolachanon dictum eſt, & à Cretenſib. vulgò, nos paſsim trepeſe appellamus. Hiſpani recẽtes, prædictos ſequunt. nã ipſi ſpinazes, alii armuelles, vocant, Galli aroſſes, Neapolitani atripice, Poloni loboda, Germani grienkraut, vel grunkraut, ac ſi dixerint viridem herbã. Ipſi etiã veluti diuerſam herbã à ſpinachiis, quę ſpenet vocant, agnoſcunt. Notiſsima herba Ferrariæ, & notiſsimũ ſemẽ, quod vim refrigerandi habet ferè in tertio ordine. Pythagoras atriplicem damnabat, vtpote qui hydropicos faceret, arquatos, ac pallorem, & in hortis nihil apud ipſum naſcitur inculpa-

tum. Difficulter coquitur. Vnde ſi Pythagoræ credere liceret, noſtræ ætatis medici, qui in ægritudinib. cõcedunt, longè aberrarẽt. At Dioſc. de arquato morbõ oppoſitũ ſcribit, quàm Pythagoras ſentiret: quia inquit eius ſemen cum aqua mulſa bibitũ regium morbum ſanare, aluũq; mollire. Duplex genus apud Dioſc. inuenies, & vobis in promptu ſunt, ſatiuum & ſylueſtre. Sylueſtris nullus eſt apud nos vſus. Semina domeſtici tantũ habere ſtudeas, & hęc in Ferrariẽſi agro, vbi exquiſitiora ſunt. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. In ſecundo ordine frigidũ & humidum eſſe cẽſemus: & ad eundẽ ordinẽ ſpinachia referimus. SE. Quo nomine antiqui noſtra ſpinachia vocãt? BR. Niſi in genere bletę, aut atriplicis ſint, nihil habeo certi, quod tibi oſtẽdere poſsim. SE. Igitur ad cæpæ ſemen veniamus. BRA. Non eſt opus hîc immorari, quia notiſsimę ſunt cæpę. Crõmyõ à Græcis dicitur. Sylueſtres cæpæ nuſquam ſunt. Rubræ acriores albis, & oblõgæ rotundis iudicantur, non modò ſemina, ſed & radicem ipſam, quę propriè cępa eſt, ad medicum vſum, & culinariũ ſeruabis. Plin. lege de eius ſpeciebus, & alios authores. Hiſpani cebellam, alii cebollias, Germani zvvibel, Poloni czebula, alii cebulia, Cretẽſes vulgò cromidi, Neapolitani cepole cæpã vocant.

Nunc

Nunc cæpæ qualitates conſiderentur. Gal. ſeptimo de ſimplic.medic.facult.in quarto ordine calida cenſet, quanuis Auicenna in tertio ſolùm calidam dicat; ſed magno errore: quoniã humano corpori admotà exulcerat, tamẽ eſt in prima ſolũ parte quarti ordinis.De paſsiuis qualitatibus Auicenna dicit in ipſa eſſe humiditatem ſuperfluã, Galenúſque illam dicit eſſe flatuoſam. Tamen in tertio ordine exiccare manifeſtum eſt,ſi parti humani corporis humidę applicētur. Et vt in calce ſecundi libri de alimentorum facultatibus, Galenus docet, humores extenuat craſſos, & glutinoſos incîdit.

SE. Aniſi ſemẽ occurrit. BR. Notiſsimum eſt aniſum,nec opus eſt in ipſo ambigere,licet ex Syria comportari Dioſc.tradiderit: non enim in Italia propter id naſci inficiatur, ſed ex Syria originem habuit, aut ibi ſaltẽ excellentius prouenit. In Italia frequens habemus: tu mõtanum atq; nigrum ſeruabis. nam viribus efficacioribus pollet. A Gallis anis, à Germanis eniſz, ab Hiſpanis yerua buona, à Polonis anyſz, à Cretenſib. vulgò glichaniſo nuncupatur. Auicenna in aniſorum qualitatibus perperam Galenum adducit: nempe Gale. in ſexto de ſimpl.medic. facult. aniſum inquit eſſe in ſiccando tertii ordinis, ſicuti & in calefaciendo. Auicenna

verò Galenum refert, ac ſi dixerit aniſum eſſe calidum in ſecundo ordine, & in tertio ſiccum. At alter eſt in Auicenna error, qui Dioſco. adducit aniſum dicentem in tertio ordine calefacere, & exiccare, cũ nuſquam à Dioſco. hoc dictum ſit: verùm id tantùm dicit: Pręcipua quidem eius natura in calefaciendo poſita eſt. de qualitatum verò ordine nihil penitus dixit, neq; ſcribere conſuetus eſt. SE. A Galeno dicitur ſubamarum, tamẽ in guſtu nullam amaritudinem ſentio. BR. Imò nonnihil amari perſentitur, ea res mira, ex aniſi ſubſtantia vi ignis abſq; alia materia oleum elicio puriſsimum, & dulciſſimum, quod & odorem, & ſaporẽ aniſi habet, & hæc intẽſiora, quam ipſum ſemen habet, verùm ex ætate amariſsimum fit. SEN. Cymini ſemen ſequitur. BR. Et huiuſmodi ſemina notiſsima ſunt: reperitur verò domeſticum cyminũ, & duplex ſylueſtre. Domeſticũ in quotidiano vſu habetur, de quo nihil aliud dicã, quã noſtros ruſticos in periſteriorib. ipſum ponere, vt columbos remorentur, & alienos alliciant. Quod & antiquitus factum teſtatur Plin. Addo etiam non eſſe petendũ ex Galatia Aſiæ, vt volunt authores, & Cilicia, quum in Italiæ Apulia optimum habeatur, & aliis plurib. in locis. Efficacius in calidis prouenit. Omnes ferè

natio

nationes Latino nomine vtũtur, vel ſaltem parum detorquent. Nam Germani kumell, Poloni kmin, Cretẽſes vulgò chimino, Galli commin, Hiſpani comines appellant. SE. Quæ ſunt cymini facultates? BR. A Gal. ſeptimo de ſimp. med. facul. dicitur vires habere ſimiles aniſo: & mentionẽ facit ſolùm de caliditate, quæ in tertio ordine eſt. De ſiccitate videtur ambiguum, quam tamen nos putamus tertiũ ordinẽ attingere, quanuis Auicenna in ſecundo ordine ſiccum eſſe tradiderit. SE. Petroſelini ſemẽ quęramus. BR. Adhuc in medicorũ animis inſidet noſtrum vocatum petroſelinũ antiquorũ petroſelinum eſſe, & quũ in re medica petroſelino indigemus, noſtrę herbæ ita vocatę ſemina, & radices, & neceſſarias alias partes colligunt. Sunt tamẽ, & verũ petroſelinũ, & noſtrum vocatum petroſelinũ apii genera: ſed petroſelinũ in Italia non naſcitur (quod ſciuerim) in Macedonia tantũ pręruptis locis. Semẽ habet ammi ſimile, odoratũ, acre, & aromati ſimile. Imò ſi addamus, quę Gal. in Theriace dicit, amarũ eſt. quæ noſtro petroſelino non conueniunt. Tamen difficile non erit per Venetas nauigationes in Macedoniã mittere, vt inde ſemẽ habeatur, quod mox noſtris regionib. locis præruptis ſeminetur. Noſtri Latini, vt Palladius, non di-

cunt in Macedonia naſci petroſelinum, ſed locis aſperis. Vnde nihil impediret apud nos etiã gigni, præſertim ſi locis aſperis ſeminetur. SE. Ergo petroſelini ſemen non habebimus? BR. Non, niſi credamus id eſſe, de quo recentes, & quod vulgo petroſelinum. i. ſaxatile apium appellamus. Tamẽ breui ſpero me hęc ſemina accepturum illuſtriſsimi Alphõſi Ducis Ferrarię cura, & Herculis Illuſtriſsimi Ducis poſt patris obitũ maiori diligentia. SE. Noſtrũ igitur vocatũ petroſelinũ quid erit? BR. Animus inclinat ſatiuũ apium, ſiue hortenſe eſſe, de quo Dioſc. inquit omnib. accommodatum eſſe, quib. & coriandrum σέλινον κηπαῖον, id eſt, apiũ ſatiuum, à Dioſcori. ſimpliciter nuncupatur. Pliniúsq; lib. xx. in iure mãdi hoc apiũ cenſet, & eſſe peculiare in cõdimẽtis. quod manifeſtum eſt, noſtro petroſelino conuenire. Apud omnes ferè nobis notas gẽtes à petra nomen habet. quippe Galli perſin, Hiſpani perrexil, Germani peterſilgen, Romani petroſendòlo, Cretẽſes vulgò cudumedo, alii perſibulo, Poloni piotruſzka vocant. In tertio eſt ordine calefacientiũ, & exiccãtium: quãuis Auic. de petroſelino agẽs ad apii caput ſe referat, idq; in primo ordine calidum facit, & in ſecũdo ſiccum, cum nulla ſit apii ſpecies, quę primum caliditatis ordinẽ non

exced

excedat.SE.Oleris atri ſemina accedunt.BR. Olus atrũ à Romanis dicitur, quod Dioſc. vocat hippoſelinon, non quidem ab equis, quib.conferat,vt nõnulli voluere,ſed à magnitudine ſua: quia equus in cõpoſitiõe earum rerum,quib.nihil peculiare habet,ma gnitudinem ſolã ſignificat, vt hippomarathron,quia in ſuo genere multùm excedit, hippolappatõ à Theodoro Gaza in Theoſtraſtro equapiũ interpretatũ. Ad noſtrum olus atrũ redeuntes,radicem extra nigram, intus albam habet,propter id olus atrum à Romanis vocatur, maius apii genus, qđ in hortis, & riguis naſcitur, adeò creſcens, vt arboreſcere videatur. Notiſsimũ eſt,apud nos ob ſuã magnitudinẽ hippoſelini nomẽ acquiſiuit.i.(vt Theodorũ imitemur) equapii.Nos vulgò Ferrarię apiũ Macedonicum nũcupamus.Omnes cõditiones habet,quas illi Dioſc. attribuit. Ne aliubi quæras olus atrum,quã Ferrarię, radixq; aliquib.in cibis grata.Decipiũtur verò, qui archangelicã,vel angelicã à nobis vocatã,olus atrũ eſſe fatẽtur, quoniã radicẽ albã habet,nec in tã altã magnitudinẽ creſcit,vt apiũ Macedonicũ vocatũ. A Polonis gier, à Venetis herba Alexãdrina,à Cretẽſib.vulgò Macedonico, à Lucẽſib.maceroni,à Neapolitanis Alexãdro nuncupatur.Et hoc cum Gal.calidum,

& ſiccum tertio ordine cenſemus. SE. Apii ſemina occurrũt. BR. Quum abſolutè apiũ dicitur, hortẽſe intelligi oportet, quod σέλινον κηπαῖον, à Dioſc. nuncupatur, à noſtris vulgaribus petroſelinum dicitur: quam ob rem pro ſeminibus apii abſolutè, non ſunt breuioris illius apii, quod in hortis naſcitur, ſemina ſumenda. Dico breuioris, quàm Macedonicum, ſed maioris, quàm noſtrum vulgare petroſelinũ. At potius ſemina hortenſis apii, id eſt, noſtri vulgaris petroſelini ſeruarem. Vnde per ſemina apii abſolutè, hortẽſis apii ſemina intelligẽda ſunt, quod eſt noſtrum vocatũ petroſelinũ. Semina verò, quę à pharmacopolis paſsim colligũtur eleoſelini ſunt. i. paluſtris apii. Decipiuntur enim, qui apiũ paluſtre, eam herbã putant, quam vulgò apiũ raninũ dicimus: quippe apium paluſtre ſatiuo maius eſt. Apiũ verò raninũ multò minus eſt. Et quãuis Dioſco. in aquoſis locis naſci, nõ tamen in aquis dicit. Solum autem Ferrarienſe inter aquoſa loca numerandum, præſertim vbi apiũ naſcitur: nam vmbroſa loca, & aquoſa amat. De noſtris autẽ apii generibus loquor, quia petroſelinũ verũ in ſaxoſis, & aſperis naſcitur. Tamen quum & apium ſatiuum. i. noſtrum petroſelinũ, & eleoſelinõ eaſdẽ vires habeant, vt Dioſc. fatetur, ideo nõ multùm

refert,

refert, vtrum eorũ ſumatur. Pro his autem colligẽdis ne patrium ſolum deſeras. Radices etiam, & folia ſeruato. Germani eppich, Hiſpani, vt nos, apio, Galli ache, Neapolitani achio, Veneti epò, Poloni opich apium vocãt. Et hoc calidũ eſt & ſiccũ ordine tertio. SE. Leuiſtici ſemina poſt apiũ ſequũtur. BR. Liguſtici potius dicere oportet. Plures decipiũtur, qui apii ſpeciẽ eſſe crediderunt, quum de ipſo in altera parte egerit Dioſco. quàm in apii generibus. Pharmacopolæ & Ferrarię, & Venetiis, Bononię etiam, ac Patauii altero ſemine vtuntur, quod libiſtici ſemen arbitrãtur, tamen inconſtantes ſunt, quoniã nonnulli apii ſeminib. pro eo vtuntur, alii dauci. Tamẽ facilè eſt in Liguriam mittere, imò in dies illuc mercatores accelerãt, ſemẽ petẽdum eſt, & terræ mãdandũ. In Liguriæ mõtib. naſcitur, vmbroſis, aſperis, & altiſsimis. Mirãtur Genuẽſes pharmacopolę nobis hoc ſemẽ deeſſe. Tamẽ in mõtibus efficacius eſt, quã ſi in plano ſeminetur. Pro pipere eo vſa eſt antiquitas: imò & nunc ruſtici Ligures pro pipere in cõdimẽtis vtũtur: & ego cõditum ferculum libiſtico ſatis gratum comedi Genuæ in ædib. Illuſtriſsimi Sinibaldi Fliſci, quum Illuſtriſsimus Hercules Ducis Ferrarię primogenitus Galliam peteret: nec etiam magnificis Co-

mitibus Bonifacio Beuilaquæ,& Vgocione Rangono viris integerrimis diſplicuit.Sed illud animaduertere oportet, Ligures fœniculum miſcẽtes libiſticũ adulterãt.Quin & Dioſc.tẽpore ſeſelis ſeminib.adulterabant, & altero quodã ſemine,ſed ſubamaro,quo ſapore deprehẽdebatur. Vnum eſt,vos libiſtici ſeminib. carere, cuius etiam radices in officina deinceps habere curabis. Galli, vt nos ferè,& Hiſpani. Ger.vero liebſtœckel, Poloni lubſczek, Veneti leuiſtrego appellãt. Eſt in tertio ordine calidũ, & in eodẽ exiccat.SE. Fœniculi ſemẽ occurrit.BR. Notiſſima herba eſt,cuius ſemine in placẽtis cibariis diuerſis aceto,viridi,& arido per totum annũ veſcimur.Ferrariæ maxima copia habetur. A Græcis μάραθρον dicitur.Sed nõ ſolùm ſemina, verùm folia,& radices ſeruare commodũ erit. Sed quũ in aruis erraticum fœniculũ,aut ſylueſtre inueniatur,quod rei medicæ proficit, ideo huius ſemẽ in Ferrariẽſi agro collectũ ſeruabis. Adeò nota ſunt hæc,vt nihil aliud dicẽdum videatur,quàm Hiſpanos ymozo, alios hinojo, Germanos fenchel,Gallos feneul, Neapolitanos fenochio,Cretẽſes vulgo maratha,Polonos vvloſki kopr fœniculũ vocare. In tertio ordine calidum eſſe Gal.cenſet vii.de ſimpl.medi. facul.& in primo ſiccũ,quamuis in hoc alios

referat. Auicenna cenſet ſylueſtre fœniculum calidius eſſe, domeſticum verò in ſecundo ordine calidum eſſe. Nos eius ſiccitatem in ſecũdo eſſe putamus. quod etiã cenſuit Auerrois quinto collectionũ: Imò illorum ratio, qui in primo tantũ ordine ſiccũ eſſe dicebãt, quoniam lac procreat, ad rem nihil facit, neq; impedit, quin ſit in ſecũdo, nempe lac nõ procreat eò, ꝙ in lac cõuertatur, ſed alia cõuertit, vt ſanguinẽ in lac conuertit, & ad mammas ducit, vel id ſolum facit, quod ad mãmas ducit, quas ſuos calore roborans, & mammarum vim cõcoctricẽ perficiens, ſanguinem in lac facilius cõuertunt. SE. Sparagi ſemina ſequũtur. BR. Aſparagi dicẽdum eſt, adeò nota herba, vt nihil aliud dicendũ videatur, quàm in Ferrarienſi agro colligẽda, vbi infiniti ferè ſunt producentes aſparagos cãpi. Radices quoq; ſeruãdæ. Illúdq; animaduerſione dignũ, apud antiquos hoc nomẽ aſparagus, ſiue aſpharagus, nõ ſolùm notiſsimã hanc herbã ſignificare, quã ſparſi appellamus, ſed cuiuſcunq; herbæ cacumẽ, quũ primum erũpit, vt edẽdo ſit. Paulus Aegineta hoc manifeſtè oſtẽdit, qui caput de aſparagis inſcribit. in ipſo tñ de bleta, lactuca, atriplice, malua, & aliis ſimilibus pertractat. Nos decoctos in iure aſparagos aceto, ſale, & oleo cõſperſos, ma-

gno

gno gulæ delectamento comedimus, & in principum delicijs ſunt, vt etiam ſine conditura comedantur. Hiſpani vt nos ferè ſparagos, Poloni ſpargus, Cretenſes vulgò ſphargi, Germani ſpargon, Galli eſparge appellãt. Galenus aſparagũ in caliditate & frigiditate temperatum eſſe iudicauit, ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. In paſsiuis autẽ qualitatibus ſiccũ potius eſſe dicit, quanquã id nõ exprimat. nam inquit, quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt. Auicenna inquit illum eſſe calidum, ſed caliditatem increſcere, quum induratur. Tamẽ conſidera, an ſit in primo ordine calidus & ſiccus ob illas, quas facit operationes. Fuere qui aſparagum antiquis ignotũ iudicarint, cùm tamen Dioſcorides, & Galenus de illo egregiam mentionem fecerint, & ante Galenum Plinius. SE. Acetoſæ ſemen quæramus. BR. Species lapathi eſt acetoſa ea, quæ acidũ ſaporẽ habet, quã oxalida appellant, notiſsima apud nos herba. Arabes, præſertim Auicenna de lapatho tractans, loco huius vocabuli lapathum, hoc nomine acetoſa vtitur, quia in ea particula oxy, deceptus eſt, quę in omni lapathi ſpecie nõ ſignificat acumẽ ſaporis, ſed in aliqua acumẽ foliorũ, vt in noſtro vocato rumice foliorum acumẽ, in her

ba

ba quam vulgo herbam bruſcam vocamus, acumen ſaporis. Huius herbæ ſemina in Ferrarienſi agro colliges: verùm nec folia, nec radices, vtpote rei medicæ vtiles, prætermittito. Reperitur & trifoliũ acidũ, quod alleluia vulgus noſtrũ appellat. Sed quũ recentes acetoſam dicunt, lapathon intelligũt, nõ trifoliũ illud, quãuis eundẽ ferè ſaporẽ habeat, vt illi meritò particula ὀξὺ tribui, & ſimul cõponi poſsit. A Gallis ozeille dicitur, qua libẽter intinctus parãt. Latini azedras vocãt, Germani verò ſaurampffer, id eſt, acetoſa ampher, quippe ſaur acetoſum ſignificat, ampher aũt eſt proprium nomen Germanicum, quod nihil aliud, quam ampher ſignificat. Cretenſes vulgò ſcinida, Neapolitani acetoſella. Poloni ſzczaro, alii ſczavvii nuncupant. Frigidam in primo ordine, & ſiccã in ſecundo cũ Auicenna cẽſeo, & ab illis diſſentio, qui in tertio frigidã eſſe iudicarunt. Nã in hoc ordine nõ digereret. quod tamen illi attribuit Galenus ſeptimo de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus libro. SE. Geniſtæ ſemina legenda. BR. De geniſta in floribus tractare cœpimus, quæ à Græcis σπάρτιον, à noſtris ſpartõ, vel geniſta. Notiſsima eſt, & in aliis locis præterquam Ferrariæ in vſu ruſtico pro ligandis vitibus frequens. Quæ de ea ſuperius dicta ſunt, ſatis eſſe pu-

tam

tamus.SE. Anthera ſequitur.BRA. De hac in floribus ſcriptum eſt,vbi oſtendimus antheram non eſſe roſæ florẽ, vt quidam recentes putarunt,ſed compoſitionem quandã apud Celſum,in qua tamen roſæ inſunt.Et Galenus in quinto methodi poſt libri dimidiũ, ad quæ valeat anthera medicamentũ oſtendit.SE. Ad ſileris montani ſemina veniamus. BR.Si recentiorum montani ſileris deſcriptiones,& ſeſeleos conferamus , idem penitus eſſe deprehendetur. A Dioſcoride tamen tria genera deſcribuntur figura longè differentia,ſeſeli Maſsilienſe,Aethiopicũ,& Peloponneſiacum. Siler montanum recẽtiorum eſt apud Dioſcoridem ſeſeli Maſsilienſe,ſi dèſcriptiones conferantur. Volunt enim fœniculi folia habere , & reliqua , quæ de ſeſeli Maſsilienſi à Dioſcoride dicuntur. At ſi ſemina,quæ à pharmacopolis venduntur,conſideremus,ſeſeli Aethiopici ſemina vidẽtur: quia ſemẽ eſt amarũ,Maſsilienſe verò amarũ nõ eſt,ſed acre. Facile aũt erit ex Maſsilia habere.nam quotidie nonnulli ex Illuſtriſſimæ Renatæ Ducis noſtræ probiſsimæ , & ſanctiſsi. mulieris familiaribus Gallias petunt:curabimus vt ſemina afferant , quibus terræ miſsis,herbã oculis intueri licebit.SE. Hoc ne prætereas,obſecro.BRA.Non modò hoc,ſed plura etiã alia habere, atq; plãtare

tent

tentabimus. Corrupere vocabulũ recentes, vt ſiler pro ſeſeli dicant. Verùm quia ſiler aquoſa loca amat, in quibus etiam naſcitur. propter huius differentiam montanum addidere, vt à ſilere aquatico, de quo ruſtici baculos parant, diſtingueretur. Semina, & radices habere conueniet. A Germanis quibuſdam fel kummel, id eſt, cãpeſtre cuminũ appellatur. In guſtu enim aliqua ex parte cuminũ imitatur. Poloni Latinum nomẽ imitantur: tamen alii kmyn velki, Romani ſilio, Veneti ſiro montan, Cretẽſes vulgò platicyminon, quaſi latũ cyminũ vocãt. In tertio ordine calidũ & ſiccũ, qui Galenũ ſequũtur eſſe fatentur, quanuis recentes in ſecũdo ordine calidũ & ſiccũ illud faciant. SE. Milii Solis ſemina accedũt. BR. Si Serapionẽ cõſiderare tẽtemus, vbi de culb pertractat, quod eius interpres miliũ Solis exponit, ſtatim deprehẽditur, idẽ eſſe apud Dioſcoridẽ lithoſpermon, id eſt, lapidoſum ſemẽ, quod apud Serapionẽ culb, id eſt, miliũ ſolis. Inquit eñ Serapio culb habere folia ſimilia foliis oliuæ, niſi quia ſunt maiora, & altiora, & latiora, & quæ ſunt ex eis inferiora declinãt verſus terrã, & habet virgas eleuatas ſubtiles, ſicut lingua ſquinãti, & reliqua, in quibus cũ Dioſcoride cõuenit. Quem ſi audire lubeat, in hunc modũ ſcribit, habere folia oliuę lon

giora

giora tantũ, latioraque ad ſummam radicẽ eius iacentia, ramulos verò rectos, graciles, craſsitudine acuti iunci, & reliqua, in quibus ambo conueniunt. Idem igitur ſunt Dioſcoridis lithoſpermon, ĉulb Serapionis, & recentiorũ milium Solis. Nos herbã habemus huic ſimillimam, cuius ſemine mulieres noſtrę pro fingẽdis coronis vtuntur. Appellant aũt coronas indices quoſdã, quibus Deo preces numerant, ac ſi penſa quotidie reddant. In duobus tamen differre videtur lithoſpermon, & noſtræ herbæ ſemẽ lapidoſum, à mulieribus lacryma vocatum. Primò noſtra lacryma folium arundinaceũ habere videtur, vel ſaltem milium nigrum imitatur: deinde lithoſpermon ſerpere dicitur, quod non facit noſtra lacryma, quę veluti frutex eſt. Ego rectè Dioſcoridẽ conſiderãs, nõ vidi ipſum folia ſerpere dicentem, vt à multis creditur, ſed eleuata ſunt: folia tamen, quæ inferna ſunt, prope radicẽ per terrã expandũtur. Inquit enim ipſe: καὶ τὰ περὶ τὴν πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα. quæ verba à Marcello interpretantur, ad ſummam radicem eius iacẽtia. vt ſenſum faciat, oleæ folia habere ad ſummã radicem iacentia. Id verò in omni folio falſum eſt, quoniam ea tantũ iacent, quæ inferiora ſunt prope radicẽ. Ideo Hermolaus rectius interpretatur, iuxta radicẽ humi iacentia,

tia,id eſt,folia,quæ iuxta radicẽ ſunt,humi iacẽt. Vnde ſi hoc modo interpretemur, exquiſitior interpretatio videbitur,& ea, quæ iuxta radicẽ ſunt in terrã inclinata. Quę verba conſiderans Serapio dicebat(licet barbarè)& folia inferiora declinãt verſus terram, facientia velut ſtratumſuper terram. Et Plinius libro XXVII. cap. vndecimo, authores reprehendit, qui ſerpere tradiderũt: quoniam ipſe(vt inquit)non vidit hærentẽ. In ſumma igitur noſtra lacryma lithoſpermon, id eſt, ſemen lapidoſum eſt, quãuis in folio differre videatur ab eo Dioſcoridis: quia hoc Dioſcoridis oleam, noſtrum miliũ nigrum, aut arundinem imitatur, tamen in genere lapidoſi ſeminis eſt,& renum lapides expellit, veſicæ autem minuit, vt experientia in quotidiano vſu demonſtrat. Noſtra igitur vocata lacryma ſpecies lithoſpermi dici poterit,& culb, vel milii Solis. Nec mouearis ꝙ magnitudinẽ erui habere dicitur: quoniã ſecundum loca maiora & minora ſunt. Minima ſunt, quibus vos vtimini,& foliũ habet quale Dioſc. deſcribit: noſtra aũt lacryma lithoſpermo à Plinio ferè pingi videtur, præſertim quo ad ſemina. SE. Quũ variæ ſint lacrymæ à nobis dictæ,& lapidoſa ſemina, quod pro lithoſpermate accipiẽdũ eſt? BR. Quod magis durũ,& lapidioſius. Nos aũt eandem

ferè vim habere in multis experti ſumus. Eodem nomine à Gallis, quo recētes appellāt, dicitur, ſcilicet miliū Solis, à Germanis quibuſdā ſteinſomen, ab aliis meerhirſz, nuncupatur: quanuis à diuerſa proprietate hæc nomina impoſita videantur. A Venetis meio coruino dicitur. Denique præ cæteris milii Solis generibus, id prætermitterē, quo vos vtimini, vtpote cæteris ineptius, & id ſeruarē, quod magis albū nigris quibuſdā maculis inſperſum eſt. SE. Miror cur lacrymam à nobis vocatā, lithoſpermi ſpeciē apud Dioſcoridē eſſe putes, cùm folia figurā aliā habeāt, neq; lithoſpermi ſint plures ſpecies. B. Video te animi morbo correptū hæc effutire, & nō diſcēdi. Nónne te edocui Dioſco. lithoſpermō, & noſtrā vocatā lacrymā in foliis diuerſa eſſe? poſtea ex ſemine ipſo, quod lapidoſum eſt, lithoſpermatis ſpeciē eſſe ſtatuimus: quoniā ad omnia lapidoſa ſemina lithoſpermon genus eſt: lithoſpermatis verò ſpecies à Dioſco. deſcripta, à noſtra diuerſa eſt. Tamē negari non pōt lacrymā noſtram eſſe lapideū ſemen, & eo nomine vocari poſſe, & lithoſpermi ſpeciē eſſe. SE. Tuis experimentis credere non eſt opus, cùm inquis te expertum non eſſe lacrymam renum lapides expellere, & veſicæ comminuere. Nam ſecundum Galenum, niſi longo vſu homini

prod

prodeſſe compertum ſit, haud facilè eſt recipiendum, aut laudandum medicamentum. BR. O omnium inuidioſiſsime, qui nec diſcere cupis, nec alios ſinere, vt diſcant: maledicentia quadam moueris ad cauillandum. Quin potius gratiæ mihi agẽdæ ſunt ab vniuerſo medicorũ cœtu, cũ hoc ſemẽ, quod lacryma dicitur, experiri cœperim, & experimẽta, quæ viderim, ſpõte & gratis omnibus propalauerim. Succedat modò alter, & tertius, & quartus, & cẽteſimus, qui periculũ faciat, tũc experimentũ, & cõprobatũ, & cõfirmatũ erit. Tu verò an credas, vel non credas, nihili facimus. Fortè nec vnũ habes ægrũ, in quo experiri poſsis. Nobis verò ſatis eſt (qui ab initio mortales ea, qua poſſumus opera iuuare propoſuimus) illa referre, quæ viderimus, & experimẽto cõprobauerimus. Si alii ſequẽtur, longo vſu prodeſſe nõ dubitamus. Omne etenim præſidium experiẽtia inuentum, ab vno primo & ſimplici experimẽto cœpit, poſtea paulatim à diuerſis probatum, & confirmatũ eſt, quoad in publicũ ceſſerit vſum. Tu igitur hæc boni conſulere debebas, & id experiri, quod nos tibi gratis iam à nobis expertum aperuimus. At ſi ceruicoſus es, & inuidus, vt alii experiãtur ſinito, & tua cũ inuidia rũparis. SEN. Ne ſuccenſeas, obſecro, ſed lithoſpermi qualitates edo.

ceas. BR. Recentiores calidum, & ſiccũ eſſe cenſent ordine tertio: Paulumque Aeginetã teſtem adducunt, qui hoc nunquam ſomniauit. Tamen in his qualitatibus à recentioribus non diſſentimus. SE. Miraſolis ſemina ſequuntur. BR. Hoc vocabulo miraſole, quod Latinè heliotropiũ dicitur, omnes herbæ veniunt, quæ ad ſolem vertuntur: & ferè nubilo die ſunt ruſticorũ horologia. Dic, cuius ſemina collecturus es: quoniã cichoreũ, ſcabioſa iam dicta, inter miraſolis ſpecies, ab autoribus cõputantur. SEN. Illam intelligo, quę ita vulgari nomine, & ſimplici apud nos miraſole, apud Thuſcos giraſole, apud recẽtes ſponſa Solis, apud Arabes kerua appellatur. vnde oleũ de kerua fit, quæ folium platani habet. BR. Iam accepi quã intelligis. A Dioſcoride & Græcis cici, & croton, à Romanis ricinus appellatur, ob ſimilitudinẽ, quam eius ſemen cũ ricino animali habet. SE. Quid eſt hoc animal, quod ricinũ vocas? BR. Id quod boues, & equos apprimè vexat: nos vulgò cecum nuncupamus. SE. Aliquam certè ſimilitudinẽ habet, non tamẽ omnino dam. BR. Non eſt opus ita ad amuſsim conuenire, modò in aliquibus quadret. Hãc herbam, vel arborẽ (nam arboreſcit, ſi ſcapus arbori reſponderet) nonnulli maiorem cataputiam putant: ſed longè decepti, vt in

tith

tithymali ſpeciebus edocebimus. Germani vvuadelbaum vocant. Huius plantæ ſemina Ferrarię habentur frequentia. Putat noſtrũ vulgus infauſtum eſſe, hanc herbam domi habere, vt nõ poſsit eſſe ſine luctu. Folia etiã præter ſemina habere ſtudeas, & præſertim in his montibus. Calidum eſt in ſecundo, & humiditatẽ habet. Nonnulli in Ferrarienſi agro hoc anno ricini ſemina terris mandarunt, vt oleũ ex ſeminibus cõficiant lucernis aptũ, & aptãdis lanis. SE. Berberis ſemina occurrũt. BR. Berberẽ etiã colligitis, & nõ tantùm ſemina. hoc vocabulũ berberis, & amaberberis, barbara ſunt. Si aũt Serapionẽ de his loquentẽ conſiderabimus, idẽ eſſe cum oxyacanthon Dioſcoridis deprehendemus. Inquit enim Serapio: Eſt arbor ſimilis arboribus pyrorum agreſtiũ, quæ dicitur habaras, niſi quia eſt minor, & habet multas ſpinas, & habet fructũ ſimilẽ grano myrti, niſi quia eſt maior, & rubidus, facilis ſeparationis, & habet interius grana, & habet radicẽ habentem multas radiculas infixas terræ. hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridẽ eadem ferè dicentẽ in oxyacantha audias. Agreſti pyro ſimilis arbor oxyacantha eſt, minor tã tùm, magiſque ſpinoſa: fructum fert myrti baccis ęqualem, confertum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentẽ, multifidam ra-

dicem, & altius deſcendentem. Quę ſi cũ Serapione conferantur, manifeſtè deprehẽdetur, vtroſque hos viros eandẽ picturam lineaſſe, niſi quia Serapionis colores ineptiores ſunt, Dioſcoridis autem floridi, hoc eſt dicẽdi phraſis. In proprietatibus etiam quo ad vſum medicũ quadrãt, vt nõ ſit opus dubitare eadẽ ab his authoribus tractari. Fuere aũt qui oxyacãthã Dioſco. cũ fruticẽ eſſe putarint, quẽ nos vulgo vuã criſpinã appellamus. Hi aũt lõgè decipiũtur, quoniã criſpina vua ſylueſtris pyri folia nõ habet, ſed potius in vitẽ, aut in apii folia inclinat. Valde enim inciſa ſunt. Coniectura verò, qua mouentur, vt berberis ſit criſpina vua, adeò tenuis eſt, vt de ſe ruat: quippe ex nomine tantùm ſumitur. Nam inquiunt criſpinã dici, quaſi acrẽ ſpinã, & oxyacantha quaſi acuta ſpina. Tu ipſe vides, qua cõiectura moueantur. Adde in granis multũ differre, quia in oxyacãthæ grano plures acini, in vua criſpina vnũ ſolũ ineſt. Vidi ego oxyacãthã acinos quatuor habẽtẽ, ſed pro maiori parte duos habet. Vnde granũ illud, quo paſſim vtimini, Serapionis, & Auicennę, ac cæterorũ Arabũ verũ berberim, & Dioſcori. Galeni ac cæterorum antiquorũ verã oxyacantham eſſe certus ſis. Longè etiã decepti ſunt, qui berberim pro aſpalato accepere, vt ſuo loco in-

telligere licebit. Galli & Poloni Arabo nomine vtuntur, Germani nonnulli ſaurich erbſel, Veneti creſpino appellant. SE. Quo loco hos berberes colligere oportet? BR. In his montibus, quãuis in Bononiẽſibus etiã, Mutinienſibus, & per totũ Apẽninũ copioſè vireant: in noſtris etiam ſoueis quandoque reperitur. In omni ſolo naſcitur, ſicco, humenti, aprico, ſole patenti. Si in frigidioribus locis inuenies, ibi efficaciores fructus parit. Recẽtes nõnulli berberim frigidũ & ſiccũ in fine tertii eſſe dicunt ſed Aben Meſuai, vt refert Serapio, frigidum & ſiccũ eſſe in ordine ſecundo refert. Nobis verò placet, vt in ſecundo frigidus ſit, & in tertio ſiccus, ſi qualitates illæ ſecundæ, & tertiæ cõſiderentur quæ à Gal. VII. de ſimpl. medi. facul. ſcriptæ ſunt. SE. Rapæ ſylueſtris ſemina occurrunt. BR. De rapa dicemus, ſi prius te admonuero nõ ſolùm oxyacanthæ granũ, ſed & radices ſeruandas: mirórq; te hunc fructum inter ſemina numeraſſe. SE. Id factum eſt, quia ob ſemina experitur. BR. Eſto, rapas aggrediamur: nam & ipſæ in vſum medicum veniunt. Vos ſylueſtris ſemina habere curatis, cur etiam non ſatiuæ? nã & ſatiuę ſemina rei medicæ proficiunt, & caro radicis, & folia, & coliculi cùm primùm exeũt, imò & ipſa radix muria conditur, aut ſapa,

vt noſtrę mulieres,pro quadrageſimali obſonio parãt.Notiſsimæ ſunt rapæ,& ſatiuę, & ſylueſtres in Ferrarięſi ſolo craſsiſsimæ, præcipuæ,& dulciſsimę. Columella in Italia cæteris Nurſinas præfert,quod nõ feciſſet,ſi eius tẽpore Ferrarienſes extitiſſent:tẽpore enim Columellæ Ferrarięſe ſolum valles erat. Patres autẽ noſtri culturæ aſsiduitate nunc in fertiliſsimos cãpos deduxere, natura vſq; ad hæc tempora repugnãte:ſed ars naturã vincit,modò impenſe velit. Alii hyeme rapas in pultariis comedũt, ego etiã per æſtatem. Ne autem ligneſcant, colono cuiuſdã ruſculi mei prope Ferrariã iubeo, vt folia ad radicem vſq; omnibus rapis demat,ne ad ſemẽ perueniãt:hoc enim præſidio nõ ligneſcunt,ſed tenellæ, & coctibiles per vniuerſam ęſtatẽ habẽtur.Nec cibus eſt æſtiuo calori noxius. A Luſitanis ſaramages vocantur,ab aliis Hiſpanis napos,ſed tam rapã,quàm Napũ indifferẽter intelligunt à Germanis vvild riebẽ,id eſt,ſylueſtris rapa dicitur,à Polonis rzepalyeſzna, à Cretenſibus vulgò gogilia. Auerrois calidã,& humidam rapam eſſe cẽſet.Sed ex Gale. ii.de alimen.facul.potius frigidam eſſe colligitur. Nos igitur in ſecũdo frigidam,in tertio humidam rapam eſſe iudicamus. SE.Dauci ſemina præſentantur. BRA.Multos in dauco

aber

aberrare vidimus,& omnes noſtri pharmacopolæ herbā in Ferrarienſi agro frequētiſſimam pro dauco accipiunt,quia ita à ruſticis appellatur,cùm tamē alia res daucus ſit. SE.Quæ igitur herba eſt hęc,quam nos daucum adpellamus?& vbi verum daucum habere potero?BR.Ea herba,quam vos paſsim in Ferrarienſi agro,in tritici ſtipulis creſcētem colligitis,& daucū appellatis,à Dioſc. σταφύλινον ἄγριον,id eſt,paſtinaca ſylueſtris dicitur,vt apparet, ſi quis eius deſcriptionem conſideret, præſertim vbi dicit flores in medio exiguum quid purpuræ habere, quod tamen in croci colorem variat:hoc etiam in omni vmbella nō eſt, ſed ſecūdum loca innaſcitur.Fuere tamen qui paſtinacā illam ſylueſtrem,& daucum idem eſſe putarent:imò & vos pro dauco ea vtimini. Eos autem aberrare hoc indicium eſt,quia Dioſco.de paſtinaca erratica ſeorſum à dauco pertractat,& tertiā dauci ſpeciem ſylueſtri paſtinacæ cōparat,tāquam duo ſint,quemadmodum duo eſſe conſtat. Primam, & ſecundam dauci ſpeciē nō eſſe paſtinacā erraticam ex foliis certū eſt, quam ob rem quē vos daucum putatis,daucus nō eſt,ſed paſtinaca erratica,vt ſapor,odor,& reliqua oſtēdunt.Qui etiam daucū paſtinacæ ſpeciem aſſerunt,decipiuntur,quoniam à Dioſc.an-

tiquioribúſve nuſquam deſcribuntur, imò ſeorſum à paſtinaca de dauco pertractat. Non tamen inficias eo, daucum, & paſtinacam aliqua ſimilitudine iungi. SE. Quomodo verum daucũ habere poterimus? BR. Si in Cretam mittamus, & ſumpta ſemina terræ mandemus. quod illuſtriſsimus Princeps Alphonſus fieri curabit, & nũc vehemẽtius id faciet Hercules illuſtriſsim⁹ Dux noſter, poſt Alphonſi patris obitũ. Nõ ſolùm autẽ huius Cretici dauci ſemina, ſed & radices in vſum medicum veniunt: aliarum verò ſpecierum ſemina tantùm. Illúdq; admonere voluerim, cùm dauci, & ſylueſtris paſtinacæ eædẽ ferè vires ſint, ea pro dauco vti licebit. Satiua autẽ paſtinaca, ad vſum medicũ minus valet. Serapio etiã caput dauci à capite bauciæ, id eſt, paſtinacæ eodem modo, quo Dioſc. ſeparauit. Sed Pandectarius, ac recentes adeò cõfundũt, vt daucũ paſtinacam faciant, & apud Serapionẽ idem eſſe daucum, & bauciam, id eſt, paſtinacam fateãtur, cùm tamen de dauco, & paſtinaca diuerſa capita faciant. Non defuere tamẽ, qui ſemina Meũ nuncupata Creticum daucum affirmarẽt. Quibus non diſſentirem, ſi quodam modo piloſa eſſent. Nonnulli ex Germania beervvurtz appellãt, q̃bus alii aduerſantur, hoc nomen potius nigellæ attribui affirmantes,

vt her

vt herba apud ipſos beervvurtz dicta, vera nigella ſit. Nos ipſis hoc diſsidiũ relinquamus. A Neapolitanis paſtinaca ſyluatica, à Polonis paſternak dicitur. Gale. VI. de ſimp. med. facul. libro, daucum vehementer calefacere dicit. vnde in tertio ordine calefaciẽtium reponetur, & in ſecundo exiccantium. Auic. in principio tertii ſiccũ eſſe mauult. SE. Ad pſyllii ſemen deſcendamus. BR. Pſyllium notiſsima herba eſt, in maritimis locis illuſtriſsimi Ducis noſtri adeò frequẽs, vt ingens copia Venetias afferatur. Hoc diu latuit, opera Nicolai Nicolutii inuentũ eſt, qui ſingulis annis inde Venetias magnam ſummã aſportabat, & hoc per multos annos fecit, antequam eius loci homines rem cognoſcerent, & ex ſemine lucrũ quęrerent. A Latinis herba pulicaris dicitur, vel quia pulices fugat: & hoc nomen etiam pſylion pulicẽ ſignificat, vel quia ſemina pulicibus ſimilia habet. Nõ tamẽ adeò in maritimis naſci dico, quin etiã in aliis incultis, & aruis naſci affirmẽ. Eſt altera cunila pulicaris, ſed hęc ſimpliciter pulicaris vocatur. Verùm ne in re tã nota tempus cõteratur, ab Hiſpanis zaragatonam, ab aliis mazracaton, à Polonis pſyliũ appellari monebimus, eam etiã difficultatem prætermittentes, an intus calidum, extrà frigidum ſit. Gal. tamẽ in VIII.

de ſimp.

de ſimp. medi. facul. in ſecundo ordine frigidum eſſe cẽſet, in humiditate verò & ſiccitate temperatum. SE. Agni caſti ſemina occurrũt. BR. ἄγνος, à Græcis, & lygos dicitur, à noſtris vitex, & amerina ſalix nuncupari videtur. In maritimis naſcitur. Non dubito verum agnum caſtũ nos habere, quanquam duo obſtare videantur: primum, eius grana piperis acumine carere: aliud, quia Ferrariæ in clauſtro religioſorum ſancti Dominici vitex adeſt, tamen lentos ramos non habet. Scire autem oportet non dici à Dioſc. acredinem piperis habere, ſed ſaporem piperi ſimilem. quod manifeſtiſsimum fiet, ſi quis eius ſemen maſticauerit: habet enim neſcio quid piperis. At ſemina, ex locis quibus naſcitur, acriora ſunt, & minus acria. Quod verò in ramorum, ac virgarum flexibilitate dubitabamus, facilè diluetur: quoniã iunioribus, & his, qui prope mare ſunt, lentor ineſt, ſed antiquiores vitices ob ſenium flexibilitatem amiſere. Semina, & folia circa maritima quærãtur, & circa fluenta, ac torrentes in incultis locis. Aberrant, qui ex ſapore piperis, quem habet hoc ſemẽ, cubebe eſſe putarũt. Serapio de eo in capite de ſamancheſt pertractat, & arborẽ Abrahę appellat. Piperella etiã à ſapore nuncupatur. Antiquæ matronæ, & huius arboris foliis

ſupra

ſupra toros ſtratis vtebantur,& ſeminibus, in pultariis comedentes.Sed in re tam nota diu verſemur, reliqua ſecundũ ordinẽ proſequaris.SE.Quomodo ab aliis nationibus nũcuparetur prætermiſiſti.BR.Ab Hiſpanis arbol de paraiſo,à Cretenſibus vulgò lygia, Poloni Latino nomine vtuntur, agnus caſtus,tamen & alii vocant czyczecz. Germani nominãt abrahams baum, ac ſi dixerint Abrahæ arborẽ,vt illam nominauit Auerrois. SE. Cuius eſt qualitatis?BR.In viticis qualitatibꝰ authores ſatis ambiguos video. Auic.etenim in primo ordine calidum eſſe dicit,in ſecũdo ſiccũ.Auerrois in tertio ordine calidũ,& ſiccũ cenſet,nõnulli ex recentibus calidũ,&ſiccũ in ſecũdo tantùm ordine aſſerũt.SE.Quid cenſes tu?BR.Cum Gal. 6.de ſimp.med.fac.calidũ & ſiccũ eſſe ordine tertio.vnde flatus diſcutit. Hinc aduerſus Venerem valere creditur, quoniã flatu virile mẽbrũ,& mulieris pudenda excitantur. SE. Pæoniæ ſemina conſequuntur.BR. Antiquiſsima herba eſt,à Pæone dicta,marem,& fœminã habet,à Romanis caſta herba,à Græcis glycyſis,& pæonia dicitur. Serapio,ex ſententia Dioſc.arborem eſſe ſcriptum reliquit: nos autem eius interpretem fuiſſe putamus,qui ita vertit.Non enim arbitror,quod Dioſco.dicit caulem duorum

dodran

dodrantum altitudine, arborem à Serapione dictum eſſe, ſed is potius interpretis vitio venit. Manifeſtè autē deprehenditur, grana eſſe, multa, rubentia, parua, punicorum acinis ſimilia, quæ ſunt eius ſemina. Hæc in his montibus altiſsimis, & præſertim promontoriis. Præter ſemina autē radices ſeruabis, quæ in maſculo albæ ſunt, quāuis & in aliquibus nigræ videantur albæ, & nigræ ſeruādæ, quæ ad diuerſa peculiariter conferunt. Nos nigra abundamus, & ea pro necādis puerorū vermibus in aqua, decoctione, & puluere vtimur: imò & radix puerulis alligata ab atra bile, & epilepſia liberat, vt in Belliſario ingenuo comitis Camilli Taſſoni filio vehemēti experimēto deprehendi. Cùm duo ſint pæoniæ genera, mas & fœmina, alterum Germani manuenvvurtz, alterū Peonien vocant, quamuis & alii benedictā roſam appellant, Galli verò piuoine, Cretéſes vulgo pygonia, Poloni piuonia nuncupant. SE. Cuius eſt qualitatis pæonia? BRA. Auic. illam dicit vehementer eſſe calidam, & ſiccam quod Gal. oppugnat vi. de ſimpli. medi. facul. libro, cùm dicit eius temperamentum eſſe exiccatorium, & ſubtiliū partium, haud tamen inſigniter calidū, ſed aut ſymmetrum, aut pauxillo calidius. Auerrois quinto Collectionum Galen. proximè

magis

magis acceſsit,cùm illam in primo ordine calidam,in tertio ſiccam dixit, quanuis illos potius probandos cenſeamus,qui in ſecundo ordine ſiccam illam eſſe fatentur.SE. Staphis agriæ ſemina occurrunt.BR.Noſtræ mulieres ſtrafuſarium dicunt, vocabulum corrumpentes.In nullo alio vſu apud ipſas eſt,quàm ad necãdos pediculos. Vnde à Romanis herba pedicularis nũcupatur,ab vna nomen ſtaphii habet.Cornelius Celſus vuã Taminiam appellare videtur:ſed Plin.ca.I. 23.libri,illos reprehendit,qui ita vocant,vt ſimul Celſum reprehẽdere videatur. Verùm xxvi.lib.cap.xiiii.vuæ Taminiæ vires deſcribens,ſtaphis agriæ noſtræ vires præciſe demonſtrat,vt poſtea viſus ſit vuam Taminiam idẽ cum ſtaphis agria facere. De hac autem re aliàs.SE.Videris aſſerere,te in Plinii libris ſtirpes confundi deprehẽdiſſe,tamen nulla eſt in Plinii verbis diſcordia,aut inconſtantia. At priuſquàm quiſquam, vel ex recentibus,vel ex antiquis ignorãtiæ condemnãdus ſit,prius etiã, atq; etiam à nobis conſiderandũ eſt.BR.Video te contradicẽdi ſtudio hæc effutire,& nõ diſcendi.Quis hic Plin.de inconſtantia reprehendit?Quis vnquam me dicentem audiuit hac in ſtirpe Plinium confuſum inueniri? Ea,quæ à Plinio dicuntur,annotaui,poſtea ad aliũ locũ,

& com

& commodum me contuli, in quo Plinium potius defenſurus ſum, quàm accuſaturus. quem præ aliis Latinis authoribus ſemper in honore habui. Nam vua Taminia apud Pliniũ plura ſignificat. Vnde te potius maledicẽdi animo, & gloriolę auidũ hęc dixiſſe deprehẽdo, q̃ veritatis indagãdæ gratia, vt deinceps aures tibi præſtiturus non ſim, ſed quæ iam cœpimus proſequar. Serapio alberas vocat. Fuere, qui verã vuã montanã eſſe putarint, quia apud Serapionẽ ita ſcriptũ reperitur. Aberrãt verò, q̃a ita ob ſimilitudinẽ appellatur. In opacis locis ipſam quæras, quãuis & in Ferrariẽſi agro naſcatur. Galli ſtafiragrellã, Veneti herbã piochierã. Cretẽſes vulgò agrioſtaphida, Hiſpani hauanrax, Neapolitani ſtaphiſania vocãt, Poloni Latino nomine vtũtur. SE. De ſtaphiſagriæ qualitatibus diſſeramus. BR. Oẽs vno ore cõſentiunt eſſe in tertio ordine calidã, & ſiccã. Mordicat ſi maſticetur, & ordinem quartũ nõ attingit. SE. Cataputiæ maioris ſemina percurrẽda ſunt. BR. Quũ multæ ſint tithymali ſpecies, quæ à Serapione xeaſer appellãtur, præcipua, & maior ſpecies hęc eſt, quę cataputia vulgò nũcupatur. Hoc fortè nomẽ ſortita eſt, q̃a ruſtici eius ſeminibus in hydrope pro pilulis vtuntur. Vocãt verò antiq̃ores pilulas catapotia, vn-

de paſs

de paſsim cataputio pro catapotia profe-runt. Decipiuntur verò qui cataputiā miraſole à nobis vocatum putāt: quā ob rē Serapionis interpres aberrauit, kerua. i. cataputia interpretans, niſi & ipſe eo vocabulo ad ſignificādum cicū vti velit. Deridēdi ſunt, & cū maximo riſu, qui volunt cataputiā dici, quia catat puzā. i. fœtorē inuenit, nā mirè ſoluit. Sed eò vehemētius ridēdum, quia nō ſolùm verbis, ſed ſcriptis etiā mādarunt. SE. Cū vocata apud nos cataputia tithymali ſpecies ſit, vt dixiſti, quęnā erit apud Dioſco. BR. Characiam eſſe, quandoq; putaui, & in multis cōuenit: at lathyrim eſſe deinceps animaduerti. Et ſemina illa ſunt, quæ me in hanc ſententiam compulere, & folia in caule oblongo amygdalæ ſimilia. Ferrariæ virent, ſed in montib. efficacior. Nō tan tùm ſemina, ſed radicem, & ramulos ſeruabis. paſtillos etiā, hac erui farina, & lacte fa cias: imò & ficus ſerua, in quib: lac ſtillauerit. Notiſsima herba eſt, & notiſsima ſemina. Ruſtici Ferrarienſes herbā dalle carpanede vocant. Noſtræ mulieres pro cōperto habēt, ſi quis ſemina deorſum trahēs euulſerit, & ea comederit, per inferna purgari. Si verò ſurſum, per ſuperna. Vt plurimùm verò accidit hæc grana comedētes per ſuper na, & inferna purgari. Cauſam afferūt, quia

grana ſurſum, alia deorſum ducta ſint. Decipiuntur etiam plures Germani, qui apud ipſos catapotiã vvunderbaũ dici cõtẽdunt, quum potius eo vocabulo cicũ ſignificent. Sed hi eodẽ errore ducũtur, quo Serapionis interpres. Verè autẽ noſtra cataputia, quæ apud Dioſco. lathiris eſt, a Germanis ſpringkorner dicitur, ac ſi dixerint granum ſaltare faciẽs, quippe ſpring ſaltare faciẽs eſt, korner granum: forte quia ſoluens dolores facit. Ab Hiſpanis cazaputia, & Cretenſib. vulgò colocochia. i. cholerã purgãs, a Polonis tirlitz, vel rilczeliko, vel skazek dicitur. Huius herbæ ſeminib. ab aſcite magnificũ Iulium Boiardum Scãdiani comitẽ optimè indolis iuuenẽ liberaui. SE. Cataputiæ qualitates enarra. BR. A Gal. nõ referũtur, tamẽ de tithimali generib. dicunt valẽter calefacere, & exiccare. vnde ordine tertio intenſo calefaciunt, & exiccãt, & ad quartũ vſq; accedunt: quippe & exulcerãt, & vrunt. De cataputia idem iudicium erit, in tertio ordine intenſo calida, & ſicca exiſtimabitur, & eius lac ad quartum accedit. nam carni applicatum illam ſtatuto tempore exulcerat. SEN. Ad linguæ auis ſemina veniẽdum. BR. Nuſquam (quod ſciuerim) apud Græcos authores auis linguam reperi, quam alio nomine recentiores linguam paſſarinam appellant.

At

At linguam hirci, linguam bouis, linguam canis inueni. Arabes tamen de ipſa pertractant, vt Serapio in capite de liſen haſaſit. i. de lingua auis, diſsidétq; in hoc ſemine recentes, vt nõnulli ſemẽ quoddã herbę mihi ignotę accepiãt, quod ſemẽ paruũ eſt. Communis tñ pharmacopolarũ vſus eſt fraxini ſemen habere. Multi verò recentes decepti ſunt, Auicẽnã malè intelligẽtes. quippe Auicenna lib. III. fen XX. cap. XVIII. linguam auis inter medullas numerat. Ipſi verò ex hoc putant linguã auis medullam eſſe, quum ipſe ibi per medullas ſemina intelligat, quę carnem, & pulpam (vt ita dicam) habent. Vnde & inter medullas, grana pineæ, & auellanas numerat. Adde in ſecundo libro manifeſtè animaduertiſſe, linguã auis folia habere, & Serapio linguam auis arborem eſſe fatetur: ſed an Arabum lingua auis fraxini ſemẽ ſit, vt multi accipiunt, dubito: quippe Serapio nullum ex Græcis adducit in lingua auis enucleanda, ſed ſolùm Arabum teſtimonio vtitur: tamen de fraxino Dioſco. pertractauit. Præterea ſemen fraxini nõ eſt extrà rubrum, intus album, per ſemen medullam, & non corticem intelligendo. Tamen ſi alia conſiderentur, idem præciſe ſunt, quoniam eſt arbor ſimilis arbori dirdir, id eſt, vlmo, niſi quia folium eius eſt oblongum, ſimile

folio amygdalæ, ita autem habet fraxinus. Sequitur & fructus, qui dicitur lingua auis, ſunt palmites, qui diuidũtur in cherarnub, ſimiles foliis oliuarum, niſi quia ſunt minores ſatis,& intra quãlibet cherarnub eſt medulla ſimilis linguæ auis, exterius rubra,& interius alba, declinans paululũ ad citrinitatẽ,& ſapor eius eſt acutus,mordicãs cum pauca amaritudine,& nõ apparet mordicatio eius poſtquã bene maſticatur. Hactenus Serapio. Omnes has cõditiões in fraxini ſemine reperi. Nec moueor ꝙ extrà non ſit rubrum, quia ſaltẽ in citrinũ (vt Serapio dicit) inclinat. Non moueor etiam ꝙ Græcos non adduxerit, de fraxino tamẽ loquentes, quia de fraxini ſemine nuſquã tractarunt, ideo lingua auis Serapionis noſtra fraxini ſemina eſſe fateri cogor. SEN. Suprà dirdar pro vlmo interpretatus es, tamẽ recẽtes fraxinum intelligunt. BR. Hi decipiuntur, qui dirdar pro fraxino intelligunt, vt Pandectarius inter alios fecit: nam dirdar apud Serapionem vlmus eſt, vt eum legenti patet, & Dioſco. comparanti. Inquit enim Serapio ex Dioſco. ſententia: Folium huius arboris, & ſummitates eius, & cortex ipſius ſunt ſtyptica: quãdo fit emplaſtrum cum folio eius trito, & miſto cum aceto, confert ſcabiei vlceroſæ, & conglutinat vulnera, & cortex arboris

boris

boris conglutinat vulnera plus quàm folia, quando ligatur ſuper vulnera, ſicut ligātur corrigiæ & cætera, quæ ſequuntur. Audias modò Dioſco. de πτελέας, id eſt, vlmo, eadem dicētem: Adſtringunt vlmi folia, cortex, & rami. Medentur lepris vlmi folia conciſa, & ex aceto illita. Vulnera eadē cōglutinant, multóq; magis cortex pro vinculo, & faſciola vulneri circūuolutus. In reliquis etiam Dioſco. & Serapio cōueniunt, & in fine eius folia pro obſoniis comedenda animaduertunt: cū quib. etiam Auicēna ſecundo canone eſt, vt errorē hinc Pādectarii ſupinum videas dirdar pro fraxino, quum vlmus ſit, interpretātis, dicentíſq; fraxinum dirſzdar à Græcis dici, quum ipſi μελίαν fraxinum vocēt. Ex vlmo etiā vermiculi fiunt. quum folia veluti veſicę intumeſcunt: ideo arbor cimicum ab Arabib. dicitur. In ſumma igitur ſemē fraxini lingua auis Serapionis putādum eſt, quā apud Græcos eſſe deſcriptam inuenire non licuit. SE. Eam igitur omittam, quia apud Græcos incomperta. BR. Imò eam colliges: alioqui nec manna, rhabarbaro, caſia, ſena, zuccharóue vti oportebit, quæ nuſquā ab antiquiorib. deſcripta ſunt. SE. Cuius eſt qualitatis hoc ſemen? BR. Recentes calidum in primo ordine, & humidum cenſent: tamen Auicenna in primo

quidem ordine humidum dixit, ſed in tertio calidum. Cui potius cõſentire volumus, vel ſaltem in ſecundo intenſe calidum eſſe. S E. Sementinam legere curemus. B R. Hanc & ſemen Alexandrinum vocant, quoniam Alexandria Venetias ferri dicunt. Cuius autem herbę ſemen ſit, adhuc apud me incompertum eſt & ſub iudice lis eſt. Ob ſuæ paruitatis excellentiã ſemẽtinæ nomẽ acquiſiuit. Recẽtes apud Arabes ſemẽtinam inueniri fatẽtur, & eſſe ipſorum kanabel, quod ab ipſis ſementina interpretatur. At re vera ſemẽ id à nobis ſemẽtina vocatum kanabel Serapionis eſſe non poteſt, aut Auicẽnę. Inquit enim Serapio kanabel, vel ſemẽtinam (quia hoc nomẽ ab interprete illi attribuitur) eſſe arenæ ſimilẽ, & vehemẽter interficere vermes. Additq; ex Almãſoris ſentẽtia vnã ex his rebus eſſe, quæ de cœlo veniunt: imò ex hac arena ollas cõſolidari tradũt, & potiſsimũ colligi, quãdo pluit. Serapio glaucedinem illi attribuit, Auicenna ruborem, qualem lapis in feile bouis repertus habet. Vnde Arabum ſemẽtina, terra eſt: qua autẽ nos vtimur ita vocata, ſemen eſſe conſtat. Apud antiquos Græcos nõdum reperi hoc ſemen. Fuere qui abſynthii Sãtonici ſemen eſſe putarent, & ſantolinam vocari. tamen ſeriphii abſynthii ſemina cõtra lumbricos

Venet

Venetias afferunt:ſed hęc nō ſunt,quia maiori mole clauduntur.SE.Hoc argumēto vti videris, vt probes ſementinam nō eſſe Santonici ſemē,quoniam ſeriphii abſynthii ſemina maiora ſunt, quàm ſementinæ, & diuerſa.Ex eo enim non colligitur,ſementinā non eſſe abſynthii Santonici ſemē : quoniā eadem res nō eſt abſynthium ſeriphium,ſiue marinum cū abſynthio Santonico,quod in Gallia prouenit.BR.Video te animo quodam maligno commoueri,& potius libidine gloriolę dubitare,quàm veri ſciētia.Neſcio an tam longęuus argumēta adhuc colligere didiceris. Quis probat ſementinam non eſſe abſynthii Sātonici ſemen, quoniā eadem res non eſt abſynthium marinum cū Santonico?Ita nō colligo:at aliquos refero, qui ita putarent, ſemētinā,qua vtimur,eſſe Sātonici ſemē.quod nec probo,nec improbo : ſed deinceps addo afferri Venetias abſynthii ſeriphii ſemina,& eſſe in vſu pro lūbricis.At ſemina hęc noſtram ſementinam eſſe dici nō poſſunt : quoniā maiora habet ſemina abſynthium ſeriphiū, quàm ſint noſtræ ſemētinæ ſemina.Hoc ipſis oculis cernitur. Addo & nunc Santonici abſynthii ſemina eſſe lōgè maiora,quàm noſtræ vocatæ ſementinæ ſemina.ſenſus tē ipſam oſtendit.SE.Ignoro quomodo apud Serapionem

dici poſsit terra,quod canabel vocat,vel canabil Auicénæ:quoniã in herbarum,vel ſeminum claſſe ſcribuntur,nõ terrarum. BR. Hæc puerilia ſunt. Lege authorẽ,quẽ interpres mutauit, & eius verba intellige,& potiſsimum cũ dicit ollas aptari. At cũ homine garrulo, & qui potius apparere vult,quã eſſe,nõ eſt opus digladiari. SE. Vt lubet:igitur proſequaris. BR. Alii cumini ſemen eſſe putarunt:non poſſunt autẽ ſatiui eſſe.ideo ſylueſtre inueniunt,cuius tamẽ ſemina maiorem molẽ habere cõſtat. Minus ſunt dauci,vt nõnulli arbitrãtur. Nos re vera incerti ſumus cuius herbæ ſemen ſit hoc minimũ, quod ſemẽtina vocatur. Cõſtat enim Arabum kanabel non eſſe,& apud Græcos non inueni. Neq; enim videtur alicuius abſynthii ſemẽ:ideo huiꝰ rei pertractatio in aliud tempus differatur:quoniam in locũ,in quo naſcitur determinatè,mitti curabimus. Galli barbõtinam vocant, Hiſpani ſemente da lumbrices, Romani ſeme ſancto, Neapolitani ſementella, Veneti ſemẽzina, quã ex Syria conuehi faciunt. Cretenſes vulgò ormigobotanon nũcupãt. Tamẽ de ſemine opus eſt diſtinctè loqui, & de muſco, à Polonis zicleodgliſt,vel vorunkraut dicitur. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. In ſecundo ordine intenſo calida,& ſicca. SE. Anethi ſemen occurrit.

currit.BR. Adeò notum eſt apud Ferrarienſes anethum, & in cibariis frequentiſsimũ, vt de eo nihil aliud dicendũ videretur, niſi Marcellus occaſionẽ dediſſet, vt de ipſo miremur. Dioſco. enim inquit anethi radices coqui, vt paſtinacæ radices: hoc totum expungit, non alia de cauſa, quàm ꝙ ipſi videtur anethi radices paſtinacarum modo coqui non poſſe. Tu ipſe huius rei iudex eſto. Paulus Aegineta ipſum vocat anemiõ, Galli anet, Luſitani endres, Germani dill. Poloni ſvvoyski kopr, alii anyſz, Cretẽſes vulgo agnitho, Hiſpani aneldo.SE. De anethi qualitatibus agamus.BR. Gal. in ſexto de ſimp. medica. facul. dicitur adeò calefacere anethum, vt ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertii remiſsi: exiccans verò ordinis eſt, aut ſecundi incipientis, aut primi finiẽtis. Auerrois quinto Collectionum longè deceptus eſt, quoniam inquit eſſe calidum in primo ordine, & parum attingere de ſecundo: ſed cùm acre ſit, & caliditas ſenſu percipiatur, propterea in ordine tertio, vel ſaltem in ſecundo eſſe conſtabit. Vnde niſi addidiſſet, aut parum attingere de ſecundo, putaſſem Auerrois contextum mendoſum eſſe. Imò aliud nihil putare poſſum, quàm in Auerroi legi oportere calidum eſſe in ſecundo ordine, & parum attingere de tertio: quo-

niam vel erit in ſecundo intenſe, vel in tertio. Nam vt in reliquis cum Galeno conuenit Auerrois, ita & in hoc conuenire credendum eſt. SE. Citri & dactylorũ ſemina conſequuntur. BR. De his in præſenti nihil: quoniam paulo poſt in fructibus tractabuntur. SEN. Ergo cicutæ ſemina colligamus. BRA. Et cicutam in herbis edocuimus. SEN. Iam recordor. Ad lappam veniamus. BRA. Nos vulgò quoniam veſtibus inhæret, grapellas vocamus. A Dioſcoride aparine dicitur, & philanthropos, quia hominum veſtibus inhæreat, ac ſi hominem amet. SENEX. Non eſt Dioſcorides qui illam vocet philanthropõ, ſed Aetius. BRASA. Nondum oblitus es nugari, & verba incaſſum proiicere? Quis inquit Dioſcoridẽ id ſcriptis reliquiſſe? Imò Galenus eſt, qui ſecundum aliquos illam ita vocat quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Diſce, obſecro, non nugari vt videaris: nam frequenter oſtendiſti, te quadam inani gloriola moueri, cùm hæc reprehendere conaris. Notiſſimæ ſunt apud nos lappæ: in Ferrarienſi agro colliguntur. Maior, & minor reperitur, & præter id in variis herbis lappæ ſunt: ſed vera lappa ea rotunda eſt, qua in officinis vtimini, aparine à Dioſcoride vocata: de qua Plinius XXI. capite XVII. inquit

qui

quit in ipſa naſci occultum florem, qui ſemen parit, vt animalia, quæ intra ſe pariũt. A nonnullis Germanis kliten dicitur, ab aliis kleb kraut, ac ſi dixerint, tenaciter inhęrens herba. à Polonis pſzialoboda dicitur. A Galeno ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, modicè extergere dicitur, & deſiccare videtur. In primo ordine calida iudicatur, & in ſecũdo ſicca. Alia tu proſequaris. SE. Iam ſeminibus vltimam manũ impoſui. BRA. Tam pauca ſemina in officinis habetis? SE. Hæc tantùm, niſi incuria omiſerim. BRA. Poſt ſemina, quæ ſequuntur? SE. Fructus: ſed prandii hora inſtat, & iam ſol prope meridiem inclinat, ideo laudarem, vt in vmbram illius meſpili ſecedentes, pranderemus, mox cùm veſperaſcet noſtro labori vehementius intendemus: interim collectis herbis ordinem dabimus. BRA. Si herbario placet, nunquam à tua ſententia diſſentire potero. HER. Quid mihi gratius cõtingere potuiſſet, vt interulam hanc ſudore madidam exuere concedatur, & adeò bibere vt hanc ſitim extinguam? SEN. En quomodo natura certam vmbram parauit, qua poſt prandium meridiari licebit. HER. Hic riuulus ſummè placet, in quo membra lauare diſpoſui. BRA. Ne laues prius quàm ſudor ceſſauerit.

DE FRVCTIBVS, QVORVM IN Ferrarienſibus pharmacopolarum officinis opus eſt.

SEN. Satis meridiati ſumus, & ſol in occaſum præceps vergit. Non erit ab re, fructu oēs neceſſarios hodie colligere, vt ſaltē ha hebdomada in patriam reuerti liceat. BRA. Enumerare incipias. SEN. Baccæ lauri primū locū inter fructus poſsident. BR. Cùm laur folia colligebas, baccas etiā in loculū poſu ſti, & tam breui tēpore oblitus es? SE. Nun recordor. Pineæ ſecūdo ordine incedūt. BR. Melius eſt circa mare deſcendere, nam loca ſalſa amat. Nudos nucleos nunquā ſeruarē, ſed pineā ipſam: quoniā ſuç domi melius ſer uantur, quā quū exerti aëre circundantur: quippe ita nudi ex debili cauſa rancidi euadunt. SE. Curribus indigeremus. BRA. Nucleos ſaltem duriori cortice indutos habere ſtudeas. SE. Hoc fiet. BR. Nūc quatuor pineæ genera diſtinguere omitto, hoc noſtrū prædurū colligere ſuadens. A Gallis pignons, ab Hiſpanis pinhones vocātur. Cretēſes vulgò fructu cucuneriā, arborē cucunerā vocant. SEN. De pineæ qualitatibus diſſerito. BRAS. Nunc de nucleo ſolū loquamur. Recētes inquiunt eſſe calidū in ſecudo, ſiccū in primo. At Galenus VII. de ſimpliciū medicamētorū facultatibus, id videtur in medio calidæ, & frig

frigidæ qualitatis ponere:cũ tamẽ dici poſſit,Gale. de illo loqui, qui aqua maceratus: eſt.nempe nõ maceratus acrimoniã habet, ideo & calidus eſt:poſt macerationẽ tẽperatus eſt in actiuis,& humidis. & ideo medicamentũ eſt aſperitati leniendæ aptum. SEN. Auellana ſequitur. BR. Nucem auellanam è corylo naſci cõſtat,notiſsimus apud nos fructus,atque frequẽtiſsimus. A Latinis Prænestinæ,à Græcis Ponticæ dicebantur. Aliquæ rotundum nucleum habent,quæ citius matureſcũt,& adeò præcoces ſunt, vt horarios fructus antecedãt. Aliæ oblongum,quæ tardius ad maturitatẽ veniũt, & diu ſeruantur, ad eadem valẽt. In Neapolitano regno ſunt, qui ex auellanis prouentũ maximũ habent, quorum vnus erat nobilis Belingerius Caldorus,qui adeò ingẽtem prouentũ ſingulis annis ex auellanis habet,vt me pudeat referre,ne à verò diſſentire videar. Et nunc Illuſtriſsimus Franciſcus Eſtenſis apud Auellinũ oppidũ in agro Neapolitano magnã copiam habet. Ex auellanis exteriores cortices virides,& capſam illã veluti ligneã ſub putamine poſitam,& pellem fructum tegentẽ ſeruato. Hæ & ſi in montibus naſcantur, tamen ne aliubi,quàm Ferrariæ quæras,vbi ingens copia vireſcere cœpit. Hiſpani Latinũ imitantur:auellanas dicentes,& Galli auelle

nes,

nes. Germani autem haſelnus, id eſt, nuces leporum vocant, quoniam his animalibus ſapiant. Nos Ferrariæ nizolas, alii nuſellas dicunt. Romæ noche vocantur. Neapoli nocelle, in Creta vulgo leuthocaria vocãtur. Poloni orzechi nuncupãt. SE. De primis auellanarum qualitatibus diſſeramus. BR. Auerrois v. Collectionũ, nucibus iuglãdibus illas cõparat. Auicẽna inquit decliues eſſe ad calididitatem quandam, & ſiccitatem paruã: & nõnulli recentes illas in ſecũdo ordine calidas faciunt, & ſiccas. Tamen Galenus vii. de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus, illas potius frigidas eſſe cẽſet, cùm de nucibus agit, prope finem illius partis, cũ de Pontica nuce tractat λεπτοκάρυον à Græcis nuncupata. tũc inquit: Plus habet eſſentiæ terreſtris, & frigidæ, itaq; etiam guſtanti aûſterior tũ cortex, tum plãta, tũ fructus apparent: cęte-ra magnæ nuci ſimiles ſunt: vt videatur frigidas, & ſiccas facere auellanas. SEN. In quo erũt ordine? BR. Maturũ fructũ primum ordinem excedere nõ arbitror, imò antequam ſit maturus, humiditatẽ habet, & craſſam. SEN. Amygdalæ occurrunt. BRA. Notiſsimæ ſunt amygdalæ, ſiue dulces, ſiue amaræ ſint. Ex Apulia copia ingens affertur, non minori prouẽtu, quàm auellanæ. Inter dulces meliores ſunt, quas Ambroſinas à loco vulgus noſt

noſtrũ appellat. Adeò facillimè degenerant, vt apud nos copia educari non poſsit. Radices amaræ colligito, & gummi arboris præter nucleos, dulcis verò ſolũ nucleos, & cum putamine ſeruato. Ab Hiſpanis almendras, à Gallis almendes, à Germanis mandel appellantur. Poloni illas vocant migdali. De amygdalarum qualitatibus hæc dicere conuenit: Dulcem ſecũdum Gale. in caliditate, & frigiditate temperatã eſſe, & in primo humidã. Nonnulli tamẽ iudicãt in primo ordine eſſe calidas: & profectò eius oleũ calorẽ habet, licet temperatæ ſint amygdalæ, nã ad primum ordinem attingit: amarę verò ſunt in ſecundo ordine calidæ, & in ſiccitate eundem ordinem attingunt. SE. Carpobalſamũ ſequitur. BR. Balſamum arbuſculam eſſe in Iudæa tantùm, & Aegypto naſcentem conſtat, quãuis Pauſanias in Arabia gigni ſcribat. Authores in eius figura diſſentiũt. Dioſcorides folia rutæ habere cẽſet. Plinius lib. XII. cap. XXV. viti ſimiliorẽ eſſe dicit, quàm myrto. quanuis textus mendoſus videatur, vt rutæ legi oporteat. Pauſanias quandoque myrto, quãdoq; ſampſuco cõparat. Etiã mẽdoſus eſt Plinius, quum tuberi eius foliũ aſſimilari inuenies, tum rutæ etiam legas. De hoc quicquid ſit, odoratiſsimum prę omnibus arbuſculũ eſt, Ierichũte Iudææ oppido,

quod

quod vulgo Iericho dicitur (olim vrbs ingẽs nũc octo magaliis referta) potiſsimũ ortum. Ne hic balſamum quæras, ſed cùm nauis, quæ ſingulis annis Ieruſalem petit, Venetiis ſoluet, aliquẽ in Iudæam mittes, vt ex balſamo tria portet: fructũ, id eſt, ſemẽ carpobalſamũ appellatũ. SE. Carpobalſamũ habeo. BR. Eſtne id, quod & alii pharmacopolæ pro carpobalſamo vendunt? SE. Id inquã. BR. Ita carpobalſamum eſt, vt tu es muſca: quippe balſami ſemẽ rufũ eſt. SEN. Et noſtrũ eodẽ colore inſignitur. BR. Plenũ eſt carpobalſamũ. SE. Noſtrũ aũt vacuũ exiſtit. BRA. Propter hoc Dioſcorides ſemine hyperico ſimili adulterari tradit, quod Petra Palæſtinæ oppido affertur, & inane eſt. Adde carpo balſamũ ponderoſum eſſe, & feruidæ in guſtu mordacitatis. SEN. Hæc à noſtro abſunt. BR. Imò guſtũ vini habere videtur, & redolẽtiã ſucci balſami. SE. Nec iſta noſtro carpo balſamo inſunt. BR. Nõ eſt ergo carpobalſamũ, quod à Polonis ouocz balſamori dicitur. SE. Nõ, vt videtur. BR. Verũ ſolò ſemine cõtẽtus eſſe nõ debes: ſed liquorẽ, vel ſuccũ, quod opobalſamũ vocãt, habere ſtudeas. SE. Iam habeo, & valde antiquũ. BR. Eſt ne liquidum? SE. Liquidiſsimũ. BR. Ob hoc balſami ſuccus non eſt, quia vetuſtate craſſeſcit. SE. Abs te boni opobalſami notas ſcire percupio,

pio.BRA.Id libenter edocebo, & ſingulatim omnes notas exponam.

Primò,recens liquor probatur.

Secundò,habens firmum,& ſyncerum odorem.

Tertiò,non habeat ſaporem acidum.

Quartò,citiſsimè penetret.

Quintò,habeat læuorem.

Sextò,linguam leniter adſtringat,& erodat.

Verùm quia pluribus modis adulteratur,opus eſt indicia præuidere,quibus deprehendi poſsit. Nam variis vnguentis,& oleis ſuo ſemini miſtis eius odorē præſentant,vt balſami ſuccus eſſe videatur.Quibus autem deprehendatur verus balſami liquor,edocebimus.

Primò,ſi laneæ veſti inſtilletur verum opobalſamum,maculam , aut maculæ veſtigiū nō relinquit:adulteratum inhæret,& maculam facit.

Secundò,ſyncerus ſuccus ſi lacti inſtilletur, coagulat:quod non facit adulteratus.

Tertiò,aquæ,aut lacti infuſus ſyncerus,quā primùm diſiicitur , & lactis modo albeſcit: adulteratus fluitat ſicut oleum, denſaturq́;, & ſtellæ modo radiat.

Quartò,ſyncerus vetuſtate craſſeſcit,& bonitatem ſuam amittit,ideo quod habes à vero balſamo diſtat.

Quintò,hi decipiuntur,qui putāt verū balſami liquorē eſſe,ſi proiectus in aquā deſcēdit,mox ſparſus emergit : hic aūt adulteratus eſt. SE. Nondū huius ſucci colorē edocuiſti. BR. Id ſtatim fiet,ſi in primis animaduertes,ſub cane,huius loci incolas plenū corticē incidere. Plenū aūt voco eā partē,qua turgere videtur. Id antiquitus ferreo cultro fiebat,vel vt authores prodidere, vnguibus ferreis:inſtrumēta enim erāt vnguibus ſimilia. Sed quia viſum eſt ferro plantā lædere,propterea ad vitrū,lapides,oſſeóſve cultros cōuerſi ſunt. Non eſt aūt opus corticē tranſire, aut puſillum diſquamare. Succus tota æſtate manat,quem lana, aut goſſampio colligunt,& reponunt in cornu,poſtea in fictile. Nunc colores ex ordine audias. Primò quando muſtum eſt,colorem candidum habet,& oleo craſsiori ſimilis eſt,deinde rubeſcit. Poſtea dureſcit,& tranſlucidus fit.

Optimus lacrymæ color eſt modicè rufus.

Secundus in bonitate candidus.

Peior viridis.

Peſsimus niger.

Omnes hos colores,ſecundum principia,& fines,quibus exire incipit,habet,& etiā magis:ac minus molle exiſtit. Tertiū, quod in officina habere debes,xylobalſamū eſt. SEN. Prius quā ad alia te conferas,huic,quod di-

cturus

ctūrus ſum, mentē adhibeas. Vnū à Ruellio indiciū ſcribitur, quod à nonnullis potiſsimū eſſe exiſtimatur: id verò eſt, ſi ferrū opobalſamo perūgatur, & igni apponatur, ardere. quod alia olea nō faciūt: videtúrne tibi hoc eſſe exquiſitū balſami indiciū? BRA. De his recētibus miror, qui hoc indiciū magni faciūt. Nā plurima olea parare ſcio, quæ ſupra ferrum, & lignum, & lapidē ardebunt, & quæ ſub aqua, imò & aliqua, quæ ſupra manus ardebunt, & minimè cōburent. Sed nunc experiamur. Habeo opobalſamum ex illo, quod habetur in archiuis Illuſtriſsimi Alphonſi Ducis Ferrariæ. culter inūgatur, lampadi appone: vidésne ardere? SE. Equidē non video, quāuis eliquetur, ac decidat, tamē flāmam viſum eſt emittere, & fortè verum balſamum non eſt. BR. Cur nō verū, ſi altas balſami notas habeat, & à nullo, præterquàm à Ruellio, hæc inter opobalſami notas ponantur? SE. Adeò egregiè adulteratur, vt Galenus primo de Antidotis exercitatiſsimos etiam fallere moneat. BR. Exercitatos hac in re nō arbitror poſſe decipi, ſi ſapiant, & nō ſint hebetioris ingenii. SEN. Sperarem nūquam decipi poſſe, & ſi parum exercitatus ſim: ſed vnum eſt, in quo valde ambigimus, quomodo ſupra laneam veſtē imponi poſsit balſami liquor, & non inficiat. Nam & pura aqua

panno inſperſa inficere videtur. BR. Authores hoc modo intelligendi ſunt, poſteaquã balſami liquorẽ ſupra laneam veſtem ieceris, & illam laueris, macula non relinquitur. SE. Eodẽ pacto cuiuſcunq; generis olea, ſi ſupra laneas veſtes proiiciantur, ab his deterguntur, qui ex lotione cuiuſcunque generis maculas detergere ſciunt. BRA. Id ſimplici aqua non fit, vt Dioſcorides atque Gale. intelligunt. SE. cuius eſt qualitatis balſami liquor? BR. Galenus VI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, calidum, & ſiccum ordine ſecũdo eſſe docet. quẽ & Græci alii, & Arabes ſequũtur. Auicenna tamen ordinem tertium attingere putauit. SE. Cur à Dioſcoride calidiſsimus dicitur? nam calidiſsimũ quarti ordinis caliditatẽ ſignificat, vel ſaltẽ tertii intenſi: at Gale. illos decipi monet, qui illum calidiſsimum eſſe cenſent. nam partiũ tenuitate decipiuntur. BR. Si Hermolai interpretationem ſequeremur, qui inquit validiſsima ſucco natura exulceratoriaq;: diceremus ex his non intelligere Dioſco. balſaſami liquorẽ calidiſsimũ eſſe: ſed id tantum dicit de balſami natura, quòd validiſsima ſit, & etiam ad calefaciendum ob partium tenuitatem: at ex hoc non dicit eſſe calidiſsimam. At ſi Marcellũ ſequamur, qui hoc modo interpretatur, vires in tota balſami natu

ra efficaciſsimas habet liquor egregia ad calefaciendum poteſtate. non habetur ꝙ calidiſsimus ſit ſuccus, ſed ꝙ egregiã habet ad calefaciendũ poteſtatẽ: id verò partiũ tenuitate facit. Verùm cõtextus Græcus id magis exprimit, in quo dubitaſti, inquit verò, *δύναμιν δὲ ἔχει ἐνεργεστάτην ὁ ὀπὸς θερμαντικώτατος ὤν.* quem ſi ad verbum interpretemur, ita dicit: Vim autem habet efficaciſsimã ſuccus, calidiſsimus cũ ſit. Intelligimus verò omniũ partiũ balſami ſimul cõparationem fieri, vt fructus, ligni, & ſucci, idque dicat præ omnibus partibus ſuccũ habere vires efficaciſsimas, cũ ſit calidiſsimus omniũ ſcilicet partiũ balſami. Itaq; nõ ſimpliciter dicetur calidiſsimus ſuccus, ſed omniũ partiũ calidiſsimus. Tamẽ ſi Dioſcoridẽ ſimpliciter de calefactionis ordine interrogares, ſecundũ ordinẽ relaturũ non dubitamus. SEN. Imò ſimpliciter dicit, *θερμαντικώτατος ὤν.* id eſt, calidiſsimus exiſtẽs, & partes ſimul nõ comparat. BR. Prædicto modo Dioſcorides defendi poſſe nobis videtur, & Galeno concors reddi. Si aliam meliorem viam habes, illam in medium adducito. SE. Dici poſſet, ratione tenuitatis partium calidiſsimũ eſſe, quoniam vehementer penetrat, & nõ ratione ordinis calefaciẽtium. BR. Quomodo lubet dicito: mihi potius arridet prædicta ho-

rum authorũ cõcordia, quam recipere neminẽ cogimus, ſed quiſq; liber eſt nouã inueniẽdi. SE. Hoc habeo. BR. Redolétne balſami odorẽ? SE. Minimè. BR. Propter id xylobalſamũ nõ eſt. Tamẽ vt exquiſitius noſcere poſsis, ſubſequẽtibꝰ notis deprehẽditur:

Primò, Balſami lignum recens ſit.
Secundò, habeat ſarmentum gracile:
Tertiò, rubens.
Quartò, odoratum.
Quintò, quod exiguum liquorem balſami ſpiret.

SE. Deinceps non decipiar. BR. Nec quartam rem ex balſamo deſpicias. SE. Quid hoc eſt? BR. Cortex. SE. Nónne ligno eædẽ vires inſunt? BR. Nõ quidem, præſertim ſi is cortex ſumitur, qui è regione inciſuræ eſt, vbi manat liquor, & lacryma emergit, quippe excoriari cõtingit. Vnde vt liquor cęteris paribus efficacior eſt, ita cortex ſurculis, & ſemina corticibus. At quia cortex difficilius habetur, quoniã plantæ excorticatæ intereunt, propter id ab authoribus tria tantum haberi curãtur, xylobalſamũ, carpobalſamum, & opobalſamũ, id eſt, balſami lignũ, fructus, vel ſemẽ balſami, ſuccus, liquor, vel lacryma balſami. Hæc de balſamo dicenda erãt. Facilè haberetur, ſi, qui illuc mittũtur, doctrina pollerẽt, nec eſſent penitus ignari.

Hi enim

Hi enim ſtatim credũt, quũ à mercatoribus dicitur id eſſe opobalſamum, quod vẽdũt: ipſi verò ita cognoſcunt, vt qui nunquã videre. Vnde opus eſſet viros doctos, atq; experientia præditos pro his rebus emendis, qui indiciis res cognoſcerent, & mercatorũ, vel horti cuſtodũ etiã iureiurando nõ crederent. At optimi viri nuſquã inuenirẽtur, niſi magno pretio, ideo eis adamuſsim ſatiſfacere voluerim: deinde res ſuo pretio vendere, id eſt, quicquid inſumpſerint, elicere, & præter id aliquid ſuper lucrari. Ego, ſi ęgrotarẽ, huius ſentẽtię ſum, res veras decuplo pretio emere voluerim, quàm nõ veris donari. Etenim nõ modò non proficiũt, ſed plerunq; maximè obſunt, vt poſsint ægro mortẽ accelerare. SE. Caryophyllus ſeqtur. BR. A nobis pertractanda non erant, quæ oculis nunquã vidimus, ſed tantùm legimus, & ab aliis (tamẽ fide dignis) audiuimus. In India particulari quodam loco arbuſculũ naſci tradunt flores ferentẽ, qui in hoc granum terminantur, nigrum, odoratum, ſubamarum, in longum tendens: quo antiquitus pro odore vtebantur. nunc & in ganeam tranſiuit, vt ſine caryophyllis deſpiciantur dapes. Vulgò etiã caryophyllus nũcupatur, à Gallis giroſle, ab Hiſpanis clauo, ab aliis clauos de ſomer, à Grrmanis negelin, à Po-

lonis guozdziki. Paulus Aegineta caryophyllũ vocat,quaſi habens folia nucis, quæ odorata ſunt,& optimi guſtus adeò vt noſtri pharmacopolæ,& etiã Veneti his foliis pro malabathri folio vtãtur.Luſitana nauigatio caryophyllorũ ſyluas inuenit tam ingentes,& vbertim refertas,vt apud nos ſalicum ſyluæ reperiũtur.Apud Dioſ.nõ reperitur.Gal.& Paulus de eo pertractant:à Serapione carũfel vocatur. Recẽtes vocabulum corrũpunt harnafel dicentes.Id eſſe cõſtat, quod Auic.II.canone,ſafar appellat. Venetiis arbuſculum in fictili plantatũ vidi, folia ad foliorũ nucum ſimilitudinẽ lata erãt, non tamen adeò longa:propterea caryophyllus,id eſt,nucis folia habens ab aliquibus vocatur. At non ſunt præciſe ſimilia:ob id Gal.ſecundũ Serapionem in tranſlatione quadã Albacharich,animaduertit non dici caryophyllũ,quia ſit foliũ nucis:ſed quicquid author ille cenſeat,folia in nucis ſimilitudinem vergere oculis deprehendi,& nũc domi habeo,foliũ latius tamẽ nucis folio. SE.Gal.ergo de illo verba non fecit?BR.Nõ, quod ſciuerim in libris propriis,ſed quandoq; eſt facta mentio in ſpuriis.SE In quibus,niſi referre te pigeat?BR.In ſecũdo de dinamidiis,caryophylli mentio fit,vbi de caryophyllato agitur:& bis fit eiuſdem caryo

ryo

ryophylli mentio in tertio de dinamidiis. Venetiis emendum hoc granum, nec lignū eius omittere oportet,atq; gluten, quod ex eius arbore emanat,id eſt, quoddā glutini ſimile,ſi haberi poſſent:folia etiam ſeruanda,vtpote fructu debiliora,& in debilioribus ægritudinibus magis quàm fructus efficacia. Probātur caryophylli,quorum color aliquo modo in rufum inclinat. Iubēt Arabes ex ſua arbore ſingulos manibus ſumi. Referūt Luſitani,horū nidorem per lōgum ſpatiū in mari ſentiri.SE.Cuius ſunt qualitatis caryophylli?BR. Recentes in ſecundo ordine calidos,& ſiccos faciūt:nos in medio tertii,& in tertio intēſo eſſe iudicamus. SE. Piper ſequitur.BR.In pipere etiā, quod Serapio fulfel appellat,id dicā,quod de caryo phyllo aperta frōte faſſus ſum,de his rebus nobis incognitis antiquioribus credendum eſſe. Quæ ab Arabibus dicuntur, omnia à Dioſc.deprōpta ſunt. Nos(vt ad ſenſum veniamus)quatuor piperis genera habemus, longum,albū,nigrum,ſylueſtre. Tria prima genera ex vna arbore naſci Dioſc.teſtatur, & ita ratio dictat. Facit enim piper veluti ſiliquam,quę ſi colligatur prius,quàm parua granula,quæ in ipſa apparēt,creſcant,& areſcant,longum piper appellatur:quū verò creuerint,ſi aliqua grana abſque matu-

ritate legãtur,album piper dicitur. Si enim longum piper fregeris,ſtatim alba granula parua videbis,quia immaturũ eſt: quũ verò maturitatem acquiſiuerint,nigreſcũt, præſertim quum vi Solis exiccãtur. Id autẽ fabuloſum eſt,nigrũ eſſe piper,quia igne aduratur.nam ob ſerpentũ copiã colligi nõ poteſt,niſi prius igne fugetur,qui piperis grana nigra,& rugoſa efficit.Sed hæc anilia fabulamenta ſunt potius, quàm vera. Cõſtat vi Solis denigrari, & rugoſa euadere, quæ prius viridia erant. Venetiis piperis arbuſculum vidi albæ viti ſimilẽ,quæ in ſepibus naſcitur.Luſitani,qui Indiæ partes luſtrarũt, fatẽtur ſe multa arbuſcula,nõ autẽ arbores vidiſſe,piper ferentia,nunquã tamẽ vel longum,aut album videre contigit, ſed omnia grana viridia erant.In longo autẽ, quod ad nos affertur,grana in ſimilitudinẽ granorũ milii eſſe conſtat,&,vt Dioſco.inquit,albicantia:Sed hanc controuerſiã in aliud tempus differamus. Nunc verò Ferrariæ piperis arbuſculum in fictili apud magnificum comitem Ioannẽ Romeũ,viret:nec in horto magnifici Antonii Mariæ Nigriſoli,multis herbarũ generibus referto deeſt.Quicqd ferãt hæc arbuſcula,ſequẽti anno videre licebit. Adeſt quartũ genus piperis,ſed ſylueſtre,qđ piper lõgũ eſſe arbitror:at ex ſoli,&

cœli

cœli varietate degenerauit: Huic rufa grana inſunt, nō alba. An decipiātur qui hydropiper eſſe contendūt, nunc demonſtrare non pergā. Tu tria piperis genera Venetiis emes, & radicē (ſi habere poteris) quę coſto ſimilis eſt. hæc enim rei medicæ proficiūt. SE. Eſtne radix in omnibus coſto ſimilis? BR. In omnibus, tamen Gal. in viribus ſolùm intelligere videtur. nam dicit: Piperis radix vires coſto ſimiles potiſsimùm obtinet, vt de viribus intelligere videatur. Gale. Paulus ſequitur. Dioſc. quo ad figuram ſimilem eſſe oſtēdit. Nam declarare conatur piperis radicem nō eſſe zingiberim, ſed inquit: Verius eſt, ſimilem coſto eſſe piperis radicem. Hinc colligi licet de radicis effigie loqui, & non de viribus. Auerrois & de radicis effigie loqui videtur. SE. Quid ſentis de illa, quæ eſt inter Dioſc. & Gale. in nigro, & albo pipere controuerſia? BRA. Quam intelligis controuerſiam? SE. Quoniam nigrum acrius eſſe dicit Dioſcorid. quàm candidum: econtrario Gal. candidum acrius facit, quàm nigrum. BR. Gal. equidē VIII. de ſimp. med. fac. ait: Piper album eſt nigro quidem acrius. Et rationem reddit: nam illud iam eſt quaſi ſuperaſſatum, & ſuperexiccatum. Et in IX. de compoſi. med. ſecundum locos, in Philonis compoſitione, cùm author inquit, Viginti

& dra

& drachmas candentis coniice flammæ: Galen. per flammam albã piper exponit, quod eſt ſtomacho commodius, & acrius nigro. Auerrois in ęquali gradu & album & nigrũ piper eſſe fatetur. Auic. Gal. rationẽ affert, ac ſi alii quidem illam dixerint, & eam non probent, quòd ſcilicet nigrum ob aſſationem nõ ſit adeò acre. SE. In aliquibus, quæ nimis aſſantur, caliditas profectò exhalare videtur, & frigidiora fieri cõſtat, vel minus calida, & magis ſicca: ſed an hoc in pipere contingat, ignoramus. BR. Vt contradictio inter Dioſc. & Gal. auferretur, quãdoq; dicere ſolebam, diuerſam eſſe Dioſc. acredinẽ ab illa Gale. tamen rectius deinceps cõſiderantes, vidimus idem eſſe Dioſc. & Gal. vocabulum Græca lingua. Gal. etenim inquit de albo pipere: Δριμύτερον ὑπάρχον τοῦ μέλανος, id eſt, nigro acrius eſt. & Dioſco. eodem vtitur nomine in acuitate: & de nigro loquẽs inquit: δριμύτερον τοῦ λευκοῦ. id eſt, acrius eſt albo. Fortè hoc modo conciliandi ſunt, cùm in albo pipere aliqua ſit humiditas, quæ ori, & linguæ inhærere facit: ob hoc album à Gale. acrius dicitur, quoniam magis inhærens acredinem etiam imprimit: at nigrum nullam habet humiditatem, propterea acutius penetrat, tamen nõ inhæret, ob hoc à Dioſc. nigrum acrius dicitur. Si tibi ni

bi hæc concordia placuerit,illam accipito: ſin minus,potiorem inuenias:quoniã vnicuique liberum eſt, meliorem quærere, & ſequi.Sed hac in re nullus ſit tam hebes, tã vilis,qui nõ experiatur. Nũc ego experior, & do etiã vxori & aliis domeſticis experiũdum.Mihi,& omnibus nigrum acrius videtur. Tu conſidera, & guſtu experiaris. Hæc non dico vt Galen.aduerſer, ſed potius vt quicquid guſtu perſentio, enarrẽ, fortè piper albũ,quod habeo,ineptũ eſt.SE.In quo ordine primarum qualitatũ reperitur?BR. Plures in tertio ordine tam album, quàm nigrũ,calidũ,& ſiccũ eſſe cenſuerunt,& Galen.dicit valẽter calefacere,& exiccare:nos in quarto ordine,& albũ & nigrũ calefacere & exiccare probamus, ſed nigrũ ſemper ob exuſtionẽ vehementius exiccabit,quàm album.A Germanis pfeffer cõmuni nomine omne genus piperis appellatur,ab Hiſpanis pimienta,à Cretenſibus vulgò piperi,à Polonis pyerz.De quo finitum eſſet, niſi in mentem veniſſet magnificum Catharinum Zenum patritium Venetũ ſuperioribus annis,quum eſſem Venetiis cum Illuſtriſsimo Alphonſo Ferrariæ duce,piperis grana ſaccharo condita,quando recentia erant eidẽ principi oſtendiſſe:quorum vnum ego comedens ſuauiſsimum condimentũ eſſe de-

pre

prehendi,& ventriculo commodũ. SE. Pruna ſequuntur. BR. Dioſco. adeò conciſe prunorum genera tractat, vt vnũ, aut alterum vix deſcribat. Plinius & Theophraſtus longius, recentes nõnulli exactiſsimè rẽ pertractant. Dioſc. ſolùm Damaſcena proſequitur, quæ etiã noſtri pharmacopolæ exiccãt, & ſeruant. Apud nos degenerant. Quãdoq; in pectoris decoctiones pruna ingrediũtur, tunc Damaſcena intelligenda nõ eſſe arbitror, vtpote acria, & adſtringentia. Quamobrem pharmacopolis ſuaderem varia prunorum genera eligere, & ſeruare tam domeſtica, quàm ſylueſtria, & præſertim ea, quæ ex Tarraconenſi prouincia in Italiã delata ſunt: nos ea vulgò Catalonica nũcupamus, à parte Hiſpaniæ Tarraconẽſis ita appellata, è qua ad nos venere. Nec deſpiciẽda quę myrobalanos vocamus. hęc alio nomine ex pingui ſucco à nõnullis lardaria, à lardo appellantur. Infinita propemodũ alia genera habentur, nigra, alba, verſicoloria, hordeacea, cereola, purpurea. Sed tuę officinę ſatis erit quatuor tãtùm genera habere, Damaſcena, myrobalana, Catalonica, & ſylueſtria, quæ vulgò brugnoli, quaſi pruneola dicũtur. Galen. in Damaſcenis, prunis miratur Dioſco. adſtringere ſcriptum reliquiſſe, quum experimento videatur ipſa ſoluere. Nos autẽ de

Gal. miramur, qui nõ animaduerterit Dioſcor. de Damaſcenis prunis loqui, & ſiccis, quæ præter id quòd ſicca ſunt, guſtum etiã acrem habẽt, & adſtringentẽ: propter hoc iubeo, vt in officina ſicca habeas, quæ adſtringẽti guſtu careant, vt Catalonica ſunt, quæ ex Hiſpania venerunt, &, vt Aetius inquit, dulcioris ſucci guſtantur: quãuis ipſe Hiberica, ideſt, Hiſpana abſoluto vocabulo nũcupet, eadẽ tamẽ ſunt cũ his, quæ Catalonica dicimus, quę eodẽ authore vẽtrẽ potentius ducũt. Verùm & pruni arboris folia ſeruãda, & gũmi vel lacryma, quæ circa trũcum ſcaturit, quã nos vulgò grungũ appellamus. SA. De te miror, qui nõ videris Gale. Dioſc. opinionem reprehẽdere tentaſſe, ſiue de ſiccis, ſiue de recentibus loquatur prunis, & legit, ac egregiè penſitauit Dioſc. Gale. & de recenti dixit quòd aluum magis mouet, de arido verò quòd minus mouet: tamen manifeſtis argumentis conſtat, quod ventrẽ mouent, & experiẽtia quotidiana. Et in ſecundo de alimen. facul. de quibuſdã prunis, paruis, duris, acerbis, & in cibo moleſtis, dicit, mouendæ aluo idonea nõ eſſe: ac ſi velit, reliquas eſſe ad aluum mouẽdam aptas. Neſcio præterea per acrem ſaporem quid intelligas. BR. Tu tam repentè maximus diſputator euaſiſti, vt fortè putes nos tribus

verbis

Verbis abſorbere? En dico tibi, Galen. (meo iudicio) Dioſc. parum prudenter reprehendiſſe: quoniam pruna Damaſcena adſtringentis facultatis eſſe fatemur: & ita experiētia cōſtare. & ſapor manifeſtat. Tu ipſe experiaris. quid opus eſt hac in re verbis? Experiaris, experiaris. Imò & Galen. ipſe hoc oſtendit II. de alimen. facul. vbi de Damaſcenis agens prunis, illis dat primam laudis bonitatem hominū opinione nō ſimpliciter, proximā iis, quæ in Hiberia, & Hiſpania naſcuntur. deinceps ſequitur: Verùm hæc nullam adſtringendi vim repræſentant, Damaſcena quædam ſanè quàm præclarā, vt videas intuliſſe Damaſcena præclarā habere adſtrictionē. SE. Quid eſt, ꝙ ſi quis edat, excernit? BR. Si quis copiose ederit recentia, tum ex humiditate, tū ex frigiditate vētriculus relaxatur: at ſicca idē faciūt copioſiſſimè ſumpta ob frigiditatē: at mediocriter ſumpta adſtringunt. quanquā & dici poſſet cōprimendo educere. verùm hoc eſt adſtringere. Quod verò addis, experiētia quotidiana pruna educere videri: nos oppoſitū videmus, adſtringere ſcilicet. & quod addis, cùm velit quædam parua, dura, acerba, eſſe vētri mouēdo inidonea: ergo ex hoc intelligit alia eſſe apta ad vētrē mouēdū. Dicim⁹ loq de prunis Damaſcenis, quę plures habēt ſpecies

cies

cies inter ſe differentes: quia aliqua magis, aliqua minus adſtringunt: & ideò ipſe magis probat illa, quæ mediocrẽ habẽt adſtrictionẽ, tñ adſtringunt, & illa reprobat, quæ magis adſtringunt, quæ ſunt parua, dura, & acerba: tamẽ & illa etiam, quæ ſunt laxa, & ampla adſtringũt. Quòd verò de ſapore dubitas, quinã ſit acris ſapor: nõ intelligo acrẽ, qui calidus eſt: ſed acrẽ, qui frigidus eſt, & ſtypticus. Scimus etenim acrẽ ſaporẽ à Platone, Ariſtot. & Theophaſto calidiſsimum exiſtimari: ſcimus & aliquẽ acrẽ eſſe frigidum, quoniam ſapor acidus frigidus eſt, tamen & à Gal. acris dicitur quarto de ſimpl. medi. facul. cap. XVII. Verùm, vt rem melius exprimamus, ſapor acris in prunis eſt, qui in vinis Ponticis dicitur, & adſtringens eſt, & auſterus. SE. Hęc miſſa faciamus, & tantũ prunorum qualitates enodemus. BRAS. Et Auerrois, & Auicẽna frigida, & humida eſſe iudicãt, Auicẽna frigida in principio ſecundi, humida in fine tertii. Sed talẽ humiditatẽ illis ineſſe nõ probamus: imò & pruna exiccata humiditatẽ aliquã habere concedimus. Pruna à Germanis pflaumẽ, à Gallis prunes, ab Hiſpanis endrimas, ab aliis ciruellas, à Polonis ſzliua, à Cretẽſib. vulgò amuſchlia vocãtur. SE. Sumachi ſequuntur. BR. Latinam formam ſaltẽ imiteris, ſuma-

chia dicens, non ſumachi. Sed fortè melius eſt barbarũ nomẽ barbaro more enũtiare. In Bononienſib.montib.magna ſumachiorum copia habetur, & in iſtis etiam nõ mediocris. In Ferrarienſi etiã ſolo tranſportatũ naſcitur, ſed ineptius, & inefficacius: ideo hoc in loco colligere opportunum erit. SE. Non colligã prius, quàm mihi dixeris quo nomine ab antiquis appelletur. B. Racemi, aut veluti racemi, qui ex hac arbuſcula naſcuntur, ab antiquis, & noſtro etiã tempore, pro aptandis pellibus ſumebãtur, ſed & foliis hoc etiam conficiebant. In hoc genere fœmina, & mas reperiũtur: mas fructificat, fœmina non. quod in aliis arborib. ecõtrario reperitur. Vua.i.eius fructu, ad obſonia vtebantur, vt ſapidiora fierent: nos ſale, re precioſiore vtimur. Vtebãtur & ad leuigandas, ac denſandas pelles: ad idem nunc vtimur. Apud antiquos nomẽ acquiſiuit rhus obſoniorum, vt Dioſco. teſtatur: apud nos nihil de obſoniis, ſed rhus ſ.coriũ vocamus. Vnde rhus duo genera habet, μαγειρικὸν, quo ad obſonia vtebantur, & βυρσοδεψικὸν, id eſt, eo, quo ad denſandas pelles vtebãtur. Vnde apud vulgus ſumachios nomẽ acquiſiuit, quia pelles nõnullæ ſunt, quę à gentib. quibuſdam ſumachię vocãtur. At quia hoc rhu aptantur, propterea rhus ipſum nomen

hoc

hoc ſumachiũ, vel ſumach acquiſiuit, quanuis ſint, qui pelles ſumach appellent: & ex conſequenti rhus ſumathi nominare oportebit. SEN. Cuius ſunt qualitatis ſumachia? BR. Gal. VIII. de ſimpl. med. facul ta. in tertio ordine exiccantium eſſe tradit, & in ſecũdo refrigerantium. SE. Myrtilli occurrunt. BR. De myrti ſemine. i. myrto genere neutro, vel fœminino (vt Catoni placet) quum herbam ipſam colligeres, pertractauimus. Hoc tantùm addã, antiquos hoc ſemine pro piperę vſos eſſe, & in ſummo honore habuiſſe. Nunc etiam ſaccharo cõditur. quod nullus ante nos (quẽ ſciuerimus) fecit, optimũ variis ægritudinibus cõdimentum, & ægris magnopere placẽs. Ab Hiſpanis mirtinhes, ab aliis granos de arragha, à Gallis mirtilles, à Polonis mirtilli, à Cretenſibus vulgò myrta appellatur. SE. Iunipera ſequuntur. BRA. De iuniperi granis eodem loco docuimus, quo etiam oſtendimus Serapionẽ iuniperum, & ſabinã confudiſſe. In maritimis potiſsimùm quærẽda ſunt. A Gallis geneure, a Germa. vveckholder, aut kramatber, i. turdorum baccę appellãtur: his enim turdi pingueſcũt, & carnẽ bene olentẽ faciunt, vt nullo tempore ganeę aptiores ſint, quàm quum iuniperus maturũ fructum habet. A Polonis iadouiecz dicitur. SE. Caricę poſtea

accedunt. BRA. Hic locus expeteret, vt de omni ficu ſermo haberetur, niſi omnia breuib. trāſigere inſtituiſſemus, quę apud Ferrarienſes pharmacopolas in vſu ſunt, quanquā & hoc Venetis, Patauinis, Bononiēſib. Mediolanēſib. & cæteris totius Italię, ac reliqui orbis inſeruiet: tamē inſtituim⁹ apud noſtros potius latere, quàm ab aliis derideri. Ad rem noſtram accedētes, tot ficuū ſpecies ſunt, locis, colore, figura, & tēpore, quo maturantur, diſtinctæ, vt nullus ſit modus. Aliàs rē probè aperiemus. Ficus aridæ cuiuſcunque generis ſint, caricæ appellantur, iſchades à Gręcis: quāuis & Paulus Aegineta vocabulo Carica vtatur, & etiā nomine iſchadū recētes intelligūt. In Picenū mittere oportet, quā Italiæ partē Marcham Anconę vocāt, vbi probatiſsimæ naſcuntur, & ingēs copia Ferrariā adducitur, quę pediculis oblōgis cannis infigūtur, & parte extrema. Liuianæ dicūtur à Liuia Pōpeia. Ex ficubus caricas in officina habeas pingues, & agreſtes ficus, qui caprifici nūcupātur, & caprificorum ſummos caules, atq; ipſorū lac ſerua. Optimas caricas ex Piceno Ferrariæ habebis. In parietib. etiā pluribus caprifici innaſcūtur. A Gallis figues, ab Hiſpanis figes, ab aliis igqs paſſos, à Germanis feigē, à Polonis figii, à Cretēſib. vulgò ficca pitha-

rides nuncupantur:SE.Quę ſunt caricarum qualitates?BR. Gal.VIII.de ſimpl.medi.facul. inquit calida eſſe in primi ordinis fine, vel in principio ſecũdi. De paſsiuis qualitatibus nullus loquitur: at humiditatem habere id oſtendit, quoniã in morẽ emplaſtri impoſitæ maturãt.SE.Paſſulæ accedunt.BR. Vuæ paſſæ dicuntur quæcunq; vuæ exiccatæ, à patiendo,vt Plin.XIII.lib.cap.I.docet. Columella rationẽ pręparãdi,vt paſſę fiant ſcriptis tradidit, quanuis Græci alio modo vtãtur, quia eas ſinũt exiccari in vite,vel in areis maſſas cõgregãt,vt paſſæ fiant,poſtea loculis ſtringunt. Hæc autem nihil ad rem. Vſu venit apud nos, vt tantũ paſſam vnam, vel paſſulas appellemus,quæ ex Græcia afferuntur grana parua, quæ tamẽ & nũc Ferrariæ naſcũtur:magna aũt grana,vel ex nomine vuæ, vt Illyrica zibiba,vel ſimpliciter ſiccam vuã appellamus: & hoc nõ immeritò, quia vua habẽs granula parua,acinis caret. ideo aptius ea vtimur, cũ in viuariis,tũ in re medica.Cœpit autem haberi & Ferrariæ,ſed nõ adeò efficax,nec tali guſtu,quali Orientalis inſignitur.Noſtra autem lingua paſſa dicitur:quia quũ reponitur,nec penitus ſicca eſt,nec recẽs,ſed flaccida,ex qua fit vinum paſſum , quod & ſi multiplex genus ſit,& à maiori vua fiat, tamen pro ipſo vo-

catam Maluaſiam, quaſi monēbaſiam à loco accipimus,Creticū vinum etiã per excellentiam nuncupatū.In tua officina albas,& nigras paſſulas habeas, quippe ad diuerſa valēt Dioſc.teſte.Nec paſſum vinū prætermittas, de quo in noſtro de vinis libro egimus.Venetiis hāc vuam emes,quæ illuc ex Græcia importatur.Vnde à Gallis vua Corinthiaca appellatur: inquiūt enim ſuo idiomate,reſins de Corinthe.ab Hiſpanis paſſas, à Germanis roſien,à Cretēſib.vulgò ſtaphide, à Polonis rozinki dicūtur. Sūt calidæ in ſecūdo ordine,& humidæ.SE. Iuiubę occurrunt.BR.Zizipha à Latinis appellātur, quæ potius baccæ videntur, quā poma,licet authores inter poma numerēt. Peregrina arbor,de qua nuſquā Dioſco.Gal.tn̄,Aetius, Paulus, Plinius ea cognouere. Duo genera reperiuntur,candidum,& vocatum ſericum à colore. Ruſſum enim eſt:rufum tantū habemus.candidū nunquam viderā ante ætatis meæ xl.annū: poſtea videre contigit. At potius viridia dici poſſent,cùm noſtratium habeāt colorem immaturarū. Ab antiquioribus tubēres prima ſyllaba correpta dici vidētur, è Syria in Italiā Auguſti tēporib. delatum. Aetius & Paulus Aedeſina cæteris præferunt. Sunt autem Aedeſina maiora. A recentiorib. medicis pro tuſsi exhibentur,

in decoct

in decoctis pro pectore. Hoc à Gale. vitio vertitur, vtpote quæ potius incraſsēt, quàm attenuēt. Eo igitur ziziphis vtemur, quum craſſa materia reddēda erit: ſed medici paſſim pro attenuēda materia ziziphis vtūtur: & hoc ab ignaris receptū eſt, vt nulla ſit pro thorace decoctio, quin zizipha ſumat. Optimus ſeruādi modus eſt, ſi acu perforētur, & lineæ inſuātur, vt mulierū indices imitari videātur, quib. numeratas preculas ſingulis diebus Deo pendūt. Ferrariæ hi fructus copioſe naſcūtur, ſed ſerotini ſunt. Eius ſemen lapides frāgere dicitur, & è renib. quàm citò expellere. Pellem maximè inhęrētem habēt, vt ſi quis zizipha comederit, à palato, auellere nō poſsit. Ab Hiſpanis macans, à Luſitanis dana ſega, ab aliis azufaifas, à Romanis gēzole, à Neapolitanis ieiome, à Sueſſanis ieiole, à Gallis iuiubes appellātur. Ab Auicēna frigidę in primo ordine exiſtimātur, & in paſsiuis tēperatę, quāquā ad humiditatē inclinēt, tñ cum dulcedinē habeant, videtur & ad tēperiē in actiuis qualitatib. accedere. SE. Oliuæ ſequūtur. BRA. Lōgiori hiſtoria oliuæ percurrēdę eſſent, quàm noſtra hæc pertractatio exigere videatur, niſi eſſet notiſsimus fructus. Interim tu in Mutinenſibus, ac Regieſibus montibus ex ſylueſtri olea, id eſt, oleaſtro folia, & foliorum

ſuccum parabis. Fit autẽ hoc modo ſuccus, vt Dioſc. tradit: Tundũtur folia, & vino, aut cœleſti aqua aſpergũtur, poſtea exprimuntur, & ſiccatus in ſole ſuccus in paſtillos conformatur. Qui verò in oliuarum ligno ex incenſo exudat liquor, & ipſe ſeruãdus, ſeruandæ & virides oliuæ, & nigræ, & per ſe, id eſt, ſine cõdimento exiccatæ, & cum muria, quæ à Græcis colymbades appellãtur, quaſi muriæ innatãtes, vel halmades à ſale. Seruãdæ ſunt & ſanſæ. i. nuclei medii, quoniã rei medicæ proficiunt. SE. Id agam. De oleo autem nihil dictũ eſt. BR. Nũc quę olea ſeruanda ſint, edocebimus. Ex immaturis oliuis oleũ ſeruare oportet: & hoc ex domeſticis, & ſylueſtrib. ſeorſum, ſi haberi poterit, & ex maturis. Primum, omphacium dicũt. Nec primę expreſsionis oleũ deſeras ad odorata olea pręparanda, quę herbarum, ac florũ odorem ſeruet. Ex olea Aethiopica lacryma emanat, quam Dioſco. ſummè commẽdat. Iudicatum eſt eſſe gummi helemi: de hac re incertus ſum. A Gallis oliues, ab Hiſpanis azeitunas, à Polonis olivvki, à Cretenſibus vulgò eles, oliuæ nũcupantur. In Germania non ſunt, tamẽ olbaum oder olbeer vocãt, Immaturę oliuæ frigidæ ſunt, & ſiccę: maturæ ſunt in primo ordine calidę, & in principio ſecundi ordinis humidæ, neque tamen

in immaturis oliuis humiditas aliqua neganda eſt. SE. Dactyli ſequũtur. BR. Palmulę appellãtur, & cariotę palmulæ. Babylone vina fiunt ex palmulis, quæ in toto oriente præcipua exiſtimãtur. Cibus etiã ſunt palmulæ, & ex ipſis acetũ, ac mel fiũt, & farina. Nucleis pro carbonib vtuntur, & aqua macerati equis pabulũ præſtant: nucleorũ tegumenta ad vnguẽta præparant. Nos Dactylos vocamus: quũ vna ſit ſola ſpecies dactylus appellata, apud antiquos tres ſpecies reperiũtur, de quibus aliàs ex inſtituto diſſeremus. Fructus è palma eſt. Venetiis ex Aegypto habeť, ibi emes: quãquã & in Italia palma in regno Neapolitano naſcatur. Vidimus nos Sauonæ palmã poſt Epiſcopii teſtudinẽ ſatis amplã, & Romæ ac Neapoli multas. Fabuloſum arbitror palmæ lignum cõtra põdera inniti, ac recuruari, experientia etiam debile lignũ eſſe demõſtrãte. Nucleorum cinerem combuſtorum etiam ſeruabis. Nec cortex prætermittẽdus, qui elates dicitur. Eſt autem palmularũ operimẽtũ, quãuis in hoc diſsideãt interpretes, quippe Dioſco. corticẽ putat. Plin. aũt lib. XXIII. cap. VI. elatẽ, vel ſpathẽ priuatim genus palmæ cenſet, cuius fructus inuolucrũ ſit. Vnde vel deceptus eſt Plinius ſi de elate Dioſc. loquatur, vt eãdem vires, quas illi impo-

nunt,inſinuare videntur. Aut rem diuerſam tractat Plinius.Re vera palmulas cortici inuoluto implicatas vidimus, & extra corticē,& diuerſarū ſpecierū eſſe ex figura videbatur.Quādoq; fructum illum,quem muſam vocamus,Plinii elatē eſſe opinabar.Sed Venetiis muſæ Illuſtiſs. Principi Alphonſo Duci Ferrariæ in ſimilitudinem prunorum craſſorū pręſentatę ſunt. Arbitror Venetos, & qui ex illis partib. ad nos accedūt, vocabulum corrūpere,& nō muſas appellando hos fructus,ſed muzas:nā eorū lingua, muza,mite ſignificatur. ſunt aūt dulciſsimi fructus, vt mihi tūc guſtare licuit. Imò muza eſt Mauritanū nomē,quāuis & qui ex Arabia ſunt,eo vtātur:tamē inuolucrū quoddā veluti cōiūctorū corticum domi habemus, quod Plinii elatem eſſe cēſemus. Dactyli à Gallis dātes,ab Hiſpanis tamaras,à Germanis datel appellātur. Recentes putant antiquiorē dactylum eſſe calidū, & ſiccū ordine primo,recētē verò eſſe calidū & humidū eodē ordine. De caliditatis ordine puto illos ab Auerroi accepiſſe v. Collectionum ſuarum. At Gal.de fructu palmæ agēs viii. de ſimpl.medi.facult.dicit,fructum palmæ maximè dulcem non paucam obtinere caliditatem.vnde erit,vel in ſecundo intenſo, vel in tertio remiſſo calidus dactylus. Vide-

túrq;

tírque ſecundum Gale. tam recens, quàm antiquus dactylus exiccare, tamẽ in eo non negatur eſſe humiditas. SE. Ad poma veniẽdum. BR. Antiquitas hoc nomine pomum vel malum omnes fructus: pręſertim tenellum corticem habentes ſignificabat. Paulatim ceſsit, vt in rotũdis tantũ & ſpecie quadam determinata vteremur. Dic tu, quibus pomis in officinis vtimini? SE. Dulcib. acribus, & muzis, id eſt (vt Auicennæ placet) ſaporem nec dulcem, nec acerbum habentib. BR. Quibus nominibus à Ferrarienſib. appellãtur poma, quæ in ſyrupis de pomis accipitis? S. Roſa, & piola dulcia ſunt: fortana, muſona acerba, media verò pupina nuncupantur. BR. Quæ roſa dicuntur, apud antiquos fortè erant melimela, à meleo ſapore, à Varrone muſtea vocata. Piola verò, quæ appia ab Appio nuncupabantur. Pupina afrotomela fortè erant. Fortana auſtera dicebantur, & muſona à nobis dicũtur: quãuis crediderim potius orthomaſticas muſonas noſtras ab antiquiorib. dici, ob ſimilitudinem, quam cum mãmis habent. Prædicta melius cõſiderans, in pomis roſis ſententiam mutaui: ea enim eſſe arbitror, quæ ab antiquis Claudiana vocabantur, & Piola ſceptiana, quæ ſunt rotũditate inſignia. Verùm hæc diſcrimina ad artẽ medicam modicè,

dicè valent, quũ in deſcriptionibus, quę receptę nuncupantur, poma ſcripta ſunt, ſaporem aduertas, & guſtu ſimilia quæras. Nam in receptis dicitur, poma dulcia odorata, auſtera odorata, (quanuis rarò auſtera ſint, & odorata ſimul) medii ſaporis, tũc guſtu diſcerne, an hoc ſapore inſigniantur, quæ emeris, & ad cõpoſitionẽ vtaris. Ex malis folia etiã in officina habeto, flores, & coliculos. In pomorum hiſtoria, omnia antiqua nomina recentibus accommodare (vt fieri poterit) tẽtabimus. Germani abſoluto vocabulo apfel poma vocãt. SE. De primis pomorum qualitatibus agito. B. Pomorũ qualitas ſimpliciter dici nõ põt, cùm aliqua calida ſint, aliqua frigida, aliqua humida, aliqua ſicca, etſi in omnibus nõnulla adſit humiditas. Galeni regula hæc ſit: Dulcia calida ſunt, cùm in ipſis aqueũ tẽperatum abũdet. Acerba, & auſtera frigida ſunt: in acerbis terrenũ frigidum ſuperat: in auſteris, & terrenũ frigidum & aqueum frigidũ abundãt. SE. Nec cotonea deſerenda. BRA. Cotonea in duplici genere ſunt, magna quædã, & pulchra ab antiquis ſtruthea vocata, inter quæ albicant aliqua, alia colore aureo micant, & chryſomela dicuntur. de quibus fortè Vergilius:

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

Quum ſtruthea degenerant in parua ſylueſtria,

ſtria,odorata tamē trāſeunt.Hoc Theophraſtus ſecūdo de plantarū hiſtoria animaduertit:& nos experiētia vidimus in ruſculo noſtro ſuburbano.Inquit aūt Theophraſtus ex ſtrutheo,id eſt,maiore cotoneo paruū fieri, ſtruthea ſerotina,muſtea præcocia. Ruſtici Ferrariēſes in duo genera partiuntur, in rotundum,& oblongū.Rotundum mala cotonea,oblongū pyra cotonea nuncupātes. Tu quū Ferrariæ eris, priuatim mala cotonea, & pyra ſeruabis,& harum arborū folia. Struthea minus rei medicæ proficiūt; ſed magis in ganea.Vera cotonea,quæ parua ſunt, rotunda odoratiſsima efficacius ad ægritudines valere exiſtimātur.Vinum etiā ex cotoneis parabis , quod recipit ſucci cotoneorū ſextaria ſexdecim,mellis vnū.Nec melinum vnguentū prætermittes:denique cōpoſitiones illas antiquis tamē ignotas, quas cydonites,& gelatines appellamus , ſummo ſtudio parare curabis.S.Antiqui ergo diacydonitim ignorarūt? BR.Nō quidē, qm̄ à Gale. eius mētio fit in ſecūdo de alimētorū facultatibus,& in ſexto de ſanitate tuēda: ſed tot modos ignorarūt,quot vos cōficitis, & ſeruatis.Cotonea à nonnullis ita dici exiſtimātur, quoniā lana quadā tegi videntur , quæ coton dicitur. Reuerendiſsimus vnà & doctiſsimus Cælius Calcagninus præceptor in literis

literis humanis nunquã pœnitendus, Cydonia ab vrbe Cretæ vocat. Semẽ quoq; ne deſpexeris, & mucilaginẽ, quæ inter grana reperitur. Hoc enim pro gumi mulieres vtuntur, his demptis, ad quæ in re medica valẽt. Imò & lucẽ quandã, ac ſplendorẽ, ſibi parãt eædẽ impudicæ mulieres. A Germanis cotonea kutten, ã Gallis coing, ab Hiſpanis mẽbrilles, a Cretẽſibus vulgò chidonia, à Polonis pygui appellãtur. In primo ordine frigida exiſtimantur, & ſicca in principio ſecũdi. SE. Pyra ſequuntur. BR. Infinitæ ſunt propemodum pyrorũ ſpecies, de quibus ita agemus, vt nomina antiqua recentibus accõmodare deprehẽdatis, in his, vbi accommodari poſsibile erit. Cõſtat enim per variã inſitionẽ plura pyrorũ genera apud nos extare, quã ab antiquis tradantur. Longus enim rerum vſus, & varia diuerſarum ſpecierum miſcella varias ſpecies inuenit: & adeò creuit ars, vt audeat etiã diuerſorum generum inſitionem tantare, quo guſtus alter fructui condonetur. Nunc ad rem tuã redeũtes, pyra cruſtumina ſeruato, quæ à nobis giaciola vocantur, & etiam ſylueſtria illa obdura, quæ non niſi hyeme matureſcunt. Serua etiam folia, & ex ligno puluerẽ. Nec alias vrbes quæras, aut aliud ſolũ, in quo poma, pyra, atque cotonea colligas, quàm noſtrum Ferrarien-

ſe,

ſe,in quo hęc copioſe naſcūtur. A Gallis poytes,ab Hiſpanis peas,à Germanis piren,à Polonis gruſzki,à Cretēſibus vulgò apidia, ab aliis Germanis ein biren pyra nuncupātur. Nunc etiā multa ex pyris cōdita fiunt antiquioribus ignota , & præſertim ex ſuperbis pyris,quæ nos muſcadina ab odore muſcati,quē habēt,vocamus. SE. Cuius ſunt qualitatis pyra? BR. Et ſi Galenus de pyris ſimpliciter loqui videatur ſexto de ſim.med.facul. lib.& dicat fructū dulcedinē quandā aqueā habere,vnde tēperies adeſt ſecūdum partes inæquales,nā pars vna terrea eſt,alia aquea, cæterùm vtraq; frigida,tamen alia tēperata. Proinde eſu pyra ſtomacho grata ſunt,& ſitim prohibent:illita aūt deſiccāt, & modicè refrigerāt. Et Auerrois quinto collectionum,pyra frigida,& ſicca ſimpliciter facit. Tamē cùm apud nos pyrorū variæ ſint ſpecies,vt alia ſint dulcia,alia auſtera, alia acida,alia acerba:propterea ſecundū has qualitates ſecundas,primæ diſtinguēdæ ſunt, cū ex ſecundis in primarū cogitationem deueniamus. Nempe adſunt & odorata pyra , & quæ odore carent. Dulcia , & odorata calidiora eſſe fateor:acida,acerba,auſtera frigida. Vnde quod de pomis ſuperius dictū eſt, idem in pyris cenſendum arbitramur. SEN. Sorba accedunt. BRA. Notiſsima hæc ſunt,à

Theo

Theophraſto , & Plinio diffuſe perluſtrata, oua Græcis dicta. Aliqua oui figuram , alia rotũdam habent: aliqua etiã domeſtica eſt, alia ſylueſtris. Tu domeſticam ſeorſum , ac ſylueſtrem colliges, & ex vtriſque acerba, & matura ſeruabis. Præterea acerba mole, & in farinã redigas. Receptum eſt abſolutè ſorba adſtringere. quod in maturis falſum eſſe videtur. Nam matura ventrẽ laxant; acerba adſtringunt, vel nõ perfectè matura. SE. Arbitror ego, & Galenũ, & qui de ſorbis locuti ſunt, cùm adſtringere dicunt, illud tã de maturis, quàm de immaturis intellexiſſe, tamẽ matura minus adſtringunt. BR. Diximus abſolutè receptũ eſſe, ſorba adſtringere in hoc ſermone, & Gale, & oẽs authores cõplectentes, quoniam putabamus tam de maturis, quàm de immaturis intelligere, At quoniã egregiè maturæ, ſi in copia edantur, deiicere faciunt, vt experientia oſtẽdit: propterea vt alios ad hoc conſiderandum incitaremus, id proponere nobis placuit. Nec dicendum eſt quòd per compreſsionem educant, vt multa faciunt adſtringentia: quoniam talia non relinquunt aluum lubricã , vt ſorba faciunt, imò potius adſtringunt, & guſtus oſtẽdit in egregiè maturis quòd lubricæ ſint , & nullã habeãt ſtypticitatẽ. Tu ac reliqui bene rem ipſam conſiderate. Ita expertus ſum , tu ipſe

exp

experiaris pura mente,& non animo noccendi,ac reprehendendi.Lectores ergo rei veritatem conſiderent,authoribus poſthabitis. SE.De ſorborũ qualitatibus me certiorem facito.BR.Frigida ſunt in ſecundo ordine remiſſo,& ſicca in ſecundo intenſo: tamen & humiditatẽ habẽt cùm matura ſunt.Hiſpani ſoruas, Galli cormes appellant. An verò aput Germanos holtzapfel dicantur, diſputare non auſim,præſertim in aliena lingua. Tamẽ ſi fructũ videamus, quod eo nomine vocant,potius ſylueſtre pomũ videtur, quã ſorbum. At ſpeierling ſorbum vocare certũ eſt.SE.Granata mala ſequuntur.BR.A granis ita dicta,Punica à regione, qua naſcuntur.Græci ῥοὰ vocant.de quibus in balauſtio egimus.Nã dulcia,& acria, & malicoriũ & cytinũ,& cicum,& grana,& folia ſeruare oportet.habet enim in re medica vires, in tot partibus efficaciſsimas.S. Nuces cupreſsi in limen veniũt.BR.Notiſsimæ ſunt. Tu in his mõtibus pilulas,id eſt,nuces,& ſemina(quę difficulter colliguntur)& folia ſeruato:quãquam opus nõ ſit,quum in multis locis Ferrariæ perpetua fronde vireãt. Ab Hiſpanis, præſertim ex Luſitania, noz de cypreſſo, à Gallis ſouchet dicuntur. Germani quoque, & Poloni cypariſſum cypręſz vocãt.Si Galenum cõſideremus ſeptimo de ſimplicium

med.facul·calida eſt in primo ordine intenſo,ſicca in ſecundo:nempe dicit tantam habere acrimoniam,& caliditatem,quanta ſatis ſit ad deducendã in altum acerbitatẽ,tamen nullam efficit mordicationem,aut caliditatẽ in corporibus·SE.Nux methel,& nux vomica ſequuntur.BRA. Hos duos fructus vel duo ſemina ſint,nunquã apud antiquos, aut recentes Græcos reperi : ideo Arabibus gratiæ agendæ,qui hæc ſcriptis mandarũt, & nobis indicarunt.Illos aũt vehementer reprehendo, qui inclamare ſolent Arabibus derogantes:Pulchram rem oſtendunt, nam venenum manifeſtãt·Sed ô fatui & ineptiſſimi viri,nónne & Dioſco. napellũ vel inſanum,ſtrychnon maniacũ deſcripſit,& infinita alia his magis venenoſa?Sed hæ Arabum nuces pro conciliando ſomno, pro vomitu iritando,pro capiendis piſcibus, & auibus, pro interficiẽdis canibus ſummè valẽt. Vidi ego magnificũ Alexãdrum Faruſinũ, qui carnes nucis vomicæ puluere aſperſas cani deuorãdas tradidit:hic ſpatio vnius horæ, & minore,ſaliẽs obiit.Corui etiã eiuſmodi carnẽ comedẽtes breue ſpatio volãtes decidũt.Piſces etiã adeò ſopiuntur vt fluitẽt ſupra aquas,manuq; capiãtur.Nos etiã miras potiones ſomnificas ex his nucibus parauimus. Decipitur Pandectarius,vomicã nucẽ

eſſe

eſſe apud Dioſcoridē ſecundā ſpeciē tithymali tradens, quam cariſeti (vt inquit ipſe) vocat. Debuit autē ſcribere carietē. Hāc verò nō eſſe id, teſtimoniū eſſe pōt, quia in tithymalo rami ſemipedales à radice exeunt: ſed nux vomica frutex eſt. Nam Serapionis interpres, quum debuit interpretari frutex, fructus interpretatus eſt. Inquit enim Serapio fruticē nucis methel eſſe ſimilē frutici nucis vomicæ. de fructu aūt non loquitur: quia hi diſtincti ſunt. SE. Nōdū, qui ſint, aperuiſti. BR. Ingenuè fateor, vſq; ad hoc tēpus à me hos frutices ignorari: breui autē plantas videre ſpero, quas nec Arabes pingunt, tantū à Serapione in vomica nuce hęc dicūtur. Colorē eius eſſe inter glaucedinē, & albedinē, & paulò maiorē auellana eſſe (loquitur aūt de auellanis ſuæ patriæ) & ſunt in ea nodi. Ex his notis nucē vomicā exquiſitè cognoſcimus. Nam ea verè eſt, quā habemus, & Venetias Alexandria Aegypti affertur. At figuram arbuſculæ eā generantis nō docet, nec folia. Vnde ſi hanc arbuſculam abſque ſeminibus viderem, an ea eſſet, quę nuces vomicas parit, ignorarē. De nuce methel aliud dicit, quam fruticem eſſe nuci vomicæ ſimilem, & ſemen eſſe ſemini citri ſimile. Quo in loco errorem eſſe arbitror, vt ſemen citri legi non debeat. Alter author nucē methel

mandragoræ comparat, & corticem aſperum habet,& ſapor eius eſt delectabilis,vnctuoſus. Hæc ſigna ſunt,quibus Arabes hæc indicant. quæ omnino nihil oſtendunt. quãobrem hanc nucẽ viſu potius,& experientia cognoſco, quàm vera aliqua deſcriptione. Certè aũt cõſtat hæc ſemina à Latinis,aut à Græcis nunquam fuiſſe deſcripta. A Polonis orzech methel nuncupantur. Hæ nuces in quarto ordine frigidæ ſunt,& ſiccæ in ſecundo. SE. Mirabolani ſequuntur. BR. Myrobalani dicito à balano,& myrõ,id eſt,glãde odorata,vel vnguentaria. Antiquioribus ad vnguem perlectis,cõſtat de vocatis ab Arabibus myrobalanis nunquã locutos eſſe,tamẽ hoc nomine myrobalanus vtuntur. Dioſco. in primis vbi de palma tractat, myrobalanorum,& phœnicobalanorũ meminit, qui palmæ fructus ſunt. Phœnicobalanus immaturus adſtringit magis, minus vero maturus. Plinius quoque lib. xij. cap. xxij. myrobalani, & phœnicobalani inquit eſſe fructũ cuiuſdam palmæ in Aegypto, quæ ad ipſos vocatur quaſi ſine ſiti. Hanc Dioſcorides poma,id eſt,poculum vocauit,nempe humore plurimo abundat. Hæc ſunt, quæ apud antiquos de myrobalanis reperiũtur, quãuis & Plinius eodẽ loco fæcẽ vnguẽti myrobalanũ appellari fateatur. Quòd aũt antiquorũ

myro

myrobalani,noſtri nūc vocati eſſe non poſſint,ex hoc apparet,quoniā antiquorū myrobalanus oſſe,id ex,ſemine carebat, vt Pli. teſtatur,ſed noſtrū hoc vulgare habet. Altera quoque res apud antiquos eſt glās Aegyptiaca, myrobalanon,aut myrepſicēbalanō appellatū,ex qua balaninū vnguentū fit. Fructū eſſe Dioſcorid. inquit lib. IIII. ex arbore myrice ſimili nuci auellanæ,quā Pōticā dicūt æqualē. Theophraſtus quarto de plātarū hiſtoria myrto cōparat, Plinius heliotropio. Corticē huius glādis vnguentarii premunt odoris gratia. Quicquid tamē ſit,cōſtat Arabū myrobalanos hos nō eſſe, nec ab antiquioribus vſquā deſcribi. Pandectarius miro errore ducitur , qui arbitratur Pliniū grana behen myrobalanos putaſſe, quū nuſquam de behen locutus ſit Plinius,nec Gręcum,aut Latinum nomen ſit behen:ipſe aūt ita id Plinio attribuit,ac ſi de eo ſub hoc nomine behen loquatur. nō erat aūt opus myrobalanos eos fructus,quos habemus,appellare,ſed Arabū interpres fuit , qui vbi halilig habet, ipſe myrobalanus interpretatus eſt,vt inde multi decepti ſint , antiquorum myrobalanos halilig eſſe putantes. Nos aūt hos Arabū myrobalanos in prunorū,ac pomorum genere ponendos arbitramur. In variis ęgritudinibus efficaciſsimi ſunt. pro his

Arabibus debemus, qui nobis hos optimos fructus tradiderũt, & eorũ vires edocuerũt. Quinq; eius ſpecies nouiſti, citrinos, beliricos, chebulos, emblicos, indos. Venetiis emes, quoniã Alexãdria Aegypti Venetias ferũtur. SE. Ego vno carmine oẽs cõprehẽdo. BR. Tuum hoc carmen diſſeras. SEN. En:

Myrobalanorũ ſpecies ſunt quinque bonorum,
Citrinus, chebulus, beliricus, emblicus, Indus,

BR. Pulchrum certè eſt, ſed tu memoria ſerua: mihi ſatis eſt abſque carmine recordari. In ſumma, apud antiquos non ſunt hi myrobalani. Vnum tamen eſt, in quo admiratus ſum excellentiſsimum quendam virum in myrobalanis, quia non habebat in quo Meſuen reprehẽderet (nam ab antiquis non tractantur) vt ſaltem vellicaret, inquit: Bene ſunt examinanda, quæ de viribus myrobalanorum à Meſue dicuntur, quoniam nullũ habuit quem ſequeretur bonũ authorem. ac ſi Serapio in rebus Arabicis ineptus ſit author, & cęteri Arabes, quos imitatur, & Auicen. & ipſemet Meſue, quos ſummos medicos fuiſſe nemo dubitat. adde quod hæc domi habebãt. A Gallis mirobalans, ab Hiſpanis mirabelanes dicuntur. Omnes ſunt frigidi in primo ordine, & ſicci in ſecũdo: tamen variant partes, vt Auic. teſtatur, quoniam citrini ſunt nigris calidiores, & indi

ſunt

ſunt minus frigidi, quàm chebuli. SI. Nux moſchata ſequitur. BR. A miro odore, quẽ habet nux moſchata vocatur. Apud antiquos, vt Dioſc. & Theophraſtum nihil de ea reperitur. Poſteriores autẽ caryon myriſticon, id eſt, nux myriſtica appellant, & ita in Latinum ceſsit, vt hoc nomine diceretur. Ex hac fieri macin certũ eſt. Pretioſiſsimus fructus eſt, cùm odore, tum proprietatibus, quibus in re medica valet. Luſitani, qui Indiæ partes luſtrarunt, myriſticarum nucum ſyluas inuenere. Hiq; decepti ſunt, qui glandem vnguentariam eſſe putarunt, de qua in quarto libro Dioſco. & nos ſuprà nonnihil, & infrà magis. Venetiis emes, quoniam ex India Alexandriam, Alexandria Venetias feruntur. Nunc ex re medica tranſiuit in ganeam, vt paucisſima ſint pultaria, quæ nux myriſtica nõ ingrediatur. A Germanis moſcht ſimpliciter, & cũ additione nus, moſcht nus profertur: à Gallis nois muſcades, ab Hiſpanis noien, vel nuoz moſchada, à Polonis muſkatoui orzech. SEN. Cuius ſunt qualitatis? BR. Serapio ex ſententia Aben Meſuai illam in tertio ordine calidam, & ſiccã facit: at ſecundum Meſehaben eſt calida, & ſicca in fine ſecundi ordinis. Illis potius cõſentio, qui in tertii ordinis principio illam ponunt: quanquam non multùm diſcrepãt,

qui in fine ſecundi calidam, & ſiccã voluere.SE.Tamar Indi ſequũtur.BR.Quis etiam nõ amabit Arabes in Tamar Indis,id eſt,in dactylis Indiæ?quorum nulla eſt apud Græcos mentio,vt etiam Auerrois teſtatur,ſoli Arabes hos fructus nobis tradidere, & eius vires.Errant qui Dioſc.& Plinii myrobalanum eſſe ſuſpicãtur,& qui prima facie nõ vidit myrobalanum antiquorũ oſſe,id eſt, nucleo,& ſemine carere,Tamar Indum verò nucleum habere.Hoc loco video celebrẽ quendam virum ſine ratione Meſuen reprehendere. Inquit enim:Si Tamar Indus ſit phœnicobalanum Dioſco.Meſue dicit ſoluere,quod Dioſc.adſtringere fatebatur.At diuerſa ſunt,vt liquidò patet,nec opus erat cauillari in Meſuen,vt ille facit.nam Meſue in ſecundo frigidum,& ſiccum, Auerrois in tertio indicat,quoniam aliqui Meſuę codices in tertio legunt,& id ex eo credi poteſt Meſuem ſenſiſſe,quia Serapionem,& Auic. imitatur,qui in tertio gradu ponunt. Erat igitur potius excuſandus Meſue,quàm abſque certa ratione damnandus.Tu Venetiis Tamar Indos emes.Rectius Hermolaus in Corollario ſenſit,vbi de Cariota,quippe inquit recentiores id voluiſſe,ſcilicet palmulas illas Tamar Indos eſſe,ipſe verò inficiatur.Ab Hiſpanis eodẽ nomine,à Gallis Ta-

marins,

marins, à Neapolitanis dactylo ſyluatico, vel cephaleune vocãtur. SE. Caſia fiſtula ſequtur. BR.. Vel duplici ſſ, caſsia ſcripſeris, vt Græci faciunt, vel vno tantùm nihil refert, modò rem ipſam aſſequi contingat. Cùm apud antiquos caſsiam ſyringa, id eſt, fiſtulam inuenies, ſemper opus eſt noſtrũ cinamomũ intelligere: quia verum antiquorũ cinamomũ nõ habemus, vt ſuo loco videre licebit. Quod autẽ nunc cinamomum vocamus, vel canella, eſt antiquorũ caſia ſyrinx, tum Græcorũ, tũ Latinorũ & ab Arabibus ſelicha, vel ſelch (vt apud Serapionẽ videre eſt) appellatur. Eius interpres caſiam ligneã exponit. Ideo cùm apud recẽtes caſia lignea dicitur, canella intelligitur: cùm verò apud eoſdẽ caſia fiſtula ſcriptũ eſt, caſia illa, quæ vulgò habetur, & caſia nuncupatur, ac educit: vt hinc videas à recentibus nomina confundi, primò canellã, cinamomũ, & caſiã ligneam appellant, licet pro caſia lignea, inſipidæ, & inodoræ canellæ, nunc fruſta oſtendant: deinde caſiam, quæ educit caſiã fiſtulã vocant. Primus, qui hunc errorem fecit, fuit Serapionis, & aliorum Arabum interpres, qui vbi dicunt hiars amber, caſia fiſtula interpretatus eſt: quum debuiſſet interpretari cheratte longa. Vbi autem Serapio ſelicha, vel ſelche dicit, caſia lignea interpreta-

tur,cùm abſolutè caſia interpretari debuiſſet, aut cum hac additione ſyringa, id eſt, fiſtula.Nam propriè apud antiquos caſia fiſtula ea eſt,quam nos canellã vocamus,quia vti canna inanis ſit.Hinc recentiorũ ingens error detegitur,ꝗ in ſuis receptulis ad prouocanda menſtrua,in quibus ſcriptũ eſt caſia,ipſi corticem caſiæ noſtrę vſualis ſumũt, quæ cherate lõga eſt,vel(ſi Latinè magis loqui velimus)oblonga ſiliqua,cùm tamẽ antiquiores, à quibus receptulas ſumunt, per caſiam noſtrũ vocatum cinamomũ,id eſt, canellam intelligant,nõ autem verum cinamomum:eo enim caremus. Ad rem igitur accedentes,noſtra hæc caſia apud antiquos ignota erat: nullus enim reperitur ex antiquioribus,qui eam vel àlõge deſcribat,aut nutibus oſtẽdat.Ideo plurimùm in hoc pretioſo fructu Arabibus debemus.Optimè in Dioſc.caſia ab Hermolao,hæc Arabum deſcribitur,cùm adhuc recẽs eſt,ſimul cũ cortice conditur,& ſoluit,non tamen plenius, quàm quòd florẽ caſiæ appellamus,nec grana melius ſoluũt,vt falſo putant quidã:imò quandoq; nihil penitus ſoluere vidimus,tamen is,qui ſumpſerat,decẽ drachmas eorũ pulueris melle miſtas comederat:id enim data opera experti ſumus. qđ ter aut quater in diuerſis fecimus:vnus ſolui viſus eſt,

ſed id

ſed id potius ex flore admiſto factū arbitramur. Caſiæ arborem Murani vidimus, nihil autē pariebat, folia iuglandis habebat. Venetiis emere poteris. In India, & Aegypto naſcitur, arbores procerę ſunt. Prope Damaſcum ingēs copia reperitur. Species ſiliquarum apparet, & Arabū nomen ſiliquā indicare videtur. Ideo quēadmodū à nobis vocatam charattam, ſiliquā appellamus: placeret vt caſia oblonga ſiliqua Latinè, vulgò autem charatta longa diceretur, Hiſpani cannam fiſtulā, Galli caſſe fiſtule, Poloni caſia vvtrabkach appellāt. Calida eſt, & humida ordine primo, vel primā ſecūdi ordinis partem attingit. SE. Cubebe caſiā ſequitur. BR. Plures decepti ſunt cûbebe grana viticis arbitrātes. Cauſa aūt erroris fuit, quia vna cubebæ ſpecies ſaporē piperis habet. Viticis autē ſemina eodē ſapore inſigniri Dioſcor. teſtatur. Re autē cōſiderata, vitex arbor eſt veluti ſalix, imò à Theophraſto ſalix Amerina appellatur. Cubebe autem frutex eſt myrti folia habens, latiora tantùm, & in ſummo acuta veluti lanceæ. Pandectarius à Gal. caucalim vocari cēſet: ideo conſiderās (vt iquit ipſe) Gal. & Dioſc. aliter dicere nō potuit, quam cubebe Gale. Dioſc. oxymyrſinen eſſe. Huius autem ratio eſt, quia Dioſ. nihil de cubebe, Gal. verò nihil de oxymyr-

ſine

ſine tractat.Sed lõgius hic vir aberrat,quoniam de caucali,quã vult eſſe cubebe apud Gal.Dioſcorides 11.libro tractat, nec quicquam refert:& ſi Gal.oxymyrſinen omiſerit, quandoquidem à pluribus aliis etiam abſtinuerit.Eſt autem caucalis genus ſylueſtris dauci. Sed Pandectarium errare fecit Serapio,qui caput cubebarum Gal.cum capite myrti agreſtis Dioſco. comparauit. At eo deceptus eſt Pandectarius,quia apud Galen.caucalim eſſe voluit. Serapio autem apud Gale.carpeſium eſſe fatetur:Gal.enim de carpeſio,& nõ de myrto ſylueſtri:de myrto autem ſylueſtri Dioſc.& non de carpeſio tractat.Quod verò Serapio per cubebas apud Gale.Galeni carpeſium intellexerit,ex eo certum eſt,quia ſub hoc nomine cubebe eadem ſcribit, quæ ſub hoc vocabulo carpeſium à Gal.ſcripta ſunt, videlicet habere virtutem phu:non ſolùm guſtu,ſed & viribus,& quòd vrinam prouocat,& totius cor poris obſtructiones aperit. Quamobrem Serapio myrtum ſylueſtrem Dioſc. cubebe eſſe magno ægrorum diſcrimine arbitratur,quippe qui rem pro re tribuat. Conſtat autem cubebe,& myrtum ſylueſtrẽ diuerſa eſſe:quoniam cubebæ odoratæ ſunt, myrti ſylueſtris granum inodorũ, cubebæ in medio granum nõ habent,at myrtus ſylueſtris

habet,

habet,& dulciſsimum:quamobrem myrtus ſylueſtris nõ erit cubebe,id eſt,id, quo vos pro cubebe vtimini. Vnde ad exquiſitam harum rerũ cognitioné,ſcito noſtrum vulgare cubebe nõ eſſe cubebe Serapionis, quoniam Serapionis cubebe eſt myrtus ſylueſtris Dioſc. Adde carpeſium Galen. non eſſe myrtum ſylueſtrem Dioſ. quoniam diuerſis viribus inſigniuntur, quanuis Serapio idé faciat carpeſium apud Gal. & oxymyrſinen apud Dioſcor. ſed re vera deceptus. Verùm quid ſit Gal. carpeſium, adhuc incõpertum habeo: nam ipſe non deſcribit, quanquam in libro de antidotis feſtucas quaſdam eſſe fateatur. Fortè dices eſſe noſtrum cubebe, quod fieri nõ poteſt, ſi feſtucæ ſint. Serapio igitur cubebe, myrtum ſylueſtrem, & carpeſium idem eſſe arbitratur. Conſtat autem myrtum ſylueſtré noſtrum cubebe nõ eſſe, tum propter dicta, tum propter granum, quod in myrto agreſti triangulatũ eſſe dicit, in cubebe verò nullum. At carpeſiũ Gal. in dubio eſt, an ſit noſtrum cubebe: non eſſe autem illud monſtrat, quia apud Gal. feſtucæ ſunt phu ſimiles, vt in ruſco infrà admonebimus. Denique vt huic rei metam condonemus, cubebe, quo vtimur, apud Dioſc. aut Galenum inuenire neſciuimus. Ab omnibus ferè gentibus ſimili nomine appel-

latur,

latur,at in re ipſa diſſentiunt, quippe Galli cubebes, Hiſpani cubreas,Germani cubeb, Poloni cubebe vocant.SE Rationem illam, qua probas cubebas nõ eſſe Gale.carpeſiũ, cùm à Gale.dicatur carpeſium eſſe feſtucas quaſdã,cubebas verò fructus eſſe,ex quo iudicas cubebas nõ poſſe eſſe carpeſium,nihil valere conſtat:quoniã cubebæ noſtræ ſunt fructus harũ feſtucarum, tamen Gal.feſtucas potius probat,quàm fructus,& hoc multi recentiores ſentiũt.BR.Quis tibi aperuit cubebas eſſe illarũ feſtucarum fructus,quas probat Galenus?SE.Nullus ex antiquis, ſed ita in mentẽ mihi venit.BR. Tu ergo abſq; ratione,aut alicuius viri,qui oculis viderit, authoritate loqueris.Nõ erat in his incertis nugis immorandũ, ſed ad maiora progrediendũ erat,neq; incertiſsimè loq̃ oportebat.Et quis vnquã dixit feſtucas fructus habere?Et certè fructus eſſet nobilior feſtucis,neq; Gal.feſtucas potius ꝓbaſſet, quàm fructus:propterea nõ debebas tã elato animo me reprehendere in re quã ignoras:ſed id dicis,quod tibi in mẽtem venit,& abſq; ratiõe aut ſenſu ab aliquibus ſcribitur.Imò pro te poſſem ego rationes fingere:quoniã ex Syria Venetias cubebas afferunt. Et Gal. VII.de ſimp.med.facul. de carpeſio inquit vocari carpeſium à montibus quibuſdam

Pam

Pamphyliæ,in quibus naſcitur, ingénſque eius prouentus eſt in Syria. At nos tã tenuibus argumentis nõ mouemur. Sunt calidę, & ſiccæ tẽperiei ordine ſecundo intenſo. SE. Sebeſten occurrit. BR. Nuſquam apud Dioſco. ſebeſten reperire contingit, niſi in genere prunorũ cõtineri videatur: eſt enim pruni ſimile. Tamen apud poſteriores Græcos ſub hoc vocabulo myxa, & nõ ſub vocabulo ſebeſten reperitur: Græci enim myxam appellant mucilaginem. Vnde & Gale. ſaliuam illam cõchyliũ, quæ emanat dum actu pungũtur, myxam vocari tradit. Eſt autem mucor quidã, vel lentus mucor. Eodẽ pacto in ſebeſten, quæ myxa vocatur, mucoſus lentor inuenitur, ex quo in Syria viſcũ parant. Myxas enim, id eſt, ſebeſten exprimẽtes internus mucor exprimitur, qui in viſcum ducitur. Apud Athenienſes autẽ μύξα κόρυζα, id eſt, deſtillatio eſt, vt Iulius Pollux lib. 1. ſui Onomaſtici tradit. Dicitur autẽ ſebeſtẽ, Hermolao in corollario teſte, vbi de viſco loquitur, ob honorẽ Auguſti, vnde ſebaſtos vocatur. Quod an verum ſit, tu ipſe iudica: nobis apud aliquem authorem hoc legere non licuit. vnde apud antiquos ſebeſten incõperta videntur: propterea Arabibus gratias agere debemus, q adeò probos fructus ad extinguendam ſitim, & bilem reprimen-

dam nobis indicarunt. Venetiis emes, quoniã è Syria, & tota Iudæa Alexandriã, Alexãdria Venetias afferũtur, & etiã ex Cypro. A Gallis etiã ſebeſte vocantur, à Cretẽſibus vulgò myxaſſa, à Polonis ſebeſten. Auicen. ferè temperatas iudicat, tamen ad frigidũ & humidũ inclinant. SE. Coloquintida ſequitur. BR. Colocynthis ab antiquis, à Romanis cucurbita ſylueſtris appellatur: quãuis & hoc nomine colocynthis cucurbitam eſculentã antiquiores intelligant. Apud nos etiam naſcitur, ſed inefficacior, quanquam & noſtra ſoluat. hoc autẽ ægrè fit. Melius eſt Venetiis emere, cùm ea efficacior ſit, quę ex Orientalibus partibus, vtpote calidioribus, inuehitur. Notiſsima eſt apud omnes colocynthis, & peculiare antiquorũ pharmacũ. Colocynthis malæ indicia a Meſue ſcribũtur: ſi in ſolo forti naſcatur, in puluerulẽto, & vbi ſunt reptilia, vel in locis thermarum, mala eſt. & addit alia, quibus ab excellẽtiſs. Manardo reprehenditur ita argutãte: Si hęc vera ſunt, nunquã erit tutus colocynthidis vſus: nõ enim ſcire poſſumus, quo ſolo genita, nec an vna in vna plãta, vel in vna regione vnica planta. Sed frigidè arguit: etenim in omne aliud, determinato loco naſcẽs argumentũ reflectere poſſumus, ignorari à nobis an eo loco ortum duxerit, præſertim ſi

à no

à noſtra patria diſtet, ideo non eſſe tutum eius vſum. Tamen quantũ in me ſit conſulerem, ne quiſpiã colocynthide vteretur, quãuis antiquiſsimi Græci ea vſi ſint: eſt enim res adeò violẽta, vt magis turbet, quã proſit. Nõ deſunt alia ad eius vſum multò mitiora. Hoc mihi vſu venit, dictu mirũ, colocynthidẽ tractabã, & manib. ſolũ aperiebã, ſorore, & matre præſentib. ego ex ſolo tactu, illę ex odore adeò ſoluti ſumus, vt nullus noſtrûm fuerit, cui vẽter decies magna perturbatione nõ eduxerit. Ex hoc vehemẽtiſsimum pharmacũ eſſe cõſtat. SE. Nos id quotidie experimur cũ pinſitur. BR. Meſue præterea colocynthidem deſcẽſui aquæ ad oculũ valere tradit: quẽ Manardus reprehẽdit, quia Paulus dicit valere diuturnis oculorũ fluxionib, ac ſi Meſue in re tã vera verũ nõ dixerit. Sed hęc omittamus, ne in reb. adeò puerilib. tempus cõteratur. SE. Videris mihi morbo quodã animi in Manardũ inuehi. nã Manardus Meſuẽ non reprehendit, ſed illius mentem Pauli authoritate cõfirmat. BR. Iamiam noui animum tuum non eſſe addiſcẽdi, ſed Theonino morſu carpendi: & maximo detineris vitio, qui vti amicus, & domeſticus, beneuolúſq; loqui fingis, & habes ſub pallio tectũ venenũ, & ſub mellitis verbis geſtas aconitum. Manardo

nonnunquam prçceptore vſus ſum,& illius verba ſemper ꝓbaui,vbi res aliter nõ cõſtabãt,quçquãdoq; nõ cõſtare deprehẽdimus (neq; enim omnia poſſumus oẽs) illũq; nõ vulgari amore ꝓſecutus ſum. Quid ſi qñq; aliud mihi videatur,quã ipſi? Hoc omnibus liberũ eſt,prçſertim vbi verbo tenus aliquibus de reb. cũ eo locuti ſumus. Tu is es,qui cõtra nos animi morbo laboras. In nõnullis etenim dubitas,in quibus neq; puerulus (niſi malignus ſit) dubitare deberet. qđ aũt inquis Manardũ Meſuen nõ reprehẽdre,ſed eius mẽtẽ Pauli authoritate cõfirmare,oſtẽdit te,neq; Manardi intẽtionem , neq; quid hic ſentiat intelligere: quippe Manardi intẽtio eſt ſupra Meſuẽ annotare, & oſtẽdere vbi ab antiquiorib. diſſentiat: ꝓpterea hic Meſuẽ carpere voluit, qui dixerit colocynthidẽ valere deſcẽſui aquç ad oculũ, cũ Paulus dixerit valere diuturnis oculorũ fluxionibus. Nõ equidẽ cõfirmat Meſue ſentẽtiã, ſed reprehẽdit, qui nõ dixerit diuturnis. At cũ valeat,& ad nõ diuturnas, ideo nõ eſt culpãdus Meſue, qui fluxionib. valere ſimpliciter dixerit. Quod aũt nos Manardũ amemꝰ, id oſtẽdere põt, nẽpe in ſextẽtis reb. Meſuẽ ab eius calũniis defendere poſſemus, quẽ tñ (niſi vt cõtingit,& opus eſt) nõ defendimus. SE. Colocynthidis qualitates edoceas. BR. In tertio

tertio ordine intenſo calida eſt,& in ſecũdo intẽſo,vel in principio tertii ſicca. A Gallis etiã coloquintes,& à Germanis,ac Polonis Latino nomine appellatur, à Cretẽſib.vulgò agricolochinthi.SEN.Piſtacea accedunt. BR.Plin. Qui hãc nucẽ(etenim in nucis genere poni debet) in Italiã portauit, Lucius Vitellius Cẽſor fuit. Nos Venetiis in ædib. magnificorũ patritiorũ Petri,ac Frãciſci de Moreſinis,quas Murani habẽt,vidimus. Illuc me dixit Reuerẽdiſsimus pręſul Hieronymus Moreſinus,vir ingẽti probitate inſignis.In Syria ꝓpriè naſcũtur,& ex Syria recẽtes ſurculos prædicti nobiles afferri curarunt.Alexãdriam ferũtur,deinde Venetias, quãuis & recto curſu è Syria Venetias qñq; nauigẽt. Venetiis & piſtacia emes,ſupremũ illud viride coriũ, quo integũtur,habere curabis. Nõ intelligo lignoſum nuclei operimẽtũ,ſed tenellũ putamẽ ſupremũ,quod lignoſum integit. hoc enim in re medica plurimũ valet,vt Paulus teſtatur,quin & apud Alexãdriã Aegypti naſcũtur.Notiſsima ſũt piſtacia,fiſtica apud omnes gẽtes vulgò dicta,quorũ apud nos maximus eſt in re venerea vſus. Antiquitus plures decepti ſunt,terebinthi fructũ eſſe arbitrãtes,vt Athenęus inquit. In marẽ & fœminã diſtingunt: marẽ id appellãt,quod ſub tenello corio,tãquam

oſſeos teſticulos habet. nã illa pars infima vtrinq; tuberoſa duos teſticulos repræſentat. Venetiis etiã parit,& maturat.SE.Miror cur Alexãder Trallianus libro tertio,capite xviii.ea in parte, qua de hepaticæ dyſenteriæ curatiõe agit, ex gelida iecoris intẽperie facta dicat:piſtacia verò,& amygdala in hepatica dyſenteria obnixe vitãda ſunt,eo ꝙ promptiſsimè nõ corruptionis ſolùm & oleacea ſunt,ſed metamorphoſis etiã in bilẽ valde obnoxia,& ꝙ humorũ tum ſuperfluitatem, tum aſperitatem cõciliant,adeò quidem vt inde vẽter & inclemẽtius,& frequentius iritetur.BR. Equidem ſi Tralliani verba ſunt illa quę adduxiſti, & circũferũtur,nõ poſſum ab eo nõ diſſentire:tamẽ ꝙ egregiè ventriculo cõficiantur,experientia teſtis eſt,ſicuti & amygdalę,& nuclei vocati omnes. Nã ſi quis his veſcatur, fruſtula inter excrementa cernuntur, vt ingeſta ſunt: fortè ob hoc in dyſenteria dãnanda,& iecoris frigiditate: quãuis Gale.viii.de ſimpli. medic.faculta.dicat iecoris obſtructionem ſanare. Experientiæ verò ſtandum eſt, cùm ipſe Gale.ii. de alimentorum facultatibus, dicat ſe ignorare an ſtomacho noxia ſint vel vtilia,nec aut aluum ducãt,an ſiſtant. Nos verò dicimus aluum potius ducere:quoniã oleaginea & ventriculo conuenire ſua qua-

litate

litate calida, & amariuſcula cum ſtipticitate, & aromaticitate (vt hoc nomine vtar) quanuis nõ cõficiatur, vt alia multa faciũt. Propterea arbitrandũ eſt dyſenteriæ obeſſe ob id ſolum, quoniã non cõficitur, & in integra fruſtula maſticata deſcendit, in reliquis ob naturã oleagineã, potius dyſenteriæ conueniunt. SE. Quis dixit in Venerem valere? quippe in Venerẽ illa faciunt, quæ egregiè nutriunt, & in flatus diſſoluũtur: verùm de piſtachio oppoſitum dicitur, non multũ nutrire. BR. Gale. an in Venerem valeat, non expreſsit, quoniam illi incõpertum erat, ſicuti & an noxia, vel vtilia ventriculo: tamẽ hoc à recentiorib. receptum eſt, & caliditatem, ac humiditatem quandã habent, quæ in flatus craſſos diſſoluitur, quibus virilia implentur, & infimæ partes, hinc in Venerẽ excitant: ſed id efficacius faciunt, aliis cum reb. miſta. Hoc experientia oſtẽdit. Et quãuis recentes nonnulli in omnib. qualitatib. temperata eſſe fateantur, tamen cùm ſolo ſenſu & abſq; ratione conſtat eſſe calida piſtachia, propterea erunt in ſecundo ordine, & fortè intenſo calida, & in eodem humida craſſa quadam humiditate. SEN. Anacardus ſequitur. BR. Anacardum apud Dioſco. aut alterum Græcum nunquam inueni, tamen Græco nomine inſignitur, & à corde nomen

ſumpſit,cuius figuram imitatur. Arabibus etiam pro hoc ſemine debemus.In montib. Siciliæ naſcitur,& copioſe in Apulia.Balador ab Arabibus nominatur. Hunc facillimè habebis, quum in Apuliã pro oleo mittes. Exiſtimant calidum & ſiccum ordine quarto : tamen nõ poſſum induci, vt credã ad ordinem illum peruenire, quãuis calidiſſimus ſit Anacardus SE. Nux Indica offertur. BR. Et hoc eſt Arabum munus, qui hãc nucem Grȩcis incognitam nobis aperuere,niſi ea ſit,quam Gal.nucem regiam vocant. Serapio fructum ex quodã genere palmæ arbitratur, Venetiis habetur ex Orientalibus partibus allata. Eius oleum butyro etiã bonitate præferri dicunt.Nos vt plurimùm in re venerea vtimur,quoniã ab Auicenna ſemen augere dictum ſit.Genuę magis recentes habentur, quæ in Hiſpaniã ex Luſitana nauigatione feruntur,& ex Hiſpania Genuã ab Hiſpanis coco dicitur. Hinc forte noſtri pueri cum nucib. ludunt tribus ſuppoſitis, & ſuperaddita quarta,appellãt coco maiorem nucẽ,qua ad alias proiiciẽdas vtuntur. A Gallis nois de Inde vocatur, ab Hiſpanis nuoz della India, a Polonis orzach indyyski.Hæc de iſta nuce apud Græcos incognita ſatis ſint. Calida eſt in principio ſecundi, ſicca in primo.SE. Citrũ ſequitur.BR. Citrũ aliud

aliud eſt,aliud cedrus,vt in Epiſtola ad illuſtriſsimùm Hippolytũ Eſtenſen docuimus, quã pro hac re legere ne pigeat. Cedrus arbor procera eſt,paruos fructus pariẽs,quos frequenter cõditos edimus. Citrum.i.quod vulgò cedro appellamus, & arãtium in eodem ferè genere ponitur,quod & malũ Medicum,& ab aliquib.pomum aureum nuncupatur. Notiſsima ſunt hæc, & in Liguria copioſiſsimè pariunt, vt Genuæ,ac Sauonæ Heſperidum hortos videre licuerit,in quib. hæ arbores topiario opere formis variis viſebãtur.Iam & Ferrariæ plãtari cœpere.Ex his folia,fructũ, & ſemina ſeorſum habeto, quæ plurimùm ægris cõferunt:quin & eius ſuccũ ſeruare opportunũ erit:ſemina puerorum vermes interficere cõſtat.Ad Hiſpanis citra limones dicũtur, & nos citri genus limonẽ appellamus,quod ſucco potiſsimùm abũdat,& valde acerbo. Arãtiũ verũ orãges à Gallis,& naranzas ab Hiſpanis,à Polonis poma racze vocatur.SE.In calce fructuũ ſumus.Id vero a te impetrari velim,vt cõtradictionem à principe remoueas.BR.A quo principe? illuſtriſ.Alphõſo duce noſtro?SE. Non,ſed a medicorum principe.BR.Quem appellas tu principem medicorũ?Ego Hippocratem.SE.Ego autem Auicennam.BRA. Ne Auicennam principem medicorum,ſed

medicum, & principem dicas. SE. Ergo medicorum principem. BR. Vt arbitror dialectica cares, quippe à diuiſis ad cõiuncta cõſequentia nõ valet: vt, eſt bonus & citharœdus, ergo bonus citharœdus. æquè nõ valet, eſt princeps & medicus, ergo medicorum princeps. Sed his ſophiſtarũ, & puerorũ deliramentis omiſsis tuã illam contradictionẽ ediſſeras. SE. En in ſecundo libro canonum citri ſemẽ calidum eſſe fatetur: in libro aũt de virib. cordis, frigidum vſq; ad tertiũ ordinem facit. Fuere qui contradictionẽ falsò remouerent, vt in ſecundo libro de citro, in libro de virib. cordis, de arãtio loqueretur. Conſtat autẽ eiuſdem ferè naturæ, & guſtus arantii ſemina, cum citri ſeminib. eſſe. BR. Optarem hac in re alterum Oedipum inueniſſes, qui me hoc faſce leuaret. Cùm aũt tu à me petieris, cui plurima debeo, nõ poſsũ pro virib. tibi non ſatisfacere. Fuere qui ita ſoluerent, vt ſecundo libro de cortice circa ſemen, in libro de viribus cordis, de carne à cortice cõtenta loqueretur. Quam ſententiam excellentiſs. etiã Manardus ſequitur. Mihi autẽ ſemper mos fuit, quoties cõtradictiones adeò manifeſtas in authorib. video, multos libros conſulere, & præſertim antiquiſsimos. Non enim credere poſſum, virum aliquem probũ, in re tam nota adeò

ſtipidè

ſtupidè hallucinari. Quamobrē omnes impreſſos Auicēnæ codices variis in locis legi ita dicentes, & ſibi ipſis hac in re oppoſitos. Imò idē in plurimis manu ſcriptis etiā legebatur. Deniq; cōtigit, me fortè fortuna domi Pinamōtis Bonacolli cōpatris chariſsimi, in antiquū Auicēnā incidere, in quo caput illud de virib. cordis aliter legebatur, q̄ in vulgatis codicib. eadēq; penitus hic legebātur, quæ in ſecūdo libro ſcripta erāt: ideo non eſt opus in reb. tā fatuis, & craſsis ſummos viros erraſſe, aut ſibi ipſis cōtradicere putare. En quod mihi elapſis annis euenit: Quidā Scolaſticus meus noſtras interpretationes in Porphyrii quinq; voces imprimi curauit: accidit aūt cū impreſſoris, tū praui exēplaris vitio plura videri errata, quā verba, vt deinceps cogar puerilia deliramenta corrigere, & id facere quod nunquā cogitaueramus, nugas noſtras impreſſorib. dare, vt errores illius impreſsiōis pinguiſsimi deprehendātur, vt peſsimis, ac cōſpurcatis linguis anſam maledicēdi auferamus: quāquā inſtitutum ſit nobis à cunis vſq; maledicos deſpicere, & ſi qui nos læſerint, vindictam Deo cōmittere. Nūc ad alia vertamur. SE. Iā ſol inclinare cœpit. HER. Imò inclinauit, & nox cœlo pręcipitat. Cœnare opportunum erit, vt mox dormientes mēbra labore ſol-

uamus. BRA. Agitè, fiat vt lubet.

DE RADICIBVS, QVARVM apud Ferrarienſes pharmacopolas vſus eſt.

SENEX. Iandudum illuceſcit, ſurgamus, ne ſomno inerti cœptum opus impediatur. BR. Et cur non ſurreximus prius? nunc ſola interula veſtiar, vt ſuauem hãc matutinam auram aptius capeſcã. Quũ de ſeminib. fructibus, ac florib. expeditũ ſit, cui hodie incumbemus? SE. Rei incumbemus, quæ non placebit Herbario. nam radices ab imis terræ partibus auellere opus erit. HER. Prõptas vires habeo ad hunc laborem, & floridam iuuentam. BR. Cur ligna, & cortices nõ præceſſere? SE. Nihil impediebat eo ordine incedere, verùm ita ſcribere cœpi. BR. A prima igitur incipias, quam tua charta ſcripſiſti. SE. Pœoniç radix primum limen occupabit. BR. Quum pæoniæ ſemina collegiſti, radices etiam in peram cõdere iuſsimus. SE. Recordor nunc. BR. Quatuor aut ſex numera. SEN. Radices aſparagi, petroſelini, fœniculi, apii, althææ. BRAS. De his omnibus in ſeminibus ſatis ſupérq; dictum eſt. SE. Ebuli, chelidoniæ. BRA. De ebulo in floribus, de chelidonia expreſsimus in herbis. SEN. Caryophyllatæ. BRA. In herbis etiam caryophyl

phyllatam oſtendimus. SE. Nenufaris. BRA. In florib. nymphæam colligiſti, & te Ferrariam remiſimus, vbi huius herbæ radices præſtant. SE. Rhabarbari & thapontici radices ſequuntur. BR. Has radices ſtatim à primo prandio edocuimus, & quomodo diuerſæ eſſent, & quibus partibus petẽdę, & quomodo thaponticum, centaurium, & à nobis nunc vocatum rhaponticum differant. SEN. Quod in his ſcire opto, eſt rhabarbari doſis. BR. Meſue à duab. drachmis & ſemis infuſione tribuit. SE. Manardus eum reprehendit, addens cuidam Pannoni nobili ob hoc malũ obtigiſſe. BR. Id nõ fuit ratione rhabarbari, imò & quandoq; ſcrupulus obeſſe videtur. Nõ vererer in homine robuſto anni parte cõmoda decẽ drachmas in infuſione tribuere: imò frequenter tres drachmas in ſubſtãtia præter vllam noxam dedimus, & deinceps dabimus, quum opus erit, magno ægrorum commodo, qui ex hoc in natiuam ſanitatem reſtituũtur. Imò hi maiorem doſim propinare poſſunt, qui vbi naſcitur rhabarbarũ, ortũ duxere, aut ei aſſueti ſunt. Vidi ego Mauritanum, qui ſcãmonii ſemiunciam præter noxam comedit, quoniã ita à primis vnguiculis aſſuetus erat. Huius rei teſtis eſt Iacob. Colũna pharmacopola publicus, qui adhuc vitali aura fruitur,

ne

ne videar ſine teſte in re tam magna loqui. Adde & aliud, Scatizam quendam Illuſtriſsimi Principis Alphonſi Ducis Ferrariæ equiſonem, eo præſente, & reuerẽdo prȩſule Thoma Muſto, & magnifico Auguſtino eius fratre, & magnificis Hieronymo Guarnerio, & Gilberto Cortilli, ac pluribus aliis, integrã aloes lotæ libram, præter noxã comediſſe. Omnes hi teſtes ſuperuiuũt. Medebar & ego cuidã ruſtico, qui ſancti Georgii fratribus inſeruiebat, Gallica ſcabie correpto, iuſsi quatuor drachmas pillularũ Alexãdri Tralliani præparari, quas in capite de morbo comitiali deſcribit, inquiens nullas eſſe fortiores iſtis. Iuſſerã autem vt ſingulis diebus vnã vnius ſcrupuli pondere deglutiret: hic autẽ omnes vna vice vorauit, quæ equũ interficere debuiſſent, tamen nec ſemel ſoluere. Arbitror naturã, tã magnã quantitatem aggredi non auſam eſſe: aliis tamen diebus ab vna ſola vnius ſcrupuli mirè ſoluebatur. Religioſi omnes illius ſacratiſsimi loci teſtes ſunt, & ſimul excellentiſsimi, ac doctiſsimi iuuenes Frãciſcus Bruſantinus, Maurelius Sanctus, Ioannes Leo, & Ioannes Branciſcus Roſſus compater chariſsimus, qui tunc pro actu practico exercendo mecum verſabãtur. Sed quid opus eſt exẽpla exemplis exaggerare? quum certè conſtet mirum non eſſe, ſi decẽ

rhab

rhabarbari drachmæ in infuſione propinari poſsint,præſertim in robuſtiſsimo viro rhabarbaro etiã aſſueto. Aliàs tamen Meſuen alio modo intelligebã, à drachmis duabus & ſemis,ad decẽ rhabarbari infuſionẽ exhiberi,& nõ rhabarbarũ infuſum:ſed tũc errabã,quia triginta etiã,& quadraginta infuſionis rhabarbari drachmæ propinãtur, nõ tamẽ rhabarbari infuſi.In alio autẽ de hoc viro miror, quia Meſue rhabarbarũ purgare ſcriptũ reliquit.At ille reprehendit, quoniã antiqui à ſuo rhabarbaro vim purgatiuã demunt.Verùm antiqui de noſtro vocato rhabarbaro nuſquam tractarunt,de quo Meſue loquitur.Imò & hoc ipſum Manardus fatetur,aliud eſſe noſtrũ rhabarbarum , & antiquorum.Soluere autem rhabarbarum adeò certũ eſt,vt nullus,qui ſumat,ambigere poſſit.Id tamẽ cõprimendo facit, propterea ſtypticas aluos reddit.Sed hæc commodius , & per rationes ſuo loco diſſerẽtur.s. Dic prius ſi nihil in inteſtinis contineretur, quomodo rhabarbarũ cõprimẽdo educeret.BR.Tunc nihil penitus educeret: ſed hoc modo intellige,rhabarbarum prius à propinquis partibus attrahere, poſtea exprimere : & ita , ſi quid propinquũ ſit,attrahit,& quod in viis eſt,ſimul cum attracta materia ad inteſtina comprimendo eiicit.SI.Igitur & rhabarba-

rum

rum attrahet? BR. Quis ambigit? Cur dicitur bilē educere craſſam, & pituitã, niſi quia hos humores attrahit? Nunc inſtitutum noſtrum proſequamur. SE. Zingiberis radices ſequuntur. BR. In Arabia, & apud Troglodytas plurimùm naſcitur zingiber. Alexãdriã Aegypti affertur, & Alexãdria Venetias. Putarunt multi radicē eſſe piperis, quos Dioſcorides reprehendit. Eſt autem repentis herbæ radix in morem graminis. Folium arundinaceũ habet. Quũ emere volueris, vt melius teredines videre poſsis, ne zingiber bolo Armeno, aut rubra quadam terra delibutũ emas: nam eo foramina tegunt, & ponderi addũt. Arabes recens zingiber ſaccharo condiunt ad ſtomachi frigiditates præcipuum. Alexandriã portant, & Venetias recto curſu. Tamen pharmacopolę (vt pleraq; alia) adulterant. Nam veteres radices per multos dies aqua macerãt, alii aqua calcis, vt tenellę euadant, poſtea cõdiunt, ſed facilè deprehēduntur, quoniã ex recēti zingibere conditũ minus acre eſt, & guſtu delectabile. Ex veteri autē mordicat, nec ita guſtum ſatiat, & cùm adulteratum maſticatur, in fine nonnihil veluti filamentum in ore relinquitur. A Luſitanis gengeure, à Gallis gingembre, à Germanis inguuer, à Cretenſibus vulgò zizauro, à Polonis vulgò ymbier appellatur. SEN. Zin-

giberis qualitates edoceas. BR. Diſsident inter ſe authores. Nam Auerrois v. Collectionum, in tertio ordine calidum eſſe dicit cũ ſtypticitate multa, & in primo humidũ. Auicenna autem calidum eſſe in fine tertii ordinis cenſet, & ſiccum in ſecundo. Gale. ordinẽ non exprimit, ſed inquit calefacere, non tamẽ primo occurſu. Hoc verò eſt, nõ quia calidũ non ſit ordine tertio, ſed quoniam eſt craſſarum partiũ: docetq; Galenus humiditatem quandã habere. Idque deprehẽditur, quoniam carie conficitur: ſed ob illã humidum non dicitur, imò corpori applicatũ exiccare deprehenditur: vnde in ſecundo erit exiccantiũ ordine, & non in primo, vt Auerrois teſtatus eſt. SE. Coſti radix ſequitur. BR. A noſtris pharmacopolis radix quædã pro coſto venditur, imò & ab omnibus per totã Italiã: quæ ita coſtum eſt, vt muſca elephantus. Nam coſtus radix eſt candida, leuis, plurimo & eximio odore: quam verò oſtendũt ipſi, nec cãdida, nec leuis, nec odorata eſt. In Arabia naſcitur. Non multũ difficile eſt Alexandriam vehi, ſi illuc mittantur qui nouerint: ſed qui mittuntur, ignari ſunt alienis dictis credentes. Miror nõ haberi ſaltẽ Indicum per Hiſpanorum nauigationes. Eſt aũt nigrum, ſpecioſum, leue, vt ferula: ſed quod magis mirum eſt, quum ſingulis annis Ve-

neti

neti in Syriam nauigent,Syriacũ nõ haberi, hoc eſt ponderoſum,colore buxi,odore ſenſum tentans.Spero Illuſtriſsimi Alphõſi Ducis Ferrariæ opera breui verũ coſtum aſſecuturum.Sola radix in re medica probatur,cęteræ partes à nullo authore expetuntur. SE. Quibus nominibus ab aliis gentibus nũcupatur coſtus? BR. A' communi nomine nulli diſſentiunt. SE. Cuius eſt ergo qualitatis? BR. Auicenna inquit eſſe calidum in tertio,ſiccũ in ſecundo. Auerrois calidũ,& ſiccũ in ſecundo. Apud Galenũ vero VII. de ſimpliciũ medicamẽtorũ facultatibus, colligitur eſſe in tertio ordine,& etiã intenſo calido, quoniã habet plurimã acrẽ qualitatem,adeò vt exulceret. Non it aũt inficias, aliquid habere humiditatis flatuoſæ,at humano corpori applicatum id exiccat,velut ea,quæ in ſecũdo ordine exiſtũt. SE. Valerianæ radix offertur. BR. Si phu Dioſcoridis cum vocata à nobis Valeriana conferamus,(loquor autẽ de ea valeriana,quæ in Italia naſcitur)eadẽ indicia habere certũ erit,vno ſolùm dempto, quia noſtra valeriana multò minor eſt, quã à Dioſcoride ſuũ phu deſcribatur. dicit etiã caulem habere cubitalẽ, & aliquando maiorem,tenerum,cui læuor ſit,& color in purpura albicans,eundemq́ue geniculatũ, & in medio cõcauum,flores figura ad narciſſum

acc

accedentes,maiores tantùm,tenerioreśque, colore in albido per mediũ purpureo. Radix illi eſt in ſuperiore ſui parte minimi digiti craſsitudine,habetq́; adnaſcẽtes illi exiguas radices alias,quæ ex tranſuerſo feruntur,odorati rotundi iunci,aut nigri veratri modo ſibi ipſis implicitas,colore ſubrufo,& nardi odore,cũ viroſa grauitate aliqua odoratas.Omnia hæc indicia in noſtra valeriana ſunt,magnitudine dẽpta: quoniã ſcimus apud alias nationes eandem valerianam nõ ſumi.Quippe Germanorum valeriana phu Dioſco.eſſe nõ põt,ſed apud ipſos herba eſt thriackskraut dicta,quaſi theriacaria, quæ noſtræ valerianæ ſimillima eſt. Hanc pro Dioſcoridis phu ſumere oportet , non eam, quæ ab ipſis baldrion appellatur. Quippe verum phu folia oleri atro,aut cerui ocello, ſimillima habet,vt noſtra valeriana,& thriackskraut Germanorum:quanquam & nonnulli apud nos alia herba pro valeriana vtãtur,quam communis noſtra ſit. Eam in his montibus collige , quanuis à Dioſcoride in Ponto naſci dicatur.Verùm pro theriacæ cõpoſitione Illuſtriſsimus Alphonſus Ferrarię Dux in Pontum mittere ſpopondit , vt phu Ponti afferatur.Galli eodem modo, vt nos, vocant valeriane. Poloni kozlek valerianã nuncupant.s n.De valerianæ qualitatibus

diſſeras. BR. Recentiores illam in tertio ordine calidam & ſiccam eſſe arbitrantur. Ex Galeno autem id colligitur, quòd eſt nardo viribus ſimilis. Nardus verò in primo ordine calefacit, in ſecũdo exiccat iam cõpleto: vnde & valeriana in primo ordine calida erit, & in ſecundo ſicca. Verùm cùm idẽ Galenus ſtatim de nardo Gallica agens dicat, eſſe imbecilliorẽ nardo Indica, & Syriaca, præterquã ad prouocãdam vrinam: & rationẽ reddit, quoniã illis calidior eſt, propterea in ſecũdo ordine calida erit, & nõ in primo. Imò arbitror eſſe in ſecundo cõpleto: nẽpe idem Galenus dicit phu radicẽ habere nardo ſimilem viribus, ſed tamen ad pleraq; infirmior. poſtea ſequitur: Vrinas mouet plus quàm aut Indica, aut Syriaca nardus perinde vt Gallica: igitur & phu caliditatẽ habebit Celticæ nardi, quæ eſt ſecũdi ordinis cõpleti caliditas: aliter vrinã vehemẽtius non prouocaret, quàm nardus Indica, vel Syriaca. Sola radice contentus ſis. SE. Cur Leonicenus, qui de hac diſſeruit, id non cognouit? BR. Quoniã nõ omnia poſſumus oẽs, neque eius tẽpore phu copia Ferrariæ habebatur. Veneti ex Patauinis montibus illã habent. SE. Meu radices accedunt. BR. Itali pharmacopolæ radicem quandam albicantem pro Meo oſtẽdunt, quam ſi maſticaueris, quodã

modo

modo paſtinacæ guſtum habet. Ex hoc autē Meum non eſſe deprehenditur: quippe Meū radices graciles habet, odoratas, lōgas, & guſtum feruidum habentes. Quum in Hiſpania, & Macedonia naſcatur, miror admodū nō haberi. Vt habeatur Illuſtriſsimi Ducis noſtri opera curabimus, qui ad iuuandas bonas artes adeò animū applicuit, vt nihil pro earū cōmodo, & amplitudine intentatū relinquat. Vnū eſt, Italiā iandiu verū Meū nō vidiſſe, breui autē videbit. SE. Quæ radix eſt ea, quam pro Meo ſumebamus? BR. Paſtinacæ odorē habet. Veneti ex Creta aduehunt, vt facilè cōiectari poſsim daucum Creticū eſſe, præſertim quū Venetiis integrā plantam viderim, quæ omnes dauci Cretenſis notas habebat. SEN. Interim pro Meo, qua re vtar? BR. Nulla. Nā Illuſtriſsimus Princeps in Hiſpaniam ſcribi iuſsit, vt habeatur. rei particeps eris. Nunc radices quædam pro Meo ex Gargano monte Ferrariā aduehūt, & ex Nurſia: an verò ſint, cùm ſemina ieceri mus, quæ nunc recepimus, aperiemus. Galenus VII. de ſimplicium medicamentorū facultatibus, Mei radices tertio ordine calidas, & ſecundo ſiccas eſſe fatetur. A Polonis oleſznick, à Cretēſiū vulgo agre agnitho vocatur. SE. Igitur bruſci radices colligamus. BRA. Per bruſcum quid intelligis? SEN. Fru-

tex eſt grana quædã parua,rubraq; faciens. Magnus vſus eſt his,qui mingere nequeunt, & calculis infeſtantur. BR. Quid ſit accepi. Ruſcus dicere oportebat. Barbari vocabulũ corrupere,& bruſcũ pro ruſco dicũt. Vel nõ à ruſco per corruptionẽ dicatur,ſed à ſapore quem habet:nos enim acerbum ſaporem vulgò bruſcum appellamus, quo ruſci grana inſigniuntur,vel potius ſapor ille à frutice nomẽ accepit. Agreſtis etiã myrtus à Dioſcoride nuncupatur. Aberrant, qui cubebas à nobis vocatas (de quibus ſupra) agreſtis myrti fructus eſſe putarunt. Qui præterea berberim ruſcum eſſe arbitrãtur,adhuc magis errãt:quia inter colligenda ſemina Serapionis berberim apud Dioſcoridẽ oxyacanthã eſſe docuimus. Ruſcus verò,vel myrſine agria,aliud eſt:herba aut frutex notus, quo Venetiis,& pluribus aliis Italiæ locis, ſcopas ad verrẽdas domos parant,eodẽ nomine vulgò appellatur bruſco. Leonicenus Pliniũ taxat,qui de oxymyrſine loquẽs, eã à ruſco diſtinctã fecit,lib.xxIII.tamẽ idẽ ſunt, imò & eaſdem vires bruſco attribuit,quas oxymyrſinæ attribuerat. At Pli.eo loco Caſtorẽ adducit authorẽ quẽdam,qui idẽ eſſe apud Latinos ruſcũ,quod apud Græcos oxymyrſine putauit. Noſter igitur bruſcus, eſt antiquorũ ruſcus,& oxymyrſine, cuius nõ ſolũ

radi

radices,ſed & fructũ,& folia ſeruato,& aquã per reſolutionẽ vi ignis exceptã habere ſtudeas. SEN. Reperitúrne apud Arabes ruſcus? BR. Serapio magno errore arborẽ ferẽtẽ cubebas eſſe apud Dioſcoridem oxymyrſinen arbitratur,& recẽtes,vt Pãdectarius, & alii cum Serapione carpeſium oxymyrſinen eſſe putant,vt ſuprà edocuimus:quoniã de oxymyrſine nunquam Galenus, & Dioſcorides nunquam de cubebis tractauit. Idem igitur hæc duo eſſe fatentur. Sed errorẽ ſuprà in cubebis oſtendimus. Cubebe enim oxymyrſine eſſe non põt, ſi ambarũ arbuſcularũ formam,& fructum cõſideres. Carpeſium verò (ſi Galeno credamus,vt dignũ eſt, in primo de antidotis libro)eſt tenues feſtucæ ramuſculi cinamomi ſimiles,quæ ſunt ſimiles ſecũdum genus vocato phu,& eius guſtũ habet:vt hinc Auicẽnæ interpretis error deprehendi poſsit,qui quũ interpretari debuiſſet vires phu habere, rubeæ interpretatus eſt. Quippe hic error Auicẽnę attribuẽdus non eſt,ſed peſsimo interpreti. Nam id vocabulum,quod ibi Auicenna ſcribit,phu ſua lingua, & nõ rubeam ſignificat. Ad carpeſium aũt reuertẽtes, Quintus antiquus medicus, quem Galenus magnifacit, pro cinamomo carpeſium ſumebat,vtpote quod ab optima caſia viribus nõ diſsideat. Inuenit autẽ Ga-

lenus magnam carpeſii copiã in Sida Pamphyliæ, ideo eo loco carpeſii vilitas eſt: propterea laudant exinde colligi, & ſeruari. Cuius duas ſpecies facit à locis denominatas, alterã Laerciũ, alterã Ponticum: hęcq; melior putatur, quæ odorẽ, & guſtum aromatis habet. Aliter carpeſium ab antiquis inexplicatũ eſt. Tu cætera proſequaris. SE. Quibus nominibus apud varias gẽtes inſignitur ruſcus? BR. A Cretenſiũ vulgo exacãtha, vel xangathea vocatur. Recentes illã calidã, & ſiccam ordine ſecũdo fatentur: alii tẽperati caloris eſſe voluerũt: nos verò calidum cum primis authoribus potius eſſe iudicamus. SE. Cyclaminis radix occurrit. BRA. De hac in herbis expeditum eſt. Verùm temperare non poſſim, quin Auicẽnæ errorẽ oſtẽdã. Nam vbi de Artamita loquitur, quæ cyclaminus eſt, & ipſi Arabes buthormaticm vocant, quum primam ſpeciẽ cyclamini Dioſcoridis perperam etiã deſcripſiſſet, inquiens ſibi & ſuo tempore ignotam, mox notam ſpeciem ſuo tempore docet, inquiens eſſe ſpinã ſpiſſam, breuem, quæ radicem habet, qua lana lauatur. Si verò Dioſcoridem in capite Struthii cõſideremus, quod ante caput cyclamini ſcriptũ eſt, inquit eius radice lanas lauari: vt hinc arbitrari oporteat, Auicennam ſecundam quidem ſpeciẽ cyclamini nõ poſuiſſe,

ſed

ſed de ſtruthio tractare:cuius rei cauſam arbitramur Auicen.Dioſc.fuiſſe, qui à peſsimo librario ſcriptus ſtruthium cum cyclamino cõfuderit.Serapio autem,qui iuſtum codicem habuit,nullo errore ducitur in his ſpeciebus aſsignãdis.Tamen de Plinio mirandum magis eſt,viro Græca lingua,& Latina diſertiſsimo, qui(ſi Leoniceno credamus)cyclaminũ cum ariſtolochia cõfuderit,vt rerũ ſimilitudine deceptus videatur: nam vtrunq; à rotunditate nominatur.Cyclaminus rapũ terræ:ariſtolochia verò rotunda etiã dicitur.Vnde in hac rotunditate deceptus eſt:quia xxv.libro inquit,ariſtolochiæ radice ſimul cũ calce piſcatores in Cãpania vti,ad quam aduolent piſces,qui ſtatim exanimati fluitant.At Leonicenus Cãpaniæ piſcatores audiuit,ad hoc negotium peragendũ radice cyclamini vti.Propterea aut duas radices necandis piſcibus aptas aſſignare oportet,quod nuſquã apud authores aliquos reperitur,aut cyclaminũ ſpeciẽ ariſtolochiæ dicendum:quod ei ex hoc repugnat,quoniã ariſtolochia ita appellatur, quia prægnantibus ſuccurrat, Plinio teſte, & etiam puerperis,ſecũdum Dioſc. Cyclaminus verũ nõ ſolùm pręgnãtibus aduerſatur,ſed fertur,ſi pręgnãs hanc radicẽ trãſcẽderit,abortũ pati. Ego(vt ingenuè fatear)

Plinio potius,quàm Leoniceno cõſentirẽ, duas eſſe radices,quibus piſces capiantur,& ariſtolochiæ,& cyclamini. quod ab aliquo authore nobis incognito accipit Plinius. Nõ enim opus eſt quæq; falſa arbitrari,quę à ſummis viris dicãtur,etiam ſi ab aliis ſcripta nõ ſint.Scimus etiã & ipſum tertiã quãdam cyclamini ſpeciẽ cognomine chamæciſſon vno tantùm folio,radice ramoſa poſuiſſe,qua piſces necãtur.Hanc Hermolaus ichthyoteram propriè vocari cẽſuit,quãuis hoc nomen primæ ſpeciei cyclamini à Dioſco.tribuatur.ſed hæc alias.Miror etiam de quodam excellentiſsimo viro, qui Meſuen reprehendere conetur dicentẽ,& eleuantur ſuper radices frondes.& parũ infrà, ſine eleuatione ſtipitis.hic Meſuen reprehẽdit ille, quia caulem fert quatuor digitorũ,ſed nudum,Dioſc.& ipſa experientia teſtibus.Sed potius errat ipſe,quia per caulem,ſcapũ intelligit,à quo folia emanare debẽt:verùm omnes à radice fluunt tenui filo:vnde ſcapum verè nõ habet,cui folia inhæreant:ſed vnumquódq; ab radice ſuo proprio caule prouenit,tanquam pediculo, cui foliũ inhæreat. Addit etiam Meſue calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio ordine eſſe. Ab eodem reprehenditur,Galc.& Auic.huic gradum non aſsignaſſe. Ac ſi longè errauerit

Meſue,

Meſue, qui in hoc voluit iuuare mortales, in quo Gale. & Auic. non iuuere. Adde ex Gal. colligi poſſe VII. de ſimpl. medic. facult. Ad alia autem pertranſire opportunum erit, ne his futilibus occupati bonas horas in colligendis herbis omittamus. Germani erdtzvviel vocant, ac ſi cæpam terræ exprimere voluerint. SE. Ariſtolochiæ longæ & rotũdæ radices ſequuntur. BR. Tria ariſtolochiæ genera apud Dioſc. inueniuntur, rotunda, longa, & clematis, quæ ſarmentoſa dicitur, ob radices in modum ſarmenti complicatas. Plinius verò quatuor ſpecies adinuenit. Lõga mas exiſtimatur, rotũda fœmina. Ita appellatam volunt, quoniam puerperis opitulatur: quãuis Plinius grauidis, dicat. Duo genera notiſsima ſunt, quibus in officinis vtimini. SE. Et hæc duo ſeruare ſtatui. BRA. Longam Ferrariæ habebis, rotundam minimè, niſi aliquo ſtatuto loco vireat. Id tamen laudo, vt ambas ſpecies in his montibus colligas: quoniam rotunda in vulneribus efficacior exiſtet: magis enim exiccabit. Fructus autem & radices ſeruabis, quæ in rotunda ad rotundum, in longa ad longum vergunt. Si tertiam ſpeciẽ habere placeat, quæ ramulos tenues habet, foliis modicè rotũdis, minori ſedo ſimilibus, plenos, habet hæc rutæ flores. radices longiſsimas,

tenues, craſſo, & odorato cortice veſtitas. Tibi locũ indicabo, quo mirũ in modũ creſcit. SE. Satis mihi eſt has colligere, quibus in noſtra vrbe medici vtuntur. Clematidem vnguẽtarii ad ſua vnguẽta ſpiſſanda ſeruẽt. BR. Germani quidam rotundã ariſtolochiã holvvurtz appellant, aliis reclamantibus, quoniam holvvurtz herba ſit in Germania, quæ potius rutæ folia habeat, quàm hederæ, qualia Ariſtolochia rotunda habere debet: alii bibervvurtz, alii hinſchkraut vocant: longã verò ariſtolochiã cum additiõe die lang, vt holvvurtz die lang proferũt. SE. Quid per holvvurtz intelligunt? BR. Idẽ ac ſi radicem concauam dixerint. SE. Hoc meo iudicio ariſtolochiæ non quadrat. Sed aliarum gentium nomenclaturas edocere ne pigeat. BR. Cretenſium vulgo tulagu taucia, id eſt, leporis auris, à Polonis kokorzik vocat, alii kokornak dicũt, & ita ariſtolochiã rotundã nominant, longã verò poil laſczkt. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. Calidam in primo, & ſiccam in ſecundo eſſe contendunt. Auerrois quinto collectionum in ſecundo ordine calidas & ſiccas facit vtraſq; ariſtolochias. rotunda tamen vehementior eſt. At Gal. oblongam calefactione fortiorem eſſe dicit rotunda. Auicen. arbitratus eſt omnes eius ſpecies ad tertium caliditatis ordinem

& ad

& ad ſecũdũ ſiccitatis peruenire:nos in ſecũdo ordine ſolùm calidas eſſe cenſemus, rotunda tamẽ in intenſiori parte eſt. SE.Glycyrrhyza ſequitur.BR.Notiſsima radix glycyrrhiza,quæ pluribus locis Ferrariæ ſcatet:in Cappadocia tamen, & Ponto laudatiſsima,ſed in Italia copioſè viret.Radix tãtum in vſu medico eſt.A Græcis glycyrrhiza,à Latinis dulcis radix appellatur.Theophraſti tẽpore nondũ erat in vſu fortè hoc nomen glycyrrhiza,propterea Scythicã radicẽ appellauit nono de plantarũ hiſtoria, quoniam in Scythia plurimùm proueniat. Duo ex ipſa ſeruada,radix,& ſuccus ex ipſa radice expreſſus.Colorem buxeum habet: melior tamen eſt,qui in nigrũ vergit.Deterior radix,quæ fragilis,quàm quæ lẽta. De hac tã nota herba,ac radice nihil amplius. SE.Si Ferrariæ glycyrrhizã habere potero, ſúmne eius gratia ad alias partes profecturus?BR.Nõ equidẽ,imò ſi tanta copia,quæ ſatis ſit,in noſtra patria colligatur,quũ humidior locus ſit,hãc pro optima ſerua.Nullibi enim craſsiores radices, aut dulciores inueni,quam quæ Ferrarienſi ſolo naſcuntur.Tamẽ equinũ fimũ,aut bubulum mirè odit:nos aũt hoc fimo ſolũ noſtrũ ſtercoramus,ideo Ferrarię diu perdurare nõ poteſt. Ab Hiſpanis alcanix,à Gallis recliſſe,à Ger

manis

manis ſies holtz,ac ſi dixerint dulce lignũ,à Venetis legno dolce,à Cretẽſibus vulgò gli corizi,à Polonis lakritia, ab Hiſpanis regalitia vocatur.SE.Glycyrrhizæ qualitates ſcire percupio.BR.Auerrois primo Collectionum, illam in primo ordine humidam,in qualitatibus actiuis temperatam eſſe dicit. Galen.& ipſe in VI.de ſimpl.med.fac.illam in caliditatem temperatam eſſe dicit, quia dulcis:tamen quia parum adſtringit, ob id eſſe tepidæ caliditatis.Additq; eſſe temperamento humano familiarem:tamen frigidior eſt humana natura,& humida, ꝓpterea ſitim ſedat.Ex his dici poteſt eſſe in primo ordine remiſſo calida, & humida in eodem primo intenſo.SE.Gentianæ radix ſequitur.BR.Hac radice noſtri chirurgici in ſtrictis & cauis vlceribus vtuntur,vt latiora euadant,nec cæcas cauernas parturiant:Premunt radicem ad vlceris quantitatẽ,& imponunt.Notiſsima herba.In montibus,& montium crepidinibus altis naſcitur. Illuc ergo accedamus,& iugum præaltum aſcendamus,vbi vides folia fere plantagini ſimilia.SE.Mihi potius nuci iuglandi aſsimilari videntur.BR.Et illis quoq; cõferri poſſunt: imò Dioſc.ita confert.Radices legito & ex radicibus hoc modo ſuccum parato:Radice tuſa,& diebus quinq; madefacta in aqua,

poſtea decocta,quouſque radices ſuperſint, deinde aqua refrigeratur,& linteolo percolata iterum coquitur ad craſſamentũ mellis:demum in fictile conditur ad implenda vlcera.Radix lenta eſt, ſine odore, aquoſa, quæ in ſeſe preſſa conſtringitur:ideo apta ad ſtricta vlcera amplianda. Huius herbæ inuẽtor fuit Gentius Illyriorum rex, qui in bello primus eius vires demõſtrauit. Calidam & ſiccã eſſe in tertio ordine omnes ferè cenſent: quãuis Auic.in ſecũdo tantùm exiccare prodiderit.Amariſsima autẽ eſt,Gale. teſte.A Germanis entzian appellatur,à Cretenſibus vulgo gendiegui , à Polonis goriczka.SE.Radix irios occurrit.BR. Quum de iride(ita enim dici debet iris,non irios) ſermo fit,cæteris ſemper Illyrica præfertur, & ea, quæ mediterranea parte naſcitur,& maximè quæ ſeptẽtrionalibus expoſita eſt. Decipiuntur pharmacopolæ plures,qui Ferrariæ gladiolum pro iride accipiunt, quem corrupto vocabulo,giaciolo,quaſi gladiolum nominant. Vnde iris Illyrica non eſt vna ſpecies iridis ab aliis diſtincta:ſed ob perfectionẽ regionis, in qua naſcitur, integrioribus viribus,propterea hoc nomẽ iris Illyrica ſortita eſt,& præſertim quia ibi copioſiſsimè viret,& paſsim reperitur.Oſtendunt verò Ferrariæ florẽ quẽdã pulchrum,

&

& odoratũ ferè odore præmaturi pruni,aut perſici,quod nucẽ vulgò dicimus, & variis coloribus pictum,quem irim Illyricam vocant:ſed irim non eſſe ex hoc liquet:quoniã Dioſc.irim dicit gladioli folia habere, maiora dũtaxat,latioráq; atq; pinguiora. Verùm quam ipſi irim Illyricã appellant, minora folia,ſtrictiora,& minus pinguia gladiolo habet.Nolo vt in his mõtibus occuperis.Singulis diebus Veneti in Illyrium nauigant,& ego fortaſsis hoc anno cũ Illuſtriſsimo Alphonſo illuc appellã.Illinc iris aſportabitur, quæ verè Illyrica erit. Ex loco enim,in quo perfectiſsima, & copioſiſsima naſcitur,nomẽ ſortita eſt.Iris verò à multis coloribus nũcupatur,qui vel in tota ſpecie, vel in vno flore ſunt.Quũ verò annis elapſis cũ Illuſtriſsimo Alphõſo duce noſtro in Illyrio eſſem,irim plures colores habentem quæſiui,& inueni.Erãt quidẽ in diuerſis indiuiduis varii,in aliquibus candidi in aliis pallidi,in aliis lutei,in diuerſis purpurei, vt plurimùm verò cærulei viſebãtur.Erat autẽ vnus,& idẽ flos variis coloribus inſignitus: vt inde arbitratus ſim,irim dici non ob diuerſitatẽ colorũ in ſpecie,ſed in indiuiduo. Tamẽ ſpecies nõ ex floribus,ſed ex radice diſtinguũtur.Alia enim colorẽ rufum, alia candicantẽ habet.Libyca eſt hæc,prima Illyrica.

lyrica. At colorũ diuerſitas nõ eſt in ſummitate floris, ſed in infima parte, vt in his videtur, quæ nũc Ferrariæ virent. Sunt enim alii flores, qui ſpecies diſtinctas per colores habent, vt eámet ratione irides nũcupari oporteret. In Illyrio duæ ſpecies naſcuntur: rhaphanitis, dicta ob ſimilitudinem, quam cũ raphanite habet, & melior eſt: & rizotomos, quæ ſubrufa viſitur, & minus bona. Facillimũ eſt ex Illyrio huc afferri, & ſine vlla ferè expenſa. SE. Egomet illuc accedam. Meſue etiam irim adpellari dicit nõ ex varietate colorũ in variis indiuiduis, ſed in vno tantùm purpureo, in quo magis& minus in eodem folio viſitur. BR. In iride finẽ feciſſem, niſi cuiuſdam excellentiſsimi viri locus occurriſſet, in quo Meſuen reprehẽdit, qui inquit melius tempus collectionis iridis eſſe ver. Ille reprehendit, quoniam Dioſc. docet legendas radices quum incipit foliorũ defluuium herbis. hoc non eſt in iride, ſed eſt generale præceptum Dioſco. in præfatione ſui libri de radicibus omnibus. Tamẽ Meſue defendi poteſt, vt de floribus loquatur, quos iubet colligi antequam defluãt. Adde in radicibus euellendis Dioſc. regulam intelligendam eſſe quoties illarum herbarũ, quarũ radices ſunt, folia autumno defluũt: verùm iridis folia continuè virent, & nun-

quam

quamdecidunt. A Polonis fiolkoui korzon, ab Hiſpanis lirio, à Neapolitanis giglio celeſte vocatur. Auicen. calidum eſſe dicit, & ſiccum in fine tertii. An ita ſit conſiderato. Nos potius Meſuen ſequeremur, qui frigidũ & ſiccum in tertio ſimpliciter dicit: nos in media intelligimus parte. SE. Vtriuſq; cõſolidæ radix ſequitur. BR. Duo ſymphyti genera apud authores inueniũtur: Petręum, & quod Romani ſolidaginẽ dicũt. Idem enim eſt ſymphyton dicere, & conſolidã: ac ſi dicatur, ſimul naſci faciẽs. Secũda ſpecies Alo etiã dicitur, Ferrariæ notiſsima, quo loco abundat etiã plurima. Noſtrũ vulgus luganego appellat, quia ex Lucania fortaſsis aſportatũ, vel ob ſimilitudinẽ, quam radices habent cũ lucanicæ fruſtis. Nos enim lucanicã appellamus farcimẽ quoddã ex ſuilla carne minutim pinſa, ſale, ac pipere, in tenuius ſuis inteſtinũ infarcta. Romani ſolidaginẽ à cõſolidãdis carnibus appellãt. Primam verò ſymphyti ſpeciẽ nondũ agnoui. Nam hi decipiũtur, qui eã herbã eſſe putarunt, quã pharmacopolæ pro eupatorio accipiunt. Sed longè aberrãt, quoniã falſum eupatoriũ origani ramulos nõ habet, nec capillaméta thymi, nec guſtu dulce eſt, quẽadmodũ ſymphytũ petræũ: nec iſtud eupatoriũ in ſaxis naſcit̃, vt petręũ dici mereatur,

ſed

ſed in foueis potius,& inter vineta.Symphytum hoc petræum recentiores conſolidam minorem appellant,quid verò ſit ignorant: & ego adhuc nõ recordor me vidiſſe,quanquam radicẽ quãdã pro eo oſtendãt,& minus ſymphytũ dicãt.Habent autẽ & præter has duas radices,alias quaſdã,quib.pro cõſolidandis vtuntur hi agyrtæ.Vnam regalẽ conſolidã vocãt,quæ à Germanis ritter ſporem dicitur,alterã mediã cõſolidã.Sed illas ipſis omittamus,quoniã viri ſunt,abſq; ratione experimẽta tentãtes.Symphytũ aliud apud nos vulgò luganigo dictũ maiorẽ cõſolidam vocãt,quanquã & in aliis Italię locis Alà,quaſi Alo appelletur.Poloni cõſolidam koſzthiual,& Hiſpani ſuoldam,ac con ſuoldam nuncupãt. In Ferrarienſi agro copioſiſsimè emergit,ibi colligere nihil impedit:imò ſtatutæ quędã vetulæ harum radicũ faſciculos gratia vendẽdi in forum portant, & mirus eſt apud noſtras mulierculas in cõtuſionib.præſertim intrinſecis,harum radicũ in melle coctarũ vſus,& extrinſecus emplaſtri modo apponunt. Tu autẽ radicẽ illam proiice,quum domi eris,quã pro minori cõſolida vẽdis,quæ ita cõſolida eſt,vt tu es elephas.Nã eſt radix lignoſa,ſuperuacua, quæ nullũ odorẽ habet, nec dulcis eſt, aut ſaliuam cit.quæ conditiones in minori

conſolida, id eſt, ſymphyto petræo inuenire opus eſt. Nomen cõmune habent Germani, quo cõſolidam vocant, ſcilicet vvalvvurtz, nomen à crurib. deductum: quanuis hi, qui in inferiori Germania habitãt, & apud Saxones, à loco, in quo naſcitur, & ab eius qualitatibus, ſchmer vvurtz appelletur. quod idẽ eſt, ac ſi dixerint, nigra radix, vnctuoſa, & in aggerib. naſcens: ab aliis bein vuel, ab aliis autem ſch vvartz vvurtz nuncupatur. Galli verò cõſonde vocarũt. Vnũ hic animaduerſione dignũ eſt, & ſi Dioſco. luteum florem, maiori ſymphyto faciat, tñ & album vidimus, & intẽſiori colore, quàm luteũ habere, quandoque animaduertimus, nec perpetuò caulẽ habet anguloſum, vel leuẽ, ſed modò hoc, modò illud habere cernes. SE. Reperitúrne apud Auicennam? BR. Equidẽ reperitur, & id eſſe arbitror, quod ipſe ſecundo libro ſuccutum vocat. cõparatis ſuccuti proprietatibus ad illas ſymphyti. Tamen adeò confuſus eſt, vt quid dicat, apertè deprehẽdi non poſsit, præſertim quũ eius interpres, vbi ſymphytum interpretari debebat, ſemperuiua interpretatus ſit. Calidã eſſe in ordine ſecũdo, atq; humidã arbitror, quanuis Auicẽna frigidã dicat. Gal. verò illud diuerſarum partium, & cõtrariarum eſſe fatetur. SE. Serpentariæ radices occurrunt. BR. Cuius

ſerpent

ſerpentariæ. SE. Maioris: quum enim abſolute ſerpentaria dicitur, maior intelligitur, cuius radices cõſueuimus ſingulis annis pro officina colligere. BRA. Hoc anno minoris etiã radices ſeruato, quæ ad plura valent, & Meſue maioris ac minoris vires ſimul confundit, quippe earũ vires deſcribit nulla præfatione facta, ꝙ minoris, aut maioris ſint, & adeò ſimul ambas miſcet, vt qui nõ nouerit, maioris vires minori, & minoris maiori applicare neceſſe ſit. Apud authores plures huius herbæ ſpecies inueniũtur, quã Dioſc. ſub hoc nomine Dracũculus tractet, in maiorẽ, atq; minorẽ diſtinguẽs. Poſt duo dracunculi capita aliã herbã pingit Arõ vocatam, quamuis & nomẽ Aron maiori dracuntio cõueniat: tamen quicquid ſit, quum aro eædem vires ſint, quæ dracunculo, ſatis erit duas dracunculi ſpecies ſeruare, quas Ferrariæ, & notiſsimas habemus. Dracũculus ab Arabibus luph, à noſtris mulierib. qui maior eſt, abſoluto vocabulo ſerpentaria nuncupatur, minor herba biſſara, quoniã anguibus, quos vulgò biſſas vocamus, placet: aut in locis naſcatur, vbi angues verſantur, vel quia dracunculos biſſas dicimus. Maior in foueis frequentiſsima eſt, & minor etiã, tũ peculiariter ſepes, & ſenticeta, ac loca vmbroſa amat. Ex ambabus ſpecieb. priuatim

herbã,& radices ſerua, quas perforare opus eſt, inde fune ligatas in vmbra ſuſpẽdere, vt exiccẽtur. Semina etiã habere ſtudeas,& ex maiori ſuccũ ex herba, & radice: ex minori verò ex feminib. exprimito, quæ in modũ vuæ collectæ ſunt, vt inquit Dioſc. Ferrariæ copioſæ, & efficaciores hæ herbæ profluũt. Fuere tñ, qui à nobis vocatã ſerpentariam aron proprio nomine appellarẽt: quoniam & Dioſc. à Syris lupha nominari cenſeat, ob id Arabes, qui Syris propinqui ſunt, vocabulum parum cõtrahentes luph dicũt. Alii etiam biſtortã eſſe volunt, quam ſerpentariam dicimus. Sed longè decipiuntur, quoniam radicẽ biſtortã non habet ſerpẽtaria, ſed vt Dioſco. pingit in maiori dracunculo, ita reperitur in noſtra ſerpentaria, candida, rotunda, cortice tenui. Videtur tamẽ in aro Plin. à Dioſc. varius, quippe ipſe lib. XXIIII. cap. XVI. ari radicem nigrã pingit, at Dioſc. candidam, dracuntio ſimilem. SEN. Soluítne ſerpẽtarię radix? B. Soluit. S. Meſue à celeberrimo viro reprehenditur. nã Meſue ſoluere cenſet. Ille reprehendit, quoniã ab antiquis inter purgãtia non numeratur, quæ ipſi cathartica vocant. BRA. Gal. & Paulus ſoluere omnino innuunt, & Plinius eius folia ſale, & aceto ſoluere innuit: & Dioſc. inquit, minoris ſemina toſta exceptáque ficu ſicca, aut ſi edatur.

edatur, aluum emolliet. Arabes autem, vel Arabum interpretes quum ſoluere dicunt, vocabula cõfundunt: imò & Aetius ita inquit primo libro: Dracunculi radix omnia viſcera expurgat. Denique experientia ipſa hanc radicem ſoluere oſtendit (nõ dico aũt catharticæ) & ideo in re tam vera nõ eſt culpandus Meſue. Minus culpa dignus eſſet, ſi nõnihil noui edoceret, ab antiquis indictũ. Germani varia nomina habẽt, ſed biſtortæ applicata potius, quæ tamen ex dracuntio fiunt, vt drachen vvurtz, alii notter vvurtz, aron tamẽ magis peculiari nomine, & pfaffenpint nominãt. SE. Ad ſerpẽtariæ qualitates accedamus. BR. Te de maiore verba facere arbitramur. Gal. VI. de ſimp. medic. facul. inquit dracũtium eſſe calidius aro: Arũ verò iudicauit calidũ, & ſiccum ordine primo, & ideo dracuntium in ſecundo ordine calidũ erit. quod & Meſue ex Gal. colligiſſe fatetur: vt fateri cogamur maius in ſecũdo ordine calidum & ſiccum eſſe, minus in primo. SE. Enulæ radices ſequuntur. BR. Inulæ potius dicito. Helenium à Græcis & Dioſc. appellatur, quoniam ex Helenæ lacrymis in Helena inſula genita ſit, vt Homerus teſtatur: cuius radicem ſi quis comederit, omnium dolorum obliuiſcitur. SE. Hanc radicem ſexcenties comedi, at hoc percipere

nunquam datum eſt. BR. Poetica illa ſunt: à noſtris mulieribus expetitur, & in quotidiano ferè vſu hyeme habetur, pro cōficiendis paſtillis, quos Aiolos, quaſi Inulos ab Inula vocāt. Radix eſt & herba apud Ferrarienſes notiſsima, & frequentiſsima. In his montib. quæras, locis opacis, & ſiticuloſis, vbi efficacior exiſtit. Radices in aſſulas diuidere, & ſiccare debes: imo & ipſa herba ſeruāda, paſſo cōditur, aut defruto, vt Dioſco. inquit, qui etiā bene odoratū eſſe cēſet, quū eius odor omnib. nō placeat. quippe multi ſunt, qui paſtillos edere non poſſunt ex helenio factos: vt hinc cōncere liceat, quū antiqui rem odoratā & [illegible] .i. bene odorata dicūt, nō eſſe intelligēdos in exquiſito odore, vt multi ſentiunt, quia in Inulæ odore, quid bonum odorem eſſe cenſebāt, oſtendunt. In odorib. enim vſu venit, vt aliquib. nonnulla bene oleant, quæ fœtent aliis. A Gallis lione, & Germanis alant, à Venetis Ieuola, à Polonis oman vocatur. SE. Helenii qualitates edoceto. B. Auerrois v. Collectionum calidā & ſiccā ordine ſecūdo eſſe dicit. Recentes calidā in ſecundo, humidā in primo. Auicēna eandē cum Auerroe ſentētiam habet. Tamen ſi Gal. cōſideremus vi. de ſimpli. medic. facult. in tertio ordine calida, & ſicca eſſe videbitur, & etiam intenſo: cum

quia

quia partes ea affricata rubrificantur : tum quia illam nigro piperi, & albo comparat, quoniam non ſtatim primo occurſu excalfacit,vt iſta:vt ferè hanc facere videatur cũ nigro pipere,& albo in caliditate cõcertare. SB.Rubię tinctorum radices ſequuntur.BR. Notiſſima eſt rubia,adeò vt etiam infantes Ferrariæ in promptu eam habeant:qua ſingulis annis noſtræ mulieres in feſto paſchæ reſurrectionis oua tingant.Duas habet ſpecies,ſylueſtrem,& ſatiuam.Satiua vtilis eſt, ſylueſtris nullius momenti. Abundat Ferrariæ ſylueſtris:ſatiua ob ruſticorum ignauiã rara.nam magno quæſtu per totam Aemyliam ſeminatur.Rauénæ ingens copia habetur. Erythrodanũ à Dioſc.& ab antiquioribus appellata eſt,à nobis rubia ſatiua:quãquam in Dioſco.textu paſsiua legatur : ſed cum Marcello ſatiuam corrigendum puto. Decepti ſunt,qui herbam, quam vulgò pedochi de louo appellamus , ſylueſtrem rubiam eſſe exiſtimarunt. Nam ſylueſtris rubia, ea potius eſt , quæ vulgò ſtellaria dicitur. Hos autẽ decepit, quia & ipſa inhæret. Imò & Dioſco. aparinæ aſsimilat, quia inhæret , & rubia etiam inhæret. Tota Italia hanc optime cognoſcit,& pro tingendis lanis ea vtitur,& aptandis pellib. Tria ſeruare oportet,ſemina,radices,& folia,quæ priua-

tim aliquibus ægritudinib.conferunt: imò ſi foliorum ſimul & radicum ſuccus ſeruetur,ab re nõ erit.In ſepibus naſcitur & vmbroſis locis. Quemadmodũ apud nos à colore radicis rubia: ita apud Græcos erythrodanum à rubore appellatur.Nam erythron ruborem dicũt. Curabo deinceps,vt Ferrariæ ruſculo meo ſeminetur: tamen laudo vt altiorib.locis,atq; vmbroſis pro re medica colligas.A Germanis rœte nũcupatur.Galli noſtrum nomen imitantur,à Cretenſiũ vulgò riſari,à Venetis ruba,à Polonis czeruonę korzenie,ab Hiſpanis rubeia,à Neapolitanis rugia vocatur. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. Gale.ex his,quæ agit,calidam & ſiccam eſſe teſtatur,ſed ordinem non exprimit. Ab Auicenna v.Collectionũ,in ſecundo ordine calida,& in tertio ſicca dicitur.SE. Peucedani radices ſequuntur.BR. Si peucedanũ,quẽ Ferrariẽſes,& Veneti pharmacopolę oſtendunt,cõſideremus, idem cum antiquorum peucedano eſſe deprehendetur. Nam radix eſt craſſa,liquore plena,qui niger eſt:& quãuis noſtra graui odore careat,nec multũ nigra ſit,id ob ſeniũ accidiſſe arbitror:eo eñ grauteolentiam amiſit,& ſuccum.SE.Nõ videtur ſimplex aliqđ odoris grauitate præditum,ætate reddi iucundum. Adde ꝙ ſyncera peucedani radix,& ſuccus ad nos referri poſſ

ri poſſunt. BR. Video te cauillis, & non rei veritate delectari: quis vnquã dixit iucundum reddi in odore peucedanũ? Eſt ne idẽ dicere graueolentiam amittere, & iucundo odore inſigniri? Profectò non his, qui hominum ſermones intelligunt: imò nõ penitus abeſt odor grauis. Romæ vidimus, & euulſimus peucedanum grauiter olentem, ſimul cum excellẽtiſsimo, & doctiſsimo Gilberto Germano, qui Romæ medicam artẽ feliciter exercet, potéſtq; recens ad nos afferri, & facilè curare poſſum vt afferatur: tunc quidẽ grauiter olet, quæ graueolẽtia ætate remittitur, vt in multis aliis, ætas odoris grauitatẽ remittit, vt in vocato ziberto videre licet. Verũ facilè eſt Genuã mittere Ligurię metropolim, inde ſingulis ferè dieb. naues in Sardiniã ſoluunt, vt curetur recẽs peucedanum haberi. In opacis montib. naſcitur. Tria ex peucedano habere oportet, liquorẽ, ſuccum, & radices: liquor fit ſectis cultro radicib. tenellis: quod ex his fluit, liquor appellatur: poſtea expreſsis radicib. ſuccus colligitur, qui liquore ineptior eſt: ex caulibus etiam ſuccus fit adhuc ineptior, vt citò efflatis virib. ignauus reddatur. Adde ꝓpterea inter peucedani radices, vel etiam caules inhærentẽ lacrymã, in morẽ thuris inueniri. Hanc quoq; habere cõueniet, ſed omnia

ex Sardinia petēda, aut Samothacia. nā peculiaria ſunt hęc, & propinquiora, & ad quę ſit facilis aditus: quāuis Theophaſtus, & Pli. laudatiſsimum peucedanū in Arcadia naſci voluerint. SE. Acori radix occurrit. BR. Quū frequenter pharmacopolarum radices perſcrutatus ſum, illud cenſere fuit opus: radicem eam, quam galangā appellatis, acorum eſſe. quod ſępe ab excellentiſsimo Leoniceno dictum memini: habet enim folia iridis, anguſtiora tantū, nec radices adſimiles, implicatas tamē, neq; in rectum, altúue actas, guſtu acres, odore non ingratas. Si eam radicem conſideres, quę a nobis galāga dicitur, omnes has coditiones habere deprehendes. SE. Id me ambigere facit, acorū non eſſe galangam, quoniam a Dioſco. ſcriptū eſt, acori radicem eſſe ſubalbidam, quāuis Plin. nigram eſſe cenſuerit: verum galāgæ radix eſt rufa ad fuſcum inclinans. Adde acorū eſſe amarū, galanga vero amara nō eſt. BR. Galanga, quæ antiqua non ſit, colorem habet ὑπόλευκον, id eſt, ſubalbidum, ſi rectè cōſideres: neſcióq; vbi inueneris acorū eſſe guſtu amarum. Dioſc. inquit eſſe guſtu acrem, & nulla ſit amaritudinis mentio. A Gal. præterea dicitur guſtu acri, & non amaro: ſed inquit, & modicè amaro. Si galangā guſtabis, percipies cum acredine nonnihil ineſſe

ama

amaroris,ſed adeò vincit acredo,vt id pauxillum amari vix perſentiatur. SE. Ea aũt radix,quam pro acoro vendimus; quid erit? BR Dicisne illam,quę rubra eſt,vt coctus camarus quum recẽs eſt videatur, cuius ſumma copia Ferrariæ habetur, in agro Sãmartina dicto? SEN. Illam inquam. BR. Quid eſſet,diu conſideraui,& quãdoq; animus inclinabat iridis ſpeciẽ eſſe:poſtea quo nomine appellatur inquirens in xiridem inclinabã, quam aliqui irim ſylueſtrem dicunt. habet enim iridis folia,verùm latiora; & in cacumine cuſpidata,caule intra folia cubitali ad modum craſſo,triquetras valuulas ferente, in quibus flores purpurei emicãt medio rubentes. Semẽ in folliculis fabarũ modo conditur,rotundũ,rubrũ,acre. Radix prædenſa geniculis,rubicũda,longa. Noſtrã vocatam acori radicem alias arbitrabar,nunc anceps ſum. alii iudicẽt: quippe acorus noſter florẽ luteũ habet,ſed xiris purpureũ. Tamẽ quicquid ſit,gladioli ſpeciẽ noſtrum acorũ arbitror: quam vero galangã vos putatis, verus Dioſcoridis acorus eſt. SE. Oſtẽde igitur mihi Serapionis galangã. BR. Quid ſit incertũ eſt,nec à Dioſcori. aut altero antiquo Græco pertractatur. Soli Arabes ſuam galãgam pingunt. Pro acoro Venetias mittes,vbi vocatam galangam loco eius emere ſtudeas,

quæ verus acorus eſt, qui calore, & ſiccitate viget: noſter autem vocatus acorus frigiditate, & ſiccitate inſignitur, & inſipidum quēdam ſaporem habet. SEN. Pro galanga quid emam? BR. Nihil, quia galangā ad hoc vſq; tempus ignoro. Et illi aberrant, qui radicē, calamum aromaticum apud nos dictā, verā galangā iudicant. Nam hic communis odoratus calamus rufus eſt, & frequens geniculis, & qui confractus in aſſulas multas diſſiliat, fiſtulis plenis araneo, ſubalbidus, in cōmanducando glutinoſus, adſtringens linguam, guſtu ſubacri. Hæc omnia in noſtro aromatico calamo ad vnguem inueniuntur: & præſertim de araneolo illo, qui in vocata à nobis galanga eſſe non poteſt. Qui verò galangam à nobis dictam calamum aromaticum arbitrātur, ex eo id volunt, quòd præcipua bonitas calami, eſt eſſe rufum, geniculis frequentibus, ac ſi calamus aromaticus quem habemus, rufus non ſit, & geniculis careat. SE. Quid ergo putas calamum aromaticum, quem habemus? BR. Verum calamum odoratū arbitror, ex India per rubrum mare, id eſt, ſinū Arabicum, poſtea terreſtri itinere per camelorum garauanas (vt eorum more loquar) Alexādriam Aegypti magnū emporium, denique Venetias conuehunt. Acorus verò in Colchide naſcitur: ideo Ve-

neti

neti quandoque ex nauigatione in Propontidem, Helleſpontum, Euxinum mare galangam aduehunt, quod acorum eſſe iter teſtimoniũ eſſe põt, tamen facilius ex Galatia habetur, in qua etiam exuberat. SE. Venetiis ergo calamũ aromaticũ, & galangã, id eſt, verum acorum quæram, veram aũt galangã minimè. BR. Ita fiet. Ego enim veram galangam ab Arabibus tantũ deſcriptam inueni. Scribit enim Serapio eſſe venã in groſsitudine caſiæ ligneæ, & cortex eius eſt rubeus, & interius eius eſt puluerulentum. Pandectarius apud Dioſcoridem inueniſſe putauit, quum tamen abſit. Germani acorũ ſchvvertem, galangam verò gel lilgen appellant. At Galli galangam galingal potius nuncupare voluerunt, à Polonis acorus myeczik, & galanga gãgal, & calamus aromaticus tatarſkieziele nuncupatur, ab Hiſpanis verò acorus ſpatagna, & à Neapolitanis ſpatella dicitur, at de vulgari acoro potius loquũtur. SE. Incertum videtur quid Dioſcorides deſcribat, in aromatico calamo, an radicẽ ſcilicet, an calamũ. BR. De hac re quid ambigis? Nomen hoc calamus, de qua re ſermo fiat, oſtẽdit, nempe de calamo. SE. Mihi potius radix videtur, quàm calamus, is, qui paſsim vẽditur. B. Decimus igitur annus, quòd Venetias vetus calamus aromaticus affertur, qui calamus

mus eſt,& non radix at communis aromaticus calamus,qui paſsim venditur, radix eſt, & nõ calamus. Id vero,de quo in præſentiarũ loquor,calamus eſt,non radix,qui & folia habet circumcirca in aliquibus calamis, quæ noſtrorũ calamorũ folijs aſsimilantur: & niſi putaſſem galangã eſſe acorum, nõ potuiſſem non arbitrari, vulgarẽm calamum aromaticũ,qui paſsim venditur,eſſe acorũ. Et fortè radix hæc, quæ calamus aromaticus vocatur,eſt odorati calami radix. Calamus verus odoratus in officina cãpanæ Venetiis vẽdebatur. Vbique aũt radix illa venditur,quæ calamus odoratus vocatur: vnde & calamus odoratus calamũ verũ ſignificat, & radicem,quæ nũc venditur. SE. Quæ ſunt acori,& calami aromatici qualitates? BRAS. Per acorũ,galangã intelligo. Auerrois quinto Collectionũ facit acorum calidum & ſiccum ordine tertio,& Serapio in eodem ordine galangã ponit. Arbitror Auicennæ contextũ deprauatum eſſe,& vbi galangam calidam & ſiccam legit ordine ſecundo,legendum ſit,ordine tertio: Cum Gal. primus omnium vj. de ſimplicium medicam. facultatibus, ordine tertio calidum & ſiccum eſſe acorum fateatur. Tamen arbitramur Auicennam de alia re loqui, quam de hac radice,quæ galanga paſsim vocatur: quippe ab

illa

illa facit diſtinctum acorum. Deceptuſque ex, cùm Galeni verba adducit de acoro, quibus inquit calidum & ſiccũ eſſe in principio ſecundi vſque ad mediũ. Galenus verò tertiũ ordinẽ nominat. At de aromatico calamo Galenus putat eſſe in ſecũdo ordine calefacientiũ, & exiccantiũ, verũ magis exiccare, vt dici poſsit in medio ſecundi ordinis calidus, & in fine ſecundi ordinis ſiccus. Auicenna verò calidum & ſiccum eſſe vſq; ad ſecundum cenſuit. Quæ verba innuere videntur ſolùm in principio ſecundi has qualitates habere. SE. Polypodiũ ſequitur. BR. Ex ſimilitudine, quã cũ cirris polypi piſcis habet, polypodiũ quaſi paruus polypus appellatur. Hanc herbã Latini ex ſimilitudine foliorũ cum filice, filiculam nuncuparunt: non vt in Theophraſto Theodorus, qui fidiculum interpretatus eſt. Recentes quoties ordinãt, dicere ſolent: Recipe polypodii quercini. Ex hoc ne putes in aliis arboribus nõ naſci, ſed in quercu efficacius: quippe arboribus inhęret, & in muſcoſis locis naſcitur. Circa montanas quercus polypodiũ quæras. SEN. Quid de his ſentis, quibus nonnulli Meſuen reprehendunt? BR. Eſt id Auerroin Meſuæ comparare, quoniam Meſue polypodium in tertio ordine calidum facit, Auerrois autẽ caliditate ferè temperatum eſſe dicit, quod

eius genus oſtendit. In guſtu mihi videtur caliditatē præ ſe ferre, & eſſe ſecundi ordinis. Cùm verò ſecundū Galenū ſit facultatis admodū deſiccātis, erit in tertio ordine ſiccū: tamē etſi à Galeno regulæ horū ordinū inueniendorū tribuantur, nō ſunt bilances adeò exactæ, quin ſi vir diligens nō ſit, errare non poſsit. A Gallis polypode, ab Hiſpanis, vt nos polypodo, à Cretēſib' vulgò polipodi, à Polonis paprotka, à Neapolitanis cerquegnuola nuncupatur. SE. Thapſiæ radix ſequitur. BR. Radix, quā vos pro thapſia vēditis, thapſia eſſe ab effectu demōſtratur: Nam in puluerē redacta ſoluit, & præſertim corticis puluis, vt Dioſcorides inquit. Vnū tamē obſtare videtur, quòd à Dioſcori. & omnibus aliis intus candida, extra nigra dicitur: quibus notis thapſia noſtra caret. Nam extra nigra non eſt, tamen in nigrum vergit, vel ſubnigrum: intus verò alba eſt. Vt putandū ſit, quū ab authoribus herba aut radix nigra dicitur, non eſſe intelligendā perfectā nigredinem, modò in nigrū inclinet. Verùm Dioſcorides ſolet parum nigrū ſubnigrum appellare: ideo arbitror illam, qua pro thapſia vtuntur pharmacopolæ Ferrariæ, verā thapſiam non eſſe: quia rufa eſt, nec guſtum eius habet. Nos veram thapſiam in Apennini alpibus vidimus, vbi vulgò dicitur craſſegnaia,

quæ

quæ pars ab Illuſtriſsimo Alphonſo Duce Ferrariæ,& noſtro inclyto patrono poſsidetur. Eſt enim ſimilis ferulæ in ſpecie, folia fœniculo ſimilia habet, vmbellas in ſingulis germinibus in ſummo habẽs anetho ſimiles, in quibus luteus flos eſt. Semen modicè latũ habebat, ferulæ ſemini ſimile, veruntamen minus. Radix grãdis, intus candida, foris nigra, craſsiori cortice veſtita,& acris. Tamen & eã vidimus in officina Vincentii Celati compatris chariſsimi, Laurẽtii Auguſti pharmacopolæ ſolertiſsimi opera. Thapſia dicitur, quoniã in Thapſo inſula vna ex Sporadibus potiſsimũ prouenit. Illã per Hiſpanorũ nauigationẽ ad Sporadas inſulas habere poteris. Interim in his montibus collige, & tria ex ipſa ſerua: liquorẽ, qui per abſciſionẽ corticis emanat: ſuccum ex expreſſa radice, quę in picato fictili craſſo in ſole ſiccato: & ipſam radicẽ. Errãt, qui ex foliis ſuccũ ſeruãt: quoniã, vt inquit Dioſcori. nullius momẽti eſt. Cum valẽter calefaciat, ſecũdũ Galenũ, erit in tertio ordine calida,& in ſecũdo humida, quoniã larga humiditate plena eſt, vt inquit Galenus: licet hoc referri nõ poſsit ad ordinẽ humiditatis. Auerrois in primo ſolũ ordine humidã eſſe dicit, à Cretẽſibus vulgò agriartichas dicitur. SEN. Cyperus ſequitur. BR. Quo loco herbæ naſcantur, plu-

rimùm refert, imò & quo bruta, lapides, ęra, & homines: quippe qui in mõtibus naſcuntur, rudes ſunt, abſq; moribus non facilè patientes à qualibet leui cauſa. Ecõtrario, qui in amplis vrbibus ortũ ducũt, morigerati, vafri, & facilè patientes ſunt. Ita qui humido cœlo, albi & molles: nigri, qui ſicco, & præduri. In cypero idem euenire ſentimus: qui ſi in Orientalibus partibus naſcatur, odoratior euadit, & efficacior. In hęc prorupi, quoniã Ferrariæ cyperi ingẽs copia habetur, in cõuallibus præſertim, tamẽ intenſo odore caret. Ob hoc verò cyperum eſſe nõ dubitamus, quia omnes cyperi notas habet, quas illi attribuunt authores: quippe illi porri folia inſunt, longiora tantum, gracilioraque, caulis cubitalis, & aliquãdo maior, anguloſus, in cuius ſummo cacumine minuta folia ſe proferũt, inter quæ ſemẽ eſt: radices oblongas oliuis ſimiles habet, & rotundas aliquando, nigraſq;, & cũ amaritudine aliqua odoratas. Naſcitur cultis, & aquoſis locis. Si eã radicẽ, quã noſtri pharmacopolę pro cypero ſumunt, cõſiderabis, oẽs prædictas cõditiones illi ad vnguem quadrare percipies. Et quanuis amaritudo illa nõ perſentiatur, eſt ob nimiã locorũ humiditatẽ, tñ in ſubamarũ quodam modo inclinat. Cornelius Celſus lib. iij. ca. xxj. Iuncũ quadratũ, Pli. ve-

rò

rò lib.xxj.ca.xviij.Iuncũ triangularẽ appellat,ſed in proceſſu ſimpliciter angularẽ iuncũ nũcupauit.Re vera in noſtro ſolo vt plurimũ triãgularis eſt,qudrãgularis rarò,quãuis nonnunquã quadrangularẽ viderim, & Thomas Lucenſis pharmacopola egregius in officina habuerit. Dioſcorides propterea cautius,nec triangularẽ, nec quadrangularẽ ſed anguloſum appellauit. Cõſueuimus aũt res anguloſas,in quocunq; numero ſint anguli,quadrangulares vocare. Triãgularium iuncorum & odoratorum ingens copia in Ferrarienſi agro habetur locis aquoſis, tam cultis quàm non cultis.Verùm tria hæc nomina apud authores plerunque inueniũtur, cyperus,cypirus,& cyperis:Cyperus eſt iuncus,de quo nunc ſermo factus eſt. Cypirus pro gladiolo in Theophraſto interpretatur Theodorus,quãuis cyperus,& non cypirus legatur.quod librariorum culpa factũ arbitror,qui i,in e,tranſmutarunt.Cyperis autẽ genitiuo cyperidis,& fœmini generis, prædicti anguloſi iunci radix. In Ferrarienſi agro colligere nihil impediet:tamẽ in Cilicia,& Syria efficacior prouenit. At ab Alexãdria Aegypti,Cilicia & Syria non multũ diſtãt:ideo curãdũ,vt ex illis locis afferatur, imò recto curſu Veneti ſingulis annis in Syriã nauigãt.Radices ſolũ ab authoribus pro

bantur,quanuis nec caulē prætermitterem: interim Ferrarieſi cyperide vtaris. SE. In poſtrema parte capitis de cypero apud Dioſcoridē habetur, in India alterā radicē naſci anguloſi iunci, vel cyperi, quæ zingiberis ſimilitudinē habet. nam commanducata amarę fert,& luteum croci colorem reddit. Libēter hanc radicē noſcerē. BR. Suſpicatus ſum, & adhuc à ſuſpicione non dimoueor, radicem illam, quam vos curcumam appellatis, hāc eſſe, de qua Dioſcorides in cypero. Nā ſimilis zingiberi eſt, imò ipſam inter zingiberis radices Veneti pharmacopolę inueniūt: quę ſi mandatur, amaritudinem quandam, licet paruam, præ ſe fert,& croci colorem reddit. Vnū tantū deeſt, quod hæc radix ſtatim applicata nō depilat, ſed in multis depilatoriis recentes ea vtuntur. Tamen video inter recentes oppugnantiam. nam Serapio curcumā chelidoniū eſſe putauit: imò ita eſſe certus ſum ſcilicet quod hoc vocabulum curcuma apud Serapionē idē ſit, quod apud Dioſcoridē chelidoniū. Vel potius fuit interpres Serapionis, qui vbi Serapio ſua lingua kaurach dicit, interpres curcuma exponit. At kaurach deſcriptione conſiderata, id eſt, curcuma, ſecundum interpretem, idem eſt cum chelidonio Dioſcoridis, vt tibi videre licebit. Errat aūt Pādectarius, qui ſummā curcu

mam

mam chelidoniũ eſſe putauit, & duplici error-rore peccat:primò quia non magis chelidonium minus , quã maius apud Serapionem curcuma eſt. Præterea eam radicẽ , quã vos pro curcuma venditis,curcumã eſſe arbitratur,quæ in zingibere inuenitur,conſtat non eſſe chelidoniũ minus. Vnde non aſſero Serapionem errare , qui chelidonium curcumã appellat:ſed fateor eam radicem, quã Venetiis,& Ferrariæ curcumã dicunt. Serapionis curcumam nõ eſſe. Nam ipſa potius eſt Indicus cyperus,ſi quid ſit. Errat & Pãdectarius; qui aperta fronte dicit Plinium his verbis vti:Minor chelidonia eſt memith. At multiplici errore deprehenditur : primò quia memith ſuccus eſt,non herba. Præterea Plinius loco à Pãdectario citato xxv. libro,ca. viij. in medio ferè nihil huius memith meminit; imò nec vſquã alio in loco. Verũ tamen eſt; Serapionẽ chelidoniũ minus ſecũdũ aliquos memithẽ appellare,ita eius interprete exponẽte. Nã caput de memithe diſtinctũ facit à chelidonio minori,& apud ipſum idẽ ferè videtur apud iſtos memithi,quod apud Dioſcoridẽ is ſuccus,quẽ othonnã vocat:quanuis Serapionis memithe apud Dioſcoridem glaucium ſit,& non othonna,de quo ſuo loco diſſeretur. Vnum eſt,Serapionẽ & ipſum de Indo cypero loqui eodẽ modo quo Dio-

ſcor. Vnde aliam curcumã nõ inuenio apud Serapionẽ. Decepti vero ſunt in chelidonii radice, quoniam & ipſa crocea exiſtit. Vnde niſi cyperus Indus ea radix ſit, quam curcumam nuncupatis, nuſquam apud Serapionem: aut Dioſco. quid ſit inueni: quia Serapiõis curcuma chelidoniũ minus eſt. Ob id etiam chelidoniũ minus curcumã eſſe multi putarunt, quia depilat: ſed decepti. Certus enim ſis, quã nos curcumã dicimus, chelidonium nõ eſſe, vt eius figura, & proprietates oſtendunt: quanuis hoc vocabulũ curcuma apud Serapionis interpretem chelidonium ſignificet. Galli cyperum ſonchet vocant, Hiſpani raix de iunca, Luſitani auelada, ab aliis Hiſpanis iuncia dicitur. s. Cyperi qualitates edoceas. BR. Gal. ordinem nõ exprimit, ſed inquit calefacere, & exiccare abſq; mordicatione. Auerrois in ſecundo ordine calidũ & ſiccũ eſſe dicit. SE. Eſulæ radix ſuccedit. B. In hac herba tot ambiguitates ſunt, vt Arabes inter ſe diſsidentes videantur, & bis de eadem re abſque ratione loquentes. Hæc ab excellentiſsimo Leoniceno in Epiſtola ad Menochiũ diffuse pertractata ſunt: nos conciſe expediemus, ne ea repetere videamur, quæ a tanto viro ſcripta ſunt. SEN. Audiui eſulæ radicem turbit eſſe: imò apud Dioſco. in capite pityuſæ legi, quia Dioſco.

pity

pityuſa apud Arabes, præſertim Serapionẽ, eſula eſt, quæ radicẽ habet, quam appellant turbet, albam, craſſam, & madidam ſucco. BR. Plura ſunt quæ hoc loco ambiguitatem faciunt: eſula in primis apud Arabes & Latinos diuerſa, & deinde turbit. Si eſulæ Serapionis, & pityuſæ Dioſco. picturæ conſiderentur, idem penitus eſſe deprehendetur: ſed quam Meſue Alſebram vocat, & à recẽtibus eſula interpretatur, non eſt Serapionis, aut Dioſco. eſula: quoniam ambo radicẽ candidam habere fatentur, ſed Meſue ſuam alſebram rubrã radicẽ habere, vt caſia, ſcribit. Auicen. in capite ſebram, idem cum Meſue ſentit, ad rubedinẽ tendere. Leoniceno autẽ videtur Auic. bis de eadẽ re loqui, ſemel in capite de ſebram, & deinde in mezeheregi. Sed re vera duo diuerſa ſunt, quoniã Meſue duplex ſebram, magnũ & paruũ deſcribit: ita Auicen. de paruo in cap. de ſebram, de magno in mezeheregi: arbitrórque ſebram paruum apud Meſuen, & ſebram abſolutè apud Auicen. idem eſſe cum tithymalo paralios apud Dioſc. qui radices in ſummo rubentes habet, quales ſebram inſunt. Maior autem Meſue ſebram, idem eſt cum Auicen. mezeheregi, & vtrunque idem eſt cũ tithymalo platyphyllos Dioſc. qui tuſus in aqua piſces necat. Et ego quandoque ſuſpicatus

ſum hunc tithymalū id ſemen parere, quod nucem vomicam nuncupamus. At Auicen. non dicit piſces necare, ſed potius inebriare. Quod verò ſuſpicatur Leonicenus illud mezeheregi Dioſco. pityuſam eſſe, ego non ſuſpicor, quanuis multos nodos ſoluere oportuiſſet, quos aliis relinquere ſtatuimus, ne in re hac tam incerta tempus cōteratur. Certus tamen ſum Serapionem bis de pityuſa Dioſc. tractaſſe. Primus locus eſt poſt ſeptem tithymali Dioſco. ſpecies. nam ipſe alteram addit, quam pthiam appellat. nomen corruptum eſt, legi debet pityuſam: quippe eodem loco ſcribitur, quo à Dioſc. ſcilicet poſt tithymali ſpecies, & eadem effigie, atque eiſdē proprietatibus. Secundus locus eſt, cùm de eſula tractat, quam ſebram vocauit: tunc pityuſæ Dioſ. meminit, quippe eadē cum ipſo dicit, fortè ob lac ſtatim poſt lacticinia pertractauit, deinde voluit iterū per ſe loqui. Verùm non arbitror hanc eſſe cauſam, quia ſub alio nomine de ea tractat. Quamobrem Serapionē deceptū eſſe certus ſum, niſi & ipſe maiorē ſebrā, & minorem proſequatur. ſa. Hæc nihil ad rē. Serapionem, & alios Arabes in hac re nihili facio: id tantùm noſcere cupio, quid ſit hæc radix, quam nūc eſulam vocamus, id eſt, an apud antiquos reperiatur, quicquid Arabes

de ipſa

de ipſa loquantur. BR. Radicem illam, quæ vos pharmacopolę loco eſulæ vtimini, oſtēdit mihi (ſed tunc mentē nō adhibebā) Genuæ quidam pharmacopola. hic eruit, & radices oſtendit, quæ eandē omnino ſimilitudinē habebant cū noſtra vocata eſula: quippe in ſuperficie ſubrubræ erāt, & folia ſtricta oblongáq; habebat. Circa maritima ortum ducebat: quamobrē veſtrā eſulā apud Meſuen minorem ſebrā eſſe arbitror, apud Auicen. abſolutè ſebram, apud Dioſc. illam tithymali ſpeciem, quæ paralios, quaſi maritima, nuncupatur, eò quòd in locis maritimis, vt plurimùm naſcatur. Apud Serapionē noſtra eſula eſt tertia tithymali ſpecies, quam ipſe corrupto vocabulo peralios pro paralios, ſua autem lingua minghat vocat: quam verò ipſe ſebrā nūcupauit, & eius interpres eſula interpretatur, nō eſt veſtra eſula, nec etiā tithymalus paralios, ſed eſt Dioſcor. pityuſa, quam tamen poſt ſpecies tithymali iterū tractat. Res ita confuſa eſt apud hos Arabes, vt difficile ſit omnia ad vnguē perſcrutari: nempe Arabicā linguam callere opus eſſet, ſi quis vellet omnia hæc probè diſtinguere. Scio autē plures ſpecies herbarum lac ferentium me vidiſſe, quàm à Dioſ. pertractētur. Cùm verò de radice pityuſæ dubitabas, quæ à Dioſc. turbet dici-

tur,nunquid verũ turbit ſit:reſpõdeo excellentiſs.Leonicenum eam particulã in Dioſ. ἣν καλοῦσιν τούρπιτ.id eſt,quã appellant turpet,nõ eſſe à Dioſc.poſitam arbitrari:quia nomen barbarũ eſt,ſed potius tãquam gloſſema fuiſſe additum ab aliquo,ita putante. Nã plures Græci id credidere,& inter alios Actuarius,qui cùm Arabũ medicinas numerat,inquit turbit à Barbaris vocitatum eſſe radicẽ plantæ,quæ à Græcis pityuſa vocatur.fortè Actuarius per Barbaros, alios q̃ Serapionem intelligit.Nam cõſtat Serapionis turbit,nõ eſſe pityuſam Dioſco.vt mox oſtendemus.Marcellus etiam cum Leoniceno illam particulã adiunctã eſſe ſuſpicatur.Hermolaus nihil meminit,nec id caput cõmentatur. Ego autẽ in omnibus Græcis exẽplaribus(quæ ad manus meas peruenere)eã particulã inueni:ſed fortè ab vno exẽplari ducta,& trãſcripta,in quo ita legebatur.Idq́ue vanũ eſt dictu,à Dioſc.ſcriptum non eſſe,quia nomen Barbarũ:ac ſi Dioſco. Barbara nomina prætereat. Cõſtat tamen poſteriores Græcos pityuſæ radicẽ,Barbarorum turbit eſſe putaſſe.Quod ſi in Serapione intellexerint,aberrãt:ſi in aliquo altero, quem nõ viderim,fortè verum eſt. Tamen hic non eſt rei nodus:ſed quid ſit ea radix, quam vulgò Turbit appellamus,diſcernere

opor

oportet: poſtea nũquid turbit ab Arabibus deſcriptũ aliquo in loco à Dioſc. pertractetur. SE. Hoc eſt, quod peto. Nam de hac re excellentiſs. Leonicenũ differẽtem legi, ſed ambiguè, & timidè proponentẽ. Tu mihi in hac places, q ſimpliciter quid ſentis aperis. BR. Nunc duæ radices Ferrariam cõportantur: altera ſubrubra, vel ſubnigra, aut cineritia: altera alba, quæ ex monte Gargano Apuliæ feruntur, & maritimis potiſsimùm locis. Radix illa ſubrubra quãdoq;, aliàs cinericia, qua vtimur, gũmoſa, eſt Meſue turbit: ideo potiſsimùm in officinis turbit Meſue habetis, qđ intus albũ, extrà ſubrubrũ, aut ſubnigrũ, aut cinericiũ exiſtit. Vidi ego plantã, quæ folia ferulæ nõ habebat, vt illi Meſue attribuit, ſed myrti, maiora tamen. Ideo Meſue codicẽ corruptũ eſſe arbitror, & myrti, nõ ferulæ legi debere. Eſt aũt apud Dioſco. myrſinite, id eſt, ſecunda ſpecies tithymali, qui fœmina eſt: quoniã & ipſe folia myrti, maiora tamen, habet. Quãuis in noſtro antiquo Meſue in margine loco ferulæ ſcriptũ ſit, aliâs fœniculi. Quicquid tamẽ ſit, pro cõſtanti habeo, Meſue turbit ſecundã ſpeciem tithymali apud Dioſ. & Serapionẽ eſſe. Serapio autẽ de turbit alio modo pertractat, quippe inquit: Caricamõ (legi debet canumaris, q̃a ita à Romanis ap-

pel

pellatur)eſt plãta,quæ naſcitur in litoribus maris,in locis ſcilicet, quos mare cooperit quando creſcit,quãdo verò eſt quietũ, non tangit ea:nõ enim naſcitur intra aquã maris,nec eſt multùm lõgè ab ea,& niſi quãdo mare turbatur,& creſcit nõ tãgit ea, & habet folia ſimilia plãtæ,quæ dicitur araſatis. Codex corruptus eſt, legi debet iſatidis, vt Dioſ.inquit,niſi quia ſunt groſsiora. Et dicunt quidam quòd flos eius mutat colorẽ ter in die,quia mane eſt albus,& in meridie declinat ad colorem purpureũ, in veſperis verò fit rubeus. Radix verò eius eſt odorifera,alba: quæ quando maſticatur, calefacit linguã & reliqua. Tu modò Dioſc.in capite tripolii legas eadẽ cũ Serapione dicentem, nẽpe inquit: Tripolium naſcitur in maritimis,vbi allidit vnda,iterũq; retro cõmeat, neq; in mari,neq; in ſicco plane:folia iſatis habet arẽtia,lõgioráq;,caulem palmo altũ, in mucronéq; diuidentem ſe. Huius in flore colorẽ tradũt mutari ter die,candidũ mane,purpureũ meridie, ſanguineũ ſole occidente aſpici,radice alba,odorata,calidi guſtus. Ex his vides,quod Serapio turbit appellat, Dioſc. tripolium nũcupaſſe. Videtur tamen Meſue in viribus cum Serapione,& tripolio Dioſc. conuenire:quod tamẽ vniuerſim non eſt,ſed in aliquibus. Propterea

contin

contingere puteſt,vt radix illa Meſue eaſdẽ vires habeat,quas Serapio ſuo turbit attribuit.Imò ſi ſecundã ſpeciem tithymali Dioſcor. legamus,quæ eſt Meſue turbit, ſtatim plures vires habere deprehendetur, quæ in idẽ ferè vergunt.Ideo non mirum ſi Meſue turbit plures vires habeat,quæ Serapionis turbit inſunt:Hoc tamẽ Serapionis turbit, quod eſt Dioſc.tripoliũ,nec in vſu eſt,nec à noſtris pharmacopolis cognoſcitur.Ea verò radix alba,craſſa,quæ ex mõte Gargano ad nos affertur,eſt turbit Dioſco.id eſt,pityuſæ radix.Eſt enim alba, craſſa, & ſucco madida,& ex herba habente folia minuta exacuta ſimilia piceæ ſumitur. Multi verò putarũt eſſe turbit Serapionis,propter candorẽ.decepti tamẽ:quia turbit Serapionis odoratũ eſt,ſed hæc radix eſt inodora, præter id,quòd herbę folia.Dioſ.pityuſam eſſe oſtendũt.SE.In ſumma collige,quicquid de turbit præcitatũ conſtat. BR. Lubentiſsimè agã:Meſue turbit eſt ſecunda ſpecies tithymali apud Dioſ.& Serapionem:Auicennę & Serapionis turbit Dioſcor.tripolium eſt. Dioſc.turbit(niſi textus mendoſus, aut ſuperfluus ſit in capite pityuſæ) pityuſa eſt,de qua bis Serapio,& in vltima ſpecie tithymali poſt ſeptem Dioſc.& in capite de ſebram.Vnde vides quantum res oculatè no-

ſca

ſcatur,& quomodo quęq; herba hoc modo facilè cognoſci poſsit. Nam vocabulũ turbit,ad hæc tria æquiuocũ eſt, ad Meſue ſcilicet,Dioſc.Serapionis,& Auicen.ſimul turbit. Denique quòd Pandectarius duo capita fecerit,vnum tripolii, aliud turbit, etiã ſecundũ Serapionem:& Simon Genuenſis an tripolium, trifoliũ eſſet, dubitauerit, & de errore Plinii in tripolio,& polio,& quomodo Plinii cauſa Theodorus errauerit,qui in Theophraſto,vbi dicit polium,tripoliũ verterit, plura dicta ſunt ab excellentiſsimo præceptore Nicolao Leoniceno:ideo opus non eſt,abſq; aliqua vtilitate,hæc iterũ repetere, quæ tu in illius viri Epiſtolis facilè intueri poteris. Quamobrẽ ad alia potius trãſire opportunum erit,ſi in primis te animaduertero, à Germanis plurimis eſulam vvolfsmilch appellari. quod vocabulũ lac lupi ſignificat:fortè q.i. ineptũ lac,aut exedit,vt animaliũ lupus voraciſsimus eſt, ſuſuka à Polonis vocatur,& calida,ac ſicca eſt ordine tertio. SE. Pyrethrũ ſeqtur. BR. Herba apud nos in hortis frequẽtiſsima eſt,quã ruſtici drago appellant. Dracontea Latinè dici poteſt. Hãc grauiſsimi viri pyrethrum eſſe arbitrati ſunt:ſed ita decepti,vt rari ſint grauiores errores,quippe & folio,& ſapore, & vſu differũt. A Romanis pyrethrũ herba

ſalua

ſaliuaris appellatur, quoniā ſaliuā excitet. Et cùm multa ſint naturæ calidæ,& attrahētis, magis etiā, quàm pyrethron, nihil tamē æquè bonū reperitur ad ſaliuā excitandā, vt pyrethron: quā peculiarem proprietatē Latini cōſiderantes ſaliuarē herbā nuncuparunt. Ob caliditatis feruorē à Græcis pyrethron dicitur. Hæc herba in Apēnini alpibus frequēs habetur, folia paſtinacæ ſylueſtris, vel fœniculi habet, vt authores referunt: ſed mihi etiā apio cōparari poſſe vidētur. Feruet quidē, quod ex his mōtibus affertur, & magis ſi aridū, quàm viride: tamē quod ex Græcia, magis feruet, & craſsiores ſunt Græcæ radices noſtris. A Gallis pie daliſandre, à Germanis pertron, à Cretēſibus vulgò pilatro, ab Hiſpanis piletro nūcupatur. Cauſticā vim habet, inquit Gal. ꝓpterea calidū erit ordine quarto. Tamē recētes calidū & ſiccū in tertio iudicarūt. SE. Zedoaria occurrit. BR. Et nomē, & res ipſa Barbara eſſe oſtēdūt: nuſquā enim apud Græcos zedoariā inueni, nec q̃d eſſet illa radix, quā zedoariam dicimus, quæ Alexandria Aegypti Venetias portatur. Scimus autē recētes, & Arabes in ipſa cōfuſiſsimos eſſe. Nam Serapio de zurumbet tractās zedoariā intelligit. Auic. autem primò de zedoaria eodē modo, quo Serapio de zurumbet ſcribit:

poſtea

poſtea aliud caput de zurũbet facit, tanquã de re à zedoaria diſtincta. Et Simon Genuẽſis ſe vidiſſe fatetur. Et zurumbet radicẽ habet ſimilẽ cypero, ſed radix zedoariæ, eſt ſimilis ariſtolochię rotundæ. Tertiò Auicenna cap. de zeduar, à prędictis duobus diſtinctum facit. Simeon verò per zeduar, zeduariam exponit: tamen Auicẽ. veluti diſtinctã ſcribit, & Dioſc. in zeduar adducit. Nos locum inuenire nequiuimus. Imò Auicẽ. rem offuſcat, propterea Auicennẽ Dioſ. nunquã vidiſſe arbitramur, præſertim in hoc loco, ſed potius Paulum Aeginetam, quem adeò imitatur, vt nonnunquam integrum caput, & integra remedia ſumat. Nonnulli verò etiam ſunt, qui Auicen. zarnabum, & zeduariam idem eſſe putarint. A quibus diſſentimus: nam zarnabũ (ſi rectè coniector) id eſt, quod apud Paulũ vii. lib. & Aetiũ arnabo nuncupatur, quod in odoramentorũ cenſu eſt, cuius rei gratia vnguentis ſubinde inſeritur ab vnguentariis, tertii calefacientium & areſcentiũ ordinis, caſię, carpeſióq; ſimile. Quamobrem in eius penuria Poſsidonius cinamomum in ipſius locum ſubſtituendũ eſſe cenſuit. Auic. & ipſe ſuum zarnabum, quaſi arnabũ inter odorata numerat, & pro cinamomo poni fatetur, quãuis Paulus cinamomum pro ipſo poni fateatur. Ad rem

noſtram

noſtram redeuntes, Serapio etiam aliud caput facit de zurūbet: ſed vnū eſt, quod in his rebus errare facit, Arabicorū nominū inſcitia, & præſertim orthographię: quoniā vna dictio aſpiratè ſcribitur, altera nō: quū autem ea lingua careamus, rectè iudicare non poſſumus. Vnde Arabes meritò ægrè ferre poſſent Latinos ſuū idioma omiſiſſe, quum tamen ſummi in ipſo ſcripſerint viri, qui ſi ita cōmodè, & fideliter interpretati eſſent, vt Græci authores, multa præcipua nobis oſtenderēt, & in plurib. eos laudaremus, in quib. cōtēnimus. Putare enim oportet zurūbet, de quo iſti diuerſis locis tractant, vario modo ſcribi, quū res alia ſit. Nā zurūbet primo loco ſcriptū à Serapiōe v. ca. CLXXII. ab eo diuerſum eſt, quod capite CCLXX. ſcriptum reperitur. Primū enim radix eſt vocata zedoaria, vt eius interpres exponit, & etiā Auicēnę interpres: aliud verò res altera eſt, & nos ſuſpicamur eſſe arnabo Gręcorū. Nā Serapio eo cap. CCLXX. de zurūbet tractans Gal. adducit, in tranſlatione Arabica ſecundum Tarich. Verū nihil eſt apud Gal. quod huic zurumbet correſpondeat: puto illum Tarich deceptum eſſe, & voluiſſe adducere Paulum, non Gale. Nam Paulus in arnabo eadem præciſe dicit, quæ a Serapione adducuntur ſecundum Galenum in tranſlatione

Tarich, imò & ipſe Serapio dicit Paulũ eadem cũ Gale.ſcripſiſſe, vt nec vna litera differãt. Propterea arbitror illum Tarich pro Paulo Gale.adduxiſſe, vel in Galeno ſuo addidiſſe hoc, quod à Paulo, non à Gale.ſcriptum reperitur. Quod autem idem ſit præciſe cũ arnabo Pauli zurumbet ducenteſimi ſeptuageſimiprimi capitis Serapionis, manifeſtum eſt authorẽ authori comparãdo. Inquit enim Serapio: Zurũbet eſt ex ſpeciebus odoriferis, & propter hoc admiſcetur confectionib. aromaticis, & eſt calidũ, & ſiccũ prope tertium gradum, & eſt in virtute ſua ſimile caſiæ ligneę, & cubebis. Si modò Paulum in arnabo legeris, eadem ferè dicẽtem inuenies: Arnabo in odoramentorum cenſu eſt, cuius rei gratia vnguẽtis ſubinde inſeritur ab vnguentariis, tertii calefaciẽtium, & areſcentiũ ordinis, caſiæ, carpeſióq; ſimile. Hinc vides zurũbet iſtud Serapionis idẽ eſſe cum arnabo Pauli, & Serapiõis zurũbet idẽ cum zarnabo Auicennæ, ſi Auicennam legas, & cõpares ipſum Serapioni, in authoritate Iſaach, Ebem, Abrahã, & in authoritate Meſeah, & Meſarugiæ. quod etiam à Serapione dicitur: & dixit Conſodonius, ſi nõ habes cinamomum, pone pro eo zurũbet: à Paulo per oppoſitum refertur. Arbitror Serapionis interpretem in cauſa fuiſſe erroris.

ris. Ita enim Paulus inquit: Quam ob rem in eius penuria Poſsidonius (non Cōſodonius, vt in Serapione legitur) cinamomū in ipſius locū cōſtituendū eſſe cenſuit, nō autē dicit q̃ arnabo pro cinamomo ponatur, ſed ecōtrario. Vnúmq; animaduerſione dignū eſt, Paulus arnabo carpeſio comparat, & caſiæ, Serapio caſiæ ligneæ, & cubebis. Hinc elicere oportet caſiam ligneam Serapionis eſſe Græcorum caſiam, & Serapionis cubebas eſſe antiquorū carpeſium. Tamen proprium caput facit Serapio de cubebis, quæ idem facit cum myrto ſylueſtri Dioſc. Vnde errores arbitror ex interpretib. accidere, qui Latina nomina Arabicis accommodare neſciuerint: nā ſi per cubebas hic intelligat myrtum ſylueſtrē, errat, quia carpeſiū eſt. Si verò carpeſium intellexit, cur deinde ſylueſtrem myrtum cubebas nuncupauit? Nō poſſum nō addiſcere Arabicam linguam, vt tot diſsidia in noſtra arte cōciliē. Quòd verò zedoaria, & zurūbet diuerſa ſint, illud teſtimonium eſſe poteſt, quia Meſue in deſcriptione electuarii de gēmis zeduariā primò ſub vno pondere, poſtea zurūbet ſub altero ponit: vt inde ad libellam deprehēdatur zedoariā, quæ zurumbet dicitur, & zurumbet diuerſa eſſe. Nōnulli recētes radicē eā, quæ à noſtris pharmacopolis ben album appel-

latur, antiquorum zedoariã eſſe exiſtimarunt qui ſummè errãt: nã zedoaria, vt Arabes referũt, radicẽ rotundã habet, ben albũ longam. Quid autẽ ſit radix hæc apud antiquos, quam vos zedoariã nũcupatis, nondum mihi cõſtat, ſed breui inuẽturos ſperamus, & iã cõiecturas habemus. Galli zedoariam cretonart, Germani zvvitten, Poloni czikavvar appellant. Aben Meſuai apud Serapionem zedoariam in ſecũdo ordine calidam, & ſiccã facit: recentes verò calidam in tertio & ſiccam in ſecundo eſſe fatentur. SE. Eryngii radix ſequitur. BRA. Nullus ferè eſt apud nos huius radicis in re medica vſus. Pharmacopolæ eas zucchero cõdiunt, & ad virile membrum erigendum, & hyeme, vt ventriculus caleſcat, vtũtur. Notiſsima herba eſt, quæ in maritimis Illuſtriſsimi Ducis noſtri locis vbertim naſcitur: quãuis Dioſc. in aſperis, & campeſtrib. prodire cẽſeat, nec Dioſco. alterius ſpeciei meminit, quam radicem extra nigram, intus candidã habentis. Extat tamẽ & eryngium radicem extrà albam habens, quam omnes Italiæ pharmacopolæ zucchero, vel melle cõdiunt. Vulgò rinzo dicitur, quaſi eryngium, & conditum ex ipſis rinzata, quaſi eryngiata. & ex eryngio factum nuncupatur. Dioſco. vnam tantum ſpeciem nouiſſe videtur. Plinius libro

xxii.

xxII.cap.vII.& vIII.& albam radicem extrà habentem nouit, quam centum capita vocat. quod vocabulũ Hiſpanum eſt, vt inquit Dioſc. Sed ipſe abſolutè ſuo eryngio applicat, Plinius verò tantùm albo: imò & ſatiuam facit Plinius, & quę ſpontè naſcatur in aſperis, & ſaxoſis, & in litorib. maris, in quo loco nos ſemper eam vidimus. Vnde cẽtum capita eryngium eſt, præſertim album: tamen id nomen in nigro Dioſco. ſcribit. SE. Loquũtúrne de erygio Arabes? BR. Loquuntur quidem, ſed confusè. Nam Serapio cap. LXXXIX. de ſecacul tractat, quod recentes aliqui eryngium eſſe putãt, quãuis ab aliis polygonatũ.i. fraxinella à nobis dicta exiſtimetur. Sed hæc aliàs. Poſtea cap. XCVI. de aſtarico (vt eius nominibus vtar) quod dicit eſſe centumcapita, & iringi.i. eryngium, tractat. quo in loco duo ſimul cõfundit Serapio. Vnũ eſt aſteraticum, alterũ eryngiũ: appellátq; aſteraticum cẽtumcapita. quod nuſquam ab antiquis factũ apparet. Corruptum verò nomen eſt apud Serapionẽ, quod ipſe legit aſtaricõ, aſteriſcum legi oportet. Nam ita à Dioſc. etiã nuncupatur. Et quod dicit Serapio ab aliquib. bionion dici, bubonium legere conuenit, ita Dioſco. appellante. Ibi Serapione cõſiderato certè deprehenditur aſtaricum ſuum, vel centumcapi-

ta eſſe aſteraticum Dioſco. Poſtea de iringo eodem capite tractat, quod centumcapita album vocat. Ex te ipſo cõſidera, quoniam ſimul eryngium, & aſteraticũ miſcet, fortè vitio interpretis hæc ſequũtur, qui vocabulum hoc centũcapita aſteratico, & eryngio attribuit. Quicquid tamen ſit, Dioſc. adducit Serapio in centumcapita radicem albam habente, de qua tamen nuſquam à Dioſcorid. ſcriptum reperitur: & illi proprietates attribuit, quas ſuo centumcapita nigro apponit. Diſsidentes vidẽtur Germani in eryngio. Sunt qui herbam putant, quam vvallen diſteln appellant, eryngion arbitrantur, ac ſi dixerint carduum aggerariũ. Alii aduerſantur, quoniã inodora ſit eius radix, eryngii verò odorata, propterea alterã herbam eſſe exiſtimarint ab ipſis eber vvurtz dictã, alii ſchvverten appellãt. Quicquid ſit, hoc diſsidium ipſis relinquatur: ſat eſt apud nos circa maritima Illuſtriſ. Ducis noſtri vtráq; ſpeciem frequẽtem inueniri, quas ſimplici nomine rinzi, quaſi eryngium vocamus. Sed vnum eſt, pro quo valde doleo, à nobis Arabicam linguã ignorari, imò coget nos quãdoq; addiſcere, & breui, modo præceptorẽ enanciſci poſsim. Nam Serapio de eryngio tractans ſub nomine aſtaricon proponit, tamen aliud nomen, pro eryngio in capite

nardi ſcribit. Nam Dioſc. adducit qui nardum montanam eryngio cõparat: ipſe verò, nõ eryngio, ſed karſahane, vel ſecundũ aliũ textũ darſahane. Vnde opus eſt per hoc vocabulũ karſahane eryngiũ intelligat: alioqui Dioſc. non imitaretur. Sed quod magis eſt, Auicenna comparat mõtanam nardum foliis croci hortulani. Arbitror interpretum malè fidorum vitio hæc omnia cõtingere, qui vocabulum pro vocabulo cõfuderint, & capita capitibus immiſcuerint, vt apud Serapionẽ de aſteratico, & eryngio dictũ eſt. Fortè eſt vnũ nomẽ Arabicũ cetumcapita ſignificãs, quod aſteraticum, & eryngium complectitur. Hæc aliàs diſcutienda relinquamus, vt deniq; de eryngio expeditum ſit. A Cretẽſib. vulgò aphtaſtõ eryngiũ vocatur, à Polonis mikolaiek. Galen. putat eryngium in actiuis qualitatib. tẽperatum, & valde ſiccum, vnde in tertio ordine ſiccũ erit. Tu cõſidera an potius in ſecundo ordine calidum ſit. SE. Hermodactyli ad lineam venere. BR. Plures in pentaphyllo errarunt hermodactylum eſſe arbitrãtes .i. Mercurii digitum: quoniam hoc nomine Dioſc. etiã pentaphyllon vocet. Verùm pentaphylli radix ita à noſtris hermodactylis differt, vt nox à dic. SE. Quid ergo ſunt hermodactyli noſtri apud antiquos? BR. Arabes, pręſertim

Serapio, ſub hoc nomine hermodactylus duo complectitur, Dioſc. colchicõ,& ephemeron, vt ex eo apparet, hæc deſcribente: quamuis nomen corruperit, & vbi achimeron legitur, ephemeron ſcribẽdum ſit. Nec mirũ, quoniã & apud antiquos eodẽ nomine ſignificatur: quippe apud ipſos per hoc vocabulũ ephemeron inuenio, tam Colchicum interficientẽ, quã ephemeron non interficiẽtẽ ſignificari. Hoc cõſtat, ſi quis Paulum Aeginetã de ephemero loquentẽ legat, vbi dicit: Ephemerõ, nõ quod lethale eſt, & noxiũ, ſed quod iris ſylueſtris appellatur: vt oſtendat per ephemerõ etiã id, quod lethale eſt, intelligi. Adde in Alexipharmacis Nicandrũ de ephemero loqui, quẽ in Colcho infeſtũ cenſet: vt ferè hãc differentiã innuat ephemerõ, aliud Colchicũ .i. ex Colcho eſſe, aliud alterius generis. Hoc pręterea Paulus Aegineta lib. v. cap. XLVIII. clarius oſtendit, in quo lib. de venenis agit, dicẽs: Si quis ephemeron, quod Colchicũ aliqui, & ſylueſtrem bulbũ appellant (Romani nanq; bulbum ſylueſtrẽ nominãt.) His verbis manifeſtè deprehẽditur, per ephemerum etiam Colchicum intelligi: imo & Dioſco. idẽ teſtatur, qui in capite Colchici, ephemerum etiam nuncupat, ac ſi innuat duplex ephemeron inueniri: Colchicum, de quo prius tra-

ctat,

ctat,& quod peculiariter ephemerū nuncupatur. Vnde etſi ephemerō Colchicū ſignificet; tamē præcipuo nomine id ephemeron eſt, quod veneno caret: quāquā hoc nomen ephemerō à venenoſo deductū ſit, verū per excellētiā loci, in quo naſcitur, & ob facinora Medeæ ex Colcho, nomē ephemeron ad nō venenoſum relictum eſt, & venenoſo ea excellentia tributa eſt, vt Colchicū dicatur: dictū verò eſt ephemerū, quoniā vna die interficiat. Eiuſdem rei Gale. teſtis eſt, qui de ephemero loquens inquit ſe nō de Colchico, quod venenū eſt, ſed de eo, qđ iris agreſtis dicitur. Vnde ephemerō idem ſignificat quod apud Arabes ſurugē, & apud recentes hermodactylus. At ſub ephemero Colchicū cōprehenditur, quod venenū eſt, ita peculiariter appellatum, vt Plin. lib. XXVIII. capite X. ipſum vocat, & in id, quod peculiari nomine ephemerō dicitur, de quo idem Plin. lib. XXV. cap. II. Ex his vides non eſſe dānandos Arabes, qui cum Grȩcis idem ſentiunt, licet ſub variis nominibus: nec etiam rem eſſe incertam, vt nonnulli arbitrātur. Serui eo antiquitus vtebantur, quod Colchicum dicitur, tanquam refugium in deſperatione SE. Id, quo vtimur, quid eſt? BR. Colchicum eſt, ſi Dioſco. notas conſiderabimus. SEN. Eſt ergo venenum? BR. Venenum penitus, pro-

pterea ſoluit vſq; ad ſanguinem quandoq; natura non ferente. SEN. Quare eo vtimur? BR. Ego nunquam vtor, ne quempiam volens interficiam, quum præſentaneum venenum eſſe noſcam. Opus eſſet nos ephemerō accipere: eo autem caremus, ideo vſu venit, vt ephemeri loco Colchicū ſumeretur. Certus ſum in quercetis me vidiſſe, & ſexcéties ephemeron excauaſſe, quū eſſem Comachi apud Illuſtriſsimum, & excellentiſsimū patronum meum Herculem Eſtenſem, & ſatyrionis radices quęrerē, herbæ occurrebant, quę lilii folia, teneriora tamē, & flores candidos, amaróſq; habebāt. Vno autem moueor, vt præter ephemeron, & Colchicum aliud eſſe hermodactylum putē: quoniam Paulus Aegineta lib. VII. de hermodactylo ſcribit, quod dicit peculiariter, & priuatim articulorum dolorib. valere: tamen de Colchico, & ephemero diuerſa capita fecerat: ideo arbitror, & ita eſt, aliū hermodactylū eſſe præter numeratos, quod articulorum morbos ſanat: quoniā nec in ephemero, aut Colchico Dioſco. Plin. Gal. Paulus, Aetius, quicquam de articulorum morbis loquuntur. niſi velimus Paulum per hermodactylum, Colchicum intelligere, quum de Colchico, tanquam de re ſimplici, locutus non ſit, ſed vt res venenoſa eſt, libro quinto: &

tunc

tunc cum Arabib. conueniet, præſertim Meſue, qui rotundũ perfectiorem eſſe cenſuit. quod ad ea, ad quæ valet, intelligẽdũ eſt, vt puta ad articulos. Si verò altera res ſit Pauli hermodactylus, mirum eſt cur non pinxerit, quum à nullo altero (quem viderim) pictus ſit: & quanuis Serapio Gale. adducat, apud ipſum nunquã inueni. Arbitror à Paulo accepiſſe, vt multa alia, in quib. tñ Gal. adducit. At ſi res altera à Colchico ſit, Arabes huius hermodactyli vires cũ ephemero confuderunt. Nos quandoque Colchicũ guſtare tentauimus, caſtaneæ ſaporem habet, ſed paulò pòſt ſtricturã quãdam circa aſperã arteriã perſenſi, ac ſi manu ſtringeretur: mox vaccinũ lac bibẽtes, nihil incommodi ſenſimus. Fortè apud nos ita venenoſum nõ eſt, vt in Colcho. Nam ex Gargano Apuliæ monte ad nos cõfertur. Nõ ſine noxa ſoluit: folia elleboro ſimilia habet. A Gallis hermodantes, à Germanis zeitlos nũcupantur, quanquã & alii aliis nominib. vtantur: à Polonis czaytloſſ dicitur. Omnes ferè calidũ & ſiccũ in ſecũdo ordine hermodactylũ faciũt quanuis nonnulli apud Serapionem calidiſſimum eſſe dixerint. Meſue in principio ſolũ ordinis ſecundi eſſe fatetur, quãuis in medio ſit, & ſuperflua abundat humiditate. SI. Dictamni radices offeruntur. BRASA. Herbam

bam quandã in Apennino prope Bononiã, aut in Veronenſibus montibus pharmacopolæ eruũt, quam dictãnum vocãt, quæ nec ipſa eſt, nec etiã pſeudodictamnus, quia ambo pulegii folia habẽt, quadam lana parum obducta, ſed in pſeudodictamno rami breuiores ſunt. Naſcitur vera dictamnus ſolùm in Creta, imò, in aſperis tantũ, & montuoſis Cretæ locis. Alibi degenerat, & pſeudodictãnus efficitur: imò & in locis Cretæ nõ aſperis habetur, ſed in pſeudodictamnũ & ibi degenerauit. Cognoſcitur & guſtu, quia guſtu acris eſt. Vidi Murani Venetiarum plantam in ædibus pharmacopolæ campanæ, quẽ fata impia nobis ſuſtulere immeritò, vt qui iuuandis mortalibus, plurima nulli parcẽs impenſæ procurabat, & noua ſemper moliebatur: mirorq; de Hermolao, qui dicat Patauii dictamnum vidiſſe, veram tamen nõ credidiſſe, quia in Creta ſolũ naſcatur. Tamen hæc quam vidi, erat vera dictamnus è Creta Venetias allata, quæ nõdũ degeneraſſe potuerat ob breue ſpatium. Quam verò noſtri pharmacopolæ vẽdũt, nec dictãnus eſt, nec pſeudodictamnus, quia eorũ indiciis caret: nec tertia dictãni ſpecies huic noſtro accommodari põt. Quid verò ſit hęc noſtra herba, ignoramus: tñ pulchra eſt, & pulcherrimum florẽ, & odoratum fert. Verũ, vt Dioſcorides

de

de origano,pulegio,& dictamno ſucceſsiuè pertractat,quæ ſunt ferè eiuſdē virtutis herbæ,ita Serapio vno capite de ſandenagi eas cōprehēdit, de dictāno tanquā de ſpecie pulegii pertractans. Quod perperam exponēs Pandectarius,fecit vt multi Serapionem eo capite confuſum exiſtimarent,quum tamē non ſit. Dictamnum habere mihi ita facilè videtur,vt lactucam:quū ſingulis annis Venetorum naues,& Illuſtriſsimi Ducis noſtri ad Cretæ litora appellēt. Folia,& radices habere conuenit:nec flores, nec ſemina facit. Imò procurabimus,vt tota plāta habeatur. Sed de Virgilio fortè mirandum,qui duodecimo Aeneidos flores habere in hunc modum cecinit.

Hic Venus indigno nati concuſſa dolore
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis,& flore comantem
Purpureo non illa feris incognita capris
Gramina,cùm tergo volucres læſere ſagittæ.

Putandum eſt ſummū poëtam non veram dictamnum intellexiſſe,ſed tertiam illā ſpeciem,quæ à Theophraſto nono de plantarū hiſtoria,ſolo nomine dictamnus nuncupatur,quam Dioſcorides florem,agreſti origano ſimilem habere dicit,nigrū, & folia ſuauiſsimum odorem ſpirare. Quod nigrum ſcribit,in purpureum inclinantem accipias: quip

quippe nullus flos niger penitus inuenitur. Eandem tertiam ſpeciẽ à Statio intelligi arbitror, quum flores habere & ipſe fateatur. Tamẽ ſuperioribus menſibus dictãnus vera è Creta ad nos allata eſt, quæ flores habet, & illos ſeruamus, vt vnicuique oſtẽdere poſsimus dictamni flores. Qui niſi ſint plantę tenuia cacumina, Vergilio potius, quàm Dioſcoridi credendũ erit. SE. Ergo vera dictãno caremus. BR. Caremus, ſed facile erit è Creta ſingulis annis habere. A Cretẽſibus vulgo & diptamo, & calochumitea. pſeudodictamnus à Polonis diptam, nuncupatur. Cùm Galenus dictamnũ pulegii vires habere fateatur, & pulegiũ valde excalfaciat, & extenuet, propterea in tertio ordine intẽſo calidũ erit, atq; ſiccũ. SE. Satyrionis radices quæramus. BR. Non eſt opus in edocẽdo ſatyrione multũ immorari, quippe notiſsimæ ſunt vtręq; ſatyrionis ſpecies, & in Bononienſibus, ac Mutinenſibus mõtibus vbertim & craſſa radice naſcuntur. Bulbus fere videtur, qui & in Ferrarienſi ſolo apricis locis naſcitur, eſtq; vnus tantũ bulbus: hi enim decipiuntur, qui orchim, vel orchim ſerapiadẽ, id eſt, teſticulũ, vel teſticulũ ſerapiadẽ pro ſatyrione accipiũt. Nam orchis duos bulbos habet, maiorem, & minorem, qui teſticuli videtur, vnde nomen ſortiti ſunt: tamen ſi vel orchis radicem,

cem,aut ſatyrionis acceperis,ad Venerẽ iritandam cõuenient. At ſatyrionis radix efficacior,vtpote cui etiã nomen à ſatyriaſi, vel à ſatyris animantibus procacibus inditũ ſit. Mira naturæ diuerſitas in coloribus florum harum herbarum : nunquam vidi naturam magis colludentẽ , quã in iſtis. Magis varii ſunt,quàm irides:quãdoque varietates ſpectans Comachi in ſabuloſis,tot erãt, vt vix expedire poſſem contẽplans,quin prãdiũ amitterẽ,& ferè in meridiẽ perducerer.Theophraſtus cuiuſdã herbæ meminit ex India, cuius cõtactu homines ad ſeptuageſimũ coitũ durare fatetur,quæ ex horum genere fortè eſt.Meminit Hermolaus in corollario radicis cuiuſdam herbæ,quæ nũc bucheidem nominatur ad illũ vſum.Quid verò bucheidẽ ſit,nõ exponit.Nos ſedulo perquirẽtes inuenimus eſſe genus orchis,habẽs ſimilitudinem in radice,cũ humana palma:propterea ab herbariis palma Chriſti nuncupatur.A qua palma modò quinque,modò quatuor, modò ſex radices prodeunt , vt digitos ferè imitari videatur.De hoc aũt orchi palmam imitante nuſquã Gręci,aut Plinius.Folia habet ſatyrionis ſimilia,præſertim primæ ſpeciei,tamẽ nõ adeò craſſa ſunt,& pũctis quibuſdã veluti ſtigmatibus decoratur.De ipſa Auicenna ſecundo canone pertractat,capite

duc

ducenteſimo octauo,ſub hoc nomine digiti citrini.Nos plerunque excauauimus in ſabuloſis,circa maritima.Sed mirum eſt de Serapione, qui id attribuat Italis mulieribus, quod Dioſco.Theſſalicis,& demũ oẽs Serapionẽ imitari videantur,quum tamen Italæ mulieres huius radicis vires ignorent,quanuis frequentiſsimam habeãt. In prima enim orchis ſpecie inquit in Theſſalia ad incitandam Venerẽ mulieres ex lacte caprino radice illa vti.Hoc aũt Italis mulierib. Serapio, & eius aſſeclæ attribuũt.A Gallis ſaterion,à Germanis vario modo orchim cũ ſatyrione confundentibus:quippe hęc nomina habẽt, quib.orchis ſpecies ſignificãt, ſtẽdelvvurtz, ragvvurtz,kreutzblumen : tamen ſatyrioni magis cõuenit ſtẽdelvvurtz, quàm aliquod alterũ. A Venetis teſticuli di volpe, à Polonis popit iayka, à Neapolitanis coioni de volpe nũcupatur. Gale.inquit humidum, & calidũ temperatura eſſe,& ideo guſtu dulce eſt:& quoniam recrementitiam habet humiditatem,propterea ad coitum excitat.Eſt verò in ſecundo ordine calidum,& humidum.

SE. Vitis albæ radices prodeunt. BR. Vtinã & in hoc loco prodirent, ne quærere cogeremur:hic enim efficaciores ſunt, quã Ferrariæ,quanquam Ferrariæ, non deſint. Græci ampeloleucen & bryoniam, Latini albã vi-

tem

tem appellant,non quòd vitis ſit,ſed quia ſimilitudinem cũ vite habet. A Latinis etiam pſilothrum nũcupatur,quia ex ipſius acinis pelles cõfici poſsint,& depilari,vel etiã quia depilatoria vnguenta ingreditur: imò ipſa per ſe ſola,& ſapone(ægrè aũt) depilat. In noſtris ſepibus,& ſenticetis,ita creſcit,vt nonnunquam alicuius foueæ ſpinas vniuerſas tegat,& arbores ſcandat,& ſepes tanquã ſtragula veſtis exornet. Duæ ſunt huius vitis ſpecies:alba,quam nũc colligis:& nigra, quæ & ipſa priuatim ad multa valet. Nigra in Ferrarienſi agro frequẽs nõ eſt,quũ alba nullo nõ in loco ſit,& noſtrũ vulgus bryoniam appellat,quanuis frequẽtius hoc nomine zucha ſaluatica vtatur,ob ſimilitudinem, quã cum cucurbita habet,repẽdi. Alii viticellã, ob ſimilitudinem,quam cum vite habet,vel ob nomen dixerũt. Ex ipſa aſparagos, folia, radicẽ,& fructum ſeruato. Nec vitẽ nigram omitterem,quæ propriè bryonia eſt, & vua taminia. Differunt hæ vites,quoniã alba radicem albam,fructũ racemoſum, rubẽtem, & folia ſimilia vitibus habet:nigra verò hederæ foliis propriè ſmilacis,fructu racemoſo in principio viridi,poſtea nigro,radice foris nigra, intus buxei coloris inſignitur. In officina tua & hãc nigrã habere nihil impediet,tamen ne albam deſeras. SEN. Nunc al-

bã ſeruabo, de nigra aliàs loquemur. Id aũt ſcire voluerim, quid de hac vite Arabes ſentiant. BR. Quũ Galenus vitem nigrã albę vires habere, inefficaciores tamen fateatur, ea carere nihil erit incõmodi. De Arabib. modò quid ſentiam enucleabimus. Serapio has duas vites optimè diſtinxit, & edocuit, quãuis à Barbaro interprete expoſitus ſit. Auicẽna quoq; de feſira, id eſt, vite alba prius, poſt ea de feſireſim, id eſt, vite nigra pertractat, & egregiè, niſi eſſent plures corruptiones in codice, nã principio calidã in tertio dicit, poſtea tẽperatè calefacere cẽſet. quod aptè calefacere legendũ arbitror: niſi dicamus tũc ſequi Galenũ, qui eius radicẽ moderatè calidã eſſe dicit. Meſue etiã (ſi fidũ interpretem habuiſſet) rem optimè pertractaſſet. SEN. Propter quid Manardus illum reprehendit? BR. Quoniam ita ſibi inſtituit, ne quis in Meſue decipiatur, qui vno capite de alba & nigra vite pertractat, ideo non mirũ ſi modò albam modò nigrã edoceat, præſertim quũ eiſdem viribus inſigniantur, quæ tamẽ in nigra hebetiores ſunt. SE. Ellebori albi, & nigri radices ſequuntur. BR. Veratrum album hoc, & illud nigrũ dicitur, quoniam radices illis coloribus inſignitæ ſunt. Qui radice tãtùm differre arbitrãtur, aberrant: quoniam & foliis etiã differunt, vt picturæ oſtẽdunt,

&

& ipſæmet herbæ. Ferrariæ in pluribus hortis vtrunq; veratrum habetur, non tamē ita efficax ſicut alibi: tamē vehemētiſsimè etiā ſoluit Ferrarieſe, vt experientia rerū magiſtra edocuit. Herbæ ſunt apud multos poëtas decantatæ, & quæ in prouerbiū apud antiquos iuerint, quoniā fatuis, & inſanis medentur. Noſtri pharmacopolæ vtrunque genus ex Mutinenſibus montibus, Bononienſibus, & nonnunquam Veronenſibus petunt. Olim veratrum album in vſu erat frequentiſsimū apud Hippocratē, & Galenum: quia moleſtè educit, relictum eſt, & nigro ſolùm vtimur: nunc iterum album in vſum venit. Correctū enim mirè educit. Ego drachmā albi ſumēs, nunquā minus moleſtā euacuationem habui & quibuſdam in ſanis nō correctum exhibui, & mirè profecit. Ex albo radices, ex nigro radices & ſemina ſeruato. Nigrum peculiariter in Anticvra, albū in Cyrenaica, & Sicilia apud Aetnā montē naſcitur. Arida loca amat. Tamē nec quod apud nos naſcitur Italum ſpernerem. SEN. Meſue dicit album veratrū corporibus noſtri temporis eſſe moleſtum, imò eis eſſe vti venenum. Manardus eum reprehendit, quoniam Pauli tempore elleboriſmo per album vtebantur, & hoc etiam tempore bonum non puto venenoſum. BR. Nos autem aliter ſenti

mus & bonum, & malum eſſe venenoſum, quoniam Dioſcorides venenum eſſe teſtatur, quia ſtrangulare dicit: fortè de malo intelligere monebit. Nos autẽ, & de bono loqui probamus. quippe primũ locũ Cyrenaico elargitur. addit poſtea, quod in Galatia, & Cappadocia eſt, cãdidius, puluerulentũ, & maiore ſtrangulandi vi eſt. ac ſi dicat: Omne albũ veratrũ ſtrangulat, ſed Galatũ, & Cappadocũ præcipuè. Nec Plinius hoc inficiatur. Imò VI. lib. Dioſco. cap. XXIII. de eo tanquam de veneno tractat. Nec putes albũ dici, quia cãdorẽ habeat, ſed quia quodã modo in albũ inclinat, & illud iunceũ habet (de quo Dioſco.) albũ. Albo elleboro vti cœpimus, qui mitior redditus arte, atra bile laborantes, & ſcabie Gallica affectos mirè ſanat, vt quotidiana experiẽtia demõſtrat: ſed optimè corrigẽdus eſt. SE. Cur dediſti etiam abſq; correctione nõnullis? BR. Quoniã ita antiqui vtebãtur, tamẽ correctũ tutius educit. SE. Mihi potius videretur ab his abſtinendũ, quæ venena ſunt, cùm alia habeãtur. BR. Nulla habẽtur tã efficacia, præſertim cũ medicamenti copiã cuipiã fatuo exhibere non poteris, hoc in modica copia id efficit, quod aliud in maiori efficere non põt. A Galeno VI. de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, in tertio ordine calefacientiũ & exic-

cant

cantium exiſtimatur,& niger guſtu eſt calidior,albus amarior. Auerrois deceptus eſt, qui album in quarto ordine calidum eſſe dicit,atque ſiccũ,tamẽ ſuperius in tertio ordine vtrunq; calidum,& ſiccum fecerat.Fortè fuit interpretis error , qui interpretatus eſt cõdiſi,id eſt,albus elleborus.SE. Quibus me diis corrigitur?BR.Ferrariæ te docebo.Germanis nies vvurtz dicitur, id eſt,radix ſternutatiõis,à Polonis elleborus vocatur czicmyerzicza : & cũ album ſignificare volunt, biala addũt,cũ verò nigrũ,czarna. SE. Interim agaricũ quæramus,BRA.Cur agaricum inter radices numeraſti?SE. Quoniã & Dioſcorides numerat.BR.Non dicit radicẽ eſſe, ſed ita ferri. Nam & Galenus radicem autumat,quæ in ilice ſit. Plinius verò melius ſentit fungum eſſe,candidũ , odoratum, nocte relucentem,ideo noctu colligitur. Dioſcorides incertus videtur,quippe qui modò ſecũdum aliquos radicem,ſecundum alios fungum in arboribus fateatur. Sed verè fungũ eſſe docet Plinius , in glandiferis arboribus præſertim innaſcentẽ.Ilignã ſyluã habet Illuſtriſsimus Dux noſter Alphonſus prope Comachum:ſepius illac ſpatians,circa ilicũ radices veluti fungos inueni,pro agarico accepi:ſed vti non audebam , quoniam nigreſcebant,& ſubrufi erant.Tandẽ vno albo in-

uento,eo vſus ſum,& pituitoſam materiam educere vidi. quamobrem & in Italia naſcitur,& apud nos,& in Gallia frequenter per ſyluas equitantes,circa quercuũ radices vidimus. Verùm ex Sarmatia per Illyriũ Venetias affertur,etiã ex Galatia,& Cilicia Alexandriã,& Alexãdria Venetias. Noſtri pharmacopolæ vnũ bonitatis indiciũ, eſſe friabile,cenſent: Dioſc.negat,vtpote qui Galatum,& ex Cilicia infirmũ dicat,quia friabile. In mare,& fœmina aſsignandis Meſue,& Dioſc.conueniunt:quippe Dioſco. maſculũ in ſeipſum conuolutum, rotũdúmq;,& vndique concretum fatetur. Fœmina rectas habet intus,pectinum modo,venas,& diuiſiones,maſculúmq; non laudatum,fœminã bonitate antecedere. Eodem modo Meſue fœminam maſculo præfert. SE. Vnde ſortitum eſt hoc nomen agaricus? BR. Quid hoc ad rem? Emes tu Venetiis hunc fungũ: tamen ne huius nominis rationem ſubterfugere videar, Ptolemæus Agarum vrbem, & amnẽ in Sarmatia ſcribit,in Sarmatia verò optimus agaricus naſcitur,eo præſertim loco,qui Agarus appellatur,ideo Agaricus à loco nomẽ ſumpſit. Prius zizibere præparare ſolebãt,nunc etiã abſq; noxa eius puluis cũ ſaccharo ſumitur. Medicina familiæ ab antiqs dicebatur,vel quia omnibus mẽbris

vale

valeat, vel ita ſalubris eſt, vt cuicũq; ex familia nõ ſeruata ætate, ſine delectũ dari poſſit. Ventriculũ offendere dicitur, & caput optimè iuuare. A Gallis agaric, ab Hiſpanis noſtro nomine agarico, à Germanis dauſchvvun, à Polonis modrzeuyoua gamloka nũcupatur. Auerrois agaricũ in primo ordine calidũ eſſe iudicauit, & ſiccũ in fine ſecundi. notátq; à Gal. nõ eſſe poſitum Agarici ordinem. Auic. præterea, Meſue, Serapio, & recentiores omnes agaricum in primo ordine calidũ poſuere, & in ſecundo ſiccum: tamẽ cum ſecundo ordine calidus eſſe deprehendatur, erit in ſecũdo ordine calidũ, & in principio tertii ſiccum, neq; in his qualitatibus eſſe dubito. SE. Dic, nĩ refugis, Dioſ. friabile agaricũ damnare videtur: Paulus autẽ illud probat BR. Neq; friabile damnat Dioſ. neque Paulus probat: ſed Dioſc. illud damnat, quod in Galatia Aſiæ, & Cilicia ἐπὶ τῶν κέδρων, id eſt, in cedris, vel arboribus naſcitur. quod tamen friabile eſt, ſed illi abſunt aliæ perfectiones. Paulus verò inquit eſſe radicem laxi corporis, & friabilẽ. SE. Affodili radices ſequuntur. BR. Aſphodeli proferre oportet. SE. Nomina negligo, modò rem ipſam nouerim. BR. Imò ne quibuſq; ruſticis, & male feriatis viris ſimiles ſimus, nomina negligenda nõ ſunt, præſertim quũ

in promptu habeantur noſtro hoc tempore idiomata, & candidiores literæ floruerint, & perſeuerent. Latinis haſtula regia dicitur. Antiquitus hac radice veſcebantur. Romani etiam albucum nominant. Radices illi aſsignat Dioſcor. plures, oblongas, teretes, glandibus ſimiles. Mihi videtur radicē vnā habere, à qua plures prodeunt, quarū quælibet pæoniæ radicem imitari videtur. Sunt enim longæ, & rotundæ, ſed, ſi tractentur, molles. Iam cœpit paſsim haberi in hortis Ferrariæ, vt nullus ſit, qui aſphodelū ignoret. Ex Bononienſibus montibus, & Veronenſibus Ferrariam portatur. Quandoque digitales radiculas, vel bulbos, qui ex craſſiore radice prodeunt, ſexagenarium numerum excedere vidimus. Plin. fatetur quandoq; autumno colligi aſphodelum, à cuius radice octuaginta adnati bulbuli in aceruū viſi ſunt. Ex hoc in his mōtibus ſemina, & radices habeto. Nec id te lateat, quāuis albucus appelletur, Plin. tamē eius caulē albucū, ipſum verò totū haſtulā regiā dici mauult. Fuere tamē qui duo genera facerēt, per albucum candidū intelligētes ſcapum paulò ampliorem habēs, purū & leue: aſphodelus verò, aut haſtula regia, acinoſum caulē habet. Nec defuere, qui in marē, & fœminam partirētur. Vnū animaduerſione dignū eſt,

in

in Gallia me vidiſſe pro aſphodelo alteram herbã vendi, quæ bulbos quidem habet, ſed breuis eſt herba, quũ aſphodelus inter bulboſas herbas maximus ſit, propterea id nomen haſtula regia ſortitus eſt. Imò & hunc errorẽ quidam pharmacopola noſter fecit, ſed admonitus, verũ aſphodelum habere curauit. Eius enim bulboſæ herbæ radices copioſe in Ferrarienſi agro habentur, loco qui Sammartina nuncupatur. Galli afrondiles, Hiſpani gamones, aut gamonites, Cretẽſes vulgò aſphediglia, Poloni zlotogloro, Neapolitani poraſtro vocãt. SE. Quę ſunt aſphodeli qualitates? BRA. Eſt calidus in ſecundo ordine atq; ſiccus: tamen, vt à Galeno notatur VI. de ſimplc. medic. facult. cinis radicis vſti calidior eſt, propterea in ſecũdo ordine intenſo calidior erit, & ſiccior, vel in principio tertii. SE. Tormentillæ radices ſequuntur. BRAS. Niſi hæc herba pentaphyllon ſit, nuſquã apud antiquos, vel iota vnũ inuenire potui. Vt plurimùm in Italia ſeptẽ folia habet, tamẽ & quãdoq; quinq;, vt duo parua foliola pro foliis cõputanda nõ ſint. Noſtri pharmacopolæ in Bononiẽſibus mõtibus eã inueniũt: ſed iã cœpit in hortis Ferrariæ paſsim plãtari. Herba cubitalis eſt, florem purpureũ habens, paruũ: cęſpitẽ quodam modo facit, à quo cauliculi emanãt, ſu

pra quos folia in ſeptem partes diuiſa, aut quinq; viſuntur. Nōnulli apud Dioſcoridē ſaxifragam eſſe cenſuerunt. Decepti tamen, quoniā nec eius vires habet, nec illi pictura cōuenit. Padectarius biſtortā vocat, quum biſtorta altera radix ſit, niſi ita in ſuo natali ſolo vocetur. Rubeā prętereà ex colore, quē radix habet, nūcupat. Cui Genuēſis aſſentire videtur. Et re vera, prȩſertim in ſumma parte radix ex eo colore inſignit'. Nos radicē domi habemus, quę videt' ſerpēs cōuolutus. Veneti pharmacopolę nonnulli ex hac herba trochiſcos theriaces pro viperarum carne faciūt. Quod & Herm. in pētaphyllo fatetur, ratione addēs, quoniā viperę modo (vt ipſi putant) nunquā viſuntur. Qui quātum aberrent, tu ipſe iudex eſto. In his mōtibus radices ſolùm colliges, niſi pentaphyllon ſit, herba noua erit, id eſt, antiquis incognita. Nonnulli apud Germanos tormentill. alii rotvvurtz, blutvvurtz alii nuncupant, à Polonis pvanczliſtovv dicitur. Sicca eſt ordine tertio hæc radix ſecundū Gal. & minimum habet euidentis caliditatis, propterea in primo ordine intēſo, vel in ſecūdo remiſſo calida erit. SE. Ad ſaxifragæ radices veniamus. BR. In hac etiā herba variæ ambages ſunt: quoniā multæ ſunt herbæ, quas noſtrum vulgus ſaxifragas nuncupat. Fuere

qui

qui vocatam pimpinellã pro ſaxifraga ſumerẽt, alii herbã alteram pimpinellæ ſimilem, alii ſimilem tritico, alii noſtro vocato caryophyllo, alii tormẽtillam accipiũt, alii herbã tormentillę ſimilem dicũt, alii quam vocamus euphragiã ſumũt, alii cretano marino ſimilẽ, alii cretanũ ipſum, alii à nobis vocatã ſancti Petri herbam. Verũ nullã harum ſaxifragiam eſſe ex hoc apparet, quia Dioſcorid. epithymo ſimilem eſſe dicit: ſed harum nulla cũ epithymo ſimilitudinẽ habet, nec ſurculoſa eſt aliqua prædictarũ, vt ſaxifraga pingitur. Quã verò vos pharmacopolæ in officinis habetis, quæ eſt radix ſubrubra, cuius herbę folia pimpinellę aſsimilantur, nõ modò hæc nõ eſſe illam oſtendunt, ſed nec ſapor, qui omnino adſtringẽs eſt, ſi mãdatur. Nos ſaxifragam Dioſco. nũquàm vidimus, quod meminerimus: empetron verò frequenter in Liguriæ mõtibus, mare verſus. Dioſcorides duo capita facit, vnũ de ſaxifraga. quam tamen empetrõ appellari dicit: aliud de empetro, quod etiam phacois vocat: ſed alias vires empetro, alias ſaxifragę tribuit. Vnde Marcel. caput de ſaxifrago ſuperfluũ eſſe ſuſpicatur, tum quia Dioſcor. no incœpiſſet ſuum caput à Latino nomine: tũ quia empetrõ ipſam vocat: tũ quia à Paulo, qui breuibus omnia pertra,

ctat

ctat, quæ à Dioſcor. ſcribuntur, de ſaxifraga ſermo nõ fit, ſed tantũ de empetro. Quicquid ſit, quum diuerſam figurã, & diuerſas vires ſaxifragę, & empetro tribuat, diuerſas herbas eſſe arbitror, nec caput ſuperfluum eſſe. Nõ moueor autẽ quod Latino nomine incipiat, quia ita appellari audiuit: etſi Paulus tamen omiſerit, nõ mirũ, quia pauciora ſcribit, quam Dioſcor. fecerit: imò & nõnulla, de quibus nunquam Dioſcor. tractat: vt de arnabo ſupra dictũ eſt. At quum ſaxifraga ab effectu appelletur, quia ſaxa frangit, intra quæ naſcitur, & eodem modo empetron: propterea herbam in mõtibus quęrerem, quæ dum oritur ſaxa ſcinderet, & per ſciſſuras exiret & epithymi figurã haberet. Hermalaus in ſuo Dioſcoride herbæ figurã deeſſe tradit. Marcell. in antiquiſsimo ſuo reperiri inquit, ἐπιθύμῳ ἐμφερές, id eſt, epithymo ſimilis: quũ tamẽ epithymus herbæ figurã nõ habeat. Quicquid ſit, ſi huius cõmunis ſaxifragæ radices, & herbã colligere placeat, colligito. Sin minus, eã relinquere poteris, vtpote antiquis, & recẽtibus ignotã. Nã Simõ Genuẽſis inter recẽtes quoſdã refert vnã herbam accipiẽtes, alios alteram pro ſaxifraga. Idem etiam Pandectarius. Et noſtri recẽtes in hortis varias herbas oſtendunt, ac ſeminant, quas omnes ſaxifragas

nunc

nuncupant,& pro frangendo lapide impendunt. Alias determinatè omnes recentiorũ ſpecies aſsignare ſtatuimus,& quid ſint oſtẽdere. Nunc ſatis habeas,illam radicẽ,quam in Bononienſibus mõtibus, & Veronẽſibus colligitis,nõ eſſe Dioſcor. ſaxifragam, aut empetron didiciſſe,imò & recẽtes in ea dubitant. SE. Quum hic noſtrę ſaxifragę radices præſto ſint,colligere nõ deſinã, ne quandoq; ab aliquo imperito medico expeterẽtur,ego autem carerẽ. BR. A Germanis ſtein brech appellatur. quod nomẽ ſaxifragis impoſitum eſt. Nam & alia quædã peculiaria nomina habẽt ſpeciebus ſaxifragæ recentiorũ,vt kryenkraut,quia iſchiadicis potiſſimũ medeatur, & meerhirſz, & ſchlutten, quorum differentiã ipſis relinquere ſtatuimus. A polonis fralod dicitur. Calida & ſicca ordine tertio exiſtimat', vel eſt in ſecũdo intẽſo. SE. Ideo ad ſpodium ex cannis ſecũdum Auicennam deſcendamus. BR. Non ab re ſecundũ Auicennæ ſententiam addidiſti. nam ipſe tali ſpodio vtitur,quũ verum ſpodium fortè nõ habuerit. Nos verũ ſpodiũ habemus,ideo ex cãnis,& fictitiũ deſpicere oportet. Non defuere tamen recentes, qui nõ ſolùm Auicennam reprehendũt, verùm ex nulla altera re ſpodiũ fieri poſſe cenſent, quàm in fornacibus mineralibus. Hi autẽ

maxi

maximè decipiuntur, quoniã Dioſco.v.lib. & Galenus vbi de ſpodio, & Plinius multa, quæ pro ſpodio poni poſſunt, & quibus modis cinis fiat, qui antiſpodiũ vocatur, edocent. Fit enim ex oleaſtro, vt v.lib. & vbi de oleaſtro tractat Dioſcor. monet. Sumitur autem oleaſtri, aut oleæ coliculus, fit ex malis cotoneis exoſſatis, ex cannis, ex linteorũ laciniis, ex candidis moris immaturis, ex lẽtiſco, ex terebintho, ex floribus labruſcę, ex floribus teneriorib. rubi, ex coma buxi, ex pſeudocypero, id eſt, falſo quadrato iunco cũ ſuis floribus, ex germine fici in ſole ſiccati, ex glutino taurino: quod nos collã gauellã vocamus, ex lana aſpera ſuccida, pice, aut melle madida. Deficiẽte ſpodio omnib. his vti poſſumus loco eius, & ideo antiſpodia, ac ſi dictũ ſit. pro ſpodio, nũcupãtur. Et ideo Auicẽna reprehẽdi nõ debet ſi cannarũ radices adustas, & ante ipſum Serapio, ſpodium dixerint. Nempe certũ eſt, de minerali ſpodio, id eſt, fornacibus inuẽto, nõ loqui, ſed de antiſpodio, id eſt, de eo, quo loco ſpodii vti poſſumus. Cõſtat autẽ, & ipſum radicum cannarum cinerẽ pro antiſpodio poni poſſe. Quod autem Auicẽna & Serapio Dioſcor. antiſpodium nouerint, caput de tutia apud ipſos leges. Nam eos de vero antiquorũ ſpodio loqui à caminis accepto

percip

percipies. Quamobrē malus interpres in cauſa fuit, qui cōmodè vocabula nō reddidit. Et ideo hi authores nō erant ita temerè explodēdi, vt quidā recētes explodunt. ſed potius corrigēdi: vt in eo lemmate, quo de ſpodio ſcriptū eſt, de antiſpodio legať: fuit error interpretis ſpodiū pro antiſpodio interpretātis. vbi poſtea de tutia in inſcriptione poſuit: de pōpholyge & ſpodio legendū erat. SE. Ne vlterius procedas, ſed ad interrogata reſpōdeto: Auicenna, non antiſpodiū, ſed ſpodiū ipſum deſcribere tentabat. Nēpe ſi dixeris ibi pro ſpodio antiſpodium legendum, aberras: quoniam Auicenna de ſimplicibus alphabetico more procedit. Vnde in litera ſ, in qua de ſpodio agit, ſimplex aliquod poni non debet, quod per a, incipiat. BR. Equidem etiam ingenioſè ſatis locutus es: tamē nō aduertis, Auicennā nō poſuiſſe ſpodium in litera ſ, quoniā ipſe lingua ſua poſuit in litera a, quippe ſua lingua Abaiſir vocat. Et id vocabulū tam verū ſpodium, quàm antiſpodiū ſignificat. Interpres verò, qui in Latinū vertit, ſpodium interpretatus eſt, & ad ſ, literam poſuit, cùm interpretari debuiſſet antiſpodiū, & in litera a, cum reliquis ordinare. Vnde fuit Auicennæ interpres, qui ſecundum Latina, vel tunc vſitata nomina ſimplicia ordinauit, cùm alter ſit

apud

apud Auicennā in literis ordo. SE. Ambigo præterea quare in antiſpodii deſcriptione, Dioſcor. non dixit illud fieri ex cannarum radicibus cōbuſtis, ſed ex multis adſtringētibus rebus, quæ in hoc capite ab Auicēna numeratæ nō ſunt. BRA. Miror profectò de tua hac ſapiētia, optime ſenex, qui adeò argutè hac de re diſſeras: At quid opus erat Auicēnā omnia recēſere, ex quibus antiſpodia fieri poſſunt, cū id tantū numeret quod apud ipſum in vſu erat, & apud ſuos? Neq; ſequitur, Auicennā aberrare, quare à Dioſcor. nō eſt hoc antiſpodium numeratum. Quippe multa ſunt alia, quę à Dioſco. non ſcribūtur, tamē exuſta pro antiſpodio poni poſſunt: neq; omnia vſta antiſpodia nuncupanda ſunt, ſed illa ſolùm: quæ ſpodii loco poni cōuenit. Multaq; adſtringētia Dioſcorides numerat, ſed plura ſunt alia, quæ non numerat. SE. Non video quomodo poterit eſſe tutus antiſpodii ex cānis vſus. Nā Auicenna ad cor inſtaurādū frequētiſsimè ſpodio vtitur. Cannis aūt nullæ huius generis vires ab optimis authorib. attributę ſunt, imò potius cordi aduerſæ ſunt. BR. Neſcio vnde colligere poſsit cordi aduerſas eſſe cānas: frigidas tamen eſſe conſtat, propterea ſupercaleſacto cordi cōuenient. Et quāuis ab authoribus hoc expreſſum non ſit quòd

cordi

cordi conferant cannæ, tamen neq; oppoſitum exprimitur, ſed primas qualitates habet, quæ cõferre poſſunt. Et fortè Auicenna de genere quodã cannę intelligit, quod ſua in patria huic rei aptũ naſcebatur. Propter ea certus eſto, ſpeciẽ vnã antiſpodii annumeraſſe Auicennã, quę apud viros ſuę nationis in vſu erat: neq; amplius rixari velis, ſed negotiis tuis attende, ſi quæ habes. Nam ſpodium apud Dioſc. Pliniũ, Gal. Paulũ, Serapionem, & Auicẽnam, & cæteros omnes fidos authores tale eſt, quoties æs purificare contendunt, in fornaces imponentes, fumus eleuatur ſubtilior, & leuior, qui fornacis culmini inhæret. Hic pompholyx dicitur à noſtris recentib. & ab Arabibus tutia nuncupatur: vnde pompholyx eſt æris, & cadmiæ fauilla, vel bulla (vt nomen ipſum indicat) ſpodium verò eſt pars fumi põderoſa, & nigrior, q̃ fauillas ſimul miſtas habet, & quandoq; carbones. Hoc eſt verum ſpodiũ, quo in officinis vti deberemus. Tamẽ quũ opus ſit ſpodio vti, pompholygem ſemper. i. tutiam accipito. Nam hoc edocet Galen. qui nunquam ſpodio vſus eſt, quia pompholygem habebat: ideò & nos ſpodium dimittamus, quia põpholygẽ habemus. Si põpholyge careremus, ſpodio vti oporteret. Quod ſi haberi non poſſet ex ære ſpodium, aut ex

argento, vel auro(nam & ſpodium argenti, & auri ſit,quod Plinius lauritim appellat,& oculis aptius eſt)ex plũbo accipi iubet Plinius.Si ex nullo metallo haberi poſſet,ex rebus præcitatis fieri oporteret. Et hoc antiſpodiũ eſſet.Nec illud Auicénæ ex cannarũ radicib.deſpicere,aut ex animalium oſsib. vt quidam ex elephãtũ dentib. alii ex collo parant. Quum ergo ſpodio indigemus, pompholyge vtamur. Si pompholyx.i.tutia deſit,ſpodium ſumatur. Deficiente ſpodio,in primis aureo,argenteo,æreo,deniq; plũbeo antiſpodio vtamur.quod vel ex rebus à Dioſco.dictis, vel ex cannarum radicibus fiat. Verùm pompholyge carere non poſſumus:quũ in Italia, & in propinquiſsima Germaniæ parte,plures metallorũ fodinæ nõ deſint,vbi & vili pretio emitur.Multi verò ſpodiũ,& põpholygẽ confundunt,quũ manifeſtiſsimis indiciis diſtingui deprehendantur:at ex radicibus ad metalla trãſiuiſſe videmur. SEN. Non equidem tranſiuimus quia de ſpodio cãnarum,quod radix eſt,loquebamur. Tu verò ad ampliorẽ doctrinã de ſpodio ex metallis tranſiſti: præſertim quia immeritò Auicénna in antiſpodio ſuo ex cannarum radicib.vel aduſtarum confrictione, aut data opera igne taxabatur. Verùm hæc aliis, vt ad rem noſtram reuertamur.

mur. BR. Frigidum & ſiccum in tertio ordine exiſtimatur à Serapione, & recentiorib. Tamen cũ Auicenna potius ſentio, in ſecundo ordine frigidum eſſe, & in tertio ſiccũ. Nonnulli Germani tutiã, vel ſpodium nix vocant, alii nil, quod & Latinum nomẽ eſt. Ideò cauillari ſolent æquiuoco argumẽto, dicentes: Si nil valet oculis, nõ ſanabuntur: ſed nil valet oculis: igitur non ſanabuntur. Vides æquiuocationẽ eſſe in verbo nil. Cauſa autem apparẽtiæ in paralogiſmo, identitas nominis eſt. SE. Hæc dialecticis omittantur, & ad biſtortæ radicẽ veniamus. BR. Imò ſophiſtarum munus eſt, hæc tractare. Ad tuam biſtortam accedentes: plures herbarii hãc herbam, quam vos ob radicẽ biſtortam dicitis, apud Dioſc. catanancen eſſe cenſuere, præſertim ſecundam ſpeciem. quod & Hermolaus teſtatur. At eam nõ eſſe facilè deprehendi poteſt, quoniam Dioſc. catananche radicem paruam ceu oliuam habet, & folia oleæ figura, & colore: veſtra autem biſtorta non habet radicem vt oliua, ſed multò maiorem, & nigram, & geniculatam, nec folia biſtortæ, oleæ folia, figura, & colore imitantur, ſed potius figuram lapathi acuti habent, vt quãdoq; ſpeciem lapathi eſſe ſuſpicatus ſim: tamen in nulla quatuor ſpecierum reperitur. Equidem folia

acuti lapathi habet,quæ ex vno laterè quodam modo cærulea ſunt ex altero herbacea. Radicem habet extrà nigram, intus rubrā, vel in quendam ruborem tendentem. Radicem adſtringẽtem eſſe cõſtat,propterea ab his recentib. in menſtruorum abundantia accipitur.In his montib.eam collige. Herbarii noſtri ex Bononienſib. montibus petunt,& radicem ſolam ſeruant.SE.Habétne aliud nomẽ,quàm biſtorta,vel bitorta?BR. A radice biſtorta dicitur. Aliqui minorem lappam appellāt: alii bardanā minorẽ. Sed nomina ſunt potius ad placitū, quā aliqua ratione impoſita. Illos aūt deceptos eſſe cōſtat, qui biſtortæ radicem, behẽ rubrū eſſe putarunt. quippe rubrum behen,& foliis,& virib. & radice aliud eſt à vocata biſtorta. Nihil denique de his loqui oportet,qui biſtortā tormẽtillā faciūt,adeò fatuè,& abſq; ſenſu loquūtur, quū biſtorta rumicis folia habeat, tormentilla in ſeptem partes diſtincta.SEN.Nihil habes apud antiquos certi de biſtorta?BR.Quandoq; britannicā Dioſco. biſtortam eſſe ſuſpicatus ſum,quia folium habet rumici ſylueſtri ſimile:poſtea alia nō reſpondebant. Quippe britannica folium habet nigrius,piloſiúsq; rumice,& radicem breuē,& tenuē. At biſtorta rumicis quidem folium habet,ſed nec nigrum,nec piloſum, imò

imò valde lęuigatum,& radicem magnam, rationéq; herbæ craſſam, continet. Illi prę-terea decipiũtur, qui biſtortam aſtragalum eſſe arbirrãtur: quoniã & ſi aſtragalus radicem rotundam habeat, raphani modo prę-longam, nigris aliis agnaſcentib. præduris, & implicatis vt cornua guſtu ſpiſſante: tñ biſtortæ radix alia forma viſitur, nec habet ramos, & folia ciceris biſtorta, vt aſtragalus. Propterea hãc biſtortã antiqs incognitam cenſeo. Quã & Galli biſtorte vocant. A Germanis verò pro ſerpẽtaria ſumitur magno errore, vt qui frigidũ pro calido ponãt. Imò & biſtortã herbã nõnulli in Germania drachenvvurtz, & notter vvurtz (nomina à ſerpentib. ducta) appellant. Quanquã non deſint, & qui biſtortã, ſchlipẽ vocent. A Polonis pſzia lobada dicitur. Frigida in ſecundo eſt, & ſicca in tertio, quãuis nõnulli frigidã & ipſam in tertio iudicauerint. SE. Carlinæ radices ſequuntur. BR. In Bononienſib. motib. chamæleonta duplicem inueni, album, & nigrum. Idẽ in Mutinenſib. plerunque me vidiſſe accidit: ſed pręter hos duos, quidam papus aderat, tanquã cardui echinus latus, purpureus in ſummo, aculeatus vndiq;, qui ſine foliis è radice ſupra caulem exibat. Hũc illi herbarii carlinã vocabant, & locorum accolę. Tunc carlinam chamæ-

leontem album non eſſe ſuſpicatus ſum: nempe antea cõtinuò carlinam, & chamæleontem idẽ eſſe putaueră, & nomen corruptum eſſe, vt carlina, quaſi chamæleon diceretur. vnde herba noua carlina erit, de qua nuſquàm antiqui. Neſcio an folia duab. vel tribus carlinis, quas viderã, arrepta eſſent. Id tamen ſcio vos pro carlina chamæleõtis albi radices ſumere. Vbiq; naſcuntur chamæleon albus, & niger, & omnib. notiſsimę ſunt herbæ. Vnde carlina à chamęleonte altera erit: fingúntq; herbarii, quia in medio tanquã ſagittæ vulnus habere videtur, Angelũ de cœlo miſſum id feciſſe, ſagitta tangẽs, vt Carolo Magno eã oſtenderet, qua eius exercitum à peſtilenti morbo liberaret. Hęc puerilia ſunt: tamẽ quouſq; rẽ tibi oculata fide oſtendã, pro carlina, huius chamæleontis radices, & in his montib. potius quã alibi, colliges. Chamęleon dicitur ex ſimilitudine, quã cum chamęleonte animali in ſerpendo, & in mutatione colorũ, penes varios terræ affectus habet. A Germanis viediſtel, & mariendiſtel chamæleontes appellantur. Sed quæ ita à Germanis dicuntur, potius cardui ſpecies ſunt, quã chamęleotes. Ideo pro chamæleonte carduum ſumũt. Vulgus Cretenſiũ hũc vocat collam, quoniã ex eo glutini genus fit. In ſecundo ordine calefacit, &

in

in tertio ſiccat. SE. Sigilli ſanctæ Mariæ radices ſequuntur. BR. Nūquam legi glorioſam virginem ſigillū habuiſſe, aut literas miſiſſe: minus imaginari poſſum, ſigillū radices habere. SE. Eſt herba, quę ita nūcupatur. BR. Non habet aliud nomē? Quomodo appellabatur antequā virgo Maria in lucē prodiiſſet? SE. Id ignoro, tamē aliis etiā nominibus appellatur, vt à geniculo radicis, genicularis, & fraxinella. BR. Optimum eſt plura nomina nouiſſe. Iam intelligere cœpi, quid per ſigillū ſanctæ mariæ velis. Ea herba eſt, qua mulieres ſibi faciem extergūt, & fucāt. Etiam ſigillū Salomonis dicitur. SEN. Ea inquam, ſed & radix ad rē Venereā ſaccharo conditur. BR. Hęc apud Dioſco. & antiquos polygonatum eſt, quæ candidam radicem habet, pluribus geniculis plenam: cuius ſaporem Gal. & Paulus explicare neſciuerūt. Recentes nonnulli craſsiſsmo errore detinentur, putantes apud Serapionem ſecacul polygonatū eſſe: quū ſecacul nō eryngium (vt interpres dicit) ſed altera radix ſit. Rectè ab aliquibus genicularis dicitur, nomē Græcū polygonatū, ſcilicet exprimentes, à polygonio mare, & fœmina differt, qđ nos vulgo corrigiolam vocamus. A Gallis ſeau noſtre Dame, à Germanis ex colore vveiſz vvurtz. i. radix alba nuncupatur, à Venetis

zenochielli, à Polonis yſzióka vocatur. Ventriculum roborat melle condita, ſed ſaccharo guſtu perfectior, & ſuauior redditur. Calida eſt ordine tertio, atq; ſicca, & ob quandam ſuperfluam humiditatẽ Venerẽ accendit. SE. Cynogloſſæ radices prodeunt. BRA. Quam pharmacopolarum turba caninam linguã putauit, è ſolo eleuatã, canina lingua non eſt: quia per terrã ſternitur canina lingua, & plantaginẽ in foliis imitatur: ſed ob ſcabritiem, caninæ linguę aſsimilatur. Ferrariæ habetur, in ſabuloſis locis abũdat. Ibi eam colligerẽ, vtpote efficaciorẽ: herbámq; & radices ſeruarem. Ab Hiſpanis lengua de pero, à Germanis hundtſzung nuncupatur: quãuis Germani herbã à terra eleuatã, ſurculoſamq; pro cynogloſſa ſumãt. Alterã tñ ab ea, quã noſtri herbarii ſumunt, noſtrum vulgus eã nullo nomine inſigniuit. Imò iacet deſpecta, & ſine ratione calcata. A Polonis pſzicjaziczki nũcupatur. Amœniſsimũ locum habet Illuſtriſsi. Princeps noſter, & alterum tempe, Pado circundatum, quem Beluedere .i. calioſticã vocat, ibi cynogloſſa pulchrior, quam alibi viderim, mirè viret. Eſt frigida, & ſicca ordine ſecũdo. SE. Duronoci ſequuntur. BR. Doronicũ à Græco nomen eſt, tamen apud Grçcos nunquam doronicum reperi (niſi tu Barbare duronigo,

vel

vel durungo proferre malueris, ne à Græco deſumas) minus à Latinis pertractatur. Arabes ſoli nobis hæc dora, id eſt, dona tribuere, quib. in variis ſimplicib. debemus: Serapio de his pertractat. Sũt eñ radices paruę, dulces in formã (vt inquiũt) calami aromatici, quæ plures medicinarum cõpoſitiones ingrediuntur, vt electuarium de aromatib. Aliàs quot ſint apud antiquos, explicare conabimur. Nõdum compertum nobis eſt ad hoc vſq; tẽpus doronicum. Audiuimus folium habere in morem violarum. Calidum & ſiccũ eſſe ordine tertio teſtantur Serapio, & Auicẽna, & ita eſſe cõſtat. Ex Apulia Venetias feruntur. SE. Behen albi, & rubri radices occurrunt. BR. Recẽtes inter ben ſimplici e, ſcriptum, & been duplici e differẽtiam faciunt. primum eſt fructus quidam, ſecundũ radix. Re vera hæc nomina barbara ſunt ben, been, vel behem: ſuo modo tractẽt illi, & ſcribãt. Nam vt in reb. recentes, ita in orthographia cõfuſi ſunt. Quicquid tamẽ ſit, apud Arabes ben, vel been, granũ eſt angulosum, magnũ, vt auellana, à Dioſc. IIII. lib. Balanum myrepſicen, à Latinis glandẽ vnguentariam appellatũ. Plinius vno nomine myrobalanos vocat. Apud nobiles mulieres Ferrariẽſes notiſsima eſt hęc glãs, qua oleũ inodorum. i. omni odore carens exprimũt,

tamen ad omnes ſuſcipiendos aptum. Authores in folio diſsident: nam Plinius heliotropii foliũ habere cẽſet. Theophraſt. IIII. de plantarũ hiſtoria, myrti: Dioſc. myricæ: Theophraſtus etiã, fructum cappari, Dioſc. auellanæ comparat. Nec mirũ, quia res eadem mihi ſub vna forma, illi ſub altera pręſentatur, præſertim ſi non multùm differãt formæ. Et licet Plinii folium longè ab aliis diſtare videatur: propterea non integrum fortè intellexit, ſed partem vnam ex folio. Hoc been .i. myrobalanum in tua officina habeas, nõ ſolùm ad odores, ſed ad rem mẽdicam. Venetiis emito. Ex Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Iudęa Alexãdriã fertur, poſtea Venetias. Sed iſtud beẽ, potius inter ſemina numerandũ erat. Quicquid autẽ ſit, non pauci recentes decipiũtur. qui pro been baccas cici, id eſt, herbæ, vulgò dictæ miraſole, accipiunt, & ex eis oleum parant, quod pro oleo de been vendunt. Quũ tamen à Dioſc. primo lib. oleum cicinum, & ab Arabibus oleum de cherua dictũ ſit, quod ab oleo balanino .i. (vt more ipſorum loquar) oleo de been ſeparat: imò ſi nunquam de his Dioſc. tractaſſet, cõſtat aliud eſſe, myrobalanum, aliud cicum. At ad rem noſtrã redeũtes, vos duas radices in officinis ſeruatis, quarũ alterã ben album; alterã ben rubrum appellatis:

latis:

latis: ben album in Bononienſib. & Veronenſibus montib. frequens eſt: foliũ habet magnitudine foliorũ oleæ, ſed in acutũ tendit. Radix ferè per terrã ſerpit, è qua multi ramuli hinc inde creſcũt, vt in glycyrrhiza fit: florem veluti ſtellã albam habet: Been verò rubrum circa maritima naſcitur. Ad nos ex monte Gargano .i. ſancti Angeli defertur: vt coniectari poſsim apud Arabes nõ ben, ſed behẽ, proferendum eſt. de quib. Serapio ca. ccxx. Quid verò ſint, non poſſumus, vel ex Serapione, aut Auicẽna colligere, qui eorũ colorem tantũ edocẽt. Ideo an ſint iſtæ radices, quæ ad nos afferuntur, incerti ſumus. Gręci (quod ſciuerim) hæc nũquam ſcripſere. At quia hominũ animis ita receptũ eſt, ideo & tu behem album hic collige. Rubrũ ex aliis locis habebis. Balanũ myrepſicã calidã ordine tertio, & ſiccã in ſecũdo Auicenna iudicauit: tamẽ & humiditatem habere cõſtat, & oleagineoſa eſt. Radices verò, quæ been nuncupãtur, calidæ, & ſiccæ ſunt ordine ſecundo. Serapio verò ſecundũ Aben Meſuai inquit radices has eſſe calidas, & humidas: verum in hac re Auicennę potius cõſentiendũ eſt, & ſi radices hæ virides aliquã habeant humiditatẽ. A Polonis been dicitur, ſed addunt biali, & czeruoni .i. album, & rubrum. SE. Corallina ſequitur. BRA. Inter radices

dices corallinam numeras? SE. Radix nõ eſt, ſed quia terræ inhæret, propterea radicũ loco ipſam diſpoſui. Dubitabam, an inter herbas numerarẽ. Verùm nihil cũ herba commune habere videbatur, nec cum radice. De his autem nihil ad nos, modò ipſius copiam in officinam portẽ. BR. Hic nõ habetur, ſed circa mare in lapidibus, & oſtrearum teſtis. Græcè βρύον θαλάσσιον, Latinè muſcus marinus dicitur. De eo Dioſcorides li. iiij. pertractat. Pãdectarius, & Genuẽſis, lichenẽ herbã cum muſco marino confundere vidẽtur: ſed grauius Pandectarius, quã Genuẽſis, quippe qui omnia abſq; ordine ſimul miſceat, quæ bryon nuncupãtur, & præſertim in hoc marino bryo & lichene. Sed de his viris nihil ad nos, qui muſcũ falſo & vſnẽ cõparãt, & Dioſcori. peſsimè adducũt. Quod ſi apud ipſos videre lubeat, caput de aſinech legito. Vnde breuibus, quã corallinã vocamus, & in frequenti vſu pro puerorum vermibus eſt, à Dioſcoride, Galeno, & aliis muſcus marinus nũcupatur. Sed hãc vim ignorarũt antiquiores, quòd vermes interficiat, quã poſteriores ita eſſe cõprobarũt, & amara eſt, & nunc tota Græcia eo pro vermibus vtitur. Imò ſunt qui per plateas & vicos attritam corallinã vendant: ita ferè clamãtes σχωλητοβότανον, σχωλητιβότανον, ac ſi dixerint, vermes interficiens,

ficiens,vermes interficiens.quanuis ſuo vulgari idiomate verba in i,potius finiant dicẽtes, χολιτοβόταυι. Mulieres pro vermibus puerorum vili pretio emũt.Herba eſt omnino,& herba à Dioſcoride dicitur.Vno tantũ perturbor,Pliniũ eadẽ ferè de muſco marino ſcripſiſſe,quæ Dioſcorides,vno dempto: quia Plinius lactucæ folium habere dicit, ſed criſpius.Conſtat autem noſtram vocatã corallinam lactucæ folio carere, imò ſimilis eſt muſco,imò muſcus.Vnde Hermolaus qui Dioſcoridẽ per Plinium interpretatur, Lactucæ folium habere dicit,quoniã & Plinius cap.viij. libri xxvij. ita ſcriptum reliquerat.Marcellus verò capillata herba interpretatur. Nam codex Dioſcoridis Græcus τριχώδης legit,quaſi in modum tricharũ & capillorũ. Hermolaus aũt interpretatur, ac ſi ſcripſerit θριδακώδης,id eſt , in morem lactucæ:non autem τριχώδης. Vterque verũ dicere poteſt.Plinius folia quædam ſerpentia latiora conſiderans , quæ formam lactucæ habent,& ferè muſcum concomitantur: Dioſcorides capillamenta illa,quæ propriè muſcus ſunt:vt de vna re Plinius , de altera Dioſcorides loquatur,ſed eodẽ loco naſcantur.Nobiſcum Marcellus eſt,aut nos potius cum Marcello.Nec moueor quòd eiſdẽ viribus Plinii bryon,& Dioſcoridis inſigniantur:

tur: quoniã nõ ab re eſt, duas herbas eodem præciſe loco natas eaſdẽ vires habere. Hę autẽ circa mare, inter lapides, atq; ſaxa naſcuntur. SE. Mirum eſt, Plinium de corallina nunquam pertractaſſe, ſi hæc non ſit. BR. Quid hoc ad rem facit? Multa præteriit Plinius in re herbaria longe potiora. SEN. Eſtne aliquis ex antiquioribus, qui ad puerorum vermes corallinam valere ſcribat? BR. Nullus (quem ſciuerim) ſed nõ eſt opus omnia ab antiquis ſcribi, & nos ab eiſdem omnia petere. Nuper inuentũ eſt hoc, & ita eſſe nemo nõ ſcit, imò corallina ſoluit, vt experientia oculata fide demõſtrat, quam tamen inter conſtringentes res antiquiores enumerant. SE. Nonnulli tamẽ reperiuntur, qui ſolum antiquos ſectari volunt, nullis aliis credentes. BR. Hi eorum ingenia abiecta, vilia, & abſque iudicio exiſtimant, quæ noua quædam inuenire non poſſint, id neſciẽtes, facillimũ eſſe inuẽtis addere, & duce experiẽtia multa inuenire. Nam & antiqui homines fuere, & in multis plurimi errarunt. Nos multa in dies via regia inuenimus, & experiẽtia, quę forte ab aliis inuenta fuere, ſed a nullo ſcripta, quem nouerim. Nihil enim eſt, quod non efficiat humanus animus, modo velit. SE. Vnde ſumptum eſt hoc nomen corallinæ? BR. Quia vt corallius in aqua naſcatur, & vbi coralli naſcuntur,

ſcuntur,etiam inuenitur;propterea nõ pauci decepti ſunt,coralliorum folia eſſe putantes,& hi peius ſentiunt,qui corallinam,& corallium idem fecere:quanquam & coralliũ puerorum vermes necet,& eorum comitialem morbum,quem brutũ vocamus, tollat. A Neapolitanis herba de mare nuncupatur, à Gallis barbontina.A Galeno ſexto de ſimplicibus frigida & ſicca exiſtimatur.Verùm tu id rectè conſidera,quoniam & amara eſt, & acredinem quandam habet, & deiicere facit,vt ſecundi ordinis ſaltem caliditatem habere videatur.SE.Zeneſtræ radices occurrũt, tamen non ſunt in magno vſu.BR.Non zeneſtram,ſed geniſtam proferre debes, à Dioſcoride σπάρτιον,& à Galeno σπάρτον appellatur.Flores,radicem atque herbam ſeruato.Meſue inquit geniſtam ſiliquas facere in modum lengibi.Interpres pro lengibi, orobum vertit,quũ faſellum ſignificet.Ideo interpres dedit anſam Manardo reprehendendi Meſuen,non ipſe Meſue,qui ſiliquas geniſtæ faſello cõparat,quanuis nõ ſit ingens differentia ab orobi ſiliquis. Geniſta calida & ſicca ordine ſecundo exiſtimatur.SEN. Imperatoriæ radix,& endiuiæ ſequuntur:ſed endiuiam in Ferrarienſi agro habere ſtudebimus.BR.Cur in tua officina imperatoriam habere ſtudes? Ingreditúrne compoſitiones

aliq

aliquas? SE. Non equidem, ſed ethologis, & pſeudo medicis nonnullis eam vendo. BRA. Quam herbam imperatoriam putas? Quippe Leoniceno viſum eſt, Ligurum imperatoriam, verũ Liguſticũ eſſe: tamen multæ herbæ variis in locis imperatoriæ dicuntur. SE. De illa nunc loquor, quam ita Ferrariæ appellamus, tria folia habẽte, quorũ mediũ in tres partes diſtinctũ eſt: quæ è laterib. ſunt, in duas, vt medium folium coronã ferè imitari videatur. BR. Herbã noui, ſed nuſquam apud antiquos (quod ſciuerim) eam reperi. Cõtra quartanas valere certũ eſt, & aderuẽdos partus, ac faciles reddendos experta: cerebrum expurgat, & à ſuperflua humiditate liberat. SE. Quam qualitatem habere putas? Experimento, & via regia Galeni, calida & ſicca eſſe deprehenditur, & ordine ſecũdo. In montibus Bononienſibus copioſe prouenit. Reliqua proſequaris. SE. In calce radicum ſumus: cortices ſequuntur, quos proſequi incipiemus, ſi dulci quiete, & gratis obſoniis vẽtriculum, & membra donauerimus. BRAS. Vt lubet agatur.

DE CORTICIBVS, QVORVM IN FERrarienſibus pharmacopolarum officinis vſus eſt.

BR. Eia expediamus, cortices numera, quos herbarius in hunc ſacculum colligens ſeruabit.

bit.HER.Operi accinctus ſum.SEN.Granatorum cortices aliis corticibus ianuam recludunt.HER.Diebus elapſis ſacculum horum corticum collegi.BR.Verum eſt,vbi de floribus ſermo incidit,malicorium ab antiquis dici oſtendimus.SEN. Citri cortex ſequitur. BRA.Et hunc corticem in fructibus tractauimus,quem nunc ſaccharo condientes ventriculo roborando paramus : & ars in ſummo eſt,vt nihil addi poſſit.SE.Ergo ad ſambuci cortices accedamus.BR.Et de ſambuco in herbis expeditum reliquimus.SEN.Cinamomi cortex conſequitur.BR. Cinamomũ noſtri pharmacopolæ non habent, ſed loco eius caſia ſyringe vtũtur. A Dioſcoride moſylicum(ex Moſylo Aethiopiæ promontorio,in quo eſt harum rerum emporium) collaudatur.Id etiam probat Dioſcori.quod nigrum colorem habeat,& quod cum vino diluitur,in cinericium colorem tranſit, quod habet virgulta tenuia cum læuore, quod habet nodos per totum cõtinuos,& quod odoratiſſimum eſt.Quod autem animaduerſione dignum eſt,id eſt quod inquit, colorem nigrum habere, & quod quum vino diluitur,in cinericium colorem tranſit. nam hoc modo interpretatus eſt Marcellus. Hermolaus aliter exponit,ſcilicet aritudine cineris fuluum. Serapio autem Dioſcoridem hoc

loto refert, ac ſi dicat, cinericium colorem habere cũ rubore. Re vera à Serapione diſſentire non poſſum, quum hæc ſint Dioſcoridis verba: τῇ χροίᾳ μέλαν, τεφρίζον ἐν τῷ οἰνώδει. id eſt, colore nigrum. Verùm quia nigrũ exquiſitè non eſt, addit, tãquam cinericium in vino, ac ſi dicat, cinericium in rubro, vt Serapio refert. Et Galenus optimum cinamomum cinericium eſſe in theriaca ad Piſonẽ fatetur. ibi enim cinamomi notas edocens, inquit: τεφρώδης τῇ χροιᾷ. id eſt, cinericium colore. In libro etiam de Antidotis, vbi probatiſsimum cinamomũ deſcribit, talem colorem habere inquit, tanquã ſi lacti phæum, & parum cyanei miſceatur. Si autẽ hæc tria ſimul iuncta ſint: album, phæũ, id eſt, fuſcũ, & cyaneus, fit ille color cinericius cũ vino, id eſt, cinericius cum rubore, vt in pluribus rebus, & coloribus ipſis, dum hæc ſcriberemus, experti ſumus. Erat autem talis rubor, vt potius in ſubcinericium inclinaret: quam ob rem Serapioni potius inhæreo, quã Marcello ſibi ſuam interpretationem fingenti, & Hermolao. Ad rem noſtrã redeuntes, cinamomo caremus, præſertim perfecto, quod moſylicũ dicitur, & à Galeno in libro de Antidotis odorem, quẽ dici non poteſt, habere iudicatur, & guſtũ calefacientem, ſed nõ ita validè vt mordicet, & triſtitiã faciat. Colo-

rem

rem habet, qualem ſuprà diximus. Additq; in libro de theriaca ad Piſonē, id probatiſsimum eſſe, quod virgulta gracilia habet, & frequentes nodos, odorē longè optimū, ſuauiſsimumq́ue: & guſtu acre nobis apparet, mordax admodum. Poſtea addit: διαμασώμενον πηγανίζειν δοκεῖ. id eſt, manſum rutæ ſimilitudinem præ ſe ferre videtur. Qui Galeni locus oſtendit Manardum celeberrimū immeritò Marcellum taxare, qui in probatis codicibus ſe inueniſſe, rutæ odorem ſpirare, fatetur. Nam & hoc Galenus proculdubio cenſet. Nec refert quòd grauis ſit rutæ odor, & à Galeno cinamomū odoratiſsimū prius dicatur: quia ſimul conſentit, aliquid odoratiſsimum eſſe, & quodā modo in rutæ odorem ſpirare. Quod in Dioſcoridē intelligendū eſſe, Serapionis teſtimoniū probat, inquiētis: Et melius eo etiā eſt, quod cū odore optimo ſuo, trahit odorē rutæ, & cordumeni. Ad rem igitur, qui volūt vocatā canellam eſſe cinamomū, decipiuntur, cū ob alia multa, tum ob hoc præcipuè, quia canella nō habet frequētes nodos, & canella eſt tanquā cutis, vt Plinius, & Theophraſtus teſtantur, cinamomum tanquam cortex: quamuis Dioſcorides in hoc illis aduerſetur. Etiā canella coralliorum colorem habet, nō autem cinamomum, ſed prędictum. Tamen quum

ſex ſpecies cinamomi inueniantur, vt Galenus locis citatis, Dioſcori. Theophraſtus, & Plinius cenſet, imò inter optimum, & peſſimum genus ſit maxima diſtantia, & differentia. Non dubito nos aliquam ſpeciẽ habere, & vidimus album cinamomũ, & nigrum, id eſt, quod in hos colores inclinabat, & quod eſt ſimile caſiæ rubenti: ſed moſylico caremus, quod inenarrabilem odorem habet. Et ſi accidat nos optimo cinamomo vti debere, duplũ caſię accipere poſſumus, id eſt, duplum probatiſsimæ canellæ. Nec argumentum Quinti, quod Gale. in libro de antidotis refert, alicuius momẽti eſt, ſi deberemus bibere cyathum vini Cretici, & deſit, nos debere duos cyathos loræ bibere: & ſi deſit panis ex ſimilagine, duplũ furfuracei edere debeamus. Argumentum hoc ad rẽ nihil facit. Nam quod de cinamomo, & caſia dicitur, idẽ eſt ac ſi ad ferendũ pondus viro forti indigeremus: at ipſo forti viro carentes duos debiliores accipiamus. Canella aũt, quę pro cinamomo ſumi debet, ea eſt, quæ gizir, vel gizi nuncupatur. Difficile autem eſt, & optimum cinamomum, & optimam canellam noſſe, niſi ſæpius experti ſimus, vt Galenus teſtatur Nam pſeudocinamomum, & pſeudocanella habentur: tamen ſi quis expertus eſt (vt Galenus in libro de Antidotis tradit)

dit)facillimum eſt optimum cinamomũ cognoſcere,quod quãtò magis bonũ eſt,tantò diutius durat. Et hi ſummè delirant, qui cinamomũ ſenio non affici contendunt: imò, vt præcitato loco inquit Gale.non ſeruat ad trigeſimum annũ ſynceras ſuas vires. SEN. Si noſtra canella cinamomum non ſit, quid igitur eſſe iudicas? BR. Conſtat apud antiquos, quod canellam appellamus,caſiã eſſe, & caſiam ſyringa. Caſiã verò nunc à nobis ita appellatam,quæ ab Arabibus fiſtula vocatur, alia res eſt,de qua (vt in fructibus prædiximus)antiqui nunquam tractarunt. Vt autẽ ad rei ſummam accedamus:Tria ſunt apud Ferrariẽſes,& Venetos pharmacopolas,quæ cortices ſunt:vnũ,caſiam ligneam ad differentiam caſię quæ ſoluit,appellant:aliud,canellam:tertium,ſcauezonũ dicunt. Scauezoni ſunt canellæ fruſta,& ineptiores partes,& in horum genere quandoque cinamomi fruſta inueni,odorata valde, colorem miſtũ ex albo,lacteo,fuſco, & cyaneo, & nodos frequentes habentia : quam appellatis caſiam ligneam, eſt pſeudocaſia Dioſcoridis : quæ etſi cum caſia ſimilitudinẽ habeat, guſtu tamen deprehenditur,nec odorata eſt aliquo modo. Quam verò canellam dicitis,eſt vera caſia Dioſcoridis,non cinamomum : tamen quia inter caſias,id eſt,noſtras,canellas, ali-

qua fruſta inueniuntur, quæ cannas longas, anguſtas, craſſas, & fiſtulis plenas habẽt, guſtu erodentes, & adſtringentes cum aliquo feruore odoratas, & odorem vini referẽtes. Hæc eſt prima ſpecies à Dioſcoride deſcripta, quæ à barbaris dicitur lada, & in faſciculis noſtræ caſiæ aliqua nigreſcens inuenitur, quã Dioſcorides ζίγιρ, appellari dicit, quanuis Galenus in libro de Antidotis duas ſyllabas habere fateatur, quarum prima eſt ex γ & ι, ſecunda eſt ex ζ & ι, vt γίζι dicatur: propterea Hermolaus à Manardo reprehenditur, qui dixerit à Galeno γίζιρ appellari, cũ Galenus etiam literas enumerans γίζι ſcriptum reliquerit. Non vidit autem Galenũ aliis in locis vario modo proferentẽ. Nam in Theriaca ad Piſonem probatiſsimam caſiam laudans, ab incolis inquit, Ζιγγίβερ appellari: propterea in his barbaris nominibus nemo reprehendendus eſt. Id autem addam inter faſciculos caſiæ nos frequenter cinamomum vidiſſe, & non, vt Hermolaus dicit, quòd caſia ad nos non veniat, ſed in xylocinamomo inueniatur, multa genera & caſiæ, & cinamomi ab authoribus ponuntur. Tu ipſe Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, & Galenum, præſertim in libro de Antidotis, legere poteris, vbi horum ſpecies exactè tractãtur. Mihi nũc ſatis fuit no

ſtram

ſtram canellam ſpeciẽ caſię eſſe demõſtraſſe,& quam dicunt caſiam ligneam eſſe pſeudocaſiam,& cinamomum quandoq; interfruſta caſiæ ſcauezonos appellata inueniri. SE. Tecum ſentiam quouſque meliora diſcere potero. BR. Nunquam meliora diſces, niſi hoc verum eſſe confirmes, quempiã per Venetorum nauigationes Alexandriã mittens, qui in felicẽ Arabiam equitet: is poterit verum cinamomũ, aut veram caſiam afferre: quanquam hic idem Alexãdria, dextrorſum iter petẽs in Aethiopiam ad Moſylicum promõtorium accedere poſsit. Hæc de cinamomo,& caſia lignea, caſia ſyringa, & canella dicta, quam eodẽ nomine Galli, & Hiſpani vocãt canella, Germani verò zimmet: non deſunt tamẽ qui rinden addãt, id eſt, corticem. Poloni cinamon vocant cinamomũ,& caſiam Galenus in VII. de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, calidã & ſiccam ordine tertio eſſe fatetur. Et in eodem ordine ſuam caſiam ligneam eſſe cẽſet Auerrois. SE. Mãdragorę cortices ſequũtur. BR. In mandragora plura ſunt, quę cortices cũcupari poſſunt,& in fructu,& in radice,& in foliorum coſtis. Quem corticem accipitis vos? an radicis corticem, quem Dioſcorides filo ſuſpendi,& ſeruari dicit? SE. illum, inquam. BRA. Et ſolùm cortex apud vos in

vſu eſt?ſIN. In ſomniferis quandoq; fructibus vtimur. Tamen ex mandragora plura à Dioſco. ſeruare iubemur, quę ſingulatim explicare tentabimus. In primis autem duo mandragoræ genera ab authoribus poni ſcito, præſertim Dioſcoride. Secundum genus morion dicitur. Hermol. id pomũ eſſe putat, quod vulgò deſdegnoſo nũcupamus. in fictili ſupra feneſtras naſcens. Argumentum habet, ſi quis ex hoc pomo comederit, inſanus fit: ex hoc, inquam, quod morion dicitur. Noſtra autem hæc poma Ferrariæ ſupra feneſtras frequẽtia, melãzanæ (à Neapolitanis præſertim, à quibus in ſummo honore habẽtur, & in magno vſu ſunt, & etiã Venetis) appellãtur, quaſi mala inſana, vt Hermol. interpretatur. Hęc aũt potius cõiectura eſt nullius momẽti, quàm argumentum. nam illuſtriſsimas Iſabellã, & Iuliam Taracõſenſes per totam æſtatẽ eiuſmodi poma melanzana comedentes vidimus, & ſingulis annis in pultariis decocta, & quãdoq; frixa, ex oleo, ſale, pipere, & quãdoq; aceto. Tamẽ nunquã inſanæ viſæ ſunt, ſed in dies ſapientiores euaſere. Nec ego ab illis abſtinui, imò & ipſę illuſtriſsimę ſorores ad me cocta miſerũt, cũ Ferrariæ habitarẽt. Expulſo enim patre Federico rege Neapolit. exules, per Gallias cũ patre, matre, & duobus fratribus iuere.

viuere. Alterum fratrem apud Hiſpaniarũ regem habebãt, qui captiuus cuſtodiebatur. Patre vita functo, mater illuſtriſsima, & ſanctiſsima in Italiam venit, & Ferrariã petiit, milleſimo quingẽteſimo ſeptimo, vbi vſq; ad milleſimum quingenteſimum trigeſimũ tertium annum, infeliciſsimã vitam, ſed ſanctiſsimam duxit: quippe omnia incõmoda, omnia ſiniſtra, oẽs infelicitates, & calamitates illi accidere, quas humanus animus ferre poteſt: quo anno infeliciſsimã illam vitã cũ vera, & ſempiterna cõmutauit illuſtriſsima Iſabella Bautia (hoc enim nomine vocabatur.) Poſt matris obitũ duę pudiciſsimæ ſorores milleſimo quingẽteſimo trigeſimoquarto Ferraria diſcedẽtes, maximo omniũ dolore, & ploratu, Valẽtiam petiere Hiſpaniæ Taraconenſis vrbem, vbi frater olim captiuus, nũc prorex effectus, moratur. Interim dũ mater vitali aura fruebatur, duo fratres obierãt, vnus in Gallia, alter Ferrariæ Cęſar illuſtriſs. Sed his omiſsis ad mãdragorã veniamus: quippe ſecundã mandragoræ ſpeciẽ à Dioſcor. poſitam melanzanum eſſe inficiamur, vel (vt nos dicimus) deſdegnoſum pomum. Primã verò ſpeciẽ lata folia habentẽ in his montibus colligere poteris: eam etiam in Bononienſibus montibus frequentem vidimus. Sed ex mõte Gargano ad

nos potiſsimũ affertur: ex ipſa ſequẽtes partes ſerua, ex mare præſertim, nõ ex fœmina; quia in marem & fœminam partitur Diſc. & fœmina multò minora folia habet, & pomum in duplo minus, quã mas. Primò igitur ex cortice virẽtis radicis ſuccum ſerua. Radices tunde, poſtea prelo exprime, & inſolatus ſit: cũ dẽſatus cõcreuerit in vitreatũ vas, aut picatum ſerua. A Dioſcoride poma colorẽ vitelli oui habere dicuntur, a Theophraſto, & Plinio nigra. Re vera nec nigra dici poſſunt, nec lutea: tamen in luteum potius colorẽ inclinare vidẽtur. Præterea radicis corticem funiculo ſuſpenſum ſerua. SE. Hoc eſt, quod ſeruamus. BR. Imò radices in vino ad tertias coque, & pro grauiſsimis doloribus, & membris ſecandis ſerua. Nec folia deſpicito, quæ ſale ſeruãtur: etiã vinũ ex cortice radicũ ſine coctura fit. Si vini dulcis cadum acceperis, & corticis põdo tria conieceris, pro his, qui ſecari, & vri debent, poma & ipſa cõſerua, & liquorẽ ex radice inciſa manantẽ. SE. Omnia ſeruabo. Sed quid eſt, quod Dioſcor. caule carere tradit? BRA. Theophraſtus, & plin. hic lib. XXV. cap. XI. ille VI. de plantarum hiſtoria, caulem habere cenſet. Dioſcorides aduerſatur caulẽ habere. Sed res ipſa iudex ſit, breuẽ habet caulẽ: ideò nõ mirum, ſi abſque caule à Dioſcoride

de pingatur. Illi verò caulem habere voluerunt: quia breuiſsimum ſaltẽ habet. Sed hęc alias. Nunc id tantũ addam, impoſtores circũforaneos inueniri, qui radices humana effigie inſignitas ferãt, quas mãdragoras eſſe teſtantur. Sunt aũt fictitiæ, & manufactæ radices ex cannarũ radicibus humana effigie ſculptis, poſtea plantatis, naſcũtur radiculæ paruæ, quę repręſentant capillos, barbã, pectinis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, vt radix eſſe videatur. Fabulãtur verò adeò altè clamare hos homunculos, vt obturatis auribus erui oporteat, quod faciunt hac radice canis caudæ adalligata: & plura alia fabulamẽta, vt nũmos extorqueãt à miſeris ignaris, fingũt. Si verò Colum. in horto adducas mandragoram ſemihominẽ vocãtem, vel deceptus eſt hic author, vulgi opinionem ſecutus, vel (quod magis probo) ita ſcripſit: quia eius radix in duas fibras, veluti in duo crura diuiditur. Hiſpani, vt nos, Germani alraũ, Poloni pokrzik, mandragoram vocant. Galenus VII. de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus libro, calefacere inquit ordine tertio. quem Auerrois ad verbũ ferè ſecutus eſt. Cũ verò exſiccet, ordinem non exprimũt prædicti authores. At recentes tertium ordinẽ exprimunt. Serapióque illã enumerat inter ea, quæ frigida ſunt, &

ſicca

ſicca ordine tertio. Auicenna verò humidã eſſe fatetur. Et ratio in promptu eſt, quare cataphora, i. dilatio in ſomnum, & profunditas ab humido fiunt. Gal. verò ſentit, & in radice aliquid adeſſe caliditatis, & in pomis humiditatis, vt manifeſtè apud Galenum ſicca eſſe deprehendatur. SI. Cortices medii caſtaneorum ſequuntur. BR. Per mediũ corticem, intelligíſne illum, qui inter echinum, & ſubtile hymen caſtaneæ carnẽ tegens cernitur, qui immediatè echinũ ſequitur? SI. Non: ſed hymen intimũ, id eſt pelliculam illam intimã, quæ caſtaneæ carni inhæret. BR. Nihil ferè aliud ex caſtanea Dioſcorides laudat, quàm pelliculã illã. Eam enim magis adſtringere cẽſet, quàm alia ſuperiora coria, cùm tamẽ & ipſa conſtrictiua ſint. His autem & caſtaneæ carnem exhibẽt qui ephemeron, id eſt, hermodactylum Colchi. cum biberint, quod venenũ eſt. SI. Cortex ille varias cõpoſitiones ingreditur, eã præſertim, quę in frequẽti vſu eſt, vnguentũ de comitiſſa nuncupatum. BR. A Græcis balanus, & Iouis glans nuncupatur. In Sardinia optimę naſcũtur: ſed & apud nos in Regiẽſi, & Mutinẽſi agro ſapidiſsimæ, verùm minores. A Germanis caſtaneæ keſten appellãtur. Cortex ille frigidus, & ſiccus eſt ordine ſecundo. SI. Raphani cortices ſequuntur.

BR.

BR. Ne in æquiuoco verſemur, tres radices noſco, quæ raphani nomine inſigniuntur. Vna, quæ vulgò raphanus propriè dicitur, acerrimum ſaporem habens, adeò vt caput tentet, & lacrymas incitet. Altera radix eſt, quam in quotidiano vſu habemus: ſeminaturq́;, & colitur. hãc raphanello appellamus, qui inter olera à cultoribus numeratur: & ab aliis Italiæ gẽtibus, præſertim Rom. armorazzo nũcupatur. Eſt & tertia radix, quę ſine cultu naſcitur, quam ſylueſtrem raphanellum dicimus. Tu cuius radicis corticem quęris? SE. Illius acutioris, abſoluto vocabulo noſtra lingua raphano appellati. Neſcio tamen cur ptius cortices, quàm totam radicem habere ſtudeamus. BR. Quoniam meditullium ſub cortice exiſtens minori caliditate afficitur, quàm cortex: præterea facilè putreſceret: cortex verò facilius exiccatur. Nos raphanellum noſtrum apud Dioſcor. raphanum, & à Latinis radiculam appellari iudicamus: quãuis & ſub raphani genere noſter vocatus raphanns contineri poſsit, qui tamẽ à multis creditur eſſe lepidion: hi verò non obſeruant lepidion à Dioſco. herbulam dici: noſter autem raphanus magna herba eſt. Adde Plinium noſtri raphani folia, lauri foliis ſimilia facere, & mollia eſſe cẽſere, quæ poſtea gladioli retuſi formã accipiunt.

cipiunt. Verùm raphanus noſter ampla folia habet, lapathi acuti foliis ſimilia, & multo latiora. Noſter igitur raphanus in raphani genere poni videtur, nō aūt in lepidio, qa idem videtur Dioſcoridis lepidion, & ſeitaragi Serapionis, pręſertim ſi ſeitaragi herbā intelligamus. In his montibus tui raphani radices collige. Aliàs hæc omnia ad ſenſum oſtendemus. SE. De lepidio plura audire cupimus: quam a te dicta ſint. BR. Noſtrum de pilulis libellū legito, vbi de lepidio integrā hiſtoriam habes, atq; hiberide. Callidus eſt ordine tertio, & ſiccus in ſecūdo. Hiſpani rabanos, Germani rattich. Poloni vzodkicru, Neapolitani raucatara raphanū vocant. SA. Capparorū cortices ſequuntur. BR. Te etiā in his radices quærere arbitror. SE. Radices, inquam. BR. De his ſermo fiet, ſi in primis tibi oſtendam Pādectarum in raphano ſummoperè errare, vtpote qui a Gal. ſcandicem vocari cenſeat: cum ſcandix alia herba penitus ſit, inter olera ineptiſsima, quæ quidem apud Plaut. damnatur. Nam quendā exprobrat, vtpote ſcandicis vēditorem. Et matri Euripidis exprobratū eſt, quod neq; legitimum olus, id eſt, ſcandicē vēdiderit. Ad cappares redeūtes, notiſsimi ſunt, & nūc frequētes, & optimi Ferrarię naſcuntur, in aſperis, & gracilibus locis, & in ruderibus: imò, niſi

imped.

impediantur, adeò vagè incedunt, vt proximum ſolũ impleant, & areſcere faciant. Semen ipſum, folia, & radicũ cortices ſeruare oportebit. Plin. Arabicum peſtilentem eſſe tradit. In quam ſententiã venit etiam Gal. Africus, Apulus, & Marmaricus quondã infeſti fuere, nunc probati euaſerũt. Imò nos ex Apulia præcipuè habemꝰ, quãuis in multis locis nunc Ferrariæ vireant. Antiquitus etiam caulis & fructus ſale ſeruabantur, ſed nunc & aceto: mirum eſt de eo, quòd omnes medici pro cõperto ſuſcipiunt, ad ventriculum roborandum valere, & ægris appetentiam facere credentes. Tamen Dioſc. certiſſimis verbis ita ſcriptum reliquit, aluũ turbare, ſiticuloſum eſſe, & ſtomacho noxium: tamen minus noxium eſſe ſtomacho coctũ quàm crudum: omnes tamen pro ventriculo tribuũt, vt magis vigeat. Sed nõ miror; q̄a & coriandrũ pro roborando capite exhibent, cui tamen, vt Dioſcor. fatetur, obſtat, niſi capitis vitium ſit ratione ventriculi. De capparibus fortè id credunt, quoniã à Paulo Aegineta lib. I. cap. LXXIIII. appetẽtiam facere dicitur, & in principio cœnę edi ex oleo, & aceto, vel ex oxymelite; quemadmodum & nos vtimur: verũ, & ſi ita conditus appetentiam affert, non tamen ob hoc ventriculo conuenit: quia id eſt pro eo tempore

ratione

ratione condimenti. Alioqui Dioſco. opponeretur Paulus, quem tamen imitari ſummè ſtudet. Tu Ferrariæ radicũ cortices habere poteris, in viridario pręſertim Ioannis Braſauoli patrui, qui cura Hierony. Braſauoli affinis ſtrenuiſsimi, ibi virent. Sed cùm efficaciores vires in mõtibus habere putẽ, propterea hic collige, & ſerua. Hiſpani cappares, & alcaparas nũcupant. Recentes, qui Auicẽnam imitati ſunt, calidos, & ſiccos ordine ſecũdo cappares eſſe fatentur. Tamen Galenus inquit, non ſegniter deſiccare, propriè de radicũ cortice loquẽs. Vnde & Auerrois, qui Galenum imitatur, calidos eſſe ordine ſecũdo, & in tertio ſiccos dicit. Auicenna fortè de fructu intelligit, & nõ de radice. SE. Thuris cortices occurrunt. BR. Thus cortice caret: ſed cortex, qui à Dioſcoride thus dicitur, eſt arboris thus gignẽtis cortex. Habetiſne vos alium thuris corticem diſtinctum? SE. Non habemus: ſed cùm opus eſt eo vti, inter grana thuris inuenimus. BRA. Tamen ſi thus optimũ eſſet, in eo corticem habere non poſſetis. SEN. At omnia grana probatiſsima nõ ſunt, nec omnia alba, aut rotunda ſunt: nigra etiam inueniuntur plena cortice. BR. Tamen quenque pharmacopolam pro viribus probatiſsimum habere conari oporteret. SEN. Nos in vnguentis

hoc

hoc nigro vtimur. BR. O execrabilis error: id facitis, ac ſi vnguēta ad humanam vitam nihil faciant: quum ex ignauiori vnguento (nunc vnguenti nomine abutor, vt recētiores faciūt, ad emplaſtra amphiātes) nūquam ad cicatricē vulnera perueniāt, & cauſa putredinis ſint. Vnde opus eſt exquiſita ſimplicia medicamēta vnguenta etiā ingredi. Ex thure quatuor in officina tua ſeruato. Thus ipſum, quod eſt arboris lacryma ad quinq; ferè cubita altę, folio pyri, ſecundū aliquos ſecundū alios lauri, ſecundū alios ſalicis, ſecundum alios terebinthi. Theophraſtus tñ ac Pli. illis cōſentiūt, qui lauri folia habere, inquiunt. Nos incerti ſumus ꝓpter incertos authores: miror tñ rē hāc adeò incertā eſſe: ſed certiores futuros breui ſperamus. A Græcis libanus dicitur. In Arabia naſcitur, tanquā lacryma ex cortice ſuæ arboris emanat, vt apud nos in prunis, & malis Armeniacis gūmi fit, grūgo appellatū. Mas in thure, rotūda lacryma, & quæ alba ſit, dicitur, quod cæteris pręferť. Alii colores, vt rufus, & niger ineptiores ſunt. Rotunda grana arte faciunt auari mercatores, ea in primis quadrantes: poſtea per vas fictile ducentes quoad in rotūdū tendāt. Iidē peſsimi homines thus reſina pini, & gūmi arte quadā ſimul miſcentes adulterant. Aduterium igne

deprehenditur, nempe thus accenditur, & cõfeſtim ardet: gũmi verò nõ accenditur. i. flammam nõ emittit: reſina in fumũ euaneſcit. Ideo adulteratũ, fumum potius, quàm flammã emittit. Ex India etiã affertur, ſed peius quã Arabũ. Curabo, vt ſaltē arboris folia, ramuſculúſue afferatur, quũ Illuſtriſſimi Principis noſtri nauis Alexãdriæ litora appellet: facile eñ eſt ex Arabia, vel india Alexandriã ferri. Venetiis hęc emes, verũ opus eſt arboris corticē habeas, nõ thuris, vt quidã ignari putarunt, quia thus cortice caret. Eſt autē cortex ad varias ægritudines, ad quas priuatim valet, neceſſarius: nec thuris mãna, vel pollinē omittas. Eſt autem manna mica parua (vt inquit Plin.) ex cõcuſſu eliſa, ſicut in tritico id ſubtile, quod ferè volat, pollinē appellamus: ita hæc, quod valde ſubtile eſt, per cõfractum, vel per motum, pollinē dicunt, vel manna. Tamē quũ eaſdem vires habeat cum thure, imò & ineptiores, an pollinē haberes, nihili facerem tamen. Cùm enim à Gale. dictum ſit, thuris mannam, ad aliqua priuatim valere, ad quę nõ adeò efficaciter thus valet, propterea & diſtinctum pollinē habeas, quanquã vnum pro altero ſumi poſsit, Gale. in quinto methodi medendi libro teſte. Nõnulli verò in thuris manna decepti ſunt, eam eſſe man-

nam,

nam, quæ ſoluit, & quæ è cœlo deſcendit arbitrantes. Nõ eſt autẽ opus thuris fuliginẽ omittere, quia ad multa priuatim in re medica valet. Arte autem paratur, vt apud Dioſc. & Plinium, quum domi eris, videre nihil impediet. Nos vulgò thus incenſo ab accendendo dicimus, Galli encens, Hiſpani encentio, Germani vveirauch appellant. Eſt calidum in ſecũdo ordine, & ſiccũ in primo. quod & Auicenna teſtatur. SE. Macis ſequitur, qui inter cortices numerari debet. BR. Aut Dioſco. de mace nuſquam locutus eſt, aut quid ſit macis ignorare videtur. Primo enim libro de macere pertractat, inquiens ita appellari à Romanis corticẽ, qui à barbaris affertur, craſſus, colore ſubrufo, qui vehementiſsimè in guſtu adſtringit, quia à barbaris afferri dicit. Marcellus caput de macere Dioſco. adiunctum eſſe putauit, & quia rem conciſe tractat, & extra aromata ponit. Nobis autem proprium Dioſc. caput eſſe videtur, quoniam à nullo Dioſco. codice abeſt, & Paulus Aegineta, qui Dioſc. conciſe refert, de macere tractat. Dioſco. autem corticem eſſe cenſet: cuius verò arboris, nec ipſe, nec Gal. nec Paulus oſtendunt. Plinius VIII. capite libri duodecimi corticẽ eſſe inquit magnæ radicis, nomine ſuæ arboris appellatæ, quæ ex India vehitur. Et quanuis

ipſe machir appellet, & Dioſco. Gal. & Paulus, macer, re tamen conſiderata quo ad colorem, ſaporem, & vires, idem eſſe cõſtabit. Apud Plinium quid ſit, incompertum eſt, vt ipſe refert. Græci corticem quidem eſſe teſtãtur, ſed cuius ſit, prætermiſere. Serapio quum de mace tractat, Dioſco. & Galenum in macere adducit, ideo quod macis vocamus, & Serapio gisbeſe, idẽ ſunt cum Dioſco. macer. Eſt autem macer, vel macis, vel macir, vel machir, ſuperior nucis myriſticę cortex, vt etiam Serapio ex ſententia Iſaac dicit. Et Auicenna ipſe teſtatur. Quod ſi nõ ſentirẽt, ab illis ſponte diſſentiremus: quia revera macis eſt ſuperior nucis myriſticæ cortex. Quippe corticem habet, veluti tenellum iuglandis putamen, quo nux myriſtica tegitur. Supra hunc corticẽ, cortex alter viſitur, qui totam nucem non tegit, ſed veluti cancellus per nucem diſcurrit, quanuis in aliquibus, ſed raris, tegat, qui eſt ſubrufus, & hoc macis appellatur. Vnde ſine dubio macis eſt ſupremus cortex nucis myriſticæ. Nec iſtud peritioribus reliquimus, vt Marcellus facit, ſed ita certum eſſe affirmamus: quia ſexcenties oculis vidimus, & nuces myriſticas domi cum cortice habemus. Nonnulla tamen ſunt, quæ me mouent, vt exiſtimem aliud per macerem intellexiſſe

Dioſco

Dioſcoridem, quàm ſit hic noſter macis. Primò quia de myriſtica nuce nuſquam locutus eſt. Fortè dices ignoraſſe, ꝙ nucis myriſticæ cortex eſſet, de eo autem tanquam de re ignota ſcripſerit, quam etiam, & Gal. & Plin. & Paulus, & omnium recentiſsimus Aetius ignorarunt, imò Plin. ipſe, quid ſit, ignorare fatetur, vel de altera re loquitur, quia inquit, corticem eſſe radicis arboris eiuſdem nominis. Adde Dioſco. dicere eſſe corticem craſſum. Conſtat autem macim tenuem corticem eſſe. Præterea Dioſco. vehemẽter in guſtu adſtringere inquit. Quod Gal. in guſtu multũ acerbo fatetur, hoc in noſtro maçe non percipitur. Præterea Gal. ſiccum in tertio, & in caliditate, & frigiditate ſuum macerem ęqualem facit. Conſtat autem noſtrum macim in guſtu caliditatem quandam præ ſe ferre. Vnde cum Auicenna ſentio, qui calidum & ſiccum in ſecundo macim facit, quanuis Auerrois quinto Collectionum, in primo ſiccum ponat. Sed arbitror in Auerroi errorem eſſe, & in tertio legi debere. Nam eo loco Gale. imitari videtur: imò & ipſe quid ſit, nõ exponit. Quam ob rem ex his incertus ſum, an cortex, quẽ Dioſco. & Gal. macer appellant, noſter macis ſit. Si enim eſſet, Gręci quid eſſet ſine dubio ignoraſſent: & præterea Auicennæ po-

tius aſſentirer in ſecũdo calidum, & ſiccum ponenti, quàm Galeno. Nam amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica veritas. Non enim ſtypticitatẽ illam perſentio, quã ſiccitas in tertio gradu exigit, & quã Dioſco. excellentem in guſtu tradit. Etiam manifeſtè perſentitur caliditas, & operationes id oſtendunt, quæ caliditas primum gradũ excedit. Hoc deprehenditur, ſi quis res calidas vno gradu in ęgritudine frigida applicuerit, & macim, manifeſtè cõcipiet, macim intenſius calefacere, quã ſimplex aliud vno gradu calidum: experietur præterea nõ tantùm exiccare, vt ea quæ tertio gradu ſicca ſunt. Quam ob rem aut altera res eſt Gręcorum macer, vel ſi idẽ ſit cum noſtro mace, quod eſſet ignorarũt. Et quãuis Auicẽna, & Serapio macim nucis moſchatę corticẽ dicant, timidè quodã modo, & ex aliorũ ſententia potius loquũtur, quã ita aperta frõte ſentire videantur. Vnde nos macim noſtrũ, extremum nucis myriſticæ corticẽ eſſe docemus. Et qui dubitat, rei ignarus eſt. Et calidum ac ſiccũ in ſecũdo ordine iudicamus. Macim in his montib. non habebis, ſed Venetiis emere oportet. Ex India Alexãdriam fertur, poſtea Venetias. Luſitanorum nauigatio in inſulis nuper repertis nucũ myriſticarum ſyluas inuenit, ex quib. ingentiſſi-

mam

mam macis copiam, præter nuces aſportarunt. E longinquo autē odorē ſpirare ſentiebāt. Hiſpani noſtro nomine vtūtur. Cretēſes vulgò mace, Poloni muskatoui kruiat. Germani muſcatbluſt nūcupāt. Tu reliqua proſequaris. SE. De corticib. quibus vtimur, ſatis dictum eſt. Prædicti ſolùm in vſu habentur. Opportunū erit quieſcere, & in hac virenti herba prandere: poſtea meridiabimur, quoad radii Solis inclinātes intentiſsimū calorē fregerint: Veſpertina hora opus cœptum proſequemur. BR. Non ab re ſentis, quippe in illa vmbra apud illius riuuli murmur meridiei æſtum fugiemus. Interim herbarie mappā ſterne. SE. Iam cōmeatus deficit, qui tamen pro hoc prandio ſatis erit, interim Deus aliquis prouidebit.

DE LIGNIS, QVORVM APVD pharmacolopolas vſus eſt.

SEN. Neſcio an hoc potius ſit veſperaſcere, quam meridiari; quippe ſol inclinare iā cœpit. BRA. Veſperaſcere dici oporteret, ſi hoc verbum veſperi dormire ſignificaret. Quæ igitur in tua ſcheda ſunt proſequaris. SE. Ligna ſequūtur, inter quæ primū locum aloes lignū occupat. B. Quidā ignari aloen huius arboris liquorē eſſe putarunt, quum aloes herbę potius liquor ſit, quàm arboris, vt ſuo loco oſtendemus. De hoc ligno nuſ-

quàm à Galeno (quod ſciuerim) ſcribitur, à Dioſco. & Paulo agallochon lignum appellatur. Serapio Gal. adducit de hoc ligno loquentem, locũ non indicás: nobis nunquam inuenire licuit, niſi quis librum Gal. adſcriptum adducat, cui titulus eſt, medicinalis experimẽtatio. in quo de huius ligni virib. & vſu agit. Nũc optima ſuffumigia, & odoratiſsima ex illo fiunt ſimul cũ gummi à noſtris belzuinum appellato. Fiunt & coronæ, i. indices ad numerandas Deo mulierũ precúlas, quos indices torno parant, perforant, & lineæ inſerunt ſexaginta, cẽtum, vel centumquinquaginta. Ramẽta vẽdũt, etiã caro pretio pro ſuffumigiis parãdis. Sed alia ſecũ miſcẽtes, & in puluerẽ reddẽtes, paſtillos in longũ & acutũ conformãt, quib. igne approximato ſine flãma in cinerẽ vertitur, ſolum per cubicula odoratum fumũ ſpargens. Hoc autẽ facit, quoad in cinerem verſum ſit. Odoratiſsima, qualia nũquã perſenſerim, Illuſtriſsimus Dux Alponſus parat. Duo à Pandectario mire fatua ſcribuntur, Vnum, neminem vnquã vidiſſe huius arboris ortum, & ꝙ per flumina Paradiſi terreſtris, quũ aliqui rami franguntur, defertur. De terreſtri Paradiſo idẽ ſentit Serapio ex ſententia Chendſetebeni. Quod quãtum à vero diſſentiat, Luſitanorũ nauigatio oſtendit.

dit. Nam plures harum arborum ſyluas ingreſsi ſunt Luſitani,& ingẽtes trũcos in Hiſpaniã portarũt. Gẽtes illarũ partiũ etiam hoc lignum in honore habent,ideo nõ mirum ſi ad nos copia nõ veniat. In inſula,quę Sumatra nunc dicitur, vbertim creſcit, quã plures optimi authores, Taprobanã exiſtimant. Verùm vltra ęquinoctialẽ Sumatra à Luſitanis inuenta eſt. Ptolemæus autem ſub æquinoctiali Taprobanã ponit. Quicquid ſit, vnũ genus eſt huius ligni cæteris odoratius,quod illi ſuo nomine calãpat vocãt: cuius ſi feſtucã per quartam horę partẽ manu clauſeris,mirũ odorẽ perſenties. Ad nos nõ affertur hoc genus, ſed ad regnũ Cathai,ad regnum Cini, ad regnũ Macini, ad Sernau, & Granay portantur, regna ab antiquis coſmagraphis nõ deſcripta. Ibi ditiſsimi reges ſunt, & qui plurimùm odore gaudeant,congeries horum lignorũ in Dei honorẽ vrentes. Fortè hæc inſula Sumatra ea eſt,quã Serapio ex ſentẽtia Aboanifa Simua vocat,in qua probatiſsimum agallochum naſcitur, quàm alio in loco. Certus autẽ ſum, quod ad nos defertur,ex probatiſsimo genere nõ eſſe: quoniam & ſi per horam manu clauſeris,eximius ille odor non perſentitur. Vnde hæc eſt ratio,exquiſitiſsimum agallochum in inſula Sumatra, vel Taprobana proban-

di, vt referunt, qui per Luſitanorum nauigationes illuc acceſſerunt, manu claudere, vt redoleat. Nos autē aliter probamus, ſupra ignem ponētes. Optimum lacrymam facit, & bonū odorem ſpirat, diúq; perdurat antequam comburatur. Aliud vanū à Pandectario ſcribitur, ſepeliri ſub terra, vt odoratius fiat: Quod à Serapione accepit, ita ex ſententia Chedſetebeni dicēte, ſed per annū condi tradit. Cuius oppoſitū Luſitani oculata fide demōſtrāt. Hi recentes chamæleæ radicib. adulterari fatentur. Quod fieri nō poſſe certus eris, ſi craſsiora ligna emeris. Imò facilime deprehenduntur ramenta an ex agallocho ſit prædicto modo. Nec Luſitani dicūt ebulliri, poſtea vēdi, vt de rheubarbaro etiā multi fabulatur. Græci poſteriores, vt Aetius, lignū aloes appellarūt. Nā hic vir ſpeciatim de xyloaloes tractat. Veneti vnū tantū genus cognoſcūt, quod Alexandria Aegypti habent, illuc ex Arabia allatū. Quod enī ex India affertur, ad Venetos nō fertur, præſertim ex Sumatra inſula, quāuis ex India per mare rubrum, & per deſertam Arabiam mercatores Alexādriam tendere ſoleāt. Luſitani tres ſpecies cognoſcūt, quas etiam tractant: forte eæ ſunt, de quibus Serapio. Tu Venetiis id emes, quod haberi poteſt, quoniam in Italia non oritur. Ab

Hiſpa

Hiſpanis ligno aloes, à Polonis drzeuo aloeſſoue nuncupatur. Calidum & ſiccum ordine ſecundo. SE. Xylobalſamum ſecũdo loco ſcriptum eſt: at quia de eo in fructibus tractauimus, ideo qui tertio loco ſequuntur, ſandalos proponam. BR. Tria ligna in officinis habetis, quæ ſandali nomen habent: album quoddã, id eſt, cõmunẽ ligni colorẽ habẽs: album verò ad alia comparatum dicitur rubrum & luteũ. Hoc recentes citrinũ dicunt, cæteris odoratius, imò ſolum inter alia odoratum. SE. Ita certè habemus. BRAS. Decepti ſunt plures, ſandalos rubros aſpalathum putãtes. Quippe ſandalus arbor eſt, aſpalathus arbuſcula. Sandalus non eſt amarus, ſed amãreſcit aſpalathus. Sandalus ruber nõ eſt odoratus, ſed eſt odoratus aſpalathus. Quãobrem qui rubros ſandalos aſpalathum putarunt, longè decepti ſunt, cùm propter dictã, tum propter alia multa. In his ſandalis Arabib. debemus. hi enim ſandalos nobis oſtenderunt. Dioſcoridem enim, Galenum, Plinium, Theophraſtum, de his nunquam ſcripſiſſe conſtat. Venetiis hæc tria genera ſandalorũ emes, albos, rubros, & luteos. Cęteris præſtant lutei, mox rubri, denique albi. In India potiſsimùm naſcũtur. Luſitani nautæ harum arborum ſyluas inuenere. Maxima copia in agro Calechut, quod eſt totius Indiæ

diæ emporiũ, prouenit. In terra etiã Cubæ viget, & variis aliis locis, de quibus nuſquã antiqui pertractarunt: ſed nuper diebus noſtris à Luſitanis inuenta ſunt. Ad rẽ igitur, antiquiores de ſandalis nuſquam recordationem fecere, ſed Arabum inuentũ eſt. Conſtat autem frigidæ, & ſiccæ naturæ hanc arborem eſſe, & in ſecundo ordine intenſo frigidam, in ſecundo aũt remiſſo ſiccam. Decipiuntur qui verzinũ, rubrum ſandalum eſſe arbitrantur. nam diuerſæ ſunt arborum ſpecies, quarum copiam Luſitanorũ triremes, & celoces in Hiſpaniã portarunt. Apud Tarnaſarim Indiæ vrbẽ verzinum naſcitur. De hoc apud antiquos non habeo quid certi dicã: ſed de ſandalis, quidã libellus falſo Galeno inſcriptus circũfertur, qui de ſecretis Galeni inſcribitur, vbi in eo de icteritia ſermo fit, ſandalorũ meminit: tamen non dicit ſandalum, ſed mahazari. Recentiores ſandalos citrinos interpretati ſunt: his aũt nulla exhibenda fides. nam ab Arabe collectus eſt liber, Galeno inſcriptus eſt. Hiſpani ſandales, Germani ſandel, Poloni ſandal, ſandalos vocant, poſtea addunt biali, czernoniu, & zolti, id eſt, album, rubrum, & citrinum. SENEX. Tamarix accedit. BR. Ferrariæ pro his, quibus lien tumet, dolia & pateræ fieri cœperunt ex myrice, vt his vaſis vinum ſeruetur,

quod

quod hi, qui malè affecti ſunt liene, bibere poſsint. De ipſo in herbis ſatis dictum eſt, vbi oſtendimus ab antiquis myricē appellari. SE. Guaiacum ergo ſequitur. BRA. De hoc ligno plures fruſtra conati ſunt apud antiquos aliquid inuenire. Conſtat enim Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenũ, Paulum, Aetium hoc lignum ignoraſſe: ſed non mirum, quoniam Ptolemæus, Pomponius, & cæteri coſmographi eas partes ignorarunt, in quibus naſcitur. Nemo enim pręter Luſitanos in nouis nauigationibus illuc acceſsit. Equidem in inſulis nuper repertis, potiſsimùm oritur, in ea, quæ Corterati appellatur, & Hiſpaniola, quæ ab æquinoctiali parũ diſtat, & in aliis plurimis, vbi naſcitur, ſimilem morbum habent, vt is eſt, qui Gallica ſcabies vocatur, pro recuperãda ſanitate, fructu veſcũtur: & quibus fructus deſũnt, ligni decocto vtũtur. Quod Hiſpani videntes lignũ in Hiſpaniã portarũt, quod deinde per totam Italiam diuulgatũ eſt. Fructus citò putreſcunt, ideo ferri nō poſſunt. De hoc aliâs diffuſe ſcriptum reliquimus in cõſilio (vt dicunt) quod pro reuerendiſs. & doctiſsimo Laurẽtio Cardinali Campegio fecimũs, omniũ Cardinalium ſplendidiſsimo lumine, magnifico Rodulfo Campegio doctore ſtrenuiſsimo, & viro nũquam ſatis laudato,

proc

procurãte. Vt aũt noſcas (ſi accideret) quid empturus ſis, nũc breuib. expediemus. Tria huius ligni genera nouimus. Vnũ, quod vbique nũc per totã Italiã vagatur, meditulliũ ferè nigricans habens, & circumcirca albicans, quod odore, põdere, & pinguedine probatur, & quum in micas redigitur, præ pinguedine in globum ſibi iunguntur. Eſt aliud ligni genus, quod ſimiliter pharmacopolæ lignum ſanctũ appellãt, quoniã & primũ lignũ ſanctũ, vel palũ ſanctũ dicebatur, quod meditullium paruũ, lucidum, & magis albũ eſt, quam prius, tamen in colorẽ luteũ tendit. Multiq; decepti ſunt, hoc eſſe ramos guaiaci putãtes, quum tamen arbor ſit ſecundũ ſe à guaiaco diſtincta, vt præcitato conſilio docuimus. Quãdoque annis ſuperiorib. magna copia in Italia fuit. Nunc quinque, aut ſex anni ſunt, quòd ipſum Italia nõ vidit: tamen nobiles multi Genuã miſere, vbi prius copioſiſsimè habebatur, vt emerent. Tertiũ genus contigit me videre Venetiis in pharmacopolæ cãpanæ officina, quod in ruborẽ tendebat. deinceps nunquã videre potui. Tu Genuæ, nõ Venetiis, primũ genus emas, & ſecundum, ſi inuenire dabitur. De tertio nullum experimentum habeo, tamen ſi aliquo Italiæ loco haberi contingat, ne à tua officina abeſſe ſinas. Quãdoq; hebeni ſpeciẽ eſſe

ſuſ

ſuſpicabamur:ſed poſtea authores conſiderantes, à ſuſpicione liberati ſumus, & experti ſumus hoc lignum in fine primi ordinis, vel in principio ſecũdi calidũ eſſe, in ſecundi verò medio ſiccum. Tu ergo alia ligna proſequaris. SE. Iam extrema manus lignis impoſita eſt, niſi ea numeremus, quibus etiã pyxides fiunt. BR. Nec iſtud ab re eſt, ſcire quo loculo vnumquodq; exquiſitius ſeruaretur. SEN. At quia nõ modò vmbræ maximæ cadunt, ſed ferè ob Solis occaſum ſub orizontẽ inclinantis euaneſcunt, vt vna ſola terræ vmbra præualeat, expedientius erit ab incœpto opere quieſcere. BR. Imò nihil æquè cõmodum, quàm eos cibo, & potu ſaturos fieri, qui iugi labore occupantur. Id tugurium petamus, quod ex monte pendere videtur. SE. Petamus. HER. Quis adeò audax hoc prępicitium inhabitat, à quo deſpiciendo tremunt membra, & crura vacillant? Ruſticus: Ego, ſed tutius eſt hoc præcipiti ſaxo inhabitare, quàm prope montis pedem, quo ingentia ſaxa plerunque deuoluũtur, domus, & turres obruenti. SE. Mi frater, cœna indigemus, & quiete. Si nos hoſpites benignè receperis, vt dignum eſt, liberè perſoluemus. RVS. Nihil æquè gratum mihi eſt, quàm bonis placere: domus hæc veſtra eſt. Non deerunt molles caſtaneæ, non mitia poma, nõ

caſe

caſeus,& aſſam capreoli partem habebitis. Vino caremus, niſi ex ſylueſtribus prunis: nec panis adeò albus eſt,vt vos deceret.SEN. Opiparam cœnam nacti ſumus. Lymphas manibus demus.Tu hîc diſcumbe.BRA.Potius è regione oſtii ſedebo, vt ſpiranti aura fruar.SE.Vinum hoc ex ſylueſtribus prunis non diſplicet.BR.Nec mihi,niſi ſtypticitatẽ quandam perſentirem.SE.Poſtea quàm cœnati ſumus, ne ſtatim à cibo dormiamus, ſed ſpatiari parumper conueniet.HIE.Satis hodie ſpatiatus ſum.Impleant vapores,quãtum lubet,caput:hac etiam nocte reſoluentur.BR.Dormiat ipſe,nos interim perambulemus.SE.Dic mihi Antoni Muſa: Hieronymum Braſauolum auum tuum virum integerrimum noui, qui tres natos generarat, Franciſcum patrem tuum,Ludouicũ,& Procurium:extántne patruorum aliquę proles? BR.Ludouicus cœlebs obiit,quum adhuc infans eſſet.Procurius & ipſe cœlebs, quũ M.D.XXII.in Hiſpaniam ad Adrianum Pontificem nuper electum, ab Illuſtriſsimo Duce noſtro mitteretur,in Macra flumine, prope Lunæ deſertã vrbẽ ſuffocatus eſt.Solus Franciſcus ſobolem peperit,nec rarã: cuius ego ſolus ſuperſtes ſum.SEN.Doctiſsimus fuit,& excellẽtiſsimus medicus pater tuus,& inter alios,comes facundiſsimus. Noui etiã Ptolem

lemæum fratrem tuum, qui in ſummũ virũ euaſurus erat, ſi fata permiſiſſent. BRA. Puer adhuc eram, quum M. D. V. vitã functus eſt: ſed ex altera matre ortum duxit. SE. Scio. Tu ex Margareta Brixienſi muliere digna decãrari, quæ vidua à tenellis annis vſque in virilem ætatẽ maximo ſtudio, & labore vos duxit. BR. Ex ea aũt præter me, Hieronymus, & Ioannes Baptiſta prodiere. SE. Ioannẽ Baptiſtam ignoro. BR. Non mirum, quia triũ annorum puer in cœlum euolauerit. SE. Hieronymus iam vir excellentiſsimus euaſerat, & nunc inter optimos Ferrarienſes medicos computaretur. BRA. Multis laboribus me leuaſſet, niſi vitã cum morte milleſimo quingenteſimo vigeſimooctauo cõmutaſſet, ſed nullus contra impia fata poteſt. Eo anno per totam Italiã peſtilens morbus euagatus eſt. SE. Tu quot annorũ es? BR. Nunc trigeſimũquartum annum impleui: Nam in lucẽ prodii milleſimo quingenteſimo anno à Chriſti ortu, decimaſexta Ianuarii luce, hora ſexta noctis cũ dimidia, ante diui Antonii feſtũ diẽ. SE. Quũ infans eſſes, te frequẽter inter vlnas portabã. Nam mihi ſumma familiaritas erat cum excellentiſsimo patre tuo. Dic autem, duxiſtíne adhuc vxorẽ? BR. Multi iam aguntur anni, quum ſtatim è Gallia reuerſus ſum, Caſſandram præſtantiſsimi

Hieronymi de Robertis filiã duxi, quę multos natos mihi peperit, Renatum, inquam, Herculem, Hieronymum, Franciſcum, Ioannem franciſcum, & Hippolytum, & puellas, Margaretam, Elleonoram, Lucretiã, Bernardinam, Lauram, Elleonoram alterã, & alterã Lauram, atque Violantã. SE. Superuiuunt omnes? BRA. Vndecim ſolum nunc ſuperuiuunt. SE. Ergo immunis es ab omni onere ciuili? BRA. Sum, inquam, immunis, & amplo priuilegio me decorauit Illuſtriſsimus, & excellentiſsimus Hercules Dux Ferrariæ quartus. SE. Hora dormiendi inſtat: nã ſtellæ frequentes ſunt, & vndique cœlum occuparũt. BRA. In frondeum torum & hac nocte dormire opus erit: ſed nihil mihi iucundius, vt antiquorum philoſophorum toros contempler.

DE LIQVIDIS SVCCIS, ET LIquoribus, quorũ in pharmacopolarum officinis vſus eſt.

HERBARIVS. Hora iam eſt de ſomno ſurgere, vt cœptum laborem perficiamus. Heus, ſurgite. SE. Quoniam heri tẽpeſtiuius accubuiſti, ab re non fuit & hoc mane tẽpeſtiuius ſurgere. Te præpara ad liquidos ſuccos, & liquores parandos. Succo bletæ in primis, & violarum indigemus. BR. De bleta in herbis, de violis in floribus diſſertum eſt. SE.

Diſſ

Differuiſti quidem, ſed etiã ſucco abſinthii indigemus, fœniculi, ſolatri, ſemperuiuæ, ebuli, iridis, celidoniæ, rutæ, eupatorii, corti cũ mediorũ ſambuci, hos Galli eſcorce du mylieu du ſurean vocant, quos in herbis expreſsimus. BR. Paraſti certè: ideo nõ eſt opus iterũ repetere. SE. Balſamus, ſuccus granatorũ, ſuccus cotoneorũ ſequũtur. Cotoneũ verò coing à Gallis, membrilles ab Hiſpanis, kuttẽ à Germanis nũcupatur. B. De his etiã in fructibus, & de granatis in floribus ſermonẽ habuimus, quãdo balauſtia colligere iubebas. Arbitror te per balſamum, liquorem ipſum, id eſt, opobalſamũ intelligere. SE. Ita quidẽ eſt: ſed roſarũ ſuccus ac oleũ ſequuntur. BR. De oleo in fructibus, de roſarũ ſucco in floribus dictum eſt. Tamen oleum ex immaturis oliuis, & maturis habere oportet. Ex maturis autẽ primæ expreſsionis oleũ, & ex integris oliuis, & aliarũ expreſsionũ. A Gallis huille, ab Hiſpanis azeite, à Germanis oel, à Polonis oleii, oleum appellatur. SE. Vinum etiã in officinis habere oportet. BR. Imò in cellis in vinariis potius. De vino ſeorſum vno libello illuſtriſsimo Alphonſo Duci Ferrariæ dicato, vbertim ſcripſimus. Vbi ſapidiora apud antiquos vina, & quot ſpecies haberent, & quibus ætatibus bibenda, & quomodo, & quando degenerant, & de

optimis noſtri temporis vinis, deq́ue medicatis diſſeruimus. Hunc libellum Ferrariæ habebis, ex quo, quæ vina in officina habere oporteat, diſces. Nunc enim tempus non eſt vina colligendi. Præſertim in tua officina Creticum habeas, & purum Creticum, non adulteratū, quod Maluaſiam à loco, in quo naſcitur, appellant: alii monombaſiã dicũt. A Gallis vin, ab Hiſpanis, vt nos, à Germanis vvein, à Polonis vine nuncupatur. SE. Nec aceto carere debemus. BRA. De aceto etiam ſeorſum ſcripſimus in libello Illuſtri Iulio Taſſono Duci ſtrenuiſsimo inſcripto, vbi de variis aceti generibus, & eius qualitatibus diſſeruimus, & quibus modis fiat, & quomodo breui acerrimũ euadat. Frigidũ & ſiccũ eſſe nulli hoc tẽpore dubitant. A *Gallis* vin aigre, ab Hiſpanis vin agre, à Germanis eſſig, à Polonis eazet dicitur. Tu in officina ex roſis roſatũ acetum præpara, & ex Cretico vino puro ad epithemata, & plura alia habeto. SE. Agreſte ſequitur. BR. Vinum omphacium vocatur: ſuccus eſt vuæ immaturæ, quæ & ipſa vua omphacia nuncupatur. Ex vua Thaſia, & Aminæa Dioſcorides v. libr. fieri docet. Tu ex hac noſtra præpara, & pręſertim in agro Ferrarienſi. nam vinum hoc frigidæ naturæ eſt, atque ſiccæ. Quo autem modo fiat, in principio ferè quinti libri

Dioſ

Dioſcorides docet. A Gallis veriuſt, ab Hiſpanis agrazo, à Germanis & Polonis agreſt vocatur. SE. Eo modo præparabo, quũ Ferrariæ erimus. Mel ſequitur. BR. Mellis genera ex locis diſtincta fecere authores, potiſsimũ, & pretioſiſsimũ Atticũ, poſtea Siculum, præſertim quod ab Hybla vrbe Siciliæ Hybleũ appellatur, ex thymi abundantia. In Creta apud Carinam montem huius generis naſcitur, quod muſcæ non attingunt. Ideo pro medicamentis eligunt. Non deſunt tamen, qui Siculũ cæteris præferant, vt Varro, quia mellificium ex thymi floribus potiſsimùm fiat. In Sicilia verò maxima thymi copia habetur. Nos autem Hyblæo melle non indigemus, quoniam Ferrariæ ſatis laudatũ fit. Mel verò Sardoum, & Ponticum abiiciẽda, vtpote nocua. Probatur mel, quod dulciſsimum, odoratum, & guſtu cõpungente, ſubrutilum, nec ſucco liquidum, ſed ponderoſum, tactu prætenuia fila mittens, atque validum, & quum trahatur, neque abrumpentibus ſe, neque reſilientibus guttis, ſed digitum verſus, quaſi reciprocãtibus. hoc eſt puriſsimũ mel, & eligendum. Nos duo genera Ferrariæ habemus, ſubrutilũ, & album. Sunt qui album probent: ego ſubrutilum, vtpote magis concoctum, quàm album. Calidum eſt, & ſiccum ordine ſecundo. Pro melle, ne

alium locum quæras, quã patriam noſtrã, vbi apes,& florum copia,& aquarũ exuberantia habetur. Hiſpani,& Galli eodem modo appellant miel. Germ. vero honik, & Poloni myod. SE. In meo hoc indice, ſcillæ ſuccus conſequitur. BR. Notiſsimæ ſunt ſcillæ, quæ & a Varrone, ſquillæ nuncupatur, quẽ omnes recẽtes medici ſecuti ſunt, alba,& nigra, id eſt, rubra, in nigrum vergẽs, reperitur. Prima maſculus, ſecũda fœmina dicit. Non ſolùm ſuccus ſeruãdus, ſed & ipſa ſcilla, quæ tanquã cæpa eſt,& cortices filo inſixi,& interſtincti fœniculo, & oleum ſcilliticum, vinum,& acetum, fieri debẽt. Vos ſcillitico aceto vtimini, vino minimè. SE. Quãdoq; etiam oleum paraui, & ſcillã in paſtillos redegi. BR. Imò ad trochiſcos ſcilliticos, qui theriacẽ ingrediũtur, ſcilla indigemus, quæ paſta circundata in clibano decoquet. Hæc de ſcilla, quã Poloni zamoska czebala vocant. Secundum Galenũ in ſecundo ordine calida eſt,& ſicca. Tamen quære tu an ſit in ſecundo ordine, vel in tertio: verùm profectò in tertiò callida, & ſicca eſſe videtur. Tu alia proſequaris. SE. Non ſunt alii liquidi ſucci, quibus in officinis vtimur, & hora adhuc operi conuenit: ideo condenſatos ſuccos,& concretos liquores ante prandiũ colligere poterimus. BRA. Vt lubet.

DE SVCCIS PRAEDENSIS, ET concretis liquoribus, quorum in officinis vſus eſt.

SENEX. Inter prædenſos ſuccos, liquiritiæ expreſſum choream ducit. BR. De ipſo in radicibus egimus. SE. Ita conſtat. Manna ſequitur. BR. Mannam rorem condẽſatum, nemo dubitare audeat. Hoc autẽ adeò conſtat, vt nonnunquam in Ferrarienſi agro deſcenderit, ſed rarò fit. Tamen in ſtatis quibuſdam locis frequentius accidit: quemadmodũ ſuperioribus annis Ferrariæ in horto excellentiſsimi medici Sigiſmõdi Nigri ſoli cecidiſſe deprehenſum eſt. Ipſe vir doctiſſimus copia collecta expertus eſt, atq; probauit. Eſt autẽ ſtatutus locus in Oenotria, in quem ſingulis æſtatibus deſcendit, & ab omnibus paſsim colligitur. Neapolitani reges occluſere locũ, ne quis ſine vectigali colligeret. Dum locus occluſus fuit, nõ deſcendit, eo recluſo, & vectigali remoto, iterũ deſcendere cœpit. Sed & iterum clauſo loco, & tertiò recluſo, & clauſo ceſſauit: vt neceſſariũ fuerit reges quibuſq; ꝑmittere, vt colligere poſsint. Hoc mihi retulit illuſtriſsima & ſanctiſsima Iſabella Neapolis Regina, Illuſtriſs. Federici regis Neapol. digniſsima vxor, quę M. D. XXXIII. Ferrariæ obiit, dum illam ingraueſcẽti ætate, & febre acu-

tiſsima laborantem curaremus: quam inter Chriſti martyres collocatã putamus. Sunt aũt tria mãnæ genera, in Calabro ſolo collecta. Vnũ ſupra folia, quod perfectiſsimũ eſt, & ita vulgo apud Calabros appellatũ manna de folio. Quippe ruſtici folia aptãt, & veluti tegete extendũt, plãtantq; lationũ foliorum arbores, vt aptius colligatur, & parum ſupra aliam rem cadat. Alterũ genus primo deterius eſt, quod in lignũ colligitur, & ſupra arborum caudices: hoc mãna ligni, vel trunci vocant. Tertiũ genus, in terrã cadit, cæteris deterius, quod manna terræ dicitur. Eadem igitur res ſupra diuerſa cadẽs varia nomina, & varium genus (ſi hæc differentia generis dici poſsint) ſortitur. An verò hæc eadẽ manna ſit, qua Hebręi quadraginta annis in deſerto nutriti ſunt, ſuſpicamur, quia coriandrorũ grana habuiſſe fertur. Quum autẽ ſupra naturã id ſit, quod ſingulis diebus plueret manna, & in ſufficiẽti copia vt nutrirentur tot hominum millia, & ſi quiſpiam magis quàm pro vno die, aut duobus diebus feſtis colligeret, putreſcebat: propterea alterã rẽ fuiſſe Hebræorũ mannam ſuſpicamur. Quanquam dici poſſet, Deum rebus naturæ ſemper miraculã facere, vel quantò magis naturę propria fieri poſſunt: ideo illã Hebræorũ fuiſſe verã mannam in

gran

granula cõcretã, vt Calabra eſt, videtur, ſed miraculum in quãtitate fuit, & in eo quòd ſingulis diebus pluebat, & ob mandatũ putreſcebat, quũ in maiori copia, quã eſſet mẽſura data, ſeruaretur. Ex partibus etiã oriẽtalibus ad nos defertur, & pręſertim ex mõte Libano. Venetiis magna copia habetur. Tamẽ ego ſemper Calabrã mannã cæteris præfero, & ſi nõnullos aduerſari ſciuerim. An verò Dioſc. de manna locutus ſit, multi dubitarunt. Hermol. ſub elæomeli cõprehendit. Nam etſi primò dubitet, an elæomeli, aeromeli ſit: infert tamẽ ſe in hoc eſſe perpenſiſsimum, vt idem ſint. Quod nos ſentire non poſſumus: quia elæomeli ex arboribus ſponte manat, veluti oleum, ideo & elæomeli dicitur. manna verò è cœlo, id eſt, aere deſcendit, nõ ab arboribus. Nos tamen elęomeli nunquã vidimus: at nõ eſſe mannã ſcimus. nec iudicare poſſumus, quiſnã melius loquatur, Dioſc. an Plinius, qui ſecus de elæomelite ſentit. Tamen quũ Plinius de re ferè incerta loqui videatur, Dioſcorides de ſibi certiſsima, ideo potius Dioſcor. quàm Plinio credere ſuaderẽ: adderemq; de manna nuſquam à Dioſcor. tractatum, id eſt, de manna quę ros eſt. Nam mannã thuris primo lib. deſcribit. Oribaſius etiã, Galenus, & Paulus de ſola manna thuris loquũtur, ideo

nuſquam manna apud hos authores referuntur. Propterea Auerrois rectè cẽſet, mannã vnum ex his eſſe, quæ à Galeno ſcripta non ſunt, quanuis vnus ſit Galeni locus, vt infrà edocebimus, in quo mannã deſignare videatur. De Serapione autẽ miror, qui Hibix ſententiã de mãna ita dicentẽ ſcribit: Adſtringit ventrẽ, & eſt ſiccæ naturæ manna. Vnde arbitror de mãna thuris Hibix eſſe locutũ; Serapionem verò mannam thuris ſimul cũ manna roris cõfudiſſe. Nam ex eiuſdẽ ſententia addit, mannam compoſitiones medicinarum magnas ingredi. Cõſtat autem ad reprimendam intenſam medicamentorum vim, & mannã thuris: & gummi (vt ipſemet fatetur) in magnas compoſitiones miſceri. Ideo certus ſum Hibix de manna thuris loqui. At quia aliquis putare poſſet eo capite Serapionẽ de manna thuris loqui, de mãna roris tractaſſe oſtẽdo. Quippe inquit, ſecũdũ arbores, ſuper quas cadit, diuerſas vires habere. Vnde ſi cadat ſupra tamariſcum, ad tuſsim valet. Quę de manna roris loqui demõſtrant. Quippe mãna thuris, quũ puluis ſit ex concuſſu thuris factus, ſupra arbores aliquas non cadit. Aliud eſt, de quo miror Arabes duo capita facere, alterũ de mãna, alterũ de tereniabim, deſcribẽtes tereniabin rorẽ eſſe de cœlo cadentẽ, qui ſupra lapides,

& ſupra terrã coagulatur, & granuloſo melli ſimilis efficitur: vnde tereniabin eſt noſtra mãna granuloſa, quæ ex Oenotria affertur. Verùm ex oriẽtalibus partibus, & meridionalibus alterũ genus mannæ portatur, ſicut mel liquidũ, ꝑter aliud albicãs granuloſũ, hæc eſt manna Arabum: quare tereniabim, & mãna rores ſunt, ſed tereniabim eſt in granula cõdenſatus, manna apud ipſos tanquã liquor melle dẽſior. Nicolaus Nicolucius, à Mauro quodã huius liquidæ mãnæ pyxidẽ emit, quę miros effectus faciebat. Quod autẽ Hibix de manna thuris ſuprà locutus ſit, quũ eã adſtringere dixit, ex hoc etiã oſtẽditur, quia Serapionẽ in capite de tereniabim adducit, vbi tereniabim ventrẽ emollire fatetur, & bilim educere. Non defuere tamen, qui Arabum tereniabim Dioſc. ſaccharum eſſe exiſtimarint. Hoc verò abſurdum eſt: quoniã Serapio vbi de ſaccharo pertractat, id præciſe ſcribit, quòd à Dioſc. de ſuo ſaccharo prius dictum erat. Adde ſupra cãnas, ſaccharum colligi, ſed tereniabim ſupra omnes arbores. Quare Serapionis tereniabim, id eſt, manna noſtra, alia res ab antiquorum ſaccharo, & idem cum melle, de quo Auicenna, quod ſuprą lapides, & arbores ſine apũ auxilio condẽſatur. Meſue viſus eſt tria illa genera, quæ ſeparatim in arbore,

re,

re,foliis,& terra colliguntur,agnouiſſe. At Galeni ſententiã affert,nuſquam apud Gal. de manna(niſi de vno loco) & quomodo cũ aliis rebus miſceatur,inuenire licuit. Arbitror hos Arabes alios libros habuiſſe, quã ad noſtras manus peruenerint,Gal.falſo inſcriptos,in quibus multa reperirentur,quæ adducũt,ab ipſis tamẽ nunquã ſcripta inueniũtur. Nõ poſſum id credere, Arabes adeò temerarios eſſe,vt rẽ adducant,quam vel in fronte nõ viderint,aut ab aliquo adductam non cõpererint. Cõſtat autem eos in pluribus Græcos adducere, de quibus nuſquã locuti ſunt. Quare apud Dioſc. manna nõ reperitur,quoniam ſaccharum non eſt:quippe ſaccharum in arundinibus cõcreſcit modo ſalis: manna verò ſupra omnes arbores deſcẽdit. Nunc verò quæ Neapol. viderim M.D.XXXV. cũ illuc acceſsiſſet illuſtriſsimus & excellentiſsimus patronus meus Hercules Ferrariæ Dux, vt Carolum Imperatorẽ Quintum inuiſeret. Vidi autem ſeplaſiarios mannam ſupra peponũ & cucurbitarũ folia colligẽtes, quæ liquida eſt & nigra: ſapa videtur, eſt tamẽ dulcis, ſed nõ ſoluit, pectori conuenit. Ingentem quantitatem colligunt & ſeruãt, in clyſteribus adhibẽt. Vidimus & aliud mãnæ genus, quod ſupra ſummitates cuiuſdam generis papyri, vel iunci in æſtate

con

concreſcit. Hanc plantã Neapolitani chioduno vocant, vel baula, Albũ eſt genus hoc mannæ & dulce atq; fragile vt zuccharum, quo ad ſolas oculorum ægritudines vtũtur. Iudicant eſſe Arabicũ zuccharum aluſar, & antiquorũ ſaccharum. Adeſt & tertiũ mannæ genus Neapoli, de quo ſuperius egimus, in mannam folii, mannã trunci, & mannam terræ diſtinctum. Ineptior eſt manna cũ cadere incipit, & magis liquida eſt, atq; humida. Probatior eſt in Auguſto, cũ granula facit parua, atq; cõglobata. hæc Neapoli habetur. Nunc ad Grçcos authores redeamus, Galeni locus extat quo mannã adumbrare videtur, quum de melle, tertio de alimento. facult. agit, ſed de ipſa tanquã de re incognita ſermonẽ fecit, & rarò ſuis partibus facta inquit. Fit enim in plantarũ foliis, neq; ſuccus earũ, neq; fructus, neq; pars, vllo pacto dici poteſt, ſed eiuſdẽ cum rore generis eſt: non ita tamẽ aſsiduò, nec copioſe prouenit. Memini aliquando æſtate ſuper arborũ herbarumq; folia mellis quàm plurimũ repertum fuiſſe, vt gaudio exultantes ruſtici cantarẽt, Iuppiter melle pluit. Sed his nõ cõtentus Galenus cauſam addidit inquiens: Præceſſerat autem nox, vt per æſtatem ſatis frigida (nam tum anni çſtiuũ tempus erat) priedieq; calida & ſicca fuerat aeris conſtitutio:

quamobrẽ peritis naturæ interpretibus halitus è terra, atq; aquis prodeũtes, Solis calore exactè attenuari, ac cocti à frigore ſecutæ noctis in vnũ coacti, ac condenſati fuiſſe videbantur. Sed apud nos rarò id accidit: in mõte autẽ Libano quotannis perſępe, adeò vt expanſis ſuper terrã velleribus, mel à cõcuſsis arboribus decidens, excipiẽtes ollas, ac fictilia plena referãt: vocãtq; id roſidum mel, aut aereum. Hactenus Galenus. Cõſtat autem mannã illam, quam ex Calabria habemus, talẽ eſſe. Nec mirum ſi à Gal. ita prętereatur, vt nihil de eius viribus ſcribat: quoniam apud ipſos nõ extabat, ſicut apud nos rarò etiã fit. Ex eadem materia fit mel. Nam apes rorem ſupra folia, & flores colligẽtes, mel parãt. Verũ & ſi ſingulis annis Ferrariæ mel fiat, tamẽ mãna nõ cadat, ratio eſt illiꝰ diſpoſitiõis aeris defectus. Propterea nõ ab re ab Arabibus cõſtellationes, quibus fiat, id eſt, aeris diſpoſitiones, quæ per aſtrorum motus fiunt, edocentur. Idem ſentit Plinius lib. XI. cap. XII. ex aere, & maximè ſyderum exortu fieri, præſertimq; in ipſo Syrio ſplẽdẽte. Itaq; prima aurora folia arborũ melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutinò ſub diuo fuere, vnctas liquore veſtes, capillũq; concretum ſentiant: ſiue ille eſt cœli ſudor, ſiue quędam ſyderum ſaliua, ſiue purgantis

ſe

ſe aeris ſuccus: vtinámq; eſſet, & purus, ac liquidus, & ſuæ naturę, qualis deſluit primò. vt ex his conſtet Plin. etiam hoc loco mannam tangere. Nam mel id ſpōte factum in arboribus manna eſt. Saccharū verò nō eſſe mannam, nō ſolùm prædicta oſtendunt, ſed & ipſe Plin. lib. XII. cap. VIII. vbi inquit ampliſsimum ſaccharum nucis auellanę magnitudine eſſe. Eſt verò mel in arundinibus collectum. Māna autē eſt potius liquida, & quæ cōcreuerit, nucis auellanæ amplitudinem nō habet, nec manna dentibus fragilis eſt, ſed eſt valde tenella. Voluit enim duritiem oſtendere Plin. per id, quòd dentibus fragilis ſit. Nam māna digitis etiam frangi poteſt, nō antiquorū ſaccharū. Conſtat igitur nos Arabibus debere, qui mannā exquiſitè edocuerunt, & eius vires in duas ſpecies diſſecantes in mannā, & tereniabim. Manna liquida eſt vt mel, dēſatur aūt. Tereniabim eſt manna coagulata. Verùm hoc nomine manna, in omnibus abutuntur, quòd apud Hebræos, quid eſt hoc, ſignificat: quāquam ipſi man, non manna proferant. Hæcq; de manna ſatis, & ſuper. SEN. Nondum ſatis de manna dictum eſſe arbitrabor prius quàm ab hoc onere me leuaueris. BR. Quódnam onus hoc eſt? SE. Vt coniicio tu Galenū mannam non cognouiſſe arbitraris: tamen ex

hoc

hoc mannam cognouiſſe cõſtat,quia illam deſcripſit,& exactè, imò & illã ſe vidiſſe fatetur. BR. Erat mannæ cognitio apud Galenum confuſa,quippe ſemel tantùm illã vidit. Et præterea eius vires ignorauit, quas debebat,& in tertio de alimentorũ facultatibus,& in libro de ſimplic.med. facult. vbi de melle egit,proſequi, & ideo paruam habuit,atq; exiguam mannę cognitionem,& eius virium. SI. Videtur & eius vires nouiſſe,cùm dicat vires diuerſas acquirere ex rebus,ſupra quas cadit. BR. Galeni verba non intelligis, quia eo in loco de melle loquitur,& inquit: Videtur autem ex plantis, in quarum foliis mel colligitur,boni vel mali quidpiã acquirere poſſe. De melle inquam, loquitur: quoniam apes mel colligunt, id eſt roris guttas,ex quibus mel fit,& in aluearia portant. Lege quæ nos amplè in noſtris, in librum de ratione victus in acutis, commentariis de melle ſcriptum reliquimus. Et Galenum de melle loqui,id eſt, rore,qui ab apibus colligitur,ex eo conſtat, quare laudatiſsimum ait eſſe mel in locis vbi fit thymus,& herbæ ſicci tẽperamenti. Et ideo ratio,qua probare niteris Galenum, mannæ vires nouiſſe,nullius momẽti eſt: quoniam de melle loquitur,id eſt,rore, quo apes mel conficiunt. Et licet Galenus mannam oculis

viderit, id ſemel fuit, neq; ex hoc eius vires ſciuiſſe deprehẽdi poteſt. SE. Rationem tamen, quomodo fiat, egregiè docet. BR. Et ſi ratio illa Gal. ſua in regione & eo tẽpore vera eſſe potuerit, tamẽ in omnib. locis vera nõ eſt: quippe in Oenotria ſub cane, cũ dies ardent, & noctes, fit manna: neque præcedit nox frigida aliqua ante mãnæ caſum, prætérquam noctis æſtiuæ frigiditas, tamẽ pluribus continuatis diebus deſcendit. SE. In eo præterea dubito, cũ probas mannã ſaccharum nõ eſſe. Inquis ideò non eſſe, quoniam manna liquida eſt. At ſuperius granuloſam illam eſſe dixiſti. BRA. Tu ſolũ in cauillis, & tenuib. argutiolis verſaris. Nónne audiuiſti adeſſe & liquidã & granuloſam mannã? Tamen & granuloſa reſpectu ſacchari ſatis liquida eſt: quare nõ dura, ſed valde tenella, & mollis. SE. Te etiam audiui ex Dioſco. dicentem ſaccharũ ſupra cannas concreſcere: tamen non magis ſupra cannas, quã in cannis dixit Dioſc. nempe ait: ἐπί τῶν καλάμων. Præpoſitio autem ἐπί, ſi genitiuo iungatur, tam ſupra, quàm in, ſignificare poteſt. BRA. In pueirilibus nugis mihi verſari videris. Sit ſupra cannas, vel in cannis, in extima fit cannarum parte, & eſt conglobatus ſuccus vi Solis è cannis expreſſus. Fortè erat in cannarum geniculis: imò ita eſſe certus ſum, &

in aliquibus erat geniculis eadem in cannæ, in aliis non erat. SE. Mirum eſt, antiquiores non cognouiſſe mannam. BRA. Imò & apud Vergilium mellis aerei mentio facta eſt: ſed eius vires ignorabant. Et Gal. præcitato loco dicit, ex monte Olibano frequentiſsimè haberi, & in ollas coaptari. A Vergilio autem I. Georg. verſu CXXXI. fit eius mentio, vbi oſtendit Iouem homini laborē impoſuiſſe omnib. in rebus, & canit: Malláq; decuſsit foliis, ignéq; remouit. Nam ſupra folia mel inueniebāt. De qua re in noſtris ſupra librū de rat. victus in acutis, cōmentariis, abundè egimus. SE. Cuius eſt qualitatis manna? BR. Fuere ex recentib. qui mannam in ſecundo ordine calidā, & ſiccam facerēt, ſicuti & mel. Nos verò in præcitatis cōmentariis, id impoſsibile probauimus, quia ros eſt condenſatus. Mel verò à florib. ex quib. fiunt faui, caliditatem ac ſiccitatē acquirit. Ros verò ſimplex, & conglobatus manna dicitur, propterea tātam caliditatem habere non poteſt, ſed eius caliditas eſt ferè tēperata. Vnde & apud Serapionē meſarugie calidam in primo ordine eſſe dicit, & in paſsiuis qualitatib. temperatam. Verùm ſecundum eundem authorem ex ſententia Abix, calida, & ſicca eſt, ordine ſecūdo intēſo. At de manna thuris locutus eſt, & non de man-

na roris,vt ſuperius annotauimus. SE. Saccharum mannam conſequitur. BR. Non minorem difficultatem moues, quàm quæ de mãna pertractata eſt: quippe noſtrum ſaccharum aliam rem eſſe ab antiquorum ſaccharo conſtat. Antiquorum enim ſaccharũ, vt Dioſco.& Plinius teſtantur,genus mellis eſt ſupra cannas concreti. Noſtrũ verò ſaccharum ex expreſsione cannarum fit. Hoc non modò re ipſa patet conſideratis authoribus,ſed Hermolaus clarè ſentit antiquorum ſaccharum, & hoc noſtrum diuerſa eſſe,& ante Hermolaum Genuẽſis. Ex eo etiã accipitur, ꝙ omnia antiquorum cõdimenta,melle fiebant. Imò & nunc addo,Serapionem noſtrum ſaccharũ ignoraſſe.Nam quũ de ſaccharo loquitur,Dioſco.& Gal.adducit,qui de ſaccharo, quod mel cannæ eſt,loquũtur. Tamẽ de taberzet mox loqui videtur, ac ſi vnà confundat. Vnde à Serapio.de noſtro ſaccharo nihil habetur. Auicẽna autem penultimo cap.ſecundi libri ipſum diſtinctè pertractat. Quæ verò ab Auicenna dicantur, in epiſtola ad Franciſcũ Trotum Lucenſem , apud Leonicenũ legere poteris, quia nõ arbitror noſtrũ ſaccharum ſub antiquorũ authorũ mellib.comprehendi.Tamẽ dici poſſet extra cannas vi Solis exire,& poſtea in modum ſalis conglobari:hócque

nos ſaccharum candidũ appellamus, quanuis Venetiis ſaccharũ candidum arte fiat. Quod verò ex cãna reſudet, Dioſco. verba inſinuare videntur, quib. inquit inueniri in arundinib. cõcretione ſua ſali ſimile, vt hęc concretio per guttã, quę ex cãna exeat, fiat; túncq; eiuſdẽ materiæ erit cum noſtro ſaccharo, ſed nõ eodem modo factũ. SE. Arbitror ego antiquiores ſaccharum noſtrũ nouiſſe, ſed nouerũt iam arte paratum, nõ autem dũ in cãnis adhuc eſſet: ſicuti alia multa cognouerunt, tamẽ nec quo loco naſcèrentur, edocuere: nec quomodo fierẽt ſciebant: & tunc noſtro ſaccharo omnia cõueniunt, quę ab authorib. ſcripta ſunt. BR. En, oſtendis te potius animo mordendi loqui, quàm diſcẽdi. Nam eodẽ argumẽto ad oppoſita vteris: quippe ſi aliquid dixerim ab antiquis prętermiſſum, ſtatim reſpõdes, Id neq; à Dioſc. neq; à Gal. dictum eſſe. Si verò aliquid ſponte prætermiſerim, arguis alia ab authorib. dicta eſſe, ac ſi omnia ſcriptis mandare tenear, quę ab aliis dicta ſunt: tũc quoq; vis antiquos authores ſaccharũ nouiſſe, cum tamẽ nulla ab ipſis ſacchari noſtri, mẽtio facta ſit. Nã authores tantũmodo ſacchari ſupra cãnas, vel in cãnis cõcreti, nõ quidẽ intus, ſed in geniculis mẽtionẽ faciunt. Neq; aliud apud ipſos inuenitur: an

verò

verò nouerint, certè credendum eſt: ſi nouiſſent, etiam ſi conficiẽdi modũ ignoraſſent, non dixiſſent ſupra cannas cõcretum, & formam eius enodaſſent. Verũ ad alia te conferas: nempe indignũ mihi videtur de hac tã manifeſta re garrire. Tu quicquid lubet ſentias, nobis id curæ nõ erit. SE. Tamen tuã ſentẽtiam nulla ratione probas. BR. Ipſa ſe ipſam probat ex authorum verbis nihil de noſtro ſaccharo loquentiũ. Et hoc eſt egregius probare, quã tu tuã ſententiã probaueris. Cannæ ſacchari plenæ ſunt, nõ vacuæ, & inanes, vt noſtræ cannæ ſunt, papyri formã habent. SE. Nõ ſunt cannæ, quia plenæ ſunt, non inanes. BR. O delirũ caput, cannæ appellantur, etiamſi baculi eſſent, nec opus eſt vacuas eſſe. Quũ eſſem puer cãnas ſacchari libẽter exugebã, quas in foro emebã, quodã Hiſpano mercatore portante: pro vnica cannã obolus vnus expendebatur. Spero noſtrã patriam, præſertim Illuſtriſs. Ducis noſtri montem, cannas quãdoq; producturum, ex quibus ſaccharũ noſtrum per ebullitionẽ liquatur. Antiqui ſuũ ſaccharum ſalẽ Indum vocarunt, & mel arũdineũ. De excellẽtiſsimo Leoniceno hîc miror, qui ſalem Indum aliud eſſe à ſaccharo taberzet probare voluit, & Herculanum, ac Gẽtilem reprehẽdit, Auicennæ interpretes, qui in capitulo de

aſperitate linguæ, ſal Indum.i. ſaccharum candum exponunt. Verba autem Auicennæ in IIII. canone, in capi. de aſperitate linguæ febricitātium, talia ſunt: Sal qui aſportatur ex India, eſt in colore ſalis, & dulcedine mellis. Leonicenus Auicēnam reprehēdit, quia (inquit) hoc remediū à Paulo accepit. ideo opus eſt more Pauli, ſalē intelligere. At Paulus pro ſale albo eū intellexit, qui pro cōdimēto cibis admiſcetur. Addit ſaccharū candum nō eſſe album, ſed potius colore ſubluteum. Re vera Leoniceno multa debeo, quo ſemper præceptore vſus ſum. ſed plura veritati, quā ſemper incorruptam ſeruare ſtudemus. Itaq; Paulū Aeginetā cōſiderantes II. lib. cap. LIIII. vbi de ſcabritie linguę pertractat, expreſſe idē ſentit cū Auicēna, ſalē Indum.i. ſaccharum illud ſumi debere, nō ſalem noſtrum cōmunē albū. Cuius verba ſua lingua ſubſcribere viſū eſt. Inquit ille: καὶ ἅλος ὁ ἰνδικὸς χροίᾳ μὲν καὶ συστάσει ὅμοιος τῷ κοινῷ ἁλί, γεύσει δὲ μελιτώδης. Quem ſi ad verbum referamus, hæc dicit: Et ſal Indicus colore quidem, & cōcretione ſimilis cōmuni ſali, ſapore autem melleo. Vt ex his manifeſtè deprehēdatur ſalem Indum Dioſco. ſaccharum eſſe, quòd candum appellari poteſt, quāuis arte factum nō ſit, vt noſtrum. Multi verò, præſertim Venetiis, & Genuæ,

vt ſuperlucrentur, naturam imitantes, arte parant. Ideo Herculanus & Gentilis per Indum ſalem, ſaccharum cãdum inrerpretari voluerunt, nec ſubluteũ eſt, ſed quantò exquiſitius, tãtò magis albicat, præſertim natura cõſtãs. Niſi dicere velimus Leonicenũ intellexiſſe ſalẽ Indum ſimilem noſtro eſſe ſubſtãtia, & colore, ſolo differre ſapore. Sed tũc Herculanus, & Auicẽna in re nullius momẽti reprehendũtur. Tu Venetiis ſaccharũ noſtrum emes, & ex eo plures ſpecies. Illud in primis eme, quod rubrũ vocatur ex prima coctura factũ, vel ſecũda imperfectum, vel qđ in ſecũda coctura degenerauit, quo in enematib. vtimur, quãuis perfectius vti deberemus. Etiã emas quod ſecũda coctura perfectũ, & de madera, vel ſaccharũ craſſum nuncupatur: & etiã finum vocatum habeas, quod ex tertia, quarta, vel quinta coctura fit. Nec à ſaccharo cando abſtineas: quod ſi naturale habere poteris ſupra cãnas ſponte concretum, cõueniẽs erit. Sin minus, Venetiis arte paratum emes. Cãdum verò naturale vocatur id, quod ſupra cãnas cõcreſcit, ex ſimilitudine quã habet cũ arte facto cando. Suaderẽ verò, vt Genuæ ſaccharũ ex madera emeres, quoniã viliori pretio tibi vẽditur: Nam facillimè ex Hiſpania, & Sicilia in Liguriam defertur. Cętera ſacchari, genera,

vt cãdum, finũ, viliori pretio Venetiis venduntur. De ſaccharo aũt cando, an ſiti cõueniat, ſuo loco diſputare decreuimus : quia plura à Leoniceno cõtra recentiores dicta ſunt, quę mihi veritati quadrare nõ videntur. SE. Gal. ſaccharũ nõ cognouit? BR. Non, ſed tantùm Dioſco. ſaccharum. SE. Fiebátne Gal. tempore cãnarum expreſsio? BR. Si fiebat, oſtendit ſe ignoraſſe, quia de ipſo nunquam locutus eſt, vel de expreſsione, vel de ipſis cãnis. Id tãtùm tractat, quod dicit Dioſco. in cãnis concreſcere. SE. Arbitrãdũ igitur Gal. tempore inuentum non eſſe? BRA. Hoc arbitrari non poſſum, imò certus ſum ante Gal. tempora cannas expreſſas fuiſſe, & ſaccharum confectum fuiſſe: ſed fortè Gal. ipſe ignorauit, quia non omnia poſſumus omnes: nec valde frequẽs erat. Quippe extant Marci Varronis Narbonenſis carmina, expreſsionem harum cannarum in hunc modum dicentia:

Indica, non magna nimis arbore, creſcit, arundo,
Illius & lentus premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeãt ſucco contendere mella.

Conſtat autem Varronem ante Gal. tempora extitiſſe, quia vixit ante Chriſti aduentum, quum Cæſar Imperium occupauit. Gal. autem poſt Chriſti incarnationem vi-

xit

xit tempore Marci Antonii Imperatoris,& tempore Adriani,in cuius gratiam Theriacam præparauit,vt ipſemet in primo libro de Antidotis ſcribit,vbi de cinamomo verba facit.SEN.Hoc non eſt paruum teſtimonium ante Galenum illarum cãnarum ſaltem radices exprimi ſolere.BRA.Sed & Statius Papinius, qui tempore Neruæ Imperatoris fuit, id eſt, ante Galeni tempora,licet parum, tamen in Syluis harum cannarum meminit dicens:

Et quas præcoquit Ebuſita cannas.

Vbi Hermolaus Hypaſita legẽdũ corrigit,à fluuio Hypaſi,à quo etiã populi Indiæ vocãtur.SE. Nec iſtud paruum teſtimonium eſt. BR. Alia etiam addã: Nam Strabo in India non ſolũ ex cãnis, ſed ex radicibus exprimi docet: & Solinus de India pertractãs,ex radicibus quarũdã cãnarum inquit ſuccum exprimi ad dulcedinẽ mellis. Vnde certũ eſt, ex radicib. poſſe fieri noſtrũ ſaccharum, & abundãtius, quàm ex ipſa herba, ſed ad generationẽ reſeruãtur. Nullus verò dubitat Strabonẽ ante Gale.tẽpera fuiſſe,quia ante Chriſti aduẽtum ſcripſit ſub Imperio Octauiani,& in ipſo aduentu.Galenus verò poſt Octauiani tẽpora,& aduẽtum Chriſti in lucẽ prodiit.Quã ob rem ſi hũnc liquorẽ antiquiores Gale. nouerunt, miror cur illum

præterierit. Fortè hoc cannarũ expreſſum: de natura ſacchari credidit ſupra cãnas cõcreſcẽtis: quũ verò de illo abũdè tractaſſet, ſatis de dulci illo exp̃ſsè dictũ putauit. Aut Romanis totius orbis dominis, aliqđ apertum eſſe potuit, quod Græcis, & ſi propinquiorib. ignotũ erat. Opus autẽ eſt per longum tempus, antequã à præcitatis viris ſaccharũ cognoſceretur, cãnas expreſſas fuiſſe: quoniã antequam ex India Romæ hoc ſciretur, fuit opus interponi tẽpus. Tñ de Plinio omniũ rerũ ſagaci inquiſitore, & Dioſc. ſedulo ſcriptore miror, qui hęc ſiluerit ante ſe ab aliis ſcripta, quum tamẽ Plin. Romæ eſſet. Sed non omnia poſſumus omnes. Ab Hiſpanis azuquar, à Gallis ſucre, à Germa. zuckar, à Polonis czukier nuncupatur. Tu reliqua proſequaris. SE. Optarẽ vt omnia in cumulũ redigeres, quę de his prędixiſti, mãnam etiã addes. BR. Imò & à melle incipiã.

Mel apum, eſt noſtrum mel.

Mel roris, eſt mãna quam habemus, quæ & mel ſylueſtre dicitur à Suida: & Pli. lib. XVI. cap. VIII. ſupra robora etiã fieri tradit. Mel cannę, & ſaccharum antiquorũ noſtro cãdo ſimile, quod in Aegypto, & India innaſcitur, & cõglobatur ſupra cãnas. Nos per expreſsionẽ cannarum vocatum à nobis ſaccharum paramus, & per cocturam, in varias

ſpecies

ſpecies diſtribuimus.

Mel cannæ ab Auicenna ſaccharū Albuſar.
Et ſal Indus dicitur, vt ſuprà docuimus.

SEN. Acacia ſequitur. BR. Noſtram vocatam acaciam, illam Dioſco. non eſſe, manifeſtè patet, quanuis & nos ex ſpinoſa quadā noſtra arbore faciamus. Habet Dioſc. Acacia ſiliquam ſeminibus plenam, ſiliquæ exprimuntur, & qui exit ſuccus, acacia nuncupatur. Nos ex arbuſcula, quę prunus ſylueſtris dicitur, vulgò brugnolo, quaſi pruneolum, paramus. Fructum ante maturitatem colligimus, & exprimimus, quod ſimul cum carne miſcentes in placentarum orbes conformamus, & exiccātes pro acacia vtimur. Sunt inter ſe diſsidentes authores. Quippe Oribaſius, & Aetius idem cum ſpina Aegyptia acaciam eſſe volunt, alii negant. Dioſcorides in Aegypto ſolum naſci memorat: tamen & in aliis locis prouenit. Imò & Syriam quoque ſpinam dici conſtat. Alba, nigra, & viridis arbor reperitur in Aegypto, quæ huiuſmodi ſiliquas parit. Nunquam vidi antiquorum acaciam, ſed ex ſylueſtribus prunis tantum factā, quæ tamen conſtringēdi efficaciam habeat. Nec deſpiciendus eſt hic noſter ſuccus: tamē quū acacia indigerē, id potius ſumerē, quod à Dioſco. pro acacia ſumi poſſe docemur, & eius

virtut

virtutem habere. Id autem eſt rhus obſoniorum, id eſt, ſumachium, quod frequens eſt apud nos. Ideo quum acacia indigeo, foliis rhu obſoniorũ vtor, & noſtra vulgari acacia in his, in quibus opus ſit infrigidare, cõſtringere, & repercutere. Tamen laudarem, vt nõſtram acaciam ex prunis maturis, & immaturis ſeruares: minus adſtringit ex maturis quando opus ſit vti. Nec alibi pruna ſylueſtria quærere, quã Ferrariæ. Nam in foueis ferè ſpõte naſcuntur. A Germanis ſchlehen, à Polonis tarukoue pouidla nũcupatur acacia. A Galeno ſicca ordine tertio exiſtimatur: & cùm abluta eſt, in ſecũdo ordine frigida eſt, non abluta verò in primo. SE. Ipoquiſtidos ſequitur: tamẽ in primis ſcire percupio, nunquid Arabicũ gummi ex ſpina acaciæ prodeat, vt inquit Serapio, qui tamẽ in aliis Dioſco. conſentit. BR. De hac re ſuo loco diſſeremus. Tu interim hypociſthis, non hypoquiſtidos dicito pro recto, genitiuo vtens. SE. Vt à cunis didicerã profero, & pluriũ cõſuetudinẽ ſequor. BR. Vtinã vt pauciores, ſaperes: quia in his recẽtiorum errata cognoſceres, à Leoniceno pro parte detecta. Ciſthos apud Dioſco. frutex eſt, qui in ſaxis prouenit (hoc vt in pluribus intelligas) plures ramos habet, multa folia (quod ratione fruticis intelligere oportet) nõ multũ altus,

folia

folia ſunt in orbē cinnata, hirſutū eſt foliū, acerbo guſtu, in marem & fœminā diſtinguitur. Mas florē punici habet, fœmina albeſcit: ſub hoc frutice naſcitur hypociſthis. Eſt aūt hypociſthis veluti fungus ad pedem ciſthi naſcens, forma cytini, ideo aliqui cytinum vocarunt. Eſt aūt ac ſi multi cytini ſuprà poſiti ſint. Ita enim in Lucenſibus, atque Senenſibus montibus copioſe habetur, in reliquo Apennio non ita frequens. Frutex ille vulgò lingua canina appellatur apud Senenſium, & Lucenſiū ruſticos. Arabū interpretes hunc fruticē barbam hircinam interpretati ſunt. Exprimitur hypociſthis, & ſuccus etiā hypociſthis appellatur: eādem virtutē cum acacia habet, tamen magis adſtringit. Auicenna hoc ignoraſſe demōſtratur, quoniam tria capita diſtincta facit, primò de barba hircina, quam ciſthon eſſe apparet, his, ad quæ valet conſideratis, & etiā ex Serapione, qui eadē in barba hircina dicit, quæ à Dioſcoride in ciſtho. Aliud caput Auicēna de hypociſthide facit, appellatque ipſe. vel malus interpres ſuo vocabulo, héſiſtides: & per hoc ſuccū intelligit. Poſtea aliud caput facit de taratith ab aliis diſtinctū, ac ſi taratith alia res ſit, quū tamē verè hypociſthidem eſſe in cōfeſſo habeatur, vt ex Serapiōe apparet in eo capite, quo de herba hircina pertractat.

Sed

Sed,quod grauius eſt,ciſthon cum ciſſo cõfundit,adeò vt ciſthon hederam eſſe putet, & ex hedera ladanũ fieri. Deceptus autẽ eſt nomine,quia ciſſon hederam ſignificat. Ipſe aũt ciſthon accepit,ac ſi ciſſon dictũ ſit. Fit equidem ladanum ex altero ciſthi genere in Cypro.quũ enim mane ciſthos cœli rorem ſuſceperit,oues,& capræ illorum flores comedentes,& hirci ſuccum roris villis barbarum & femori inſidentẽ abſtergunt,qui natura tenax,& lentus facilè ſequitur ad cõtactum,vt viſcum:detractus hic ſuccus purgatur,& in offas conuolutus reponitur. Alter modus faciendi eſt , attractis funiculis vbi ſunt ſyluæ,pingue quod his adhæreſcit,depectitur,& in panes diuiditur, qui ladanũ appellantur:quia & hic frutex ladon,vel ledon nũcupatur. Hypociſthidẽ in Lucẽſibus montibus & Senẽſibus potiſsimũ habebis. Ladanũ verò nõ fit in propinquiori parte quã in Cypro. Venetiis pro ladano,quendã ſuccum vendunt,qui an ſit ladanum ignoramus: tamen vidimus vt plurimum non habere colorem ſubuiridem,qualem illi Dioſcorides tribuit, nec ſtatim tactu molleſcere. Ideo aut alteram rem,aut adulteratam eſſe putamus:quanuis & verũ ladanum Venetiis etiã viderimus. Diſputatũ eſt non ſolùm de Auicenna,qui in ciſſo & ciſtho ſimilitudine no-

mi

minum deceptus errauerit:ſed de Plinio Nicolaus Leonicenus in Epiſtola ad Angelum Politianum diſputat,in nomine ciſſon & ciſthon deceptũ eſſe probãs,vt ciſthon, id eſt, plantã ita appellatã acceperit,ac ſi ciſſon, id eſt hedera dictũ ſit.Pro Plinio in altera Epiſtola Angel.Politianus certat.inter hos ſummos viros iudiciũ feras.SE. Cui potius inniteris?BR.Re vera nõ poſſum nõ aſſentire veritati,quam Leonicenus integrè detexit.Interim ne diu in hoc negotio verſemur, ad alia pedẽ cõferas.SE.Hypociſthidis qualitates prius enarrato.BRA.Eſt in tertio ordine ſicca,in primo calida,vel in actiuis qualitatibus tẽperata,vt recẽtiores ſentiunt.Tamẽ hypociſthidẽ frigidã eſſe primo ordine potius cenſemus:quare multò magis adſtrictoria erit,quã ciſthi folia.Quæ folia,& frutex ciſthos dictus à Galeno adeò frigidus dicitur,vt tepidi caloris ſit particeps.Hinc Serapio accepit de hypociſthide,quòd eſſet frigida in quantitate,& caliditas eius ſit tepida. Ciſthũ verò in ſecũdo ordine ſiccũ dixit Galenus:verũ cùm hypociſthis magis ſicca ſit, in tertio ordine ſicca erit. Cretẽſes vulgò lycum tu achiſaru,id eſt,lupum achiſari hypociſthidem vocant. SEN. Elaterium ſequitur. BRAS.Res eſt,quam potius latere optarim, quàm ſciri, niſi à ſummis & antiquiſsimis

medic

medicis inter remedia poneretur. In cucumerū genere, anguinus cucumis numeratur, alii ſylueſtrē cucumerē, alii erraticū vocāt. Hic exprimitur, cuius expreſſum ſiccatur, & in paſtillos autumno cōformatur, qui paſtilli elateriū appellantur. Modus exprimendi à Dioſcoride quarto libro docetur. Theophraſtus author eſt, eius vim vſque ad ducētos annos perdurare, & melius eſſe, quò vetuſtius: vnde Plinius dixerit, nullū eſſe medicamentum, quod diutius perduret. Lucernas vſq; ad quinquageſimū annū extinguit. Probatur, ſi prius quàm reſtinguat, ſurſum ſcintillet, & deorſum cogat. A trimatu ſuæ expreſsionis vires habere incipit ſecundū Plin. ita vt eo vti poſsimus. Dioſcorides à bimatu, vultq; ad decenniū eſſe optimum. Maxima doſis vnus obolus, minima ſemiobolus apud Dioſcoridem. Pueris dantur duo chalci, id eſt, quatuor grana. nocet enim maior mēſura. Vbiq; naſcitur, & etiā in noſtro Ferrariēſi ſolo mirificè ſoluit. Vulgò aſininū cucumerem vocamus, vt Arabes faciūt. In his montibus colligerē, & elateriū pararem. En quomodo pulchri ſunt in his ruderibus, & in illis ſabuloſis cucumeres. Verū & ſuccū foliorum, & radicū habere ſtudeas: imò & folia ſeorſum ac radices ſeruarē & radicis corticem, qui ad multa valet, ſi Dioſcoridem legas,

legas, & omnes aliæ partes. Caue dum cucumeres accipis, ne in oculos permingant. SE. Hoc meo magno incommodo iandiu didici: quum eſſem puer, huius generis cucumerẽ rei ignarus euellere tẽtaui: ille ſuccus, quẽ emittit, oculos meos attigit, per tres aut quatuor horas, præ oculorũ dolore, in maximo diſcrimine fui: tamen cõtulit poſtea, quoniã à caligine quadam liber euaſi. BRA. Ita caſu plura medicamenta inuẽta ſunt. Videtur ferè vindictã ſumere, quum euellitur. Eſt aũt probatiſsimum elateriũ (vt Dioſco. inquit) quod candido colore humeſcit, & leuitatem habet, ac læuorem. Viride peſsimũ eſt, adulteratur amylo. SE. Plerunque cucumerem expreſsi, nunquam albus ſuccus exiuit, vel per exiccationem factus eſt. BR. Hoc ſæpe conſiderans, ex radicibus fieri oportere dubitaui: quas ſi expreſſeris, albus continuò emanabit liquor, vel in album tendens. Tamen ex hoc nõ infero eſſe ex radicibus faciendum. Nam qui alia in patria naſcuntur, fortè candido colore inſigniuntur: & nunc ex his Ferrarienſibus cucumeribus album liquorem fecimus. A Polonis ſuk odpolnich ogurkoro vocatur. Auicenna calidũ & ſiccũ in tertio eſſe cẽſuit: at Galenus in ſecundo ſolùm ordine calidum dicit. SEN. Cera occurrit. BRA. De cera in melle dici oportebat: vt

autem noſtro commodo ſatis eſt, animaduertas,ex apib. duo illa haberi, mel primò: poſtea cera,quæ fauis occluditur,per expreſſionem educitur.Plinius exprimendi ordinē indicat.Duo ex cera ſeruare oportet,ceram ipſam,quā colore fuluo ſumito,ſubpinguē, odoratā, modicè referentē halitum mellis, & puram.Aliud,quod in officina habere debes,eſt propolis. Propolim vulgus noſtrum appellat,cira verzene: quo nomine tanquā Latino multi recentiores vtuntur,Cera virgo,dicentes.Ea eſt,quæ ad foramen alueariū fit,vt inquit Varro.Ferrariēſem cerā, & propolim habeas ſi fieri poterit.Ipſa enim experientia cōprobauit,ſi nō antiquorum authoritas.Si Ferrariæ,quantum ſatis erit,habere nō poteris,eā Venetiis eme, quæ ex Creta, affertur:nec alibi,quā Venetiis,albā quęres, vbi ingētiſsima copia noctibus roſcidis fit. Artē Dioſcori. oſtēdit quomodo alba euadat.Quin Ferrariæ etiā ſine aqua marina albiſsima fit.At opus non eſt tantum expendere ſumptus,& laboris pro tam pauco lucro. Rubram ceram miſta anchuſa, aut pſeudominio Ferrariæ parabis: viridē viridis æris miſto,nigrā atramento, vel vſta charta miſtis.Reſina iuncta optima fit, veluti gluten res iungat,& cancellariis inſeruit.Vna tantū officina Venetiis albam concinnabat Her-

mola

molai patris tempore. Nunc nullus eſt pharmacopola, etiam minimus, qui nō dealbet. De cera ſatis, quū etiā noſtri nobiles Principes imitati, nolint niſi alba cera vti. Sed re vera eadē eſt expēſa, quia non alba cera citius quā altera cōſumitur, vt id quod pondere æquatur, & pretio ſuperatur, duratione præualeat. Hiſpani, vt nos cera, Galli cire, Germani vuachs, Cretēſes valgò cheri, Poloni noſk nuncupant. Temperata à Galeno iudicatur, nō tamē adeò quin caliditatē, & humiditatē habeat, & eſt pluriū rerū ſubiectū.

SE Opiū ſequitur. BR. Nigrū papauer Ferrariæ habemus, quo opiū fit, ſed adeò rarum, & paruos fructus habens, vt copia haberi nō poſſet. Ideo Venetiis emere ſuadeo, ſi folia, & calyces terantur, exprimanturque, & ſuccus in paſtillos redigatur. Meconiū dicitur, quod eſt ignauius opio. Nam opium ex nigro papauere hoc modo colligitur: quū manè rores exaruerint, ex obliquo ſumma cute cultello incidere oportet, vt lacryma exeat, quæ in vas deriuanda eſt, & cortex ita incidendus, vt non penetret intus cultellus, & ita ſequenti die faciēdū. Diagoras vult id fieri quum turgeſcit, Iollas, quum defloreſcit. Primum nunc ſequuntur opium parantes: ſuccus vngue, vel goſopio excipitur, & in vas colligitur, exiccaturque: & hoc opium eſt

quod emanat,& lac.Nam meconium fit per expreſsionẽ,ideo & ſuccus appellatur, ſicut opiũ etiã lacryma dicitur: ex papauere nigro propriè fit.Tamẽ opiũ,quo vtimur, ex albo eſt papauere. Ex Apulia ad nos affertur.Ita papauer albũ incidunt.Nam in Apulia craſſos cortices habẽt,& lacrymã ſeruãt, quã pro opio noſtris pharmacopolis,& Venetis vendunt.Thebanũ opiũ laudatũ reperitur.Seminarẽ ego nigrũ papauer in Ferrarienſi agro,vbi tamen & ſponte naſci reperitur:ſed eò ſeminarem,vt maior copia haberetur,quo opium multis præferendũ pararem.Adde Apulos vt plurimum ad nos meconium afferre,non opiũ,id eſt,ſuccũ,nõ lacrymam:propterea apud nos ſeminandum, & parandum, quum ſolum ad hoc gignendum propenſiſsimũ habeamus. Frigidũ eſt ordine quarto,& humidum in tertio, vel in ſecundo intenſo.SE.Aloe ſequitur.BR.Aloe, & herba eſt,& eiuſdem herbæ ſuccus.quam paſsim in fictilibus habemus,etiã hyeme virentem, tamen apud nos degenerat:nam & amaritudinem amittit.In reliquis verò oẽs notas habet, quas illi Dioſcorides tribuit. Nos Ferrariæ ſuccum exiccauimus,nihil illi deeſt ex his,quæ ab antiquioribus dicuntur,dẽpta amaritudine,ſaltẽ,quã illi imponunt Galenus & Dioſcorides,inſigni. Soluit

etiam

etiam noſtra aloe, ſed ægrè. Ideo aloen eſſe non dubito, quæ degenerauerit: quippe hi decipiuntur, qui aloen eſſe inficiantur. Nam idem eſt, ac ſi quis neget idẽ eſſe idem, quia alio loco natũ, & vna ſola qualitate deficiẽs. Ideo nõ erat negandum aloen noſtram eſſe aloen, ſed inefficacẽ eſſe dicendũ, & degeneraſſe. Succus in terra collectus, quandoque terra plenus eſt, propter id lauatur. Septimo libro de arte curatiua Galenus diuerſitatem lotæ, & non lotæ aloes tribuit. His notis bona aloe deprehenditur, pinguis, nitida, ſine arenis, colore rufo, friabilis, iecinoris modo concreta. Inde recẽtes, quum optimã aloen inſinuare volunt, aloen hepaticam proferũt facilè ſe diluens, & liqueſcens, amaritudine vehementi. Ideo noſtra aloe inepta eſt: quæ nigra, & frangi non põt, peſsima. Quomodo adulteretur, & adulteriũ cognoſcatur, à Dioſcoride docemur. Eam Venetiis emes, quæ ex India aſportatur. SE. Quid ſentis tu de quodã celeberrimo viro Meſuẽ reprehendente, quia ora venarũ aperire admonuit? B. Nunc iſtud diſcutere opus non eſt. Nam de hac re aliàs copioſe ſcripturus ſum. Tamen ita ſimpliſsimis verbis nũc animũ meũ aperiã. Cũ Meſue & Serapiõe aperire ora venarũ cẽſeo, ex quadã inſita virtute, cuius cauſam ignoramus, forte ex eadẽ qualitate, qua ex-

trema amaritudine prodiit. Experientia ducor, vt id ſentiã. Nã qui hæmorrhoidas pati conſueuere, aloe magnopere offendũtur, vt in hoc ſtatim incurrãt, ea vorata. Nobilis, & magnificus Nicol. Taſſonus inter alios hoc magno ſuo incõmodo expertus eſt, quoties aloen ſumebat, ſemper venarũ ora aperiebãtur. Quibuſcũq; aliis pharmacis ſumptis, nihil moleſtabatur, tamẽ pharmaca erãt, quæ eãdẽ materiã cũ aloe educerẽt. Nec opus eſt infinitos alios adducere, ꝙ hoc perpeſſi sũt, vt ratio ex parte pharmaci, potius q̃ materię motę exhibẽda ſit. Non tamen inficior, hoc etiã à materia fieri. At malã aloẽ magis aperire iudico, & quãuis Gal. vj. aphoriſmorũ aphoriſmo XLVII. acredinẽ humorũ hæmorrhoidas aperire cẽſeat: nõ inficiamur, imò addimus multa alia id facere pręter aloen. Vnde & cæpę, & alliũ aperiunt, ſi non nunquã veſcamur: tamen aloe hoc priuatim habet. Non poſſum enim huic ſententiæ temerè repugnare ſine certa ratione, quam omnes imbibêre, & experiẽtia dictat. Et quãuis alibi vulnera conſolidare & adſtringere dicatur (quod recẽtes per exteriora applicatum intelligũt, nõ per interiora) nõ mirum: quoniã Galenus in libro de theriaca ad Piſonem, antequã Andromachi carmina ſcribit, de plurimis tractat, quę vno modo ſum

pta

pta effectũ faciunt,alio modo oppoſitũ. Et præſertim de aloe exemplum ſcribit, dicẽs per exteriora aloen ſupercreſcentes vlcerũ carnes adſtringere,& humores,qui ſub ipſis naſcuntur,ſubinde exiccare. Si verò per os ſumatur,vniuerſum corpus purgare, quod aperire eſt. Vt manifeſtè deprehẽdatur, venarũ ora aperire.quod eſt quidã purgationis modus.Propterea non ab re,à Meſue,& Serapione venarum ora aperire ſcriptũ eſt. Quod per os ſumptũ intelligit᷑. nã per extrinſeca applicata claudit, & præſertim ſedis,& pudẽdi vlcera, vt Aetius docet. Verũ hãc rem philoſophicis rationibus ſuo loco muniemus, nũc ſatis eſt per trãſennã adumbraſſe potius,quã ratione aperuiſſe.s. Mihi certè videt᷑ ſi aloe venarũ ora aperiat,id caſu fieri,qa exiccat, & adſtringit, & vulnera cõglutinat,ſecundũ Gal. Et quamuis meatus expurgare poſsit , qui multis obſtructi ſint humoribus,ſed ob hoc venarũ ora non aperit,quoniam differunt aperire, & expurgare:neq; plurimis ora venarũ aperit,quod facere deberet, ſi venarum ora aperiret. Et medici inſcitiæ , ac indiligẽtiæ computandum eſt,cũ ad cæcas,& incognitas vires confugit. BR. Iam video te morbo animi laborare,cùm rem hãc hoſtiliter tractes potius, quàm humanè, fingisq; te eſſe ouem,cũ ſis

lupus rapax, & gloriolę cupidus. Quomodo actio aliquo caſu fieri pōt,quę in maiori hominū parte fit? At in maiori hominū parte,aloę vſus hæmorrhoidas ꝓuocat, nō quidē perpetuò aperit, ſed nonnunquā intumeſcere facit,dolores excitat,ſanguinem manare cogit:imò,vt vniuerſalē quandam propoſitionē enuntiē, In omnibus ad hæmorrhoidas propēſis ex vſu aloę excitant̄, tamē ex aliorū medicamentorū vſu nō excitātur,niſi rarò.Si quis ſit huic propoſitioni aduerſus,in ſeipſo experiatur, potiſsimū ſi ad illas propenſus ſit,breui,an hoc verū ſit, perſentiet:ſi propenſus nō ſit, longiori vſu indigebit.Neque id erit ex humoribus,qui educent̄,quoniā ex alio medicamēto eoſdē humores educēte non excitantur. Et quanquam exiccet,& adſtringat, Gale. ſexto de ſimpli.medic.facult.teſte,id extrinſecè impoſitum facit,quippe in vulneribus hoc efficere docet.Adde quicquid expurgat aperire.Tamē aperire,& expurgare differūt ſicuti quicquid eſt homo,eſt animal, tamē homo & animal differūt.Et maiori hominum parti venarū ora aperit.Etſi medicū inſcitia plenū iudicas,& indiligentia,qui ad multas qualitates cōfugiat:iudica & Galenū ignarum, ac indiligentē, qui in multis lapidib. nono de ſimpli.medica.faculta. ad occultas

qual

qualitates cõfugit,& de his occultis qualitatibus libellũ ſcripſit. Cũ quo malim eſſe ignarus,quàm tecũ nimis ſciolus.Sed hæc à nobis abũdè aliàs tractanda ſunt,quo in loco oſtẽdemus ex qualitatibus etiam manifeſtis id efficere. Verùm impręſentiarum,quę iam animo cõcepimus,in medium prodire nõ placet,cùm alter ſit nobis ſtatutus locus de hac re loquendi. Nunc autem veluti per tranſannam hæc effari voluimus. SE. In eo etiam Meſuen reprehendit, dicentẽ frigidis temporibus euitandã eſſe aloen. At ipſe inquit,potius in calidis euitandam,quia calida,& ſicca eſt.quid in hoc ſentis? BR. Nihil aliud,quàm Meſuen certiſsima edocere : ſi ipſemet Meſuę maſtix in ſeipſo experiatur,id perſentiet.Quod mihi in profunda hyeme accidit aloen ſumẽti, per integram hebdomadam ſedere non potui.Nec quicquã valet ratio,quòd calida,& ſicca ſit aloe,q̃a vẽtres hyeme, & vere natura calidiſsimi ſunt: ideo magis hyeme,quàm ęſtate(quia calor maior)nocebit.Vnde ſi eius ratio per manifeſtas qualitates facta,quicquã valet,& noſtra hęc: quoniã id aloe tribuimus ob qualitatẽ inſitã,cuius cauſam ignoramus.Nempe fieri poteſt,& cõtinuè ita eſſe deprehendimus,proprietatem aliquam,& aliquẽ effectũ nobis certũ eſſe,cauſam verò incertã.

& incognitam : & licet ad tẽporis rationem cõfugere poſſet, tamen nulla erit ratio, cur nõ calefaciat intrinſecas partes: ſed hęc alias diffuſius agentur: nunc ſatis eſt viam oſtendiſſe. Aloe eſt in prima parte ſecũdi ordinis calida, vel in primo ordine intenſe, & in tertio ſicca. Auerrois in ſecundo ſiccam eſſe dicit. à Polonis czarna alena vocatur. SE. Ad ſcammoniũ veniamus. BR. Optarim & hoc nunquam ad hominum manus perueniſſe, quoniam plus mali, quàm boni afferat. Nã & ſi alicui rei proſit, pluribus officit. Succus eſt radicis herbæ, quæ ſcãmonia nũcupatur: quãuis & hoc nomen ſcammoniũ herbam, & ſuccũ, vel lacrymam ſignificet. A Romanis colophonium dicitur: quia in Colophonia optimum naſcatur. Tamen Veneti Alexandria Aegypti Venetias ducunt. E Myſia autem Alexandriam portant, ſed potiſsimũ quod Venetias affertur, peſsimũ eſt, quia ex Syria, & Iudęa facillimè Alexandriam portatur: hoc verò Iudaicũ, & Syriacum deterrimum, & ponderoſum eſt. Ideo nõ mirum ſi ſumẽtes valde perturbet. Accidit enim me rarò bonũ vidiſſe ex Myſia Aſię adductum, quod has notas habet: trãslucidum eſt, ſolutũ, ſine põdere, taurini glutinis colore prætenuibus fiſtulis, fungoſum. Hæ autẽ notæ rarò in Veneto reperiuntur, ſed præcipuè

ponde

ponderoſum eſt, vt inde ex Iudęa, & Syria allatum cognouerim. Modum vitiandi, & cognoſcendi Dioſc. & Plin. oſtendunt. In Apulia & hãc plantam naſci tradunt, & nos Apulum habuimus (ſi verè Apulum erat) omnibus notis inſignitũ, & efficaciſsimum. In morbo Gallico ſemidrachmã quandoq; exhibui, & mirè profuit. Ioãni Baptiſtę Toxico hydropẽ patienti ſcrupulum exhibui, nihil eduxit: inde & duos ſcrupulos, qui & nihil eduxere: tertiò integrã drachmã Vincẽtio Celato cõpatri chariſsimo, & Laurentio Auguſto amico nunquã pœnitẽdo pharmacopolis admirantibus, tamen nihil in tã magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere ſtatui, quã leuia pharmaca. Teſtes ſunt excellẽtiſsimi iuuenes Franciſ. Bruſantinus prædicti patiẽtis affinis, & illuſtriſ. Ducis Ferrarię curialis medicus, Maurelius Sanctus illuſtriſsimi Hippolyti Mediolan. archiepiſcopi phyſicus, & Ioannes Franciſcus Roſſus chirurgus doctiſsimus, & Ioãnes Leo Vercellẽſis, qui tũc mecũ in praxi verſabantur. Alia cauſa aſsignari non poterat, quã vel ſcammoniũ ineptum, vel ventriculũ aqua, vel multa pituita plenum fuiſſe, quę pharmaci vim compeſcebant. Non enim dici oportet, naturã non eſſe auſam aggredi, quia ſaltẽ ſcrupulũ aggreſſa

greſſa eſſet. Vidi etiã in officina Iacobi à Columna pharmacopolę, quendam, qui duas ſcãmonii drachmas præter noxã comedit, quater, aut quinquies ſolũ eiiciẽs. Is autem ſcammonio aſſuetus erat, in partibus Oriẽtalibus natus, vt teſtis etiã eſt Antonius Diſcalcius ſimpliciũ medicamentorũ ſtudioſiſsimus. Frequẽtiſsimè ſcrupulũ ſine noxa exhibui ex zingibere, ſale, aut pipere, vt Paulus Aegineta iubet, ne ventriculũ offendat. nã ſine his maximè offendit. Ex ſcãmonio, ſi libebit, diagridiũ parare poteris, aut communi modo in cotoneo malo, & paſta, aut antiquiſsimo in dulciũ amygdalarum oleo. Paſta, qua circundatur, canes dyſenteria interficiuntur, ſi quotidie fruſtulũ detur, quoad occũbant. Quandoq; vicini ruſtici canẽ interfeci hoc pane, qui gallinas meas abſq; delectu vicinię comedebat: hoc effectum eſt tribus diebus, quotidie fruſtulum exhiberi iubebã. Nullus aũt prænoſcere potuit, quónam modo obiiſſet, niſi ego dixiſſem. Putabant enim dyſenteria occubuiſſe. Vt autem ruſticos deterrerem, ne prædiolũ meũ continuis furtis depillarent, modũ interficiendi canem oſtendi, cõminatus idem ipſis me facturum niſi à furto abſtinerẽt. Hiſpani, vt nos, ſcã monea, & Galli, ac Poloni appellãt. Calidum eſt, & ſiccũ ordine tertio, ſed cali-

dum

dum intēſe ſiccum in prima parte eiuſdem ordinis. SE. Lycium ſequiur. BR. Pro lycio, quid pharmacopolæ vēdant ignoro, tamē lycium non eſſe certus ſum: quoniā non crematur, nec rubētem ſpumā (dum extinguitur) facit: extrinſecus quidē niger eſt, ſed intrinſecus nō rufus, imò etiam niger. Ex Bononienſibus mōtibus potiſsimùm lycium ſumunt noſtri pharmacopolę. Id vario modo faciunt. Sunt qui ex liguſtro, & qui ex herba, quę caprifolium nuncupatur, faciūt. Habet enim herba illa, vel frutex grana, ex quorū expreſsione lyciū fit: tamē vera lycia non ſunt. Plin. & ipſe cap. XIIII. XXIIII. lib. verum lycium ex pyxacantha ſolū fieri cenſet. Lycium dicitur, quia in Lycia potiſsimū abundat. Cùm Venetæ naues Ieruſalem petent, ex Cappadocia, & Lycia habere nihil impediet, quāuis & in aliis locis naſcat. Hoc modo fit: Arbuſcula lycium nominata, accepta, & radicibus, ac ramis ſumptis, & plurib. diebus in aqua maceratis, coquūtur ſemel, iterūq; ligno exempto, donec mellis craſsitudo fiat: tunc ſpumā ſeruare oportet, & florem innatantem, & reliquū etiam cremorem, quoniā particulatim ad diuerſa valent. Imò & ſemen exprime, & ſuccū in ſole pone, poſtea ſerua. Nihil etiam impediet in his mōtibus lyciū inuenire. Vides illā arbo-

rem

rem aculeatã, quæ ramos habet trium cubitorum, & maiores, ac minores, dēſa folia hābentem, buxo ſimilia, & fructum piperis nigrum? SE. Video. BR. Guſtemus an amarulentus ſit. SE. Eſt omnino amarulentus. BR. Leuis etiam eſt & denſus, & arbor pallidum corticem habet. Excaua radicē, Herbarie. HER. Adeò multiplex eſt, & obliqua radix, vt vix abſq; magna ſcrobe euelli poſsit. SE. Buxus mihi videtur. BR. Et buxus certè eſt, ſed ſpinoſa, vt nomē ipſum oſtēdit: nam pyxiacanta appellatur. Ex hac verū & propriū lyciū fit. Collige, & pro tua officina ſerua, & lycia ex aliis rebus facta dimitte. Equitaui per innumeras pyxiacāthas, dū Liguriæ montes cum illuſtriſsimo patrono Hercule Eſtenſi peragrarē. SE. Nónne & ex Ionchite lycium fit. BR. Et quidam in India, vt Dioſcorides tradit. SE. Quæ arbuſcula eſt lōchitis? BR. Multi eam eſſe putarunt, quam nos vulgò ſanguanum appellamus: eſt enim genus ſentis, virgas ſubrectas habēs, tricubitales, aut eo etiā ampliores, protinus ab radice multas, craſsioréſq; rubo, cortex abſcedens cruētus: propterea à noſtris ſanguanus dicitur, quo religioſi baculos parāt, in quorū ſummo raſurę in modū vmbellę arte collectę ſunt: hoc ad aſpergēda tēpla, & homines benedicta aqua vtuntur. Tamē ego ſyl-

ſtrem

ueſtrem rhamnũ eſſe arbitror,ex quo lyciũ fieri Plin.xxiiii.lib.cap.xiiii.cenſet.Tu autem ex pyxiacantha lycium tantùm habere ſtudeas,tamen Galenus Indicũ aliis præfert.Nos verò in India nõ ſumus,& ægrè habetur.Ideo illo cõtentus ſis:quinetiam ſi ex rhamno ſylueſtri parare libuerit,præpara. SE.Vidi etiã,qui ex ſylueſtribus prunis pararent. BR. Parent,omnino vim ſtypticam habent,vt ex ipſis etiã acaciam faciant : tamẽ melius eſt rem certam habere,cùm facilè poſsit,quàm per tot res modò huc, modò illuc vagari:verũ tamẽ, quod ex his prunis fit,minus adſtringit. Scito etiã Lycii nomine apud quoſdã authore, omne id venire (ex quocunq; ſit frutice)quod vim conſtrictiuam habet,& more lycii fit. Lyciũ in ſecundo ordine,& intenſo ſiccũ eſt, in actiuis qualitatibus medium,ſecundum Gal.tamen ad frigiditatem inclinare magis arbitror.SE.Sanguis draconis ſequitur. BR. Cur inter liquores hunc ſanguinẽ ponis, qui potius gummi eſt?SE. Eſt etiã & lacryma, ſed hoc nihil impediet:modò rem ipſam cognoſcam.BR.Eſto,verus draconis ſanguis ex ſerpente eſt, de quo Plinius cap. XII. lib. VIII. qui ex elephãtis auris totum ſanginem exhaurit, vt moriatur, poſtea cadens ſerpentem interficit:ſanguis ille exiens Draconis

ſang

ſanguis appellatur, qui terra miſtus colligitur, & in paſtillos, ac rotundos orbes conformatur. SE. Non poſſum arbitrari noſtrũ draconis ſanguinem ex eo genere eſſe. BRA. Imò non eſſe certus ſis: quin & Serapio Genuenſi, Pandectario, & reliquis recẽtibus anſam errandi dedit, cùm tamen ipſe nõ erraret. Quippe ſanguinẽ draconis Serapio deſcribens, quẽ hemalocoen vocat, eodẽ modo deſcribit, quo Dioſcor. quartam ſideritis ſpeciem, & eaſdem proprietates illi attribuit, quas ſyderiti Dioſcor. elargitus erat, vt nullus ſit tam cęcus, qui nõ videat. Et Galenũ adducit Serapio, ea recẽſens, quę ab illo de ſiderite dicũtur, vt cõſtet ſanguinẽ draconis Serapiõis, nõ eſſe noſtrũ, quo vtimur, ſed eſſe quartã ſpeciẽ ſideritis Dioſc. cuius ſuccus vulnera ſanat, & adſtringit, quã multi millefolium putant: & re vera vna ſpecies eſt millefolii, qua ruſtici noſtri ad boues, & equos vulneratos, ſanãdos vtũtur. Recentes autem de ſanguine draconis loquentes, de hoc Serapionis, & ſiderite Dioſcoridis tractant, ac ſi eius ſuccus ſit ſanguis draconis, ita nuncupatus, quem in officinis habetis magno errore. Vnũ eſt, veſtrũ draconis ſanguinem, ſideritis ſuccum nõ eſſe, qui etiam non eſt viridis. Sed eſſe triplicem apud vos draconis ſanguinem conſtat. Vnus eſt in ro-

tulas

tulas circumuolutus , qui ex pſeudobolo Armeno,& terra fit,res fictitia,& adulterata, quæ iam à Ferrarienſib. pharmacopolis abiici cœpit,niſi pro ornãda officina appẽſum habeat. Alius ſanguis eſt cuiuſdã arboris lacryma. Tertius eſt eiuſdẽ arboris gũmi. In gũmi cortices arboris manifeſtè vidẽtur,in lacryma abſunt:ſi guſtu ſentiãtur, ſtypticitatẽ quãdã præferũt. Hinc igitur vides draconis ſanguinẽ, quo vtimur,nõ eſſe draconis ab elephãte interfecti, nec eſſe ſanguinẽ draconis Serapionis, quãuis ab omnibus recẽtib.ac ſi ſanguis draconis Serapiõis in vſu ſit, quũ tñ ſanguis draconis Serapionis ſit quarta ſpecies ſideritis apud Dioſc.& Gal.Ego igitur in officina ſucco quartę ſpeciei ſideritis potius habere voluerim,quàm gummi hoc, quod vos habetis:& herbã habere facilius eſt, quàm gũmi, quoniã apud nos viret.SE.Quid eſt ille ſanguis draconis, qui verè ſanguis eſt?BR.Nonne tibi dictum eſt ex ſanguine draconis eſſe ab elephante colliſi,vt Plin.lib.xxxiii.capite vii.ſcribit, qui ab antiquioribus cinnabaris vocatur, vt Dioſco.etiam lib.v.teſtatur. Qui autem pro cinnabari minium ſumunt,i.noſtrum vocatum miniũ,(vt plures medici faciunt) pro re medica,veneno vtuntur.Nã cinnabaris,qui eſt ſanguis draconis,rei medicę plu-

rimum prodeſt,& nullus color magis ſingit ſanguinem illo, vt Plin. teſtatur. Nunquam hunc cinnabarim vidimus vel draconis ſanguinē,ſed bene adulteratū,vt ſuprà ex falso bolo Armeno, vel ſorbis tritis, & caprino ſanguine. Tñ ſi Dioſco. idē cōſiderabis,oculata fide deprehēdes ſanguinē draconis nō eſſe cinnabarim,ſed duo eſſe diſtincta. Pro Plinio autē nihil impediebat,& ſanguinem draconis ſuo tēpore cinnabarim appellari. SEN. Id abs te ſcire peto,quo nomine apud antiquos gūmi hoc appelletur, qđ ſanguis draconis dicitur. BR. Nōdum legi apud aliquē authorē, cuius generis gūmi ſit, vel ex qua arbore lacryma emanet: ſcimus aūt ex Libya ferri,& ex Aegypto Venetias,quid verò ſit ignoramus. Vnū eſt,recentes ſummè errare,qui hoc gūmi,ac ſi ſit ſanguis draconis Serapionis, recipiunt,& Dioſ. ac Galeni. ſideritis, quum tamen non eſſe conſtet. Ab omnibus eodem ferè nomine dicitur. Galli ſang de dragon, ab Hiſpanis ſangre de drago, à Germanis dracken bluot, ac ſi ſanguis draconis dicerēt, appellatur, à Polo. ſmoczakyeru dicitur. Tēperatus eſt in actiuis, quāuis ab aliquib. calidus, ab aliis frigidus exiſtimetur,& in ſecūdo ordine deſiccat. SE. Camphora vltimū locū in his occupat. BR. Nuſquam Dioſco. Plin. Gale. aut Paulus de

camph

camphora locuti ſunt, aut eam, vel à longè (quod ſciuerim) oſtenderunt. Soli Arabes ipſius meminerunt. Gũmi arboris eſſe certũ eſt. Serapio ex Pãzor, Faſella, & aliis regionibus adduci tradit. Quę ſint iſtę regiones, ignoramus. Nomina Mauritana ſunt hæc, nõ Latina, neq; Græca. Res ipſa, i. cãphora, omnibus nota eſt, eius arbor ignota, nec à Mauris rectè deſcripta. quippe nihil de foliis arboris cãphorã ferẽtis Serapio, aut Auicẽna loquũtur. Dicũt autẽ illis annis maximè profluere, quũ multa tonitrua, & multa fulgura fiunt. Nec propriè gummi eſt, quod exeat, ſed in intima pte arboris inuenitur, ac ſi medullę locũ occupet. Luſitani, qui meridionale pelagus nauigarũt in Inſula Burnei cãphorã inueniri tradũt, & qui in regione ſunt, gũmi arboris eſſe cenſent. In regno etiam Fanfur, vt Marcus Paulus Venetus refert, optima cãphora prodiit. Fortè ea pars eſt, quę à Serapione ex ſentẽtia Iſaac Faſella nuncupatur. de hac re incertus ſum. Diſputant recentes an calida, vel frigida ſit: multi effectus ſupra caliditatem arguũt, & guſtus, & odor: alii frigiditatẽ. Hæc aliâs diſputanda ſunt: quia hic locus non eſt pro ambab. partib. rationes inſtruere. SE. Nullus eſt apud antiquos, qui camphoræ meminerit? BRA. Nullus, niſi Aetius, qui multò poſterior eſt.

Hic camphorę meminit ſub nomine caphura. In eo vnguento, quod ſalca appellat, pro axillis, & aurib. fœminarũ cõpoſitio: quanuis in codicib. qui paſsim habẽtur abſit, vt primo libro videre licet. SE. Habétne eundẽ colorem album perpetuò? BRA. Non. prius enim maculis rubris inſignitur, poſtea calore Solis, aut vi ignis dealbeſcit. Galli camphre, Hiſpani cãphora, Germani camphur appellãt. Tu cætera, venerãde ſenex, proſequaris. SE. De prædenſis liquorib. expeditũ eſt. Gummi genera ſequũtur. BR. Cur inter gummi camphorã nõ numeraſti? SE. Quia an gummi eſſet ignorabam, quum in arborum meditullio inueniatur. BR. Hoc nihil refert, modò rem ipſam habeas. Venetiis emes, quoniam ab his montib. imò & à tota Italia abeſt. Sed prius quàm ad gũmi genera veniamus, prãdere opportunius erit. SE. Non ab re dictum eſt, quia interim Solis æſtum euitabimus. HER. Hodie ad hãc vſq; horam virib. vigeo. Nã pauciſsimis in hoc monte occupatus fui, ſed omnia ferè aliunde quæſita ſunt. SE. Deinceps (vt arbitror) modicè occupaberis, quoniã pauca admodum colligemus, ſed collecta emere opus erit. Ad litus illius riuuli deſcendamus, vbi quiſcemus, & per compendium in aliquam villã peruenire poterimus. BR. Vt lubet, fiet.

SENEX.

SENEX. Inter eundum, vt via breuior videatur, quibus moribus, Illuſtriſs. Ducis noſtri Alphõſi filii inſigniãtur edoceas. BR. Nihil vnquam mihi gratius contingit, quàm quum triũ horum maximorũ luminum, & ſplendentiũ aſtrorum ſermo inciderit, quos intus & in cute noui. Hercules primogenitus adeò cumulatiſsimis virtutib. pollet, vt nullus in Italia non modò princeps, ſed nec religioſus eũ æquet, in publicis reb. gerẽdis dexterrimus, in armis fortiſsimus, in literis adeò egregius, vt ex inſperato ꝓbatiſsima carmina effundat. Nõ potui diu cogitãs aliquid culpatũ in Hercule inuenire. Hippolytus ſecũdò genitus eum apprimè imitatur, qui non Archiepiſcopali infula, ſed triplici corona dignus eſt. Hic vniuerſam Cylopædiã, & oẽs bonas artes adeò nactus eſt, vt nihil ad virtutũ cumulum deſit. At quomodo potuit Franciſcus tertiò genitus tantorum fratrum exemplo nõ contendere, vt æquet: quos nullus, qui homo ſit, ſuperare poteſt? SE. O felicem patrem. BR. Certus ſum in vniuerſo orbe patrem non eſſe, qui filios adeò probos, adeò obſequentes, adeò non moroſos nactus ſit: nullus vnquam ciuis horum cauſa cõqueſtus eſt, quum cæteri Principes his ætatib. ſtupris, & aliorũ diuitiis capiendis incumbant. Diis equidem comparandi

ſunt hi tres virtutum ſoles, & tria inclyta ſydera. Nihil aliud cordi habent, quã omnibus inſeruire, & neminem lædere. Sed iam ad ſtatutum locum peruenimus: in hac virenti herba ad ſpecus vmbram ſedeamus.

DE GVMMI, QVORVM VSVS eſt apud pharmacopolas.

SENEX. Inſtitutum opus progredi expedit. Thus primum locum inter gummi habet: ſed quum de ipſo inter cortices egerimus, ad ſecundum, quod myrrha eſt, veniamus. BR. Myrrha, qua vtimur, à nonnullis bdellium eſſe creditur. SE. Quomodo bdellium, quum longè diſtincta ſint myrrha, & bdellium? BR. Scito gũmi, quo vtimur, myrrha nuncupatũ, myrrhã non eſſe. SE. O mira res, myrrha non eſt myrrha. BR. Eſto bono animo, in myrrha oſtendã qđ in aliis pluribus feci, eam nõ eſſe, ſaltem optimam, quæ ab antiquis pingeretur. Nam Dioſc. myrrhã ex omni parte concolorem eſſe oſtendit, & odoratam, & quæ cõfracta candidas vnguiũ modo, leuéſque venas intus habeat, amaro guſtu, acri. Hæc in noſtra myrrha nõ ſunt. Nos Venetiis verã myrrham vidimus talẽ, qualem à Dioſco. pictam audiuiſti, ſed raram. Id tamẽ ſcito, odorem quidem ſuauẽ, non ſuauiſsimum habuiſſe, ſed potius erat cum quadã grauitate. Adde in noſtra myr-

rha

rha, quandoq; veræ myrrhæ fruſtula inueniri,ſubuiridia,& quæ vnguium modo candorẽ habent.Ex Troglodytica regione,quę eſt Africæ pars,probatiſsima myrrha Alexãdriã fertur. Myrrha,quã nos habemus,ea ꝙ eſt,quæ ſecundo loco à Dioſco.ſcribitur,& caucalis vocatur , quæ cũ tertia ſpecie partim miſta eſt , quæ ergaſine dicitur , minus matura eſt , & colore atro. Hæ duæ ſpecies miſtæ ſunt,quæ bdellii odorẽ habẽt. Alexãdriã ferũtur,poſtea Venetias. Quum emes, optimam habere cures,aut ſaltẽ quę plurimas partes cãdidas vt vngues habere ſtudeas. Eſt aũt Arabicę arboris lacryma. Corticẽ plaga laxãt,exit ſpuma,quã colligũt,& circa corticẽ addenſatur, tãquã gũmi reliquum. Sed nõ myrrha ſolũ cõtẽtus ſis, imò & ſtactẽ.i.recentis myrrhæ expreſſam pinguitudinem habere ſtudeas. SE. Quid ſtacte eſt? BR. Plures ſtyracẽ liquidam à nobis vocatam, ſtacten arbitrari ſunt. Nempe myrrhæ odorẽ ferè habet,& cætera,quæ à Dioſco. numerari vidẽtur. An verò ſit,infrà edocebimus. Si quãdoq; veram myrrham aſſequi cõtingat,quæ colorem ſubuiridem habeat , & mordax ſit, ac perlucida , odorata, aſpero ſitu obducta,recẽs,leuis,ex omni parte cõcolor,& quę confracta cãdidas vnguiũ modo,lenéſque venas habeat,hanc leui ex-

preſsione exprimes. Qđ exibit ſtacte erit, quãuis ex recenti magis fieri cõueniet, tñ & ſtacten habebis, & pro eo ſtacte vti poteris. Hi verò ſummè aberrant, qui ſtactē ſpeciē myrrhæ cõtra alias diſtinctam arbitrãtur. SE. Huius ſentẽtiæ ſemper fui. BR. Nunc ſententiam muta admonitus: quoniã ex omni ſpecie myrrhæ ſtacten fieri nihil impedit, præſertim ex pinguiſsima, vt ea eſt, quę pediaſimos à Dioſc. nuncupatur. Re vera ſtacte ea res eſt, quam nos liquidam ſtyracem vocamus. SE. Gaudeo nouiſſe liquidam ſtyracem, ſtacten eſſe. BRA. Compertius ſcies, quum de ſtyrace ſermo inciderit. SE. Incidat nunc. BR. Fiat. Odoratus hic liquor, qui ſtyrax liquida nuncupatur, nomẽ hoc habet, quia ab Arabibus impoſitum eſt, quos recentes poſtea ſecuti ſunt. Nunc autem ſpeculemur, quam rem Arabes ſtyracẽ liquidam appellent, tũc ſtatim deprehẽſum erit, quid ſit liquida ſtyrax. Serapio in capite ſtyracis, quum eam edocuiſſet, quam calamitam nuncupamus, liquidam ſtyracem pertractat, & Dioſc. in hac re adducit, ita (ſecundum ipſum) dicentẽ: Styrax liquida eſt pinguedo myrrhæ recẽtis, & extrahitur à myrrha, quia terunt eã, cum aqua pauca, & premunt cũ torno, & eſt boni odoris, & ingreditur in confectionib. & ſola etiam ſine ali-

qua admiſtione eſt bona,& melior ex ea eſt, quæ non habet admiſtionem alicuius olei, & purum ex ea eſt multæ virtutis,& calefacit,& eſt calefactio ſimilis calefactioni myrrhæ,& oleorum calidorum ſiccorum.Si modò legas,quæ à Dioſc.de ſtacte dicãtur,manifeſtè deprehendes ſtyracem liquidam Serapionis,eſſe Dioſc.ſtacten:quoniam idem oculata fide Dioſco.de ſua ſtacte dicit,quæ à Serapione de ſtyrace dicũtur.Inquit enim Dioſco. Eſt pinguitudo recentis myrrhæ: tunditur hæc cũ modica aqua, dein per machinas aqua foras exprimitur. Odoratiſsima hæc, & pretioſa impendio eſt, & per ſe vnguentum facit ſine oleo,ſtactê vocatum. Commẽdatiſsima verò,quæ impromiſcua & libera oleo ſit, & quæ minima portione plurimũm calefaciat, ſimilémq; vim, tum myrrhæ, tum vnguẽtorum ex calefactoriis obtinent. Si hæc ſpeculari tentes, Serapionis liquidam ſtyracem, ſtacten Dioſco.eſſe deprehendes,niſi ſpontè hallucinari volueris. Quod ſi in aliquibus diuerſi videantur, id potius eſt interpretis Serapionis cauſa, qui etiam quum ſtyrax liquida interpretatus eſt, Stacte interpretari debuiſſet. Ita em̃ Grȩcè,& Latinè dicitur.Storax verò liquida (vt interpres apud Serapionẽ vtitur)nec Latinum,nec Græcum nomẽ eſt.Myrrham

Galli mierre, Hiſpani, & Germani, vt nos ferè, illi myra, hi myrrhe dicunt. SE. Liquidam ergo ſtyracem, ſtactem eſſe iudicas? BR. Equidem iudico, ſed ex myrrha, quam habemus factam, non ex exquiſita myrrha. Calefacit ſecundo ordine, & myrrha, & ſtacte, & exiccat: verùm ſtacte hæc agit vehementius. Sicuti autem myrrha, quæ paſsim vẽditur, myrrha nõ eſt, ita nec ſtyrax liquida verum ſtacte. SE. Euphorbium ſequitur. BR. An id ſit euphorbium quod habemus, non ſum anceps: tamen antiquum quãdoq; emitis, quod eo ardore caret, quem illi authores tribuunt. Quippe inquiunt colligentes valde timere, adeò vt ſupra contum vtriculo hœdi ligato ſuccum arboris ferulaceæ à longe colligant. Guſtaui ego nõ ſemel antiquum euphorbium, mirum illum ardorem nõ perſenſi, nec hi perſenſere, quibus guſtandum tribui. Nõnunquã in recens magno meo periculo incidi. nam per integram diem intẽſiſsimum in ore ardorẽ habui, qui nec frigidiſsimis aquis extingui poſſet. Venetiis habetur, ſed Genuæ magis. In Aphrica naſcitur, monte Tmolo in Mauritaniæ parte, è regione Hiſpaniæ. Facile eſt Hiſpanũ illuc nauigare, niſi Mauritanæ naues piratarum interturbarent, & intercluderent iter. Tamen Imperator Carolus multa

nunc

nunc Aphrica poſsidet,& Deo duce poſsidebit, Mediterraneũ mare,ea parte, qua Tyrrhenum dicitur,ab infidelium incurſionib. liberans. Genuæ igitur & tranſlucidum, ac perſpicuum emas. Adulteratum frequẽtiſſimè venditur. Nomẽ habuit ab Euphorbio Antonii Muſæ fratre eius inuẽtore, qui Iubæ regi Mauritaniæ inſeruiebat. Duo celebratiſsimi fratres in noſtra inclyta, & ſalutari arte fuere, Euphorbius, & Anto. Muſa, cuius nomen patri meo Franciciſco Braſauolo imitari placuit, quum ab vnda baptiſmatis atollerer: ſed vtinã doctrina, non ſolũ nomine, antiquum illum Antoniũ Muſam Auguſti medicum imitarer. Ita etiã ab Hiſpanis nominatur euphorbio, à Gallis euphorbe. Cùm cauſticæ ſit virtutis, calidum, & ſiccum erit ordine quarto. SE. Serapiũ ſequitur. BR. Sagapenum dicas. SE. De nominibus cura nõ ſit, deinceps ſagapenum dicemus. BR. Eſt ſuccus fruticis ferulacei, vt Dioſco. inquit. In Media naſcitur, Alexandriam Aegypti portatur, quæ vniuerſale emporium eſt illarum partium, inde Venetias. Foris tranſlucidum eſſe debet, colore ruſo, & quum frangitur, candido intus, odore medio inter laſerpitii ſuccum, & galbanum, guſtu acre. Quæ omnia indicia in noſtro vocato ſagapeno ſunt. Plinius capite deci-

mo

cimo octauo vigeſimi libri in Italia naſci aſſeuerat, vbi inquit: Sagapenũ, quod apud nos gignitur, in totum tranſmarino alienatur. Etiã libro decimonono, capite ſeptimo, in hortis ſeri dicit ad rem medicã ſolùm. At nec arborem, nec folia Plinius docet, ac ſi de re nota loqueretur. In Apulia nunc prouenit. Tamen quum Medum habeamus Venetias per Alexandriȩ nauigationem allatum, hoc potius emerem. Eſt enim verũ ſagapenũ illud, & efficacius, quod, vt inquit Meſue, porri odorem habet: qui eo loco à quodam excellenti viro immeritò reprehenditur, dicente quaſi per calumniã, vnde ipſe odorauerit. At ſi doctiſsimus hic vir, vt nos fecimus, guſtaſſet, porri, & ferè allii odorẽ perſenſiſſet, quẽ à mane ad veſperam etiam prãdens in ore habui. Ideo non eſt quiſquam temere culpãdus, præſertim in res guſtus, prius quã guſtu tentatum ſit. Calidum eſt ordine tertio, & ſiccum in ſecundo. SE. Opoponacũ ſequitur. BR. Et nunc opopanax dicere oportet. Succus eſt herbæ, quæ panaces heraclion dicitur. Eſt autem prima in ordine panacũ Dioſcoridis. Dicitur autẽ opopanax, id eſt, ſuccus panacis. In Bœotia, & Arcadia, præſertim Phocis habetur, & in Syria, ex Syria Alexandriam, & poſtea Venetias affertur. Olitorum induſtria magna copia parari

poteſt. Hoc vnum eſt ex his, quæ Illuſtriſs. Dux noſter, ex Syria, vel Arcadia habere curabit. Tamen in Italia, & in monte Apēnino naſcitur, & in Gargano Apuliæ. Folia habet ficulnea quinque partita, & perambitũ lancinata, quæ in terra iacent, & inſigniter viridia ſunt. Caulem ferulaceum habet, & altiſſimũ, lanuginē candidam habentem, & folia circum ſe minuſcula, vmbraculum ſuſtinentem, vt anethũ, flore luteo, ſemine odorato, feruentiq; in ore, pluribus ab vno principio radicibus candidis, graueolentibus, multi, ſalſiq; corticis. In Apulia naſcitur vbertim, & in Apēnino monte variis locis. Nos ſupra Mutinēſes alpes vidimus, & in orto fratrum ſancti Hieronymi Ferrariæ. Non emerē Venetiis, niſi ob id, quòd ex calidioribus, & ſiccioribus partibus venit. Curarem tamē, vt ex Apulia radice inciſa, lacryma exciperetur: ſubſtratis enim eius foliis in terra excauata colligitur. Quũ aũt opoponacē probare inſtitueris, amariſsimũ ſaporē habere debet, interius candidũ, & ſubrufum, extrà luteũ, leuē, pinguē, friabilem, tenerũ. Noſtrũ, quod habemus, aliqua amaritudine inſignitur, nō tamē amariſsimũ eſt, & graui odore ſentitur: propterea cũ noſtro aliquid miſtũ arbitror, quod intēſam amaritudinē tollit, vel opus eſt quantitatem notatu dignā mandere.

dere, ſi intẽſa amaritudo ſentiri debeat: in reliquis notis penitus conuenit. SEN. In hac re quid Arabes ſentiũt? BR. Serapio cum Dioſcoride eodẽ modo ſcribit. Meſue autẽ tria panacis genera cõfundit, Heraclium, Aſclepium, & Chironiũ, id docere volens ex quo opopanax fiat. Cur autẽ opopanacem inter gummi genera poſuiſti: quum potius cõdenſatorum ſuccorum ordinem ingredi debuiſſet? SE. Ne curę ſit, modò ex his ſimplicibus, quibus in officinis vtimur, nullum omittatur. BR. A Gallis opopanac vocatur. SE. Ammoniacum ſequitur. BR. Et hic ſuccus eſt ex frutice eiuſdem nominis ſumpto, quãuis nomen hoc ammoniacũ, & genus ſalis, & ſucci ſignificet. Ambo in Libya apud Cyrenẽ inueniuntur: ſed ammoniacũ appellatur, quia in arenoſa Libya, apud Iouis Ammonis tẽplũ prodiit. Sal ex terra ſumitur: gutta (ita enim Romani ſuccũ illius arboris vocant) ammoniaca ex arbore manat. Miror ego de Paulo Aegineta, qui inter odoramẽta numerauerit. vnde colligere potes, quę apud ipſos pro odoribus exiſtimarẽtur. Nam & Dioſc. ammoniacum thymiama vocat: tamẽ eius odor grauis eſt. Nec verũ ammoniacũ nobis deeſt, quãuis antiquũ fortè ſit, & qñq; adulteratũ. Venetiis emes, quãuis Genuæ melius eſſet: quoniã ex Aphrica mercatores Genuã

fac

facillimè tranſeunt, tamen & Alexandriam portant, ac Venetias. Ita probatur quod eſt maximè coloratum, non lignoſum, ſine arenis, & ad thuris maſculi ſimilitudinē in grumos cōcreuit, quale nō ſemper eſſe conſtat, purūm, prædēſum, liberū ſordibus, & odore caſtorei, guſtus amarulenti. Neſcio cur Galenus odorem coriandri habere fateatur, & cur Paulus ad odorē ammoniacū accendat. Fortè diuerſum eſt id Pauli, & Galeni, ab eo Dioſcoridis, qui grauē odorē, vt caſtoreum habet. Et quòd de re diuerſa loquātur, hoc ſignum eſt: quia in ſimpliciū medic. facultatibus, ea dicūt, quæ à Dioſcoride in ammoniaco tractantur. Ammoniacū ſupra deſcriptum thrauſma nuncupatur. Eſt aliud terroſum, & lapidoſum, quod phyrama dicitur. Nos frequenter hoc habemus: nec primum deeſt. quādoq; ab Hiſpanis, vt nos vulgò facimus, à Gallis armonia vocatur. Apud Auerroim calidum eſt in prima parte tertii ordinis, & ſiccū in primo. Auicē. aūt calidū in fine tertii ordinis cēſet. Auerroi potius fauere ſtatuimus. S E. Sarcocolla occurrit. B R. A glutinandis carnibus nomē inuenit. Gummi eſt arboris in Perſide thuris pollini ſimile, colore ſubruſo, guſtāti amarū. Si noſtram ſarcocollam guſtaueris, nonnulla granula amara ſunt, alia minimè, vt quæ à Dioſco-

ride

ride dicuntur, vera eſſe deprehendam: adulterari ſcilicet gummi permiſto. Nam pura grana amaritudine afficiuntur, impura nequaquã. Nec illos probo, qui ſarcocollã eſſe inficiantur, quia pollini ſimilis non ſit. Imò pro maiori parte, adeò tenuia grana ſunt, vt pollinẽ imitari videãtur: quãuis aliqua etiã craſsiora ſint, quæ tamen non impediũt eſſe pollini ſimilia. Quod aũt à Meſue corpora impinguare dicitur, & à quodã meo præceptore reprehẽditur, quia ſi ſoluit, impinguare non põt: nõ eſt dignũ reprehenſione: quoniam multa ſoluere poſſunt, quę impedimẽta remouendo, impinguationis cauſa fiunt, qualitatẽ quandã ventriculo condonantes, præter id quod euacuent, qua facilius digerere poſsint, & in nutriti ſubſtantiã cibũ vertere. Quam ob rem idẽ euacuare, & nutrire põt, id eſt, cauſa eſſe cur nutriatur corpus.

SE. Videtur Meſue voluiſſe ex ſe corpus impinguare, & non ab euentu: quia inquit, eius vſum corpora impinguare, neque Dioſcori. hoc dixit. BRA. Meſue excuſandus eſt, vt nos diximus: neque opus eſt, omnia à Dioſcori. dici. Si excuſatio placet, illã accipito: ſin minus, tu exquiſitiorẽ inuenito. A Gallis etiã ſarcocolle nuncupatur. SE. Styrax vtriuſque generis ſequitur. B. Intelligíſne liquidam, & quã ſiccã vocamus? SE. Nihil aliud. B. Liqui-

dam,

lam, eſſe Dioſcori. ſtacté, id eſt, primũ myrrhæ expreſſum, ſuprà edocuimus: tamẽ paruã amaritudinẽ habet, vt ego adulterari putarim. Vnde myrrhæ fragrãtia noſci poſſet, ſi purũ ſtacten haberemus. Arabes decipiuntur, qui ex eadẽ arbore ſtyracẽ liquidã, & calamitim haberi iudicãt: imò addũt, huius arboris fructũ in magnitudine auellanæ eſſe, & exprimi: quod exprimitur, ſtyrax liquida eſt: cortices ſtyrax ſicca ſunt. Hæc aũt arbor gũmi habet, quod eſt ambra. Hæc Serapio ex ſententia Iſaac. Hoc errare fecit Pandectariũ, vt tres ſtyracis ſpecies eſſe arbitraretur, liquidam, ſiccam, & calamitim. Re vera id vocabulum ſtyrax, ſolùm eam ſignificat, quæ a probis authoribus calamitis nũcupatur, de qua Serapio poſt prædicta ex ſententia Dioſcoridis tractat. De fructus expreſsione nihil apud authores fide dignos ſcriptũ reperi: vnde vel de alia re tractabat Iſaac quàm de ſtyrace, vel, vt cõtingebat, locutus eſt. Verũ quia ſub eo vocabulo ſcripſerat Serapio ad caput miha, id eſt, ſtyracis duxerat: Styrax aũt Iſaac, alia res eſt. Nunc igitur de Dioſco. Plinii, Galeni, & aliorũ bonorũ authorũ ſtyrace loquemur. Hi omnino diſtinctũ ſtyracẽ habẽt, nõ per liquidum, & ſiccũ, ſed per proprias quaſdã qualitates, vt hic à calamo, calamitis, ille chrymatias, alter a-

ſpros,id eſt,albicās nūcuparetur.Hęc aūt nomina in diuerſis antiquorū cōpoſitionibus inueniūtur,nec ſpecies euariāt.Ad rem verò accedentes,ſtyrax lacryma eſt arboris cotoneo malo ſimilis.Ex Cilicia Alexandriā,& Venetias defertur:quāquā,& in aliis plurib. locis naſcatur.Nā ex Cypro,& Creta habetur,ſed ex Creta illaudabilis,quē frequētius habemus.Nō eſt opus dubitare,an verū ſtyracē habeamus:quia veriſsimus eſt,& ſi ineptior ſit,habet ſimul ſcobē ſui ligni. Globi qñq; in modū gūmi inter ſtyracis maſſas inueniūtur.Si optimū ſtyracē quæris,eū accipe,qui rufus ſit,reſinoſus,pinguis,& grumos habet albicātes,qui diu ſui coloris bonitatē ſeruet,& quū ſubigitur lentorem mellis habeat.Talē Venetiis eme,& p̄ſertim in quo lacrymæ gūmi ſimiles appareāt. Nec ſtyracinū vnguētū prætereūdū eſſet,ſi haberi poſſet.In Syria fit.Singulis annis Venetorū nauis, quæ Ieruſalem litora appellit,in Syriā peruenit.Fuliginē eo modo para,quo Dioſco.thuris fuliginē fieri docuit.Hiſpani ſtoraque nūcupāt.Calidus eſt in ſecūdo ordine & ſiccus in primo.S. Vtraq; pix ſequitur.BR. Per vtranq; picē quid intelligis? SE. Hiſpanā vocatā,& naualē:dubitas etiā in picib.B. Maximè dubitabā,quoniā pix ſicca,& liquida inueniūtur. Pix naualis notiſsima eſt,ex

pinu,

pinu,& picea fit,pinguiſsimis harũ arborũ aſſulis acceptis reſina plenis in ſtruẽ cõgerũtur,& igne appoſito in fictitiũ canalẽ fluit reſina accẽſa,quæ extincta pix vocatur,& nigredinẽ ab igne acquiſiuit:à nobis pix naualis,ab antiquis liquida nũcupatur,ad differẽtiã alterius per alterã cocturã factæ,quę pix ſicca dicitur.Ambarũ vſus eſt in officinis.SE. Et ambas habeo.Ex Germanicis partib. ad nos cõuehuntur,præſertim ex Tridẽto.BR. Imò & ex plurimis Italicis.SE.Pix igitur ex reſina fit?B.Equidẽ ex reſina in teda occulta, qua exuſta,pix exudat.Nec putes ex his duobus tantũ picẽ fieri,quoniã in Syria terebinthi teda exuſta fit,quia ibi pinus abeſt, aut rara inuenitur.Si etiã ex picea fiat, maior ps ex pinu eſt.Laudatur pix nitida,leuis, pura. Etiã ex cedro in Græcia habetur,præter duo picis genera,liquida,& ſicca,quã palimpiſſam dicũt,quæ & ipſa in aridũ, & viſcoſum diuiditur.Oleũ picinũ habere ſtudeas,quod fit parte aquoſa picis ſeparata: id enatat,vt in lacte ſerũ.Dũ pix coquitur,puris velleribus excipitur ſupra eius halitũ expãſis,& quũ permaduerint in vas expreſsis:& hoc ſemp fit dũ pix coquitur.Nec picis fuliginẽ in tua officina omittas,quã eo modo facias,vt primo lib.Dioſc.tradit.Nec zopiſſam deſpexeris,quę eſt deraſa à nauib.reſina cũ cera:quã

ob rē pix ex reſina fit, id eſt, pingui teda cōbuſta, reſina plena. SE. De pice Hiſpana proſequaris. BR. Hæc & pix Græca vocatur, qua picata vina fiunt: accepto enim pugillo, vel duob. aut trib. huius picis in vas vino plenū proiiciūt, ne marceſcat, & vinū potātius euadat: hinc Græca vina ferè omnia, quę ad nos ferūtur (Cretico dēpto, Maluaſia nūcupato) picis odorē habēt, & ea præſertim, quæ Romania vulgò dicūtur. Eſt aūt res fictitia: nā ex omni reſina fit, ſed præſertim ex pini reſina, quoties per decoctionē ad id ducitur, vt in puluerē redigi poſsit. Hinc eſt ꝙ pix Hiſpana varios colores habet: quādoq; fuluū, & aureū, ſi ex laricis reſina fiat: qn̄q; albicās, ſi ex pini, vel piceæ reſina. At nomē picis ſortita eſt, quū ſit reſina cocta, propter cocturā, quā nō habet reſina, ſed ſpōte à natura proſilit. vnde piſces per ignē fiūt: reſinæ ſpōte ex ſuis arborib. prodeūt. Hiſpana nuncupatur, qm̄ ex Galliæ, & Hiſpanię montibus ad nos magna copia cōportatur, quāuis & in Italia ſit plurima. Eadē rōne & Gręca dicitur, quia ex Gręcia affertur: & Colophonia, quoniam Colophone inuehebatur. In his reſinis diuerſos authores cōperio. Nā Plinius ex pinu, & picea ſiccas eſſe: Dioſco. aūt ex omnib. arboribus reſinā emittētib. humidas & ſiccas haberi tradit. Quicquid ſit, nos ea tantū proſe

que

quemur, quæ in officinis habetur, alias determinatè de his rebus tractaturi. Tu in officina Hiſpanã picẽ ex reſina pini habere ſtudeas: quanuis & ex aliis reſinis ſeruare nihil impediet. S. Rẽ mirã edocuiſti. hactenus Hiſpanã picem gũmi alicuius arboris eſſe arbitrabar. BR. Deinceps intelliges Hiſpanã picẽ per decoctionẽ reſinæ, vt in puluerẽ redigi poſsit, fieri, & lõgè à gũmi differre. S. Quib' notis reſina à gũmi differt? BR. Reſina oleagina quodã modo eſt gũmi aqueũ, quod experiẽtia maximè demõſtrat: qm̃ reſina igne accẽditur, gummi crepitat. Difficile præterea eſt, reſinas & aquã miſcere, facillimũ gũmi & aquã: difficillimũ gũmi & oleũ, facillimũ reſinã & oleũ. Quæ experiẽtia, reſinę naturam oleaginã, gũmi verò aqueã eſſe oſtẽdit. Ideo noſtri tẽporis inepti quidã medici rerũ naturas neſciẽtes, in variis cõpoſitionib. gũmi & oleũ miſcẽt, reſinas & aquã, quæ nõ ſe cõpatiuntur, magno pharmacopolarũ clamore. SE. Tamẽ miſcentur. BR. Miſcẽtur quidẽ, ſed difficulter. SE. O quoties hoc mihi accidiſſe memoria habeo. De reſina aũt proſequaris. BR. Dictum iam eſt, te pini reſinã ſeruare oportere, de qua Plinius de pinu minimũ colligi ſentit, quũ tamen experientia oppoſitum oſtendat: fortè quia Plinius à Theophraſto ſumit, apud Theophraſtũ verò pi-

nus larix eſt, ita ipſe acceperit. Omniũ verò optima terebinthina eſt: SE. Tu ergo inter reſinas terebinthinã numeras? BRA. Equidẽ, & ab authorib. inter reſinas numeratur. At ne putes illã eſſe terebinthinã, quæ pro terebinthina paſsim vẽditur flaui coloris, quia ex larice reſina eſt: ideo laricina potius nũcupari deberet. Vnde Veneti, & plures Italiæ gentes, nõ terebinthina, ſed larga, quaſi larica ex larice vocãt. Nã habet mellis Attici colorẽ: terebinthina aũt alba eſſe debet, perlucida, in modũ coloris vitri cærulea, odorata, ſed potiſsimũ odore terebinthi. Ex Cypro Venetias affertur nũc vera terebinthina: aliàs laricina pro terebinthina vtebãtur, nũc error detectus eſt, & verã terebinthinã portãt: ſed vt cõmodius vehatur eã coquunt, & in maſſas rotundas, veluti placentas congerunt. SE. Vt coniicere poſſum, ex his, quæ dixiſti, pix terebinthi nuncupari poteſt, quoniã per cocturam fit, vt aliæ pices. BR. Poterit, & nihil impediet, niſi diuerſam eſſe terebinthinæ cocturam ab aliis picibus dicamus quoniã terebinthina in aqua, aliæ ſiccæ, & per aſſationem potius denſantur. Chiã ſummè laudat Galenus in lib. de Antidotis primo. Andromachus Libycã præfert. Satis eſt, nos Cyprinam habere. Venetiis etiam nõ coctam vidimus, quæ duritiem quãdam præ ſe ferebat.

SEN. Gaudeo meis temporibus inuentã eſſe terebinthinã, id eſt, ad nos allatã, quę prius non afferebatur. BR. Ex Aphrica etiã, & Cycladibus inſulis Venetias comportatur. Verùm ex multis aliis locis & multis arboribus reſina fit. SE. Maſtichen quid eſſe arbitraris? BR. Inter reſinas à Dioſcoride numeratur, & ita ſentit Theophaſtus, & Plinius: quippe reſina lentiſci eſt. SEN. Legi medicos quoſdam recentes, qui ſuo quodam libello Auicennam reprehendunt, qui ignorauerit lentiſcũ eſſe arborem ferentem maſtichen. BR. Et ſi Auicenna de Romana maſtiche loqui videatur, quam in rerum natura nõ eſſe recentes quidam ſcioli profitentur: nos ex oppoſito Romanã maſtichen, id eſt, Italam eſſe ſcimus. vnde Plin. præter Chiam, Italam etiã ſcribit, & Cicero ruſticæ plebi neceſſariam eſſe pro variis tẽporibus cognoſcendis tradit. Circunferũtur de hac arbore Ciceronis verſiculi, ex lib. de diuinatione:

Iam verò ſemper viridis, ſempérq; grauata
Lentiſcus triplici ſolita grandeſcere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi.

Vt apud Roma. in honore fuiſſe lentiſcum deprehẽdatur. Recẽtes ergo immeritò Auicennã reprehendũt, qui de Romana maſtiche loquatur. Imò & ſi non dicat arborẽ fe-

rentem maſtichen lentiſcũ eſſe, id tamen innuit, quum inquit ex ea fieri dentifricia. In hoc auté erat apud antiquos laudatiſsima lentiſcus, & in hoc opere dentiſcalpio à Dioſcoride collaudatur. Imò Auicẽna idẽ cum Dioſcor. dicit in lentiſco, quod arbor in vſu acaciæ, & hypociſthidis reſpondet: quanuis ille vocabulo barbaro vtatur, heriſiſtides. Vnde de his recẽtibus apprimè mirandum, qui ita temerè ſine culpa Arabes reprehendant, & Mauritanos accuſent, qui è ſua lingua in Latinã peruerſè interpretati ſunt: fortè ſi tot haberent Mauritani literarũ ſectatores, quot Græci, mẽdis carere in pluribus perciperemus. Adeſt in agro Romano & Neapolitano lentiſci maxima copia. SE. Habétne duritiem illam maſtiche, quũ in arbore ſumitur? BR. Non, ſed reſinæ duritiem ſolùm, poſtea magis ac magis exiccatur. SE. Reſinarum ordinẽ ſecũdum perfectionem, & impefectionẽ libenter addiſcerem. BRA. Id libenter agã, de his præſertim, de quibus antiqui meminere. Inter alios Galen. lib. de ſimpli. med. facult. VIII. per adſtrictionem reſinas ſcribens, hunc ordinem obſeruat:

Prima, lentiſcina, id eſt, maſtiche.
Secunda, terebinthina
Tertia, ſtrobilina
Quarta, pinea

Quin

Quinta, picea.
Sexta, abietina
Septima, aliæ.

In digerendo reſinarum ordo.

Prima, terebinthina
Secunda, lentiſcina
Tertia, aliæ, quæ parum differũt in maiori, aut minori digerendi actione.

In abſtergendo reſinarum ordo.

Prima, terebinthina
Secunda, aliæ, quæ non differunt in abſtergendo ſenſibili aliqua differentia.
Tertia, lẽtiſcina, quæ minus aliis abſtergit.

In attrahendo reſinarum ordo.

Prima terebinthina
Secunda, aliæ, quæ in attrahendo eadem vi inſigniuntur.
Tertia, lẽtiſcina, quę cęteris minus attrahit

In emolliendo reſinarum ordo.

Prima, terebinthina
Secunda, lentiſcina
Tertia, cypariſsina
Quarta, aliæ, quæ æquo modo molliunt, quanquã & exiccandi vim quandã habeãt, & nõnullis in emolliẽdo quãdoq; vti nõ debeamus. Poſſemus & ſecundũ acrimoniam eas comparare. Sed Dioſcor. nos vocat, qui omnes reſinas alio ordine diſponit, abſolutam perfectionem reſinarum conſiderans,

quę in hunc ordinem diſponi poſſunt:
Prima, terebinthina
Secunda, lentiſcina
Tertia, picea
Quarta, abiegna
Quinta ſtrobilina
Sexta pinea.

Venetiis pro officina tua, veram terebinthinam, & maſtichen emere poteris. Et præter hæc, ex omni reſina fuliginẽ para, vt Dioſc. primo libro ſcriptum reliquit, & ad medicos vſus ſerua. SE. Súntne aliæ reſinæ? nam tu in exarãdis Galeni ordinib. cypariſsinę meminiſti. BR. Imò & acerna, vel zigia reperitur. Eſt autem tertium genus aceris zigia, & multæ aliæ ex variis arboribus: ſed quæ in vſu potiſsimũ ſunt, ex prædictis fluunt. SE. Vnum ſolum aduerto, quum reſinam abſolutè dicimus, illã pini intelligimus, quam raſa, nulla determinatiõe addita vocamus. BR. Ita vſus fecit. Nam & ſi apud antiquos reſinam inueniamus, terebinthinã ob excellentiam intelligere oportet, niſi alioqui appellare conſueuiſſent, vt in noſtro vſu eſt. Nunc reliqua proſequaris. SE. Oro te aliarũ gentiũ nomina prætereas. BR. Id libenter agã. Pix à Gallis pois, ab Hiſpanis Pez: à Germanis bech, à Polonis ſmola nũcupatur. Maſtichẽ verò Galli maſtic, Hiſpani ex Luſitania

nia

ma almezaga vocãt,& Galli etiã vt nos ferè, & Hiſpani,ac Germani terebinthinã vocãt: nam primi terebinthine, alii termentina, tertii terbentin proferunt. A Polonis verò modrzcuioua ziuicza nuncupatur. SE. Arbitror te obliuioni mãdaſſe,harum picium & reſinarum qualitates referre. BRA. Id nunc efficiam. Gal. VIII. de ſimpli. medicam. facultat. picem ſiccam inquit excalefacere, & exiccare ordine ſecundo, & plus deſiccare quàm excalefacere: vnde in medio ſecũdi ordinis calefacit, in fine exiccat. At humida plus calefacit, quã exiccet. Nã eſt in medio ſecundi ordinis calida,& in prima parte ſicca. Auerrois v. Collectionũ, inquit eſſe calidã,& ſiccã ordine tertio. Arbitror mendoſum eſſe Auerrois codicẽ,& legendũ ordine ſecundo: quia in reliquis Gal. verba egregiè refert. Maſtiche & ipſa ſecundum Gal. calefacit,& exiccat ordine ſecundo. Auerrois à Galeno diſſentit, inquiens in ſecundo calidam eſſe maſtichen,& in tertio ſiccam. Gal. potius inhærendum. Terebinthina & ipſa, in ſecũdo ordine calida & ſicca exiſtimatur. SE. Gummi Arabicũ ſequitur. BR. Gũmi genera tot eſſe, quot ſunt arbores, è quibus manãt, authores teſtãtur: ſed hoc genus, qđ Arabicũ nominamus,& ab aliquibus Babylonicũ, ab aliis Saracenicũ dicitur, à nullo

antiq

antiquo authore particulari nomine donatur: quũ verò hoc nomen potius ſit ab Arabibus inuentũ, quàm Græcis, gummi Arabicum, ideo ab Arabibus petẽdum eſt & ex ipſis quid ſit inueniendum. Serapio gummi Arabicũ ex arbore acaciæ manare dicit: & Dioſc. lib. I. ex arbore acaciæ gummi colligi ſcribit, aptum ad ſpiſſandum, refrigerandumq́;, quod ex ſpina fieri monet. Vnde Plinius capite vndecimo XIII. libri, optimum gũmi docẽs, ex ſpina Aegyptia eſſe inquit. Acacia verò eſt Aegyptia ſpina, vt à Dioſc. docemur. Eſt autẽ vermiculatũ, colore glauco, purum, ſine cortice (ſcilicet arboris, non ipſius: multi quidẽ decepti ſunt gũmi corticem habere arbitrantes) dentibus adhærẽs. Sed Græci nullum habent peculiare nomen, quo ipſum indicent, niſi Arabico vtamur: tamẽ ex ſpina gũmi, vel acaciæ gummi dicunt. SE. Noſtrum gummi glaucum eſſe nõ videtur. BR. Imò quandoq; glauci coloris vidi, quãdoq; albi, quãdoq; aurei. In cauſa eſt arborũ diuerſitas, à quibus educitur. Nã ex vna arbore non ſumitur gummi noſtrũ, ſed ex pluribus: ꝓpter id diuerſos colores, & diuerſas proprietates habet. Spina autem illa, quę acaciã facit, etiam in Arabia naſcitur: hinc nomen ſortitum eſt, gũmi Arabicum. Babylonicum verò, quia circa Babylo-

niam

niam Aegypti concreſcit. At Saracenicũ dicitur, quia vulgus noſtrum infideles, & pręſertim Mauritanos, Saracenos appellare ſolet: propterea quod ex Aphricæ parte, & Mauritania venit, Saracenicũ vocãt: vt hoc gummi, quod Saracenicum dicitur, quia ex Aphrica etiam conuehatur, Latinè gummi acaciæ, aut gummi Aegptiæ ſpinæ dici deberet. Verùm aliarũ arborum gũmi miſta ſunt, ideo varii colores in ipſo cernũtur. SE. Quarum arborum? BRA. Amygdalarum amararum, ceraſorũ, prunorum, vitiũ, olearum, vlmi. SE. Habéntne diuerſas vires huius gummi genera? BRA. Habent, & vnum alio deterius eſt. SE. Niſi ægrè tuleris, optarim vt quendam ordinem perfectionis, & imperfectionis edoceres. BR. Id libenter agam, à pefectiori exordiens, & mox alia ſecundum vires ſcribentur.

Primò, gummi arabicũ ex Aegyptia ſpina.
Secundò, ex amygdalis amaris.
Tertio, ex ceraſo.
Quartò, ex pruno.
Quintò, ex fructibus.
Sextò, ex vlmo.

Quum alia ſint gummi genera, penes ordinem prędictum perfectionis & imperfectionis, eorum firmam experientiam & ſtatum nondum habeo: ideo ad aliud tempus per-

tractare differam, præſertim quia ad nonnulla priuatim valẽt, vt eſt gummi ex vitibus, quòd priuatim infantiũ vlceribus aptiſsimũ eſt, & olearũ priuatim dentiũ doloribus ſuccurrit. Nuces quoq; ſuum gummi habẽt, quod eodẽ modo, ſicut alia, ex trunco emanat. Apud Arab. electuariũ fit, quod de cineribus vocãt, apud Auicen. præſertim in quod gummi nucis intrat. Gummi Arabicum exiccat ordine primo ſecundũ recentes, imò ad ſecundum peruenit, & infrigidat ordine primo: tamẽ Auicen. iudicat omnes gummi ſpecies eſſe calidas, & Auerrois charaben excipit. Et re vera gummi Arabicum potius calidum ordine primo, quã frigidũ eſſe cenſerem. Tamen è diuerſarum partiũ Venetias affertur, ex Cephalonia. A Polonis dicitur gũmi Arabskie. SE. Nõnne & dragagantum inter gũmi ſpecies numeratur?

BR. Naturam gummi habere Dioſc. prodidit. Propiè autẽ gummi non eſt, quanuis recentes gummi dragaganti appellent. Eſt autem tragacantha (vt rectè loquar) radix lata, & ſurculoſa, ſupra terram eminens, è qua rami humiles, firmi, latè diffuſi, folio numeroſo, tenui, puſillo, intercurrentibus ſpinis, fronde ſua cõtectis, & candidis, validis, ſubrectis. de qua tertio lib. Dioſco. agit. Ex hac radice inciſa ſuccus emanat, qui in lacry-

mam

mam coaleſcit: hic etiam ſuccus tragacantha nuncupabatur. Recentes vocabulũ corrupere, & dragantum, vel dragagantum dicunt. Conglutinat vt gũmi. Antiqui in Creta ſolũ naſci arbitrati ſunt: & re vera in Creta abũdat, & è Creta Venetias affertur. Imò nomen Tragio Cretam ſignificare certum eſt, quia ſpina ſit Cretica. Tamen aliis locis naſcitur, in Arabia, in Achaia, in Media Aſiæ, in Peloponneſo. Quicquid ſit, naturam gummi habet: ſecundum Dioſc. per radicis inciſionem fit. At Theophaſtus ſponte emanare cenſet. Ad gummi igitur redeuntes, Paulus Aegineta quum de cõmi, id eſt, gummi pertractat, ea tantùm animaduertit, quę à Galeno breuiſsimè expoſita ſunt. SE. Notas ſcire optarem, quibus probatiſsimã tragacantham noſcere poſsim. BR. Ex Dioſcoride libẽtiſsimè aperiã: Si trãslucida, leuis, gracilis, pura, ſubdulcis. A Polonis dragant dicitur. Deſiccat ſecundum Gal. vt gummi. propterea in ſecundo ordine ſiccum erit, & frigidũ in primo. ſunt qui iudicẽt in ſecũdo humidum. Ab Hiſpanis alquitino dicitur. SE. Iam noui. Ad reliqua gummium genera accedas. BR. Enumera tu quibus in officinis vtimini. SE. Gummi habemus, quod elemi nuncupamus. BRA. Cuius arboris eſt? SEN. Abs te peto. BR. Quid ſentiã, lubens edoce-

bo. An verò nodũ explicabo, iudex eris. Dioſcorides lib. 1. de gummi oleæ Aethiopicæ pertractat. Hoc gummi, Arabicũ gũmi eſſe putat Hermol. Nos ecõtra gũmi ſpinæ Aegyptiæ acaciã ferentis eſſe gummi Arabicũ arbitramur, imò ita eſſe debere certi ſumꝰ: quanuis & aliarũ arborũ gummi miſta ſint. Nam à Plin. id gũmi cæteris perfectius dicitur. Nos autem perfectius gummi nõ habemus Arabico dicto: quãobrẽ & ex his, & ex colore nõ poſſum cum Hermol. aſſerere gummi oleæ Aetiopicę eſſe gummi Arabicum, ſed quandoque inclinauimus, vt gummi oleæ Aetiopicæ eſſet gũmi elemi dicti (vt inquit Hermol.) quaſi enhæmi. In id autẽ nunc potius inclinor, corruptũ eſſe vocabulum oleæ, in eleæ, poſtea in elemi. Reperitur aũt hoc gũmi & in Italia, ſed vos pharmacopolę re quadã vtimini mihi valdè odorata pro gummi elemi, quam reſinã potius, quàm gũmi, exiſtimo. Quid verò ſit nondũ cõperi: ſatis tibi nunc ſit, ex olea Aethiopica, & etiã Italica gummi oleę haberi, vel, vt vos dicitis, gummi elemi, quod Plin. dentibus valere oſtẽdit. Quin & ex oleaſtro habetur, quod his notis deprehenditur: ſimile eſt ſcãmonio, ſed rufiuſculũ, & exiguis ſtillicidiis cõcretũ, guſtu mordaci, nec gũmi aſpectũ habẽs. Id enim dãnatur, qđ gũmi aſpectum

ctum præ ſe fert. Quã verò vos pro elemi, ..i.oleæ lacrymæ accipitis, cum ſcammonio ſimilitudinẽ nõ habet, nec rufa eſt, cõcretà exiguis ſtillicidiis, nec guſtu mordaci: imò potius quãdoq; dubitaui quod gũmi hederæ nuncupatis, gummi elemi eſſe, ſi mordacem illum guſtum habuiſſet. SE. Neſcis igitur quid ea res ſit, quam gũmi elemi appellamus? BR. Ad hoc vſq; tempus quid ſit, quo vtimini, ignoro: ſed breui ſpero rem hanc aſſecuturum. Satis nunc ſit, gũmi elemi verum, eſſe gummi oleæ: nõ dico Aethiopicæ, ſed cuiuſcunq; loci, modo olea lacrymã habeat. BR. Oblitus es aliarũ gentium in prædictis gũmi nomina edocere: his tamen maximè oblector. BR. Ne herbarium noſtrum ſuo deſiderio fruſtrari videar, à Gallis gummi Arabicũ, gõme Arabic, & Hiſpanos gõma Arabica nuncupare ſcias. Dragagãtum verò Galli, gõme dragãt, Hiſpani gõma dragante, Germani driant vocãt. SE. Gũmi hederę proſequaris. BR. Ex hedera libro tertio fieri lacrymam Dioſc. cenſet. Vos pharmacopolæ gũmi quoddã circunfertis hoc nomine appellatum gũmi hederæ, quod non eſſe gũmi hederę, id teſtimoniũ eſt, Dioſco. lacrymam hederæ pſilothron eſſe dicẽtem: ſed gummi illud veſtrum, non ſolùm pſilothron non eſt, imò nec mordicantẽ guſtum

V.

habet, aut qui calorem oſtendat. Vnde & Gal.lib.VII.de ſimp.medic.facul.de ciſſo.i. hedera tractans, inquit, lacrymam eius pilis nudare, & eſſe vſqueadeo poteſtatis calidæ, vt obſcurè adurat. Quamobrē nō eſt gummi hederæ, vel lacryma hederæ, quam vos pro ea circunfertis. SE. Quid ergo eſt? BR. Gummi alterius arboris, quā ignoramus. Nam & experientia hedera conſiderata, verum gummi.i. lacryma hederæ, cognoſci poteſt. Ego quādoq; hanc lacrymam ſupra hederæ truncum concretam vidi, ab ea quā habetis, longè diuerſam. A Gallis gomme de lierre nuncupatur. Fit incidendo hederæ truncū, ſuccus, qui exit, hederæ gūmi vocatur, qui potius liquor nuncupari deberet. Quādoq; de ſe fluit, ſed rarò. S. Putáſne ſandaracham inter gummi numerādam? Nam gummi videtur, ſi proprietates eius cōtemplor, & guſtū, & corticem arboris quādoq; coniunctum. BRA. Apud probos authores, duo nomine ſandarachæ intelliguntur. Vnū eſt, quod cherātemum dicitur, vel rhitaces, quo in apomeli Dioſc. quarto libro & Hermol. in corollario capite. DXLIIII. in lilio. Sed hæc veſtra ſandaracha, quā à verno rore vernicem dicunt, nihil ad rem medicā. Eſt alia ſandaracha, de qua Dioſco. V. lib. quæ cum auro, & argento inuenitur, & argenti

fodinis

ſodinis flammeo colore ad ſatietatem rufeſcit, fragilis, puráque,& habens quodam modo cinnabaris colorem,& reddens virus ſulphuris.Nec eſt vera ſandaracha,quam in officinis haberi oportet. De qua Gale. Paulus,& Dioſco.medicas vires tradunt. Cuius vice auripigmento vti poſſumus, quoniam eaſdem vires habet.Inter auripigmēti maſſas ſandaracha inuenitur. Et nūc ego domi habeo veram ſandaracham, auripigmento nexam.eadem enim fodina colliguntur.Fit etiam adulterina ſandaracha ex ceruſſa decocta,vt Vitruuius ſeptimo architecturę libro docet. Illud autem caſu inuentum eſt, facto incendio,vbi erat ceruſſa.Hęc ſandaracha pictorib.magis apta eſt:naturalis verò medicis.SE. Sandarachā libenter cognoſcerem, qua omnes ferè medici vtuntur, & pauciſsimi, imò nulli cognoſcere vidētur. BR. Tibi in tua officina ſandaracham oſtendam.SE.In mea officina?fortè illam portabis.BR.Imò in tuis pyxidib.inueniam.Con ſidera auripigmētum tuum, videbis aliqua parte rubeſcere,vt ferè in minii colorē vergat. SE. Id frequentiſsimè video,imò auripigmentum ita rubrum ſuperioribus men ſibus à luteo diſcreui.BR. Illud rubrum ſan daracha eſt. Eadem enim fodina,& ſandara cha,& auripigmentum effodiuntur:imò ſi-

mul miſta ſunt.Sed quod maius eſt,audias: auripigmentum, & ſandaracha idẽ re ſunt: differunt tamen per maiorem, & minorem decoctionem naturæ. Nam & idem ab arte fieri percepi, & tu ipſe experiri poteris. Sume auripigmentum,& vitreato vaſe impone ſuppoſito igne, vt liqueſcat, & accendatur,accẽditur ferè vt ſulphur:ſi per aliquod ſpatium combuſſeris , inde frigeſcat, videbis oculata fide per hãc decoctionem auripigmentum ſandaracham euaſiſſe.Si etiam auripigmento pinxeris, & ſandaracha,eundem ferè colorem faciunt, niſi quod in ſandaracha intenſior eſt, quàm luteus, in auripigmento magis floridus.Nàm ſandarachę color in eum , qui vulgò ranzo appellatur, inclinat,in quem etiam is dependet, qui ab auripigmento vſto fit , vt auripigmentum vſtum in ſandarachæ naturã tranſiuiſſe deprehendi poſsit. Nec mouearis, ꝙ ſandaracha rubra dicatur: quoniam rubra quidem eſt viſu,ſed quum teritur,& aqua miſcetur, hoc eſt,aptatur ad picturę opus,hunc colorem luteum intenſum facit, nõ rubrũ.vnde minio ſimilis eſt viſu ſandaracha,nõ autem opere,quum ea picturæ fiunt: vt manifeſtè cognoſcas ſandarachã verã, eſſe auripigmẽtum à natura magis coctum. Quod ſi arte conaris,eundem colorem inſigniri videbis.

Tu

Tu ipſe experiaris, quemadmodum & ego pro noſcẽdis exquiſitiſsimè ſępius expertus ſum. Imò & ꝙ riſagalũ vos nuncupatis, ex auripigmenti genere eſt. Qui verò inquiũt Venetiis auripigmentũ liquefieri, & arte in lęuigatas aſſulas parari, quas riſagalũ poſtea nuncupãt, decipiũtur: nã in fodinis auripigmẽti arſinagal reperitur, & eiuſdem generis eſt, ſed vilius. Ideo & viliori pretio vẽditur, in quo reperitur etiã ſandaracha: color enĩ ſandarachæ magis ignitus eſt, & aliqua parte cinnabarim refert, redolétq; ſulphuris odorẽ. Recẽtes chymiſtæ arſenici nõmine tria intelligũt, auripigmẽtũ, riſagalũ, & quod particulari nomine arſenicũ vulgò dicimus. Chymiſtarũ nomina hæc ſunt, arſenicum croceum, quod eſt auripigmentũ, arſenicum rubrũ, quod eſt ſandaracha, arſenicum album, quod ita ſimplici nomine à nobis vulgò dicitur. Sed in vno decipiũtur, quia arſenicũ album non eſſe minerale arbitrantur, ſed inquiunt Venetiis eſſe, qui vi ignis ita parẽt, & arte ex auripigmento faciũt. qđ falſiſsimũ eſſe, & inexpertes agyrtæ noſcũt. Nã ex minera defoditur noſtrũ arſenicum. Sed chymiſtæ ſuã hanc diſtinctionẽ ab Auicẽna accepere, ita innuente: Serapio autẽ ſub cap. Narneth, quod eſt CCCLXXXI. i. auripigmenti, ſandaracham etiam intelli-

git & arſenicum album. Quod verò ſub auripigmẽto ſandaracham accipiat, ex eo deprehenditur: quoniam ex ſentẽtia Dioſco. inquit in eiſdem fodinis auripigmentũ citrinum inueniri, in quib. inuenitur auripigmentum rubrum: hoc autem à Dioſc. dicitur ſandaracha, & in calce verborũ Dioſc. à Serapione adductorum, caput de ſandaracha Dioſc. ponitur, & ſuas proprietates aſſignat ſub nomine auripigmẽti rubri, vt certum ſit apud Serap. ſandaracham eſſe auripigmentum rubrum: vnde frequentiſsimè in auripigmento ſandaracha inuenitur, & in dicto riſagalo, quod & ipſum in auripigmẽti genere cenſendum eſt. Riſagalum verò, & nonnulli arſenicũ vocant: ſandaracha à Serapione auripigmentum rubrum appellatur. SEN. Gaudeo ſeneſcens ſemper plurima diſcere. Sandaracham habeo, habere autem ignorabam. Verùm quũ venenum ſit præſentiſsimum, quomodo à Dioſc. in vſu medico valere iudicatur? BR. Nõ mirũ, quoniã nõ multa venenata aliis miſta, mitiora fiũt, & apta medelæ. Nam Dioſc. VI. lib. ſandaracham inter venena numerauit, & quib. remediis eius noxa aboleatur. Miror de Rodulpho Agricola, qui in ſuo Bermano ſandaracham non olere virus ſulphuris ſcripſerit. Si ipſe tractaſſet, & manibus fricuiſſet,

ſulphu

ſulphuris odorem euitare nõ potuiſſet. Imò ſi (vt nos fecimus) accẽdiſſet, oculis fumum ſulphuris vidiſſet, & nidorẽ narib. perſenſiſſet. Adde eundẽ authorẽ admirari Dioſc. qui cinnabaris colorem habere dixerit. Tñ à Dioſco, nuſquam hoc dicitur, ſed qđ aliquem colorem cinnabaris habet .i. aliquo modo inclinat: in rubrũ enim vergit. At miſta aqua, & optimè trita luteum colorẽ facit parũ intenſiorẽ colore ſimplicis auripigmenti, ſed eiuſdẽ apparentiæ cum colore auripigmenti vſti. Quũ ergo in antiquorũ deſcriptionib. ſandarachã ſcriptam inueneris, partẽ rubram auripigmẽti accipito, aut rubram partem riſagali dicti. Si verò deſit pars rubra, eã partẽ arſenici, aut auripigmẽti ſumas, quę in rubrũ magis inclinat. SE. Id autẽ, quo pro ſandaracha vtimur, & gũmi videtur, quid eſt? BR. Eſt gũmi iuniperi: nã Arabes ſandarachã appellãt gũmi iuniperi ex quo puluis fit, quem vernicẽ vulgò nuncupamus ad deliniendas chartas, ne bibulæ ſint, & pictores eo vtuntur in quadã compoſitione vernicem appellata, ex oleo nucum, aut lini, aloe (vt lucẽ colorib. tribuãt) & hoc gummi. Miror cur in vſum medicũ venerit hoc gummi, quoniam Plin. lib. XIII. cap. XI. gummi iuniperi ad nihil vtile cenſuerit. SE. Quare ducti recentes hoc gũmi ſandara-

cham putarũt? BR. Decepti ſunt in nomine, quia apud Serapionẽ ſandarax ſcriptũ inuenere, ipſi ſandarachã putarũt: tamẽ Arabes, quos Serapio adducit, multas vires huic gũmi attribuere videntur, quales Dioſc. & authores veræ ſandarachæ attribuũt. Sed vnũ eſt præſidium, à quo abſtinerẽ, fumum, ſcilicet ſandarachæ per os recipere, licet à Dioſco. præcipiatur. SE. Cur vernix dicitur? BR. Aliud cõiectari nõ poſſum, quàm cũ Hermolao dici quaſi vernus ros. Gũmi enim vere potiſsimũ fit, & æſtate perficitur, præſertim ex rorida ſubſtantia. Galli, vt nos, vernix, Hiſpani verniz, Germani virnis appellant. Calida eſt & ſicca apud Serapionẽ, ordine primo: nobis autem videtur ſecũdum attingere. Si vratur, iuniperi odorem ſpirat. SE. Aliud gũmi ſequitur, qđ charabe nuncupant. BR. Neſcio an alia ſimplici re incõſtantiores ſint authores tã antiqui, quàm recentes, quã in hoc vocato charabe. Omnes electrũ, vel ſuccinũ eſſe putãt, tam qui nuper, quàm qui antiquitus ſcripſere. Tu Pliniũ lege ca. II. lib. XXXVII. vbi Græcorũ poetarũ fatuitates aperit, qui putarũt lacrymas eſſe ſororum Phaethontis in populos conuerſas circa Eridanum, vt hinc etiam collectum ſit charabe, aut electrũ gummi eſſe populi nigræ, quod Serapio, & Auicenna ſentire viſi

ſunt

ſunt. Ipſi enim caput faciunt de haur romu, i. populo, & omnia ſcribunt, quæ à Dioſco. in populo nigra traduntur. Duo autẽ capita ab Auicenna fiunt, in quib. idẽ preciſe ſcribit. Vnũ quod eſt cccxliiii. in quo de lauro Romano differit: aliud quod eſt d.x. vbi de nuce Romana percurrit. Sunt autem duo capita, vbi de eadem re, & eodẽ modo ſeriptum eſt. Capita autem ccclxxiiii. de charabe loquitur, quod nucis Romanę gummi eſſe dicit: appellat aũt charabe lingua Perſica, quaſi paleã rapiẽs. Nõ eſt autẽ hic locus contrarietatẽ pertractãdi in horũ capitum qualitatibus quia noſtrũ inſtitutum eſt rem tantùm aperire. Quòd autem Auicenna de gummi nigræ populi loquatur, tum ex proprietatib. apparet, tum ex nomine ipſo: inquit enim haur Romanũ appellari achiroſa. Græci aũt, vt Dioſc. & Gal. populum nigram, αἴγειρος appellãt, vt manifeſtè appareat, Auicennæ interpretem corrupiſſe vocabulum, & pro αἴγειρος, achiroſa ſcripſiſſe. Vel fortè librarii fuere ita per vices deſcribẽtes corruperint. Ad rẽ igitur, video antiquos authores in hac re adeò diuerſos, vt quid dicẽdum ſit, ambigam. Plinius cap. ii. & iii. vltimi libri de hac re incertè tractat. Dioſco. electrum gũmi eſſe nigrę populi in Eridanum defluens ſentit primo libro, in

nigræ populi capite: poſtea ſecundo lib. lyncurium .i. ex vrina lyncis factũ lapidẽ, electrum eſſe iudicauit. Hęc tñ incertè proponit, vt de re ipſa incertus eſſe videat'. Gal. & Paulus de gũmi albæ populi pertractãt, tamen electrum, vel ſuccinũ eſſe nõ dicũt. Res adeò incõſtans eſt, vt ferè me explicare non ſciam. Hoc tamẽ certè deprehẽdo Genuenſem, Pandectariũ, & cæteros recẽtes aberrare, putãtes rem illã, quam nos ambro appellamus, eſſe Arabũ charabe. Error aũt eſt, quia charabe Arabum eſt gũmi populi nigræ, & etiam albæ, quam Græci ſimpliciter λεύκην appellant, nos populum albã Latinè, noſtra materna lingua Græcos imitamur: quia albaro quaſi albũ appellamus, vt Græci λεύκη. Ex his duob. populi generib. gũmi fieri certum eſt, quod ab Arabibus charabe vocatur, à Gręcis albæ populi reſina, vel gũmi, à Latinis eodem modo dici debet. Cauſa autem erroris fuit, quia Dioſco. hoc gummi electrum appellari monet, & chryſóphoron. Sed Dioſco. verba penſitanda ſunt, qui ita eſſe ſimpliciter non dicit, ſed ab aliquibus ita appellari: tamen non eſt verũ electrum .i. noſtrum vocatum ambrum, quanuis ab aliquibus tali nomine ob ſimilitudinẽ appellatur. Vnde in hoc me reſoluo: Charabe Arabum, & gummi populi albæ Græ-

corum

eorum idem ſunt, & non ſunt noſtrum electrum, vel ambrum, vt recẽtes putant. SEN. duo abs te ſcire percupio, quid ſit res ea, qua pro charabe vtimur: præterea, quid apud antiquos ſit res ea, quã ambro vocamus, quo indices fiunt, quibus mulieres numerãt preces, quas Deo ſingulis dieb. fundunt. BR. Id, quod in officinis pro charabe habetis, idem eſt penitus cum ambro, quo indices fiũt. Tu experimentũ ſumere poteris, vt ego frequẽter expertus ſum. Accẽditur charabe, & ambrum, & eodẽ odore redolent, eandem guttam faciunt, eandem flammã. Sume fruſtum eius rei, quã vocas charabe, & vnum indicẽ ambri, & accenſæ candelæ admoueas, accenduntur eodẽ modo, & eiſdem omnibus notis præſcriptis. Imò in viſu, colore, & ſplendore conueniunt, & ex eodẽ loco ad nos deferũtur: ex mari Dantiſci ad nos fertur, & ambrum, & charabe. Eſt aũt Dantiſcum mare in Germanico Oceano: ea aũt pars, quæ nũc Dantiſcus dicitur, ab antiquis Coſmographis Pruſsia nũcupatur. vnde ex Pruſsia habetur. Quid verò ſit, neſciunt ſe explicare, qui illinc veniũt. A Germanis ex Pruſsia in Pannoniã, mox (vt inquit Pli.) Prouinciam (eſt aũt Prouincia ea pars Galliæ, quæ nunc Prouẽza vocatur) inde Genuam affertur, & nonnulli mercatores Venetias contendunt.

Quæ

Quæ à Plinio dicuntur c.iij.lib.xxxvij.certiſsima ſunt. Naſci in inſulis Septẽtrionalis Oceani, defluẽte medulla pinei generis arborib. vt gũmi in ceraſis, reſina pineis: erumpit humoris abundantia, denſatur rigore, vel tepore, aut mari, quum intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis, certè in litora expellitur, ita volubile, vt pẽdere videatur, atq; conſiſtere in vado. Quod arboris ſuccũ eſſe, etiã priſci noſtri credidere, ob id ſuccinum appellãtes. Pineæ aũt arboris eſſe, indiciũ eſt pineus in attritu odor, & quod accẽſum tedæ modo, ac nidore fragret. Qui in Pruſsia prope mare Dantiſcum habitãt, colligũt circa maris litora ambrum, charabe, vel ſuccinũ, ſed ipſi vnde veniant, neſciunt. Quod verò diſtillet, hoc argumẽto notat Pli. quia ſunt quædam intus trãſlucẽtia, vt formicæ, aut culices, lacertæq́ue, quas adhæſiſſe muſteo non eſt dubium, & incluſas indureſcenti. Hoc nos frequẽtiſsimè vidimus ambrum apes, muſcas, formicas, feſtucas incluſas habẽtem. Imò & domi habemus, in quo adeò mirè formica, & integrè ineſt, vt nec minimũ crus deſit. Et indicẽ vidimus apud Blaſium Epidaurẽſem, in cuius ſingulo globulo animans adeſt. Ex his paruis noſtræ mulieres ſibi parãt indices ad ſalutationes angelicas numerandas, & ad ornãda colla. Sed tẽpore Plinii, erat agreſtiũ

fœmin

fœminarum Trāſpadanarum ornamētum, monilium vice, ſuccina geſtātium, maximè decoris gratia. Etiam & noſtro hoc tēpore ſolæ populares, & agreſtiores ſuccino pro ornamento vtuntur. Succinum igitur, & charabe idē ſunt, & gummi eſt pineæ. Nos in pinetis Rauennatibus gummi vidimus ſimile ſuccino, & accēdimus eodē odore quo ſuccinum, ſed nō ita durum, fortè quia alio cœlo quàm ſeptentrionali ortū. Conſtat autem & ex India conuehi. Vnus tantū eſt ſuccini color, ſed differt per magis, & minus. Aliud enim eſt candidum, aliud colore ceræ nouę. SEN. Hic eſt color charabe, quod habemus paſsim in officinis. BR. Aliud eſt fuluū, aliud tanquā mel coctum. SE. Et etiam noſtrū charabe hunc colorem habet. BR. Nunc mulieres noſtræ nonnullæ flagrantē probant, aliæ turbidum. Tempore Plinii erat maxima authoritas tranſlucentibus, prę terquā ſi nimio ardore flagrarent: imaginemq; igneā ineſſe, non ignem eſſe placebat. A Germanis gelbernid ſtean nuncupatur, ac ſi dicant, crocei coloris lapis: quanuis Plinius referat ſuo tēpore, à Germanis gleſſum dici, & propterea inſulam Gleſſariam in mari Oceano dictā. A Polonis bierſtyn vocatur, ab Hiſpanis amber. Martialis & ipſe nouit in ſuccino formicas occultari, inquiens:

Cùm

Cùm Phaethŏtæa formica vagatur in vmbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.

Sed ipſe poſtea veluti poeta ex ſororib. Phaethontis ploratibus ſuccinũ prodire arbitratur. Decipiũtur, qui è terra veluti bitumẽ cõcreſcere dicũt. Præter dictos colores, nos nigrum ambrum habemus, ſed arte factũ eſt. nam tingitur omni colore, præſertim Plinii tempore, ſeuo hœdino, & radice anchuſæ tingebatur, quippe etiã cõchylio inficiebãtur, quum ſit ambrũ tinctũ: an verũ ambrũ ſit, id eſt, ſuccinum, vel electrum, igne deprehendes: quoniã verũ ambrũ flammeſcit, odorẽ pineæ ſpirans. Si verò ex re dicta ſmãltũ ſit, non flammeſcit, nec odorem pineæ habet, quãuis ſuccinum alio colore infectũ ægrius flammeſcat, quã purum, tamen non poſſunt non habere etiã ſuccina tincta proprietatẽ eam feſtucas, paleas, & ſicca folia ad ſe trahẽdi, quũ attritu digitorũ, aut veſtis caleſcunt. Hoc etiã vnum indicium eſt cognoſcendi verum ambrũ tinctum à non vero: & hæc proprietas fecit, vt Arabes charabe nuncuparẽt quod lingua Perſica ſignificat paleas ad ſe trahere. Vnde & Dioſco. in lyncurio ipſum pterygophoron, quia in ſe trahit floccos, & ſtramẽta vocat. Tamen multa alia ſunt pręter ambrum, quæ ita trahunt: quamobrem ſuccinum, veſtrum charabe, & electrum idẽ

ſunt:& gummi pineæ induratum eſſe credēdum,imò certè aſſerēdum eſt: quanuis hoc vocabulum,electrum,ad multa alia ſignificanda ab antiquioribus accipiatur. Nā vocabulum electrum ſuccinum ſignificat,& lapidē ex vrina lyncis factū,& naturale quoddam habens quintam partem argenti in auro,& arte factum,ex tribus partibus auri,& vna argenti. Hoc autem tertium electrum aurum,& argentum miſtum habens à Chymiſtis Phaethon nuncupatur. A Neapolitanis populus alba,alano vocatur. Putant quidam cùm putreſcit,partim in agaricū tranſire,partim in charabe,magno errore. Charabe aūt apud Auicēnā in libello de viribus cordis,eſt calidum ordine primo,& ſiccū in ſecundo:quanquā nonnulli frigidū eſſe cenſuerint,qui errore detinentur. Quid verò ſit ambraca dictum,apud nullū antiquorū inuenire potui: quanquā arbitratus ſim antiquos aliquos ſub ſuccino hoc ambracū noſtrum intellexiſſe,eo argumento,quia nonnulli odoratiſsimū ipſum fecere, & ex terra veluti bitumē prodire:tamen incertus ſum. Tria genera ambracæ apud recentes inueniuntur. Vnum,rufum,& pingue, quod cęteris præfertur,quod Selachiticū à loco Indię vbi naſcitur,appellatur: Aliud,ſubalbidum, qđ ſechra dicitur,ex Arabia felici aſportatū

Tert

Tertiū nigrū,quod cæteris ineptius eſt. Primū vidimus Genuæ,vbi manicæ odoratiores fiunt,quā in loco altero Italiæ. Secundū, & tertiū frequētiſsima ſunt Venetiis. Auicēna & ipſe in capite de ambra,tria genera numerat. Intelligit aūt per ambrā,ambracam. Laudat & ipſe primū genus,quod (ſuis vocabulis) ipſe dicit eſſe griſei coloris. Nigrū vilipendit,quod fuiſſe in ventre piſcis aſſerit. Idē Serapio de ambra,id eſt,re illa odorata, quā ambracā nuncupamus. Nullus eſt antiquus(quē legerim) qui de hac ambraca loquatur. Apud Aetiū reperiri ambar, ſcribit Hermolaus, hoc intelligens, vt putat. Nos autē nō ambar,ſed ambrā inuenimus libro decimoſexto c.cxxxiii. An verò de ambraca loquatur,vel de ſuccino,aut altera re,incerti ſumus. Suſpicamur tamen loqui de ambraca,tum quia illud,nomen habet propriū ſuccinum, & electrum,de quibus ſecundo libro agit ſub illis nominibus; quanuis ſimul, & ſemel lyncurium ſcribat,vt viſus ſit ſuccinum verum ignorare: tum quia ponit ambram in compoſitionem ſuffumigii muſcati,in quam potius ambraca,quā ambrū, id eſt,ſuccinum interſerēdum erat. Quanquā & ſuccinum non careat odore, præſertim quum aduritur,& ad ſuffumigia aptum eſt, quia ignē recipit. Hermolaus tamē nomen

inue

inuenit noſtræ ambracę, quippe iubet ſuccinũ orientale appellari primus omniũ. Fabulantur qui ſperma ceti eſſe contendũt, & qui fructum cuiuſdam arboris ſub mari exiſtentis, & qui iecur piſcis, aut piſcis ſtercus eſſe putant. Conſtat enim ſcaturire variis locis, ſicut bitumen, & ſulphur in India, & Arabia. SE. Reperitúrne apud Serapionẽ noſtrũ ambrum, quo indices fiunt? BR. Fortè eſt in cap. XLVI. apud Serapionem, vbi de ſtyrace pertractat, inquit (de quadã re loquens) vocari ſtyracem eremitarum, qui eſt ambar, & lubne eremitarum: niſi hoc ſit noſtrum ambrum, vel ſimul confundat in charabe (vt videtur) nunquã apud Arabes inuenire potui. Tu alia proſequaris, quoniam in charabe, id eſt, ſuccino immodicus videor, licet non inneceſſarius. SE. Gummi pini cõſequitur. BR. Præter reſinam in pini truncis, gummi albicans concreſcit, quod à nobis pini gummi, à Gallis gomme de pin nuncupatur: ſed ob reſinam in raro vſu eſt. SE. Ergo ad aſam fœtidam veniamus. BR. Quod nos laſer, Arabes corrupto vocabulo aſa dicunt, σίλφιον à Græcis nuncupatur. Vnũ tantũ genus apud Dioſcoridem, & probos authores inuenio: vos autẽ pharmacopolæ, & recentes duplex genus aſæ facitis, fœtidũ, & odoratũ. Opus eſt apud antiquos experiri, an hæc duo ge-

nera inueniantur. SEN. Ego frequenter aſam odoriferã, & aſam dulcem inueni, ſed nunquam videre cõtigit. BR. Recẽtes in aſa dulci decepti ſunt. Nihil enim apud probos authores, etiam Arabes, reperitur, quod dulcis aſa nuncupetur: ideo illi recentes aberrant, qui glycyrrhizæ ſuccum arbitrantur, & perperam Rhaſim interpretãtur in capite de diminutione coitus, vbi inquit Altit, ipſi interpretantur aſa dulcis, quum potius gummi aſæ interpretari debuiſſent. ſed hęc aliàs. Tu (vt inquis) fœtidam aſam vidiſti, odoratam autem nunquã videre cõtigit. SE. Equidẽ. BR. Et ego odoratã aſam apud antiquos inuenio, ſed ipſam oſtẽdere nõ poſſum. Fœtidam verò apud eoſdem inuenire, difficile eſt. SE. Abs te quid hæc ſint, libenter addiſcã. BR. Aliàs putabã quod à Dioſcoride ſilphiũ, à Latinis laſerpitium appellatur, duo cõplecti, veſtram dictam aſam fœtidam, & belzuinum. Itaque à pueritia ferè imbiberam. Auicenna in cauſa fuerat, qui aſam in fœtidam, & odoratam diſtinguit. Ipſe Altit, ſua lingua dicit. Interpres, barbarus, non Latinus, laſerpitium ſcribere voluit, & aſam dixit, hoc nomen corrumpens, ſicut cętera alia corrumpere aſſuetus erat. Tamen Dioſco. Plinium, Galenum, Paulumque conſiderãs, laſerpitium non eſſe noſtram aſam fœtidã,

multis

multis teſtimoniis probari poteſt. Si Pliniũ lib.xxvj.ca.xxiij. legeris, manifeſtè deprehendes ſilphium, aut laſerpitium in medicina,& coquina valere: noſtra aũt aſa fœtida in coquina nihil valet, imò oẽs dapes corrũperet. Et quanuis plura genera diſtinguat, id eſt, per varias prouincias, in quibus perfectius,& imperfectius naſcitur. Idẽ facit lib. xix.capit.tertio, vbi laſerpitiũ inter ea, quæ comeduntur, enumerat, & in vtroque loco magnam exiſtimationem oſtẽdit, in qua laſerpitium fuit,& ingens ipſius pretium. At veſtra aſa fœtida in nulla exiſtimatione vnquam fuit,& nunc non eſt, vtpote cuius vna libra decẽ Ferrariẽſibus ſolidis ematur, qui ſunt viginti Veneti. Dioſco. quoque inquit, radicem eius commendari ſapore ad intinctus,& iuſculenta,& garum. Idẽ ſentit ad cibaria eſſe vtile laſerpitium. Theophraſtus libro ſexto de plantarum hiſtoria: vt hæc omnia oſtendere videantur veſtrã aſam fœtidam non poſſe laſerpitium, aut ſilphium antiquorũ eſſe. Adde laſerpitium colorẽ modicè rufum habere, translucentem,& redolere myrrham, habereque intẽſum odorẽ: ſed noſtra aſa fœtida, omnia in oppoſitum habet: quare aſa fœtida laſerpitium eſſe nõ poteſt. Belzuin verò ita à nobis vocatũ, antiquorũ laſerpitium eſſe videtur. Nam commendare

tur inter cibaria,& credēdum eſt, arboris radicē,ex qua colligitur,odoratas dapes reddere poſſe:vnde animus inclinat laſerpitiũ,lacrymam illam eſſe à nobis belzuinũ appellatum. Hi enim qui triremes, & Luſitanorũ celoces aſcenderunt,arborē, ex qua belzuinum colligunt,deſcribentes, laſerpitiũ Dioſco.aut ſilphium exquiſitè deſcribunt, præter id, quòd ipſimet ab ipſa veritate coacti belzuinum laſerpitium appellant. Serapio etiam inter Arabes laſerpitium ſub nomine Aniudem,id eſt,aſæ tradens, ea tantũ dicit, quæ à Dioſcoride,& Galeno de ipſo ſcripta relinquuntur. SB. Ergo de noſtra aſa fœtida antiqui nuſquam locuti ſunt? BR. Dum tecũ loquor,in ipſam incidere videor, & quid ſit apud antiquos,præſentatur. Vnde quum laſerpitium ex Syria,Armenia,Media,Aphrica,& India conuehatur, quod ex Aphrica, Armania,& India affertur,ſuauiſsimũ odorem habet,præſertim Cyrenaicum: vnde & opos Cyrenaicus,id eſt, ſuccus Cyrenaicus appellatur. Medicũ verò & Syriacum, id eſt, quod ex Media,& Syria affertur(vt Dioſco. inquit)viroſum odorem habet,& putrilaginem reſipit:hoc eſt noſtra aſa fœtida: quoniam ex Syria Alexandriam, & Alexandria Venetias fertur. Obſcurum verò colorem habet,quoniã adulteratur etiã addito Saga-

pen

peno, antequã areſcat,& ſimul etiam terra. Vnde ſi rectè odoraueris, ſagapeni odorem perſenties: ſapit enim (vt optimè dicebat Meſue,& falſo à quodã viro reprehenditur) porri quadantenus odorem:& à Dioſcoride etiam dicitur Sagapenum medium odorem habere inter laſerpitium,& galbanum. Ideo opus erat laſerpitium Syriacũ ſagapeno adulteratum, ſagapeni odorẽ habere,& ſuũ viroſum. Propterea non mirũ, ſi adeò fœteat. Aſa igitur ab Auicen. non ab re in fœtidã,& odoratã diſtinguitur. Vnde & laſerpitiũ duo complectetur ſecundũ varias vrbes,& vt diuerſis locis naſcitur. Quod nos belzuinũ vocamus, ex Aphrica, & Armenia fertur, vt Dioſcorides inquit. Adde tu,& ex India: veſtram autem aſam fœtidam ex Media,& Syria comportant: tamen vtraque laſerpitium dicitur. Nam laſerpitiũ lacryma eſt ex inciſa radice,& caule ſilphii. Primum ad vſum menſarum eſt, ſecundum minimè. Succus, qui eſt è caule (vt Plinius inquit) caulias dicitur: qui autem à radice, rhizias. Inſpiſſatur furfure & farina: propterea in belzuino frequenter quaſi grana furfuris videtur. Cyrenaicum ſummè laudatur, ideo abſolutè opos Cyrenaicus dicitur, vel ſimpliciter opos, aut ſimpliciter Cyrenaicus. In tua officina folia, radices, caulem, & lacrymam

habere ſtudeas. Primum vocant maſpeton, ſecundum magydarim, tertium ſilphiũ. Lacryma verò laſerpitium & ſilphii ſuccus, vel lacryma appellatur. SE. Hæcne certè tenes? ¶ BRA. Inclinor nunc, aliàs hanc rem ad oculũ tractaturus. Nec admiratione afficiaris, rẽ fœtidam inter intinctus, & cibaria ad ſaporem gratiorem accõmodari, quandoquidẽ & nos allium, cæpas, porrum, inter cibaria delectamẽti gratia miſcemus, quæ tamẽ re vera fœtent. Nec omnia antiquorum, quæ odorata dicuntur, grato odore redolẽt, aut omnia ſapida ab ipſis laudata. Quandoque Vergilianũ Moretũ parari iuſsi impoſsibile erat, etiã maximè ruſticum, comedere. Non nunquam etiam aliqua Plin. vnguenta parani, quæ graui odore offendebant potius, quàm delectarẽt. Ideo nõ mirũ ſi laſerpitiũ Syrium inter cibaria pro delectamẽto poneretur, præſertim radix, quæ aliũ odorẽ habere debet, quã illa lacryma forte ſtercore adulterata. Imò & à ſtercore nomẽ illi dedere Germani, teufelſz dreck dicentes, id eſt, ſtercus diaboli, quo nominè nos vulgò ſolemus appellare petroleũ. Poloni benxoin vocant, & aſiam fœtidã czarczie. Calida eſt in principio quarti ordinis, ſecundum Auicennam, ſicca in ſecundo. SE. Galbanum ſequitur. BRA. Ab albedine nomen ſumpſit gal-

ban

banum. Quod autem nos habemus, miſtũ eſt, vt putarim adulteratũ eſſe. Tantò verò purius eſt, quantò magis albicans. Similitudinẽ thuris habere debet, aut ammoniaci. In Dioſc. codicibus thuris ſolũ legitur; à Plinio additur, & ammoniaci. In Dioſc. codice ammoniaci deeſſe arbitror, non ob hoc, quia Plin. illã particulã addiderit, ſed quia Serapio Dioſc. verba in galbano adducens, ammoniaci addit, & res ipſa ita eſſe oſtendit. Raro enim thuris ſimilitudinẽ habere vidi, frequentius ammoniaci: quanquam & ammoniacũ thuris ſimilitudinem habeat, quia ita concretũ ſit. Hæc igitur optimi galbani indicia ſunt, nõ eius, quo vtimur, qđ vel adulteratũ, vel fæx boni eſt: Similitudinẽ thuris habeat, vel ammoniaci, grumoſum ſit, purũ, pingue, minimè lignoſum, & in quo nonnihil ſeminis ferulæ admiſtũ ſit, odore graui, non multũ liquidũ, nec multũ aridũ. Quod aũt nos habemus, lignoſũ eſt. Ex Syria Alexandriam, poſtea Venetias portatur. Venetiis quandoq; pulcherrimũ vidimus. Miror autẽ cùm habeat grauem odorem, cur ab antiquis inter vnguenta numeretur, vt Plin. primo capite libri XIII. teſtatur. Verũ id fortè fecere, vt grauia acutioribus miſcentes, tertium quoddã perfectum, odoratumq; inuenirẽt: nam, vt eo etiã loco

manifeſtum eſt, compoſitionē odoratā ex fœnugræco parabant, quod grauē odorem habere nemo dubitat. Aut igitur (vt prædiximus) grauia acutis permiſcentes, medios quoſdā odores fingebāt, aut quę nobis graueolētia, antiquioribus bene odorata videbantur. A Polonis galbā dicitur, à Cretēſib. vulgò galbani. Calidū in principio tertii ordinis, ſiccū in principio ſecundi apud Auerroim. Auicen. oppoſitum dicit, calidū in ſecundo, ſiccū in tertio. Auerrois cum Gal eſt, qui inquit eſſe ex tertio ordine calefacientium incipiēte, aut ſecundo cōpleto: in exiccādo verò ex ſecūdo incipiēte. & ita eſſe experientia oſtendit. SS. Bdellium ſequitur. BR Bdelliū apud Gręcos vnū eſt, per regiones, quibus innaſcitur ſecundū perfectius, & imperfectius diſtinctū. Apud Arabes duplex molechil, id eſt Bdelliū reperitur, de quibus tāquā de diuerſis rebus Serapio cap. CXVII. & cap. CXCIIII. pertractauit, quāuis Auicenna eodē capite vtrunq; cōfundat. Cùm tamē bdelliū primū Serapionis genus fructus ſit, qui maturatur in Mecha, in Hiſpan. minimè, nō eſt idē cum bdellio Dioſco. ſed ſecundū Serapionis bdellium cum Dioſco. bdellio idem ſunt. Primum enim Serapionis bdellium eſt genus palmæ. Auicen. bdellium antiquorum in Arabicum, & Iudaicū

diſtin

diſtinguit. Dioſc. tria genera facit per regiones, & colores diuerſa. Primum genus Saracenicum eſt, id eſt, ex Lybia allatũ: ea enim parte homines Saraceni vocantur. At quia hoc vocabulũ Saracenicũ Hermolao Dioſc. tempore extaſſe non videtur, propterea Sẽbracenicum legit: quoniã Africani, qui verſus Aethiopiam habitant, nondum Saraceni dicebãtur. Marcello placuit vt Scythicũ, & Arabicũ legeretur. Tamẽ nomẽ hoc Saracenicũ antiquiſsimũ eſt, & antiquior Dioſcor. Saraca vrbs eſt. Imò duę ſunt hoc nomine inſignitæ vrbes, vt apud coſmograph. patet: vna in Media, altera in felici Arabia: Adeſt & Saraca poſt Nabathæos, vnde Saraceni. Quod verò fingit Hermol. Afros nõdum dici Saracenos, voluntariũ potius eſt, quàm certa ratione dictum. Tamen ego in Dioſc. Bactrianum legendum putaui, quod à Plin. cap. IX. duodecimi libri dicitur. Serapio Arabicum in Dioſc. legit, hoc eſt, perfectius: propterea non ab re legendũ fortè eſt Saracenicum, à Saraca vrbe felicis Arabiæ, non à Libya, vt fingit Hermol. Probatur verò his indiciis verum bdellium, quod amarum ſit, translucidum, glutini taurino ſimile, in profundo pingue, & cùm tractatur lenteſcens, ſine ligno, ſine ſordibus, cùm incenditur odoratum odore marini vnguis. Hic

locus interpretes perturbauit, quia Hermo. odore marini vnguis in Dioſco. interpretatur. Marcellus autem humano vngui colore ſimile exponit. Græcus codex, quem habeo, & plures alii, quos legere volui, dicunt εὐώδης ἐν τῷ θυμιᾶσθαι ἔοικος ὄνυχι. id eſt, bono odore, cùm accenditur, ſimile vngui. Duo me mouent, vt potius Hermolao conſentiam, quàm Marcello. Vnum eſt, quia vnguis colorem habere nõ debet bdelliũ, nec Dioſco. de vnguis colore quicquam dicit. Alioqui idem cum myrrha videretur. Nec Plin. hoc animaduertit de colore vnguis. quod erat ſummoperè obſeruandum. Aliud eſt, quia Serapio in pluribus Dioſco. interpretis eius verba referens, inquit: Accenſum blattæ Byſantiæ odorem habere. Sunt autem marini vngues. Nos hoc genere bdellii caremus, qa noſtrum amarũ nõ eſt. Vnde freqũeter inclinaui animũ, vt gummi, quo pro myrrha vtimur, hoc bdellii genus ſit, ex Africa Alexandriã, & Venetias cõportatum, quia amara eſt, & alias notas habet. Noui poſtea illud eſſe, quod ex Arabia Petræa, & quandoque India affertur. Quo verò nos pro bdellio vtimur, adulteratũ eſt. Ita depreh̃editur quia nõ eſt amarum: & ſi accendatur, gũmi odorem redolet. Contingit tam̃e mihi ſemel verum bdellium, & verã myrrham videre Venetiis

netiis in officina Campanæ,i. hæc duo exquiſita. Quòd ſi arguas,noſtrã myrrhã bdellium eſſe nõ poſſe,quia odorata non ſit:dicemus Indicum,& ex Arabia Petręa petitũ graue odorem habere,qualem habet noſtra myrrha. Sed hæc aliâs. Hiſpani bdelliũ, Cretenſes vulgò vdegli vocãt. In bdellii qualitatibus cõfuſi ſunt authores. Et in cauſa fuere diuerſi bdellii ſpecies ſecundũ nationes diuerſas,qui dicũt Iudaicũ calidũ in ſecundo, humidũ in primo: alii volũt calidũ,& ſiccũ in primo. Noſtrũ,quod nũc habemus bdellium calidum eſt in ſecũdo,quia abſq; ratione,ſed ſolo ſenſu calidũ eſſe deprehenditur. De qualitatibus paſsiuis ſum anceps, quia in aliquibus exiccare video, in aliis humectare:tamẽ exiccare potius crediderim,quã humectare. SE Lacha ſequitur. BR. Duplici c,potius ſcribendũ cẽſeo,quanuis hoc ad rẽ cognoſcẽdã nihil faciat. Si caput Serapionis de lacca perlegeris,idem eſſe cum cancamo Dioſco. & antiquorum iudicabis. Inquit enim eſſe gũmi arboris,quæ naſcitur in terris Arabum,& eſt in ea ſimile myrrhę,& ſtyraci:habet virtutem extenuãdi,ſeu macrefaciendi pingues. eadẽ de cancamo ferè à Dioſcoride dicuntur. Inquit enim: Cancamũ eſt gummi Arabicæ arboris,myrrhę quadãtenus proximũ,& viroſo,in guſtu,odore ſenti

tur

tur(hoc à Serapione prætermittitur.)Eã ad odorẽ incendunt,& voporant veſtes additis myrrha,& ſtyrace,eiuſdẽ fumo etiam vaporant.Serap.autem non ſcripſit vaporare veſtes, ſed in ea eſſe ſimile myrrhæ,& ſtyraci. Neſcio an fuerit Serapionis interpres, aut librarius,vel ipſemet Serapio,qui impefectè Dioſc.adducat, Additq; Dioſcorides: Naturã eius narrant corpus obeſum leuandi onere,& ad maciem reducendi. In reliquis ita etiam cõueniunt,vt nullus ſanæ mẽtis dubitare debeat cancamum Dioſc.apud Serapionem laccã eſſe.Poſtea Serapio Gal.adducit de cancamo ſecũdum interpretationem Athabarith.At ego nuſquam Galenum reperi de cancamo ita loquentẽ. Cùm autem verba,quæ adducũtur, Pauli Aeginetæ præciſe ſint,ob id arbitror,quod aliàs cogitarã,& animaduerteram verum eſſe,vbi Serapio adducit Athabarith, Pauli Aeginetæ verba eſſe,non autem Gal.Sed ille Athabarith interpretatus eſt Paulum , ac ſi Gal. fuerit,& ita à Serapione receptum eſt.Tu ipſe Paulũ de cancamo,& Serapionem de lucca ſcribentes ſi legeris , eadem præciſe verba ab ipſis dici animaduertes.Verũ gummi illud,quod vos habetis,non eſſe laccam Serapionis,aut Dioſcoridis cancamum, ex hoc deprehẽditur , quia odore caret : & ſi ad ſuffitus vtamur

mur

mur,nõ redolet.Imò ſtyrace,& myrrha additis,ſi veſtes ſuffumigentur, in odorẽ nihil addit,nec aliquam habet cũ myrrha affinitatem.Si autem cancamum eſſet,vetus,inodorum,& fæcem potius cancami,quàm cãcamum dici oporteret. Scito autẽ tria hoc nomime lacca nuncupari.Vnum eſt,verum Dioſc.cancamum:Alterum grana quædam arte facta,quę Venetiis virgino parãtur,aut cocco,& aliis nõnullis:hac pictores vtũtur. Eſt & tertia lacca,ex qua ruber color fit,qui vulgò charmeſinus appellatur.Ex his Serapionis error detegitur,qui ſimul cum lacca, quæ gummi eſt, & cancamum apud Dioſc. laccam,quæ chermeſim vulgò dicitur,confundit, ex qua floridus ruber fit, qui charmeſinus nũcupatur.Quippe Dioſc. & Galenum adducit de prima lacca loquẽtes:poſtea eodẽ capite,Rhaſim,Athabarith, Iſaacq; adducit,qui de altera lacca,quã è cœlo venire inquiũt,&qua tingitur,loquũtur.SE.Alii Arabes deceptíne ſunt?BR.Auicen.grauiori lapſu cadit:nã de lacca caput facit, quam gummi eſſe fatetur, & præciſe Paulũ Aeginetã ad verbũ ferè adducit.Poſtea aliud caput facit de Cheiché,vbi oculata fide deprehenditur cancamum deſcribere,& eius proprietates aſsignare, quanuis per alia verba incedat, quàm ab authoribus cancamũ de-

ſcribatur. Re autem vera idē ſunt, Iuſquiamus, & ammoniacū, ſi in aqua ebullierint, & in hoc decocto laccā addideris, mirus ruber color efficitur. SE. Gūmi cedri ſequitur. BR. Ex cedro ingentiſsima arbore plurima habētur. Cedria (vt inquit Plin.) eſt pix, vel reſina, vel lacryma cedri. Quod circa ſtipitē induruerit, gūmi eſt: dum tenella eſt, reſina dicitur: pix vocatur, cū è teda eius accēſa fluxerit. Multę gētes cedria vi ignis è teda ſumpta pro pice vtuntur, quando pix paratur. Primus ſuccus, qui fluit in canalē, & eſt veluti aqua, cedriu dicitur. Alter liquor, qui mox fit, pix appellatur. Venetiis & gūmi cedri, & cedriā emere poteris, & fructus cedri conditos, qui cedrides vocātur. Cedria etiā dicitur oleū cedrinū, quo antiquitus ad perpetuandas res inunctas vtebantur. Vnde carmina, & ſapientū cōſulta digna cedro. Oleū hoc in lucernis poſitum, lucē magis ſplendētē, & fulgidā cæteris præbet. Sed eius fumo capitis dolorē mouet, fructus eius in myrti magnitudinem creſcit. A Galeno exiſtimatur quartum ordinē accedere caliditatis, & tertium ſiccitatis, VII. de ſimpl. medic. facul. libro. A Polonis gummi cedrone vocatur. SE. Viſcum ſequitur. BR. Apud recentes hęc nomina reperio: Viſcum quercinum, viſcū aquæ aptum, viſcum ſoli aptū, viſcum Ro-

man

manum,& viſcum abſolutè.Viſcum Romanum compoſitionem catapotiorũ de colocynthide ingreditur. Recẽtes, quid ſit,interpretari conantur, dicẽtes eſſe gluten Romanum,id eſt,maſtichẽ.Qui magnoperè aberrant:quia nuſquã apud aliquem probatum authorẽ,viſcũ Romanũ inuenitur: & quod maſtichẽ ſignificet,& in cõpoſitione Meſuæ intret,errant.Nam in aliis codicibus,& antiquiſsimo Meſuæ legitur, Abſinthium Romanum,non viſcum Romanũ.Neſcio ergo (niſi gratia librariorum fuerit)vnde tam ſupinus error emanauerit.Sed ad viſcorum genera accedamus: Viſcum aquæ aptum, arte paratum eſt, aucupes eo vtuntur. Melle aliqui parãt,alii oleo nucũ,alii oliuarũ.Ita nũcupatur,quoniam & ſi pluerit,non impeditur,quin aues irretiãtur,& quoniã ſub aqua eo vtuntur, vt nonnulli ad capiendos piſces vſi ſint.Fit hoc viſcũ ex ſebeſten in Syria,deinde aut recto curſu Venetias, aut prius Alexandriã,poſtea Venetias fertur, ſed raro bonum inuenitur.Quæ autem nos ſebeſten vocamus,illi mixa dicũt:& ita ab antiquis ſebeſten myxa dicebatur. Tamen & ad vſum aquæ viſcum cõmune parant,vel pro aquatilibus auibus. Nã viſco Damaſceno dicto vtũtur aucupes,ad omnes aues, aquatilibus demptis.Sed facto ex ſebeſten,etiã ad aqua-

tiles

tiles aues vtuntur : Viſcum verò ſoli aptũ à nobis ita vocatũ, ab aliis Damaſcenũ ex acinis viridibus fruticis cuiuſdã fit, qui ſupra arbores naſcitur, à Græcis ἰξὸς dicitur, vt à poeta in hunc modum decantatum ſit:

Quale ſolet ſyluis brumali frigore viſcum
Frõde virere noua, quod nõ ſua ſeminat arbos.

Semper etenim viſcũ buxi folio, ſupra alienas arbores viret. Ingens copia in Italia eſt, in Gallia, & Germania. Vnde nõ poſſum nõ mirari pro viſco Damaſcum petere, cũ hic propè ſit. Acini virides naſcuntur, hos aliqui ore ſumentes, quia dulces, cortice nudant, mox excoquunt & pinſunt adeò, vt id corpus reddatur, quod viſcum dicimus. Hoc etiam aucupes ad aues omnes capiendas vtuntur, aquatilibus demptis: & ideo vulgo viſcum ſoli aptum dicitur, & ab aliquibus Damaſcenum. SEN. Fit potius ex myxis hoc viſcum, quàm ex viſco vocato: quoniam nec acrimoniam, nec amaritudinem vllam habere vnquam Galenus & Dioſcorides ſuo vſui tribuunt. BRAS. Et de eo loquuntur quod ſupra robur naſcitur, & præterea de toto frutice loquuntur. Si guſtes, vt ego ſæpius, viſci granum dulce eſt. Plinius lib. XVI. cap. vlt. Viſcum ſupra quinque arbores tantùm naſci cenſet; quercum, robur, ilicẽ, prunum ſylueſtrem,

terebin

terebinthum. Dioſco. duos addit, malum, & pyrum. Nos verò addimus meſpilum, cotoneum, & ſalicẽ, quod ſummo ſtudio obſeruaui, quũ M. D. XXVIII. in Galliam cum Illuſtriſsimo Principe, ac patrono meo Herculе Eſtenſi proficiſcerer, vt Illuſtriſsi. Renatam cõiugio ſibi iungeret, ſupra omnes ferè arbores viſcum obſeruaui, imò, & ſupra vitem, vt inde cõiectatus ſim ſupra omnem arborem naſci poſſe. Qui autẽ viſcum, ſtercus eſſe turdellæ ſubactũ arbitrantur, quia apud authores reperitur, turdellam ſibi viſcũ cacare, & ſibi pedicas, ac mortẽ parare, longè decipiuntur: quippe viſcũ nuſquã naſcitur ſeminatũ, aut plãtatum; ſed hoc modo freqnẽs fit. Turdellę, vel turtures, vel turdi (eſt autem in genere turdi turdella) viſci acinos comedũt, mox cacãt. Viſcũ ſupra eas arbores naſcitur, ſupra quas cacarint: vnde naſci nõ poteſt, niſi digeſtionẽ quandam in huius auis ventriculo nactum ſit. Quum verò ſupra omnes arbores excernere poſsint, etiam ſupra omnes viſcũ creſcere, nihil impediet. At ſupra quercũ frequenter inuenitur. Imò hæc ſupra quercum inuentũ apud Gallos in honore erat. Quam ob rẽ ob excellentiam etiã abſolute, quernum viſcum nuncupatum eſt. Secundum arbores, ſupra quas naſcitur, differentiã habet. E robore,

amarum eſt, dryos hyphear vocant, quod è quercu eſt. Aliqui per duodecim dies grana aqua macerãt, poſtea pinſunt. Decipiũtur, qui putãt homines grana viſci comedere, & eius ſtercus viſcum effici. Naſcitur & ſupra radices arborũ, vt Dioſc. tradit, & nos vidimus frequẽter, ſed detectæ ſunt, vt vice trũci fungantur. Fit tamen & viſcũ ex radicib. quibuſdã maceratis, vt ex hibiſco: nos vulgò, maluaueſchiũ nũcupamus. Propterea à poeta dictum eſt, aues fallere hibiſco. Reperitur & apud Plinium, viſcũ radicẽ quandam eſſe venenoſam, à Græcis ἰξίαν nuncupatam, vt in vocabulo deceptus videatur Plin. Nã Græci viſcũ ἰξὸν appellãt. ἰξία verò affine huic voci ἰξὸν eſt. Ideo vel in nomine deceptus eſt ob ſimilitudinem, vel ſibi placuit, id etiã interpretari viſcum, quia nomẽ Græcũ ſimilitudinẽ habet cũ viſco. Leonicenus in epiſtola ad Monochiũ, Plinii errorẽ in hoc nomine oſtendit ἰξίαν. Aut nõ errauit Plin. quoniam pro eo nomine ἰξίας, viſcum interpretari voluit, quia omnino nomen eſt à viſco, quod ἰξὸν dicũt, deductum. quo loco etiam oſtẽdit ixian, diuerſam rẽ eſſe à chamæleõtis nigri radice. Vnde Plin. excuſari poteſt. Auicẽna præterea de viſco IIII. canone agens, tanquam de veneno ea dicit, quæ de ixia à Dioſco. ſcripta ſunt: &

hoc-

hoc in re ipſa, & remedijs. Sed vicentes cum- pl errore detinetur, putãtes viſcũ, quo aues fallimus, venenũ eſſe, & id eſſe, quod à Plin. & Auicẽna inter venena tractatur. Sed hæc omittantur, vtpote à Leoniceno præcitata epiſtolà diffuſè ſcripta. A Gallis viſcũ. guy de cheſne, à Germanis vogelleim. i. auium gluten dicitur, & ita abſolutè viſcũ vocant. Habent autem aliud nomẽ, Eichel miſpeu, quo viſcum quernũ ſignificant. A Creteſib. vulgò oxon, à Polonis dam boua yemiola, vocatur quercinus ille viſcus, ſed Romanus rzimskilep, & Damaſcenus Damaſcenus lep dicitur, ab Hiſpanis viſcum liza nũcupatur. SE. De viſci qualitate ſi parumper diſſeras, gratum mihi feceris. BR. A Gal. calidus exiſtimatur, & humidus humiditate ſuperflua: vnde calidus eſt ordine tertio, & in eo quod tardè excalefacit, quia eſt craſſarum partium, tẽpus requirit vt tapſia. Auerrois hæc Gal. verba refert, ac ſi dicat eſſe calidũ vt tapſia. Melius ab Auicenna Gal. verba referuntur. SE. Colla piſcis ſequitur, & gluten. BRA. Hæc duo non ab re ſimul copulaſti. Quod enim Græci colla, nos glutinum appellamus. Fit ex corio piſcis colla: alii ex ventre fieri dicunt, & Ichthyocolla vocatur, quaſi piſcis glutinum, apud nos vulgò colla de peſce nũcupatur. Accidit enim plerunq;

in noſtro vulgari idiomate Græcum nomē notius eſſe Latino, vt in vrina, & lotio deprehendi poteſt. Si verò ex coriis, & taurorum aurib. fiat, glutē taurinum dicitur, nos vulgò collam garauellã vocamus. Fiunt & glutinorum plura genera, vt ex pellib. anguillarum, ex pellib. hœdorum, ex caſeo, ex piſcibus plurib. per decoctionē talē quouſque ferè liqueſcant, & glutina ſunt. Tñ excellentiſsimũ eſt ex taurorum, & boũ pellibus ac aurib. Quod Ariſto. libro de animalibus tertio animaduertit, vbi inquit, in omnibus coriis eſſe muccoſum quendã lentorem, ſed in aliquib. minor eſt, in aliquib. maior, vt in bubus ſit maior lentor, propter id colla fit. Sunt & alia genera apud nos ex farina & aqua: ex farina, aqua, aceto, & oleo ex farina, caſeo & aqua: ex tragacantho, & aliis plurib. quę omittere decreui, ne in immēſum creſcat opus. Tu in tua officina duo genera habere ſtudeas, quæ ad rem medicã proficiunt, Gluten piſcium ichthyocolla à Gręcis dictum, & gluten abſolutè, qđ glutē taurinum ab authorib. à nobis colla grauella nuncupatur, qua nihil tenacius. Tu hoc genus taurinum parare poteris Ferrariæ, & facilè. At ichthyocollam Venetiis emes, vbi magna copia eſt. SE. Audiui ex piſcium inteſtinis collam piſcis fieri. Idnē putas. BRA.

A quib

A quibuſdam recentibus aſſeueratur. Ego autem ex corio dorſi, & ventre fieri vidi: quanquam & ex inteſtinis etiã parari nihil impediat. SE. Quo nomine piſcis ille appellatur? B. Ichthyocollam nominari ſupra docuimus, cuius corium, venter, & omnes ferè partes glutinoſæ ſunt. Verũ ex aliis plurib. piſcibus fieri poteſt, imò ex omnib. ſed nõ ita tenax: quin & ex vitulorum, & taurorũ, & maximè ſuum pedib. à noſtris quandoq; colla quædã ſatis tenax fit. Sed hæc aliàs dicetur. A Germanis glutẽ leim, ab Hiſpanis grudes, à Gallis colle nuncupatur. Ichthyocollam verò Galli colle de poiſſon, Germani fiſchleim. i. piſcis collam vocant. Quæ vulgò colla garauella dicitur, à Cretenſib. vulgò pezo collo vocatur. At piſcis colla à Polonis ieſzietrzi kliy nũcupatur. Glutina omnia vim ſiccam habere videntur: calida autem, vel frigida ſunt vt ſubſtãtia, ex quibus fiunt. Alia proſequaris. SE. De his gummi ſatis iam dictum eſt. Mihi ſummè placeret, prius quàm cœnę hora incumbat, oſſa percurrere, quibus in mea officina indigeo. BR. Et oſſa in officinis habetis? SE. Equidem, & quæ varias compoſitiones ingrediantur. BR. Eia, tua hæc oſſa exerant. SEN. Oſſa mea in me ſint, & diutius tecta carne perſeuerent. Alia ſolùm proſequar.

DE OSSIBVS, QVORVM IN officinis vſus eſt.

SENEX. Os dactylorum primum locū ſibi vendicauit. BR. Quid eſt os dactylorū? Ego nūquam in palmulis os inueniri didici. SE. Anima dactylorum. BR. Adhuc grauius erras. Semen potius dicito. Neſcio vnde venerit ꝙ vulgus noſtrū omnia ſemina animas vocat: fortè quia in medio fructus ſunt, ſicut animā in medio corporis eſſe arbitrantur, aut quia ſemine progenerātur arbores. quamuis autem in aliis ſemen dici poſſit, in palmis nucleum dicere cōſueuerunt authores; de quo in fructib. plenè edocuimus. SE. Deinceps non os, ſed dactylorum nucleum vocabo. BRA. Probè egeris: ſed meliora oſſa interim proſequaris. A Gallis os de dattes, ab Hiſpanis vueſſes de Tamaras. A Germanis Detelkern. Eadem ſignificatione, à Cretenſibus vulgo phinicocudo, à Polonis koſtki dactylóue nuncupatur. Siccum eſſe ordine ſecundo conſtat, & in qualitatibus actiuis ſimile. SEN. Os de cornu cerui ſequitur. BR. Et hoc æquè os eſt ſicut primū. Nā cornua ab oſſib. diſtincta ſunt: quāuis ceruinum ita ſolidum ſit, vt ferè oſſis naturam habere videatur. Sed ne in hoc oſſe ſolicitus ſis: nam quum Illuſtriſ. Principes Hercules Eſtenſis, venatorū optimus ceruos figet, mihi

hi cornua impartiri curabo, quę tua erunt. Illa autem habere ne cupias, quæ nonnullis annis mutãt; quoniam nuſquam & nunquã ab aliquo inuenta ſunt, vt in prouerbiũ ceſſerit pro his rebus, quæ nunquam inuenire liceat. A Gallis os de corne de cerf, ab Hiſpanis yueſſes de cuerno de cieruo, à Polonis rogu yebemyzo roſcz, à Creteſib. vulgò elaphucherata appellatur. Frigidum eſt in primo, ſiccũ in ſecundo. SE. Illuſtriſs. Principi, & tibi ſemper debebo. Os de corde cerui ſequitur, quod ſi ab Illuſtriſs. Principe chancifci potero, tibi, & illi immortales gratias ſemper habebo. BR. Nec iſtud os eſt, ſed oſſea quædam cartilago. Prius quàm verò de hac ediſſerã, opus eſt cornu cerui vſtum in officina habeas, vt Dioſc. ſecundo libro docet: ſectum ſit in aſſulas, & in ollam operculatam poſitum, luto circumlitã, donec albeſcat vti debet, poſtea vt cadmia lauandum. Multi hoc agentes pro ſpodio vendunt. Ad os in corde cerui redeuntes, Venetiis bubulum, aut vaccinũ os quoddã vẽditur, quod verè os eſt, etiam ingenti pretio, pro oſſe de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui, vnũ ſtatim eo mortuo. Neruus quidã, aut cartilago neruea apparuit, nõ multũ dura, in crucis modum, quæ nerui duritiẽ præ ſe ferebat: iterum aliud cor aperui per ſex die-

rum ſpatium interfecti. Neruea illa cartilago durior valde erat,& tēſa,tali ferè figurā, quali Venetiis, os de corde cerui vēditur.i. os illud bubulū, vel vaccinū, quod pro illo vēdūt.Illius nerui vis apud antiquos nō reperitur, minúsq; in cōfortādo,& roborādo corde valere arbitror. A Gallis os de cueur de cerf, à Cretēſib. vulgò cocalo tis cardias tu laphiu, à Polo. koſczſſzіercza ielenyego nuncupatur. Se. Blattæ biſantiæ ſequuntur. Br. Nomen hoc blattę biſantiæ,nec Arabū, nec Græcum, nec Latinum eſt:neſcio vnde Serapio. interpres illud inuenerit. Quippe blatta eū vermiculū ſignificat, qui à nobis tarma dicitur,pānos,& res alias corrodens: & blatta pro purpura accipitur, vnde blatteus color medius inter albū , & purpureū. Fortè Byzātiæ dictę ſunt,quia apud Byzantium.i.Cōſtantinopolim colligātur:tamen quæ ibi naſcūtur probatę nō ſunt,ſed tantū quæ in India circa paludes, vbi nardus oritur,& oſtreę illa nardo paſcuntur.Quę etiā à rubro mari aduehuntur, pręcipuā authoritatē habēt: quin & Babylonia afferuntur. Apud Dioſc.vnguis odoratus eſt,de quo ſecundo libro agit, capite decimo.ſunt conchyliorum cruſtæ,& cōchæ,colore ſubcandido,quę ad nos afferuntur,albeſcētes quidem aliquas habēt venas,ſed & nigras.Ra-

tio

tio eſt, quia Babylone Alexandriam, & Venetias portãtur. Nigricant Babylonici vngues, vt Dioſc. cenſet. Quos noſtri pharmacopolę Venetiis emũt vngues, ex foſſa Clodia inuenta cõchylia arbitror: quæ non ſolùm non redolent accenſa, ſed plurimũ fœtent. Græci ſimplici nomine ὄνυξ, i. vnguis vocant. Latini oſtracum vel vnguem odoratum. Laudarẽ vt nõ emeres, niſi odore probares: quia aliqui vngues Venetias afferuntur probati. Calidi, & ſicci ſunt ordine ſecũdo. A Creteſib. vulgò Mathia tu cochilia dicuntur. Alia oſſa proſequaris. Nã hoc ita os eſt, ſicuti caro os. SE. Nihil refert ex duritie oſſa appellari. Iámq; oſsium finis eſt. BRA. Tam paucis oſsib. vtimini? SE. Non plurib. BR. Expediet in propinquum illud caſtrum proficiſci, vt tutè, & quietè pernoctemus. SE. Citò proficiſcamur, vt cras ſummo mane ſurgẽtes ad fodinas properemus pro legendis metallis, vbi cuiuſlibet generis portionem nobis neceſſariam ſumemus.

DE METALLIS, QVORVM IN officinis pro re medica vſus eſt.

HER. Meo labore fruſtrari videor, quoties herbas, radices, aut ſemina prætereo. Nunc geſtit animus, quoniã vt metalla effodiam, illius mõtis cacumen aſcẽſurus ſum.

BR. Arbitratis forſan ita euelli metalla, ſicut herbas? HER. Ignoro. Audiui tamē homines diu excauare, quoad ipſa inuenerint? BR. Inueniunt quidem excauantes, ſed terræ miſta, mox igne probantur, & à ſordib. diuellūtur. Senex noſter adhuc dormit. SE. Imò nuper experrectus quid cum Herbario loquebaris, audiebam. Citius quàm fieri poſſit, illius montis cacumen ſuperemus, ne ſolaribus radiis perculſi vramur. HER. O quot inſtrumēta, quot machinas, quot caminos, quot homines, qui labori incumbunt? BR. Omnia pro metallis parata ſunt. Hîc aurū euellitur. SE. Et hîc purū, & defæcatū redditur. BR. Tibi purum aurum hic emas. Quoniam principū ignauia, & innata quadā hominum auaritia nunc obryzū illud. i. defæcatiſsimū non habetur; ſed omnes monetas adulterāt, vt nulla nūc ſit præter fraudē. Veneti etiā, quorū moneta probatiſsima erat, Scutos (ita cū appellatur impuri auri moneta) cudere cœperunt, & oēs Italiæ Principes ſecuti ſunt. Tibi ergo obryzū. i. defæcatiſsimum hic emas, ne ardētium aquarum vi, & ignitarum ab aliis metallis ſegregare cogaris, quāuis rariſsimus ſit apud antiquos eius in ſe medica vſus. Solus Plin. inter antiquos ad puerorum vulnera valere cenſet, vt minus noceat. Quippe multa ſunt ad vulnera

magis

magis efficacia, ſed aurũ minus mordicat, fiſtulas ſanat, & lychenas, Serapio, & Auicenna ad melãcholicas ægritudines exhibent, in puluerẽ redactum. quos recẽtes ferè oẽs imitantur. Arbitror, ego, vt melancholicis gaudium inferatur, pelui aurearum monetarũ donãdos eſſe. Ita melãcholico humore potius priuabuntur, quã auri puluere deglutito. Nempe de quibuſdã medicis ſummoperè miror, qui vt vires animales ægris augeant, & cor (vt dicunt) cõfortent, & exhilarẽt, aureas monetas inter capones decoqui iubent: ex quib. nihil aliud abſumitur, quã multarum manuum ſudor, quę ipſas tractarunt, inherẽs. Arbitrarer potius aurũ perniciosam naturam habere, vt cętera metalla: quia nihil aliud eſt aurum, quàm argẽtum viuum purũ condenſatũ, puriſsimã ſulphuris partẽ actu recipiẽs: quamobrẽ aurum in honore habet, quia gaudemus poſsidẽtes, adeò ſtolidi effecti, vt rubrã terram exiſtimemus, & albam. Nam argẽtum, & aurum nihil aliud ſunt, quàm terra rubra, & alba. Argẽtum enim eſt viuum argẽtum purum, condenſatum ſulphur potẽtia miſtum habens. Quod ex hoc deprehenditur, quia ſi tractetur, ſulphuris odorem ſpirat. Non eſt autem actu: alioqui auri colorẽ habuiſſet. Et hoc etiã purum, hîc emes: quoniã maxima

ma Italiæ Principū diſcordia, argẽteas monetas adulterari fecit, & ęre ad quandã normam miſcentur. Quod etiam Veneti in ſuis perfectiſsimis monetis fecere. Hæc aūt alias deploranda ſunt. Futurum autem ſperamus, vt monetæ in puram metallorum perfectionem reuertantur, vt ſub diuerſis Imperatoribus factum eſſe annales teſtantur. Aurum à Gallis or, ab Hiſpanis oro, à Germanis gold, à Polonis zloto, à Cretenſibus vulgò chriſaphi nuncupatur. Germani verò argentū ſilber, Galli argent, Hiſpani plata, Poloni ſzrebro, Cretẽſes vulgò aſsi vocãt. Et aurum, & argẽtum frigida, ac ſicca exiſtimãtur aqueæ naturæ. Aurum tamen minus frigidum eſt, ob ſulphur quod actu miſtū habet. SE. Calcecumenon ſequitur. BR. Quid illud eſt, quod calcecumenō dicis? SE. Aes vſtū. BR. Vocabuli corruptio fecit, vt intelligere non poſſem. Quippe dicendum erat chalcos cecaumenos, id eſt, æs vſtum, de quo Gale. prope finẽ noni libri de ſimplicium medicamentorum facultati. tractat, & Dioſcorides quinto lib. Aes notiſsima res eſt, & quomodo aduratur, norũt omnes. Ex eo aduſtum ſerua, & quam vos æris batituram nuncupatis. Græcè λεπὶς χαλκοῦ, Latinè ſquamma æris dicitur. Squamma ex malleorū percuſsionibus decutitur. quæ duplex eſt, lota, & non lota. Lauãdi mo

dum

dum Dioſcorides quinto libro oſtẽdit. Pari modo & ferri ſquammam, & chalybis ſquãmam, & ęris, ferri, atq; chalybis ſcoriã in officina habere oportet. Eſt aũt ſcoria Latinè recrementum, vulgò cacaturam appellatis. Decipiuntur qui ſcoriam dictã putant quaſi coriũ, vt ſquammulæ ſint, quæ ex percuſsione eleuantur: quoniã illæ propriè ſquammę dicuntur, & Gręcè λεπίδες. Nec plumbi ſcoriam deſpicito: imò & vſtum, & non vſtum plumbum ſeruato, & vſtum ablutũ partim, partim non ablutũ ſit. Quomodo hæc fiant, à Dioſcoride luce clarius edocemur. Inter ſquammas, partem ſquammæ ęris ſubtiliorẽ, quæ in ſuperficie eſt, & craſsiorem ſerua. Craſsior pars propriè ſquamma dicitur, ſubtilior ſtomoma dici põt. Et adde ęris ſtomomatis ſquãmas, eſſe ſquãmas æris iam laborati, ac roborati, & denſati. Nomen etenim hoc ſtomoma, & de ferro, & de ære dicitur, vt apud Dioſcoridem videre licet. At rarius de ære, frequentiſsimè de ferro, ob metalli denſitatẽ ſcriptũ reperitur. Squammæ, quæ ab his abducuntur, cũ prius vel in mucronẽ, vel in aliud inſtrumentũ elaborata ſunt, dicuntur ſquammæ ſtomomatis æris, vel ſtomomatis ferri, id eſt, æris laborati, vel laborati ferri. Præter hæc æris florẽ habere curabis. Græcè χαλκοῦ ἄνθος dicitur. Decipiuntur,

tur, qui æruginem æris, florem æris putant. Qui error plurimũ eſt pharmacopolarum: ſed nihil hoc referret, niſi & probatiſsimi vulgò medici eũ eiſdẽ ſentirẽt, maximo ægrorũ incõmodo. Eſt aũt flos æris, vt Dioſcorides inquit, & Plinius li. XXXIIII. cap. II. id, quod ſponte fuſo ære, & in alias fornaces comportato, cũ flatu crebriore excutitur veluti ſquãma, ſed videtur tanquam granula: differt verò à ſquamma, quia ipſa fit dum æs percutitur, ſed ſponte proſilit flos. Optimus eſt flos feriabilis, & qui ruſeſcit in attritu, & exiguis granulis, veluti grana milii, conſtat. Ex ære præterea æruginem habere ſtudeas, quę à recẽtibus viride æris appellatur. Apud Dioſcoridem & Pliniũ præcitatis locis quomodo fiat, variis etiam modis edocemur, & de naturali, & de ærugine raſili, & ſcoletia, & vſta, & nõ vſta. Tu hos authores conſidera, ni pigueritː nõ enim opus eſt, quæ ab illis exquiſitè dicuntur, enarrare. Præter æris æruginẽ, quæ à Græcis dicitur ἰὸς ξυςὲς, à noſtris vulgaribus viride æris. Præterea ferri æruginẽ habere ſtudeas; & chalybis: quamuis nihil aliud chalybs ſit, quã depuratũ, & defæcatũ ferrum. Arte fit, ſi natura perfectum non ſit. Eos etiam derideas, qui æruginem plumbi haberi volunt, vt quidam amicus noſter in foro abſq; ratione contendens. Nam plumbum

bu... (vt philoſophi docēt) ærugine penitus caret. Reliqua proſequaris. SEN. Ex his, quæ meo ordine in hac ſchedula digeſta ſunt, plura inter loquēdum enumeraſti, quę ab Herbario prætermiſſa non ſunt. HER. Nihil ego ꝙ prætermiſi, ſed ipſe aliarum gentium nomina edocere deſiit. BRA. Mente exciderat, tot ſimul confuderamus: tamen ne laborē ſubterfugere videar, Plumbū vſtum, à Germanis bleigebraad, à Gallis plong brulè, à Cretenſibus vulgò moliui caimenan, à Polonis palonii oloru nuncupatur. Germani verò kupfer ſchlag batiturā æris, & Poloni troski miiedziant vocānt. Flos æris à Gallis verd de gris, ab Hiſpanis cardenillo dicitur, à Polonis flos æris grmſz pau vocatur. SEN. Argē tum viuū ſequitur. BR. Hydrargyron à Græcis, quaſi aqueum argentum dicitur, à Romanis ex motu viuum argentum. Nunc in maximo vſu eſt pro Gallica ſcabie ſananda. De eo prius dicēdum erat, quoniam fomes, & materia omnium metallorum ſit. In Hermolai Barbari ſententiam inclino, quòd argentum viuum minerale, & naturale ſit, hydrargyrum arte factum. Tamen apud authores tam Græcos, quàm Latinos nomina confundi inuenio. An calidum, vel frigidum ſit, adhuc certant authores, & lis ſub iudice eſt. Nos rē probè ſuo loco aperiemus. Quod

etiam

etiam venenum ſit,contendunt Recen. ex Dioſco.& Plinii ſententia , non animaduertentes dici venenum eſſe ſuo pondere, nõ aliqua lethali qualitate.Nos infantibus vi vermium ſemimortuis exhibuimus,& illico ſanati ſunt , idque in vltima deſperatione. ſa. Abſurdum videtur per os viuum argentum exhibere,quia lethale venenũ eſt : nã omnia exedit,quæ illũ ingrediuntur, & illa in quibus cõtinetur,dẽptis argẽto,vitro,& plumbo.Et errãt,qui per os dant in ſcabie Gallica graui ſumentiũ periculo. Et eadẽ ſequuntur ſymptomata ad viuum argentũ, quæ ad lithargyrium,vt antiqui teſtantur. Quę plena ſunt magni timoris.Et ſi aurũ prohibes, cur potius viuum argentũ non prohibes? Et Galenus recenſet hydrargyriũ inter venena, quorum modica pars necat.Nosq; vidimus ex hoc argento viuo nõ eſſe curatos homines,ſed in ſeſe incurriſſe ſymptomata. B. Ingeniũ tuũ laudo,quod per ſimplicia medicamẽta,ita diſcurrere didicerit. At tibi reſpondemus,nõ eſſe lethale medicamentum , ſi in paucisſima copia ſumatur , in qua tamen agit:ſed per ventriculum,& inteſtina, facillimè diſcurrit. Neque dandũ eſt,niſi in vltima deſperatione,cum alia omnia non contulerint.Nos in deploratis iã puerulis dedimus, patribus,ac matribus annuentibus, & ex vo

to ſemper ſucceſsit. An tu exhibeas, vel non exhibeas, neque ſuademus, neque magni facimus. Adde carnē humanā nō exedere, neq; inteſtina, ſicuti neq; argentū, neque plūbum exedit: imò neque lignū, neque corium, per quod tamē tranſit, & eliquatur. Adde in parua copia ſumptū lithargyrium non lædere. Et aliquām inter ipſum, & lithargyriū differentiā inueniri. Neque aurū prohibeo, ſed dico ex coctura in iure nihil accipi, & vires cordis non roborare. Præterea Galenus experimentū lithargyrii non fecit, vt ipſemet nono de ſimpliciū medicamentorum facultatibus, notat. Et quanuis de fictitio loqui videatur, tamen neque vnquam de naturali meminit ſe experimentum feciſſe. Nos verò experti ſumus, non interficere: & ſi videris homines ex viuo argento non eſſe curatos, fuit error præbētis, qui & corrigere, & adminiſtrare neſciuit, quando opus erat. Pulchrū id eſt, ſi quid referamus, quod experientia cōprobatū nouerimus, ſtatim alienis experimētis nō credis, viſq; alios his, quæ vidiſti, acquieſcere. In ſumma igitur in vermibus experiatur, cui multa experiri cura eſt, idq; (ſi lubet) in belluis experiatur, vt nos in Illuſtriſs. Ducis noſtri equis, cū ex vermib. integra armēta morerentur, illico cū per os hydrargyriū prębebatur, vermes necabat, &

equi;qui iamiam expirare videbatur, ad ſanitatem reducebat. Quatuor argẽti viui genera apud authores,& re ipſa,quã ſequor,inuenio. Vnum,ſcaturiens ſicut ex fontibus aquæ,quod à Plinio cap.vi.lib.xxxiii.perpetua vomica dicitur:& hoc eſt in frequentiſſimo vſu. Aliud , quod inter metalla reperitur. Tertiũ,quod ex minio fit.Dioſco.modũ quo fiat v.lib.oſtendit, & Plinius lib.citato ca.viii.Quartũ,quod ex marmore fit,vt Victruuius lib. vii. ſuæ Architecturæ demonſtrat.Ex minio facto,aliáve re,nõ vterer,ſed naturali tãtùm , quod eſt perpetua vomica. Mira in ſcabie Gallica videntur,totus morbus ad os repercutitur:& qui deplorati ferè ſunt,ſanantur. Modò is,qui medetur, parare ſciat,vt patientis cõſtitutioni,ætati,morbo,& viriũ intẽſioni,& anni tẽporibus quadret. Sed improbi quidã tonſores nunc prodeunt,qui ſimiles illi ſunt , qui oẽs vno calceo calceare inſtituerat. Ita hi vno medicamẽto oẽs ſanare cõtendunt , magno ægrorũ diſcrimine:nẽpe plures interficiũt,quã ſanent, quũ nullus ferè nõ ſanetur.ſed ad rem noſtrã redeũtes;purgat ab omnibus metallis aurũ,& omnia præter aurũ illi innatant. Aurũ deſcẽdit,vtpote grauius , & ſtatim liqueſcit.Nihil mirabilius eo opere,quũ aurifices pateras,lances,aut maluuia inaurãt,ar-

gent

[illegible]ū viuū auro miſceāt, corpus veluti paſta redditur, vt facilè ſupra paterā, aut malleolū extēdatur: mox igne appoſito, argentū viuū euaneſcit. Aurū adeo inhærere inuenitur, vt nulla ratione ſeiungi poſsit, niſi cōpoſitione altera, quā fortē aquā vulgò appellant, vel aqua da partire. Ea enim nūmularii, & aurifices ad ſegregandū aurū ab argēto, & aliis metallis vtūtur. SE. His multa ſymptomata cōtingūt, qui ex hydrargyrio inunguntur. BR. Arbitror, aut te nunquā vidiſſe ex hoc linimento inunctos, aut prauè inūctos tibi videre cōtigiſſe. A tempore, quo hanc artem exercere cœpi, quod fuit M.D.XX. iuſsi, vt ex hydrargyrio plus quam mille quingenti homines delinirētur, neq; de tā magno numero mireris. SE. Non miror, cū ſciuerim quantam virorū copiā ſub medica tutela Ferrariæ habeas. BR. Tamē neque vnū referre ſcirē, qui ſanitati reſtitutus nō ſit, vno ſymptomate ſolo deprehēdebātur, oris ſcilicet exeſione. Verū impræſentiarū noſtra induſtria (abſit iactantia) modum inuenimus, vt inungantur, & os nulla offenſa corripiatur. Cùm Ferrariæ erimus, ſi ad ægros curandos mecū acceſſeris, mira tibi oſtendere potero in deploratis ex hoc morbo, cū linimento ex hydrargyrio ſecundum varias temperies, immutato. Et, nónne venena ſunt ſcāmoniū, co

locynthis, peplion, & alia multa, quibus tamen vtebantur antiqui, & præparatis? inuētis ſemper vti nō habes. Sed miſerrimi ingenii eſt apud Boethiū ſemper vti inuentis, & nunquā inueniēdis. Antiquos perpetuò obſeruare ſtatuimus, noua tamen non deſpicimus. Ex Germania facilè argentum viuū ex perpetua vomica habere poteris, vel etiā inter metalla inuentū. Quę aūt arte fiūt, omittas. In hoc aūt verū mihi ſpōte aperias: Qui pluri viuo argēto vtūtur, medici, an aurifices? SE. Hos alchimiſtæ ſuperāt in imméſum. BR. Dii boni, adhuc ſuū Mercuriū cōgelare quærūt? SE. Et nūquā deerūt, adeò ingēs auaritia, & dira habēdi cupido hominū mētes perturbat. BR. Galli argēt vif, Hiſpani azogne, Germani queck ſilber, id eſt, viuū argētū, Poloni vzthacz, Cretēſes vulgò diargyrō vocāt. SE. Ceruſſa ſequitur. BR. Et hanc inter venena numerāt: fictitia res eſt ceruſſa, à Dioſco. lib. V. & Plinio li. XXXIIII. ca. XVIII. & Victruuio VII. ſuæ Architecturæ, modus cōficiendi edocetur. Præ omnibus aūt Serapio ad vnguē conficiendi modum oſtendit, cap. CCCLXXVIII. Nos vulgò biancam ab albedine vocamus. Decipiuntur, qui ceruſſam ęruginem plumbi faciunt, quoniam plumbum ærugine caret, tamē ex plumbo, & aceto fit: propterea à Germanis pleivveis, id eſt, albu

go

go[illegible]umbi, a Gallis Latinè ceruſe nuncupatur. Ex cocta, & cruda vnguentum paratur. Olim Rhodia probatur & Corinthiaca, nũc opus nõ eſt Germaniã tranſire, imò ſunt, qui Venetiis parent: ita parandi modus aptè ab authoribus oſtenditur. Mulieres Italæ plures pro fuco ceruſſa vtentes, halitus fœtorẽ incurrunt, & dentiũ putredines, & ante tempus facies vniuerſa rugis aratur. A Cretẽſibus vulgò blagetto, à Polonis blaiwaſſ dicitur. Frigida & ſicca eſt ordine ſecundo. SI. Lithargyriũ ſequitur. BR. Apud recẽtes authores duplex lithargyriũ inuenitur, auri ſcilicet & argẽti. Auri lithargyriũ dicitur ex colore, quẽ habet: à Latinis ſpuma argẽti vocatur, vt Pliniũ legẽti cap. VI. lib. XXXIII. apparet, qui eadẽ ſub ſpuma argenti, quæ hic à Dioſco. ſub lithargyrio ſcribit. Tres lithargyrii ſpecies apud authores inuenio. Vnam, ex molybdite arena, id eſt, plumbari: alterã ex argento: tertiã ex plũbo. Modũ faciendi Plinius præcitato loco, & Dioſco. V. lib. docẽt. Nos flauã ſpeciem frequentẽ habemus, quæ à Dioſcoride chryſitis ex colore nuncupatur, & omnibus præſtat. Habemus & albã ex Sicilia allatam, quæ ob colorem argyritis dicitur: non quia ex argento fit. Nam ea, quæ ex argento eſt, cælauritis appellatur. Vnde frequẽtiſsimas habemus has duas ſpe

cies, albam, & auream: ſed potiſsimũ aurea abundamus. In qua multi decipiũtur, ex auro fieri putantes. Nã aurea dicitur ob colorem, quẽ habet, auro fuſo, & in globum ducto, ſimilem. Propterea à Dioſcor. chriſitis dicitur. Nos vulgò lithargyrũ auri, nomen ferè Græcũ imitãtes. Differũt tamen lithargyrũ, & argyrolithon, quãuis nomina idem ſignificare videantur: quia vnũ, lapidem argenteum: alterũ, argenteum lapidem importat: tamẽ primum ſpuma argenti eſt, alterũ lapis, qui & à chymiſtis aphroſelenon nũcupatur. Probatiſsimũ eſt aureũ lithargyrũ, & cætera viribus antecellit. Nõ mihi tẽpero, quin laudẽ illos Arabes, qui lithargyriũ faciunt plumbum in argentariis fodinis vſtũ. Dicãt quodcunq; alii authores, quod vidimus, ita eſt. Laminis plumbeis tegũt argentum in fornacibus, poſtea ignẽ frequẽtant: nõ nihil velutí ſpuma fit liquefactis plumbi laminis, quod ferreo quodã baculo in vnũ colligunt. Id lithargyrũ eſt, quo vtimur, & chryſitim dictũ. Vnde nõ ab re ſpuma plũbi, à quibuſdã Arabibus dicitur. Galli litterge, Hiſpani albayalde, Germani glet, Poloni gleyth vocant. BR. Gal. in actiuis illud tẽperatum facit, & ordine ſecundo deſiccans.

SE. Marchaſita ſequitur. BR. Pyriten lapidẽ Plinius libro XXXVI. cap. XXIX. eam appellat,

& lib. Dioſc. duplex reperitur: vna colore aureo, altera argẽteo. Quæ argẽteo colore eſt, à nobis frequẽtiſsimè habetur. Alteram quandoq; etiam habemus. Lapis eſt, ex quo æs extruditur. Probatur, qui facilè percuſſus ſcintillat, & æri maximè ſimilis. Modus cremandi apud Dioſco. & Plin. idem eſt. Ad diſcutiendum, & exiccandum maximè valet, vt nõnunquã pannos aliquos ex vi morbi Gallici in inguinibus factos per totũ corpus diſcutiat, imperitis medicis applicantibus, vt exiccẽt: quum potius materia Gallici morbi extrahẽda ſit, vt exeat. Pyrites dicitur, nõ quia alii lapides nõ ſint ita vocati, & ignarii, ſed ob excellentiam celeritatis ſcintillandi. Imò & coralliũ pyritis dictus eſt, Plinio eodẽ loco teſte. Quandoq; fruſta aliis denſiora, & ponderoſiora inueniuntur, hoc maximè ignẽ emittit. Magnificus Comes Galeazus Taſſonus, in Apennini alpibus monte habet, in quo huius lapidis ingẽs copia reperitur. Certus ſum ibi mineras aliquas ſubeſſe, ſi quis profundè defodiat. Ad rẽ noſtrã, Pyrites quãdoq; argentũ habet, quãdoq; æs, quãdoq; vtrũq;, quãdoq; nihil habet, & adeo ſterile eſt, vt nullũ metallũ ex ſe admittat. Scitoq; eum pyritẽ, ex quo fit ęs, aureũ appellari: albũ verò argẽtũ, quia ex ipſo argentũ fit. SB. Argẽtum ergo

ex marchaſita excuditur? BRAS. Excuditur omnino. SE. Nullus antiquorũ hoc modũ? BR. Nullus, quem nouerim. De qua re multũ miror, vt id credere coactus ſim, aut antiquos ignoraſſe, aut de hac re ſcribere noluiſſe vtpote quę ſenſu cõſtare videatur, hoc aũt in Germanicis fodinis manifeſtè deprehenditur, & Pannonicis. quod etiam in ſuo Bermano Agricola ſcriptũ reliquit. Imò addit pyriten inueniri aurei penitus coloris, è quo aurum detruditur. Nos huius fruſtũ habemus. Inuenitur & ſimilis Galenę pyritis, & cinericius, quæ tria genera multũ ſolida nõ ſunt. In Sileſia variis partibus inueniuntur. Miror aũt de Alberto, qui è marchaſita nullũ metallum detrudi poſſe fateatur. Ipſe fortè in ſterili pyrite expertus eſt: propterea in omni ita eſſe arbitratus eſt. Nã apud Arabes ex marchaſitã, apud Gręcos ex pyrite, quę idẽ ſunt, æs detruditur. Vnũ eſt, in quo Serapionis codicem corrigere oportet. Dioſc. adducit hæc verba proferentẽ: Eligẽdam eſſe marchaſitã, quæ quãdo ponitur in ignem, ſaliunt ex eo ſcintillæ facilè. Dioſc. autem id non dicit, ſed ἐυχερῶς διασπινθῆρας ἀφιέντα, i. qui facilè percuſſus ſcintillat. Nõ autem puto deceptum eſſe Serapionem, ſed interpretem erraſſe. Ibiq; legendũ, & quando percutitur, ſaliunt ex eo ſcintillæ facilè.

Meſue

Meſue hunc lapidẽ ſtellatũ vocat, quoniam vt ſtellæ radiat,præſertim ſi ante ſolem ponatur,aut aliã lucem: & lapidis ſtellati duas ſpecies enumerat. Altera eſt marchaſita argẽti,altera lapis lazuli. Adeò clarè loquitur, vt de excellẽtiſsimo quodã viro mirer, qui chaos eſſe dicat, præſertim quia in eadẽ minerã,quãdoq; lapis lazuli,& marchaſita inueniuntur,& ex radiorũ emiſsione,hoc nomen ſtellatũ ſortiti ſunt: quoniã & lapis lazuli aureas maculas habet,apprimè ſplẽdẽtes,vt viderim Ferrariẽſem ſculptorẽ celeberrimũ Franciſcũ Anedinum,qui in lapide lazuli cicindellã finxerat miro artificio, vt cauda accẽſa in fine videretur:nã in maculã auream terminabatur,mirum artificis ingenium. At quia hoc nomen Aſter, Græcè ſtellam ſignificat, & Samiæ terræ ſpeciem comprehẽdit:propterea Meſuæ maſtigi placuit, Meſuen de Aſtro loqui,qui eſt Samia terra, ac ſi nihil aliud,quàm Samia terra Aſter appelletur: quum tamen Plin. capite XIIII. libri XXXVII. de gemma ſtellata pertractat, quæ Põticarum gemmarũ vnum genus eſt, & quæ nunc ſanguineis, nũc atris guttis aſpergitur,& inter ſacras habetur. Quum verò Meſue lapidem ſtellatum dicit, vel in Hebræo Meſue legimus, lapidem ſplendentẽ, fortè ſuo Idiomate illos duos intelligit,ma

culas habentes, quæ ſplendorẽ faciant. Propterea non erat adeò temerè culpãdus Meſue, quia conſtet (vt dicit) lapidem lazuli, & marchaſitã diuerſa eſſe. Imò ſi tu rectè perpendas in eo ſplendore idẽ ſunt. Minus credendum eſt recentibus, vt Pandectario, qui marchaſitam marmor eſſe contẽdit: Quum in Meſue legitur eſſe de genere marmorum, legendum eſt de genere lapidum, & non de genere metallorũ (vt quidam dixere) & hoc propter marchaſitam, quæ inter lapides numerari debet, quũ metallum eſſe videatur. Ideo nõ contentus quòd ipſam ſplendẽtem lapidem, aut ſtellatum vocauerit, ad pleniorẽ efficaciã addit eſſe de genere marmorũ, id eſt, lapidũ. A Polonis markezit vocatur. Autem calidam in ſecundo, & ſiccam in tertio illam facit. Et Gal. profectò calidas actiones illi attribuit: ſed an calida ſit, tu cõſidera. Se. Lapis lazuli inueniturne apud antiquos? Br. In re tam certa tamq; explorata dubitas? Quis neſcit adeò pulcherrimum lapidem antiquioribus notiſsimũ fuiſſe? A Dioſc. v. lib. & Galeno ix. de ſimplicium pharmacorũ viribus, Cyaneus appellatur, à Latinis autem cæruleus. Sed quidam Leonardus, qui de lapidibus agit, ita hunc lapidem nouit, ſicut omnes alios: neſcio an aliquis inepti⁹ de aliqua materia ſcripſerit. Hic bo

nus

n[illegible]vir Cyneum, & cæruleum duos lapides eſſe arbitratur: tamē eiſdē verbis in vtriſq; enarrandis, vtitur. Plinius capite vltimo libri XXXIII. cæruleum arenam eſſe ſcribit. Tamen & lapis eſt, Dioſcoride teſte. Theophraſtus animaduertit quū teritur, in quatuor colores immutari (quod & Plinius refert) candidiorem, nigriorem, craſsiorē, tenuiorem. Denique Arabum lapis lazuli, eſt cyaneus Græcorū, & Latinorum cæruleus. Recentes in marē & fœminā diſtinguunt. Antiqui in perfectius, & in imperfectius. Serapio perfectiſsimum colorē cyaneum habentem probat, & guttas aureas admiſtas, quiq; alterū lapidem miſtum nō habet, nec facilè frangitur. Vos pharmacopolæ hunc lapidē imperfectiſsimum habetis, quippe cui eius color deſit. Dioſc. enim probat ſaturatum colore ſui nominis. Additq; in Cypro ex æriis metallis fodi, & eſſe perfectius, quod ex arena litorali. Tu an in his fodinis habere poteris, experiaris. Ex ipſo color ille exquiſitiſsimus fit cyaneus, quem vulgò azurum vltramarinum nuncupamus, id eſt (vt arbitror) magis intēſum quā color marinæ aquæ: tamen & ille color ex terra etiā ita appellata fit: ſed qui ex hoc lapide, cæteris magis floridus eſt. Miror & hic de excellentiſsimo quodam viro, qui Meſuen legēs

dicen

dicentem hunc lapidem melancholiam educere,eò reprehẽdat, quia hoc à Græcis nõn dicitur:ac ſi neceſſarium ſit, nihil noui inueniri, niſi à Græcis prius dictum ſit. Verùm quum lapis lazuli eaſdem vires habeat cum Armeno, in lapide lazuli aũt fortiores ſint: propterea Serap. de lapide lazuli tractans, lazuli vires,id eſt,cærulei Galeni,& Armeni vnà cõmiſcuit, vt vtriſq; eaſdẽ vires ineſſe oſtẽderet, quũ & colores in idem inclinare videantur. SE. Quum de hoc lapide ſermo inciderit,non erit ab re ipſum quærere. BR. Ne cõteras tempus,quia in Armenia ſolùm inuenitur.Mihi frequentiſsimè virides lapides pro Armeno Pharmacopolæ oſtenderunt, qui Armeni non erant: quem tamen potius habere optarim,quã cyaneum. Nullus eſt Ferrariæ,aut Venetiis, qui verum habeat.Leuis eſſe debet,cæruleus, quã planiſſimus,friabilis,ſine arena. Plin. viridẽ in cyaneum inclinantem eſſe monet. Nonnulla lapidis lazuli fruſta Armenũ eſſe arbitrarer, ſi friabilia inuenirẽtur. Inter floridos colores numeratur, quos dominus ſingẽti præſtat. Plinii tẽpore terra inuenta erat in Hiſpania,& nunc quoq; habetur,quę eundem colorem repręſentat,& vili pretio venditur. Optarim vt haberetur:tamẽ eius loco chryſocolla(vt Dioſc.inquit)vti poſſumus. Mar

chaſit

[illegible]itam & Galli marchaſites nuncupant, Lapidem verò lazuli, pierre d'aſur. At Germani pyriten, vt marchaſitam kiſz vocant: ſed ſuis nominibus poſtea diſtinguunt, argenteam, & auream. Nunc Armenum lapidem habemus, & ex Armenia allatum, & ex Germania, & partim chryſocollæ miſtum. Non eſt adeò verẽdus vſus lapidis lazuli, vt Auicen. veretur. Nam in cõpoſitiones redactus, modeſtiſsimè, & abſq; aliqua noxa educit, niſi quis copiã voraret. SI. Argentum ſublimatum ſequitur. BR. Nuſquam apud antiquos ſublimatũ reperi, quod nunc ſciuerim. Albucaſis inter recẽtes, quẽ tu optimè noſti, ex chalcãthio, argẽto viuo, & aceto fieri docet. Nunc vt vehemẽtius fiat, ſalem Armoniacũ addunt. Venetiis paratur, ibi emere poteris: quãquã & tu ipſe pro tua officina Ferrarię parare nihil impediet: ſed à fumo cauendum eſt, quo multi incauti interempti ſunt, alii mutilati, alii attonito morbo, quem apoplexiã vocãt correpti. Vtinã hoc venenũ in lucẽ nunquã prodiiſſet: plura facit incommoda, quàm commoda. Nihil eſt ęquè inter ſimplicia venenoſum, quod ſemihora, & minori ſpatio exedendo interficit. nã omnia intrinſeca, & præſertim præcordia velut ignis vrit. Linguę apice quandoq; ſublimatũ tangẽs, vt eius guſtũ ſentirem,

rem, intumuit protinus lingua, & extrinſecè refrigerãtibus vti opus fuerit. Caſu inuentũ eſt. Eo mulieres Italiæ nõnullę ſe fucãt, colorẽ albũ reddẽtes, ſed maximo diſpẽdio, vt pote quibus breui dẽtes marceſcãt, halitus malè oleat, oculi caligẽt, rugoſæ efficiãtur, morbo attonito corripiãtur, & in repentinã mortẽ feſtinẽt. Olim ad morbi Gallici medelã in magno erat vſu, nũc deſiit, & viuum argentũ eius loco receptum eſt. Eius decoctum in modica etiã quãtitate ſcabiẽ præter noxã tertia die ſanat. Alphoſinus Trottus eques magnificus eius rei teſtimoniũ exhibere poteſt, qui, vt vir eſt ingenij ſagax, ita multa experientia in dies tẽtat. Smegma etiam odoratum, i. ſaponẽ parare ſoleo, quo præter ſuſpicionẽ aliquã, qui eo deliniũtur à ſcabie tertia die ad ſummum liberantur. Hoc experti ſunt nõ ſemel magnifici nobiles Alphõſus Ziliolus, & Andr. Archius comes facũdiſſimus. Ab Hiſpan. ſolimã nũcupatur, ſicut & à noſtris mulieribus ſulimã, à Galliſ argẽt ſulimẽ, à Cracouienſib. vulgò ſulima, à Polonis rztecz biala palona. SAN. Minium ſequitur. BR. Res pluribus ignota, etiã celeberrimis viris, qui de ipſo ſcribũt, quum nihil viderint, aut experientia didicerint. Plures miniũ, & cinnabarim confundunt, quum à Dioſcoride plurimùm differ-

re eſt

re[illegible]ſtendatur. Minium duplex eſt: natiuum florido colore inſignitũ, & factitiũ, in viui argẽti venis gleba ἄνθραξ nuncupata effoditur, ſubrufo colore quę circa ſe rubrũ puluerem habet: hic puluis verum miniũ eſt, & fortè apud antiquos in magno honore, quo Iouẽ miniabant diebus feſtis, & triumphantes. Solus Vitruuius VII. libro ſuæ Architecturæ huius meminiſſe videtur, quũ Dioſc. & Plinius minium fieri tradãt, ex lapide argentariæ arenæ miſto: quanuis Plinius natiuum quodam modo adũbrare videatur, rubinos (quos carbunculos vocat) eodẽ loco fieri dicens. Sed hæc aliud tempus expetunt. Tu hæc pro veris, ratisq; habeto, Minium natiuum & factitium inueniri. Natiuum in vſu videtur, forte quia paucum, & in magno pretio: factitium id eſt, quod in officinis habetis. SE. Natiuum arbitrabar, quod vendimus. BR. Factitium eſt ex accenſa arena coccinea argentariæ arenæ miſta. In primis autem pluribus loturis lauant, & aliis rubris adulterant. Probatiſsimum miniũ, quod igne fit, guttas argenti viui miſtas habet, antequã colorem per vim ignis acquirat. Hęc ex viſu dicta ſunt nobis, & nõ auditu. Vidimusq; Venetiis adulterari rubrica quadam ſimul miſta. Optimũ minium ita deprehenditur, ſi ſupra candens ferrum

poſi

poſitum igneſcat quidé, ſed non vratur (niſi pro minima parte) nec coloré amittat. Ferrariæ ex variis generibus periculū fecimus. Nōnulla minii genera nō vrebātur, & ſuum coloré ſeruabāt, alia nigra efficiebātur, quibus erat admiſta rubrica. SE. Audiui cinnabarim apud antiquos idé eſſe cum minio. BR. Surda aure audire debebas, quoniam diuerſa ſunt, vt Dioſcorides cenſet. SE. Quod nos vulgò cinaprium appellamus, nōne eſt antiquorum cinnabaris? BR. Nequaquam. Cinaprium etenim noſtrum ex ſulphure, & argento viuo arte fit Venetiis: antiquorum verò cinnabaris apud Plin. cap. VII. libri trigeſimitertii, eſt ſanguis draconis ab elephāte eliſi, cuius Dioſcor. in metallis meminit: non aſſerit aūt, ſed ita ferri dicit. Pliniúſque eundem ſanguinem ab illa gente appellari cinnabarim tradit. Nec admiratione afficior, quāuis cinnabarim idé cū minio eſſe cenſueris: quoniam & Plin. tempore medici decipiebantur, minium cinnabarim eſſe arbitrantes, quia eo nomine tunc appellabatur. At cinnabaris in multo medico vſu erat, quū minium venenū ſit. SE. Ex his nondū accepi cinnabarim. BR. Quid ſentiā, vno verbo expediā. Et ſi ab authoribus cinnabaris inter metalla numereť, tamé de ipſo tanquam de re ignota loquūtur: ideo non poſſum

tur, aliud agere, quin ſuſpicer cinnabarim eſſe ſanguinem draconis à nobis nunc appellatum.i.guttã illam, vel lacrymã, quam in officinis habetis, & ſanguis draconis dicitur, nõ id, quod in rotulas cõficiunt. Quod me in hãc ſuſpicionem duxit, eſt eius color, qui in noſtro hoc ſanguine draconis ꝓfundus eſt, vt de colore cinnabaris Dioſc. ſcribit, & eo pictores vtũtur ad fingẽdũ ſanguinem, nec in vili pretio eſt. Nõ diu eſt, ꝙ Venetias portatur. Nec dico eſſe draconis eliſi ſanguinem, ſed lacrymam arboris. Plin. incertè illum tractat. Nõ hoc nouimus, & experimẽtis cõprobauimus. Adde id nõ eſſe, quod ab Arabib. deſcribitur, ſuccũ ſcilicet quartę ſpeciei ſideritis, quę à noſtris ruſticis millefolium dicitur. Apud medicos, & pictores, & hæc, & factitia cinnabaris in magno vſu ſunt, & præſertim ſanguis draconis vocatus, qui lacryma eſt, nec multa copia Venetias affertur. SEN. Gaudeo prius quam moriar plurima diſcere. BR. Minium ab Hiſpanis, & Gallis noſtro nomine, à Germanis menig vocatur. Cinnabarim vero Galli vermilõ, Germani cinober, Poloni cinobr, Cretẽſes vulgò cochinauari appellãt. SE. De his quib. in officinis vtimur ad mineras ſpectãtibus, ſatis dictum eſt. Lapides ſequũtur in meo ordine, quorum vſus eſt in varijs con-

poſitionibus apud medicos. Venetiis mihi emam cinnabarim. Minium hîc vtrũq; colligam, & factitium, & natiuum, quãtũuis exiguum videatur. BR. Nõ erit ab re lapides recenſere, prius quã prandii hora incumbat, quorum partem in mineris, partẽ his montibus inuenies. SEN. Et tempeſtiua hora adhuc eſt, nec Herbarius laſsitudine premitur. HERB. Per duas horas adhuc vobis inſeruiam, poſtea prandendum erit: quippe os ventriculi iam fame titillare cœpit.

DE LAPIDIBVS, QVORVM apud Ferrarienſes pharmacopolas vſus eſt.

SEN. Nunc lapides enumerare incipiam. HER. Quid moraris? SE. Nondum locũ inueni, vbi ordine digeſti ſunt. HER. Pone cõſpicilia. SE. Heri neſcio quo loco amiſi. HER. Et viſum ſimul amiſiſti? En ſiniſtra pagina lapides ſunt. SE. Nõ poſſum abſq; vitreis oculis legere. Tu hunc libellũ, Herbarie, ſume, & meo munere fungaris. HER. Et tu bipallium, ſacculum, atq; peram humeris appoſito. SE. Id aſello condonetur. HER. En tuos emiſsitios oculos in herba reperi, atq; ſeruaui. SE. Nihil mihi gratius: nũc lapides optimè intueor. HER. Quomodo prius ambulabas, ſi lapides videre nõ licebat? Miror cur frequenter nõ cæſpitaueris. SE. Iocaris? Ego ſcrip

ſcriptos lapides intelligo. HERB. Pinguntur potius, quam ſcribãtur lapides. SE. Cauillari deſinas: primus lapis qui occurrit, Perlæ ſunt. HER. De lapidib. tractaturus à re, quæ lapis non eſt, incœpiſti. BR. Fortè non ab re, quum ab Arabib. inter lapides numeretur. SE. Nõ multùm refert quo genere diſponãtur, modò quid ſint addiſcamus. BR. Græci in re medica rarò margaritis vtũtur. Ita em̃ appellant, nõ perlæ, & à Latinis vniones dicuntur, nõ vt aliqui opinantur, quia vna in vna concha tãtùm ſit, ſed vt inquit Plinius lib. IX. cap. XXXV. quia nulli duo reperiuntur indiſcreti. Quippe Albertus magnus plures vna cõcha inueniſſe fatetur. Et qui per Indicam nauigationẽ fecere Luſitani, centũ triginta vniones vna cõcha capi teſtãtur. Nos Venetiis vna cõcha ſeptẽ incluſos vidimus. Cõchæ carne modicũ exiccata, margaritæ ſuã maturitatẽ habẽt, & ſenio creſcũt: antequã maturæ ſint, ſi à cõchis eximãtur, breui corrũpuntur. Maturæ facilè defluũt, quinq; notis ꝓbãtur, candore, magnitudine, orbe, læuore, põdere, vt nihil æquè ſit indignius homine, ſi margarita nuncupetur. Nempe vnaquæq; illarum proprietatũ ab homine quicquam demit, & in ipſo imperfectionẽ ſignificat noſtro vulgato idiomate. Tñ mulieres noſtræ aliis blãdiri ſolent hoc nomi-

ne Margarita, aliquem aut aliquam p[illegible]lam vocantes. Ex Indico mari ad nos afferuntur probatiſsimæ, & etiã ex Britãnico, qđ nunc vulgò Anglicum, & Flandricũ vocatur. Diuerſitas colorum, & turbulentiæ in ipſis ros est, vt Pli. refert, quem capiunt, quando in Venerem accêduntur ſuo anni tẽpore. Hoc genus cõchæ, ex quo margaritæ ſumuntur, ab incolis berberion, & berberi appellatur. Inter epulas gratiſsima eſt illarũ caro. Arabes cor à margaritis confortari, & roborari prodidere: quippe Arabes medicinarum ex vnionibus inuentores ſunt: quanuis & Plin. nõnihil miminerit. Venetus pro tua officina integras margaritas emes. Nã in puluerẽ redactæ, & vires amittũt, & facilè adulterari poſſunt. SE. Quũ in receptis (vt inquiunt) perforatæ, & nõ perforatæ margaritæ ſcribuntur, quid intelligendum eſt? BR. Aliquæ margaritæ ſunt, quæ natura perforatę inueniuntur, aliæ arte. Q'ãdo perforatæ deſpiciuntur, eæ ſunt, quę natura foramẽ habẽt: nam aliquo malo affectu acquiſiuere. Tñ non perforatę ſimpliciter probatiores ſunt: quãuis quæ arte pforatæ ſunt, deſpicere nõ oporteat. Hãc diſtinctionẽ nullus Græcus, aut Arabũ poſuit (quã legerim) ſed recentes in cauſa fuere, qui in ordinandis apud pharmacopolas reb. ad ſuos ęgros ſpectantibus,

vt apud vulgus in admirationem ducantur, in hunc modum altiori voce intonant: Recipe margaritarũ nõ perforatarum. quum ſatis fuiſſet probo pharmacopolæ, margaritarum ſimpliciter protuliſſe. Omnibus ferè gentibus hoc nomẽ Perla cõmune videtur: ab eo enim parũ diſſentiũt. Nam Galli perles, Hiſpani perlas, Germani perlen, Neapolitani perne, Poloni perla nũcupãt. Ab aliis Hiſpanis aliofar, à Cretẽſib. vulgò margaritari dicuntur. Sunt frigidæ, & ſiccæ ordine ſecũdo apud Serapionẽ, & Raſim. SE. Corallia ſequuntur. BR. Gratiſſimũ eſt coralliũ, & meritò inter gemmas numerari deberet. Geſtantiũ animos lætificat. An lapis coralliũ, de quo Pli. lib. XXXVI. cap. XIX. loquitur, altera res ſit à noſtro corallio, ambigimus. Antiqui authores duorũ generũ tantũ meminere, rubri, & nigri. Nigrũ appellari Antipathes, Dioſco. tradit. Plin. in rubro mari nigrius naſci, capi. II. lib. XXXII. cenſet. nõ tñ purè nigrũ, ſed nigrius naſci dicitur, quicquid ab authorib. ſcriptum ſit. Nos Genuæ totius Liguriæ emporio tria coralliorũ genera vidimus, quæ ramos amplos habebãt, nigrum, rubrũ, & album. Imò adde ſubrubrum, & modicè viride, quod & Genuenſes pro nigro habebãt. Nos ſubrubrum vulgò incarnatum vocamus, tamen idem cum ru-

bro eſt,ſed imperfectè rubrũ: eſt enim medium inter albũ,& perfectè rubrũ. Ideo Auicẽna aliis exquiſitius in albũ,nigrũ,& rubrũ diſtinguit. Alba imperfecta eſſe,& immatura arbitror, ideo magis adſtringunt:ſubrubra.i.incarnata, magis matura albis,& rubris minus: rubra colore florido in maturitatis ſymmetria ſunt:viridia magis matura,quã opus ſit,nigra adhuc magis. Ad hoc moueor, quoniã in vna plãta omnes has differentias vidimus.imò in vnomet ramo.Et Ferrariæ reuerẽdiſsimæ ſacri cœnobii diui Antonii initiatę, Lucretia Malaſpina egregia & ꝓbatiſsima mulier,& Bonifacia Biuilaqua ꝓbitatis ſpeculum,crucẽ ex corallio habẽt ſuo lapidi innixã,& natura ita factã, cui ars modica addit,& duas latronũ cruces à latere, ita à natura factas, quæ ſuo lapidi tanquã radici inhærẽt,in quib.nõnullæ coralliorum differẽtiæ videri poſſunt. Quum autẽ de corallio apud authores ſimpliciter ſermo fit,rubrum intelligere oportet, quo puerorũ colla,& manus ornamus,effaſcinationes,& atrã bilẽ,quam brutã vocamus,& epilepſiam,atq; apoplexiã cuitare arbitrantes. Nũc in magno pretio ſunt,vt ferè haberi nõ poſsint. ſed probandus eſſet in pueris vſus, niſi & mulieres pro ornamento vterentur: videtur enim comes eſſe albedinis,& eã florid

[qu]ondam magis reddere. Dioſco. ſuum nigrũ coralliũ à rubro ſpecie diſtinguit. Nos quæ vidimus perhibemus, in vnam et plãta album, & nigrum eſſe. Imò vnus interdũ ramus, parte vna ruber floridus, altera niger videbatur. Rubrũ ꝓbatur, quã maximè rubens colore florido, frãgibile, odorẽ terrę muſci, & algæ habens, ramoſiſsimum. Damnãdum lapideum, ſcabioſum, ſcabrũ, & inane. Vos phamacopolæ continuè peſsimum genus habetis, qđ ſcabioſum eſt, petroſum, & totum inane. Albũ probatur, quod maximè album, & nigrum ſimiliter, ac lucidũ. quum nigrum & ad eadẽ valeat, ad quæ rubrum, ſed ægrius. Ideo pro nigro rubrum habere ſatis erit. Album verò ſeorſum emito, ſed Genuã mittes, nõ Venetias, aut in Siciliam. Nam Syracuſis apud Pachinũ ꝓmontoriũ copioſiſsimè naſcitur, & apud Drepanum eiuſdẽ Siciliç vrbẽ, quã nũc Trapani vocãt. Quin & in Galiico ſinu, circa Orchadas, & in Liguſtico mari, & ante Corniculũ, & Neapolim oritur. Omitto nunc rubrum mare, & Perſicum ſinum. Quando ſub aqua eſt, viride apparet, & tenellũ eſt, quũ euellitur ex circunſtãte aere dureſcit, & color ruber fit, ſi adeò maturuerit. SE. Eſtne arbor? BR. Folia non habet, propterea ſubſtãtiam quandam terream eſſe arbitror, quę potiſsimùm

circa montuoſa loca ſit, ob caliditatem & ſiccitatẽ loci & maris adeò exiccatam, vt in lapidem verſa ſit, quæ prius ob eius lentorẽ extẽdi poterat, & in varios ramos diduci, vt arbor videatur. Vnde & Græci dendritin, quaſi arboreum vocant, Dioſco. lithodendron .i. arboreum lapidem nuncupauit. A Cretenſib. vulgò coragha, ab Hiſpanis coralos, à Gallis coral, à Germanis coralen dicitur. Nos domi pulchrũ ramuſculũ habem⁹ nigri coralii. ſe. Lapis Armenus occurrit. BR. In pyrite lapide, Armenũ edocuimus, quem viridem in cyaneum vergentem eſſe oſtendimus, quo pictores pro cyaneo .i. lapide lazuli, quandoq; vſi ſunt. Armeniacus etiã vocatur. Optarim vt Armenum potius haberemus, quàm cyaneum, tamen nec cyaneus, vel cęruleus omittẽdus, quoniã, & ipſe atræ bili mire aduerſatur. ſe. Lapis hęmatites ſequitur. BR. Notiſsimus eſt hic lapis, vt ſimplici nomine, per excellẽtiã lapis, dicat. hæma Græcè ſanguine ſignificat. Hic lapis, vel ita appellat, quia ſanguinis colorẽ imitatur, vel quia fluentẽ ſiſtit. In metallis inuenitur, quę ſi vras, minii colorem habet. Pli. cap. xx. lib. xxxv. quinq; genera diſtinguit. Sed tibi ſatis eſt, hoc genus vulgare habere, quod friabile ſit, rubrũ vel nigrum, durum, atq; planum, ſine ſordib. nec lineas quibus

varie

[illegible]etur, habeat: ineptior enim eſt, qui lineas habet. SE. Aut Venetiis emã, aut ruſticos quoſdã expectabo, qui ſingulis annis in forũ portãt, & vẽdunt. A Gallis ematiſtes, à Germanis pluet ſtein. i. lapis ſanguinis nuncupatur, à Polonis kamyen hæmatites dicitur. S. Lapis Iudaicus ſequitur. B. A Iudęa, in qua naſcitur, nomẽ ſortitus eſt hic lapis. Nam ex Palæſtina Syrię Alexandriã, & pòſt Venetias affertur. Marmoreis fruſtulis adulteratur: adulterium deprehẽditur, quia arte facti in omnib. æquales ſunt, & lineas ſemper ęquales habent, ſed naturales in vno latere quãdoq; euariãt. Nec putandum eſt lineas illas, naturales lineas eſſe, ſed veluti pũcta ſunt per quendam ordinẽ diſtincta, quę ſimul ordinata linea quadã ſeiungi videtur. Antiqui medici eo ad veſicæ lapidẽ vtebantur, ideò illi nomen impoſuere, Tecolithos, i. calculos abſumẽs lapis. quod nono de ſimpli. med. facul. Gal. diſplicere videtur, quãuis in lib. Gal. adſcripto de vitiis renum dignotione, & medicatione ſcriptum ſit, veſicæ lapides frangere: quicquid tamẽ ſit, ego in lapide renum frequẽter vſus ſum, & optimè profecit. Venetiis emere poteris: ſed ab adulteratis caueto. Hoc ſolo reuerendiſſimum Thomam Muſtum Canonicum Ferrarienſem à ſæua renũ ægritudine liberaui.

SE. Lapis lyncis ſequitur. BR. Ab antiquis lyncurium vocatur: ex vrina lyncis eſſe fabulantur. Vnde ſit, apud authores non conſtat: tamē multi de eo loquuntur, arbitrantes quum lynx oculatiſsimū animal, & obliuioſsimū mingit, ex terra, & vrina lapidē generari, qui lyncurium, vel lapis lyncis dicitur. Ego hoc obſeruaui in lyncib. duobus, quos magnificus, & generoſus Comes Nicolaus Taſſonus nutriri faciebat, in terram mingebant, frequentiſsimè obſeruaui, terrāmq; permiſtā, & ſiccā ſeruaui, mirè fœtebat, ſed nihil vnquā cōcreuit: fabulamenta ſunt quæ de hoc lapide circūferūtur. Cōſtat tamē lyncurium eſſe ipſam lyncis vrinam, quā in officina habere poteris. Lapidē verò cum plinio cap. III. lib. XXXVII. nō inueniri cenſeo, vbi Theophraſti, & Dioſc. verbis nō credit. Oſtēdunt vero noſtri pharmacopolæ, & Veneti, lapidem quēdā ſpongioſum, ſubnigrum, aliqua parte cinericium, quem pro lyncurio vēdūt: adeo omnia in præceps iere. Conſulo vt hic lapis a tua officina abſit: vrinam verò lyncis, ſi habere poteris, ſeruato. SE. Vnde hanc vrinā emam? BR. Lyncē potius emas, ac nutrias, ſed magna iactura hoc facies: propterea omittenda potius hęc vrina paucisſimis reb. vtilis, quam tam magno diſpendio comparāda. SE. Ita agere decreui.

[illegible]ui. BR. Neapoli imaginãtur eſſe tartufe[illegible]am, quæ Latinè tuber dicitur, quæ in lapidem vertitur, poſtea in fungũ: & tunc lapis lyncis vocatur. A Polonis camyen oſtra vid zoui dicitur. SE. Cryſtallus ſequitur. BR. Notiſsima eſt cryſtallus. Gelu eſt vehementius concretũ: ideo nunquã, niſi in frigidiſsimis, & niuoſis locis inuenitur. Hæc vera cryſtallus eſt: ſunt em̃ multæ aliæ imperfectiores ſpecies, vt ea, qua vos vtimini, in Italiæ alpib. inuẽta. Venenũ eſſe cryſtallũ piſtã in famã venit, quũ tamẽ nõ ſit, ſed potius veneno aduerſetur. Nullus eſt, qui poſſet nõ minutiſsimè piſtã bibere: ita verò nõ ſentitur. Si autẽ in maiores micas redderetur, fortè vẽtriculi parietib. inhærerẽt. Illud verò nõ fit quia natura omnia ad inteſtina dirigit per hũc modum infeſta. Quam ob rem neſcio vnde emanarit hoc, q́d vulgò ita fixè receptũ in hominũ animis, vt nullus nõ credat pernicioſiſsimũ venenũ eſſe cryſtallũ: quum ſit veneni antidorũ, de quo Pli. li. XXXVII. c. II. diffuſè ꝑtractat. Nomen cõmune habẽt Galli, Hiſpani, Poloni, & Germa. cryſtal, vt nec vna litera differant, à Cretenſib. vulgò cryſtagli dicitur. SE. Magnes ſequitur. BRA. Lapis hic ob effectum, quem facit in trahẽdo ferrũ, notiſsimus eſt. Imò, vt inquit Dioſcorid. eò perfectior eſt, quò magis trahit.

Ab

Ab inuẽtore eo nomine inſignitus: prob[illegible] que Dioſco. magnetem, qui in cæruleũ colorem magis inclinet. Tamen quem nos habemus, optimè ferrum trahit: cæruleus verò non eſt, ſed potius ferrugineus. Sed ea parte, qua in cæruleũ inclinat, vehemẽtius trahit, vt Dioſco. verè loqui, manifeſtum ſit. Fabulantur ex magnete integrum montem eſſe, quũ in mineris inueniatur. In Hiſpania, atq; Germania potiſsimùm in venis ferri colligitur, ſub principatu Illuſtriſs. Saxoniæ Ducis Suacembergi, & Eibenſtoci. Quanuis Plin. lib. xxxvj. cã. xvj. varia loca aſsignet, vbi inueniatur, & quinque ipſius ſpecies enumerat. Tu, ſi lubeat, domi omnes ſpecies legas: ſed ſatis eſt hanc ſpeciẽ habere, quæ ex Germania affertur, & Hiſpania, quãuis ex Aegypto Venetias etiã cõportetur. Albertus Magnus in Amatoriis deliramenta de hoc lapide fabulatur. Inuẽtus eſt ob naues maria ſulcãtes circa horũ lapidum mineras (vt ferũt) vnde tractis clauis, oẽs periere: vel, vt inquit Plinius, ex clauis crepidarũ, & cuſpide baculi ferrata hærẽtibus, quum armẽta paſceret quiſpiã. Qui nauigationem Indicã in Calechut fecere, naues clauiculis ligneis cõpaginatas, ob magnetẽ, ſe vidiſſe teſtãtur, ne ferreis clauis à magnete tractis ſubmergerentur. Aliis pluribus nominibus inſignitur,

Lapis Heraclius, lapis Herculeus, Sideritis. Diogenianus author eſt, verũ magnetẽ adeò argento ſimilem, vt decipiat. Hunc aũt lapidẽ, quem magnetẽ appellamus Heracleotẽ nuncupandũ, quicquid Diogenianus dixerit, nos alioqui apud authores, & re ipſa cõperimus. Venetiis emes, aut Genuæ, vel in Germaniã mittas. Sunt qui pro veneficiis, & incãtationibus albũ magnetẽ quærãt. Si aduratur, rubrũ colorẽ enanciſcitur, vt pro hæmatite vti poſsimus. A Germanis maneth, ab Hiſpanis aymãte, vel piedra iman, à Cretẽſibus vulgò petra calamita magnes appellatur. SE. Lapis aquilæ ſequitur. BR. O quot ſuperſtitiones, & infinitæ vanitates, & propè puerorũ deliramẽta in hoc lapide fiunt: hoc volũt furta detegi, hoc non poſſunt etiã optima cibaria edi: hoc futura prædicere tẽtant: hoc deprehẽduntur vxorum furta. Sed hæc ab inſtituto noſtro aliena. Plinius libro xxxvj. ca. xxj, quatuor Aetitis genera deſcribit: quippe idẽ ſunt lapis ętites, & lapis aquilæ. In aquilarũ nidis duos inueniri arbitrantur, nec aquilã oua parere, niſi hos lapides in nidum cõportauerit. Apud nos duo genera ſunt: album vnum, marmoris colorẽ & effigiem habens. Nigrũ, ſubnigrũ, vel cinericiũ alterum. Etiam prægnantes lapides vocant, quaſi intus alterũ lapidem albũ habeãt, qui

ſon

ſonet,ſi quatiatur.Colorem non diſtinguit Dioſco.ſed cuicunq; ſit modo prægnās læuo brachio ſuſpēſus fœtum continere,coxę parere facit. Plinius & recentes id fieri arbitrātur,quoties in aquilarum nidis inuēti ſunt, quod nunquā accidere iudicamus:nec Dioſcorides hoc ſentit.In Apulia frequens inuenitur in mōte Gargano,& in Apennino mōte variis locis.Qui albus eſt, in fluminibus inuenitur.Si per hos montes quæras, vbi ſcaturiunt riuuli,& magnorum fluminum initia ſunt, fortaſsis inuenies. Ex Apulia ferri iubeas,aut Venetiis emas:quia ex Armenia Alexandriam,poſt Venetias fertur. Si officina tua hoc lapide careat,non multum curæ ſit. A Gallis pierre de l'aigle, à Germanis adler ſtein,à Polonis orlou kamyen, ab Hiſpanis piedra de l'agla nuncupatur. SE. Antimonium ſequitur. BR. Ex lapidibus ad mineralia iterum tranſire videris:ſed hoc nihil impedit,quoniam & lapides mineralium naturā ſapere videntur. Plinius lib. trigeſimotertio,capi.ſexto, Antimonium à recētibus dictum quatuor nominibus appellat:Stimmi,ſtibium,alabaſtrū,larbaſon:ſed hoc nomen,ſtibium,potiſsimum ſeruat,& ſtimmi. Mox nomen à Dioſcoride poſitum addit, Platyophthalmon,quia oculū dilatat, & in oculorum medicinis plurimū valet, vt Galenus

ienus nono de ſimplic. medicamen. faculta. tractatur. Gynæceum præterea appellatur, quia eo mulieres fucãtur, eliquata aqua nũc in aliqua Italiæ parte. Dioſcori. aũt & Plinii tempore aptabant ſibi oculorum ſupercilia antimonio, præſertim mulieres Hiſpanæ, quibus nullæ in luxum magis pronæ. In metallis argenti inuenitur. Eſt ſpumæ candidæ lapis, nitet, & nõ trãſlucet: ſi cõburatur, odorem ſulphuris habet. In hoc à plũbo differt, quia teritur, & non funditur: plumbũ funditur, & nõ teritur. Tamen arte quadam antimoniũ fundi põt, ſed non facilè vt plũbum. Sunt qui putent in prima fuſura eſſe antimonium, in ſecunda plumbum. In marẽ & fœminam diſtinguũt, mas horridior, ſcabrior, & minus ponderoſus ac minus radiãs, & arenoſior fœmina. Ex Germania ad nos affertur, licet adulterinum quoddam Venetiis fiat. SE. Ergo quod nos antimoniũ vocamus, ſtibium eſt apud antiquos authores? & ſtimmi, de quo chymiſtæ magna ſibi promittũt ex lapide argẽtũ exprimere? B. Illud eſt. Galli Latino nomine vtũtur, Germa. ſpieſglas, Poloni ſzpisklaſſ appellãt. Eſt frigidũ ordine primo, ſiccũ in ſecũdo. Alia proſequaris. S. De lapidib. nihil amplius habeo, quorũ in mea officina vſus ſit. De lapide lazuli exequi ſupereſſet, niſi in marchaſita illũ tractauiſſes.

ſes. HER. Non poſſum deinceps effodere, ni prandeamus. SE. Prandebimus, ſi ad han[illegible]ſam coquendam te accinxeris. HER. Ignē ex hoc ſilice excutiam, & in fungum illum ſiccum excipiam. SE. Age citiſsime. BRA. Interim dum prandium paratur, alia nonnulla proſequi conueniet, ne tempus ſpectantibus offam, conteratur: quum melioribus intentieſſe poſsimus. SE. Pretioſa fragmenta ſequuntur, quæ quum pauciſsima ſint, interim breui expediri incipiemus. BR. In montibus inueniuntur, non tamen iſtis: ſed cur inter lapides non enumeraſti? SE. Quoniam ita conſuetum eſt nobis fragmenta appellare, & à lapidibus diſtinguere. BRAS. Ergo, tua hæc precioſa fragmenta receſeas, id eſt, ſi Latinè loqui velimus, tuas gemmas, aut gemmarum partes.

DE GEMMARVM FRAGMENTIS, quorum in pharmacopolarum officinis vſus eſt.

SE. Primum fragmentum Zaphirus eſt. BR. Sapphirus dicūt authores. Ita Sapphiri ſunt quos pro Sapphiris vēditis, vt tu ipſe ſapphirus es. Qui gēmas aptāt, atq; tractant, gemmarii Latinè dicti, inter Laſpidū genera ſapphiros numerāt. Cæruleū colorē habent, id eſt, ſimilē cœleſti in perfecta ſerenitate, quē

noſtra

noſtra vulgari lingua azurro chiaro perfecto nũcupare poſſumus·nomẽ aũt hoc,azurro,corruptũ eſt à lazulo.Sapphiri tamẽ perlucidi non ſunt,nec poſſunt facilè ſcalpturã admittere, ob centra cryſtallina aduenientia,& lapidis duritiem:quæ verò ſcalpũtur, ſuo colore ſaturata eſſe debent.Si ſole percutiantur,fulgorẽ ferè ardentẽ emittũt. Ex India optimi conuehuntur,ex aliis partibus non probati.Suaderem vt oẽs ſapphiros paruos,nigros,quos in officina habes, proiiceres,quoniam ſapphiri non ſunt, & Venetiis præſegmina eorum,qui aptantur,à gemmariis emas:imò id in cauſa eſt, cur fragmẽta appellatis,quia fruſtula ſunt in aptandis fracta,quæ pro ornãdis digitis,aut mulierum collis inepta ſunt. Deinde cõpoſitiones tuas pro expenſæ portione venderes.SE.Emptores pretio deterrerẽtur,& à mea officina abigerentur.BR.Ergo eligis decipere potius, & in tam magno hominum diſpendio,vita ſcilicet,fallere,quàm vnũ, vel alterũ emptorẽ amittere?Suadeas emptori ſapphiros, hyacinthos,ſmaragdos,& alios pretioſos lapides fictitia vitra eſſe, quæ veneni naturã ſapiũt:poſtea quæ lubẽt agat ille.Aut verorũ ſapphirorũ fragmẽta habeas, & emptorib. pretium indicato, quod ingens non erit, ſi fragmẽta illa emeris,quæ aptãtes abradũt.

Deinceps ita agam, ne quis a me defraudetur. B. Ab Hiſpanis zaphira, à Gallis ſaphis, à Polonis ſzafier nuncupatur. SE. Smaragdi ſequuntur. BRA. Et hi quoque, quos habetis in aliqua officina vitra ſunt, in alia viridis marmoris fruſta. Venetiis apud gemmarios vera fragmenta, & minutiſsimas micas ad ornatum ineptas emas. De ſmaragdo Pli. libro trigeſimoſeptimo capite quinto diffuſiſsimè ſcribit. Pulchriorem viriditatem habet, quàm haberi poſsit, omnes etiã herbas viriditate vincit. Soli gemmarũ (vt Plinius inquit) contuitu oculos implent, nec ſatiãt. Duodecim genera enumerat. Qui ex Scythia afferuntur, cæteris præſtant. Genuæ vas amplũ habetur ex ſmaragdo, pulcherrimũ quidem, & pretio carens, ſi ex ſmaragdo ſit. Contigit me ſemel videre cum Illuſtriſsimo Hercule Eſtenſi: nunquã viriditatẽ pulchriorem, aut floridã magis videre licuit: ſed an ſmaragdus ſit ignoro, nõ ex eo quia magnũ vas ſit, nam multo ampliorũ ſmaragdorum Plinius præcitato loco meminit. Fabulãtur ipſi paropſidẽ eſſe, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus cũ Iuda intingebat manum: quod an verum ſit, aliis iudicandum relinquo. Satis eſt, Pliniũ prædicto loco magnos ſmaragdos, & aptos ad vas parandum enumerare. In aliquibus officinis aſpidem viridem

dem pro ſmaragdo vidimus,idq; minori ægrorum iactura, quoniam viridis iaſpis in re medica plurimũ valet, præſertim qui ex India affertur,& æquas ferè vires ſmaragdo habet,vt Galenus nono de ſimplicium medicamentorũ facultatibus,& Dioſcori. quinto libro referunt. A Gallis emeraudes, ab Hiſpanis ſmeralda,à Germanis ſmerald, à Polonis ſmarogot nuncupatur. SE. Hyacinthus ſequitur. BR. Mira in diuerſis pharmacopolarũ officinis videre cõtigit. Sunt enim qui pro rubino,id eſt,carbũculo, lapidem quendam ſumant, & qui eodemmet lapidẽ pro hyacintho vtantur. Veros hyacinthos habẽt aliqui veſtrûm,alii vitra illius coloris tranſparentia,ex quibus feneſtræ in tẽplis fiunt. Facillimũ eſt hyacinthos habere,& Venetiis fruſtula à gẽmariis vili pretio emere. Gemma eſt hyacinthus,in qua fulgor violaceus dilutus eſt. Plinio teſte,tria genera inueniũtur,vt etiã Serapio CCCXCVIII.c. fatetur, & Albertus lib. de lapidibus, & re vera ita eſt. Aliqui ſunt citrini,inquiunt,id eſt,colore citri. Alii coloris antimonii,id eſt,in cæruleũ, & cœli colorẽ inclinant. Vnde apud Poetas, Cœlũ hyacinthino colore aſperſum dici reperitur,& nõnulli ex hyacintho factũ arbitrantur. Alii rubri ſunt,id eſt,fulgore rubro ſplendentes, cæteris ad rẽ medicã aptiores.

Tu potius omittas, quã vitra ſumere, vt multi faciunt. Apud nos ruborem habentes frequentiores ſunt. A Gallis iacintes, ab Hiſpanis iacinta, à Polonis iacinct, vocantur. SEN. Rubini ſequuntur. BR. Eundẽ lapidẽ (vt diximus) aut idem vitrũ pro rubino, id eſt, carbunculo, & hyacintho plures accipiũt, imò omnes pharmacopoiæ tã Ferrarienſes, quàm Veneti. Huius etiam carbunculi Venetiis micas à gẽmariis non magno pretio emes. Plinium lege capite ſeptimo libri trigeſimitertii, ſi de carbunculo plura videre animo ſit. Anthrax, altero nomine dicitur: noſque nõ ſine ratione rubinum à rubore appellamus, nihil patitur ab igne. Authores duodecim ſpecies enumerant. Multi ſunt, qui rubino à nobis de rocha vocato vtantur, qui minus ægrè agunt, quum in carbunculorum genere ſit rubinus de rocha, à nobis dictus. Hiſpani, Galli, & Germani vna tantum litera differũt in hoc nomine. Nã primi rubi, alii rubis: Germani, & Poloni rubin, vt nos fere appellant. SE. Granatę ſequũtur. BR. In hac re pharmacopolas pudere deberet, qui pro granatis vitra ſeruent, & vendant, quum copioſe, & vili pretio granatæ habeantur. Et de eo magis mirandum, cur pro carbunculis granatas non ſumant, quæ in eodem genere continentur. Tres ſpecies habent granatę, aut tribus

bus diſtinguuntur. Vna ſpecies eſt, quæ ruborem in modũ floris mali granati habet. Propterea granata nuncupatur, & inde nomen à noſtris vulgaribus accepit. Antiquũ nomen non eſt: quia antiqui carbunculum ſ vocant. Altera ſpecies eſt, quę ruborẽ habet, ſed in hyacinthi colorem inclinatum. Tertia ſpecies rubra eſt, in violæ colorem tendens: hanc cæteris perfectiorem arbitrãtur, & rubinũ de rocha vocant. Apud nos in viliſſimo pretio ſunt: ideo veris granatis carere nõ debes. Et ſi rubini deſint, pro ipſis granatis vtaris. Grenas à Gallis, ab Hiſpanis granada, à Polonis granat nuncupatur. SE. Sardius ſequitur. BR. Quẽ colorẽ habet? SE. Album, nigro, rubro, aut nubilo commiſtum. BR. Ergo ſardonyx proferre oportebat, à loco, in quo potiſsimùm naſcitur, appellatus, de quo Plinius libro trigeſimoſeptimo, capite ſexto agit. Antiquitus in ſummo honore erat. Veluti vnguis eſt, ſub quo rubor, aut nigredo videatur, vt duo lapides appareãt. Propterea Albertus onychem, & ſardum ſimul eſſe putauit. Quod ante ipſum diu Plinius animaduerterat inquiens habere candorem in Sarda. In hoc etiã lapide idẽ quod in aliis vſu venit. Vitro quodam vtimini rubro colore ſuppoſito. Idem in hoc agerem quod in aliis, vel hos lapides à mea officina

abigerom: tum quia rarus eſt eorum vſus: tum quia proprietates, quas illis vniuerſim tribuunt authores, vanas eſſe arbitror, in aliquibus ſaltem. De qua re ſuo loco diſſeremus. A Polonis ſardvn vocatur. Tu interim alias gemmas enumera. SE. Nullas alias habemus, quibus vtamur. HER. Offa cocta eſt, & omnia in promptu ſunt. Inſtat prandendi hora. BR. Et nos pretioſa fragmenta (vt dicunt) exigimus. SEN. Da manibus lymphas. HER. Ex hoc riuulo ſiniſtrorſum ſcaturiente laua. BR. Imò ex hoc fonte potius, qui ruſticorum opera per lignum deſcendit, quo vice guttusnii fungemur. SEN. Vrit adhuc offa. HER. Inſpira vehementer, vt frigeſcat, & minutim incide. BR. Prandium hoc omnes regum dapes exuperat, quoniã vehementi fame detenti comedimus. HER. Diui Bernardi intinctum (vt aiunt) ore gero. SEN. Quid eſt Diui Bernardi intinctus? HER. Fames. BR. Intinctu profectò non egent ad irritandam famem, qui fameſcunt. SE. Iam hora eſt ad alia animum vertere, vt omnibus peractis in patriam regredi liceat. BR. Quis impedit ſchedã ſumere, & quæ ſequuntur proſequi? HER. Sine parum, vt cibus ventriculo aptetur. SE. Satis accommodatus eſt. Varia terræ genera conſequuntur, quibus in officina vtimur. B. A prima terra initium ſume.

TERRARVM GENERA SECVNDVM recentes, quorum apud pharmacopolas vſus eſt.

SENEX. Sulphur primas partes in noſtro inordinato ordine ſeruat. BRAS. De hoc vt Dioſc. & Gal. agendum erat, vbi de minera libus ſermo factus eſt. A Græcis θεῖον dicitur. In duas ſpecies Dioſcori. ſeparat, in viuum, & in eum, qui expertus ſit ignem. Plinius capite decimoquinto libri XXXV. in quatuor ſpecies diſſecat, ſed quæ ſub duabus Dioſc. contineantur: viuum apyron dicitur, i. ignis nõ expertũ, vt Cornelius Celſus, cap. XVIII. V. libri docet, & Plin. præcitato loco, quem, ſi lubet, legas, per diſtincta nomina has ſpecies appellantem, & per loca, in quibus naſcantur aſsignat. Notiſsima res eſt. Illud tantùm addã, in medicinæ vſu potiſsimùm eſſe viuũ, id eſt, quod ex vena ſua ſine aliqua coctura ſumitur: tamen vos pharmacopolæ hoc nõ ſumitis, ſed id quod ignem expertũ ſit. De Hermol. miror, qui dixerit tam firmam confuſionem partiũ habere, vt eius oleum arte nulla ſeparari poſſit in rebus cæteris, cũ tamẽ cõſtet apud nos fieri oleũ ſulphuris, & nos artẽ habemus a ſulphure id oleum educendi. Cura igitur vt viuũ ſulphur habeas. In omni minera inueniri poteſt. Philoſophi cõpoſitionem metal

lorum ingredi,veluti formam quãdam [illegible]tant. Argentum viuum veluti materia in auri, & æris cõpoſitionem actu ingreditur,in argẽti,& ſtanni, ac plũbi potentia. De eius caliditate diſputandũ eſſet.quo gradu intelligatur. Gal. calidum quidem dicit,ſed gradũ prætermiſit. Auicen. & Arabes, quos recentes imitantur,in quarto gradu calidum & ſiccum facit:re vera aberrãtes, cùm venena ſint,quæ quarto gradu calida exiſtimantur. Nos tamẽ ſulphur quotidie propinãdũ exhibemus. Dioſc. in ouo ſuſpirioſis tribuit quantitate cochlearis: quæ duos homines interficeret, ſi in quarto gradu calidũ eſſet, In ouo etiã ſorbili fellis ſuffuſiones habẽti exhibet,& Plin. per os ſulphur degiutiendũ tradit. Nosq; in ouo ſorbili quotidie ſcabioſis damus,& ſanãtur: quã ob rem in tertio gradu calidum tantũ iudicamus. Nec refert quòd ardeat,quoniã alia tertio, imo ſecundo gradu calida facillime ignẽ admittũt. Viuũ probatur ſplẽdens,lucidũ,nec calculoſum:quod vero nõ eſt viuum, viride & pinguiſsimũ eſſe debet. Apud Baias pulcherrimus inuiſitur locus a Neap. octo millibus paſſuũ diſtãs plus minus,qui Solphatã nuncupatur,in quo è mõtibus ſulphur eliquatur,& a lapidibus exudat,tãta dulcedine, vt ego ex pane,& ſulphure illo exudante, ac ſi

flos

[illegible] lapide egrederetur, prãdere cõtentus fuerim: pane recipiebã quod exũdabat, & comedebã: dulciſcimũ erat. Hæc de re tã nota ſufficiũt. Venetiis emere poteris, aut eos ex pectato, qui in Teloneũ portãt Ferrariã, vt vẽdãt. A Gallis ſoufre, à Germa. ſchvvebel, à Luſitanis enxufre, & azuphre, à Polon. ſziarka, à Cretenſ. vulgò apyri nuncupatur. SE. Aſphaltũ ſequitur. BR. De aſphalto, id eſt, bitumine tractaturus neſcio an aliis cõſentaneus ero, vera tamẽ referã. Græci aſphalton dicunt, Latini bitumen generali vocabulo, omnem materiã craſſam, lentã, quę ſponte, vel ex mõtibus, & lapidibus, vel ex terra ſcaturit, vel in lacũ, vel in terrã ipſam deſcendat. In denſum & molle diuiditur. In variis Mundi partibus naſcitur, & vt inquit Plin. cap. XV. lib. XXXV. alibi limus eſt, alibi terra. Nos verò ita ſeparemus: Aſphaltus aliquo loco liquidus eſt, aliquo vt limus, aliquo vt terra, aliquo vt cera: vt terra naſcitur in Cœleſyria, i. caua Syria circa Sidonẽ oppidum maritimũ, vt Plin. inquit. Limus à lacu Iudææ emergit: & ideo Gal. primò eius meminit, quod in Apollonia Epiri vrbe fit, ſub quo etiã Iudaicũ intelligit. Poſtea id quod eſt in Cauaſyria tractat: hoc autem in mari mortuo naſci inquit. Mare autẽ mortuum nuncupatur lacus ille: Mare ob ſalſedinem,

mortuũ ob minimũ motũ. Qui nuper terrã ſanctã deſcripſere, Iudææ lacum, & Cœleſyriæ idem faciũt. Strabo lib. xvi. ſuæ geographiæ, Sirbonis lacũ vocat, ambitu mille ſtadiorum, lõgitudine ducentorũ ſtadiorum. Hoc loco noſtri theologi Sodomam & cæteras vrbes, ob nefandũ illud Sodomiæ vitiũ ſubmerſas eſſe tradũt, & cum lacũ in earum vrbium locis ſitum eſſe. Nõnulli deinde fabulantur bitumen illud e lacu, virorũ ſemẽ eſſe: propterea adeo glutinoſum eſt, vt non poſsit abſq; mulieris mẽſtruo ſeiũgi, cuius oppoſitũ experiẽtia oſtendit. Sed hoc prius animaduertit Solinus cap. xxxi. ſui libri de mirabilibus mundi. Idẽ Strabo xvi. lib. vbi tredecim vrbes eo loco ſitas olim oſtendit, quarum Metropolis Sodoma nũcuparetur. Additq; omnes in eũ lacũ eſſe conſumptas, præter Sodomã, & ſpatiũ ſexaginta ſtadiorum. Ipſe verò vt philoſophus, cauſam non in Deum, qui de probris illorũ vlciſci voluerit, ſed inquit ex terrę motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & bituminoſis, ac ſulphureis lacũ erupiſſe. Eratoſthenes vero ſentit, cùm ea regio ſtagnis abũdet, ex excreſcẽtia vrbes illas exundaſſe. Volunt autẽ bitumen eſſe terræ glebã liquefactã, poſtea vi aquæ induratã. Poſsidonius, qui in hoc fabuloſus author eſt, illius regionis homines, magos

eſſe

[illegible] cenſet, qui incantationes faciũt, lotium & fœtida inſpergẽtes, ex quibus bitumẽ fit. Quod autẽ vanè ſentiat, ex hoc liquet, quia perpetuò nõ duraret, niſi ſponte ſcaturiret, vel ex mõtibus deſcẽderet. In Iudæa Aſphaltites lacus vocatur, in quẽ Iordanis influit. Eſt aũt liquidũ bitumẽ in Sicilia, & in agro Mutinẽſi in Italia, & in regno Neapol. quodam loco, qui dicitur, il Tocho, & ſupra Gaietam in loco, qui dicitur Scaole. Et ſupra Scholiũ in caſtro amaro, Scholiũ vocatur, Loncino: diſtat à Neapoli quindecim millibus paſſuum, plus minus. Tui pharmacopolæ pro aſphalto. id eſt, bitumine Iudaico, quod cętera præcellit, Dioſc. teſte quãdoq; pice ſicca vtuntur. Alii vocatum ab ipſis petroleum denſatum, aut vi ignis, aut ſponte, habent: cũ tamen & hoc in genere bituminis cenſendum ſit, tamen non eſt aſphaltum Iudaicum. SE. Quid eſt ergo Iudaicũ aſphaltum? BR. Tibi vno verbo quid ſentiam enarrare decreui: quod vos mumiam nuncupatis, aſphaltũ Iudaicum eſſe, certus ſum. SEN. Quomodo hoc probas, quia exiccati Mauritani noſtra mumia ſunt. BR. Dicat potius Syriaci, quã Mauritani. Sed hoc nihil ad rẽ. Mumia nõ eſt Maurus exiccatus, vel Syriacus, ſed cõpoſitio quædam ex myrrha, aloe, croco, Balſamo, & aliis huius generis pluribus

ribus,vel paucioribus cum humana pinguedine.Ita ſentiunt Arabes,& ita verè eſt. Nã Syriaci (Hebræorũ adhuc morẽ ſeruantes) ſuos mortuos velant,& re aliqua cõſeruãte implẽt,vt pretioſiora, & viliora emere poſſint.Ditiſsimi,aloe,myrrha,croco,& balſamo implẽtur.Minus diuites balſamum relinquunt:quanuis noſtro cõmuni ſermone eam cõpoſitionem balſamũ appellemus, & ita agere,Imbalſamare vulgò dicimus. Pauperes aũt aſphalto implẽtur,quod non ſolũ mores earũ partium ſcribentes aduertunt: ſed & qui illuc ſingulis annis nauigãt Veneti. Imò & Strabo XVI. lib.vbi de bitumine, & Sodoma tractat,inquit:Bitumine illo ad mortuorũ cõdituras Aegyptii vtuntur. Cũ autẽ ad nos affertur mumia, integri homines bitumine pleni afferuntur,& pręſertim Iudaico,& Babylonico.SI.Ergo noſtra mumia eſt bitumẽ Iudaicũ,vel aſphaltum?BR. Mumia nomẽ Arabicũ eſt,qđ omnẽ mortuorũ conditurã cum ſua pinguedine ſignificat.Diuites Syrię,& mediocres propria habent ſepulcra, quare pauperes ſolũ habentur, qui ex more regionis bitumine pleni ſunt.Decipiuntur,qui aloe plenos exiſtimarũt.Nam ſi guſtetur,nulla amaritudo ſentitur,quã ſeruat aloe,& etiã myrrha, quę cõpoſitiones illas ingreditur. Adde picis odo-

rem

cem habere, quē odorē bitumē Iudaicū ſeruat,vt Auic.inquit,& veritas ita eſt.Si enim mumiam noſtrā maſticaueris, picis odorē ſenties,quod in aſphalto perſentiri Auicen. tradit.Cùm igitur aſphalto vti contingat, mumiā ſume,id eſt, liquorē in corporibus mortuorum inuentū.Nam aſphalto,i. bitumine pleni ſunt apud Syrios defuncti. SEN. Quādo mumia vti voluero,hócne vtar?BR. Si ex mortuis aloe,myrrha,croco, & balſamo plenis habere poſſes, probatiſsimū eſſet:cū verò hi haberi nequeāt, hoc bitumine ꝓ mumia vtaris. Telas aūt illas,& oſsiū fruſta,& carnē exiccatā abiicito,& eū liquorē tantū habeto,qui in aliqua ciuitate collectus ſit.SE.Eſtne hoc, quod Arabes mumiā vocant?BR.Eſt. SE. Reperitúrne apud Græcos mumia?BR.Reperitur.Nam & ſi Serap. mumiam dixerit,myrrham & aloen eſſe,& quod admiſcetur illi ex corporib.mortuorū,etiā cōpoſitio ipſa mumia vocatur. Imò nō vna ſola cōpoſitio mumia eſt,ſed plures. Intelligo aūt cōpoſitionem,antequam corpus ingreſſa ſit. Quod ex hoc colligitur:q̄a Serap.vbi de mumia ſcribit, cap. CCXCIII. Dioſco.adducit,ac ſi ipſe de mumia, id eſt, compoſitione loquatur. Locus verò citatus primo libro eſt,vbi de piſſaſphalto, i. picibitumine tractat.Eſt autē piſſaſphaltum du

plex

plex:arte factũ,vt ſi quis picẽ, & bitumen ſimul iungat:aliud naturale. Quòd vero Serapio Dioſco.in piſſaſphalto adducat,eius verba oſtẽdunt. Inquit enim ex Dioſc.ſententia:Eſt in terris,quæ dicuntur acoloniæ. Vbi codex errore interpretis corruptus eſt. Legi enim debet eſt in terra,quæ dicitur Apollonia.ſubſequitur:Deſcẽdit ex mõtibus, qui dicũtur fulmina. Ingẽs error interpretis oſtẽditur.nã illi mõtes,à quibus in Epiro deſcẽdit,Ceraunii appellãtur:κεραυνὸς vero Græcè fulmẽ dicitur:ideo interpres, qui nomẽ montiũ ignorabat,fulmina dixit, cũ legendum eſſet,Ceraunii mõtes.Vnde Dioſcorides fluminũ impetũ ex Cerauniis mõtibus deſcendere teſtatur. Mox ſequitur in Serap.Et eiicit eam aquã fluminis in ripis. Ita Dioſc.Fluminum impetu delatum in litora eructatur. Deinde in Serapione ſequitur:Et eſt coagulata, & fit ſicut cera. Dioſc. loco ceræ,dicit βωλοειδῶς, id eſt, glebarum modo. Sed & bitumina aliqua ceræ formã habent.In Pannonia bitumen eſt, quo funalia parant,& mirum in modũ ardet, Sequitur:Et habet odorem picis miſtæ cũ aſphalto.quod Dioſcori.inquit odore picis bitumini miſtæ.Denique Serapio addit, quæ à Dioſc.non dicuntur, forte in ſuo erant codice:Cum aliquo fœtore, & virtus eius eſt, ſicut

cui virtus picis:&aſphalti miſtorũ:vt hinc colligere poſsis mumiã non ſolũ eſſe cõpoſitionem illam,cum aliqua mortuorũ parte,ſed cõpoſitionem per ſe ſolam; quę naturalis eſt in Apollonia Epiri. Artificio aũt fit pice,& aſphalto miſtis,aut aliis etiã.Nã aliqui in mortuorũ conditurіs ſolo aſphalto nõ vtuntur,ſed picẽ addũt. Alii myrrham, aloen,crocũ, alii vſq; ad opobalſamum veniunt. Tu igitur pro aſphalto mumiã ſume, quæ ex Aegypto affertur,nunc,& quã tu habes,& cæteri pharmacopolę Venetiis:ſed eã ſume,quę in aliqua cauitate collecta ſit.Idẽ igitur erit mumia Serapio.(eam intelligo, quæ mortuorũ cadauera,nondum ingreſſa, & hoc in vna ſpecie,& generaliori mumiæ) & piſſaſphaltum Dioſc.quod etiam ex Auicenna colligi poteſt,dicente, mumiam eſſe in virtute picis,& aſphalti cõmiſtorum , & naturis vtrorũq;.Ideo nõ ſunt adeò temerè reprehẽdendi Arabes,ſed ab eis quandoque diſcendũ, quando opus ſit. Nullus enim ex Græcis aſphalti odorẽ tradidit,quippe Dioſcor. εὔτονος τῇ ὀσμῇ dicit,Marcellus interpretatur,firmo odore.Hermol.odoris contenti:ſed Auicen.odorẽ picis habere, cũ maſticatur,inquit.Quod verũ eſſe,quiſq;, qui experiatur,ſtatim primo guſtu nocet. SEN. Quid eſt id, de quo Dioſco. inquit, vbi de

piſſa

piſſaphalto tractat, Gigni in Sicilia agro Agrigentinorum liquidum bitumen fontibus ſupernatãs, quo incolæ ad lucernarum lumina vice olei vtuntur, Siculum oleũ falſo appellantes, ſi quidem liquidi bituminis genus? BR. Quid ſit hoc petis? ſi aliquid perſoluis, edocebo. SE. Quicquid lubet, ſoluturus ſum. BR. Et ego gratis elargiri volo: quod vos petroleum vocatis, fœtẽs adeò vt promeruerit ſtercus Diaboli nuncupari, & ab Hiſpan. azeyte de minera vocatur, partim ex Siciliæ agro illo Agrigẽtino, partim ex Liguria, partim ex loco in Neapol. agro, vbi vulgò dicitur, il Tocho, & ex aliis ſupra dictis, & potiſsimum ex hoc loco ad nos affertur: hoc eſt quod Dioſco. in fine piſſaſphalti edocuit. Quod ex Sicilia portatur, non adeò nigrũ eſt, & minus fœtet. SE. Hoc frequenter obſeruaui, aliquod petroleũ minus alio fœtere. BR. Hoc ex Sicilia affertur. SE. Petroleũ dicitur, quoniam ex petra ortũ ducit, ſed iſtud fontibus innatat, de quo Dioſco. Quomodo igitur petroleum, id eſt, ex petra oleum erit? BR. Ne dubites, quoniã ex petris, & montibus in fontes eliquatur, & per aquæ impetum trahitur. In aliquibus locis ex ſaxo ipſo eruitur. SEN. Quæ res ea eſt, qua nos pro aſphalto vtimur? BR. Petroleum eſt, id eſt, bitumẽ liquidum, igne, aut

Aut ſenio induratum: ſed errorem alterum priore maiorem detegam. Petroleum induratum, aſphaltum.i. bitumen eſt, non tamē Iudaicam. Aliqui autem pharmacopolę eo pro pice dura vtuntur.i. rem naturalē accipiunt pro re arte facta. SE. Hoc equidem eſt, de quo frequentiſsimè admiratus ſum: Aſphaltum noſtrū, quo ſcilicet vtimur pro vero Iudaico, petrolei odorē habere. Admiratio nunc ceſſat, quia eius odorem habet, cuius eſt. Dic autē, nōne multis locis petroleum naſcitur? BR. Omne veluti oleū, è petris fluens, petroleū, quaſi petrę oleum dicitur. Vnde id oleū, qđ apud nos oleū montis Zibi, aut oleum ſaxi, qđ in Mutinenſi ægro ſcaturit, petroleum dici poteſt, & debet, à Dioſco. naphtha, & bitumen, vel aſphaltum liquidum nuncupatur, ad ſe ignes mirè trahit. Authores fabulātur pauca aqua nō extingui, propterea bitumen liquidum, & naphtha erit oleum montis Zibi dictū, & petroleum. De quo Pli. lib. II. cap. CCVIII. Nec mirum ꝙ in fontes Siculum petroleū colligatur, quoniam prima origo è ſaxis eſt, quemadmodum omne bitumē è ſaxis oritur: nam à ſubterraneis partib. aut ex montibus defluit. SE. Quid eſt quod ab Auicēna ſcribitur, nigrum petroleum eſſe picis Babylonicæ colamētum? BR. Codex peruerſus

eſt : quippe legi debet : nigrum petroleum eſſe colamētū, nō picis, ſed bituminis Babylonici. Interpres fuit, qui loco bituminis picē vertit: nā bitumē circa Babylonē induratur. Apud Auicēnā quod eliquatur petroleum erit. SE. Ab his diſſentire non poſſum. BR. Hæc variis locis emenda: Siciliæ aut Venetiis bitumē liquidū, quod petroleū vocatur, Liguſticum Genuæ: aſphaltū ex Iudæa portari feceris, aut ex cadauerū cauis ſume, ſi purū habere nō contingat: de quo tñ miror, quū ſingulis annis Veneti in Iudęā nauigent. Ideóq; ſit tibi mumia, cuius nō eſt vſus, niſi apud Arabes, eius præſertim quę cadauerū pinguedinē ſimul habet. vel ſi opus ſit mumia, à Dioſco. ſecundum Serapionem deſcripta vti, quæ eſt piſſaſphaltum ipſius, ex pice, & bitumine præpara: Germani aliqui petroleum teufels drek. i. Diaboli merdam vocant. Alii hoc nomen aſæ fœtidę attribuūt, alii aſphalto. Calidum & ſiccū eſt ordine ſecundo, quanuis Auicenna in tertio ſcriptum reliquerit. SEN. Non poſſum hoc aſphaltū probare quādo habet aliquid putrilaginoſi miſtū, pinguedo ſcilicet illa mortuorum, ideo ab officinis arcendum. BR. Si purum haberi poſſet, laudarem potius: at cum purum non habeatur, aliis vtamur, illius loco, vt ſicca pice. Tamen in mortuorū

ca uit

Cauitatibus ſunt globi ſatis magni,in quorum medio nõ potuit pinguedo aliqua penetraſſe,aut aliquid putrilaginoſum,id erit purum aſphaltum abſq; alterius rei miſcella,quod ad ea,ad quæ valet,omnia alia excellit.SE. Alumẽ ſequitur.B. Quod Alumẽ? Nam multa aluminis genera exiſtunt.SEN. Omne genus, quo vtimur,intelligo.BR.Ea numera,quibus vtimini.SE.Alumen rochę, alumen zuccharinum,alumen plumæ,alumen ſcaiolæ.BR. Mihi viſus es quatuor genera enumeraſſe.SE.Ita eſt.BR.Forſan in his montibus aliquod genus inuenies.SE.Experiar,modò tu edocere tẽtes.BR.Nihil aliud eſt alumen,vt Plin.lib.XXXVI.cap.XV.cẽſet, quàm ſalſugo terræ. Eſt enim veluti terræ exudantis natura, hyeme corriuatũ,æſtiuis ſolibus maturatur: ex aqua & limo fit:hoc modo lapides accipiunt, & aqua macerant per aliquot dies:deinceps ad menſurã quandam ebullire faciunt, aquam illam in vaſa coniiciunt, & alumen fit liquidum. Illi autem lapides variorum ſunt colorũ, ſed pro maiori parte ſubrubri.Duobus in locis fieri vidimus,apud Centumcellas à Roma diſtans XL.millibus paſſuum, plus minus,qui locus nunc dicitur la Tolfa.Et prope Baias in loco,qui nunc dicitur,la Lumiera:hoc in loco in plano fit ſulphur, in montibus alu-

men.Eſt ergo aquę naturę,& aqua alumē, in qua lapides illi ſint macerati, & ebullierint. Plurib.aliis locis naſcitur, vt præcitato Plinii libro habetur, & à Dioſco.quinto libro.Nos ex Germanis fodinis accipimus. Quippe vbi fodinæ ſunt, ibi alumen, aut prope reperitur. Verùm apud antiquos,aluminum genera inuenire oportet, quæ vos diuerſis nominib.appellatis. Marcellus putauit Dioſco. tria tantùm aluminis genera nouiſſe,quoniā inquit ab aliis Gręcis plura alia genera edoceri, quàm à Dioſco.ſcripta ſunt. Gal.enim tria genera edocuit:ſed non animaduertit vir ille,multa genera eſſe Dioſco. fateri, ſed tantùm tria in vſum medicū venire. Hæc autē aliàs. Tu ſpecies tuas ſingulatim enumera, vt eas particulatim edore poſsim. SE. Alumē catinæ. BR. Fictitium eſt hoc alumen,& nō ſponte naſcens,quo vitrum purgatur, & purius efficitur. Ex catino in quo fit, qđ eſt genus vaſis,catinæ alumen dicitur:vel cathinum dicitur,quaſi catharon,quia purū reddat vitrum. SE. Quomodo fiat,enarra. BR. Herba eſt,quam Arabes cali vocant, in litorib.maris ſponte naſcens, & ab aliquib. gentibus ſeminatur,vt in Gallia fit. Ad nos enim ex Nurſia & Gallia alumen catinum defertur. Herbam cali exiccatam accipiunt,& comburunt,poſtea

A ex illo cinere lixiuium fit, quod ſi aut vi ignis, aut Solis induruerit, quum ſubtiliores partes exhalarint, id ſal alcali appellatur. Cinis verò ille induratus alumē catinū dicitur: fortè catinum dictū, quaſi ex cali factum. quādoq; & ſal, & cinis miſta ſunt. SE. Quæ herba eſt apud Græcos ea, quam cali Arabes vocāt? BR. Apud Serap. cap. CCLIII. vſnæ ſpecies dicitur. Nam & vſnæ, & cali ſimiles ſūt: quippe cali formā vſnę habet, ſed folia in cali lōgiora ſunt, aizoi minoris. i. à nobis vocati digitelli ſimilia. Leonicenus in libro de morbo Gallico, cali apud antiquos telephion eſſe putauit. Triplex autem telephion apud Dioſco. inuenitur. Vnum ſecundo libro ſub nomine andrachnis ſylueſtris. Aliud in fine ſecundi libri ſub nomine telephii. Tertiū quarto libro ſub nomine aizoi leptophyllon: quanquam hoc tertium cum primo idem ſit. Si verò hæc tria telephii genera cōſiderētur, nullam ſimilitudinē cum vſne, vel cali habere deprehendes. Nam in omni telephio Dioſco. portulacæ folia habere tradit. Conſtat autē, cali, vel vſnen longè diuerſa habere, quā portulaca folia. Nos quādoq; ſuſpicati ſumus genus anthyllidis eſſe, quod ibiga vocatur: nam folia ferè ſimilia ibigæ. i. à nobis vocatę iuæ habet, ſed adhuc incerti ſumus. SE. Serapio vſneæ mu-

ſcum eſſe cenſere videtur, imò Dioſco. vbi de muſco tractat, adducit. BR. Neſcis vocabula rectè diſtinguere, quæ, & ſi barbara ſint, tamen nota aliqua inuicem ſeparãtur, quia vſneæ eſt bryon.i.muſcus: ſed vſnæ eſt herba cali. Quicquid ergo ſit, alumen catinum factitium eſt, ex herba cali, quæ vſnæ ſpecies eſt, quam nos frequẽtiſsime Comaclii vidimus circa ſalſarum aquarũ riuos. Mirórq; noſtros vitrearios alumẽ catinum aliunde quærere, quũ propè fieri poſsit, & eadem ratione ſal alcali, quo & frequenter chymiſtæ vtuntur, ſalem & impenſam perdentes. Optimum ſmegma, quod ſapo nuncupatur, fieri poteſt, ad pannos nitidos reddendos optimũ: imò vt Serapio inquit: Herba eſt, qua panni lauãtur. eſt enim multùm abſtergens, vtpote qua mulieres ad fucãdis facies vtãtur. SEN. Alumen zuccharinum ſequitur. BR. Vos hoc alumẽ facitis, & ipſi nomina impoſuiſtis: ſed factitiũ eſt, ex alumine liquido, aqua roſacea, & albumine oui, maſſas quaſdam turbinatas in modum globorum ſacchari fingitis, ex cuius forma zuccharinũ alumen nuncupatur: tamẽ nec ſaccharo ineſt illa forma, quam habet, à natura, ſed ab arte datur. Habet etiam mirã albedinẽ, vt exquiſitum ſaccharum, qđ vulgò finum vocamus, imitari videatur. Mulieres

ad

ad dealbandas,& abſtergẽdas facies eo vtuntur.SE. Alumen plumæ ſequitur.BR. Prædicta duo aluminis genera ab antiquis nõ tractantur,nec àlonge oſtẽduntur: hoc autem quod nuper enumeraſti,à Plinio,& Dioſco. alumen ſciſsile vocatur,à Græcis ſchiſtõ,& trichitim,quoniã in capillamẽta diuiditur. Hoc genus ab omnib.prę́ſertim Dioſc.cæteris præfertur.Ex lapide etiã fit,propterea dicitur chalcitis. Vnde (vt Plin.inquit) eſt ſudor quidam eius lapidis in ſpumam coagulati. Quantò minus commiſtos lapides habet,tantò exquiſitius putatur. Pruritum maximè cauſat, ſi inter humeros alicuius imponatur. Nonnullæ mulieres eo ſibi fricant genas, vt rubeſcãt, qui rubor ad tertiũ vſq; diẽ perdurat,adeò intẽſus,vt ignem in genis habere videantur. Imò ipſi pulchrum nomẽ inuenere mulieres ex natura rei fortè magis aptum,quàm Latinũ & Græcum, florem lapidis appellantes.Nã propriè quidam canus flos ex lapide exiẽs videtur. Adde nos perfectionem rei florem appellare. Nec nomẽ,quo vtimini vos,ineptũ eſt,alumen plumæ: quia ſi frangatur, capillamẽta illa veluti plum. eſſe videtur.Propterea ab antiquis alumẽ ſchiſtõ dicit',ſciſsile,trichitis, chalcitis. Sed duo potiſsimũ nomina in vſu ſunt,ſchiſton,& ſciſsile.Sunt qui alumẽ

ſciſsile pro lapide amiantho ſumant, quum non ſit. Tamē & hoc alumē inflāmatur quidem, & nō vritur, ſed paulatim cōſumitur. quod non facit amiāthus lapis. In maiorib. fruſtulis lapidis amianthi venæ quædam ſunt in modū ligni, vt multi lignum eſſe putarint: imò adeò res incalluit, vt plures pro ligno crucis, ſupra quā Saluator noſter infixus fuit, accipiant, ducti hoc experimento, quia nō vritur: ac ſi neceſſarium ſit, lignum, ex quo crux facta eſt, nō vri. Nobis fruſtulū à quibuſdam religioſis magna veneratione datū eſt, pro ligno crucis, ſed eos admonentes lapidem eſſe oſtendimus, nō lignū, cuius natura ſit inflammari quidem, ſed non vri. Eos quoque Chriſtiana charitate exorauimus, ne deinceps quēquā fallerēt, ſuadētes lignum Crucis nō eſſe, quum ſit lapis. Illi verò, vt probi rē agnoſcētes paruere. A Gallis alun de plume nuncupatur. Arabes alumen iamenum appellare videntur. Pandectarius Sciptereum vocat, in nomine deceptus: nā ſtypteria dicēdū erat, quia ita Græci appellant στυπτηρία ex ſtypticitate ſua. Errāt præterea, quia id vocabulū, eſt vocabulū generis: ipſe autē pro vna ſpecie tātùm vtitur. SE. Alumen rochæ ſequitur. BR. Hoc & Liparinū nuncupatur, ex Lipara è qua conuehitur, ſed recenti nomine potius quàm an-

tiquo.

tiquo.nam & ſi ex Lipara Dioſco.& Pli.haberi cenſeant,tamen Liparinum dici nõ aduertũt. apud ipſos alumen liquidum eſt. SY. Igitur alumẽ rochæ,liquidum alumen appellare oportet? BR. Equidem:nã ex lapidib. fit,tantũ tribus diebus maceratis, deinceps aqua illa ebullit, & poſtea dureſcit. Huius rei experimẽtum ſumere poteris:ſi igni admoueas,ſtatim liqueſcit. Si fruſtũ aluminis rochæ tuę lucernæ admoueris,ſtatim ebullire,& diſſolui videbis. Quare alumẽ rochę à loco,in quo naſcitur ita vocatum,ab antiquis alumẽ liquidũ dicitur:quod integrum non reperitur, ſed arte fit. A Gallis alun de roche nuncupatur. Germani nomẽ commune omnibus luminib.habẽt alaun, Hiſpani alumbre, Poloni alum vocant. Calidum & ſiccum tertio ordine exiſtimatur, quãuis & nõnulli quartũ attingere fateãtur. De ſiccitate in tertio quidẽ ordine eſſe fatemur,ſed de caliditate ambigẽdum cẽſemus. Tu rem hanc æquo animo cõſidera: quoniã in ſciſſili fortè verum eſt, non tamen in liquido. SY. Alumen ſcaiole ſequitur. BRA. Hæc tria alumen ſchiſtũ,de pluma, & ſcaiolæ,à Pandectario idem eſſe exiſtimãtur. qđ res ipſa falſum oſtendit. Nam quod ſcaiolæ alumen dicimus,lucẽs ſicuti vitrum,in capillamenta non diſſoluitur, ſed ex gypſi minera de-

foditur: imò in gypſi maſsis, quæ Ferrariā portantur, alumen hoc pellucet. Eſt enim gypſi exquiſitiſsima pars, vñ & ab antiquis flos gypſi appellari videtur. Fortè genus illud gypſi eſt, quod à Gal. IX. de ſimp. medic. faculta. libro, Plinthitis vocatur, hoc eſt, latercularium, ex ſimilitudine quam habet: quę niſi ſatisfecerint, perfectiorem partem crudi gypſi eſſe iudicato. SE. In gypſo inueniri certum eſt, & ego frequenter ex gypſo alumen ſcaiolæ collegi: tamen vnum aliud genus apud Dioſcor. & Plinium inuenio, quod ipſi alumen rotundum vocant, quid autem ſit ignoro. BR. Pandectarius alumen zuccharinum eſſe arbitratur magno errore, quia zuccharinum artificiale eſt. At ipſi nominibus vtantur, vt lubet, & hoc rotundum zuccharinum vocent, hoc nihil ad nos, modò id noſcamus, alumen rotundum non eſſe apud nos frequens. Formam rotundam habet, qualem multi calculi, qui in montibus reperiuntur. Nõnunquam alumen rotundum inter figulorum lapides vidimus, quibus vitis, & plumbo miſtis vitrum paterarum, & lancium parant. Hoc etiam genus rotundum, aſtragaliotem à Galeno vocatum, id eſt, talare cõprehendit. Hæc de aluminum generibus dicta ſuperſint. SE. Arſenicum ſequitur. BR. Græci auripigmentum

arſen

arſenicum vocãt,vt in metallis dictum eſt: ſed vos arſenicum appellatis albũ, quod per vim ignis factum,& in laminas Venetiis arte concretum ab aliquibus falſo exiſtimatur,qui arſenicum etiã in laminas redactũ, ſed breui coctura,& arte riſagalo à nobis dictũ,ab Arabibus arſinagal,putarunt magno errore,quum hæc ex minera effodiantur, & ſponte naſcantur.Sed de his plura dicta ſunt à nobis.SE.Vitriolum ſequitur. BR. Duplex vitriolum apud pharmacopolas inuenitur. Romanum,& abſolutè vitriolum appellatum:ita nuncupatũ arbitror,quia vitro aſsimilatur.Apud recentes magnæ ſunt nominum ambages,& plura cõfundunt.Vitriolũ à nobis dictum corrupto vocabulo cholcothar vocant,quũ potius dicendũ eſſet chalcantũ.Hoc vſu venit in omnibus ferè rebus, vt nomina corrumpant,poſtea errores multi ſequantur,ex nominum inſcitia. Conſtat apud Dioſco.Plinium lib.xxxIIII.ca. xII & Galenum Ix.de ſimplicium medic. facult.libro,chalcanthum appellari,& corrupto vocabulo à recentibus cholcothar,non tamen ab Arabibus.Ex eo oleum fit,adeò vrens,vt pro igne potentiali vtamur.Eſt enim cauſticæ naturę,& cum pauco dolore incidit mẽbra , ſi ex olea cultro inuncto tangantur. Dum oleum paratur,fumum cauere oportet:

ret:quoniã non ſolũ hominem interficit,ſe & vicinas arbores exiccare cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de monte,fractorum oſsium, & diſlocatorum reparator egregius,cui omnes arbores viridarii præ vitrioli fumo periere,dum eius oleũ pararet. Nunc ad authores redeuntes Pandectarius id,quod à Serapione zeg dicitur , vitriolum eſſe putauit. Et Serapionis interpres zeg , id eſt,vitriolũ expoſuit,quos recentes oẽs ferè ſequũtur:tamẽ re vera , ita non eſſe conſtabit. Nam quod nos vitriolũ, ab antiquis authoribus chalcanthũ,& à Latinis atramẽtũ ſutoriũ appellatur,quia ad pelles denigrandas,& aptãdas vitriolo vtuntur , quæ poſtea in vſum ſutoriũ veniũt. Quod aũt à Serapione zeg dicitur,nõ eſt chalcãthũ,ſed antiquorum miſy. Hoc luce clarius deprehẽdes,ſi antiquos Serapioni conferamus. Nam Serapio Galenũ adducit in hunc modum de zeg loquentem:Vidimus in mineris venas tres extenſas vnam ſuper aliam , per longum ſpatiũ,& vna inferior erat zeg,rubrũ,& ſecũda, quæ erat ſuper eam cholcothar,& tertia ſuperior erat zeg viride,& hoc eſt quod zeg rubrum conuertitur,& fit cholcothar,& cholcothar fit zeg viride.Si modo Galenum nono de ſimplicium medicamentorũ facultatibus,legamus,manifeſtè deprehẽdes,Miſy, de

de quo tractat,id eſſe,quod à Serapione zeg nũcupatur.Inquit enim(quũ ingreſſus eſſet minerarũ loca)quaſdam cõſpexi in longiſſimũ porrectas veluti zonas,alias ſuper alias, numero tres:infima erat ipſius ſoreas, ſupra quã erat altera chalciteos,ſuprema miſyos. Mox Galenus hiſtoriã quandã interponit,& omnia ſcribit,quæ à Serapione referũtur,de craſſitie,ſubtilitate, & eius viribus : vt hinc colligas zeg rubrũ Serapionis, antiquorum ſory:cholcothar Serapionis,antiquorũ chalcitim:& zeg viride Serapionis, antiquorum miſy eſſe.Viride aũt intelligere oportet, vt vulgò dicimus viride clarum,Latinè flauũ, aut aureũ dicendum:quia Serapionis interpres Latinã linguam ignorabat, ideo viride pro flauo,aut aureo interpretatus eſt.SE.Habemúsne hoc miſy,quod ſexcenties audiui, nunquã noſcere datũ eſt?BRA.Imò maximè habetis.Quod enim vos vitriolũ Romanũ appellatis,antiquorum miſy eſt.nã auri ſpeciẽ habet,& durum eſt:& quum friatur,aureas ſentillas emittit,& ſtellarũ modo ſplendet.En Romanum veſtrum vitriolũ omnes has notas habet.S.Frequẽter expertus ſum. BR.Conſtat igitur recẽtes aberrare,vt Herculanus in capite de ſebel,& Nicolaus cholcothar vitriolum eſſe contendentes.Nam vt ex Serapione oſtenſum eſt, cholcothar eſt

Galeni chalcitis,Dioſcoridis,& Plinii , qu in album colorem:at vitriolum Romanum in aureum vergit.Vnde vides ſummè aberrare recētes ipſarū rerū ignaros, & per aliorum ſcripta perperam intellecta loquentes, quamobrem antiquorū miſy ,eſt vitriolum Roma.vel flauū.Ad rē igitur primā redeuntes,quòd zeg Serapionis miſy antiquorū ſit, eum lege,qui Dioſcoridē adducit dicentem, zeg aliud Babylonicum,aliud Cyprēſe. vbi certa fide cognoſcitur eum adducere in capite miſy,ita in Cyprium,& Aegyptiū diſtinguentē. Pro Serapionis recto intellectu ſcito,Dioſcori. codicē , quē habebat Serapio, hæc verba adiuncta habere,quibus in Babylonicū & Cyprium diſtinguit:tamen in fine capitis Dioſcorides Babylonici meminit, ſed ſub nomine Aegyptii.Mos autem eſt Serapionis,quum Dioſcorides aliquod Aegyptium nominat,in ſuam linguā Babylonicū vertere:in reliquis optimè quadrāt, vt in eo quod colorē aureū habet,quod lucet veluti ſtella,quod eandē vim cum cholcothar habet.Sed addit Serapio in aliquibus codicibus legi calcadis:cuius loco ſcribendum eſt chalcitis.Idem verò ſunt cholcothar,& chalcitis apud Serapionem : ſed apud varias interpretationes,diuerſum erat nomē , res eadem.Nec mirum ſi vbi Dioſcorides Aegy-

pti

Aptium,Serapio Babylonicum dicat:quia Babylonia eſt primaria Aegypti vrbs. Omnia alia viribus excedit Aegyptiũ,tamẽ in medicinis oculorũ,à Cyprio ſuperatur. Ex his etiam conſtat,multos recẽtes aberrare, qui chalcanthum cholcothar vocant,& ferè oẽs pharmacopolæ pro cholcothar chalcanthũ intelligunt,quũ potius chalcitim intelligere debuiſſent.Nam cholcothar , à Chalcitide,& nõ à chalcantho perperam deflectitur. SE.Dic obſecro,nónne & chalcanthum, chalcitis appellatur? BR. Non, imò duo diuerſa ſunt,& ita recentes decipiuntur , inter quos Pandectarius,qui chalcitim, & chalcãthum confundit,& alia plura prȩter rationem.Tamen,vt Galenus admonuit,chalcanthũ poſt longũ tẽpus chalcitis efficitur.SE. Nos quotidie hoc deprehẽdimus,partẽ exteriorem chalcanthi,id eſt,vitrioli ex Germania allati dealbeſcere,& albedinem ad aliquã vſque craſsitudinem trãſire.BR. Id eſt chalcitis ex chalcantho facta.SEN.Quid intelligit Serapio per ea verba,quod defertur ex Babylonia,nõ eſt bonũ ad faciendũ abſcoricũ? BR. Corruptus eſt codex,legi debet,vt Dioſcorides ſcriptum reliquit: Aegyptium quidem crematur,ſed pſoricum ex eo non cõficitur. Eſt enim pſoricum medicamentum quoddam,à Dioſcoride libro v.contra ſcabrities,

&

& cutis aſperitates deſcriptũ. Scabiẽ quoq; mirificè ſanat. Fit aũt ex duabus chalcitidis partibus, & vna cadmiæ ex aceto tẽperatis, quæ in fictile poſita Soli ardentiſsimo per quadraginta dies fimo obruta permittũtur. Tu (ſi lubet) alios conficiẽdi modos ex Dioſco. v lib. & Plinio lib. xxxiiii. ca. xii. diſcas, Vocabulũ corruptum in Serapione manifeſtũ eſt, vt pſoricon, nõ abſcoricon, legi oporteat. SE. Serapio loquitúrne de noſtro vocato vitriolo, aut aliquis alter Arabs? BR. Et Serapio, & Auicenna de noſtro vitriolo loquuntur, quæ ſigillatim a Dioſco. & Galeno propoſita ſunt, vt vno capite hæc cõplectuntur. Ne aũt quicquã inexplicatũ trãſigamus, zeg apud Arabes idẽ ſignificat, quod apud recentes atramentũ. Nam apud antiquos ab atro colore dicitur, apud recẽtes verò præter nigrũ, adeſt albũ, rubrũ, & flauũ atramentum. Ideo Auicennæ interpres pro zeg, abſolutè atramẽtũ: Serapionis aũt interpres pro zeg, vitriolũ interpretatus eſt. Propterea neceſſariũ erit his duob. vocabulis vitriolũ, & atramentũ, quæ vno nomine Arabico zeg, dicuntur, hæc omnia ſignificari, miſy, ſory, chalcitim, chalcanthũ, melãteriã, vt hæc duo nomina apud recẽtes in ſignificato cõuertãtur, vitriolũ, & atramentũ: poſtea in ſpecies diſſecantur. Ideo idẽ ſunt caput Serapionis de vi

Vitriolo, in quo hæc omnia cõplectitur, licet in fine non videatur chalcanthũ ſub zeg ponere, & caput atramenti Auicennæ, in quo ex defectu interpretis multi errores ſcatent, vt patet alteram interpretationẽ legenti. Ea verò atramenta nuncupantur, quæ in aqua diſſolui poſſunt. Nam quæ lapidibus iuncta ſunt, aqua diſſolui nequeũt. Sed vt normam habeas, qua Latina nomina Arabibus conferre poſsis, in hunc ordinem tibi diſponã.

Vitriolum, Zeg, Atramẽtum, cõmunia ſunt nomina, Sory, Zeg, Rubeum.

Chalcitis, Cholcothar. Errant recentes, qui cholcothar appellant vitriolum vſtum, quũ potius chalcitim appellare debuiſſent.

Miſy, zeg viride, vitriolum Romanum, ſed etiam ex Germania, magis durum, & colore magis flauo affertur.

Melanteria, bities, atramẽtum metallicum.

Chalcanthum, atramentũ ſutoriũ, vitriolũ.

Nomina ita ſibi reſpõdẽt, vt hoc modo errare non poſsis. Si vitriolũ vras, albũ efficitur, vt chalcitis eſſe videatur. Tamẽ ſi aqua diſſoluas, in vitriolũ reuertitur: imò ſi ex ætate chalcanthũ, id eſt, vitriolũ in chalcitim trãſeat: diſſoluta chalcitis, vitriolũ efficitur. qđ nõ animaduertit Gale. quum ex chalcãtho per tẽpus chalcitim fieri monuit. Tamẽ animaduerſione dignũ erat, quia ex hoc facilè

excipitur chalcitis ex chalcātho facta, chalcitidis perfectionē nō habere, alioqui per ſolam aquæ ablutionē nō reuerteretur in chalcanthū. Vnde arbitror potius calcanthū ob ſeniū glaucedinē ſuā amittere, & albū videri, quā proprias vires perdere, & chalcanthi proprietates deſerere: remittuntur potius, quia omnia tēpore corrūpuntur. Quā ob rē eo pro chalcitide nō vterer, ſalua ſemper Galeni reuerētia, niſi aliquo loco eſſem, vbi deficeret chalcitis. nā in eaſdē vires ferè inclināt: ſed in chalcātho ſunt intēſiores. Ob hoc cū nō deſit chalcanthū, eo ſemper potius vterer, quā chalcitide. Calidū & ſiccū ordine tertio exiſtimatur. Venetiis vitriolū emas, & id quod Romanū appellatur, non quia Roma ad nos conuehatur, ſed ex Cypro. Eſt aūt antiquorū miſy: quod aūt ex Germania affertur, negligendum eſſe cenſerē. SE. Sicut atramētum ſutorium chalcanthum dicitur, nōne adeſt & ſcriptoriū? BR. Adeſt quidem, & ab antiquis in vſu erat, ex fuligine tedarum factum, tēperaturque in librā gummi, quadrante addito fuliginis: fit & de fuligine reſinarum, & pictoria, huius pōdo, gummi pondo ſemis, taurini glutinis denarius ſemis, atramēti ſutorii tantundē. Hæc Dioſcorides in vltimo vi. ii. cap. Apud nos varia ſunt atramentorum ſcriptoriorum genera, id eſt, à diuer

uer

Diuerſis pharmacopolis diuerſæ fiunt atramenta. Vnum eſt valde cõmune, ex gallis, vitriolo, gummi, & vino. Quam compoſitionem neſcio, quis duobus carminibus perpulchrè complexus eſt: quæ ſi noſcere volueris, hæc ſunt:

Vitrioli quarta, media ſit vncia gummi,
Integra ſit gallæ, ſuperaddas octo phalerni.

SE. Non diſplicent hæc carmina. BRA. Fit & atramentum chalcographorum ex picis fuligine, & oleo, cuius Dioſcori. meminit, appellatque pictoriũ atramentũ, quãuis adhuc nõ ſit octuageſimus annus, quòd modus imprimẽdi literarũ characteres inuẽtus eſt. SE. Quomodo oſtendere poteris atramentum ſcriptoriũ aliud eſſe, à melanteria, vel atramento ſutorio apud antiquos? BR. Id facilè demonſtrari poteſt: quoniã Gale. ix. de ſimplicium medic. facul. & Dioſcorides, de atramento ſutorio ſeorſum, & de melanteria, ab atramento ſcriptorio. Adde atramentũ ſcriptorium compoſitionem quandam eſſe, nõ terram mineralem nigram, qua atramentũ ad ſcribendum fiat. Hiſpani vitriolum, coparoſa, Galli couperoſe, Germani kupfer vvaſſer, id eſt, aqua cupri, Poloni koperuaſſer, Veneti veriolo vocant. Et re vera cõdenſatur quod abſoluto vocabulo vitriolum nos dicimus, & ab authoribus chalcãthum.

SE. Terra ſigillata ſequitur. BR. In Lemno inſula rubrica naſcitur ſeorſum, & ſigillata terra, quæ duo diuerſa eſſe Leonicenus aduerſus Pli. oſtẽdit, qui ca. VI. lib. XXXV. terrã ſigillatã, & rubricã Lemniã idẽ eſſe cẽſuit, vbi & ipſam inter natiuos colores annumerat. Sed excuſandus erat Plin. quoniã Gale. & ipſe eã rubricã prius appellat. Quicquid tamen ſit (quoniã hæc ad noſtrum inſtitutũ nihil faciũt) conſtat non fieri eodẽ modo apud Galenũ, vt Dioſcorides incolas loci facere arbitratus eſt: Inquit enim per miſcellã hircini ſanguinis fieri, & ſigno capræ inſigniri: ſed Galenus, qui illuc nauigauit data opera viſendi gratia, ſcribit, nec ſanguine miſceri, nec ſigno capræ, ſed Dianæ inſigniri: imò incolas loci deriſiſſe Gale. qui de ſanguine interrogabat. Sunt autem tria terræ genera in Lemno inſula. Vna ſacra, quæ in colle naſcitur, qui totus colore fuluus eſt, in quo nec arbor, nec ſaxum eſt, vt collis aduſtus videatur. Hinc poëtæ Vulcanũ è cœlo in eũ locũ cecidiſſe fabulãtur. Hæc terra eſt, & terra nũcupari debet, non rubrica. Hanc lauant, & craſſam partẽ abiiciunt, & aquã ſupernatantẽ: mediã verò in paſtillos diuidunt, & ſigillo Dianę imprimũt: vnde terra ſphragis propter ſigillum nuncupatur. Nunc ad nos affertur ſigillo Turchico munita, ex Turchicis li-

teris

teris confecto. Turcharum Imperator arce racta eo loco, principes hac terra donat, Primus, qui noſtris temporibus in Italiã ferri curauit, fuit Carolus pharmacopola Campanæ Venetus, qui ſuis expenſis in Lemnũ miſit. Adeſt & rubrica in Lemno, qua fabri vtũtur. Adeſt & terra, quæ extergit: hac vtũtur, qui lintea, & veſtes lauant vice ſaponis: vt hi retulerũt, qui per aliquot mẽſes in Lẽno habitarũt: terram habebant: experti ſumus optimè lintea abſtergere. Superioribus autẽ annis, imò & multi nũc rubrica quadam fictitia pro terra ſigillata vtuntur, quæ huius naturæ nihil habet. Veram emas Venetiis: ſed ne decipiaris, rectè perpendas: quoniam & hãc (quæſtus gratia) adulterare cœperũt, ſimul & terrã ipſam ſigillatã, & bolũ Armenum miſcentes. Hi verò decipiuntur, qui in Lemno veluti tumulũ eſſe putãt, è quo ſemper emanet, vel tanquam bitumen creſcat: ſed terra eſt, quæ lauatur, in lutumq; ducitur, exiccatur deinde: ſuperior pars aquea, & inferior terrea abiiciuntur: media pars, quæ lutoſa eſt, in paſtillos vnius drachmæ plus, minúſve diſtribuuntur, & Turchico ſigillo munitur. SE. Bolus Armenus ſequitur. B. Hactenus in publicis officinis rotũdos, quoſdã globos in medio preſſos pro Armeno luto vendebant, & adhuc multi vẽdunt, factitios

& illos: nunc terram Armenicam, vel Armenicum lutum habemus. Bolus ex forma dicebatur, vt Gal. IX. de ſimplic. medic. facult. ſuo tẽpore fieri monet, vbi de terræ Samiæ lotiõe ſermone cœperat. Decepti verò ſunt & noſtro æuo, qui terram Armenam, vel bolum Armenum, lapidem Armenum eſſe putarũt. Nam lapis Armenus verè lapis eſt inter colores floridos numeratus: viridis autẽ eſt in cæruleum inclinans, de quo ſuprà egimus, & Plinius lib. XXXV. cap. VI. in fine, & Dioſc. V. lib. pertractat: quin & Gale. præcitato loco dicit, à quodã fuiſſe donatũ terra Armena, & ille, qui donauit, vocauit eam lapidem. Vnde non mirũ ſit, ſi noſtro hoc tempore, nonnulli lapidẽ, alii terram appellẽt: quoniam & Galeni tempeſtate à nõnullis lapis vocabatur. Terra adſtringens eſt, & pro qua aliàs pharmacopolæ terra quadam vtebantur, quam ex Germania portabant. SE. Nunc veram Armenam terram, lutũ, vel bolũ (ſi mauis appellare) habemus, quæ ex Armenia affertur. Nam maſticata veluti butyrũ liqueſcere videtur: & ſi apice linguæ tetigeris, adſtrictionẽ manifeſtè ſenties. BR. A quo didiciſti hãc terrã liqueſcere debere veluti butyrũ, ſi maſticetur? SE. Hoc à pueritia imbibi, nõ à certo authore, ſed à præceptore meo pharmacopola viro egregio, cui

men

mendacia credidiſſem.BR. Ni pigeat,notas illas edoceas,quibus præceptor ille tuus bolum armenum cognoſcebat.SE.Hę ſunt:Rubrum eſſe debet,in citrinum inclinans, fragile, vnctuoſum, & quod ſi maſticetur, in modum butyri liqueſcere videatur. BRA. Quod de colore ſentiebat,ex Serap.& Auicenna colligere potuit:quod fragile ex Gal. de aſsimilatione autē butyro,ſi maſticetur, & de vnctuoſitate,quę animaduertēda erāt, nihil ab aliquo authore ſcriptū reperitur. SE.Igitur in ea terra, quam nunc habemus, an Armena ſit dubitas?BR.Imò in hoc inclinor,vt ea terra,quam nunc bolum Armenū vocatis,nuper cōportata (non illa, quæ ex Germanicis mineris olim portabatur) terra Lemnia ſit.SE Quomodo terra Lemnia? ſtupeo nūc.BR. Ne ſtupeſcas,quoniam tibi certè oſtendam,terram, quam vos Armenam vocatis, Armenam non eſſe. Imò nec prope Armeniam ſumptam.SE. Rem mirā oſtendes.BR.Niſi audire grauaberis,optimè demonſtrabo. SEN. Imò nihil vehementius opto. En totus in aures abeo. BR. Eam terram non eſſe Armenam, quam vos Armenam dicitis,hoc argumentum eſt,quia Gal. IX.de ſimplic.medic.facult. dicit terram Armenam pallidam eſſe, hæc autē pallida non eſt.Et ne fugias,dicens Galeni codicem ibi

eſſe mendoſum: ita etiã ſuo Idiomate habetur: τὴν κρόαν ὠχρὰν, id eſt, colore pallido. quod ſi fugias, quia id vocabulũ ὠχρὰ, croceũ ſignificet: vnde & ochra, quæ in mineris inuenitur, flaua eſt, & quũ vritur, rubra: ſaltẽ hoc habeo, luteũ interpretari debere. Sed manifeſtũ eſt hunc noſtrum bolũ Armenũ colorẽ luteũ nõ habere. Vnde Hermol. Barbarus v. ſui corollarii, vbi de terra in cõmuni tractat, hæc verba Galeni interpretatur, τὴν κρόαν ὠχρὰν, luteo colore, aut pallido, volens duo ſignificata huius vocabuli ὠχρὰ ponere, quæ in vnum vergunt. Optimi aũt, & probatiſsimi interpretes ὠχρὰ pro pallido ſemper interpretari videtur: Arabes tamẽ colorẽ croceum interpretati ſunt. Nam Serap. Galeni verba adducens, croceo colore ad rubedinem vergente, interpretari videtur, & Auicen. rubro colore inquit ad cinericium vergente: tamen vocabulum ὠχρὰ nõ interpretantur ad vnguem, ſed opus eſt pro ipſo vel pallidũ, aut luteum exponere. Conſtat autẽ nec pallidam, nec luteam eſſe quam vocatis nunc veram terram Armenã. Præterea addidit eo loco Gal. facile teri. Armenum bolum, ſicut calx, vel lapis coctus: propterea quũ in puluerẽ piſtillo redigitur, veluti calx eſt. At in noſtro nunc inuẽto bolo, hoc reperiri nõ poteſt: nã & ſi in puluerẽ

teri

teri poſsit, nõ tamen aptè ſicut calx, ob vnctuoſitatem illam, quam habet. Cõparatq; ipſam in læuore Samio aſtro, qui albus eſt, vel pallidus. Imò calcẽ in colore bolus Armenus imitatur. Vidi ego, & nunc domi habeo, terrã quandã ex Armenia allatã à religioſo diui Franc. qui eã dono dedit illuſtriſsimæ Lucretiæ Borgiæ, Illuſtriſsimi patroni mei Herculis Carnutũ Ducis genitrici. Eſt autẽ pallida, & veluti ſicca calx: quæ ſi teratur in puluerẽ, vt calx redigi poteſt. Hãc Armenũ bolũ à Gal. deſcriptum ſuſpicor. Deniq; viliori pretio bolus hic Armenus venditur, quàm terra ſigillata. At in duplo magis Armenia Venetiis diſtat, quàm Venetiæ Lẽno. Vnde viliori pretio terra ſigillata vẽdi deberet quam bolus Armenus. Nec opus eſt fugere in maiori copia bolum Armenũ haberi, quàm terra Lẽnia: quoniã mons eſt in Lemno, vt Gal. docet, non locus particularis, & paruus, qui deficere poſsit. Illudq; ſuperaddere nõ grauabor, eadem nauigatione mercatores terram ſigillatam, & bolum Armenũ Venetias ferre: quod indicium eſſe poteſt ab eodem loco, vel propinquis haberi. Nec opus eſt tergiuerſari, hãc ex nauigatione Alexãdriæ ferri. At prius ex Armenia Alexandriam delata ſit, quia breuior eſt, & commodior via per mare Euxinum. Adde

qui hunc bolum Armenũ portant, non trãſire Aegeũ mare, in quo eſt Lemnus inſula, vt in nona Europæ tabula Ptolemæus deſcribit. At ſi in Armeniam irent, opus eſſet fauces illas maris trãſire, quę vulgo ſtrictus Garipoli nũcupatur. Vbi Galipolis vrbs ſita eſt, Latinè Helleſpõtus dicitur. Poſtea Boſphorũ Thraciæ, & Propontidẽ pertranſire. Deniq; totum Euxinum mare, quouſq; in Armeniã Cappadociæ conterminam peruẽtum ſit, vbi terra Armena colligitur. Sed nõ eſt ſatis naui huc appellere quum & terreſtri itinere egeãt, ſi in ſtatutũ boli locũ peruenire voluerint. Tamen qui bolum Armenum quærunt, & Venetias portãt, breui reuertuntur, nec mare Aegeum tranſeunt. SE. Quid ergo eſt hæc terra, quam bolum Armenum certè arbitrabar? BR. Terram ſigillatã eſſe arbitror. Maſtica nuper ex Lemno allatam terram. SE. Maſtico. BR. Maſtica & bolum Armenum nuper inuentum. BR. Maſticaui. BR. Quo differunt hæc? SE. Nullo altero, quam quod in ſigillata terra quædam granula tanquam ſabulum perſentio, quæ in bolo non ſunt, imo bolus penitus liqueſcit, & nihil palato occurrit, aut in ore moratur. Terra ſigillata & ipſa liqueſcit, verũ granula quædam veluti terræ micæ, & arenæ relinquuntur, quæ ſolui nõ poſſunt. BR. Hoc

A Hoc ideo eſt, quia idem ſunt bolus nunc vocatus Armenus, & terra ſigillata: etiam ſi guſtes, eadem adſtrictione inſigniuntur. SEN. Optimè noui. BR. Addam & aliud, terra illa, quæ ſigillum Turchicum habet, adulterata eſt, & veluti albũ ſabulum illi addidere, vt commodius ſigillũ recipiat: ideò minus rubra efficitur, & in palloré vergit. Quod autem hic color, quem habet bolus iſte Armenus, ſit terræ Lemniæ color, facillimè probari poteſt, ex hoc in primis teſtimonio, quoniã Poetæ fingũt è cœlũ Vulcanũ cecidiſſe, & ſuo cruore terrã eo loco cõſperſiſſe, ideò ſanguinis coloré habere dicitur, qui in dicto bolo Armeno videtur. Plin. etiã de rubricis tractãs, i. rubris terris, inquit Lemniç rubricæ palmam dari, quia ſit minio proxima, lib. XXXV. cap. VII. Terra autem ſigillata rubricæ coloré habet, quẽ præciſe in hoc bolo videmus. Nam nulla terra eſt magis proxima vero minio hoc bolo Armeno. Nõ intelligo hic per miniũ noſtrũ fictitiũ, quo nunc vtimur, ſed antiquũ, quo ſanguine pictores fingebãt. Imò quendã hoc Armeno bolo dicto pingere iuſsimus: omnino color ruber floridus viſebatur, vt quiſq; poterit per ſeipſum experimento cõprobare. Adde hac minii ſublimire, & adulterare, quod facilè hoc bolo Armeno fieri poteſt. Veteres

etiam

etiã ea vtebãtur ad ſplendorẽ: ſed mirũ ſplẽdorẽ hic bolus Armenus picturis facit. Nõ poſſum abſtinere, quin & tu experimento probes. SE. Imò ſummopere cupio, ſed de rubrica Lemnia, non de terra ſigillata, fieri ſcripſere. BR. Idẽ de terra ſigillata feciſſent, ſed ob minorẽ copiam rubrica vtebantur. Imò adde Cornelium Celſum eam appellare minij glebam. Nam xv. cap. iiii. libri inquit, minij glebam ad cancrum inteſtinorum valere, Dioſc. & Gal. ad dyſenteriã proficere cenſent, & Hermolaus Barbarus co loco v. libro Celſum exponit minij glebam, id eſt, Lemniam terram. Nulla autẽ eſt magis propinqua minij glebæ iſto bolo Armeno, quanuis aliquid propriè de minij gleba poſſet Celſum exponere. Vnde arbitror, bolum Armenũ a vobis dictum eſſe terrã Lẽniam, quia ex Lemno affertur, nõ ex Armenia. Et Gal. vbi de Samiæ terræ lotione ſcribit, terram Lemniam eſſe tenacem, & paululum viſcoſam docuit, qualem eſſe bolum hunc Armenum conſtat. Denique ſume tu hanc terram Armenam, & in aqua macera, vt docet Gal. ix. de ſimplic. medica. faculta. vbi de differentiis nominatarum paſsim terræ ſcribit, videbis ablata aqua quum exiccatur, in mollitiem ceræ deuenire. Tu mox eam tuo ſigillo imprime, & deprehẽdes pro

terra

terra ſigillata vendi poſſe, præſertim ſi illi ſabulum miſcueris albũ. SE. Nuſquam à Galeno vel altero authore dictũ inuenitur ſigillatam terram ſabulo adulterari. BR. Omnia ab omnibus ſcripta nõ ſunt: neq; opus eſt vt omnia ſcripſerit Gale. alioqui hoc mihi ſcribendum nõ reliquiſſet. Ad rem noſtram redeuntes, vnũ ſolũ obſtat, quod eſt, Galen. dixiſſe colorem fuluum habere, quanuis & hic boli Armeni dicti, fuluus nũcupari poſſit, quo modo fuluum leonem vocamus, qui ſimilem colorem habet. Hoc ſaltem habeas ſi non ſit ſigillata terra, eſſe rubricam Lemniam, quoniam ex Lemno affertur: & id argumentum eſſe poteſt, rubrã eſſe, quia Dioſcorides ſanguine hœdino, vel capriuo conformari credidit. quod ſibi perſuaſerat etiã Gal. antequã vidiſſet. Ideo ruborem talem habere debet, qualem faceret ſanguis terræ miſtus, præſertim etiam ipſa ruborem habente. Alioqui hi ſummi viri nõ putaſſent ſanguine hœdino parari: hic autẽ noſter bolus Armenus eiuſmodi colorẽ habet. Imò Gal. eo loco addit colorem habere combuſto ſimilem, qualem habet hic noſter bolus, nuper inuentus. Ex his certus ſum, bolum Armenum nunc vocatum, non illum, qui ex Germania habetur, eſſe terrã Lemniam, vel rubricã Lemniam, & illã forte, ex qua terra

ſigil

ſigillata dicta ſit per diſſolutionem, & abiectionem ſupremæ, & infimæ partis. SE. Hæc me in admirationem, & cupedinem trahũt viſendi illa loca, niſi ſenio cõfectus eſſem, & niſi a Barbaris, & infidelibus nationib. poſsiderentur illæ partes. Nam facillimũ eſt ſenio cõfectum nauali itinere peregrinari. Si nunc vigenti ætate eſſem, & iter tutum præſtaretur, illuc omnino, & ad alia plura loca proficiſcerer. BRA. Si Principes liberalitate præditi eſſent, multi reperirentur qui orbem perluſtrarent, vt Gal. fecit, noua ſemper experiendo, & diſcendo: vel ſi diuites literis operam nauarent. Sed vſu venit vt nullus ſimpliciũ medicamentorũ facultates, res ipſas conſideret, niſi medicus ſit. Medici vero noſtro æuo, vt plurimũ pauperes ſunt, quia diuites non dignantur medicam artem addiſcere: adeò inepti ſunt ad propria bona noſcenda. Putant enim idem eſſe medicam artem ſcire, & ea vti. Medici vero paupertate ducti, lucris incũbunt, & accumulãdis opibus intenti ſunt, quid hoc, vel illud ſit diſcere ſpernentes. SE. Imo ignorant an pharmacopolæ eiuſmodi ſimplicia habeãt, quibus in dies vtuntur. BRA. Oportebat equidem Ariſtotelem ſummum philoſophũ imitari, & eius præceptis parere, qui prius ditari vtile eſſe cẽſet, quam philoſophari: ſed quum di

uites

uites effecti ſunt, tunc philoſophandũ erat. Nam alibi edocuerat, Philoſophos acquiſitis neceſſariis, cœpiſſe philoſophari, nõ ſophiſtico modo & apparenti, vt multi nunc faciũt, ſed rerũ cauſas inquirẽtes, & abdita naturæ arcana detegẽtes. At ex noſtris plurimi quantò magis diuites efficiuntur, tãtò minus philoſophiæ pręceptis incumbũt, & indagandarum rerũ ſciẽtiæ. Hæc autẽ aliâs deplorãda ſunt: nunc ad inſtitutum noſtrũ reuertamur. Ego id intra me decreui, natos meos bonis literis primũ inſtituere, deinde per diuerſas Mũdi partes relegare, vt per varia regna, & prouincias euagati ſapientiores reuertantur. SE. Optarem vt de terra Lemnia diſtinctius locutus eſſes, atq; exactius: nam ea, quæ terræ Lemniæ conueniunt, rubricæ attribuiſti. BR. Diſtinctiſsimè locuti ſumus, & ex vnius cum altero affinitate ſatis probabilibus argumentis probauimus, bolum Armenũ, nunc orientalem vocatũ, Lemniam terram eſſe. SE. Quas habet qualitates Lemnia hæc terra? BR. In actiuis qualitatibus temperata eſt: quamuis nõnulli digladiẽtur, & dicãt eſſe in primo ordine calidam, alii frigidam. In paſsiuis qualitatibus ſecundũ ferè attingit exiccãdi ordinẽ, quippe, Galeno teſte, abſq; mordicatione exiccat. SE. Boracis ſequitur. BR. Lapidem boracem

cem

cem A[illegible] in capite buffonis inuentum, arbitra[illegible] quē omnes fere recētes ſequuntur. H[illegible] tamen non eſt, quem vos in officinis habetis. Ego ex buffonis capite cũ lapidem, vel potius os eduxi, in nigrũ colorem inclinat. Sed nunc de iſto ſermo fieri non debet, ſed de illo, quo aurifices vtuntur: imò aurũ cõglutinare nõ poſſent, ſi deeſſet borax. SE. Reperitúrne apud antiquos? BR. Equidem à Dioſc. Plinio, Galeno, chryſocolla nuncupatur, quaſi auri colla, & glutẽ dicatur: propterea ab Auicen. capiſtrum auri nuncupatur. SE. Ergo & Arabes de illo pertractant? BR. Omnino, & tincar vocãt ſuo idiomate. Serapioq́ue inter ſpecies ſalis numerat, de quo mirandũ eſt, qui nihil meminerit Galeni, aut Dioſcoridis, quos tamen in omnibus refert, earum rerum, quæ ab ipſis tractantur. Vno autem remoror, vt arbitrer Serapionem non intellexiſſe quid eſſet borax apud antiquos: quia ſcribit Meſuen dicere, radicem boracis artificialis vrinam infantis eſſe. Si autem antiquorum boracem nouiſſet, non fuiſſet ſibi mirum hoc, nec veluti magnum quid adduxiſſet, quia omnes artificialem hunc lapidem ex vrina conſtare monent. Naſcitur autem naturalis in fodinis auri, argenti, æris, & plumbi. Ad nos defertur chryſocolla varios colores habẽs,

alba

alba, flaua, viridis, ſubnigra. Conqueruntur aurifices quia à pharmacopolis emẽtes, nõ aſſequuntur plerunq; ſuum finẽ, quia falſa eſt chryſocolla, vel alter lapis pro ipſa. Plin. colorem chryſocollæ eſſe herbæ ſegetis lætè virẽtis ſcribit. Nero arenam chryſocolla ſterni fecit, quum & ipſe, & ſui eodẽ colore induerentur. vt deprehẽdatur, antiquos eas fatuitates in colorum diſtinctionib. ſeruaſſe, quas noſtrũ vulgus impreſſas, & leureas vocat. Dioſc. dicit: τῇ χρόᾳ κατακόρως πρασίζουσα. Marcellus interpretatur, Colorẽ vſque ad ſatietatem virẽte. Hermolaus Barbarus Dioſco. per Plinii verba interpretatur inquiens, Quæ colorem herbæ ſegetis lætè virentis reddat. Interpretari poſſemus, colore omni parte virente. Quam pharmacopolæ nunc habet, virenti colore infecta eſt, ſed non omni parte, nec lætæ ſegetis, nec vſque ad ſatietatem virente: ideo imperfecta eſt. Venetiis nõnunquam vidimus blondo colore. Et domi habemus pulcherrimã, ſimul cum lapide Armeno iunctam. Noſtri aurifices eam probant, quæ maximè colore aureo aſſimilatur. Nam & ſi exquiſitè viridis eſſe debeat, in noſtra tamen alba & flaua, & ſubnigra reperitur. Flaua ad aurum ferruminandum apta potiſſimũ eſt. Quanquam & chryſocollam faciant puerorum vrina in

æreo mortario,& æreo piſtillo.Conficiendi modum Dioſc.libro quinto,Plin.libro trigeſimotertio,capite quinto,& Gal.nono de ſimplicium medicamentorum facul.libro, deſignant.Hac etiam aurifices ad aurũ glutinandum,& ferruminãdum vtuntur,quippe diuerſa metalla variis rebus iungunt aurifices: Chryſocolla,aurum (vt Plin.docet) argilla,ferro,cadmia æris maſsis,alumẽ laminis,reſina,plumbo,& marmore.Plũbum nigrum iungitur albo, & ipſum album ſibi oleo, ſtannum æramentis, ſtanno argẽtum. Sed hæc ad noſtrum propoſitum nihil: quia nos alios plures modos hæc ferruminandi ſcimus,quàm hi,qui à Plinio tradũtur,arte inuentis ſemper addẽte.Ex Germania chryſocolla affertur,inepta tamen.Noſtri etiam eam habent, quæ ex puerorũ vrina fit,odora.SEN. Odoraui,vrinam perſentio.BRA. A Gallis bourax, ab Hiſpanis eſclarimento,à Polonis puriſſ nuncupatur.SE. Talchum ſequitur.BR.Sunt qui Arabice talk nuncupari volunt.Alii ſtellam terræ,ex luce quã habet,& ſplendentes radios nuncupant quanuis & nonnulli ſtellam terræ herbã vocent, quæ vulgo lunaria dicitur,folliculũ rotundum habentem, in quo ſemina conduntur, qui folliculus nocturno tempore aperitur, & adeo radios lunæ recipit, vt lucens ſtella

videa

videatur.Loci incolæ vbi vident,diabolum eſſe putantes aufugiunt, hac veneficia parant, hac dæmones iritant, hac Chymiſtæ ſuum Mercurium fixũ,ſtabilémq; reddunt. Tamen hoc nomen ſtella terræ, in maiori vſu eſt, vt Talchum ſignificet, quàm aliqđ alterum: nec immeritò, quoniam ab antiquis aſter.i.ſtella vocatur.SE.Reperitur ergo apud antiquos? BR. Suſpicor aſtrum Samium à Plinio dictum lib.xxxv.capit.xvi. & Dioſco.v.libro, & Gale.ix.de ſimplicium pharmacorum facultatibus libro hâc rem eſſe,quam vos Talchum in publicis officinis nuncupatis.Quippe duas terras Samias ponunt authores,ambas albas.Prima à Dioſcori.collyrion dicitur,à Plinio ſyropicon. Altera aſter Samius,quam Dioſcori.cruſtæ ſimilem dicit,& denſam, vt coticula,& quã Gal.non indigere lotione teſtatur:hanc puto Talchum eſſe.Vim adſtrictoriam habet, & nomine ſtellæ ab antiquis dicitur. Lapidem Samium eſſe aliàs arbitratus ſum, nũc in aſtrum Samium inclinor. Ad nos ex Germania affertur. Supra montes, præſertim poſt pluuias, inuenitur, à longe ſplendeſcere videtur, vt ſtella. Ideò ſtella terræ à nobis,& aſter ab antiquis appellatur.In Samo perfectiſsimum naſcitur Talchum:propterea Samius aſter dictum eſt. Adſtringit

adeò,vt mihi guſtare volenti, os corrugauerit.Sunt qui talchum cæruleum,qui viridē, atq; croceum quærant, præſertim Chymiſtæ,vt id quærentes, quod inueniri non poteſt, tēpus vitæ ſuæ in falſis nugis cōterant. Vſus in medicina,crematio,& lotura etiam nunc eſt,vt Dioſco.de Samia terra dicit,ſed præſertim crematio , quia pauca lotura indiget,propterea Gal.non lauari.i.quā breui lotura tradit.Hoc Venetiis emere poteris, vel ex Germania petere. Naſcitur & prope nos in Apenninis alpibus inter Regium, & Mutinā è regione Herberiæ arcis Illuſtriſſimi Ducis noſtri munitiſsimæ. Locus aūt, in quo inuenitur,vulgo nūcupatur il zeſſo, à magnifico Iulio Scādiano poſſeſſus,potiſſimū vbi gypſum eſt, reperitur. Gypſum verò alumē ſcaiolę eſt,quādo nondū coctū fit: quum veræ decoquitur hoc alumen, in gypſum vertitur. Galli gypſum plaſtre vocāt, Hiſpani yeſſo,Germani gips,a Polonis panny mariey lodek.Mulierū animi diſcruciātur,vt aquā talchi habeāt, quæ e talcho educi nō poteſt,niſi alia ſimul miſceātur.Exiſtimāt hac aqua futuras eſſe pulchriores. Auicenna frigidū in primo eſſe iudicat, ſiccū in ſecundo : putamus nos ad tertiū attingere, & aliquid caloris participare. Ad alia te vertas.ss.Nullæ ſuperſunt terrę,quib.vtamur.

BRA. Multò plures à Dioſco. Plinio, Galeno deſcribūtur, quàm eæ ſint, quas ſuprà enumeraſti. At quum de his ſolū, quarum vſus eſt nobis, tractare inſtituerimus, prædicta ſuper ſint, quoniā & hora in aliquod diuerſorium proficiſcēdi imminet. SE. Imminet profectò, id caſtrum verſus proficiſcamur. Nam Ferrariam eundum eſt, quum omnia ferè collegerimus, quæ ad noſtram officinam reparandam his locis haberi potuere. Inter eundum verò, vt cœna ſapidior ſit, de ſalibus loquamur. BRA. Imò hoc ſermone via breuior reddetur.

DE SALIBVS, QVORVM in officinis vſus eſt.

SEN. Sal cōmunis aliis ſalib. initium facit. BR. In diuerſis Mundi partib. varii ſunt ſalis vſus. In Italia marino vtimur, qui partim arte factis areis, vt aqua Solis feruore exiccari poſsit, partim ſpontè innaſcitur. Fertiliſsimæ ſunt Illuſtriſsimi Ducis noſtri ſalinæ, quæ in conuallib. Comaclienſib. patent, vt ferè tota Hetruria, Inſubria & Flaminia eo veſcātur. Spiſſum eſſe oportet, cādidum & planum. In Germaniæ aliquib. partibus, Pannoniæq; foſsili ſale, atq; metallico veſcūtur. Mōtes vſq; ad duo milliaria in profundū excauant, ſurſum ingentes ſalis maſſas funibus trahentes. Saxeus dicitur hic ſal,

& marmoreus:ferreis piſtillis teritur,& optimè ſalit. Probatur in hoc genere,qui candidus,perlucidus,& denſus. At qui candidiſsimus in hoc genere, valde lucidus, & denſus inuenitur,Salem gemmæ vocant, quoniam veluti gēma nitet. In Germania , vbi ſalem effodiunt,& Pannonia,quandoq. inter globos ſalis ingentes,aliqua ſalis gemmę portio, ſex,octo,& q̃decim librarū plus minus.Hic verò eſt perfectiſsimus ſal foſsilis , & veluti flos eius, qui rarus, & paucus in tā magnis, & frequētib.maſsis inuenitur, propterea gēma dicitur. Ex Germania Venetias cōportatur.Nihil tñ impediet, vt Ferrariā deferaſ, curare. De marino ſale nihil in præſenti dicemus,quia notior eſt,quā vt de illo tractemus.Sal à Cretenſibus vulgò dicitur alaci,à Polonis ſol proſta. At ſal gēmæ,ab Hiſpanis ſal piedra, a Polonis ſol oczkouata nuncupatur.Eſt calidus,& ſiccus ordine ſecūdo. SI. Armeniacus ſal defoditúrne & ipſe? BR. Dicendum eſt , Ammoniacus, quaſi arenarius. SIN. A Pandectario Armeniacum dici legeram , quoniam ex Armenia portetur. BRA. Nunc altero labore indiges, dediſcere ſcilicet, & eius nominis obliuiſci. Ammoniacus apellatur , quia ſub arena inuenitur in Aphrica apud Ammonis oraculum , vbi loca ſitientiſsima ſunt , & in Cyrenaica re-

gione.

gione. Ibi arena defoſſa, fruſta ſalis oblonga, extrà nigra, vel eruginoſa, intus alba, & ad ſimilitudinẽ aluminis ſciſsilis. Non multùm lucet, & adeò ſalſus eſt, vt ingrato ſapore guſtetur. Tamen medicinę vtilis pro balanis fingendis in difficilioribus morbis, quibus opus eſt, ad oppoſita deriuare. Venetiis emes, quamuis ex Germania ſimile genus ſalis portetur, qui ſapore ingrato adeò ſalit, vt eo pro Ammoniaco vtamur. Adeò ſalſus eſt hic ſal, vt mihi faſtidium pepererit inter loquendum, niſi de ſapidiore ſale tractemus. Poloni ſal Ammoniacum ſalmvak, à Cretenſib. vulgò zaparico nuncupatur. Calidus eſt, & ſiccus in fine ordinis tertii. Commune nomen ſalibus Germani habent ſaltz, Hiſpani ſal, Galli ſel. SENEX. Si hic ſal ob ſalſedinem faſtidio fuerit: dulcem ſalem inueniamus. BRASAVO. Quomodo ſal, ſi dulcis eſt? SENEX. Nihil impediet idem æquè ſalſum & dulce eſſe. BRA. Equidem. SENEX. Sal, de quo loquor, Indus ſal dicitur. BRA. De hoc in ſaccharo expeditum eſt, In India naſcitur, in cannarum extremitates: nam calore Solis exudat, & extra cãnas duratur, & noſtro ſaccharo cando ſimilis videtur, vocatur etiam mel ſupra cannas inuentum. Ad nos non defertur, & eius vice ſaccharo dicto cando vtimur, arte

parato: quamuis noſtri pharmacopolæ, neſcio quid, extrà nigro, pro hoc ſale vtantur: quid verò ſit, incompertum habeo. SEN. Sal nitrum ſequitur. BRA. Nitrum & litrum à Græcis dicitur: vos nitro caretis, & antiqui veſtrum nõ habebant. Nitrum nunc terra, & ſcrobibus circa parietes inuentis paratur. Antiquum nitrum ſponte in aqua fit, & illac tranſeuntes, aquæ nitroſæ efficiuntur. Antiquorum nitrum colore roſæ, aut candido erat. Noſtrum vero aut candidum eſt, ſi perfectum ſit: aut ſubnigrum, ſi perfectionem non ſumpſerit, & nondum exquiſitè ebullierit. Antiquum nitrum, a Germanis ſaltz peter, ab Hiſpanis ſal itre, a Polonis ſaletra nuncupatur. Antiqui pro ſanandis hominibus, & in vita ſeruandis vtebantur: nos pro necandis, pro eruendis vrbibus, depopulandis gentibus noſtrum nitrum paramus. Ex tenuitate, & eſſe ſpongioſo, ac fiſtuloſo antiqui ſuum nitrum probabãt: nos quod parum crepitet. In machinis bellicis bombardis vocatis, bombum facit nitrum, nec vehemens eſſet ictus, niſi nitrum adderetur. Iamque puluis inuentus eſt, qui glande ſine bombo proiicit, non tamen vehemẽter, vt vel pullum interficere poſſet. Illuſtriſſimus Alfonſus Ferrariæ Dux inclytus in omnibus rebus diligentiſſimus, hunc puluerem inuen

inuen

inuenit, qui ſine bombo glãdem emitteret. Fit nitrum hoc modo impræſentiarum in Oenotria: in antris caprarum ſtercus colligunt,& per tres dies in aqua macerãt,poſtea ebulliunt, quouſq; digitis reſiliat, quod reſidet ſal nitrum eſt. Præter nitrum, quod fluminib.innatabat, etiam nitri ſpumã habebant,à Græcis aphronitrum, ab Arabib. baurach appellatur:quanuis baurach,& nitrum cõfundant Arabum ſectatores, & ipſi Arabes,vt Meſue facit:tñ re vera apud Arabes baurach eſt nitri ſpuma. In ſalib.etiam opus erat te halosachné.i.ſalis ſpumam habere,& florem ſalis, quem haloſanthos vocãt.Eſt autem fauilla ſalis. De his omnibus Plin.capitib.VII.VIII.IX.& X.lib.XIII.agit,& Dioſco.v.lib.Galenúſq;.XI.de ſimp.medic. facul.prope finem. Calidum & ſiccum exiſtimatur ordine ſecundo.SE. Sal naphricus ſequitur.BR. Quis meminit huius ſalis?SE. Meſue.tamen ſcire optarim, an apud antiquiores inueniretur.BR.Inuenitur quidem ſed vos eum non habetis.Plin.lib.ſuprà citato, Salem in Babylonia fieri ex aqua bitumine ablato docet:& Gale.XI.de ſimplic. med.facul.in mari mortuo ſalem fieri monet,quem Sodominum vocant:Ibi enim Sodoma eſt, vbi aſphaltũ colligitur. Vos hoc ſale caretis : nec opus eſt expendere, vt ha-

beatur, quoniam facillimum eſt ſine hoc ſale viuere, & ab omni ægritudine liberari. Naphthicus appellari debet, nõ Naphricus. Peius proferunt, qui nauticus legunt. SE. Sal alcali ſequitur. BR. De hoc in aluminib. locuti ſumus. Arte fit ex herba cali cõbuſta, quæ dictæ vſnæ aſsimilatur. Vitricinus etiã nũcupatur. Cinis hic emollitur, & in furnũ ponitur: poſtea additur arena alba, quæ ex Sicilia affertur, & iterum ad ignẽ ponitur: poſtea fit ſal alcali dictũ, quod veluti aqua eſt: deinceps vocatur maxacãna, quæ eſt viride nitrũ: poſt additur lapis, qui ex Genua affertur. Et vitrum album fit. Si autem aqua illa ſit, ex vitro macerato fit. Vitrũ cryſtallinum nuncupatum. Tamen ex plurib. aliis herbis, & carbonib. ac lignis, varia ſalis genera fieri poſſunt pro diuerſarum gentium moribus. SE. Id ſcio, verùm prædictis tãtùm in officinis vtimur. BR. Naphthicũ habere non poteris: Ammoniacum præterea, verũ Ammoniacum non eſt, ſed aliqui fictitium parant. Alii ex Germania cõportatũ habẽt. Salem Indum habere ne magnifacias, quoniam in illo nõ ſibi cõſtant Arabes. Nã Auicenna eius propriũ colorẽ nigrum eſſe cenſet II. lib. ſed IIII. lib. inquit eſſe in colore ſalis, & in dulcedine mellis. Quo autẽ pro illo vos vtimini, ex Germania defertur. Alios ſales

ſales proſequaris. SE. Nullus eſt alter ſal, quo vtamur. Iam ad hoſpitiũ peruenimus. Herbarie, cœnam para: interim de nõnullis loquemur, quę ad nullam ſeriem deducere noui. BR. Age quàm breuius fieri poterit, quoniam fame, ſitique ingentibus corripior.

NONNVLLA, QVAE AD CAput neſciunt pharmacopolæ deducere.

SE. Ex his vnũ eſt tutia, & ſpodiũ, non quidem illud Auicénæ ex cãnis. BR. Hęc ad metalla, aut terræ ſpecies adducenda erant, de ipſiſq; in radicib. egimus. Nã tutia à Dioſc. Plinio, & Gal. pompholyx dicitur. Spodium verò pars craſsior exiſtit: vnde in fodinis ærariis quum cadmia, vel climia in camino perficiuntur, fumus ſubtilior camino inhærens pompholyx, & tutia eſt. Craſsior verò, & quandoq; carbonibus miſtus, ſpodium. Vnde Gal. quum pompholygem habebat, nunquam ſpodio: quũ vero ſpodium nunquam antiſpodio. Quod ex cannis Auicéna facit, antiſpodium eſt. Tu quum pompholygem. i. tutiam facillimè habere poſsis, antiſpodium, & ſpodiũ abiicias. SE. Si quiſpiam medicus ſpodiũ ordinaret, quid agẽdum? BR. Pompholyge pro ſpodio vtaris, vt Galenus faciebat. Nam pompholyx, id eſt, tutia, eſt perfectiſsima pars ſpodii. Ideo

à Germ

à Germanis vtrunq; Nix appellatur: quãuis & nõnulli ſint qui nil Latino vocabulo vtantur. Frigida in primo ordine exiſtimatur põpholyx, ſicca in ſecũdo. SE. Raſura eboris ſequitur. BR. Ex elephantũ oſsibus ebur fit. Imò oſſa ipſa ebur ſunt. Et quanuis Græci ebur elephantũ appellent, omnia tamẽ eius oſſa ebur dici poſſunt. Ex dentibus autem, vel, dicas, cornibus pulchrius fit. Scobe eboris paronychia tolli Dioſco. cenſet, & Plin. lib. xxviij. tamen Paulus Aegineta ex vnguibus etiam fieri monuit. A Polonis eboris raſura eſtrozinii ſzlonyoucy koſzczi vocatur. Sed & vnicornis, vel monocerotis cornu habebis: non autem falſum. nam multi lapidẽ vice cornu monocerotis habent. Imò oẽs ferè. Subniger eſt color, aut ſubcinericius. Duo integra cornua Venetiis in ærario diui Marci recondantur, omnium, quæ viderim, pulcherrima, & maxima. Si hoc cornu aliubi habere poteris, cura: quippe veneno aduerſatur, & puerorum vermes interficit, vt publico conſenſu receptũ eſt, quod à nullo vnquam antiquiore dictum eſt. Verum ſi cerui cornua in hoc vſu ſunt, cur & illa monocerotis in eodem vſu eſſe non poſſunt? At à nullo proditum eſt, vel ratione comprobatũ. Poloni iednorozecz vocant. SE. Nec cornua cerui omittenda. BRA. Vt habeas curabo,

bo, quũ illuſtriſsimus Princeps, & patronus meus Hercules Eſtẽſis aliquẽ ceruum inſecutus defiget. A Gallis cerui cornua, corne de cerf, à Germanis hirtzenhorn dicuntur. Monocerotis aũt cornu, à nobis alicornio, ab Hiſpanis cuorno de licornio, à Germanis eodẽ modo ſua lingua einhorn, id eſt, cornu vnicornis dicitur. Germani verò ebur, elephant dicũt, cuius raſurã Galli raſclure d'iuoire vocant. SI. Copulæ glandiũ ſequũtur. BR. In Ferrariẽſi agro copioſe proueniũt, in Mutinẽſi copioſius: ego è mõtanis glãdibus potius ſeruarẽ. Scutellæ illę, quibus teguntur, & ferè pileola adſtringũt, propterea Germani nomen inuenere eichel hueteil, id eſt, glãdis pileolũ. In his rebus natura prouidit, in quibus nõ eſt opus, niſi occulta aliqua neceſsitate factũ ſit. Sunt frigidæ & ſiccæ ordine ſecũdo. A Polonis skorki zolox dzioucz vocãtur. SI. Tegname ſequitur. BR. Hoc inter ligna numerare oportebat. SI. Ad me nihil refert, modò apud antiquos agnoſcã. B. Nihil equidẽ refert, tamẽ cõgenera cõgeneribus prope eſſe oportet. Scito tegname vocari, quaſi thymiama, à ſuffumigio: eo nẽpe domus ſuffumigantur, vt redoleant. Id enim nomẽ thymiama multis odoratis rebus cõmune eſt ſuffumigio aptis, modò ex floribus nõ ſint. Nos duplex genus corticis habe

mus,

mus, quæ pro thymiamate pharmacopolæ vendunt. Vnũ craſſum nigrũ, & cõbuſtæ rei faciẽ habens, cui nigra fruſtula cõnexa ſunt, ac ſi conglobatæ arboris ſuccus ſit. Alterum ſubtile, & rubrum. Si hoc ſuffumigaueris, redolet magis quam primũ: imo pluribus primus ille cortex male olet, quẽ paſsim venditis. SE. Quid eſt apud antiquos. BR. Dioſcorides primo libro de naſcaphtho pertractat, quod veſtrũ tegname, aut thymiama eſſe arbitror. Ex India defertur naſcaphthõ. Natura corticoſum eſt, & additur ad ſuffimenta, ſed ingrato odore. Recentes Naſtatimon legũt, quũ naſcapthõ legere oporteat. SE. Loquuntúrne de ipſo Arabes? BR. Loquuntur quidẽ. Nam Serapio capite centeſimo octuageſimo ſexto, ſub nomine Laſahatem, de naſcaphtho pertractat. Genuẽſis decipitur, qui nabach Serapionis eſſe arbitratur: & errandi anſam Pandectario præſtitit, qui ex aliorũ dictis, & non ex ipſo fonte colligit. Quippe nabach, fructus arboris eſt, vt de illo Auicenna quoque ſcribit, ſed laſahatem, Dioſcoridis naſcaphthon verè eſt. Interpres aut librarius aliquis deceptus eſt, qui in Serapione nabach poſuit, quũ laſahatẽ ſcribere debuiſſet. Hæc autẽ nihil ad rem, modo noſcas veſtrum tegname, vel thymiama, id eſt, corticem illum apud nos in ſuſpicionẽ veniſſe, vt

Dioſc

Dioſcorides naſcapthon,& Serapionis laſahatem dici oporteat. Comparato enim laſa hatem Serapionis,naſcaphtho Dioſco.idem eſſe pictura demonſtrat: imò à Serapione exquiſita Dioſcoridis verba adducuntur. Sed vnus eſt in Genuenſi,& Pandectario adeò ſupinus error, vt diſsimulari non poſsit:vbi Dioſcorides corticoſum dicit,ipſi ſine cortice legũt,quũ tamen cortex ſit.De eo Gale.& Paulus eodem ferè modo pertractant, vt Serapio Pauli verba adducens,eadem ſcripſiſſe Paulum fateatur,quæ Galenus antea edocuerat.SE.Certũ eſt noſtri thymiamatis odorem multis diſplicere.Aliorum fortè miſcella gratus efficitur.BRA.In compoſitionibus etiam ingratiſsimum odorem ſpirat, vt diebus proximis in variis miſcellis, quas illuſtriſsimus,& excellentiſsimus Ferrarię Dux Alphonſus ſuis manibus me præſente parabat,vt vir erat nouarum rerũ ſitientiſsimus, expertus ſum,quẽ nuper mors impia, crudeles parcæ nobis abſtulere.O incertæ,& incõſtantes Mundi res,ô curas hominũ,quãtum eſt in rebus inane. Clemens Pontifex ſeptimus inteſtino odio Alphonſum Illuſtriſsi. Principẽ proſequebatur.Septimo kalendas Octobris obiit Pontifex, Anno à Chriſti ortu milleno quingenteno xxxiiij.Quinto kalendas Octobris vigeſimaprima hora illu-

ſtriſsim

ſtriſsimo Duci relatũ eſt Clementem obiiſſe: hora prima noctis Illuſtriſsimus Dux ægrotare cœpit, pridie kalendas Nouẽbris hora ſexta noctis, ſexta decima horæ parte dẽpta, immortali Deo animã reddidit, rebus ſuis Chriſtianiſsimo more diſpoſitis. O iniqua fata. O Sirenes vſque in exitiũ dulces humanas res, quæ quũ blandiri incipiũt, mox necant. Non potuit hic generoſiſsimus Princeps res ſuas pacatas vnquã videre. Nam ab initio principatus vſq; in vitæ calcẽ omnia aduerſa, quæ Principi contingere poſſunt, habuit, & egregiè ſuperauit. Potẽtiſsimi hoſtes eũ nõ modò pũgere, ſed vorare, & deglutire tẽtarunt. Ipſe dimicans, & ſapientia oẽs expulit, vicit, & triũphauit. Toties ei factæ ſunt inſidiæ, vt pigeat, ac pudeat à quibus, & quoties, referre. His omnibus denique ſuperatis, quum tempus quietis inſtaret, morte præuentus, dum excogitabat ipſe reliquum vitæ in noſcendis rerum cauſis, in variis experiundis trãſire. O quoties mecum loquẽs dum ægrotabat, in hæc verba prorupit: Mi Antoni, ſi à præſenti ægritudine euadam, ingens viridariũ tibi decreui, & nuntios quorſum iuſſeris mittã, vt herbæ, quæ apud nos nõ ſunt, afferantur. adeo ſimpliciũ medicamentorum notione delectabatur: vt integrè Andromachi Theriaca fieri poſſet, ſpoponderat

derat

derat nuntios ad omnes Mundi partes mittere, in quibus ſimplicia medicamenta efficaciora inueniuntur. quod infectum non relinquet illuſtriſsi. & excellentiſsi. patronus Hercules Eſtenſis, eiuſdem Illuſtriſ. Alphonſi primogenitus, qui poſt dulciſsimi, & ſapiẽtiſsimi genitoris obitũ, magno omniũ gaudio, & plauſu in feſto omniũ ſanctorũ dux creatus eſt: quem video integerrima pace, & quiete diu victurum, nempe omnia plauſere nouo Duci. Nec cœlum potuit ingẽtibus pluuiis prius patris mortem deplorans, non oſtẽdere lætitiã. A ſummo Olympo riſit Apollo, & nubes fugauit, vt diẽ lætam nouo Principi daret, & quietem perpetuam oſtenderet, cũ quo Deus eſt, qui in bonorum animis inſidet. SE. Audiui de hoc Principe talia, qualia à iuuenum animis abeſſe ſoleant, vt diuinus potius, quàm humanus dici mereatur. BR. Multa quidem de illo digna circunferuntur, ſed nõ talia vt eius benignitas expeteret, vt eius frugalitas, & clementia expoſtulant. Pius eſt, mitis, iuſtus, Dei Præceptorum ſummus cuſtos, & quod nunc rarum in Principe eſt, liberalis. Cuius teſtis ſum ego, quem amplo prædio in Carpenſi agro donauit. Vt deinceps mihi nec ſuccida, nec panis (vt Ciceronis parœmia vtar) deeſſe poſsit. Non eſt autẽ hic locus Herculis Illuſtriſsi.

ſſ

Ferrariæ Ducis encomium canere,ſed aliàs plenius (vt dignum eſt tāto principe) aggrediar.Interim alia proſequaris. Calidū & ſiccum eſt ordine ſecūdo inteſo,vel in principio tertii.SE.Tartarū ſequitur.BR.Nec aliūde quæras quā Ferrariæ,ad quā præpotētia vina confluunt,quāuis mediocria naſcātur: ſeparatim ex nigro,& albo vino,ex præpotenti,& debili tartara ſerua. Tartari drachma in iure bibita ter,aut quater,præter noxam ſoluit.Hiſpani Latinum nomē ſequuntur,alii raſura de botas,Germa. vvein ſtein appellant,id eſt,lapidē vini,Neapolitani nitro de bota,Poloni vayſtyn.Cretēſes vulgò groppeda,Veneti grepola.SE.Antale, & dentale ſequuntur.BR.Tot ab antiquis authoribus teſtarum genera in vſu medico recepta ſunt,vt difficile ſit ſpecies interſtinguere, & difficillimum omnia demonſtrare:nunc tamen conabimur has duas ſpecies (ſi poſsibile erit) apud antiquos inuenire. Nonnulli quod vos dentale appellatis,dētes eſſe illius optimi piſcis,quem vulgò dentale vocamus putarunt,ſed falſo:nam dentale piſcis auratæ aſsimilatur,ſed magnitudine eā excellit. Conſtat autem dentale veſtrum,citrinū vnguentum ingrediens, piſcis dentes non eſſe, ſed inter conchas numerādum,de quibus ab antiquis ſermo fit.Dentale,& antale in pur-

pur

purarum genere à Plinio libro nono, capite xxxvj.& Dioſcoride libro ſecundo numerari videntur,& à Plinio eodem loco dentale buccinum dicitur,à Galeno buccinum marinũ,quia ſimilitudinẽ habet cum buccino, quo ſonus editur. Antale à Plinio purpura vocatur:tamen & in genere buccini quoque eſt Galen. in emplaſtro albo Ariobarzanio inter alia,buccinorum cinerem addit. Cery ces à Græcis buccina vocãtur.nã idem eſt ceryx,quod præco apud Græcos: propterea buccinũ dicimus,quod ipſi cerycẽ nũcupãt. Recentes dentale appellãt,quia cũ dentibus ſimilitudinẽ habere videtur. Viuunt hæc,ſed an ſenſum habeãt,immeritò multi dubitãt, quũ ſenſu vigere oculata fide cõſtet. Poſt marinos æſtus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta,& qui cruda edunt, ſicut alia cõchylia. Antale diuerſis inuolucris circungyratur, tamẽ buccinũ eſt. Accidit quãdoq; flante vento,per antalis anfractus ſibilum emitti,vt tuba videatur. Hæc Venetiis emas,aut circa mare quæras,quum in Malaciam,poſt ingentes æſtus venit. Optarem vt buccina carnem habentia emeres,quoniam (vt Paulus inquit) oleo decocta auriũ doloribus proficiũt. Quãobrem dẽtale buccinũ eſt: antale apud antiquos, purpura: ideo Galenus vndecimo libro de ſimpliciũ medica-

mentorum facultatibus, eodẽ capite de buccino & purpura tractat, & Dioſcorides primò de purpura, mox de buccino, tanquam de cõgeneribus expediuit. Tamẽ murex plura amplectitur, quàm buccinũ faciat. Qui verò tellinas ex nominis vicinitate dentale eſſe arbitrati ſunt, aberrarunt: quoniam tellinæ albæ ſunt in genere concharũ, lenes & perpolitæ, nullo modo ſtriatæ, & ſunt tellinæ, quas noſtrũ vulgus peuerazze, & peueracinas nuncupãt. Exiccãt omnia ordine ſecundo. Et ferè tẽperata ſunt in actiuis, vel ad frigiditatẽ inclinant. Ad alia te conferas. HER. Cœna parata eſt, & iam frigeſcunt pultaria. SE. Vmbilici marini ſuperſunt, qui nos paululùm remorantur. BR. Pulchrum nomẽ eſt à re ipſa ſumptũ, quoniã hominis vmbilico ſimiles ſpectantur: ab antiquis in genere cochlearum marinarum numerari ſolẽt. Vnũ verò in genere admonendum, omnes has teſtas exiccare. Propterea Galenus in buccino de omnibus vna pertractat, & in genere. Ab Hiſpanis beligoli vocantur, emblici marini, & à Creteñſibus vulgò ammathias thalaſſas, id eſt, oculus marinus. Ad imagines ſuſpendunt, dicẽtes oculis ſuccurrere. SE. Lauemus manus, & è regione huius oſtii ſedeamus, vbi ſuauis aura ſpirat. [illegible]. Et ego in hunc angulum ſecedã, ne ſudans laterali morbo capiar.

capiat. BRAS. Conſiderare oportet, nunquid alia ſint in his montibus quæréda, aut aliò eundum vt habeantur. SE. Nihil amplius, eſt quod hic deſiderem. Cras Ferrariã reuertemur, ea conditione, vt comes ſis, & alia nonnulla meæ officinæ commoda neceſſariaq; tractemus. BR. Non poſſum tibi non obtemperare, quanuis mihi aliò eundũ erat. Nunc autem tempus quietem exigit potius, quã verba, & dulcis ſopor influit per membra. HER. Dormiamus igitur, vt ſummo mane ſurgentes, magnam itineris partem perficiamus. SE. Iam ſomno capiebar, niſi tuis verbis interturbaſſes, Herbarie.

DE PINGVEDINIBVS, QVARVM in officinis pharmacopolarum vſus eſt.

HER. Surgite, iam diluculum inſtat. en Venus iterum eradiare cœpit. BR. Lucifer mane appellatur. SE. Inter eundũ alia ſimplicia excogitare, & percembrare oportet, quibus in dies vtimur. BRA. Quæ ſunt hæc? SE. Primò pinguedines occurrunt. BR. Quorũ animalium? SE. Gallinæ, anatis, anſeris. BRA. Ferrariæ eiuſcemodi pinguedines perquam commodè habentur. Tamen glocientes gallinas euitare oportet, & antiquas. Anſerum verò, atque anatũ ſyluestriũ pinguedinẽ ſeorſum à domeſticis ſerua. Nã ſylueſtriũ pinguedo

calidior,& ſubtilior exiſtit, debétq; citra ſalem inueterari, vt Dioſco.ſecundo libro,& Gal.vndecimo de ſimplic.medic.facul.oſtẽdunt. Tu ſi ſeruare cupies,hos authores conſidera,qui plures modos ſeruandi ſecũdum diuerſas etiam pinguedines docent. Ad nõnulla etiam recens valet,ad quæ non inueterata,& econtrario. Nec te prætereat marium pinguedinem calidiorem, & ſicciorẽ fœminarum pinguedine eſſe: ideo ſeorſum marium & fœminarum pinguedines ſerua. Differunt pinguedo,& adeps, quoniã adeps in valde obeſis animalib. pinguedo eſt,pinguedo verò ſubtilior: propterea obeſa animalia etiam vulgò adipe habere dicimus. Animalia verò,quæ macilenta non ſunt, & integra ſanitate feruntur,pinguedinem habere,& pinguia eſſe fatemur,nõ tamen adipem habere, ideo pinguedo intra carnem, adeps in fine carnis exiſtit. 11. Seuum quid eſt? BR. Seuum, vel ſepum in ruminantibus adeps eſt,in fine carnis:in ſue ſepũ, ſed ineptum etiam ad candelas,& axungia ſeruantur. In renibus ſumenda eſſe Dioſc. ſecundo libro animaduertit. Seuum, & adeps facilè gelantur,non gelatur facilè pinguedo. Tamen inter loquendum quandoq; pinguedine pro adipe,& adipe pro pinguedine vtar, vt ferè recẽtes faciunt. At tu in officina pigued

gued

guedinem ab adipe ſeparatã habeas : quoniam pinguedo calidior , & minus humida eſt. Vbi autẽ magis humectare opus ſit, adipem ſume: vbi minus, pinguedinem. Nunc in vſum venit vitulinã pinguedinẽ ſeruare ad circunlinenda catapotia ; ne amaritudo ſentiatur. Pinguedo ab Hiſpanis bordura, à Polonis eboſtoſcziak, à Cretenſib. vulgò pachi nuncupatur. Galli verò gallinam poule, Poloni kokoſsi, Cretenſes ornitha, Germani heun, Hiſp. vt nos, vocãt. Sed anas à Gallis canart, ab Hiſp. anade, à Polonis kaczki, Cratẽſes vulgò papices, à Germanis ent, dicitur. Appellant verò Hiſp. anſerem , anſaron, Galli oye, Poloni goxſſzi, Neapolitani papare , Cretenſes vulgò chines , Germani bans. quod nomẽ apud Germanos antiquiſſimum eſt. Nam Plinius capite vigeſimoſecundo libro XI. banzan vocari apud Germanos anſerem ſcriptum reliquit, ac ſi Plinius Germanum nomen declinaret à bans. quod quum ipſi proferunt, adeò aſperè referunt, vt s. π. ſonare videantur. SB. Taſsi, vrſi, ceruiq; pinguedines ſequũtur. BR. Non parum etiam refert an pinguedo ex iuniore, vel ſeniore animante ſit. In his montibus taxorum, vrſorũq; pinguedines à ruſticis emes, ptius quàm diſcedamus. Vereor autem ne decipiaris , & aliam pinguedinem pro vrſi

pinguedine vendant ruſtici hi montani, omnium ruſticorum perditiſsimi, qui continuis factionibus ſeſe mutuis necibus interficiunt. Sed en occaſio offertur, qualẽ volebamus. Ab hoc ruſtico vrſus interfectus eſt, pinguedinẽ emere quid prohibet? vt ex vrſo ſumptam certi ſimus. Deinde Ferrariæ Dioſc. more aptabimus, ſeruabimusq́;. Nec taxum illum viuum prætermittamus, quẽ mulier funiculo ligatum habet: eum Ferrariæ vnà comedemus, & pinguedinem ſeruabis. Diſcorides, Galenus, & Paulus huius animalis pinguedinem prętereunt. Conſtat autem plurimùm emollire. Cerui pinguedinem vt habeas curabo, cũ illuſtriſsimus patronus Hercules Eſtenſis nũc nouus Ferrariæ Dux creatus, cui fata ſecundẽt, ceruos venatione deſiget. Taxus animal eſt fere in murium Alpinorũ genere, à quo Ferrariæ nobiliſsima Taxonorum familia nomẽ, ſortita eſt, in quo ſunt duo ingentia virtutis lumina, Galeaccius patruus, & Nicolaus nepos, quorum minora nõ ſunt, Hercules, Camillus, & Alphõſus, de quib' aliàs. Galli vrſum ours, Hiſpani, vt nos, Germani beer, Poloni myedzuiedzie, Creteaſes vulgò arcuda vocant. Ceruũ verò Germani hirtz, Galli cerf, Hiſpani cieruo, Poloni zelenij, Cretẽſes vulgo laphi nuncupare ſolẽt. SA. Equi pinguedo

do ſequitur. BR. Curabo vt hanc pinguedinem à magnifico Petro Manfredo Mauro cognominato habeas, qui ea frequenter ad equorũ ægritudines vtitur. Tamẽ ipſe pinguedinem comarum equi appellat: quia ex collo potiſsimũ eliquat, è quo comæ prodeunt. Germani equum pfert, Galli cheual, Cretenſes vulgò alogu, Poloni konskie, Hiſpani, vt nos, cauallo nuncupant. SEN. Hirci pinguedo ſequitur. BR. Et hanc Ferrariæ habebis. Eſt enim hircus caprarum maritus, quem vulgo becho nũcupamus: & per ſimilitudinẽ eos homines bechos appellare con ſueuimus, qui ſponte eorum vxores ab aliis vitiari ſinunt, quippe omnia animalia ęgrè ferunt, ſi cõpares ſuæ aliis iungantur, & pro hoc actu dimicant, præter hircũ. Quam ob rẽ inter Ferrarięſes inſtitutiones ſancitũ eſt, ſi quis patiatur ſciens, & volẽs vxorem eius ab alio vitiari, ſupra currũ ligatus, caput hircinis cornibus redimitum habẽs per totam vrbẽ ducatur, vt hoc probro vileſcat. A Gallis hircus bouc, ab Hiſpan. cabron, à Germanis bock, à Polonis kozloue dicitur. SE. Caſtrati pinguedo præter dictas habenda. BR. Hanc etiã ne aliunde quæras, quàm Ferrariæ. Agnus eſt, dum pueteſcit: cùm creuerit, aries efficitur, ouium maritus. Si caſtretur, veruex dicitur: vos autem caſtratum nomi-

natis. Dioſc.modum ſeruandi lib. II.docet: quanuis & alii ſint modi poſt Dioſc.inuenti. Galli caſtratum mouton, Hiſpani carnero, Germani hemmel, Poloni ſkopoue, Crecenſes vulgò munucho appellāt. SEN. Hominis pinguedo ſequitur. BR. De humana pinguedine exordiar, ſi in primis animaduertero, caſtratorum pinguedinem à Gal. fœminæ aſsimilari, vt eandē fere qualitatem habeant pinguedo fœminæ, & caſtrati in ſuo genere. Adeò ingentes vires nobis tribuunt teſticuli, qui in cauſa ſunt, vt tauri nunquā aratro aſſueſcant, niſi caſtrati. Pro humana antē pinguedine ſeruanda, cùm ſuſpenſi alicuius ſectio fiet, vt aſſequaris curabo. Quippe illi diſplicēt, qui his detrahunt, qui ex homine medicinas parāt, vt Alexāder Benedictus: quoniā apud antiquos medicos cùm Græcos, tum Arabes, ex homine plures ad artem medicē ſpectantes cōpoſitiones fieri colligitur. Et Gal. ex humano ſtercore quoſdam affectus leuari docet, & ex aurium ſorde, atq; totius corporis. Adde hominem homini magis aſsimilari, quā aliquod aliud animal. Sed hæc aliàs diſputāda ſunt, & diffuſis ac certis argumētis cōprobanda. Nunc etiam Ioānes Sinapius Germanus vir omni bonarum literarū genere refertiſsimus, & noſter in naturali philoſophia diſcipulus, li

bellum

bellum oſtendit veluti Enchiridion Botanologicon inſcriptum,quem veluti per trãſennam nõ quidem legi, ſed vna nocte voraui. In quo libelli author eos taxare videtur,qui ex hominum partibus quicquam in re medica faciũt.Sed ipſius pace dixerim , cũ humanæ partes per notas qualitates alicui ægritudini ſuccurrunt,in his præſertim, quæ exterius applicãtur, humanis partibus potius vtor , quã alterius animalis: & ita cuicunq; agendũ ſuadeo.Nomẽ authoris libelli,Euritius Cordus eſt,Simeſuſius,quẽ corã ex facie noui,cũ Ferrariæ literis incũberet, in cõtubernio excellentiſsimi Vincẽtii Caprilis,Euritius verè cordatus vir longa experiẽtia præditus. Cuius libellũ antequam ad hanc vſque noſtri laboris partem perueniſſem,legiſſe optarim:quippe maximo mihi adiumẽto fuiſſet,pręſertim in Germanis nominibus agnoſcẽdis. Et quanuis Gale.x. de ſimpl.medic.facul.illos reprehendere videatur,qui partibus humanis vtũtur,intelligendus eſt,cũ alia potiora habeantur : neq; aliis in locis prætermittit ad quæ valerent diuerſa,quæ ad hominem ſpectẽt, edocere. Pace præterea Plinii dixerim libro XXVIII. cap.I.Cùm potiora nõ habeantur , quæ de homine haberi poſsint in vſu eſſe debẽt,potiſsimũ cùm extrinſecus eſt eorũ vſus. Non

enim

enim hoc abominabile eſt. At quid abominabilius, quã canũ ſtercus exhibere in angina? tamen & Gal. hoc præſidium laudat: quanquam in genere x. de ſimpl. medic. facult. reprehẽderit. Ad rem noſtram redeuntes, Germani hominẽ mẽſch, Hiſpani hombre, Galli homme, Poloni czlouiecze nũcupant. SE. Serpentis pinguedo ſequitur. BRA. In hac pinguedine errores innumeros faciũt & pharmacopolę, & qui ſine diſtinctione dicũt medici. Nam vocabulũ ſerpens, omnia ſerpẽtia ſignificat indiſcretè, quæ innumera ſunt, vt etiã Quintus Serenus, & plures alii antiqui, puerorum vermes, & terreſtres, ſerpẽtes appellarint. SE. Rari ſunt, qui hac pinguedine vtantur. Imo nunquã probos medicos ea vti vidi, ſed agyrtas ſolũ & ethologos. BR. De pinguedine viperę apud authores ſermo fit: de aliorũ ſerpentũ adipe, nihil fere legi apud quenquam probatũ, niſi apud Albertũ magnũ, quem tamen non auſim, nec volo inter probos rei medicæ authores numerare. Cum igitur ſerpentis pinguedo ſimpliciter quæritur, viperinum adipem intelligendũ cenſeo, qui per decoctionem colligitur. Bononię pharmacopolas vidi, qui ex quocunq; ſerpentis genere (puerorum vermibus, & terreſtribus lũbricis demptis) indiſcriminatim acciperent. Serpentẽ,

Galli

Galli couleuure, Hiſpani culebra, Germani ſchlang, Poloni voxzoue, Cretenſes vulgò ophides vocant. SE. Sunt & qui leoninã pinguedinem, in ſuis cõpoſitionibus, quas receptas dicunt, accipiant: ſed an leonina ſit, quã Venetiis emimus, ignoramus. Ideò in mea officina hanc habere paruipendo. BR. Nec immeritò, cùm rem ipſam, an talis ſit, ignores. A Germanis leuvv, à Gallis, & Hiſpanis, vt nos, lion, vel leon nuncupatur: primi liõ, Hiſpani leõ vocãt, à Polonis liuouc, à Cretenſibus vulgò lendari. SE. Nullis aliis pinguedinibus vtimur, ſed medullæ ſequũtur. BR. A Dioſc. autem & Galeno plures aliæ enumerantur rei medicæ neceſſariæ. SE. De illis nihil ad nos. Cùm ea planitie, quæ in decliui videtur, potiti erimus, medullas, quibus vtimur, enumerare incipiã. BR. Scito interim Galenum pinguedinẽ omnem calidam, & ſiccam exiſtimare: differunt tamẽ ratione ſpecierum animalium, ætatum, ſexuum, & caſtratorum, atque integrorum.

DE MEDVLLIS, QVARVM in officinis vſus eſt.

BRAS. Expedit medullas, quibus vteris, enumerare. SEN. Id faciam ſi in primis animaduertero, medullas potiſsimùm è cruribus accipi. BR. Tamen Galenus xi. de ſimpl. medic. facult. etiam ſpinalem medullam ex

brut

brutis colligi cenſet, & ſeorſum à medulla crurũ ſeruari. Nempe medulla propriè crurum dicitur. Eſt autem ſpinalis medulla durior, & ſiccior aliis: has ſeorſum collige, vt Galenus præcitato loco, & Dioſcorides ſecundo libro docent, diuerſo tamen ingenio. SEN. Prima medulla crurum oſsis cerui eſt, ſecũda vituli, tertia bouis. BR. Et meritò per hũc ordinem numeraſti, quoniam Galenus & Dioſcorides medullæ ceruinæ primum locum tribuunt, ſecundum vitulinæ, tertium taurinæ, & hircinæ. Sub taurina bouillam comprehendimus. Germani medullam marck, Hiſpani tuetano. Cretenſes vulgò emniato, Poloni mozgi vocant. Vitulus autem à Gallis veau, ab Hiſpanis bezeron, à Gemanis kalb, à Polonis czieloxczia, à Cretenſibus vulgò muſchari dicitur. Sed Galli boué beuf, Hiſpani buey, Germani rindt. Poloni volu, Cretenſes vulgò budi appellant. SEN. Agni medulla ſequitur. BR. Ferrariæ probatiſsimam habebis, vbi curabo, vt ceruinam aſſequaris. Agnus ab Hiſpanis cordero, à Germa. lamb, à Polonis barana, à Cretenſibus vulgò argni vocatur. SEN. Poſt medullas pulmones ſequũtur, de quibus ſtatim agemus, ſi prius hoc flumen tranauerimus. Calefaciunt medullæ omnes, & humectant, ſed pro animalium ratione.

De pvlmonibvs, et testicvlis.

Senex. Vno tantũ pulmone vtimur nos pharmacopolæ. br. Ergo & vno corde? sen. Imò nullo corde. br. Fortè nulla mente intelligis. se. Rem nõ accepiſti, intelligebam nullius animalis cor noſtras officinas ingredi. br. Tui autem ſerui animalia ſunt. Igitur nec tuorum ſeruorum corda in officinis habes? se. Vtinam mendacium eſſet, & ſalibus tantùm iocaremur: ſed re vera meorum famulorũ corda extra officinam ſunt, quia amaſiis, & puerilibus deliramentis vacant. Ad rem verò proficiſcentes, Pulmonem vulpis ſolùm medici recipiunt, & noſtras compoſitiones ingreditur. br. Hũc pulmonem ſiccatum, potumq́; ſuſpirioſis mederi Dioſcorides cenſet. Compoſitionem habetis ex hoc pulmone probã, & quæ ſuſpirioſis magnopere proſit. Dioſco. & Gale. de pluribus pulmonibus vnà ſcribunt, quos omnes ad attritus calceamentorum valere iudicant. A Gallis poumon de renart, à Germa. fuchs lungen, id eſt, vulpis pulmo nuncupatur, à Polonis verò liſſziok plucze, & à Cretenſibus vulgò phlegmanitis alopus. se. Vnius etiam animalis teſtibus vtimur. br. Cuius? se. Caſtoris. bra. Et caſtorium dicitur ipſe teſticulus. Ad tot in re medica valet, quòd (vt Galenus xi. de ſimplic. medica. faculta.

refert)

refert) Archigenes integrum librũ de ipſo perſcripſerit. Hoc animal Dioſcorides amphibium appellat: quoniam & in aqua, & terra viuat, ſed potiſsimùm in aqua moratur, ob piſciculos, & cancros, quos ſedulò expiſcatur, & quibus veſcitur. Nos vulgò hoc animal biuaro nũcupamus, Poloni bobrouii ſcroii, Galli Latinũ nomẽ ſequũtur, Caſtor. Germani à pelle, quẽ ſupra dorſum in cauda habet, vt oropygiũ in auibus, biber geil nuncuparũt. Receptũ eſt, & adeò animis hominũ impreſſum, vt nũquã dimoueri poſsit, hoc animal ſibi teſtes amputare, cũ venatores eũ ſequũtur, cum nouerit cauſam cur inſequatur, aut quia nobis inuidet, ne illã partẽ habeamus, propter quam illũ inquimur. Fingunt autem recentes, cùm eò deuẽtum eſt, vt fugere nequeat, ſibi eã partẽ amputare, quæ mali cauſa eſt: vt hoc anſam dederit pluribus amãtibus, picturas ex hoc animali ſibi fingere. Idẽ Plin. cap. xxx. octaui lib. quãuis III. cap. XXXII. dicat medicorũ vulgus id exiſtimare: at Sextius medicus diligentiſsimus falſum eſſe obſeruauit. Imò adeò paruos, & ſubſtrictos habere, & ſpinæ adhærẽtes, vt adimi non poſsint, niſi vita animali ſimul adimatur. Dioſc. idẽ ſentit non poſſe adimi, quoniam ſubſtricti, & adhærentes ſunt, quales ſues habent.

Et

Et nos hoc obſeruauimus ter, aut quater in viuis fibris, & mortuis: non ſunt quales ab aliquib. Venetiis vẽdũtur. Lutræ ſimilitudinem habet, cauda ſolũ differt, & habitu corporis, tñ & lutrarũ teſtes ad eadẽ ferè valẽt, ad quæ caſtoreũ. In Põto naſcũtur, & in fluminibus aliquot Hiſpanię frequentes ſunt, & apud nos vbi Padus mari iungitur. Quũ annis ꝓximis eſſem cũ Illuſtriſsimo Principe Alphonſo Duce Ferrariæ, circa loca eius maritima, vbi dicitur caput Gauri, vulgò Codegoro, in aquis caſtorẽ cõſpicatus piloſum piſcẽ putabã, ſed nautæ venatores eum ſequebãtur. Vnus erat in prora cõtũ ferratũ habens, alii paulatim nauẽ ducebant verſus eã partem, in qua fibrũ ſubmergi viderant: quũ fiber motu exterritus, caput exereret, hic, qui cõtũ habebat, illũ cõfixit: quẽ Illuſtriſsimo duci præſentarunt. Ego aũt illum mẽbratim diſſecui. Deniq; teſtes, & paruos & ferè dorſo inhęrẽtes inuenimus. Reperiũtur & eo loco lutræ, quãuis in Neapolitano agro frequẽtiores ſint. Intra pelliculã caſtorei liquor eſt, qui ceroſus eſſe debet, odore graui, & redolente virus, guſtu mordaci, & acri, friabilis. Ex vno principio, hi teſtes ſunt. Vos autẽ pharmacopolæ neſcio quid Venetiis pro caſtoreo ematis, quum facilè apud nos haberi poſsit fiber, nec in Põtum,

aut Hiſpaniam mittendum. Eius morſum euitant inſequentes, quoniam nũquam deſerat, niſi perfracto membro. Ad alia pedem conferas. SENEX. Olea ſequuntur, de quibus ſtatim agemus, quum Alpes iſtas ſuperauerimus. BRA. Imò vt via breuior videatur, inter eundum enumera.

DE OLEIS, QVAE EX MINERA ſumuntur, & quę per expreſsionem fiunt, & quæ igne parantur.

SENEX. Olea, quę mineris innaſcuntur, & ſubterraneis meatibus in hoc ordine carceres habent. BR. Eorum nomina edoce. SEN. Petroleum, oleum de monte Zibio, oleum de ſaxo. BR. De his vbertim in aſphalto, & naphtha prædiximus, addidimuſq; petroleum ex regno Neapolitano adduci, è particulari loco, qui vulgò nuncupatur il Tocho: quanquam & in aliis fiat locis. SEN. Ad olea igitur, quę per expreſsionem fiunt, deſcendam, inter quæ in frequentiſsimo vſu ſunt, quæ ex amygdalis amaris, & ex dulcibus fiunt. BR. De his in fructibus dictũ eſt. Non pigebit tamen addere, quo ad guſtum perfectius fieri, ſi pellicula circundans dematur. Nec temperare poſſum, quin pinguiuſculum quorundã pharmacopolarum errorem detegam, qui ab Ethologis oleum amygdalarum dulcium emunt in veſicis

portant

portantibus,quum tamen oleum ſeminum lini ſit. SEN. Id mihi diebus antè actis accidit:propterea ſtatui deinceps nunquã emere, ſed in officina expreſsis amygdalis parare. BRA. Para & alia,vt oleum ſeminum lini, oleum ex vitellis ouorum, quod falsò nonnulli pharmacopolæ cicatrices delere contendunt,vt oua à fatuis detrahãt. Nunc tamen mulierum vſus eſt,ex hoc oleo facies decorare,aut ſimpliciter,aut alumine,ſaléque gemmæ additis.SEN.Itaque ex ſeminibus cucurbitę oleum parabo,ex glandibus, atque nucibus.BRASAV. Oleum ex nucibus in vſu medico non videtur. HER. Saltem ad accenſas lampades ſeruandas habendum. SENEX.Tamen & multis ægritudinibus ſuccurrit. Quomodo fieri oporteat, Dioſcorides ſecundo libro oſtendit. HER. Cur aliarum nationum vocabula prætermittis?BR. Vt tibi morem geram exarabo : Galli oleũ huille, Hiſpani azeytes, Germani oel, vel oeuel, e ſupra o ponentes, & ſono quodam inter o & e medio proferentes appellant. Nuces ab hiſpanis nuezes,à Polonis orzech, à Gallis nois,à Germanis nuſſ vocantur.Linum Germani,& Galli lin, vel Germani lein,Poloni len,Hiſpani,vt nos,lino dicunt. Ouum œuf Galli,Hiſpani iueues,Germani ey, Poloni iayt, nuncupant. Oleum cucur-

bitæ, ab Hiſpanis azeites de pepitas de calabacas, à Gallis huille de courges nominatur, Glandes Hiſpani bellotas, Galli glans, Germani eichel, Poloni zolexez vocant. SE. Perſicorum oleum, & chryſomelorum ſequitur. BRASAVOLVS. Ex horum ſeminibus oleum fit, non ex fructibus. Tamen perſicorum oleo rarò vtimur, quoniam eius loco amygdalarum amararum oleum ſumitur, quanuis ex perſicis oleum exiccet magis, quàm ex amygdalis amaris. Per chryſomela autem quid intelligis? BEN EX. Fructus illos, quos muniacas appellamus. BRASAVOLVS. A Germanis amarellen vocantur. Dioſcorides in cotoneorum genere, chryſomela numerat. Colorem aureum, & ſuauiſſimum odorem habent, & per coſtas diſtincta ſunt. Alii melimela eſſe à melleo ſapore, quæ à Varrone muſtea appellantur, propter celeritatem miteſcendi: & re vera nullum pomum celerius miteſcit noſtro dicto Armeniaco. In perſicorum genere, aut prunorum potius numeranda ſunt, quę Armeniaca nuncupamus, quoniam, vt inquit Plinius, ex Armenia delata ſunt. Nos vocabulum corrupimus, & muniacas, quaſi Armeniacas vocamus, quæ Palladius inter Perſica numerat. Oleum ſeminum horum fructuum hæmorrhoidum doloribus ſuccurrit,

rit, & à vobis pharmacopolis in hoc vſu tantùm ſit. Hominum ingenium, quod nunquam deſinit noua rimari, per varias inſitiones, medias quaſdam arborum ſpecies, vel indiuidua inuenit, quæ nunquam excogitauit antiquitas: nos vulgò albercocco vocamus fructus inter Perſicum, & Armeniacum medios, cuius ſapor nonnihil etiam Perſici repræſentat. Appellant Germani Perſicum pferſin, Poloni brzoſeinya. SENEX. Glandis oleum ſequitur. BRA. Apud authores glans vnguētaria reperitur, quam nos vulgò been Arabico nomine vocamus, balanus ab antiquis, & balanus myrepſica. De balanino oleo Dioſcorides primo libro tractat, quod nos vulgò oleum de been nuncupamus. SENEX. Nunc de hoc oleo non loquor, ſed de oleo ex roborum glandibus facto. BRASAVOLVS. Eſto Ferrariæ exprimes, nunc autem glandes in his montibus collige, ex robore tantùm, non ex illice, aut altera arbore, quanuis ſuas vires, & hæ glandes habeant. A Polonis glandes zoloxcz vocantur. SENEX. Laurinum oleum ſequitur. HERB. De hoc in herbis ſcriptum reliquimus, vbi omnia, quæ ex hac arbore colligi oporteat, monuimus. In his montibus baccas collige, quas ad oleum conficiendum Ferrariæ exprimes. Sunt enim hîc effica-

tiores quã Ferrarię. Tamen frequentiſsimè lauri Ferrariæ virent, & aliquot locis adeò Ferrarienſe ſolum amat, vt ferè ſpontè creſcat. Veſtalium virginum pudiciſsimarum, probatiſsimarúmque cœtum noſtra patria habemus, inter quas nonnullas ſanctas numerare poſſem. Corporis Chriſti ſorores nuncupantur. Clauſtrum habent, in quo adeò creſcunt, pullulant & multiplicantur lauri, vt vix recidentes agere poſsint quin vbique ſcaturiant, imo ipſis inuitis pullulant. S I. Eſtne clauſtrum illud, in quo Illuſtriſsimi Ducis filia moratur? BRA. Illud eſt, in quo Eleonora Eſteſis virgo pudiciſsima, huius mundi illecebris ſponte derelictis, vitam ſanctiſsimam viuit, & in continua Dei obſequia ducit, quæ veluti morum ſpecimen ac ſpeculum, aliis optime probatiſsiméque viuendi exemplar incõparabile tribuit, Ipſamet etiam a patre prius inuito, qui filia vnica ſpoliari nolebat, ſeſe diuinæ ſpeculationi, & Chriſti obſequiis tradidit, & Domina, ac Imperatrix, aliarum imperio ſemet ſponte ſubiecit. Literis diuinis operam nauat ſedulè, & nulla eſt liberalis ars, in qua non ſit exquiſite verſata. Sed pro hoc oleo Dioſcoridem primo libro cõſule. S I. Certe (vt de ipſa audiui) ſemper in melius proficit. Oleum de ſpica ſequitur. BRA. Apud

Apud vos duplex oleum de ſpica reperitur. Odoratum vnum. Alterum ſimpliciter de ſpica nuncupatum. Sed apud antiquos odoratum ſolùm de ſpica reperitur, quod nardinum vocant. Apud nos confectum ſuauiter non olet, quoniam ex herba vulgò dicta lauandula, & non ex nardo fiat. Sunt nonnulli qui lauandulam nardum Gallicam credidere: imò Genuæ multi ex lauandula nardinum oleũ magno errore parant, quum apud ipſos vera nardus ſit. Alii, quum lauandula ab indigenis aliuca nuncupetur, ſaliuncam apud antiquos eſſe exiſtimarũt. Alii libanotidis coronariæ ſpeciem cẽſent. Oleum, quod apud nos fit, viride eſt. Si autem ex Gallia deferatur, aut ab aliquibus Genuenſium officinis, flaueſcit, & magis redolet. Diuerſis modis conficitur, per expreſsionem ſeminum, vi Solis, aut ignis, ſub terra ad ſtatutum tempus in vitreato vaſe conditur, vt Nicolaus in eius antidotario præcipit. SENEX. Oleum myrtinum ſequitur. BRASAVO. De hoc à Dioſcoride primo libro, & myrteum vocat. SENEX. Seſaminum oleum ſequitur. BRA. Seſamum in Græcia, & Aegypto frequentiſsimum eſt: imò nullum alterum oleum in cibis, & vſu habent Aegyptii: Græci & oliuarum oleo, & ſeſamino vtuntur, ſed ad dulcorandum panem ſe-

ſamum addunt. Plinius libro decimooctauo, capite vii. illud tractat, & eius effigiem pingit. Dioſco. vires tantùm tractat. Arundinem habet, vt milium, ſed ampliorem, & radicem numeroſioré, quam milium. Caulis eſt ferulaceus: propterea ſolum vehementer emacerat. Foliaceum florem habet, & grana eius in ſiliquis diſtincta ſunt vt lupini. Candida grana magis probantur, & dulciora ſunt. Ex his granis expreſsis Dioſco. more primo libro oleum fit, in medico vſu, & coquinario. Antiquitus in Italia ſerebatur, vt Columella ſcribit, & Plinius. ſed nũc non ſolùm non ſeritur, imò nec noſcitur. Nõ deſunt autem, qui putarint grana quædam, quæ in Ferrarienſi agro nuper ſeminari cœpere, ad oleum parandum, ſeſamum eſſe: & re vera optimum oleum ex illis granis efficitur, quo magnificus Albertus Bendedeus vtitur. Tamen nec caulem, nec florem ſeſamo ſimilem habet, ſed ſylueſtri raphano potius. Promiſerat Illuſtriſsimus Alphonſus Ferrariæ Dux ex Græcia ſeſamum haberi curare: at morte præuentus non potuit. Verùm Illuſtriſsimus Hercules Dux nuper electus patris promiſſa reintegrauit, ſpopondítque in Bondonii campis latum agrum daturũ, vt ſeratur: nam ſummè terram emacrat. Sed Bondonii campi

luxur

luxuriant magis quàm oporteant, & lætiſſimè, ac fertiliſsmè cultoribus reſpõdẽt, vt facilè exhauriri non poſsint. At cùm M. D. XXXV. Neapolim equitarem cum Illuſtriſſimo patrono meo Hercule Ferratiæ Duce in Campania ſeſamũ vidi, atq; colligi, Ferrariæ ſeminaui, oritur ægrè. Neapoli copetas mirè ſapidas faciunt ex ſeſamo, quem vocant georgeoleon, ab Hiſpanis alegria dicitur. Neapoli pro lacte mulierum augendo ſeſamum edendum præbent. SEN. Olea, quæ per expreſsionem fiunt, expedita ſunt: ea ſequuntur, quæ igne paramus, & à iuniperino ſcheda noſtra initium ſumit. BRA. Ex iuniperi ligno hoc oleum dupliciter fit aduerſus peſtilentem morbum apprimè valens. In duplici vaſe conficitur, quorum alterum perforatum in altero ſit, & igne circundetur, vt recentes docent. Fit etiam ex iuniperi baccis, ſed per expreſsionem, vt alia, quæ ex ſeminibus parari Dioſcorides monuit. A Gallis iuniperus geneure, ab Hiſpanis genebro, à Germanis vrahelderbeer, id eſt, baccæ iuniperi, vt vel krommetbeer, id eſt, baccæ turdorum nuncupantur. SEN. Tartari atq; ſulphuris olea ſequuntur. BR. Et hæc vi ignis fiunt. In tua officina Ferrariæ aſſequeris. Sulphur, Galli ſoufre, Hiſpani enxufre, Germani ſchuebel vocant. SEN.

Vitriolio oleum ſuccedit. BRASA. In chalcantho, oleum fieri admonuimus, quod non ſolum homines, ſed & arbores interficit: ideò in ſeceſſu parandum vbi nullus habitet. Albucaſis, & alij recentes modum conficiendi oſtendunt. Sat eſt nobis veluti per tranſennam res ipſas oſtendere, & , quæ occultæ ſunt, detergere. Conficiendi vero modos à recentibus diſcas, ne ab ipſis eorum labores ſumere videamur. SENEX. Terebinthi oleum occurrit. BRASAVOLVS. Nos alio terebinthino oleo vtimur, quàm antiqui fecerint, quippe ex terebinthina, imo potius ex laricina vi ignis oleum educimus multis ægritudinibus aptum. Antiqui vero, (vt Dioſcorides primo libro oſtendit) ex terebinthi ſeminibus parabant, eo modo, quo myrti ſemina ad oleum exprimuntur. Nos terebinthi ſeminibus caremus: ideo illud, quod vi ignis fit, ex vera terebinthina, non ex laricina, habere curabis. SENEX. De oleis expeditum eſt. BRASAVOLVS. Cur oleum ex maturis oliuis, & immaturis prætermiſiſti? tamen per expreſsionem fit. SEN. Quoniam Ferrariæ copioſe habeo. BRASAVO. Adde in fructibus pertractatum eſſe: miror autem cur tam pauca olea ſeruetis. SENEX. Plura in vſu non ſunt. BRASA. Ad cicatrices delendas, vel potius remittendas, & emolliendas

tereb

terebinthinum oleum ſummè proficit, his demptis, quas varioli reliquere. SENEX. Ego autem ſingulis annis ad variolorum ſtigmata eius olei copiam vendo. BRA. Decipiuntur, qui pro variolis emunt, vt experiri licuit in magnificis compatribus Renata Subiſia Galla virgine pudiciſsima, & Comite Bonifacio Biuilaqua nobili egregio. Hi enim ſimul cum magnifico Federico Quamo Lucretiam natam ad vndam baptiſmatis eleuarunt anno à Chriſti ortu M.D.XXXIIII. decimoquarto calendas Octobris, quæ in lucem prodierat quinto idus Septembris. Sed hæc omittamus, quæ ad noſtram nihil faciunt. Interim alia proſequaris. SE. Nihil aliud in mea ſcheda reperitur ad officinam noſtram neceſſarium. BRASA. Nos impræſentiarum olea ex quacunque re, vi ignis educere ſcimus, quæ odorem, & ſaporem rerum, ex quibus fiunt, mirè ſeruant. Vbi olea reliquiſti, quæ ex floribus & herbis fiunt? SEN. Hæc data opera omiſi, quoniam Ferrariæ in mea officina optimè paro. BRAS. Erant & illa numeranda, ne quidquam hic ſcriptum deſideretur. SEN. Nihil antiquius mihi eſſet, quàm hæc tecum dulci colloquio diſcutere, vt noſtris ſimplicibus medicamentis nihil deſit inconſultum. BRA. Iam vrbis mœnia videri incipiunt, &

ſumm

ſumma turris Rigibelli cacumina apparẽt: pilea quatiamus, vt ab hoc ingẽti puluere liberemur. SE. Domi cõmodius fiet: quippe decet peregrinum hominem multo puluere aſperſum eſſe, eum præſertim, qui ex horridis montibus deſcẽderit. BR. Cras ad te diluculo accedã, vt olea omnia ex herbis, & floribus, quorum in officinis vſus eſt, recẽſeas, ne quidquã noſtro ſermoni de his, quæ in quotidiano vſu tractatis, deeſſe videatur. SEN. Vt compoſitiones recta trutina expẽderes optarim. BR. Hoc acturus ſum, & iandiu cœpi: tibiq; pro noſtra antiqua, & recenti amicitia ſatisfacere decreui, cõpoſita omnia ad antiquorum compoſitiones comparare, & vbi recentes ſunt aliquæ compoſitiones, eas per componendi normas examinare. Nunc aũt vale, & olea omnia, quæ in officinis habetis, ſimul collige. SE. Id lubẽtiſsimè faciam, nec graueris ad me tempeſtiuè accedere, quoniam ego expeditis nonnullis, ero tecum in prandio. BR. Interim igitur vale.

DE OLEIS, QVAE EX FLORIbus & herbis fiunt.

SENEX. Saluus ſis, mi Antoni Muſa, ſuperior nox annus viſa eſt, quippe vehementer opto præcitata olea enumerare, & recta trutina ſpeculari. Olea in primis ſcripta ſunt, quæ ex herbis, aut floribus infuſis, poſtea

expreſsis fiunt, quorum primum roſatum eſt. BRA. Non eſt opus ea enodare, quæ ab aliis authoribus ad libellam tradita ſunt. Dioſcorides primo libro modos conficiendi oleum roſatum, vel vnguentum (vt ipſe vocat) oſtendit. Nam & quod vnguentum Galenus vocat, in his, in quibus multa non ſunt miſta, oleum vocari poteſt, à quo Meſue omnia ferè ſumpſit. Tu hos authores inſequeris, & completum Meſue, & non completum præparabis, nec ex omphacio parare deſpicias. Ad hæc autem agenda olea ſumes graui odore minus affecta: nam illi profectò delirant, qui ex amurca olea conficiunt. Tu ex perfectiſsimo oleo facies, quod floris, aut herbæ odorem vehementius ſeruabit. Idem oleum roſaceum ex oleo ſeſamino fieri poſſet, & ita Aegyptii faciunt. Verùm ſeſamino oleo caremus, propterea ex oliuarum oleo paramus. Illos tamen non laudo, qui ex amygdalino facere tentant. SE. Oleum violatum ſequitur. BRA. Eadem ratione fit, niſi quia in oleo amygdalarum dulcium parari conuenit: & tunc eo potiſsimùm in pectoris ægritudinibus vtimur, ſed ex oleo oliuarum inflammationibus etiam ſuccurrit. At vnum ambiguum eſt, in quo nonnunquam pharmacopolas diſceptantes audiui, quid ad conficiendum oleum ſumen

dum

dum ſit, flores an herba. Nos ſimpliciter in oleo florem poni oportere, certi ſumus. Nec te prætereat, & ſi in his oleis per infuſionem factis flores, & herbæ exprimātur, proiciantur, quam nihil impediri etiam ſi in oleo continuè relinquantur. SEN. Oleum de abſinthio, & chamæmelinum ſequuntur. BRA. De abſinthio ex herba, Chamæmelinum ex floribus perficitur. Illos autem ineptè agere arbitror, qui ex parte lutea ſeparatim, & ex albis foliolis olei diuerſa parant, quum potius ex herba, & floribus ſeorſum paranda ſint. SENEX. Anethinum, liliorum alborum, & rutaceum ſequuntur. BRASAVO. Anethinum, & rutaceum ex herba fiūt, quæ perfecta ſit, & præſertim cacumina ſumenda. Rutaceum apud Meſuen fit, myrtini more. Tu Meſuen & recentes legas, qui varijs modis conficiunt, de quibus ſeorſum agemus. Sunt enim qui ſuccum addant, & qui minimè, & qui igne bulliant, & qui feruori Solis relinquant, & qui vtrunque agant, vt per aliquot dies Solis radijs calefiant, poſtea igne perficiant. Nos ſimul vno volumine modos omnes parandi olea edocere cœpimus, plures alios a chymiſtis inuentos addentes. At oleum liliorum alborum multis modis fit. nam compoſitum reperitur, quod recipit maſtichen, calamum aro-

mati

maticum,carpobalſamum ad quantitatem vnius vnciæ,pro quolibet caryophylla. Cinamomum ad quantitatem ſemiunciæ. Croci ad quantitatem trium drachmarum,folia liliorum alborum,id eſt, florum folia ad quantitatem nouem vnciarum.Deinde in vitreo vaſe condantur,& duas libras perfecti olei oliuarum ſuperinfunde, & è regione radiorum Solis per quadraginta dies ſerua.Denique exprime,& pro exquiſito vẽdes.Non deſunt,qui hoc vocent oleum liliorum ex ſpeciebus,quum potius compoſitio ſit,quàm inter ſimplicia medicamenta numerandum. Simplex autem eo modo fit, quo & alia ſuprà dicta,vt recentiores oſtendunt: quippe qui plura antiquorum oleis experientia ducti addidere. SEN. Oleum de mentha,& de maiorana ſequuntur. BRASA. Ex mentha , & menthaſtro ſeorſum fieri poteſt: & noſtræ etiam mulieres ad roborandum ventriculum ex Florentina mentha conficiunt,quam nonnulli ſiſymbrium arbitrati ſunt. De amaracino oleo eadem ratio eſt,quanuis Dioſcorides duo vnguenta parari iubeat.Vnum amaracinum , alterum ſampſucinum appellans. Amaracus perfectiſsimam,& probatiſsimam ſpeciem habet,quam ex Galeni ſententia in Antidotis marum appellari cenſeo. Eam autem

eſſe

eſſe iudico, quam nos gentilem, id eſt, nobilem maioranam vocamus, ſuauius ſpirãtem alia. Ex hac igitur, & altera minus odorata olea ſeorſum parare ſtudebis. SEN. Oleum nenufarinum ſequitur. BRASA. Ex ambabus nymphææ ſpeciebus, alba, inquam, & lutea, ſeorſum olea conficere oportet, ex omphacio potius, quàm maturo oliuarum oleo, quoniam frigiditas in eo expetitur. SENEX. Oleum de cheiri ſuccedit. BRASA. Arabes, imò potius recentes, vocabula peruertere. nam quod Græci leucoion, ipſi cheiri appellant. Eſt autem ad omnes violas commune nomen: tamen vſus fecit, vt ex luteis tantùm, & albis eodem modo paretur, quo de aliis docemur, & recentes oſtendunt. SEN. Oleum de ſambuco occurrit. BRAS. In his nominibus recentiores lõgè aberrarũt. Sambacinum, & Sambucinum, primũ oleum ex Iaſminis ſignificare videtur, quoniam ſambac, aut zambac apud Serapionem Ieſeminum ſit. Aliud ex ſambuco. Sed de hac re in floribus exquiſitius tractauimus. Nunc de ſambucino, id eſt, ex ſambuco facto, ſunt qui ex floribus parent, alii ex acinis. quos non deſpicio, ſed ex floribus potius factum eligerem. Eos autem non probo, qui ex interiori medulla conficiunt. SE. Oleum decochiis accedit. BRAS. Pulcherrima herba eſt,

&

& theca,qua ſemina conduntur , pulcherrima,echinus videtur : præcipuis etiam viribus inſignitur. Tamen apud antiquos nuſquam reperitur herba cochia:nam à veſicariæ generibus longè abeſt,ſi quis omnes rectè perpendat. Quod autem à recentibus Momordica appelletur,ad antiquam cognitionem nihil facit.Oleum variis modis paratur,& per infuſionem,vt prædicta , & ſub terra per multos annos defoſſum, & per cocturam , fitque ex echino foliis ſeorſum , & ſeminibus.SEN.Quibus proficit hoc oleum? BR. Quod ſub terra conditur, venarum hæmorrhoidalium doloribus ſuccurrit. In genere id oleum oēs dolores ſedat.SE. Oleum de papauere ſequitur.BR.Et ſi multæ ſint pa pauerum ſpecies,vna ſolùm potiſsimū vtimur,albo,inquam,papauere.Ex hoc oleum conficitur , quanuis & ex nigro dormitioni aptum parari poſsit. Quippe eo temporibus inunctis,naribúsve ſublinitis pro meconio vti poterimus. Ex ſeminibus fit,quum & ex floribus fieri conueniat.SE.Oleum Irinum ſequitur.BRAS.Ex Iride fit hoc oleum, ſed vario modo : nam aliqui ex radicibus, alii ex floribus parant,At in communi ferè vſu eſt ex radicibus,floribus additis in dupla portione,& aqua decoctionis radicum, deinde oleum ſeſaminum , aut maturarum

oliuarum infundunt: denique in vitreato vaſe bulliunt, itaque varijs viribus permutando faciunt, vt in oleo roſacco Dioſcorides, & poſt ipſum Meſue oſtēderunt. SE. Oleum de hyperico ſequitur. BRA. Rutam ſyluestrē ab antiquis etiam Aſcyron in herbis appellari monuimus. Recentes ex foraminibus, quæ in folijs videntur, ſi è regione Solis, aut lucis alterius conſpiciatur, perforatam vocant. Id oleum varijs modis conficitur: ſunt qui in vitreatum vas flores ſimpliciter ponant, & per ſe vi Solis oleum educi ſinant. Alij ſub terra condunt: alij infundendo parant: ſed hi duobus modis vtuntur, vno ex ſolis floribus, altero pluribus mixtis rebus in hunc ferè modum ſumentes cacumina Aſcyri, id eſt, à nobis vocati hypericonis, ad quantitatem trium vnciarum, & in vinum odoratum infunduntur, trium dierum, & noctium curriculo. Mox duplici vaſe optimè obturato bulliat. Denique exprimantur, & abijciantur cacumina, in eodemq; vino eandem quantitatem cacuminū Aſcyri infundito totidem diebus, ac noctibus. Poſtea adde terebinthinæ vncias tres, olei veteris vncias ſex, croci ſcrupulum vnum. Miſceantur hæc, & in duplici vaſe (vt inquiunt) coquantur, quoad vinum euaneſcat, poſtea in vitreato vaſe, vitreóve ſeruato. Verum non eſt

opus

opus hæc longius enarrare, quum à Meſue, & recentibus luce clarius oſtendantur. SEN. Equidem harum compoſitionum pleni codices ſunt. BRASA. Imò & ad compoſita medicamenta potius ſpectant, de quibus poſt ſimplicia agere promiſi, nec promiſsis fruſtraberis. Nihil enim gratius habeo, quàm bonis viris inſeruire. Imò & olea, quæ ſimplicia ſunt, id eſt, ex oleo & flore, vel herba, inter compoſita medicamenta numerabantur. SENEX. Olea nunc ſequuntur, quæ per decoctionem, & vi ignis fiunt. BRA. Omnia per decoctionem, & vi ignis fieri poſſunt. SE. Verum eſt: at in ſubſcribendis vſus ignis potiſsimùm requiritur. BRASA. Subſcribas cito. SE. Oleum de ſpica nardi. BRASA. Quod ex Gallia affertur, emere ſuadeo. Ex India rarò comportatur: apud nos ineptum eſt, & non ex nardo, ſed potius ex dicta lauandula fit, quod nonnulli balſaminum vocant, & pro opobalſamo vtuntur. SE. Oleum de cydoniis occurrit. BRA. Ex ipſo pomo, & floribus etiã fieri poteſt. SE. Oleum de maſtiche accedit. BRA. Hoc cum vino fit, & ſine vino, & ex oleo ſeſamino, & ex roſaceo. SENEX. Oleum de ſcorpionibus ſequitur. BRASA. Et hoc duplici modo fit, ex ſcorpionibus, & oleo, in quo ſuffocati ſint, & per triginta dies in ſole ſeruati. Alter modus, Ariſto-

lochiam gentianam,cyperum,corticem radicis capparorum,& oleum amygdalarum amararum recipit:quod potius compoſitio eſt,quàm ſimplex oleum , vrinam mirificè proritat,ſi pecten vngatur. Galli ſcorpions, Hiſpani ſcorpiones hoc animal appellant. SEN. Oleum vulpinum accedit. BR. Ex viua, & integra vulpe ab aliquibus paratur , quã in oleo animam reddere cogunt. Id non probo vtpote ſtercora,& vrinam recipiens. Alii interaneis ablatis ex oleo faciunt.quos probo. Galli vulpem renart, Germani fuchs vocant. SENEX. Oleum de piperibus accedit. BRASAVO. Compoſitio ampla eſt , non ſimplex medicamentum. SENEX. Oleum myrtinum ſequitur. BRA. Myrtinum ſupra Dioſcorides ex expreſsione baccarum fieri admonuit:ſed alter modus eſt per decoctionem,aut infuſionem. SENEX. Oleum de capparibus accedit. BRA. Et hoc inter compoſita enumera,quoniam ex corticibus radicũ capparorum,iride,agno caſto,tamariſco,vino,& oleo fit. Nuper ex capparorum floribus paratur:quoniam Ferrariæ plantari cœpere cappares , & prodeunt. Lienis durities mirificè ſoluit. SE. Oleum de caſtoreo occurrit. BRA. Per decoctionem fit. SENEX. De euphorbio accedit. BRA. Dum fit, ſummoperè cauere oportet , ne euphorbii puluis os ingredia

gredia

grediatur,& in ebulliendo fumus euitãdus. Fit ex hoc genere compoſitum, & ſimplex: eadem ratione & de caſtoreo. SEN. De lumbricis terreſtribus oleum ſequitur. BRAS. Et hoc præter lumbricos alia recipit, quanuis & ſimpliciſsimè etiã paretur: quam ob rem Meſuen,& recentes in his parandis ſpeculeris. SEN. Oleum lacertarum poſtea occurrit. BR. Ex lacertis ſimpliciter fit eo modo, quo eſt ſcorpionibus parari nouiſti. quod duplex eſt: vnum ex communibus lacertis, quæ per domos noſtras, & parietes verſantur. Alterũ ex viridibus lacertis, quæ Latinè ſtelliones, vulgò leguri dicuntur. Et hoc ex viuis lacertis ab aliquibus fit: ab aliis ex mortuis,& exenteratis, ne ſtercora oleo innatent. Lacertas Galli laſert, Hiſpani lagardixa, Germani eidox, Poloni iaſczurka vocant. SENEX. Coſtinum oleum ſequitur. BR. Inter compoſita numerãdum eſt, quoniam recipit coſtum, caſiam, ſampſuci cacumina, vinum,& oleum ſeſaminum. Nunc verò in tua officina hoc oleum parare deſinas: quia cocto caremus. Nam radix ea, quam pro coſto vendunt pharmacopolæ, à Coſti notis diſtare Dioſcorides,& cæteri antiquiores ſuis deſcriptionibus oſtendunt. Tamen facile eſt ex Arabia Venetias ferre coſtum, facilius ex India, facillimum ex Syria. Plurimum odo-

rem habere oportet,& eximium, quali caret coſtum veſtrum, nec candidum eſt, guſtúve mordicat, vt verum coſtum facere oportet. His autem omiſsis, ad alia te conferas. SEN. De oleis expeditum eſt, quæ in officinis habemus, niſi aliquod incuria omiſerimus. BR. Plura tamen alia ab authoribus ſcribuntur. SENEX. Hæc ſolùm in vſum venere, quanuis & à Meſue alia quædam ſcribantur. Quicquid ſit, idem ferè modus eſt omnia componendi: & recentiores chymiſtæ nouos quoſdam modos inuenere, quos partim ore, partim in ſuis editis voluminibus didici. Verùm quum hac nocte omnia, quæ nobis accidere perpenderem, & collecta ſimplicia mentis acie contemplarer, nonnulla in mentem venere, omiſſa quidem, ſed neceſſaria, vt ſcilla. BRASAVO. De hac in ſuccis diximus. SENEX. Teſtudines. BRASA. Quadrupedia ſunt nobis notiſsima, vel ex nemoribus, aut mari capiantur. Marinæ teſtudines pedes habent ad ambulãdum ineptos, quippe alæ videntur, quibus pro remis vtuntur. Quas nos marinas dicimus, albo cortice tectas, & nigris quibuſdam ſignis vermiculatas, ex mari non ſunt, ſed maritimis nemoribus, & ſabuloſis. Noſtra autem nemora, & fouearum aquæ nigras faciunt. Marinæ rariſsimè à nobis videntur, id eſt, quæ

ex

ex mari, non maritimis nemoribus: quia has frequentiſsimas habemus. Annis ſuperioribus magnifica Eleonora Fliſca vnam verè maritimam habebat,& ingentem,quę pedes in modum alarum ad natandum habebat,ad greſſum ineptam. Gallanæ à nobis,ab aliis Tartugellæ, à Polonis zoluie, ab Hiſpanis Gaiandre, à Cretenſibus vulgò chelones,à nõnullis Biſſæ ſcutellariæ vocantur. SEN. Etiam leporinis pilis vtimur, quos ſzierzchl zaiaxcza Poloni, & Cretenſes vulgò Maglia tu lagu vocant. BR. Quid opus eſt,rem tam notam deſcribere, quam Galli lieure, Hiſpani liebre, Germa. has vocant,& haſenhor, id eſt, leporis pilum. De his finiuiſſem,niſi in mentem veniſſet,ſummos philoſophos ſcriptum reliquiſſe lepores promiſcui generis eſſe, quod etiam cuniculis,& paſſeribus adſcribãt. Nos autem manifeſtiſsimè in his marem, & fœminam deprehendimus. Quippe inſtitutum eſt nobis,omnia, quæ poſſumus, experiri, nulli ſumptui, nec labori parcentes, in his præſertim, quæ ſupra humanam rationem ab antiquioribus ſcribuntur. SEN. Caligine etiam vtimur. BR. In vnguentis potiſsimũ fuliginis(ita enim Latinè vocatur, non caligo)vſus eſt,fumi pars eſt,quæ parieti inhęret. Quippe fuliginem fumum craſsiorem

condenſatum vocamus,Germani rueſt,Poloni ſadze,Hiſpani holliri , Neapolitani fulinia,Cretenſes vulgò capgna vocant. SEN. Ballæ marinæ,& ſpongiæ etiam in mentem venere. BR. Idem ferè eſt harũ rerum vſus. Marinæ ballæ,vel pilæ magis nuncupandæ, areſacientem naturam habent: quid ſint, nuſquam apud antiquos reperi:in ſpongiarum genere eas repono, quamuis zoophyta non ſint , id eſt inter plantas , & animalia media , qualia ſpongiæ ſunt,ex maris ſpuma ad littora colliſa,& cuiuſdam herbæ minutiſsimis feſtucis fit. Nonnulli ex fractis ſpongiis,& ſpuma,alii arte faciunt ex glutino,& taurinis pilis ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus in maris æſtus,in minimas feſtucas herbam reddit,& ad litora detrudit,quæ miſta ſpumæ cõglobantur,& ob motũ ſupra litus ex fluctu collidente in gyrũ tendunt , & pilæ formam,à Cretẽſibus vulgò fochioſcato,à Polonis morskagoxbka dicunt. Ad ſpongias accedamus,apud antiquos tria tantũ ſpongiarum genera inuenies,quę per marem, & fœminam, per denſum,& molle diſtinguuntur:& ſuis nominibus appellantur, tragos, manæ,imauos, Achilleum. Tragos ſpongia eſt ſpiſſa,dura & aſpera in marium genere. Manæ,imauos,minus ſpiſſa & mollior eſt.

Achil

Achilleum, tenuis eſt ſpongia denſa ad penicillos apta. Mas fiſtulas habet minores, fœmina latiores, quoniam per illas fiſtulas nutrimentum ſumunt. Nos varias ſpongiarum diſtinctiones habemus, quas antiqui, aut nō nouere, aut data opera reliquere, vtpote quæ in ſuis contineantur. Nos enim coloribus, figura, & magnitudine diſtinguimus. Dioſcorides albam fieri arte docet libro v. Imō candidam ſi mollisſimè inuerſæ, id eſt, parte concaua, ſurſum ſpectante, lanuginoſa maris ſpuma aſpergantur, & inſolentur, etiam ſi nox calida ſit, radiis lunæ ſupponitur, eadem maris ſpuma, quam ἁλὸς ἄχνον vocant, aut marina aqua conſperſæ. Plinius de ſpongiis omnia ferè ſumit, quæ ab Ariſtotele v. de animalium hiſtoria ſcripta relinquuntur. Figura diſtinguimus, & magnitudine, quoniam aliquæ oblongæ, aliquæ minus, aliquæ latæ, aliç rotundæ, aliquç craſſæ, aliæ ſubtiles, aliquç tuberoſæ, aliæ planæ. Subtilioribus, mollioribusq; ſpongiis ad fomēta vtimur, ſicuti antiqui Rhodiacis ad eadem, quia molliores, & pro dilatandis vulneribus, his vtimur, ex terebinthina: ad alia verò craſsioribus, & aſperioribus. Maioribus ad ciſternas vtimur, vt aqua purior deſcendat. Poloni gamka, Cretenſes vulgo ſpōgari vocant. Nonnulli

pharmacopolæ pro ſpongia, re quadam vtuntur intus lanoſa, quam aliqui maris ſpumam arbitrantur, quoniam apud Dioſcoridem halos achne, id eſt, maris ſpuma, ſpumoſa maris lanugo dicatur. At re vera non eſt maris ſpuma, quã pro illa ſumitis. Quãdoque arbitratus ſum, vrticam marinam eſſe: quoniã ſi aperiatur, internæ partes manum vrunt, veluti vrtica herba. quod in antiquiori ægrius, in recenti vehementius fit, vt in vrtica herba etiam contingit. Facillimum eſt ſpumam maris habere circa ſcopulos colliſam. At re ad libellam perpenſa, quid eſſet id a vobis ſpuma maris appellatum, ſpongiæ figuram habens prædura, aut pumicoſum inueni. Nam Dioſcoridis, Galeni, & antiquorum alcyoniũ eſſe certe conſtat. SE. Quod igitur à nobis ſpuma maris dicitur, apud antiquiores alcyonium eſt? BR. Equidem. SE. Gaudeo plurimum apud me alcyonium latere, quod diu videre optaui. BR. Sed aliqui veſtrûm, primam ſpeciem habent ſpongiæ ſimilem, alii quintam ſpeciem, quæ pumicoſa eſt. At ſeorſum haberi debent: quoniam, vt Dioſcorides refert, variis rebus accommodatur. Plinius quatuor genera ſolum enumerat, & in aliquibus à Dioſcoride diſsidet. Illi errant (non tamen ſumme, quia hæc omnia exiccandi vim habent)

bent) qui alcyonium antiquorum, id eſt, ab ipſis vocatam ſpumam maris, pro vera ſpõgia ſumunt. SEN. Neſcio vnde ortũ ſit, quod nos alcyonium ſpumã maris appellemus. BR. Ego autem ſcio: vos pharmacopolæ barbaros potius imitamini, quàm probos authores. At Serapio capite CCCLXXXVIII. de alcyonio tractat ſub hoc nomine ſpuma maris, quod videre licet, illum Dioſcoridi, & Galeno conferẽtes, Nam eædem ſpecies, & eædem vires à Serapione in ſpuma maris aſſignantur, quæ a dioſcoride, & Galeno in alcyonio. Propterea eius interpres in illius capitis lemmate potius de alcyonio, quàm de ſpuma maris inſcribere debebat. Quippe Serapionis nomen eſt Zebethalbahar. Fuit ergo in cauſa Serapionis interpres, vt verum alcyonium ſpumam maris appellaretis. Tamen Dioſcorides ab indigenis etiam Bembici Inſulæ Propontidis alcyonium ἁλὸς ἄχνην, id eſt, maris ſpumam nuncupari dicit: & re vera ex ſpumæ colliſu ſit. SENEX. Audiueram alcyonium cuiuſdam auis nidum eſſe. BRA. Ita nuncupatur, quoniam alcyones aues maris tranquillitatem, & ſummam maliciam oſtendentes, earum nidos illis ferruminant: proprerea & tu prius decipiebaris, & alii, qui putant alcyonium nunquam vidiſſe, quod ſingulis

dieb

diebus tractant. SENEX. Idem igitur ſunt ſalis ſpuma, aut maris ſpuma, & alcyonium. BRAS. Non idem, ſed diuerſa: imò ab authoribus diuerſis capitibus tractātur, tamen ab eodem principio naſci, & in viribus quodam modo cōuenire certum eſt. Quam verò maris ſpumam nunc appellatis, & pro illa publicè venditis, alcyonium eſt, & non maris ſpuma. Ad ſpongiam redeuntes, Plinius ſui temporis medicos vellicat libro XXXI. capite vltimo, qui ad duo nomina ſpongias reddidere. Ad Aphricanas, quarum firmius ſit robur, & Rhodiacas ad fouendum molliores. Nos vehementius conqueri oportet, quoniam noſtro æuo medici, & pharmacopolæ ad vnum nomen reddidere, communiſſimum inquam. Nam quum ſpongiis indigent, nihil aliud inſtituunt, quam ſpongia vna, aut duæ recipiantur. Nonnulloſ tamē demo, qui molle, & aſperū addunt. Ex Græcia, Illyria, & orientalioribus partibus Venetias afferuntur: tamē & in noſtro mari ſpongiæ naſcuntur, ſed minores. Nos ſpongias propè Comachium paruas quidem, ſed valde molles collegimus ſaxis inhærentes: non deſunt, qui lanuginem quandam ſupra oſtreorum conchas innatam pro ſpongiis ſeruent, & ea, quum opus ſit, vtātur, quum potius muſci ma

ſci marini genus ſit, quàm ſpongiæ. Imò è contrario intra ſpongias aſtreæ piſciculi, & lapides inueniuntur. Oſtreis, & piſciculis nutriuntur. In tua officina omnes ſpongiarum ſpecies habeas. A nobis plures ſpongiarum differentiæ viſæ ſunt, quàm ab antiquis enumerétur. Studebimus interim ſpecies omnes oculata fide ſecernere, & quibus locis inueniantur. Lapidem quoque, qui intra ſpongias natiuus reperitur, habere oportet: nempe veſicæ calculos minuit. Ob id Plinius lib. XXXVI. cap. XIX. Cyſteolithos vocari cenſet, quia veſicæ medetur. Serapio tamen de hoc lapide agens cap. XVI. eos reprehendit, qui ad lapidē veſicæ valere prodiderunt. Imò, inquit, renum lapidi tantùm occurrit. Tamen in calce eiuſdem capitis palam ſibi aduerſatur inquiens: Et lapis in ſpongia inuentus, contra lapidem veſicæ cum vino ſumptus valet. Denique illud addam, antiquos medicos affirmare, nuſquā diutius ſpiritum durare, quàm in ſpongiis: propterea qui peſtilenti morbo affectos curant, ſpongia aceto aſperſa circa nares, & os ponunt, ne infectum aerē trahant. Et ad alia plura antiqui ſpongia vtebantur, vt ex ipſa ſpiritum traherent, non ex libero aere, ob aliquam infectionem. Quod genus remedii Apoſpongiſmon vocabant, præſer-

tim

tim Archigenes:& re vera in peſtilenti morbo,& epidemico, nihil excellentius. Reliqua proſequaris. SEN. Hactenus omnia ſimplicia, ad vnum vſque enumerauimus, quibus in officinis vtimur, niſi vnum, aut alterum incuria mente exciderit, aut diligentiam noſtram effugerit. Ni tibi graue ſit mihi opportunum videreretur, Compoſita incipere. BR. Nunc moleſtus non ſis, quippe id lubentiſsimè agam, quod ſpopōdi:& quod iandiu cœpi, paucis quibuſdã negotiis expeditis, perficiam: quum enim operi manũ dabimus, nũquam amouebitur prius quam in calcem peruentum erit. SEN. Hactenus optimus Deus te incolumẽ ſeruet. Officinã meam viſitabo, & collecta medicamenta ſimplicia ſuis loculis diſponam. BRA. Bonis auibus recedas. HER. Ergo perdicibus, & phaſianis recedet? BRAS. Cur ita? HER. Quoniam bonæ aues ſunt. BRAS. Eo intellectu turdis,& coturnicibus etiam recedendum erat. HER. Et illis. BRASA. Igitur Deo comite recedatis.

FINIS.

INDEX LOCVPLETISSIMVS

omnium ſimplicium, quæ in hoc libro continentur. Primus numerus chartas ſignificat, ſecundus uerò lineas.

ABaiſir pagina 543.21
Abiga 192.4
Abrotonũ 229.24
Abſinthium 30.23. & 188.19
Abrahamsbaũ 381.9
Abſinthium ſantonicum 391.9. & 391.4
Abrahæ arbor 391.9
Abſinthiũ ſeriphiũ. 391. & 24
Abſinthiũ põticum. 1:0.8
Abſince 128.25
Aboberas 307.27
Acetoſa 364.20
Aſuida 322.8
Achio 361.5
Acanthus 291.14. & 292.2
Acetoſella 365.17
Acorus 317.17. & 490.5. & 491.22. & 493.6
Acetum 596.11
Acacia 619.5
Achiroſa 681.18
Α'καλήφη 163.2
Ache 361.4
Achilleum 857.1
Ακρίμονας 113.4
Ακτη 107.17
Adiantum 256.24. & 256.29
Adeps 822.12
Adhil 277.14

Adler

Adlerſtein 750.17
Aetites 749.21
Acromeli 601.13
Aes vſtum 716.18
Aedeſina 422.18
Aerugo æris 718.13
Aeris batitura 716.26
Αἴγειρος 68:.20
Afratomela 427.20
Affodilus 535.25
Afrodiles 537.10
Agriagudoro 223.10
Agrioſtaphida 384.16.
Agnus caſtus 281.7
Agnito 393.13
Agreagnito 467.27
Ἀγνος 380.4
Agriocolocynthi. 451.5
Agaricus 533.13
Agriartichas 497.28
Agallochon 584.2 & 585.28
Agnus 381.7
Agrimoniũ 207.25 208.20.& 258.25
Agreſte 596.22
Agrones 321.4
Agretto 228.7. & 220.18
Agrazo 597.2
Agreſt 597.2
Aizoon 171.11
Aio drauo 217.20
Aines 355.23
Ainet 234.11
Alkakenghi 197.7
Alhavtis 116.14
Altamiſa 247.3
Alliũ ſylueſtre 216.7.& 217.11
Allegreti 321.7
Alectorolophon. 220.28
Alexandro 359.28
Alſine 285.5
Alquitino 671.24
Alcea 167.9
Althæa 168.7
Alano 687.12
Alberas 384.9
Aliofar 741.10
Alo 480.12
Alumbre 777.17

Alum

Alum 777.14
Alaci 806.19
Albucus 536.5
Alcali ſal 773.3.810.5
Albaro 682.16
Albũ phæon 562.16
Aloe 628.20
Aloe hepatica 629.15
Alegria 841.9
Arabaſtrum 750.25
Alumen 771.6
Alumen catinũ 772.18
Alumen zuccharinũ 774.19.
Alumẽ plumę 775.2
Alumen ſciſsile 775.6
Alumẽ ſchiſton 775.7
Alumen rochæ 776.27
Alumen iame. 776.20
Alumen Liparinum 776.28
Alumen liquidum 777.15
Alumen ſcaiolę 777.24.& 804.18
Aliuca 839
Almeyrorem 121.17
Aloſena 128.25
Alfolſes 325.20
Alcarouea 350.5
Alicornio 813.5
ἅλς ἰνδικός 614.21
Alſebram 503.9
Almendras 399.5
Almendes 399.6
Allhaca 155.13
Alant 486.21
Alrun 571.21
Alcaparras 576.9
Almezega 667.1
Albayalde 726.25
Alleluia 305.5
Alum de roche 777.14
Alaun 777.16
Alber cocco 837.7
Alcyonium 859.4
ἁλὸς ἄχνος 859.21
Amuſchlia 417.28
Ἄμπελος ἀγρία 111.7

Amaracus 136.10.& 246.24
Amomum 279.12.& 281. 9. 315. 11. 317. 14
Amber 685.27
Amerina ſalix 380. 5
Amamelis 338.25
Ameos 341.12
Amyanthus 323.16
Amberberis 373.14
Amapol 105.16
Amphibium 832.8
Ambubeia 121.27
Amygdala 398.25
Ambroſine 398.29
Ammoniacum 654. 12
Ambrũ nigrum 686. 7
Ambra 657.11
Ambro 682.10
Ambracan 687.19
Ampeloprаſ. 217.14
Amarellen 846.14
Authos flores 91.4
Anguris 308.2
Anemone 103.25.& 312.11
Ἀνδράχνη ἄγρια 174.14
Andrachne 174.14
Anyſa 355.24.393.12
Anagyris 279.28
Aneldo 393.13
Anguria 308.5
Ἀναδενδρομαλάχην 167.18.& 169.4.
Anemon 103.18
Aniſum 355.15
Anthera 366.1
Ἀνδρόσακες 152.7
Anet 393.11
Anemium 393.10
Anima 710.9
Anima dactyl. 710. 6
Anacardus 753.27
Antiſpodium 542.4. & 446.5
Antidem 692.12
Anthrax 735.3.756. 13
ἄνθραξ 735.3
Antimonium 650. 19
Anaale 818.16

Anth

Anthera 73.6
Androſace 150.11
Andorn 214.20.
Anis 355.23
Anonium 173.9
Aopffen 266.14
Apollinaris 197.15
Apiſtea 128.29
Apium 360.12
Apidia 431.3
Apium ſaxatile 358.7
Aphthaſton 519.17
Apium ſatiuum 360.17
Apio 361.4
Apyri 761.8
Apium hortẽſe 360.3
Aphace 227.15
Apoſpõgiſmon 861.28
Apium Macedonicum 359.18
Apium paluſtre 360.17
Apium raninũ 360.18
Aparine 394.12
Appia poma 417.20
Aphroſelenon 716.12
Apyron 759.12
Aphronitrum 809.8
Aphel 428.12
Arnagloſſon 165.12
Ardilo 217.21
Argemone 207.28. 258.27
Armuelles 353.19
Arbol de paraiſ. 281.5
Artemiſia 243.12
Artemiſe 243.12
Arantium 455.6
Artanitha 137.10
Ariſtolochia 137.1
Ariſtoloc.long. 473.8
Ariſtoloch. rotund. ibidem.
Aron 483.15. 485.18
Armorazzo 573.9.
Arſenicum 778.28.
Arſenicum croceũ,

rubrum, album 677. 16
Argentum 715.22
Argentum viuum 719.16
Argentum aqueum 719.18
Argyritis 725.27
Argyrolithon 726. 8
Argentum ſublimatum 733.11
Arſinigal 677.8
Armeniaca 655.20
Armoiſe 246.29
Aroſſes 353.20
Armeniac.lutũ 790. 1
Arnabo 512. 24. & 513.21. & 514.15
Armonia 655.20
Argent vif 724.16.
Aſplenon antiquiorum 126.19
Aſplenon 124.29
Aſcenios 128.25
Aſſenzo 128.27
Aſſaron 218.23
Aſphediglia 537.12
Aſparagus 363.15
Aſpharagus 363.22
Aſphodelus 535.25
Aſpalathus 761.9
Aſſa fœtida 689.22
Aſphaltum liquidũ 769.17
Aſphaltum Iudaicũ 763.20
Aſtragaliotes 778. 26
Aſter Samius 803. 10
Aſprella 159.9
Aſpros 654.29
Aſcyron 222.18
Aſelnus 398.1
Aſtaricum 517.17
Aſteraticum 518.1
Atriplex 353.10
Atthich 108.15
Atramentum ſutorium 780.13. & 786.20
ἄνθος τοῦ ἀγρίου κλήματος 111.16
Atramentum pictorium 787.12.
Atripice 353.20

Atramentum ſcriptorium 786.22
Atramentum commane 787.2
Atramentum chalcographorũ 787.10
Aurodano 229.2
Auogloſſo 88.5
Auantia 275.1
Auellana 397.7
Auricula muris 285.2
Aurum 715.22.
Auripigmẽtum 675.23.& 778.29
Auripigmentum & Sandaracha idem re ſunt 676.3
Auſtera poma 427.21
Aulx ſauuag. 217.20
Auena 258.12
Augentroſt 277.27
Auellanes 397.29
Auelada 502.15
Azuzenas 98.8
Azeuana 103.15
Azelgas 199.8
Azarolus 338.11
Azufaifas 423.18
Azederas 365.11
Azeitunas 424.25
Azeite 593.21
Azuquar 618.16
Azogne 724.16
Azeites 836.2
Azeites de pepitas de calabacas 836.2

Balauſt 114.19.
Balauſtium 114.14
Barypicron 28.23
Bagny 178.26
Batos 186.5
Βαρύοσμα 92.9
Balote 173.12
Badzecz 210.1
Baccara 218.21
Baccaris 220.5
Baſago 255.11
Baſilicon 253.6
Baſilicon chitra 255.12
Bardina 255.16. & 256.20

Barſcz 294.9
Baſilica kraut 255.9
Baſilicũ caryopohyllatum 326.2
Barbontina 559.8
Balſamum 401.15
Balador 454.4
Balſami lignũ 406.7
Badana min. 548.12
Baptiſoſela 273.18
Balanus 562.23
Balanus myrepſ. 553.25
Baptiſecula 273.19
Barba hircina 621.13
Balſami liquor 404.18
Baurach 809.9
Ballæ marinæ 856.5
Bappelen 167.25
Bdellium 695.15
Beta 198.16
Beſſ 108.14
Betonica 201.6
Bez 108.14
Berbena 204.21
Bechium 256.9
Berberis 373.12
Beligoli 820.23
Been 553.16. & 555.27. & 837.12
Ben album 555.29
Been rubrum ibidem
Ben 553.16
Berberion 740.9
Berberi ibidem
Benzoin 694.25
Belzoinum 584.10. & 692.10
Belzuin 691.28
Berragenis 87.27
Bernchlele 99.7
Bermuet 129.1
Beldroegas 174.15
Betonien 202.6
Bei fuſſz 247.1
Beer vvurtz 378.28
Benonien 382.18
Benedicta roſa 382.17
Bein vuel 482.9
Bee- 666.28
Beuſ 830.19
Beliatas 836.4
Bibinella 238.26

Bipen

Bipenula 239.9
Biala liebioika 132. 6
Biſtorta 547.13
Biſtorta & Bitorta 548.10
Biedrzenyecz 239. 11
Bilicza 247.1
Bitumen 761.10
Bylyza 247.7
Biala lebyoka 298. 9
Bielon 304.13
Biala gorczicza 337. 20
Bierſtyn 685.27
Bingel kraut 200. 4
Bilſam kraut 304. 9
Biſſa ſcutellar. 855.9
Bilſenſome 304.9.
Biaſſola 190.29.
Biber geil 832.10.
Biber vvurtz ..4.11
Blayuaiſ 725.10
Blattæ boyzant. 712. 10
Bluſzcz 920.26
Bluſzcz polny 290. 28
Bluot vvurtz 251. 3
Bluſzc dzreu. 290. 29
Blum 63.1
Blagerto 725.10
Bon maeſtro 128. 28
Boculus roſarum 72. 10
Bobek 177.7
Bozedrzevvko 230. 6
Borago 83.17.85.4. 87.26
Borazena 87.28
Bolus Arme. 789.26. 795.1. 796.18. 799. 21
Borak 87.29
Boracis 799.29
Bourax 802.20
Borbonaga 205.17
Bourſe a paſte. 380. 14
Braſsica 195.2

Braſsica marina 228.23
Βρύον 231.25
Bruſaculo 244.20.& 286.15.& 286.23.
Bryonia 529.14
Bryon 233.25.266.12
Bruſcandula 266.15
Branca vrſina 291.5.292.2
Brugnoli 414.29
Bruſcus 467.28
Βρύον θαλάσσιον 556.9
Bram enbeer 186.4
Brandt lattich 256.13
Broncres 321.5
Bugloſſos 86.27
Bugloſſa 84.6
Bugloſſæ flores 84.5
Buſiri 103.2
Burſa paſtoris 268.20
Buſiri 103.2
Buccras 325.17
Buk vvicza 202.7
Buthormariem 470.
Buccinum 819.419
Buccinum mar. 819.4
Bucheidem 527.16
Βυρσοδέψικον 418.24

CAmomilla 58.1
Capſella 268.27
Cælauritis 725.28
Cæpa 354.18
Caucalis 647.7
Calochimitea 526.12
Cantueſſo 90.27
Caputium 196.1
Cazaputia 386.11
Camyconamyantha 132.6
Calamitha 131.13
Calamentum 130.10.& 132.28
Camodri 182.19
Capuion 155.5
Cadytus 152.27
Chamædryos 182.14

Calam

Calamandrina 182. 17.& 140.13
Cardo de panno 265. 7
Cauda equina 188. 9.& 190.5
Cardo ſanto 267. 17
Caulis 195.1
Camileblum 63.1
Canechiara 324.14
Capilli Vener. 256. 22
Canchelera 304.15
Callitrichon 256.24 & 257.21
Calyx 72.9
Cannamo 334.25
Cannabari 334.26
Carduus 264.10
Cazet 596.19
Carduus benedictus 266.20.
Camyen oſtra vidzo ui 747.4
Capgna 856.3
Cardamum 320.12
Cartamum ibidem
Cannabis 334.8
Cardamomum 344.13.345.26.346. 21
Caruus 348.9
Capiſtrumarbo.110. 18
Capiſtrum auri800. 12
Cappares 576.9
Cappari 574.16.
Canabal vel Canabil 392.1
Caros 248.14
Cataputia maior 384.22
Carbunculus 757. 5
Carpobalſamum 399.16.& 400.7
Caryophyllatum 276.5
Caryophyllus 407. 17
Caryophyllata 273. 4
Carumfel 408.10
Catalonia 414.16
Carica 419.29
Caput roſæ 72.20

Caprificus 420.23
Caryota 425.4
Carion myriſti. 439. 7
Caſia fiſtula 441.3.& 442.3
Caſia ſyringa 44.16. & 442. 2
Cauella 441. 4. 442. 4.565.27.567.1
Caſia lignea 441. 14. & 567.2
Caſia 565.27
Carpeſium 444.13
Calamus aromati-cus 492.22
Cauriola 175.23
Caricamum 507.28
Canumaris idem
Catanance 547.18
Carlina 549.20
Cathinum 772.22
Caſtaneæ cort. 572. 7.
Calampath 585.12
Camphora 642. 28
Caphura 644.1
Calamitis 654.28
Calamita piedra 749.13
Caulias 793.22
Cancamum 699.21
Calcecumenum 716. 16
Chalcos cecaume-nos 716.20
Calyna 149.6
Carbunculus 756. 7
Cali 772.25
Caſtoreum 831.27
Caſia oblonga 442. 10
Cappes 166.4
Canna fiſtula 443. 11
Cobet bagne 344. 24
Caucalis 444.7
Cannaueras 335.24
Centaurium maius 49.8
Cerquegnola 496. 11
Ceſtron 201.13
Celidonia 202.21
Cetharac 126.22

Centunigo 231.3
Cerogna 202.29
Cepece 217.22
Centonicum 230.11
Centunculum 230.13
Centurzia 238.2
Centaurium maius, & minus 235.10
Cebulia 354.29
Cepole 354.29
Cedrus 455.3
Cerqueciolo 182.19
Cera 625.28
Cera virgo 626.12
Cedrides 702.16
Cedria 702.6
Cedrium 702.13
Cezirano 344.8
Cebella 354.27
Ceruſſa 724.19
Cæruleus 730.21
Cervx 819.9
Cephaleunc 441.2
Centumcapita 517.9
Cegua 335.2
Ceguta 335.24
Ceguce 335.23
Chamæmelum 58.2
Χαμαιάκτη 107.17
Chamæmeli qualitates 60.27
Charabe 685.5
Χαμαίδρυς 182.14. 192.18
Chachilio 227.29
Chamæpitys 191.27. 192.13
Chachille 227.27
Chamædaph. 184.22
Chamælæa 252.1
Chamæciſſon 472.8
Chamæleon 549.22
Chalybs 718.25
Chalcitis 775.10
Chalcãthum 780.13. 786.20
Chaphoxilla 108.14
Chardõ beniđ 267.15
Chaſſut 153.15
Chauenix 334.28
Cheri 627.9
Cheiri 118.4
Checchri 327.19
Chelidoniũ 500.23

Cheratha longa 441.28
Cherabuſtolon 103.14
Chebd 108.16
Charatta 443.8
Chelidonia 202.21
Cheureſcul 248.17
Chiropſomon 137.13
Chitrinesviol.116.22
Chiſon 290.26
Chimino 357.3
Chines 823.16
Chidonia 430.9
Choule 195.28
Chryſanthemum 58.29
Chritari 327.16
Chryſolachan.353.16
Chryſomela 428.26
Cryſtallus 747.5
Criſtagli 747.26
Chrymatias 657.29
Chraiel 266.20
Chryſophoron 682.23
Chryſitis 725.24
Chryſocolla 800.10
Chryſomela 836.12
Cichoree 121.6
Κιχόριον 122.17
Ciruellas 417.26
Cichor. 120.26.121.24
Citarach 126.21.251.15
Cyrenaicus 693.26
Cimarubi 186.20
Circinal.206.9.257.5
Citiul. 308.4.306.22
Cicuta 335.4.394.7
Cicutaria 336.27
Cici 572.18
Cicum 115.6
Citrin.cucum. 306.21
Cidonites 425.19
Cinam.noſtrum 441.8
Cinamomum 561.13
Citrum 455.5.561.6
Ciſthos 34.26.32.27.620.25
Cirſion 83.18.84.24

Cinnabaris 641.28 737.1
Cinaprium 736.16
Citri ſemina 394.4
Cinober 737.25
Clematis 230.16. 473.11
Clauos de ſomer 407.29
Claudiana 427.27
Clapperroſen 205. 10
Cletten 277.6
Cortex in roſa 77. 15
Columbina 105.1
Columbaria 104. 29
Coioni di volpe 528. 19
Cotyledon 242.17
Corona de Rei 100. 28
Coquelordes 105.15
Cocles 105.15
Colymbades 424. 10
Coronea 428.23.429 26
Coton 429.28
Coriandrum 328.14
Copithinik 219.22
Corianum 328.17
Colizaui 289.9
Cordumeni 345.25
Colochita 308.5
Coriander 330.17
Coloquintida 448.7
Colocynthis 448.8. 450.29.
Coſtus 463.16.464. 8
Cocalotis cardias ſu elaphiu 712.8
Corylus 397.8
Cochinauari 737. 26
Conſolida 480.7
Cõſolida minor 481. 2
Colchicon 521.9
Coregiola 189.28
Cotilla fœtida 244. 25
Colophonium 634. 16
Commi 671.14
Commin 357.4

Colla

Colla 550.28
Colla piſcis 707.3
Colla garauella 542.14.708.5
Corallium 727.16
Corallia 741.12
Corallium 559.4
Corallina 555.29.559.3
Cornu vnicorn. 813.5
Cornu cerui 812.29
Copulæ gland. 813.16
Collyrium 803.17
Cholcothar 779.16.781.29
Cornroſen 105.19
Coronopos 176.2
Coles 195.25
Cocle 195.27
Coucou 298.4
Concombres 307.23
Coucourges 307.16
Copeta 841.7
Corymbus 290.18
Compoſte 344.27
Comines 357.4
Corregiola 551.27
Coing 4[illegible].8. & 595.9
Cormes 433.8
Cocepece 217.21
Coco 454.21
Confoude 482.11
Colle de poiſſ. 709.14
Colle 709.13
Caralos 744.8
Coraln 744.9
Couperoſe 787.25
Crinon 96.17
Crinus 98.9
Croci flores 105.27
Crocus 106.11.
Cromidi 354.29
Croton 372.18
Crambe 195.9
Creſpina 374.10
Criſta gallinac. 106.8
Craſsiuſcule, vvenge nueiſſe 121.11
Cromium 354.20
Craſſegnaus 496.29

Creto

Cretonart 516.8
Cryſtallus 747.5
Criſtal 747.24
Cuſcuta 140.29.& 148.29
Cunya noga 174.23
Cubebe 443.15
Cucurbita 307.25
Cucurbita ſylueſtris 446.9
Cucumis 308.4
Cucuza 308.6
Cudumedo 358 23
Culb 367.21
Cucuneria 396.24
Cunila pulic. 379.23
Cucumera 396.24
Curcuma 300.21. 502.5
Cua de cauallo 188.27
Cucumis ang. 624.2
Cucumis 306.5
Cucumis errat. 624.3
Cucumis citri. 306.21
Cucumis ſylue. 624.3
Cucumis aſin. 624.22
Cucumin 306.29
Cumanum 196.2
Cunel 268.14
Curage 283.11
Culatro 330.18
Cupreſsina 192.15
Cubreas 446.2
Cubebe 446.3
Cubeb 446.2
Cuorno de licornio 813.6
Cynogloſſ.83.5.552.6
Cytinus 113.14.114.9
Cymbala.155.3.242.5
Cydonia 430.1
Cyminum 556.18
Κυκλάμινος 136.25.& 470.14
Cyclamen 136.22
Cyperis 499.21
Cypreſſ 433.28
Cypirus 499.16

Cydoni

Cydonites 429.19
Cyperus 497.28.& 502.16
Cyaneus lapis 7_0. 25
Cyanus 273.15
Cyſteolithos 861.12
Κίτ☉ 114.10
Czyruona lebothka 96.6
Czeruone lagodi 198.11
Czvvkla 199.6
Czambr 268.17
Czurnucha 352.20
Czebula 354.28
Czyſczecz 381.8
Czeruone korzenye czikavvar 516.9
Czaytloſſ 523.23
Czicmyczizicza 533.10
Czukier 618.17
Czarna alena 634.8
Czarcze gor. 694.26
Czlouiecze 828.7
DAphni 177.8
Daphnides 177.2
Dactylo ſyluatico 441.2
Δακρύινδις 184.18
Damboua yem. 707 11
Damaſcena pruna 416.3.414.6
Daucus 376.28
Damaſcena roſa 76.22
Dactylus 396.4.425.3
Dantes 426.20
Datel 426.21
Danaſega 423.18
Datel kern 710.19
Danſch vvum 535.5
Delphinion 158.3
Dendroliuanon 90.28
Dens caballinus 304.7
Dendromalach. 168.2
Dentritis 744.5
Dentale 818.16
Deſchl. kraut 270.14
Dermideras 313.16

Deſ

Deſdegnoſo 568.8
Diſchiamo 304.14
Dinarella 242.14
Diptamo 526.12
Dipſacos 264.12
Diptam 526.13
Dirdar 388.18
Diargyron 724.18
Diacydonites 429.21
Dictamnus 523.28
Dill 393.11
Donaida 263.29
Doſten 96.4
Dracuntium 485.17
Dracunculus 483.13
Dryakzachi 273.2
Drago 510.24
Drzcuoalocſſouc 587.1
Dracontea 510.25
Draganti 670.22
Dragagantum 671.3
Dragantum ibidem
Dryos hyphear 706
Drachem vvrtz 549.15
Drachen bluot 642.23
Dulcis radix 475.9
Duronicum 552.27
Durongo 553.1
Duronigo 552.29
Dzieuana 101.15
Dzieuiaczziern. 235.9
EBulus 107.16
Eber vvurtz 518.18
Ebiſcus 169.14
Eboris ſcobe 812.9
Ebur 812.5
Eclere 204.18
Eichel miſpen 707.9
Einbire 431.4
Einhorn 813.7
Eichel hueteil 813.15
Eichel 836.5
Eiſenkraut 205.18
Eleoſelinon 360.10
Eleliſphacus 101.3
Eles 424.21.
Elates 425.23.426.7
Elleborus albus 530.24

Elleborus niger idē
Elæomeli 601.13
Electrum 681.28
Elaterium 623.27
Elaphu cherata 711.8
Elauo 407.18
Elephant 813.8
Empetros 157.25
Emniato 810.15
Ematiſtes 745.4
Emeraudes 755.7
Encens 579.7
Endiuia 120.25.121.16.123.13.309.18
Enebro 232.16
Enula 485.23
Endiuie 121.18
Engel vvutz 254.8
Endres 393.11
Endrinas 417.26
Entzian 477.13
Encentio 579.8
Enxufre 761.7
Epithymus 140.6.141.25
Epithymus noſter 142.5
Ε'πιθυμιν 144.18
Epithymus Dioſcoridis 141.20
Epitem 148.10
Epimelis 338.18
Epo 361.5
Ephemeron 521.7
Epimyrtus 187.14
Eppich 361.3
Ε'πισαρκιν 165.16
Ephevv 290.25
Equiſetum 183.12
Equinalis 188.12
Equus 359.5
Equapium 359.10
Eranthemum 58.26
Eruca 337.1
Eruum 242.18.343.16
Eryngium 518.23.519.16
Eryngiata 516.27
Ergaſine 647.8
Erdtrauch 155.9
Erix 178.29
Erbſel 375.2
Erdtzuuiel 471.7
Eſula 324.27.502.10 & 505.9
Eſels huff 255.24

Eſela

Eſclarimento 802.21
Eſcorce du milieu du ſureau 595.4
Eſtroziini ſzlonvoucy koſzczi 8'2.13
Eſsig 596.18
Etea 181.8
Eupatoria 233.21
Eupatorium 206.25
Eupatorium noſtrũ 101.11
Eupato. Dioſ. 208.21
Eufragia 277.9
Euphorbium 650.10
Eupatoire 209.28
Eufraize 277.26
Exacantha 470.10
FAuilla gris, & cend mix 545.17
Farſara 256.4
Fel terræ 236.3
Fengrik 325.21
Feneul 193.25
Feigbon 334.5
Fenchel 193.26
Feigen 420.28
Fiolki 69.28
Ficus arida 420.12
Figatara 235.9
Ficus agreſtis 420.23
Figatella 235.10
Filicula 495.17
Figvi 420.29
Fidicula 495.18
Fiolkouikorzom 480.1
Filz kraut 149.6
Figues 420..7
Figes 420.27
Fiſchlein 709.15
Flos æris 719.14
Flos lapidis 775.21
Flos gypſi 778.4
Flos ſanguineus 104.13
Flachſz 323.10
Flumain 148.27
Foglia 196.6
Fœniculus 362.13
Folia molla 199.8
Fœnu græcum ſylueſtre 394.25
Fœnichel 224.25
Folium Indũ 298.10
Fenochio 362.25
Fœnu Græcum 325.14

Fochioſacato 856.20
Fœniculus 193.15
Fœniculum erraticũ 362.19
Fœniculũ ſylueſtre 362.20
Fortana poma 427.21
Fromen 327.8
Fraga 250.7
Fraxinus 388.17.389.15
Fragaria 250.6
Fraxinella 517.15.551.10
Fravvenhar 258.14
Fumus terræ 155.3
Fulinia 856.2
Fulfel 409.17
Fuligo 255.16
Fuchs lungen 851.23
Fuchs 852.12
GAngal 493.17
Galga 224.21
Gallinaceus pes 242.26
Garyophyllata 276.5
Galanga 490.8.493.17
Ganva 308.3
Galbanum 694.28
Gamenderlim 182.20
Garb 278.22
Gamendrim 182.20
Guel gilgen 493.14
Galingal 493.15
Gamones 537.11
Gamonites 537.11
Geneſta 110.27
Geniſta 109.19.365.21
Gelatines 419.19
Geniſta 552.15
Geum 275.5
Genzole 423.19
Gendiegui 477.14
Gentiana 476.16
Genicularis 551.9
Gelſeminor 117.2
Gengenſtas 88.6
Geneſt 110.26
Genſter 110.27
Gelb 82.7
Gellutele 100.29
Gel vio 116.15
Gelſcheblum 82.13

Geranium 280.6
Gerſten 327.14
Geneure 232.14
Geneure 419.23
Gengeure 462.27
Gelber nid ſteã 685.22
Genebro 841.21
Giarga 223.17.224.21
Gier 359.26
Githone 352.22
Giglio cœleſte 480.2
Gith 352.23
Giraſole 372.14
Giaciolo 477.22
Gizir 564.23
Γιζι 564.24.566.14
Giroſle 407.28
Glycyſis 281.25
Gliſtrida 174.19
Glichaniſo 355.25
Glans vnguentaria 553.25
Glicorizi 476.2
Glycyrrhiza 475.5
Cladiolus 477.21
Glaucium 501.27
Giuten 707.24
Glutinum 707.26
Gluten taurinũ 708.4.708.24
Gluten piſcium 708.22
Glãdis pileolum 813.15
Gluterons 256.17
Glett 726.25
Glitſcen 105.12
Gnaphalio 230.15
Goiues 116.16
Golphano 82.17
Gorczicza 318.23
Gomme dragãt 673.20
Gorczuza 318.23
Gomme dragante 673.20
Gomme de lierre 674.13
Gogiglia 376.23
Gomme de pin 689.21
Goriczka 477.15
Granatæ 756.23
Gramen aculeatum

175.25
Grongus 249.5.415.14
Graminea 174.29
Grano 317.11
Gramen 175.1
Granos de arragha 419.17
Grapella 394.11
Gruſzki 431.3
Granata 433.14
Granatorum cortices 561.1
Grenas 757.13
Granat 758.14
Granada 757.13
Groppeda 818.15
Gruogo 106.7
Grepola 818.15
Grzibenye 82.17
Grimauues 167.27
Grungo 577.21
Gras 175.18
Grienkraut 353.22
Grudes 709.13
Gvozdziki 408.1
Guaiacum 589.4
Gummi arabikic 670.18
Gummi hederæ 290.17.673.21
Gummi elemi 424.2[illegible].671.27
Gummi 646.6
Gummi Arabicum 667.25.668.28.673.17
Gummi Babylonicum 667.28
Gummi Saracenicũ 667.29
Gummi acaciæ 669.7
Hummi ſpinæ Aegyptiæ 669.8.672.4
Gummi iuniperi 679.19
Gummi pini 689.18
Gummi pineæ 685.6
Gummi cedri 702.4
Guy de cheſne 707.6
Gynecceum 451.2
Gypſum 804.17

H

Auáraz 314.16
Halicacabus 197.8

Hablag

Hablagar 231.19
Harnaſel 408.11
Halmades 424.11
Haſtula regia 539.3
Haur Romanum 681.18
Haloſachne 809.13
Haloſanthon 809.14
Harſtrang. 188.23
Haſel vvurtz 219.18
Harthau 223.8
Herba gattara 131.19
Herbete 199.6
Herba di ſangioanne 205.20
Hermipoa 199.27
Herba della madonna 247.2
Herba ſanct. Io.222.29
Herba Cypri 68.23
Herba Saracena 224.25
Herba Alexan. 359.26
Herba Gallica 68.23
Hepatica 232.10
Herba venti 242.12
Herba orechia. 171.14
Herba piochie.384.15
Herba cochia 849.3
Helxine 284.6
Herba de mare 559.7
Herba vrceolaris 286.29
Heliotropiũ 372.7
Helix 290.6
Hedera 290.3
Hedera arborea 290.2
Herpacantha 294.4
Hemionitis 128.3
Herba ſancti Petri 297.16
Herba pedicula.383.9
Herba paralyſ. 297.17
Herba ſcritta 125.9
Heupatoriũ 23.12
Hepatorium 233.18
Herba capillata 557.15

Herba pignola 171. 20.
Herba belladonna. 191.11
Herba biſſara 483. 23
Helenium 485.24
Herba ſaliuaris 510. 29
Hermodactylus 519. 22.& 521.16
Herba caſta 281.24
Hermalochoć 640. 9
Hemmel 826.4
Heracleotes 745.4
Herba dalle Carpanede 385.23
Herba pulicar. 379. 18
Hermodantes 522. 20
Heyde 178.28
Hirtzen zung. 125. 128.1
Hirtzenhorn 813.4
Hiebbe 108.15
Hirſz 327.17
Hirſzung 296.24
Hibiſcus 166.11
Hippuris 188.12
Hierabotane 205.15
Hippolapathũ 359. 9
Hipposelinon 359.3
Hinoio 362.24
Hindtleuff 121.28
Horvvurtz 82.13
Horſtrang 82.14
Holder 108.10
Holtzapfel 433.9.
Holvvurtz 474.7
Hordeum 327.14
Honig 558.4
Hombre 818.6
Homme 828.6
Hundtſmilt 200.7
Hundtſzung 552.15
Huille 595.21
Huille de courges 826.3
Hyſſopus 211.17
Hyſſopus haſce 213. 13
Hyſſopus montana 213.8
Hypericon 222.4
Hypnon aſpron 313.

19
Hydropiper 281.23
Hypnon maurō 313.
19
Hyoſcyamus 303.10
Hypociſthis 620.20
Hydrargyron 722.
29.709.17
Hyacinthus 755.9
IAzyk 87.4
Ianes kraut 223.5
Iadouiecz 419.29
Iacict 756.4
Iacintes 756.3
Iaſminum oleum & vnguentum 117.
24
Iayr 836.1
Iacinta 756.3
Ialouiecx 232.15
Ialoniez 232.16
Ibis 167.28
Ibiga 192.3
Ichthyotera 472.11
Ichthyocolla 707.
27
Ielenii vanzik 125.7
Iednorozecz 812.28
Iciole 423.20
Ieuola 486.21
Ieſzietrzikliy 709.
18
Ielegner Ieliber 182.
23
Iedera 290.25
Ierua buona 130.16
Ieſeminum 484.20
Ieiome 423.19
Igos paſſos 420.28
Imoio 193.25
Imauos 856.28
Imperatoria 559.25
Intubus 120.29
Inuolucrum 146.11.
& 425.28
Inuolucrum maius
247.23
Inulus 486.4
Inula 485.24
Inguuer 462.28
Incenſo 579.6
Ιον 63.22
Ioſeminus 63.28
Iouis glans 582.24
Ioubarde 171.16
Ιππερις 188.12
Ipoquiſtidos 620.
20

Irios 477.15
Iris 35.10. & 36.21. & 37.12
Iris Illyrica 477.17. & 23
Iringi 517.18
Iſop 213.5
Iſopiglio 213.6
Iſchas 420.14
Itea 181.8
Iua 192.3
Iue arthetice 193.2
Iuncia 502.16
Iuncus odoratus 24. 4
Iuncus rotundus 241. 6
Iuncus quadra. 498. 29
Iuncus triangularis. 499.1
Iuncus angularis. 499.2
Iuſquiamus 373.8
Iuniperus 232. 14. & 132.14.& 419.19
Iuiube 422.14
Iuiubes 423.20
Iucuce 835.28
Iudendoklen 198.2
Iſia 706.15
Iſo 706.24. 704.4
Ixopo 213.4
KApmeni poley. 263.18
Kamyenematites. 745.6
Kackerkraut 132.8
Kalvna 111.16
Kavna przanaiza. 149.6
Kaurach 809.9
Keckholter 232.15
Keſten 572.17
Kerua 362.15
Kiſz 733.3
Kierz 186.5
Kliten 395.3
Kleb kraut 395.3
Kmin 357.3
Kobila miathka. 131.25
Kozia 224.16
Korner 386.10
Korzenki 90.19
Koſchchodnyk 171. 19.
Koſzisko 205.19

Kobili ſczaroi 277.6
Konopii 334.27
Kozlek 495.28
Kokorzik 474.19
Kokornak 474.20
Koſzthiual 481.16
Koſtki 710.21
Kramazber 419.24
Kroton flachs 325.14
Kurbs 307.28
Kumell 357.2
Kupfer 719.13
Kurzanoga 174.22 & 309.21
Kupoſta 196.5
Kucklik 275.24
Kvvavvnik 278.26
Kupfer vvaſſer 787.25

Labruſcæ flores. 110.28 & 112.2
Lampazos 277.7
Laurus 176.25
Lachiugas 310.1
Laureola 184.9
Labrum Veneris. 264.15
Lakritia 476.3
Lauacrum Veneris. 264.1
Lapagum 274.1
Lagopum 274.9
Lapatium ſylueſtre. 276.1
Lapathum 276.17.& 364.25
Lactuca 310.5
Lacryma 368.13
Lappa 394.10
Laterculariun 778.7
Lathiris 386.7
Lamium 173.9
Lardaria 414.20
Lauritis 546.2
Lappa minor 548.11
Lada 566.6
Ladon vel Ledō 622.17
Ladanum 622.19.
Laricina 662.15
Larga 662.10
Larica ibidem
Laſer 689.23
Lacha 699.18

Lacca

Lacca 699.21
Lapis 744.21
Lapis ſtellatus 729.1
Lapis lazuli 744.5.& 730.20
Lapis Armenus 744.11.& 790.6
Lapis hæmatites. 744.19
Lapis Iudaicus 745.7
Lapis lyncis 946.1
Lapis Herculeus 749.1
Lapis aquilæ 749.14
Lapis prægnans 749.28
Larbaſon 750.25
Lauandula 262.15. & 239.11.
Laſerpitium 690.19
Laſahate 814.23
Labaras 277.6
Lazarolus 338.12
Leucanthemum 59.26
Lengua de boi 88 3
Lengua di vacca 88.2
Λευκόϊον 64.1
Lentiche 341.5
Leucoia 115.26
Lentichie 341.6
Leuiſtrego 162.11
Lenticulæ 340.2
Legno dolce 476.2
Lens 240.2
Lente 340.5
Le coupeau des roſes 186 3
Leucoion 117.3
Lepidium 574.5
Ledon 622.17
Lentiſcus 663.23
Λεύκη 682.17
Λευκάκανθος 150.2
Λεπὶς χαλκοῦ 716.26
Λεπίδες 717.9
Leberkraut 209.28
Λεπτοκάρυον 398.16
Laictues 309.17
Lentilles 341.3
Lentellias 341.4
Lengua de perro 55.14

Lein

Lein 323.10
Leuiſticum 361.7
Libanum 91.25
Libanotis 91.23
Lilium 96.6
Lilien 82.17. & 98.6
Lirium 96.9
Lirinum vnguētum 96.18
Liſt indiski 300.20
Linozoſtis 199.28
Lirio 98.7. & 480.2
Lichen 233.25
Limus terræ 134.13
Liſſziok pluczes 31.24
Liliorum alborum oleum 96.20
Lilia biala 98.8
Lingua ceruina 296.14
Linum 323.9
Lini ſemen 322.29
Linum agreſte 323.3.& 324.25
Litoſpermon 367.19.& 369.11
Lingua paſſa 386.29
Liſen haſaphir 387.2
Litrum 808.6
Liuianæ 420.21
Lithargyrum auri. 726.6
Liquoris & ſucci differentia 489.22
Libanus 577.18
Lignum aloes 583.25
Lignum ſanctum 590.9
Lingua canina 621.11
Lithodendrum 744.6
Lis blanc 98.8
Lingua bouis 82.29. & 387.1
Lingua cerui 125. & 128.1
Lingua canis 83.2. & 387.1
Lingua auis 38. 26. & 388.17
Lienen bloumen 248.19
Lin 323.10

Linum aſbeſtinum 323.12
Linoſa herba 324.20
Linaria 324.21
Linoalcanabe 334.24
Linſen 341.4
Liebſtokel 362.10
Lierre 390.24
Limones 455.18
Lione 486.21
Ligno aloes 587.1
Litarge 726.24
Lorberbaum 177.9
Lonchitis 638.19
Louro 149.7
Lorier 177.5
Lopian 256.18
Loge 182.20
Loboda 373.21
Lorcole 184.21
Lotos 99.14
Lupulus 265.11
Lubſczck 362.11
Lupus ſaliƈtarius 265.18
Luuertice 261.21
Lupus vertitius 261.21
Lupinum 330.20
Luganego 480.14
Luph 483.21
Lunaria 820.26
Lupares 266.13
Λύκος τὰ λιτάρια. 353.13
Lygos 380.5
Lygia 281.6
Lyncurium 682.1. & 746.7
Liguſticum 361.8
Lychnitis 103.7
Lycium 632.2
MAcolla 62.28
Mancauilla. 62.29
Maracanna 810.12
Maiorana 135.29
Maioran 135.5
Malum terræ 136.29
Mazorana 135.27
Malua 166.9
Macziczza duſſzka 164.1
Maluauiſcus 166.9. & 706.10
Maczurzach. 164.1

Malah

Malahathri folium 300.15
Marathron 103.16
Mala aſſanka 193.5
Marrubium 213.17
Maratha 193.27
Maruobio 213.24
Marthvva pokrziua 214.22
Marrubium nigrum 214.24
Matigal 247.5
Matricaria noſtra 135.25
Matricaria 243.19
Marella ibidem
Mater ſylua 248.18
Malon 308.1
Malabathrum 298.15
Maſcoli 310.1
Margarita 297.17.& 739.9
Margarita perforata, non perforata. 740.20
Mak 313.17
Μάραθρον 362.17
Malvaſia 422.1. & 606.7
Maſturtz 321.5
Mala cotonea 429.8
Malum 427.6
Macedonico 350.2
Maceroni 359.28
Macis 439.9.579.10
Maratha 362.26
Mala medica 455.7
Mazracaton 379.26
Mandragora 567.23
Mace 583.4
Mala inſana 568.16
Macer 580.10
Machir 581.12
Maniarona 135.16
Maurus exiccatus, vel ſyriacus 763.22
Magiricon 418.23
Malicorium 561.5
Maſtix 663.6
Maſpeton 694.1
Magvaris 694.2
Marchaſita 726.28
Magnes 747.26

Mar

Marum 847.28
Marghicherem. 103.9
Mariæ candela ibid.
Mariæ roſa 103.12
Maiorana 137.6
Maiorana gentilis. 135.7.& 848.1
Malopem 166.23
Mariolaine 135.16
Mauues 167.23
Manglolt 199.2
Manegold 199.6
Maurruten 258.15
Marayes 321.3
Mandel 399.6
Macans 423.17
Manna 604.17.618.22
Manna de foglio. 600.5
Manna terræ 600.13 & 505.8
Manna folii 505.8
Manna trunci 509.12
Manna Calabra 601.8
Man 607.24
Maneth 749.11
Maſtin 666.23
Mariendiſtel 550.24
Marck 830.14
Manæ 856.28
Meminthe 501.14
Meminthi 501.24
Melilotus 98.10
Melchiſſadru 103.1
Menthaſtrum 131.12
Medico 128.29
Meu 466.27
Medicina familiæ. 534.28
Mezereon 184.11.& 252.13
Mercorella 200.2
Mercurialis 199.25
Meurte 187.24
Mentha 130.14
Mentha Florentina. 294.12.
Mentha hortenſis 131.9
Mentha ſylueſtris. 131.23
Mercuryi 200.9
Mercurio ſchoue zie le 200.10

Menth

Mentha gẽtilis 204. 27
Melati 352.21
Melons 307.21
Melo coruino 370.6
Melopepo 308.12.& 306.7
Melones 308.11
Meconium 627.18
Melegette 345.29
Malanthium 352.1
Melimela 427.18.& 836.18
Meun 378.25
Meſaguriæ 610.24
Melanzana 568.13
Mel 597.4
Merchia 178.25
Mel noſtrum 618. 20
Mel apum 618.20
Mel roſidum 618.22
Mel cannæ 618.25
Mel arundine. 613. 25
Mel ſylueſtre 618. 23
Melanteria 787.16
Medulla 830.3
Medulla ſpinalis. 830.1
Medulla crurum Vituli, Bouis, Tauri, Agni, Hirci 830. 7
Meyran 155.16
Mente ſauuage 131. 21
Mentaſtres 131.25
Metran 247.4
Metteren 247.5
Melon blanc 103.13
Melon d'aqua 307. 29
Meſpil 339.29
Meſpila 338.1
Membrilles 430.8.& 595.9
Menina 62.29
Meer hyrſz 370.4
Meſcatrameſir 164. 17
Menig 737.24
Menſch 828.6
Millefolium 278.2
Miodunka 88.3
Milloterragno 137. 15

Milium ſolis 367.15
Mitrocorten 247.6
Miraſole 372.6
Migdali 399.7
Mingath 505.17
Minium 641.27. 734.25
Mirta 419.19
Miha 657.23
Mikolaiek 519.17
Minii gleba 796.9
Minz 130.15
Miſtrudt 200.6
Mille pertuis 223.4
Mille feuilles 278.21
Milium 327.16
Min vven vvurtz. 382.18
Mirtinhes 419.16
Mirtillss 419.18
Mirobalans 438.27
Miraſolisſemen 372.5
Mirabelancs 438.27
Miel 598.4
Mierre 650.1
Melecz 309.21
Menoclonon 243.15
Molocha 167.24
Morion 568.7
Moſylicum cinamomum 562.26
Monembaſia 422.2
Mozocoo 309.28
Modrzeuyoua ganloka 535.6
Momordica 849.6
Modrzcuiouaiuicza 667.5
Moliui caimenan. 719.11
Moſtazza 318.22
Mozgi 830.15
Morelle 191.6
Moure 191.7
Moſchtnus 439.22
Moſcht 439.21
Mouton 826.3
Mon 313.15
Muſcus 233.25
Murkatoui orzech. 439.24
Muralium 284.4
Muskatoui kruiat. 583.4
Muralis herba 283.26

Muſcat bluoſt 583.5
Munucho 826.5
Muſa 426.7
Muſchardina pyra. 431.7
Muſona po. 427.22
Muzus 427.11
Muſtca 427.19
Muza 426.13
Muſcus 234.19
Muſcus marin. 556.9
Muniaca 836.13
Muoter kraut 247.3
Mumia 763.22.& 770.13
Mucilago 430.3
Myrice 178.17.& 179.1
Myanthka 138.17
Myrtus 186.17
Myrteum 839.23
Myrobalanos 414.18
Myrtyllus 187.5.& 419.7
Μυῤῥίνη 187.23
Myrtidanum 187.7 & 8
Μυρσίνη 187.24
Myrſine 507.20
Myrtida 187.8
Myxaſſa 448.5
Myriophyllon 278.6
Myeczik 49[illegible].6
Myoſotis 285.1
Myod 598.5
Myrabolani 436.11
Myrobalani 436.12
Myrobalanus 553.27
Μύξα 447.10
Myrrha 646.12.650.1
Myrris 336.19

NAſcientio 128.26
Narcoticum 67.3
Naſtruzo 321.8
Νάρκον 67.6
Napellum 434.15
Napos 376.19
Naſturtium 228.6.& 320.11

Nardus 260.1
Naphtha 769.17
Naſtatinum 814.13
Nauticus ſal 810.4
Naphricus 810.3
Naſcaphthon 814.14
Nachtſchaten 191.8
Naranzas 455.21
Nepeta 132.8
Nemicole 341.5
Neueda 132.19
Nenufar 80.10
Nenufar terreſtre. 256.3
Nenufar iaulne & blanc 82.6
Neſſelen 173.14
Negeles kraut 275.22
Neſſel 312.6
Neſpelas 339.29
Nepſles 340.1
Nelle noyre 352.16
Negelin 407.29
Nigella citri. 344.28
Nitro de bota 8:8.14
Nigella 352.2
Nigella nigra 350.16
Nigella ſubcitrina. 350.20
Nitrum 808.6
Nitrũ viride 810.13
Nizzole 398.3
Nies vvurtz 533.9
Nosk 627.9
Noz de cipreſſo 433.16
Noſerzvk 100.28
Nois muſcada 439.22
Noczſerzck 100.29
Noien muſcad. 439.23
Noczvdzin 289.7
Nois de Inde 454.25
Nocche 398.4
Notter vvurtz 549.15
Nocelle 398.4
Nois 835.25
Nux prænesti. 397.9
Nuoz della India. 454.16

Nux pontica 397.10
Nux auellana 397.7
Nucleus 710.12
Nux cypreſsi 433.20
Nux methel 434.6
Nux vomica ibidem
Nux moſchata 439.3
Nux myriſtica 439.7
Nux regia 454.12
Nux Indica 454.9.
Neſelle 398.3
Nuezes 835.24
Nuſſ 835.26
Nymphæa 80.17

OCimum caryophyllatum 225.15
Ocimum 252.16.326.4
O'κιμοειδὲς 252.24
Ocimaſtrum 252.24
Ocimũ aquaticum. 252.24
Oculus leporis 275.1
Ocularia 277.29
Oenanthe 111.29
Oel 595.22
Ogurek 308.2
Olivvki 424.25
Olus atrum 359.1
Olbaum vnd olbeer. 424.28
Oraro 177.6
Oliua 422.25.424.26
Oleſznik 467.26
Oley 595.22
Oleum omphacium. 845.12
Oleum de Hyperico. 850.4
Oleum ſaxi 769.15.834.15
Oleum ex vitellis ouorum 835.6
Oleum picinum 659.20
Oleum montis Zibi. 760.14
Oleum amygdalarũ dulcium 834.22

Oleũ amygdalarum amararum 834.22
Oleum glandium 837.11
Oleum ex roborum glandibus 837.18
Oleum chryſomelo-rum 836.6
Oleum balanin. 837.14
Oleum de been 837.16
Oleum laurinũ 837.23
Oleum de ſpica nardi 851.15
Oleum nardinum 839.4
Oleum myrtinum 752.15.839.21
Oleum myrteum 839.23
Oleum ſeſaminum 839.27. 849.27
Oleum iuniperinum 841.14
Oleũ tartari 841.25
Oleum ſulphuris ibidem
Oleum vitrioli 841.1
Oleum terebinthinum 842.1
Oleum laricinum 842.13
Oleum roſatum 66.21
Oleum violarum 66.22.& 845.22
Oleum chamæmelinum 66.28. 846.7
Oleum ex maturis oliuis 842.22
Oleum de cydoniis 851.20
Oleum ſeſaminum 839.23
Oleum de abſinthio 846.7
Oleum rutaceum 846.17
Oleum liliorum alborum 846.27
Oleum anethin. 846.14
Oleum de mentha 847.17

Oleum de mentaſtro 847.19
Oleum de maiorana 847.18
Oleum amaricinum 847.22
Oleum ſampſucinũ 847.25
Oleum nenuphari-num 848.4
Oleum de cheiri 484.9
Oleum de been 837 13
Oleum ſambucinum 848.15
Oleum ſambac. 848. 17
Oleum de cochiis 848.28
Oleum de papauere 849.14
Oleum irinũ 849.22
Oleum de ſpica 838. 28
Oleum de maſtiche 851.22
Oleum de ſcorpio-nibus 851.25
Oleum vulpinum 852.7
Oleum de piperibus 852.13
Oleum de cappari-bus 852.18
Oleum de caſtoreo 852.25
Oleum de euphorbio 852.26
Oleum de lumbricis terreſtribus 853.3
Oleum perſicorum, & chryſomelorum 836.6
Oleum de nucibus 835.14
Oleum de lacertis 853.8
Oleum coſtinum 853.18
Oliues 424.19
Oubelon 266.14.
Oman 486.22
Omphacion 424.18
Ονυξ 713.7. & 757. 23
Opium 314.23. 627. 12

Opich 361.5
Opobalſamum 400. 29
Opoponacum 400. 29
Opopanax 652.22
Opos Cyrenaicus 6 3.17
Ophthalmia 277.29
Opoponac 652.21
Origanus 93.19.95. 16
Oruga 337.21
Origanus hera cleotica 94.5
Ormigobotanum 392.24
Orecchiara herba 171.14
Orzechy 398.5
Orobus 342.18
Orzec metel 436. 9
Ordeum 327.14
Orzach indyyski 454.26
Orloui kamien 750. 17
Oreile ſouris 171.13
Ortiges 173.13
Ortie 173.13. & 322. 6
Orge 327.15
Oranges 455.20
Or 716.9
Oro 716.9.
Os dactylorum 710. 3
Oſtropeſt 267.17.
Os de corde de cerui 719.23
Os de cornu cerui 71 .23
Oſyris 325.4
Oſtracum 713.8
Os de dantes 710.17
Os de corne de cerf 711.6
Os de cueur de cerf 712.7
Othonna 501.25
O[illegible] 365.9
Oxon 707.11
Oxalis 364.22
Oxyakantha 374.9
Ova 432.2
Ozimũ 252.25.326.4
Ozeille 365.10

Paeonia

PAeonia 381.22
Papauer 313.21
Papauer rubrũ 103.16.103.22.312.7
Pain de porceau 137.12
Panis porcinus 136.23
Paia de mecha 241.19
Parthenium 243.28
Paia de Camillo 241.20
Paritaria 289.10
Paſtoris virga 264.3
Papagno 313.20
Parietaria 283.25 & 26
Paſtinaca ſyluatica 379.3.& 377.10
Parthenium chamæmelum 284.23
Paſternak 379.4
Pauarina 385.2
Paprotka 496.10
Papauer agreſtre, vel papaueralida 103.20
Papauer album 313.18
Papaueris albi, & nigri ſemina 312.5
Papauer nigrum 313.19.& 627.13
Papauer erraticum 103.24.& 312.12
Paſtinaca ſylueſtris 177.10
Paſſulæ 421.8
Paſſarella 257.19
Palum ſanctum 590.
Panaces heraclion 652.23
Palimpiſſa 759.15
Pauot rouge 105.15
Papplen 165.27
Pappl ſtil 167.26
Parelle rouge 277.5
Paritoire 288.20
Pauot 313.14
Paſſas 422.11
Paſſa vua 421.26
Palmulæ 425.3
Palma Chriſti 527.21
Palma 425.28

Perles 741.7
Pelagra de lino 149.7
Perdiculi 289.9
Periſtereon 204.28
Perforati 222.29
Petroſendolo 358.22
Perſibulo 358.23
Periclimenon 247.22
Pezocolla 709.17
Pentaphyllon 248.22 537.20
Pes leporis 274.19
Pes columbinus 279.2
Pes paipi 249.9
Perſicaria 281.11
Perſicaria noſt. 283.11
Perdicium 287.12
Petrella 297.16
Petroſelinon 358.1 357.14.& 360.5
Πέπων 306.1
Πεντάνευρον 165.17
Pepo 308.11.& 306.7
Pedocc.delo. 487.21
Peucedanum 488.19
Perlæ 739.3
Petroleum 694.25.768.21.772.19.834.14
Peucracina 822.10
Perſora. 221.23.850.9
Perſin 258.21
Petrexil 358.21
Perterſilgen 358.22
Peas 431.2
Petron 521.16
Pez 666.27
Perlas 741.8
Perlen ibidem
Piebcn 307.19
Pflaumen 417.25
Pfaffen pint 485.13
Phlomus 102.1
Phaſcomilca 101.27
Phenicocudo 710.20
Phlemanitis alopus 831.25

Phlomo

Phlomo 102.1
Phyllit. 127.27.151.20
Phyllitis antiquorum 296.6
Phliſcuni 138.9
Phlox 297.26
Phacoides 157.24
φαχὸς 340.2
Phringio 196.6
Philanthropos 394.12
φυλλάρια 158.8
Phillophyllon 278.27
Phachi 341.6
Phœnicobalanus 436.18
Phyrama 655.17
Phaëthon 687.11
Phu 464.20
Picris 121.2.151.20
Piolum 127.26
Piola ſceptia. 427.28
Piolin 128.27
Pimpinella 238.11
Pimpinula 239.8
Piperua 163.29
Piper 409.16
Piper aquæ 282.11
Pipinella 239.12
Piper Hiſpanum 282.20
Pitartima 330.20
Piper ex Calechut 282.20
Piotruſzka 358.19
Pinea 396.12
Piuonia 382.21
Piper longum 410.29
Pimienta 413.21
Piola poma 427.15
Piperitida 282.11
Pyra 430.12
Pyra ſyluestria 430.25
Pyra muſcardina 431.7
Pyra cotonea 429.9
Pitharides 420.29
Pyra cruſtumina 430.24.
Pilatro 511.16
Pyra giazco. 430.24

Piletro 511.17
Pilæ marinæ 856.6
Piſtacea 451.5
Pix Hiſpana 658.25
Pix naualis 658.26
Pix liquida 659.5
Pix ſicca 659.7
Pix Græca 660.2
Pyra ſylueſtria 330. 25
Pyra muſcardina 431.7
Piedra iman 749.12
Pinhones 396.23
Piedra delagla 750. 18
Pinguedo 822.12
Pinguedo taſsi 823. 23
Pinguedo vrſi 823.24
Pinguedo cerui ibid.
Pinguedo equi 824. 29
Pinguedo comarum equi 825.5
Pinguedo hirci 825.9
Pinguedo hominis 826 5
Pinguedo ſerpentis 828.8
Pinguedo leonis 829 3
Pingel kraut 220.5
Pimpernelle 139.10
Piuoine 382.20
Piren 431.2
Pili leporis 855.10
Piſſaſphaltum 767. 17
Pie daliſandre 511. 15
Pierre d'aſur 733.2
Pierre de legle 750. 12
Plomos 102.1
Platycyminon 367. 11
Plantago 165.6
Plumbum vſtum 719.9
Platyophthal. 750. 28
Plinthitis 778.6
Plata 716.12
Plei vueis 714.19
Pluot ſtein 745.5
Plaſtre 804.10
Plantain 165.22

Portu

Portulaca 174.10
Portulaca ſylueſtris 171.27
Podroſznik 121.12
Portulaca 308.26. 311.28
Porezolo 138.9
Porrum 113.23
Porrum vineale 217. 15
Polæmonium 223. 24
Porcioli 174.19.309. 23
Polytrichon 256.23
Polyclonon 243.16
Porrachia 174.21
Porchiaca 174.22
Polium 263.6
Potirida 243.8
Polna driakyevv 273. 2
Polatora 289.10
Poma 427.4
Pokrſiuie 173.13. 322. 7
okrziuia 322.8
Polypodium 495. 13
Poiree bleta 199.1
Popitiakia 528.19
Poma dulcia 428.18
Poma acerba 428.19
Pomæ auſteræ ibidē
Poma aurea 455.8
Poma ranze 455.21
Pompholyx 545. 15. & 811.14.
Polygonium mas. 189.29
Polezzolo 138.6
Poleo 138.7
Poleot ibidem
Poraſtro 537.13
Poley 138.8
Pourpie 174.15
Podagra lini 149.4
Porcelkraut 174.16
Poyres 431.2
Polipode 496.8
Polygonatum 5 7.15
Populus alba 682.14
Pois 666.27
Poumon de renart 831.22
Praſion 213.23
Primo fiore 398.10
Primula veris 296. 29

29
Proſſo 327.18
Propolis 626.9
Pruna 414.2
Pruncola 414.26
Prunes 417.26
Pſeudocanella 564.
29
Pſeudonardus 262.
19
Pſzinki 191.10
Pſſve viſnye 198.12
Pſilothrum 529.3
Pſzic cazicki 296.20
Pſeudocinamomum
564.28
Pſeudocaſia 567.2
Pſyllium 379.9
Pſzialoboda 395.5
Pſoricum 785.8
Pſzicıaziczki 552.21
Pſeudomelanthion
351.28
Ptya 504.12
Pteryx 126.25
Pterygophor. 686.
26
Puriſſ 802.21
Pulegiū 138.2.139.16
Pupina poma 427.
20
Punica 433.15
Purpura 819.6
Pyrethron 510.22
Pyrus 192.11
Pyáczliſtovv 548.22
Pygui 417.10
Pyxacantha 638.11
Pygonia 382.21
Pyrites 726.28
Pyrz 473.22
QVercula minor
182.16
Quendel 101.28
Queue de cheual 188
16
Queckſilber 724.17
Quenel 268.14
Quiten 410.8
Quitten 595.9
Quinquenerua 165.
17
Quinquefoliū 248.
23
RAdicula 573.
21
Radicula hortenſis
121.20

Rade

Radechio 121.21
Raucatara 574.15
Rapum terræ 136.28
Ranahaon 351.10
Rapa ſylueſtris 375.18
Razimillo 171.24
Raphanus 572.29
Raphanellus 573.7
Raphanellus ſylueſtris 573.11
Raſa 666.20
Raſura eboris 812.4
Racabarant 219.21
Ratten 352.17
Raued & reu 55.20
Rag vvurtz 528.16
Rabanos 574.13
Rattich 573.14
Rdeſt 283.12
Reubarbarum 29.13
Reubarbari doſis 459.10
Regalitia 476.3
Reuponticum 51.15
Reſina 661.25.666.18
Recrementum 24.13
Repontic 55.23
Reupontic 55.24
Reſin ſauuage 111.13
Relic 278.23
Reſins de Corinthe 422.10
Recliſſe 475.29
Renart 852.12
Rhaponticum 51.14
Rhapontici qualitates 56.20
Rheon 27.25
Rha ibidem
Rhizias 693.23
Rhaphanitis 479.6
Rhecoma 45.20
Rhus obſoniorũ 418.20.& 620.1
Rhus ſutorium 418.
Rhor kraut 231.4
Rheutzblumen 528.16
Ricinus 372.19
Ripoile 344.9
Rizotomos 479.8
Rilczeliko 386.13
Rinzi 518.23
Rinzo 516.26

Rizari 488.12
Rinzata 516.27
Riſagalum 678.15
Ritterſporen 481.9
Romyen 63.2
Roſæ 70.1
Roſe 80.1
Roda 80.8
Roſarum partes 77.14
Roſarum ſpecies 77.0
Roza 80.8
Roſmarinus 91.14
Roſmarin 93.17
Roſa canina 105.17
Roſa Iunonis 96.15
Roſaceum 79.6
Roſela 312.7
Roſchodnik 171.18
Roſa poma 427.15
Rhoa 433.16
Roui 344.9
Roſzes 79.28
Rouiglione 344.9
Ros 80.4
Ρογδίτανα 114.22
Roſen 80.4
Rozinki 422.13
Roller vvurtz 82.14
Rocda 208.5
Roueda 186.1
Roguychemyzokocz 711.7
Romani 660.8
Roete 488.10
Rot vvurtz 251.3
Rubi cimæ 185.20
Ruchenſcheſſ 105.14
Ruta ſylueſtris 222.7
Ruta 337.21
Ruta capraria 223.15
Ruba 488.12
Rumice 276.16
Rubeia 488.13
Rumex 276.17
Rugia 488.14
Ruchela 337.8
Ruchetta 387.10
Rumone 343.17
Ruſcus 468.3
Rubea tinctorum 487.6

Rubia

Rubia 487.18
Rubea ſyluestris 481 23
Rubinus 725.13.756 4
Rubini de rocha 756.19
Rubrica lemnia 797 29
Rue ſauuage 222.27
Runrath 223.6
Rubi 756.21
Rübie ibidem
Rubin 756.22
Rueſt 856.1
Rue vvurtz 200.5
Rzezuka 321.7
Rzepalyeszna 376. 22
Rzimskilep 707.13
Rztezczbiala palona 734.24
SAluia 101.1
Sabucco 108.13
Sambucus 107.13
Sampſucus 136.10
Sauina 231.9
Sabina 231.6
Sauolezzo 267.28
Sinamunda 275.1
Sardyn 758.5
Sacolla 345.7.& 347. 6
Salpiedra 806.20
Safar 408.12
Salmyak 807.16
Santha 214.22
Salitre ſalix 180.14
Sarmentoſa 473.12
Saterion 528.12
Sanſæ 424.12
Satyrion 526.17
Sadze 856.2
Saxifraga 538.26
Sandali 587.5.& 588.24.
Saccharũ, quęre zuccharum.
Sal Indus 613.24.& 614.26.& 619.4
Saccharum antiquorum 611.6. & 613. 24
Saccharum noſtrum 611.9
Sancue 318.21
Sanguinus 618.21
Sãguis draconis 739.

21.641.29.& 737. 2
Sagapenum 651.19. 663.6
Sarcocolla 655.24. 656.26
Sandaracha 675.17. 678.7
Sandaracha & auripigmentum idem re ſunt 676.3
Sapphirus 752.24
Sardius 757.14
Sardonyx 757.17
Sal 807.20
Sal alcali 810.5
Salgiero 181.5
Salx 181.6
Salcce ibidem
Sauge 181.7
Sal foſsilis 806.11
Sal communis 805. 16
Sal gemmæ 806.5
Sal Armeniac. 806. 23
Sal Ammoniacus. 806.24
Sal ſaxeus 805.29
Sal marmoreus 8[illegible]6. 1
Sanicula 250.25
Sal [illegible] 806. 25
Sal Indus 807.24
S[illegible] 808.5
Sal [illegible] 81[illegible].4
Sal naphthicus 810. 3
Sal naphricus 810. 4
Salben 101.25
Salix equinalis 182.1
Salmonde 2[illegible]5.20
Sanpeters kraut. 288. 21
Sanguinalis fœmina. 1[illegible]9.27
Sauraimpffer 36[illegible].12
Saraimages 376.8
Sanchel 251.1
Sandel 588.24
Sang de dragon 642. 22
Saphis 754.2
Saltz 807.18
Sambach 117.15
Sampſuciuũ vnguentum

tum 135.2
Sambacinum 117.25
Sambucinum 117.28
Sceuola 189.7
Scolopendra 126.20
Sclarea 189.3
Scordion 216.5
Scolopendrium verum 296.6
Σχῖνος 241.1
Scolopendra 124.24
Scolopendrium 124.27.& 251.17
Scolopendrion antiquorum 126.20
Scandulaceum 268.26
Scarolachanon 200.10
Scarſella 268.27
Scarſelleta 268.28
Scabioſa 270.16
Scariola 309.2
Scauezzoni 567.4
Scillæ ſuccus 598.5
Scammonium 634.9
Scammonia 636.29
Scoria 717.4
Σχολιτάβοτανον 556.28
Schafzung 165.14
Schlaffbecher 198.5
Schaffthevv 188.28
Scheiſſzkraut 200.6
Schavvina 231.26
Scheiſſz milt 200.6
Sczotki 265.7
Scoſzmelden 200.8
Scarola 309.29
Schelkraut 204.18
Scinida 365.16
Scorodopraſſon 217.13
Sczavvii 365.17
Schulſſelpluom 298.5
Schvvartz vvurtz 481.10
Schmer vvurtz 482.7
Schvverten 493.14

Sclippen 549.17
Schlehen 620.11
Schluten 541.16
Schvvebel 661.6
Scolimos 264.13
Scipterum 776.22
Schuebel 841.28
Scorpions 812.5
Scorpiones 852.6
Schebloumen 81.10
Seblouum ibidem
Sevvbrot 17.12
Sertula campana 98. 13
Serpol 163.28
Sera 120.28.& 123. 6
Serapulo 161.28
Serpollo 161.29
Septinervia 165.16
Seuclon 199.7
Sedum 171.11
Seneſcens 267.16
Senits 187.16
Sezo vvmelky 277. 7
Senola 188.14
Senauro 318.24
Selekeoken 82.8
Semente de lumbrices 352.21
Semeſanto 391.22
Seneſtegi 117.13
Senecuezo 267.27
Sementella 352.23
Serpyllum 163.23
Serpyllum ſylueſtre. 158.3
Semenzina 392.23
Seriola 309.13
Seſsile 196.2
[illegible] 358. 15.& 6[illegible] 4
Sementina 390. 4. & 390.14.& 392.15
Sericum 422.10
Selech 441.13
Sebeſten 448.5
Sebaſtot 447.23
Serpentaria 482.29. 484.8.& 485.14
Setera minor 505. 10
Serapium 651.18
Sechra 687.29
Sebeſten 447.6
Seuum 822.20
Seſamus 819.24

Sem

Semperuiuũ maius. 171.13
Semperuiuũ minus. 171.20
Serpolet 163.27
Seſili 366.13
Serratula 201.14
Seuerbaum 201.26
Sſenaſſ 157.11
Senetbletter 157.12
Senff 318.22
Sena 155.7
Senegre 325.20
Scitaragi 574.5
Seau noſtre dame. 551.27
Siſymbrium 294.10
Sinapa 318.24
Σίμυς 305.19
Silio 367.10
Σίκ⊙ πίπων 305.29
Siro montano 367.11
Sinapis 317.27
Σίλφιον 689.24
ilicia 325.16
ilicula 325.17
Siler aquaticum 367.4
Sigillum ſanctę Mariæ 551.1
Sideritis 749.1
Siliqua 443.9
Siler montanum. 366.8
Siliquaſtrum 282.11
Siliqua oblonga 443.10
Sigillum Salomonis 551.14
Silber 716.11
Smola 666.28
Smaragdus 754.3
Smeralda 755.8
Smocza kyeru. 642.24
Smarald 755.8
Smaragot 755.9
Solatrum 190.13
Soczeuicza 341.6
Solanum 190.15
Sodominum 809.27
Soldanella 227.28
Solproſta 806.19
Sorba 431.29

Solozkouata 806.21
Solidago 480.10
Soruas 433.8
Souchet 45 .27
Sonchet 502.14
Solimam 7 4.21
Soufie 761.6 & 841.28
Sphacelum 101.6
Sphargi 364.4
Spargus 364.4
Spatagna 493.19
Spicatum 261.29
Spatella 493.19
Spica nardi 259.28
Spica Celtica ibid.
Bpinachia 352.12
Sparagus 363.15
Sparſi 363.23
Spathen 425.27
Σπάργιον 365. 25. & 559.16
Σπάργον 363.26. & 559.16
Spuma argenti 725. 15
Spuma maris 857.13 & 858.13
Spodium 545. 19. & 811.15
Spodium ex cannis. 543.20
Sponſa folijs 372.15
Spongiæ 856.4
Speckmalten 20 .7
Speckilien 248.18
Spina 186.1
Spinaces 352.19
Spenet 352.24
Spies glas 761.14
Springkorner 386.8
Spuma plumbi 726. 23
Squinantum 24 .23
Squilla 598.7
Squamma æris. 7 6.27
Squammia 717.16
Stiffian 107.9
Stabrocortho 273.1
Stœchas 88.8
Stati 327.10
Staphiſania 284.17
Strychnon 190.19
Strychnon ſomnife-rum 434.18
Sthaphide 422.12
Stella terræ 802.23

Σαφ

Σαφύλινον ἄγριον. 377.10
Staphiſagria 284.18 & 183.5
Strafuſario 183.6
Struthea po. 428.24
Stacte 647.18
Styrax liquida 648. 25.& & 656.27
Storax 849.28
Styrax ſicca 656.29
Styrax calamita. 657.6
Stomoma 717.17
Stellaria 457.24
Stimmi 750.25
Stibium ibidem
Stercus diaboli 694. 24.& 758.10.
Styen kahrn 126.29
Stab vvurtz 230.6
Schaffripp 378.24
Steynſomem 370.4
Stendel vvurtz 528. 15
Storaque 658.23
Steinbrecch 541.12
Stypteria 776.23
Succi & liquoris differentia 480.22
Succinum vnguentũ 96.18
Suſeau 108.13
Sumacchi 417.28
Summachium 620. 2
Svvonki 243.8
Sumacchia 417.29
Svvovski kopr 393.23
Sumah 419.2
Suoldam 481.16
Succinum 685.2
Suſuka 510.21
Sulphur 759.4
Suk od polnich ogurkoro 725.25
Sureali 108.13
Suluma 734.23
Surich 375.2
Suffinger kraut 251. 4
Succutum 482.20
Succre 618.16
Sylphii ſuccus 694.3
Symphytũ petræũ 481.1.& 480.10
Syropicon 803.17

Szaffran 107.12
Szfinychleb 137.13
Szliaſſ 167.24
Szadziecz 209.29
Szfiantego ſana ziele 223.10
Szvvuieczki 278.1
Szfinymlicz 309.22
Szfinya veſſz 335.27
Szczaro 365.17
Szliua 417.27
Szrebro 716.12
Szpisklaſſ 751.25
Szaſier 754.3
TAſſus barbaſſus 101.28
Tarahay 178.26
Tamariſcus 187.16
Tamarindus 440.2
Tamarins 441.1
Tamarix 588.27
Tamariſis 178.27
Tamarich 178.27
Tartufela 747.1
Tarnkoue 620.12
Talchum 802.22
Talch 802.23
Tartarum 818.5
Taiero de aqua 82.4
Taierazzo 82.5
Tauſent guldē kraut 237.27
Taubenſuos 281.7
Tag vnd nacht 288.22
Tamaras 426.20
Teſticuli di volpe 528.18
Terræ capillus 257.6.
Teſticulus caſtoris 831.28
Tembul 299.5
Tereniabin 503.8 607.19
Terebinthina 662.2 667.2
Tecolithos 745.19
Terra ſigillata 788.1 795.2
Terra ſphragis 788.27
Terra ſigillum Turcicum habens 795 4
Terra lemnia 796.21 799.22
Terra Armena 790.1

Tell

Tellinæ 820.7
Tegname 813.20
Teſtudines 854.18
Teſtudines marinæ 854.21
Termentina 667.3
Terbentin 667.4
Teufelſſ drek 994.23
Thymus 140.6
Thymian 148.12
Thryalis 103.7.& 238.25
Thymi flos 141.26
Thymelæa 252.1
Thymum 148.13
Thymbra 267.19
Thym 148.13
Thlaſphi 268.25
Thapſia 496.11
Thus 576.17.& 646.9
Telephion 234.24
Thuris manna 578.15
Θύιον 759.7
Tholkraut 198.5
Therickckraut 465.14
Theriacaria 465.14
Tithymalus 384.24
Tirhez 386.13
Timam 1558.27
Thymiama 813.25
Torchinaſo 321.8
Tomillo 148.12
Tormentilla 249.14 & 251 6.& 537.19
Tobolki 270.15
Tormẽtill 251.2.538.20
Tragoriganum 94.18
Trifolium 99.7
Trifolium acidum 365.5
Trixago 182.16
Trixago paluſtris 216.26
Τριχῶδις 558.17
Trichomanes 258.9
Triticum 327.7
Trepeſe 352.18
Tripolium Dioſcoridis 309.24
Trichitis 775.7
Tragacantha 670.23
Trauſnia 655.16

Trigo 327.9
Tramuzes 334.5
Tricoccus 338.9
Tragos 856.26
Tuber 747.2
Tuber terræ 136.28
Tuſsilago 256.9
Tuberes 422.16
Turbit Meſuæ 509.6
Turbit Auicennæ, & Serapionis 509.7
Turbit Dioſcoridis 509.12
Tutia 545.16 812.10
Tuetano 830.14
VAleriana 464.19
Vayſtyn 88.14
Vaccolæ 107.27
Varſamus 130.17
Vveckholder 419.24
Vuavvurtz 482.3
Vuallen diſtein 518.14
Vuachs 627.9
Vdegli 699.7
Verbaſcum 102.1
Vermicello chenaſce ſopra li tetti 171.25
Veſicaria 197.12
Vetenichi 202.8
Verbenaca 205.28. & 204.22.205.14
Veriol 289.8
Veratrum 530.25
Veleno 304.15
Vernix 679.21.& 680.9
Veriolo 787.27
Veil 69.25
Veruene 205.27
Vildtrauten 222.28
Verge a paſteur 265.6
Veſſe 344.8
Vergiſſ meinit 192.21
Vermicularis 171.21
Verginum, vel verzinum 588.10
Verze 195.26
Veruſt 597.1
Vermylon 737.24
Vueiſſen 327.9
Vueiſvvurtz 551.28
Vueirauc 579.8
Vuein ſtein 818.13
Vuein 556.10

Viola 63.21
Violæ de Romania 68.16
Violarum flores 63.8
Violetes 69.24
Violæ 63.13
Violette iaulne 116.12
Violaten 69.26.& & 116.17.
Vincetoxicum 269.16
Vatriolum 283. 28.& 289.4.&779.10
Vitia 227.19
Virzba 181.4
Vilczelyca 184.22
Vilczelico 252.13
Vielka ozinka 182.17.& 193.5
Vitis alba 528.25
Vitis ſylueſtris 111.8
Vinum paſſum 422.6
Vinum Creticum 422.3
Vika 344.8
Vinum omphacium 596.23
Viſcum 702.27
Viſcum quercinum 705.27
Viſcum aquæ 702.29
Viſcum ſolis 704.18
Viſcum Romanum 702.29
Viſcum damaſcenũ 704.2
Viride æris 718.15
Vitrum cryſtallinũ 810.15
Vitriolum Romanũ 786.16
Vitricinus 810.7
Viticella 529.17
Vie diſtel 550.23
Vin 596.9
Vin aigre 595.17
Vinagre 596.18
Virnis 680.14
Vuilt paplen 167.27
Vuildt flach 325.13
Vueidenbaum 181.7
V volskikopr 193.26
Vuæ ſiccæ 421.20

Vuæ

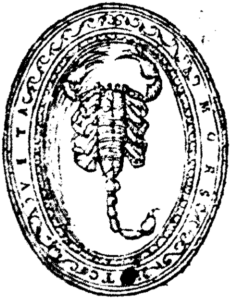
Vuæ paſſæ 421.8
Vua corinthia 422.9
Vuieteriche 335.25
Vuildt rieben 376.21
Vlmus 389.5
Vvloski 258.21
Vvloski kopr 362.26
Vmbilicus terræ 136 28
Vmbilicus Veneris 242.13
Vmbilici marini 820.15
Vmbra noctis 191.9
Vnguis in roſa 74.5
Vndelbaum 386.3
Vngula caballina 255.18
Vngula aſinina 255.21
Vnguentum foliatũ 298.16
Vnguis odoratus 712.25
Vnio 739.10
Vnterſtauvvn bedeſtro 223.7
Vonya yoaczaraua 175.20
Vodncy 82.17
Volccz 121.19.& 309.21
Vomica perpetua 722.5
Vuolfs milch 510.18
Vorum kraut 392.27
Voxzouc 829.2
Volu 810.20
Vrtica 173.3.& 321.24
Vrtica mortua 173.11.& 215.6
Vrcielas 69.27
Vrtica iners 172.11
Vrtica canina 172.29
Vrtica Herculanea 173.1
Vſne 773.9
Vua canina 191.1
Vua morella 191.2
Vua omphacia 111.29
Vua taminia 383.17.& 384.4.& 529.21
Vua montana 384.10

Vuaſſermaehn 82.9
Vvuilt kraut 103.5
Vvult mynz 121.26
Vvundelbaum 373.2
Vuegrich 165.23
XAmin 352.2
Xangathea 470.10
Xabugo 108.12
Xeaſer 384.25
Xylobalſamũ 406.5
YErua buona. 355.24.
Yeſſo 804.21
Ymozo 362.24
Υπ/ιος 206.11
Ymbier 462.29
Υπνοτικόν, id eſt ſomnificam 197.20
Yſen kraut 205.18
Yſzionka 552.1
Yſen hart 205.18
Yſoppe 213.4
Yueſſes de tamaras. 71[illegible].18
Yueſſes de cuorno de cieuro 7[illegible]1.7
ZAphirus 652.23
Zaphrano. 107.12
Zaphira 734.2
Zambach 117.15
Zanagria 342.21
Zapharan 107.7
Zamoska czebala. 598.20
Zaragatona 379.25
Zaparico 807.16
Zarnabum 512.18
Zarzamora 186.6
Zboze 327.10
Zen 298.21
Zedoaria 511.20
Zenochielli 552.1
Zeneſtra 109.18. & 559.13
Zeg 780.18. & 784.15
Zeitlos 523.21
Zebethalbahar 859.16
Zibida 421.20
Zizipha 422.15
Ziglio 98.9
Zitho 327.10
Ξίγιρ 566.8
Zicleod gliſt 3[illegible].26
Ξιγγίβερ 666.18

Ziz

Zizauro 462.28
Zigia 665.15
Zimmet 567.16
Zlothounizka 181.5
Zlotogloro 537.12
Zloto 716.10
Zoluiæ 855.7
Zolcxcz 836.5
Zoophtalmó. 171.18
Zolte fiolki 116.23
Zolca baſilia. 25.11
Zurumbeth 511.29
Zuccha ſaluatica. 529.15
Zuccharum 604.16
Zucchar 618.17
Zuccharum ex madera 615.26
Zuccharum rubrũ. 615.12
Zuccharum candũ ſinum 616.2
Zuccharũ craſſũm. 615.17
Zuccharum alhuſar. 605.5
Zuuibel 354.27
Zuuitten 516.8

FINIS.

Michael Syluius.